

The Project Gutenberg eBook of Lastuja I-III, by Juhani Aho

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Lastuja I-III

Author: Juhani Aho

Release date: October 10, 2004 [EBook #13691]

Most recently updated: December 18, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK LASTUJA I-III ***

Produced by Tapio Riikonen

LASTUJA I-III

Kirj.

Juhani Aho

WSOY, Porvoo, 1920

SISÄLTÖ:

Ensimmäinen kohoelma.

Uudisasukas

Kosteikko, kukkula ja saari...

Mallikelpoinen

Hääpäivänä

Kerran konsertissa

Kotiin

Maan sydämeen

Isäntä ja mökkiläinen

Idän halla

Kurjalan rannalla

Alakuloisuuden ylistys

Vanha valkama

Vanha laulaja

Purjeita kuivaamassa
Surullinen tarina jäniksenpojasta
Illoinen tarina jäniksestä ja pojasta
Haltian joululahjat
Hirvi
Jumalan luomia
Pyhitetyt pyydysmetsät
Jumalan lintu
Metsämiehen muistelma
Taikuri
Kohtaus oikeuden istunnossa
Näköhäiriö
Uskollinen
Viimeinen rakkauteni
Kaksin
Nuoruuden unelma

Toinen kokoelma.

Kevätkylmät

Joulu
Kevät ja kesä
Syysmyrsky
Kesäinen unelma
Sasu Punanen
Aave
Rakkauden kirje
Ruokarouva
Helsinkiin
Vastamyrkky
Vanha nuorimies
Mennyttä kalua
»Oi, jos oisin virkamies»
Vanha muisto
Salaperäinen tarina
Urotyö
»Hätäkärsivien hyväksi»
Taiteilija, joka oli maalannut paljaan naisen
Hyppäys toiseen maailmaan
Kotoinen kyläni
Onnelani

Kolmas kokoelma.

Isien puu

Kaukana ja korkealla
Kevään kevät
Synkän korven sydämeen
Syyskuun kesä
Syksyllä
Imatralla
Rautatiejunassa
Suurin totuus
Kuvain kumartaja
Ihmisen pelko
Pienehkö, pyöreä, pehmeäkö
Nuori sielu
Öman onnensa seppä
Yhdistysten aikakaudella
Liian suuria miehiä
Liisan lehmä
Naimajuttu
Kujeelan Matti
»Nyt ne tulee!»
Viimeinen ponnistus

Koulumuistoja
Unholaan
Hätä
Kielletty hedelmä
Ilkityö
Hula
Hektor II
Mullikka
Verikaste
Väinämöisen kantele
Sovintojuhla
Sydänmaankylän kansakoulu
Juhannus
Tuulien käännteissä
Miten tahtoisin elää ja miten kuolla

ENSIMMÄINEN KOKOELMA

_Puusta asetta vuoleksiessa lennähtelee puusepältä lastuja hänen työhuoneensa permannolle. Yksi ne lakaisee ovesta ulos, toinen nakkaa lieteen palamaan, kolmas heittää lapsille leikkikaluiksi.

Tämmöiset kirjaniekan kynäelmät ovat lastuja nekin. Kun ei niitä aina henno tuleenkaan työntää, niin jättää ne niiden poimittaviksi, jotka siitä kenties ovat huvitetut.

Nämä »lastuni» tässä tarjotaan sen näköisinä, jommoisiksi ne itsestään, kirjoituspöydältä pudotessaan, ovat siihen paikkaansa kähertyneet._

UUDISASUKAS.

He palvelivat pappilassa molemmat, toinen renkinä, toinen piikana. Toinen ajoi hevostaan, toinen liikkui pihasalla. Istuen kumpikin nurkallaan ruokapöydässä vaihtoivat he joskus pilapuheita keskenään. Useimmiten he kuitenkin riitelivät. Herrasväki piti heitä pahasopuisina palvelijoina. »Ne ovat kuin kissa ja koira», oli seisovana sukkeluutena.

Mutta yöllisillä nuottaretkillä, heinää tehdessä ja leikkuupellolla panivat he perustuksen tulevalle taloudelle. Kaukaa korvesta katsottiin mökin paikka lammen rannalta. Siellä oli lehtoa kaskeksi, oli pelloksi käypää lepikkoa, ja niittyä voi raivata puron varrelle. Jos vain olisi ollut varaa tuvan tekoon. Mutta palkat olivat pienet, aloittamiseen olisi tarvittu lehmä ja hevonenkin. Se viivytti yhteen menoa. Mutta keyristä keyriin sitkistyivät sitkistymistään tulevaisuuden toiveet. Ja työn loma-ajoilla liikkuiivat haaveet laskuissa siitä, kuinka paljon oli jo säästöjä perimättöminä palkkoina ja kuinka kauan kestäisi, ennenkuin olisi vähin määrän täysi. Eikä kukaan aavistanut, että vuosien kuluessa kasvoi rengissä ja piassa harrastus vapauteen ja palava halu päästä omillaan elämään. Heillähän oli hyvä ja huoleton olo pappilassa, kohtuullinen palkka kummallakin, talon vaate ja talon ruoka. Mutta heidän oma halunsa veti erämaahan.

Kaikki heitä siitä kieltelivät, kun eräänä kesänä ei enää kelvannut pestiraha kummallekaan.—»Siellä velkaudutte hallan paikalla. Joukko kasvaa. Ja kerjäläisiä on jo ennestäänkin.»—Mutta he olivat jo viisi vuotta laskeneet ja tuumineet ja saaneet sen päähänsä. Papin täytyi panna heidät kuulutuksiin, ja syksyllä he lähtivät palveluksestaan.

Talven asuivat he vielä loisina. Ville salvoi pirttiään ja teki sillä välin päivätöitä pappilaan. Anni kutoi kankaita ja teki käsitöitä rouvalle.

Häät vietettiin heille helluntain pyhinä seuraavana vuonna. Ne pidettiin talon puolesta, ja rovasti itse vihki entiset palvelijansa pappilan suuressa salissa. Mutta kun pariskunta oli heittänyt jäähyväisensä ja hän ikkunastaan katseli heidän poistumistaan kujaa myöten, niin nyökäytti hän päätään ja sanoi: »Antaa nuorten koettaa, mutta ei sitä piian ja rengin pääomalla korpia kuokita.»

Sillä pääomalla ne on sentään Suomen korvet kuokittu. Ja kuitenkin oli rovastikin osaltaan oikeassa.

Me pappilan nuoret saatoimme monivuotiset ystävämme heidän uuteen kotiinsa. Metsäpolkuja kuljettiin kesäinen päivä lehdittyvien lehtojen keskellä, ja yö tanssittiin uudispirtissä. Sen siltapalkit olivat sahaamattomat, nurkat vielä epätasaiset ja uudispelto vielä raa'alla mullalla. Mutta rinteellä viherti jo rukiin laiho nokisten kantojen välissä, ja ohrakaski oli kuivamassa. Nuori emäntä teki savun aholle ja lypsi ensi kerran siinä lehmänsä. Me istuimme kivellä Villen kanssa ja katselimme häntä sinne, missä hän puuhasi ilta-auringon valossa puettuna vielä uuteen häähameeseensa.

Ville ei epäillyt menestystään uudismökissään. »Jos tässä tervennä pysytään, eikä pane halla.» Ja ikäänkuin arvaten ajatukseni juoksun, lisäsi hän: »Kyllähän se on pakkasen pesä tuo notko tuolla. Mutta kun kyynärpäineen tässä pyörästelee, ajaa korpea ulomma ja aukoo reikiä auringolle... Se nyt vielä tuntuu kylmältä näin iltasilla, mutta tulkaahan ensi kesänä katsomaan.»

Minulta ei tullut tuloa ensi kesänä eikä toisenakaan. Täytyy tunnustaa, että unohdin heidät mielestäni. Kerran kotona käydessäni muistelin kysyneeni, kuinka he voivat. »Velkaa on pitänyt tehdä», sain vastaukseksi isältäni. »Ja Annin terveys on ollut huono», lisäsi äitini.

* * * * *

Kului joitakuuta vuosia. Olin tullut ylioppilaaksi, hankkinut pyssyn ja metsäkoiran ja jäänyt syksyksi maalle. Eräänä pilvisenä lokakuun päivänä samoelen saloja ja joudun metsätielle, joka tuntuu minusta tutulta. Alkaa sataa tuhuttaa, koira ei viitsi hakea, vaan juoksee edelläni tietä pitkin. Yht'äkkiä se alkaa murista ja sitten haukkua eteensä. Sieltä kuuluu hevosen askeleet. Kohta ilmestyy se tien mutkasta näkyviin valjastettuna aisojen eteen, joiden kärjet viistävät maata. Luokissa on valkoinen liina ja aisojen päällä ruumiskirstu poikkiteloin. Perässä kulkee, kuin auran kurjessa kiikkuen, Ville. Hänellä on täysi työ saada kuorma pysymään tasapainossa. Hän oli kovin nääntyneen näköinen, kasvot kellastuneet ja silmät laimean värittömät.

Vasta kun olin sanonut nimeni, tunsin hän minut.

—Mutta mikä on tuo kuormanne tuossa?

—Vaimovainajani se on.

—Kuollut?

—Kuoli pois.

Kyselemällä sain selville heidän lyhyen, jo edeltäpäin ennustetun tarinansa: halla, velkaantuminen, paljon lapsia, vaimo kovin vaivaantunut, sairastunut, kitunut ja kuollut. Nyt pitäisi saada hoidetuksi hautaan, vaan tämä tie on kovin kehoa. Mitenhän kestänevät laudat kirkolle asti.—»Hevonen, mitä sinä siinä hamuat!»

Sillä oli nälkä silläkin, yhtä huonossa kunnossa kuin hän itsekin, luita myöten lamassa.

Hän sanoi hyvästi silmiin katsomatta ja lähti ajamaan. Aisain päät uurtivat hiekkaiseen tiehen kaksi yhdensuuntaista juovaa.

Minä menin toisaanne päin. Saavuin suolle, johon oli yritetty viemäriä kaivaa, mutta se oli jäänyt kesken. Siitä nousi häämatkan ajoilta tuttu tie ja vei tuttuun mökkiin.

Aidan takana ynisi laiha lehmä, ja porsas tonki pihamaalla, jonne veräjä oli jäänyt sulkematta. Keskellä pihamaata oli sänky, ja vainajan vuode oli heitetty aidalle. Pirtin nurkat olivat ennallaan. Tummanlikaisen lasin takaa näkyi ikkunanpenkillä kituva kukka tuohiastiassa.

Oli hän kuitenkin saanut hiukan raivatuksi ympäristöään. Tehtyä peltoa pisti jo parin tynnyrin alainen lahdelta korven sisään. Ja kuokosta kenties puoli sen vertaa. Mutta siihen näkyivät voimat loppuneen. Koivikon oli hän kaatanut ja saanut lepikon pelloksi. Mutta sen takana tuli vastaan synkkä kuusikko kuin murtumaton muuri. Ja siihen oli heidän täytynyt seisahtua.

Seisoin pitkän aikaa aution talon pihalla. Tuuli kohahteli korvessa ja pani pyssyn piipun korvani juuressa soimaan niin surullisesti ja valittavasti.

Uudisasituksen ensimmäinen sukupolvi oli tehnyt tehtävänsä, sillä tuo mies ei enää jaksaa jatkaa. Hän

on murtunut hänkin, into näytti hänen silmissään sammuneen, ja hääpäivän aikuinen luottamus itseensä oli poissa.

Hänen jälkeensä tulee kai tähän toinen eläjä ja ottaa mökin. Hänellä ehkä on parempi onni. Mutta hänen on myös helpompi alkaa, sillä hän ei ala koskemattomasta korvesta. Hän asettuu ennen tehtyyn taloon ja hän kylvää siihen vakoon, jonka toinen jo on valmiiksi kyntänyt. Tästä tulee kenties vielä varakas, suuri talo, ja aikain kuluessa kasvaa kylä sen ympärille.

Heitä, joiden pääoma—ainoa mikä heillä oli: heidän oma itsensä— ensiksi kaivettiin maahan, ei kukaan ajattele. He olivat vain kaksi tyhjäkätistä, renki ja piika.

Mutta sellaisten pääomalla ne ovat Suomen korvet pelloiksi kuokitut.

Jos he olisivat jääneet pappilaan, toinen kuskiksi ja toinen sisäpiiksi, niin olisi heillä itsellään ehkä ollut parempi olla. Mutta korpi olisi jäänyt koskematta ja edistyksen etuvartijat työ tekemättä.

Näinä aikoina, kun ruis heilimöi ja ohra tekee tähkää pelloillamme, muistakaamme näitä ensimmäisen uudisasutuksen uhreja.

Emme voi heille muistopatsaita pystyttää, sillä heitä on tuhansia, ja heidän nimiänsä emme tunne.

KOSTEIKKO, KUKKULA, SAARI...

Kun joskus ummistaa silmänsä muistellakseen mennyttä elämää, niin kuvastuu eteen pitkä, yksitoikkoinen taival, semmoinen kuin on tie halki jonkun Pohjanmaan nevan. Edessä on etäinen kapeneva kaukaisuus, takana sama, ja kahden puolen säännölliset maantienojat sekä niiden toisella puolen harmaa, harva, viheliäinen petäjikkö. Yhtä tasaista on virstoittain, penikulmittain, niin kauas kuin näkö kantaa. Ei satu vaihteeksikaan vuotta silmään, ei kukkulaa eikä sinertävää järveä.

Semmoinen kuin on mieliala tuollaista tietä yksin astuessa, semmoiseksi jää se usein mennyttä elämää muistellessa. Se on ollut enimmäkseen arkitointen iankaikkisesti yksitoikkoista kiertokulkua, se ei ole ollut muuta kuin siirtymistä samantapaisesta askareesta samantapaiseen, niinkuin virstapylväältä toiselle. Ei ole ollut tien varrella ainoatakaan ilon majaa. Lakoutunut nurmi siellä ojan reunalla vain osoittaa sijan, mihin joskus olet uuvuksissasi istahtanut.

Välistä sentään kohoo tie kukkulalle Pohjanmaankin aukealla. Ja on elämässäkin joskus sunnuntaihetkiä, niinkuin on korvessa kosteikko, niinkuin kukkula alangon keskellä, niinkuin saari suuressa meressä. Niissä matkamiehen mieli viihtyy mielellään vielä silloinkin, kun on ne jo aikoja sitten jällelleen jättänyt eikä ole toivoakaan sinne enää takaisin tulla.

Ne ovat surullisia sellaiset hetket, ja niihin on kaipausta kätkeyty. Mutta niitä muistelee mielellään. Ne hienontavat ja puhdistavat, ja ne herättävät halua sopuun, sointuun ja rauhaan.

* * * * *

Siitä ovat jo monet monituiset vuodet vierineet.

Oli syksyvuoli kesää keskipaikoilla elokuuta. Olin lähtenyt jalkamatkalle, tullut pienellä laivalla kirkonkylään ja painautunut sieltä laitapitäjätä kohti, päin noita kaukaisia mäkikyliä, joilta vaalenevat ruispellot ja ruskettuneet kasket paistavat penikulmain päähän. Sinne, noihin sydänmaan vankkoihin taloihin, jonne ei vielä milloinkaan ole kärryillä ajettu ja joiden laitumilla kontio joka kesä viheltelee, sinne minua haluni veti. Kirkkomiesten mukana ensin soudettiin tyyni, pyhäinen ilta, luikittiin pieniä järviä ja kaitaisia niittyrintaisia jokia, käveltiin koskien varret, astuttiin uusiin venheisiin ja tultiin illan pimetessä monien kyläkuntien yhteiseen venhevalkamaan.

Rannalla olevasta talosta alkoi minulle maataival seuraavana aamuna. Ei ollut määrää matkallani mitään ja tarkoitus vain harhaila saloisia taipalia, antaa tien vetää, minne tahtoi. Jos sattuu soma talo eteen, jos polku siihen hauskasti poikkeaa, niin seuraan minä mukana, ja jos on jo ilta, niin asetun yöksi olemaan.

Olin lähtenyt liikkeelle kyllästyneenä oloihini ja ympäristööni. Pakenin pois ikäviä ihmisiä ja iankaikkisesti samoja kasvoja pikkukaupungin kaduilla. Niiden keskessä oli sydän tyhjentyneet tunteista, joiden juuria nakerti kaukainen kaipaus ja toteutumaton toivo. Mistä kaipaus ja mitä toivo? Sitä en

itsekkään tiennyt. Se oli hämärä ja sanaton. Se kitui vain vanhoissa muistoissa, joiden kuivuneissa juurissa ei ollut mehua uuden taimen tekoon. Eikä ollut ilo iso omista ajatuksistakaan. Ne vaakkuivat siipisatoina maan varassa eikä tullut vereksiä vaikutelmia vastaan, jotka olisivat ne ympäristön näköpiirin yli nostaneet.

Mutta siinä kun kuljin polkua myöten, joka milloin juoksi lehdon laitaa, milloin painautui alemmille maille viileihin viidakkoihin ja joskus vei pitkospuita myöten suon tai notkon poikki, niin tuntui siltä, kuin olisi minussa solu solultaan alkanut uudistua. Nakkautuessani kiveltä kivelle vertyivät jäsenet notkeiksi ja ruumis taipuisaksi. Kuinka minä jo nautin jokaisesta sammaltuneesta kivistä ja jokaisesta uudesta tien käänteestä, joka milloin aukaisi eteeni valoisan aurinkoisen ahon, milloin sukelti kuusikon mustaan kitaan! Kuinka minä jo nautin jokaisesta kääkkyräpetäjästä ja onttokylkisestä lahocannosta, johon palokärki kapsahti kiinni, päästään tullessaan pitkulaisen sointuvan vihellyksensä! Kuivuneista lähteistä kumpuili jo täyteläisiä tuoreita tunteita, rinta suureni, ja aatokset liikkuvat, kuin olisi ollut voidetta välissä. Ilma ympärillä oli uusi, ja maan mehu ja lehtien tuores tuoksu nousi suoniin kuin viinin neste.

Pitkät hetket istuin sitten tiepuolessa sammaleisella mättäällä, selkä puun nojassa, antaen lehvien sihistä pääni päällä ja honkametsän loitommalla pitää hiljaista huminataan. Tai nousin tien varrelle sattuneeseen niittylatoon ja loikoilin sen hyvälle tuoksuviissa heinissä.

Kesäisen päivän kävelin ypö yksinäni ketään kohtaamatta ja kaipausta kehenkään tuntematta. Aurinko oli jo alenemassa, kun harvenevan lehdon sisässä tie leveni, tuli monihaaraistemaksi ja vei siistille veräjälle, minkä takana oli pelto ja pellon laidassa pienoinen mökki. Pudotin alas pari puuta, jotka helähtivät kuivuuttaan, ja pistäysin aukosta pientareelle. Siitä astuin ojan reunaa pirtin ikkunan peräitse pihanurmikolle.

Kartanoa piiritti ruispelto, toinen puoli jo kuhilaalla, toinen puoli vielä leikkaamatta. Leikatun laidassa kuukki mies, selkä koukussa, ja ojensihe tuon tuostakin kourastaan lyhteeseen liittämään. Pellon alla oli lampi, jonne laskeutui tie tallin ja navetan välitse. Huoneiden harjan yli näkyi järven takaa mäkinen maisema, ja korkeimman kukkulan laella oli isolta näyttävä talo.

Porstuasta tuli vastaani emäntä maitoastioita kantaen. Toivotin hyvää iltapäivää ja kysyin, saisiko saattajata toiselle rannalle.

—Saapihan saattajan, sanoi hän ystävällisesti ja kysyi, mistä oltiin ja minne oli matka.

Minä arvelin, etteiköhän ehtisi yöksi taloon, joka näkyy tuolta. Onkohan sinne pitkäkin matka? Ei arvaa oikein näitä metsäisiä taipaleita.

—Eihän niitä äkkinäinen. Honkamäkeenkö? Tulee sinne lammen tuosta päästä neljänneksen matka.

Hän laski astiat rappusille, kätteli, aukaisi kamarin oven ja kehoitti astumaan huoneeseen siksi aikaa, kunnes käy huutamassa pikkutyöt haasta, jossa ovat marjan poiminnassa.

Mutta minä menin pirttiin, jonka ovi oli hiilihangolla pönkitetty auki. Seinät olivat mustat ja kiiltivät kuin mahonkipuu. Koko lattia oli heiniä kouhallaan, ja kapea käytävä vain jätetty pöydän ja oven väliin. Penkillekin oli törkyjä riputettu ja orret ahdettu niitä täyteen. Heittäysin selälleni pehmoiselle permannolle, solmin kädet pääni alle ja odotin. Angervot tuoksuivat, ja hajuheinistä levisi väkevä, unettava lemu. Sirkka siritti uunin kyljessä, ja toinen kilpaili karsinan puolella pirttiä. Ja kellahtava iltaurinko leikkeli ikkunainmukaisia valopaikkoja ilmassa liikkuvaan tomuun.

Kun olisin saanut tähän jäädä, nukkua pois, herätä hetkeksi, katsella kattoon näin, suloinen raukeus ruumiissa, nukkua taas ja siirtyä sitten muille maailmoille. Hajota, huveta, haihtua, tuskaa tuntematta, kokematta mitään kipua.

Minä joudin mielestäni niin hyvin. Ei näyttänyt olevan mitään tekemistä siellä, missä olin tähän saakka aikani viettänyt. Eikä yhtään ihmistä, jota varten olisin elänyt ja joka olisi minua kuoltuani kaivannut.

Tai jos jäisin tähän. Tekeytyisin taloksi ja saisin itselleni uskolliset ystävät emännästä, isännästä ja heidän pienistä työstään, jotka nyt ovat marjassa. Asuisin täällä heidän kanssaan, metsästelin, samoilisin noita synkkiä, juhlallisia saloja, makailisin, maatuisin tänne, kasvaisin korpeen kiinni. He ehkä kiintyisivät minuun enemmän kuin muut, tahtoisin olla heidän vertaisensa, tuumia heidän tuumiaan, katsoa kaikkea heidän kannaltaan ja tulla talonpojaksi.

Ulkoa ikkunan alta kuului emännän tukevat askeleet ja pikkutyttöjen jalkojen jytinää. Hän kehoitti minua uudelleen kamariin.

—Pyytäisin yksikin, jos ei olisi vieraalla kiire ja jos eivät olisi niin vähäiset nämä sijat näin pienissä paikoissa.

Minä tahdoin kuitenkin mennä, ja hän sanoi tytöille, jotka kurkistelivat porstuan ovelta:

—Alkakaapa juosta reputtaa rantaan ja neuvokaa vieras niityn nurkkauksesta Honkamäen tien päähän.

Oli hän sentään miellyttävä ja ystävällinen, ja olisinhan voinut olla yötä tässäkin. Mutta kun olin kerran menossa, niin menin. Mies pellolla oli lohkaissut ison aukon rukiiseen, tasoittanut niemekkeen ja koverti jo lahdelta sen sijalle.

Toinen tytöistä puuhasi jo tappia kiinni, joka oli tehtävä nurmesta. Pienillä luisilla käsillään nyhtäisi hän arpaheinikkoa kourallisen ja iski sen peukalollaan reikään. Toinen laittoi aivot ja hankavitsat paikoilleen. Sitten tarttuivat he molemmat kokkaan kiinni ja ponnistivat pienet ruskeat jalkansa kuperiksi hiekkaan.

—Jospa minä autan.

—Kyllä me itsekin, läähättivät he yhteen ääneen ja saivatkin samassa venheen veteen helposti pyöriältä telalta.

—Menkää teistä toinen perään, niin minä soudan.

Mutta sitä he eivät sallineet. Minun piti mennä perään, ja he istuivat molemmat vierekkäin kokkatuhdolle. Perä painui syvemmälle, ja kokka nousi tyttöjen kanssa ylös.

He soutivat hyvin toimessaan, suu niin vakavasti supussa kuin äidillä, josta he olivat vain pienennettyjä jäljennöksiä. Lapsesta ei ollut muuta jäljellä kuin pienuus. Toiselta oli huivi irtautunut puuhatesa. Sitä kiinnittäessään ei hän lakannut soutamasta, vaan kuljetti airoa toisella kädellään samalla kuin toisen ja hampaitensa avulla kytki nurkkia solmuun leukansa alle.

—Kumpiko teistä on vanhempi?

—Tuo Mari,—oli vanhempi.

—Mikäs on sinun nimesi?

—Anni.

He osasivat lukea toiseen pääkappaleeseen.—Äiti oli käyttänyt kirkossa juhannuksena.—Oli heillä kolme lehmää ja hieho ja hevonen.

Sitten ei meillä ollut muuta puhumista. Mutta katsellessani heitä tuossa tunsin heitä kohtaan melkein isällistä hellyyttä.

Tahdoin auttaa heitä melomalla. Mutta he käsittivät sen kiirehtimiseksi ja ponnistivat airojensa ponnassa yhä utakammin. Kun minä lakkasin ja annoin melan viistä vettä, niin herkesivät hekin.

Hiljalleen sillä tavalla livuttiin eteenpäin. Ilta oli tyven, ja ainoastaan vähäinen viri kävi vielä toisella rannalla. Ruohikkorinnassa laske siellä kalamies verkkojaan. Kun hän liikautti melaansa, välähti sen märkä lehti kuin kuvastin aurinkoa vasten. Taivaalla pollotti korkeaotsaisia elokuun pilvipatsaita, valkeita kuin suuret suunnattomat purjeet tyvenellä merellä. Kokan edessä oli niittyinen ranta ja muutamia latoja. Vasemmalla kaskettua metsää ja ahon laidassa palaneita petäjiä. Oikealla kädellä oli taloja, pellot pirttirakennuksen ja rannan välissä.

Mikä on tuo talo tuossa?

—Huttula.

Sieltä kuului liikettä ja ääniä. Vasikkakarja ynisi ja juonitteli niittyveräjän suulla. Loitompana oli uudishuone tekeillä. Mies seisoi salvoksella ja käytteli kirvestään. Vasta vähän aikaa sen jälkeen, kun se näkyi puuhun uppoavan, kuului ääni, johon toiselta rannalta saapui vastaus.

—Riihtäkö siinä rakennetaan?

—Riihtä.

—Eikö ole entistä?

—Niiltä paloi Jaakon päivänä vanha.

Toisen talon rannassa puhua pajatteli lapsilauma, polskaroiden paitasillaan vedessä. Joka sana kuului selvästi meidän venheeseen.

—Poika hoi, elä survi!—Pääsetkö pois siitä! Tulepas tänne vielä, niin mätkäytän savella mahaasi!

Tytöt eivät olleet tietävinäänkään. Mutta sitten siellä kuului kuin käden lätkäys paljaaseen paikkaan, ja silloin eivät he enää voineet pidättäytyä. Nauru purskahti kummaltakin yht'aikaa ja muuttui hillittömäksi hihitykseksi, kun herrakin nauroi.

Meistä tuli tutummat tämän jälkeen.—Heinänteko oli heillä jo lopussa. Olivat hekin olleet haravoimassa. Isä oli tehnyt heille pienet takkavitsatkin.—Tuo Mari osasi jo lypsää. Vaan oli sitä kerran Muurikki hotaissut sarvellaan. Äiti joutui hätään.—Ei tok' ollut enää riepuvauvoja.

Lampi oli lopussa. Venheen keula kahahti kaislikkoon. Ranta oli matala. Tytöt kietaisivat helmansa polvien väliin ja nousivat veteen saadakseen kokan kuiville. Ja äitinsä neuvoa noudattaen osoittivat he minulle tien pään, ressutellen edelläni ladon luo, josta polku alkoi.

Pistin heille viisikolmattapennisen käteen kummallekin, johon he niiaa nytkäyttivät niin, että helmet hepsahtivat maahan. Samassa tuli »suur'kiitosta!» kuin yhdestä suusta.

Päästyäni puitten suojaan katsahdin jälelleni. Tytöt seisoivat vielä ladon kupeella, tutkien, tarkastellen ja punniten rahojaan. Näkyivät vaihtavan niitä, ottavan toisiltaan ja antavan taas takaisin. Sitten alkoivat he mennä, hyppivät mättäältä mättäälle, olivat lapsia jälleen, juoksivat kilvan venheelleen ja jäivät iloisesti polskaroiden keräämään kaisloja ja lummekukkia.

Tie veti ja viehätti. Maa oli vielä alavata järven jatkoa, ja kahden puolen tietä kasvoi haalea haavikko. Päivä paistoi jo vinosti eikä kuontunut enää alas tien pohjaan, jossa oli käynyt viileäksi, ja maa valmistautui huokumaan yöllistä kosteutta. Mutta vähitellen alkoivat maat kohota. Auringonsäteet laskeutuivat taas puitten latvoista niiden juurille ja tunkivat pitkälle valkeain koivujen väliin.

Ylempänä katosivat koivut, ja tie toi tuuheaan lepikkoon. Karjan kellot kalkattivat lähempää ja kauempaa, ja niiden sekaan kilahti joskus vaskikello laitumella käyvän hevosen kaulasta. Kuului metsän sisästä, aivan läheltä tietä, tunkeilemista lehvien läpi, ja tuontuostakin ilmautui sieltä esiin mäkikyläin siistisarvinen lehmä, katsellen minua iloisesti hämmästyneenä. Sen silmän kiilto oli kirkas ja tuore, karva puhdas ja liikkeet notkeat kuin tunturin porolla. Suussaan pureksi se verestä ruohoa, äsken aholta haukattua, ammahti ilmaan ja jatkoi naksavin nivelin matkaansa taloa kohti, josta päin pitkinä huhauksina viilteli ilmojen halki karjapiian houkutteleva iltahuuto.

Mäen rinteessä on halme. Aita on isoista, mustista puista. Sen sisään pistäytyy tie veräjän alitse. Rukiista pyrähtää sirkkunen lentoon. Se luikkailee pitkissä kaarissa ilman läpi ja seisattuu palaneeseen honkaan, joka on jätetty yksin keskelle halmetta.

Tulee toinen veräjä vastaan. Istahdan sen sileäksi hankautuneelle selkäpuulle. Laaja maisema näkyvyy siihen läpi ihalain ilmojen. Mäkiä siintää toistensa yli ja toistensa välitse. Korkeimmalta vaaralta palaa ja hehkuu pirtin ikkuna ilta-auringon valossa, ja väräjävä kilo kimpoo sieltä penikulmain päästä aina tänne saakka. Kun se on hiljalleen sammunut, syttyy toinen samaan tuleen. Karjan kellot kuuluvat enää vain umpinaisesti alhaalta notkosta.

Tuolta äskeisestä mökistä nousee lehmisavun rauhallinen kiemura kohtisuorana ilmaan. Tytöt ovat saapumaisillaan kotirantaan.

Ahon alta alkaa yht'äkkiä kuulua laulua. Piikatyttö nähtävästi palaa lehmän hausta. Hän ei näe minua. Hän milloin taittaa mennessään lehvän lepikosta, milloin poimii marjan mättäältä. Ja laulaa sydämensä täydestä tunteesta, luullen, ettei häntä kukaan kuule.

Minulle tulee mieli mennä sinne alas hänen luokseen, saavuttaa hänet, pyytää, että hän minulle neiti nuori

kantais kaulan helmilöitä, rinnan ristiä rakentais, panis pääty palmikolle, sitois silkillä hiusta.

Mutta minä en liikahdakaan. Hän ehkä

riistäis ristit rinnaltansa, helmet kaulasta karistais, menis itkien kotihin, kallotellen kartanohon.

Ja hän saa jatkaa matkaansa, poistua ja painua lauluineen lehdon peittoon.

Hän on kadonnut ja lakannut kuulumasta. Ja minusta tuntuu, kuin en koskaan ennen olisi kuullut

tuota laulua, vaikka se on minulle sadat kerrat tätä ennen esitetty. Se oli siellä kuin kylässä, mutta täällä se on kotonaan, syntymäsjöillaan, tuolla järven rannalla, metsän takana, salon siimeksessä.

Oli kuin olisi punoutunut hienoja lankoja sisässäni, joita sujutteli, soinnutteli ja kiinnitti kuin kanteleen kieliä joku tuntematon käsi. Ja sitä mukaa kuin ne virisivät, alkoi syntyä uusia täyteläisiä sointuja. Se oli ympäristön ja oman olemukseni hiljaista riemua. Se ei päässyt purkautumaan, mutta se jäi sinne lämmittämään ja lievittämään. Pala palaltaan sulivat kovettuneen mielen nystyrät, ja maailma oli kaunis, ihmiskunta hyvä ja minä itse—alakuloisen onnellinen.

Kun kohosin yhä jyrkemmäksi ylenevää tietä ja näin näköalain avartuvan ympärilläni, tuntui minusta siltä, kuin olisin ollut nousemassa vanhalle uhrivuorelle, jossa itsestään syttyvät tänä iltana suitsualltarit luomakunnan kunniaksi ja jossa lauletaan hiljainen hymni alenevalle auringolle. Hämärän hiipiessä puitten väliin oli kuin olisivat paikat pyhiksi muuttuneet, ja pieni pyörylä metsän sisässä, jonka laittaa tiekin kunnioittavasti kiersi, oli kuin salaperäinen sakaristo.

Jo pisti pellon nurkkaus metsän sisään. Jo oli tuossa riihi ja veräjä. Halli haukahti pihasta päin. Näkyi pirtin harja ja kaivon vintti ruispellon yli mäen selältä pilvetöntä taivasta vasten. Lehmisavu kyti tarhan keskellä. Ohikulkiessani heräsi se hetkeksi ilmielekkiin. Koko karja lepäsi levollisena sen ympärillä. Kellokkaan märehtiessä liikahti kieli sattumalta kellon laitaan ja kalahti kaksi kertaa, toisen kerran hyvin hiljaa.

Talo näytti vanhalta ja paikoilleen painuneelta. Tuuhea pihlajapensas kasvoi pirtin perässä. Kaksi vanhaa myllynkiveä oli upotettu astinlaudaksi molemmin puolin piha-aitaa. Ei näkynyt ainoatakaan ihmistä kartanolla. Tallin yläsillan ovi ammotti mustana auki, ja sen päälle oli naulattu huuhkain. Keskellä pihamaata oli pystyssä kuivettunut juhannuskoivu ja sen oksalla joku valkoinen vaate. Porstuan siltapalkit lonkkuivat askeleitteni alla, enkä tiedä, minkä tähden koetin estää kantapäitäni kopsamasta.

Suuri tupakin oli tyhjä. Istuin hetken aikaa penkillä lämpimässä hämyssä. Missähän ovatkaan kaikki? Kuuntelin ja kuuntelin, kunnes hiljaisuus rupesi soimaan korvissani, ja sitten aloin kuunnella sitä.

Viimein tuli joku tuvan ovelle.

—Täällä taitaa olla vieras?

—On täällä muuan.

Hän tuli likemmäksi nähdäkseen tarkemmin, vanha vaimo. Väki oli niityllä toinen puoli ja toinen leikkuuhalmeella penikulman päässä metsäsaralla. Ei ollut pihasalla muita kuin hän, vanha emäntä, ja piikatyttö.

Pyysin illallista ja yösijaa. Hän vei minut pihanpääkamariin, kattoi pöydän ja kantoi sinne voita, leipää ja maitoa. Noutaessaan ne pois laittoi hän vuoteen ja toivotti hyvää yötä.

Iso vanhanaikainen seinäkello käveli verkalleen kaappinsa sisässä. Se näytti mittailevan aikaa huolettomasti, välinpitämättömästi, kiirehtimättä, niinkuin olisi sitä ollut hänellä yltä kyllin, yli tarpeenkin.

Aurinko oli jo aikoja sitten laskenut, ja kahden kaukaisimman kukkulan välissä kalpeni kalpenemistaan iltaruskon reuna. Talo oli mäen ylimmällä huipulla, ja joka taholla oli yhtämittainen alankorpi. Paikoitellen kohosi jo mustan metsän syvennyksistä, jokien mutkaisista laaksoista ja järvien painanteista valkoista usmaa. Seisoin ikkunassa ja katselin, kuinka usmajoet hiljalleen juoksivat usmajärviin, järvet tulivat tulvilleen ja joet paisuivat yli reunojensa. Kohta oli koko korpi yhtenä ainoana sumumerenä; pienimmistä kukkuloista syntyi kareja mereen, ja suurimmat jäivät saariksi sen keskeen. Ehkä ne olivatkin aikaintakaisina aikoina olleet saaria nuo ja tuo meri ja pellon piennar ikkunan alla tuossa, mistä pengeri putosi pohjaa kohti, ehkä oli se ollut meren ranta, jota vasten aallot olivat tuhannen tuhansia vuosisatoja vyöryneet. Ja nyt se oli uudistunut kaikki, entisyys oli noussut haamuna maan sisästä halaillemaan vanhoja tuttuja seutuja.

Minusta tuntui, kuin olisin ollut ypö yksinäni maailmassa, josta kaikki muut olivat kadonneet. Kauaksi oli jäänyt kaikki se, minkä ennen olin nähnyt, ja kaikki ne, jotka ennen olin tuntenut. Oli kuin olisi kulunut vuosikymmeniä siitä, kun olin ollut siellä, mistä olin eilen lähtenyt. Ne, joita olin rakastanut, ne olivat jossain muissa maanosissa, toisella puolen aavojen usvaisten ulappain. Eikä minulla ollut entisyyttä muuta kuin tämä tämänpäiväinen metsämatka, se mökki siellä, ne pienet tytöt, lammen ranta, huone lehdon laidassa ja nousu tänne mäelle. Eikä nykyisyyttä muuta kuin tämä hiljainen huone ja tuo haamu hämärätä satumaista valtamerta.

Laskeusin levolle sillä mielialalla, etten ketään kaipaakaan, en ketään rakasta, ettei ole ketään, jolle en

voisi antaa anteeksi, eikä ketään, jolta en voisi saada. Olin saavuttanut lopullisen levon, viimeisen rauhan mieleeni ja sen mukana voiman elää yksinäisyydessäni.

Tahdoin nukkua ja huomenna herätä tuohon uuteen elämään.

Mutta kello kulki yksitoikkoista kulkuaan, ja minä kuulin jok'ainoan sen askeleen. Ja vuode oli tuores ja puhdas ja vähän kylmä, ja lakanat ja peite olivat vasta aitan orrelta otetut, ja niissä tuntui vielä tuoksu hajuheiniä, niittyä ja neitseellisyyttä...

Miksei hän hiivi hiljaa luokseni tuolta kesäyön hämärästä ja istuudu tähän viereeni. Että saisin antaa itseni kokonaan ja kertoa hänelle kaikki niin, että hän sen tuntisi ja ymmärtäisi yhtä hyvin kuin minäkin. Sulkisin hänet hellävaroen syliini, kaukaa koskettaen, ilman himoa ja kiihkoa....

Mutta eihän hän tullut. Sillä ei häntä ole. Hänellä ei ole nimeä minulle, ei muotoa eikä tarkkoja piirteitä. Ja minä annoin hänen haamunsakin haihtua, ja hän sulsi pois, niinkuin illan viimeinen varjo sulaa sitä ympäröivään yöhön.

Enkä muista siitä yöstä enää muuta kuin että seinällä vastapäätä oli ikkuna ja hämärä piha ja siellä joku valkoinen vaate.

* * * * *

Aamulla ovat tunteet toiset, ja aurinko antaa uudet mielialat. On kulunut jo vuosia siitä päivästä, illasta ja yöstä. Elämä on ollut enimmäkseen arkitointen iankaikkisesti yksitoikkoista kiertokulkua. Mutta silloin tällöin muistuu mieleeni tuo päivä, tuo ilta ja tuo yö. Silloin elän aina uudelleen kaikki. Ja se on minulle kuin kosteikko korvessa, niinkuin kukkula ylängön keskellä, niinkuin saari suuressa meressä.

MALLIKELPOINEN.

Karuilla, kovilla mailla syntyy kullekin puulle omat omituiset muotonsa. Kullakin katajalla on oma kääkkyryytensä, ja jokainen kallion reunaan käpristynyt koivu on omalla laillaan rosainen. Jokaisessa puussa on omat harvinaisuutensa: kääpänsä, visansa tai pahkansa, joita toisella ei ole. Mutta kokonaisuudessaan ei niistä yksikään kaluksi kelpaa.

Tasaisilla, hyötyvillä mailla ovat kaikki puut toinen toistensa näköiset. Siellä on vaikea erottaa petäjää petäjästä. Sillä ei yhdelläkään ole mitään, mitä ei toisellakin olisi. Mutta kukin vastaa lajinsa aatetta yleensä. Semmoisilla mailla kasvavat ne kelpo sahatukit, ne hyvät ja hyödylliset tarvekalut. Ne ovat niin tukevat ja lujatekoiset, ja niitä voi käyttää mihin hyvänsä...

Joka kerta, kun kuljen Esplanadia ja vastaan tulee Mauriz Ahlfelt, joka äskettäin on suorittanut oikeustutkintonsa ja nyt harjoittaa käytännöllisiä kokeitaan senaatissa, tuntuu minusta, että hän on perikuva niistä, joita sopii nimittää yhteiskunnan mallikelpoiksi tukkipuiksi. Kiireestä kantapäähän näyttää hän olevan tuota tervettä, pilaantumaton tekoo, josta mainion mukavasti ja ilman erityistä vaivaa voi valmistaa työkalun isänmaan tavallisia tarpeita varten. Hänestä ei saa syntymään mitään erityistä eikä alkuperäistä, sillä aine määrää ja rajoittaa kuosin.

Mutta halvempikin salvumies piiluaa hänenlaisestaan erittäin kelvollisen seinähirren, jopa joskus kattoa kannattavan harjavuolenkin.

Samoin kuin tasaisella maalla kasvavan hongan vesalla, joka suurten puitten juurella seisoo siivona ja kunnioittavana hiljalleen kohottaen päätään isänsä tasalle, samoin on hänelläkin kaikki edellytykset hiljalleen tulla siksi, mikä hänen isänsä on.

* * * * *

Hänen isänsä on näet yksi yhteiskunnan pylväitä. Hän on varakas tuomari, jolla on laaja, hyvätuloinen tuomiokunta. Ja suuri, parhaassa kunnossa oleva maahovi. Hän on noita vanhan kansan verkkaisia virkamiehiä, joiden pääominaisuuksia on rauha, tyyneys ja hyvä terveys. Työllään on hän omaisuutensa ansainnut, mutta ei sillä kiireisellä eikä ahertavalla, joka nykyaikana hermostuttaa ja kuluttaa ja karistaa hiukset ennen aikojaan pääläelta. Hän tekee tehtävänsä arvokkaasti ja loivasti. Pöytäkirjat valmistuvat vasta kuukausien kuluttua käräjien jälkeen. Mutta kukaan ei pane kiirettä, sillä jokainen ymmärtää, että hätäkoiminen ei sovi tuomarille, jonka täytyy ratkaista kysymyksiä elämästä ja

kuolemasta. Ja hän tuumiikin perusteellisesti ja tyynesti. Se näyttää olevan hänelle nautintokin, sillä ei koskaan ilmaannu epäilyksen ryppyä hänen otsalleen, kun hän laajassa kotiviitassaan istuu työpöytänsä ääressä, poltteele sikaria ja aprikoiden ja arvellen puhalttaa savun hienona häntänä hyvin pienestä reiästä huuliensa välitse.

Mielipiteiltään hän on vanhoillinen, kenties hiukan suomalaisuuteen taipuva. Joskus hän on istunut hallituksen asettamissa komiteoissa, ja kuvernöörit samoin kuin senaattoritkin asettavat virkamatkansa niin, että voivat yöpyä hänen vieraanvaraiseen taloonsa. Sittenkun on kuollut »Helsingfors Dagblad», kannattaa ja tilaa hän »Finlandia», vaikkei ole varsinaisesti kirkollinen; hän työskentelee näet sunnuntaisinkin ja käy kirkossa ainoastaan kerran vuodessa, jo ammoisista ajoista määrättyinä rippipyhänä.—Luonnollisesti ei hän voi sietää paikkakunnan lehteä, joka häntä harmittaa ja hermostuttaa siksi, että siinä liiaksi ja syyttä suotta moititaan virkamiehiä.

* * * * *

Poika on perinyt isänsä kaikki hyvät avut. Hän on voimakas ruumiiltaan ja flegmaatikko. Järki on hänellä keskinkertainen, mutta hän muistaa kaiken, minkä kerran oppii. Koulussa hän istui aina keskiluokalla eikä saanut koskaan korkeinta arvosanaa muissa aineissa kuin käytöksessä. Mutta ei hänellä myöskään ollut ehtoja milloinkaan. Käsiälä oli hänellä kaunis ja vihot huolellisen puhtaat. Koko kouluajallaan ei hän saanut ainoatakaan muistutusta. Vifteihiin hän kyllä otti osaa, mutta ei milloinkaan päähtynyt. Vaikka hän kyllä oli hyvä toveri, ei hänellä kuitenkaan ollut yhtään oikein hyvää ystävää, eikä siis myöskään vihamiehiä. Häntä kuvaavaa on, ettei hänelle oltu keksitty liikanimeä, niinkuin kaikille muille tovereille. Joitakuuta koetettiin antaa, ja niistä olisi ollut sopivin »gentlemanni», mutta se on liiaksi kiittävä, ja sellaisia eivät toverit anna muille kuin johtajilleen. Mutta ainoastaan yhdessä paikassa oli hänellä johtajan asema: tanssiaisissa. Niissä hän loisti yli muiden, oli komea poika, aina hyvin puettu ja taisi hyvin »viedä».

Heti kohta, kun hän tuli ylioppilaaksi, oli hän valmis ylioppilas. Keltanokkaa ei hänessä näkynyt. Osakuntaan otettaessa—samaa savo-karjalaiseen, johon isäkin oli kuulunut—menivät vanhat osakuntalaiset ensiksi hänen kanssaan »heittämään pois haukkumanimet». Inspehtori jutteli hänen kanssaan kappaleen aikaa, ja siinä tuli selville, että hän ja Mauritz Ahlfeltin isä olivat olleet vanhat koulutoverit.

—Mihinkä tiedekuntaan olette aikonut ruveta? kysyi häneltä inspehtori puhelun lopuksi.

—Olen aikonut juriidiseen tiedekuntaan.

Se oli jo aikoja sitten niin päätetty. Jo pienenä poikana, kun häneltä talonpojat kysyivät, miksi virkamieheksi se nuori herra aikoo, oli hänellä vastaus valmis:—»Ensin sihteeriks' ja sitten papaks' ja sitten senaattoriks'». Muusta ei voinut olla puhuttakaan. Ei vähintäkään epäilystä urasta eikä taistelua kutsumuksesta, niinkuin niin monella muulla, jotka eivät tiedä, mille alalle antautua.

Jo ensimmäisellä lukukaudella suoritti hän valmistavat kokeet, kävi luennoilla ja teki muistiinpanoja, s.o. juuri sen, mikä yleensä oli tapana ja katsottiin kohtuulliseksi.

Yhtä vähän kuin luvut saivat häntä rasittamaan itseään, yhtä vähän hän kulutti itseään innostumalla yleisistä asioista. Kun toiset toverit ylioppilaskokouksissa melusivat, huusivat ja kasvot punaisina puivat nyrkkiä, istui hän kyllä etumaisten joukossa, mutta rauhallisesti poltellen tai viiksiään sivellen. Samana kevännä, jona hän tuli ylioppilaaksi, oli suomalaisuus saavuttanut ensimmäisen suuren voittonsa Nordenskiöldin adressiasiaassa, ja Mauritz Ahlfeltissakin vakaantui kesän ajalla se mielipide, että hän tietysti kuuluu suomalaiseen puolueeseen. Suomalaisen Nuijan ja radikaalisemman K.P.T:n väliset riidat saattoivat hänet kuitenkin ymmälle. Hän oli kyllä ollut läsnä K.P.T:n perustavassa kokouksessa, mutta liittyi sittemmin moderaatteihin. Kun hänen kotikielensä oli ruotsi ja kun hänellä oli ruotsinmielisiä sukulaisia Helsingissä eikä hän koskaan ryhtynyt väittelemään kieliasiaasta, oli hän yksi noita harvoja, joille ruotsinmieliset antavat nimen: »en hygglig fennoman» ja josta suomenmieliset sanovat, että »sillä on sveesinen naama».

* * * * *

Ei voi kuitenkaan sanoa, ettei hän olisi kaikin puolin täyttänyt niitä velvollisuuksia, joita hänen asemansa suomenmielisenä ylioppilaana häneltä vaati. Hän kävi säännöllisesti suomalaisessa teatterissa, astui ensi rivissä suurten miesten haudoille ja esiintyi marsalkkana isänmaallisissa juhlissa. Suomenmieliset rouvat huomasivat hänet sieltä pian, ja kun perustettiin Suomalainen Seura, valittiin hänet huutoäänestyksellä johtokuntaan. Hän oli itseoikeutettu pukutansseihin —menuetissa varsin ruhtinaallinen—ja yksi noita harvoja, jotka osasivat tanssia masurkkaa. On hän vielä nytkin seuran hienoimpia kavaljeereja.

Maaseudulla ollessaan hommasi hän lupa-aikoina useat arpajaiset suomalaisten koulujen ja

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran rakennuksen hyväksi sekä pani toimeen kansanjuhlija siihen aikaan, kun ne vielä olivat muodissa. Kaikissa tileissä kansallisista rahankeräyksistä oli luettavana: »ylioppilas Mauritz Ahlfeltin kautta» niin ja niin monta markkaa.

Tuskin voi ajatella huolettomampaa ja turvallisempaa elämää kuin mikä hänellä oli ylioppilasaikanaan, Ei puutetta, ei mieltä masentavia velkoja, ei liikaa kiirettä töissä. Hänellä oli olemisen hauskimmat ehdot: sekä aikaa että rahaa. Rahaa sai hän yhäkin isältään kolmesataa markkaa kuukaudessa, joka riitti hyvinkin, kun hänellä lisäksi oli periaatteenaan olla koskaan lainaamatta ja koskaan menemättä takuuseen. Ja hänen aikansa riitti hänelle juuri siihen, mihin hän sitä tarvitsi.

Aamulla, kun hän noin kello yhdeksän heräsi, oli palvelija jo tuonut sanomalehden hänen yöpöydälleen, jossa nakutti kultakello, rippikoululahja hänen isältään. Luettuaan lehden vuoteellaan hän nousi ylös, peseksi perusteellisesti ja pukeutui verkalleen. Syötyään aamiaisen ja käytyään luennolla palasi hän takaisin asuntoon ja luki kello kahteen tai puoli kolmeen, yllään villainen kotiviitta, tehty isän kotiviitan malliin. Siistittyään pukunsa ja harjattuaan hattunsa laskeutui hän alas Esplanadille, jossa käyskenteli siksi, kunnes oli aika mennä syömään päivällistä ylioppilastalolle. Sen päälle pelasi hän tavallisesti shakkia lukuhuoneessa.

Viidestä seitsemään oli lukutunti kotona, jolloin kirjassa kääntyi pari kolme lehteä. Ja illalla teatteri tai konsertti tai syksyin ja keväisin istunto Kappelin edustalla. Tuutinkia seurasi portsoni ja portsonia kahvit liköörin tai punssin kanssa. Ravintolan ovella erosi hän tovereistaan ja meni kotiinsa. Laitakaupungilla hän ei koskaan käynyt muiden kanssa. Hän oli järjestänyt niin, että hänellä oli oma määrätty päivänsä, jolloin hänen »ystävättärensä» otti hänet vastaan.

* * * * *

Niinkuin jo sanoin, on hän suorittanut tutkintonsa ja palvelee ylimääräisenä senaatissa. Hänen elämänsä tavat eivät ole ollenkaan muuttuneet. Luentojen sijaan on vain tullut virasto.

Hän tulee vastaani Esplanadilla joka päivä noin kello kolmen tienoissa. Tahtoisin kuvata hänen ulkomuotonsa, mutta ainoa, minkä voi hänen kasvoistaan sanoa, on, että ne ovat monen mielestä kauniitkin. Niissä on tuota »pulskan pojan» kauneutta yleensä, mutta piirteissä ei ole ainoatakaan vivahdusta, josta voisi sanoa, että ne häntä kuvaavat. Samoin ei hänen harmaansinisissä silmissään ole yhtään loistetta, joka näyttäisi kuvastavan jotain omaa hänen sisällään olevaa ajatusta tai tunnetta. Hänen pukunsa on virheetön ja muodinmukainen, ja hän kantaa sen hyvin, mutta sen kuosi on räätälin kuosi. Hänen omaa makuaan ei siinä ilmaannu muuta kuin tämän maun puute. Näkyy, että hän tilatessaan on antanut määräyksen, että vaatteus on tehtävä samanlaiseksi kuin se on—kaikilla muillakin. Nutussa ja päällystakissa on tietysti silkkirinnukset.

Kaikesta päättäen on hän menevä pitkälle maailmassa. Suomalainen puolue kaipaa miehiä, jotka voivat ulkomuodollaankin edustaa. Meillä on kyllä originaaleja, on spesialisteja ja etenkin on meillä paljon aatteen miehiä. Mutta meiltä puuttuu noita »mallikelpoisia», hyvin hoidetuita ja hyvin harjatuista nuoria miehiä, joita ruotsalaisella puolueella on joka paikkaan pistää. Sentähden ei tule kulumaan kauan, ennenkuin Mauritz Ahlfelt on Pohjois-Esplanadikadun käytävältä siirtyvä »finnspongille».

Hän tulee samaan hyvän viran ja hyvät tulot, joita lisää varakkaan vaimon perintö. Ajan ollen asetetaan hänet valtiopäivämiesehdokkaaksi Helsingistä ja ajetaan yksissä voimin läpi jostain maaseutukaupungista.

Mahdollista on, että hänen senaattoriunelmansakin tulevat toteutumaan. Sillä hän on ruvennut joutoaikoinaan opiskelemaan venäjänkieltä.

HÄÄPÄIVÄNÄ.

Eräällä aviomiehellä on tapana kirjoittaa päiväkirjaa kaikista vivahduksista, joita hän huomaa tunteissaan. Se on omituinen kokoelma sydämen salaisuuksia. Tavallisesti hän tekee muistiinpanonsa illalla, kun kaikki muut talossa ovat menneet levolle ja hän yksin työskentelee huoneessaan. Sattumalta on tarjoutunut tilaisuus siitä seuraavien lehtien julkaisemiseen:

6 p:nä marrask. 90.

Minä melkein luulen, että sinua taas rakastan, pitkien aikojen perästä. Tänään tuolla tanssiaisissa

rintani oikein lämpeni ja sydämeni on yhä vieläkin täyteläisempi kuin tavallisesti. Olisin kovin onnellinen, jos tietäisin, että tätä kestää tai että ainakin tällaiset mielentilat tuon tuostakin uudistuvat.

Siitä on nyt juuri viisi vuotta, kun vietimme häämme. Avioliittomme on jo muodostunut jotenkin tavalliseksi, ja yhdyselämämme on yksitoikkoista ja ikävää. Me emme ole koskaan sanoneet pahaa sanaa toisillemme, mutta emme pitkään aikaan hyvääkään. Ei sada, ei myrskyä, mutta ei repeä aurinkokaan harmaasta pilvestään. Meitä ei erota erimielisyydet eikä riidat, mutta ei meitä myöskään mikään lähennä toisiimme, ei lapsetkaan, joita meillä ei ole. Me elämme kodissamme kuin kaksi tyynessä lammikossa kelluvaa ruuhaa, jotka ainoastaan sattumalta koskettavat toisiaan.

Minä työskentelen täällä kamarissani, silloin kun en ole ulkona, ja sinä istut omassasi kutoen tai lukien jotain romaania. Vasta vähää ennen illallista teen tavallisimmasti kävelyn luoksesi ja tapaan sinut usein haukottelemassa.

Minua vaivaa, että sinulla nähtävästi on ikävä ja että kaipaavat seuraa, mutta enhän minä osaa sinua huvitella. Heittäyn sohvalle toiselle puolen salia ja koetan miettiä, mitä sanoa. Sinä lakkaat työstäsi, katsahdat ympärillesi ja ajattelet sinäkin jotain puheen aihetta, mutta et sinä löydä sitä enemmän kuin minäkään. Me olemme vaiti molemmat ja kärsimme siitä kumpikin. En voi senkään tähden aloittaa keskustelua, että minua vaivaa, kun sinä usein koetat olla huvitettu, vaikka et olekaan. Tuota en minä voi sietää. Ja siinä sinun läheisyydessäsi haaveksin minä usein sellaista vaimoa, joka voisi minut täydellisesti ja todellisesti käsittää ja antaa uutta vauhtia ajatuksilleni.

Vaihteen vuoksi tahtoisin joskus unohtaa kaikki omat tuumani ja asettua sinun kannallesi, puhelemaan sinun asioistasi. Mutta sinun ajatus- ja vaikutelmapiiiristäsi on enää mahdoton saada mitään uutta puristetuksi. Minä tunnen jo edeltäpäin mielipiteesi, katsantotapasi ja kokemuksesi. Jos niistä koettaisin olla huvitettu, täytyisi minun taas teeskennellä vuorostani. Sinussa ei ole minulle mitään herättävää, et voi puhaltua mielikuvitustani lentoon, et siivittää ajatuksiani, ja sentähden tunnun minä sinun seurassasi niin kuivalta ja henkisesti mehuttomalta.

Nähtävästi toivot tuossa istuessasi, että jotain virkkaisin. Mutta sinä koetat sitä kuitenkin peittää ja asetet miettiväisen näköiseksi, niinkuin ajattelisit jotain muuta. Siinä teet sinä naisellisen hienosti. Kun huomaat, ettei puhelusta ole mitään tuleva, niin painut takaisin työhösi tai kirjaasi. Ja me kuulemme molemmat lampun laulavan, kellon nakkaisevan, kadulla ajettavan ja odotamme illallista katkaisemaan kiusallista vaitioloa.

—Ruoka on valmis!

Pöydässä on mieliala vähemmän painava, ja aina sattuu jotain vähäpätöistä aihetta sananvaihtoon. Mutta minua hermostuttaa usein tuo aina sama tapa, jolla tarjoat minulle teetä ja jolla pidät kuppia viedessäsi sitä huulillesi. Säännöllinen kauneutesi ja elottomat kasvosi vaivaavat minua välistä niin, että minun täytyy välttää sinua katsomasta. Minä tunnen sinut kiireestä kantapäähän, osaan ulkoa jokaisen liikkeesi ja jokaisen piirteesi, ja ainoastaan silloin tällöin saavat ne vereni lämpenemään.

Kun olemme syöneet, alat sinä korjata pois astioita, ja minä käytän tilaisuutta poistuakseni tänne huoneeseeni. Täällä teen työtä puoli yöhön ja unohdan sinut kokonaan. Kun tulen makuukammioomme, olet sinä jo mennyt levolle ja nuket seinään päin.

Tänään oli hääpäivämme. Muistatko, millainen se oli viisi vuotta sitten? Minä ainakin sen muistan. Se on ollut mielessäni koko päivän, siitä saakka kun tänään heräsin.

Aamusta alkaen oli meillä molemmilla silloin alituista puuhaa, kullakin tahollamme. Sinun piti laittaa pukuasi, minun olla huoneita koristelemassa. Mutta joskus juoksit kamaristasi ohimennen minua tervehtimään, kavahdit kaulanni, suutelit tai vain katsahdit minuun kiiruhtaessasi pois. Kasvojesi värähdyksistä ja siitä tavasta, millä minun kättäni puristit, ymmärsin minä, mitä sinussa liikkui, mitä ajattelit ja mitä odotit. Se oli minulle uutta tuo, sinussa oli jotain salaperäisen viehättävää, jotain hunnutettua niinkuin silmäsi kalvossakin. Sinä näytit olevan levoton, mutta hillitsit itsesi. Minä en saanut tulla pukemahuoneeseesi—meidän tulevaan makuukamariimme— joka oven avautuessa näytti olevan kouhollaan silkkiä ja kuohuvia harsopilviä. Sinä vain kuiskasit, hienosti viitaten siihen, mitä me yhdessä ajattelimme: 'Odotat! Ei vielä!'—ja kätkit kasvosi olkapäähäni.

Olit sitten pukeutunut hääpuvun yllesi, ja vieraat alkoivat saapua. Ennen vihkimistä kutsuit minut luoksesi heittämään hyvästiä hääillaksi, saamaan vakuutusta, että minua rakastat, vaikka et sitä osoita. Sillä me olimme päättäneet olla vieraiden läsnäollessa hellyyttämme näyttämättä, ei vaihtaa kädenpuristuksia, ei edes silmäyksiäkään muiden nähden.

Mikä viehätys tässä meidän salaliitossamme! Mikä sulo osoittaa tunteitaan, niinkuin salakihloissa olevat, hienon hienoilla, ainoastaan meidän ymmärtämillämme merkeillä. Ja olla näin juuri vähää ennen kuin kokonaan omistaisimme toinen toisemme.

Niin, minä rakastin sinua rajattomasti: joka sanaasi, joka silmäystäsi, pienintä piirrettäsi ja neitseellisen vartalosi notkeutta.

Millä ikävällä, millä kaiholla ja surumielisyydellä olen näitä aikoja usein muistellut ja vertaillut silloisia tunteitani nykysiini! Ja etkö liene samalla lailla sinäkin?

Aavistin äänestäsi, että ajattelit hääpäiväämme, niin kuin minäkin sitä ajattelin, kun aamiaispöydässä yht'äkkiä kysäisit: »Monesko päivä on tänään?», kun minä siihen vastasin: »Kuudes päivä marraskuuta», ja kun sinä ääntäsi venyttäen kertasit: »Kuudes päivä marraskuuta».

Ja jos sitä silloin ajattelit, niin mietit kai samaa koko päivän ja kenties kammoten kuvittelit ikävää, yksitoikkoista iltaamme.

Ehdotit päivällisillä, että menisimme illalla arpajaisiin, ja me päätimme mennä sinne »asian vuoksi». Mutta asianko vuoksi pukeuduit hääpukuusi ja kiinnitit rintaasi samanlaisen ruusun kuin sinulla oli silloinkin?

Minun tuli sinua niin sanomattoman sääli ja samalla sääli meitä molempia. Ehkä on syy minussakin? kysyin minä itseltäni. Ja me jo kadulla mennessämme juttelimme keveämmin. Olimme iloiset ja mielemme melkein reipas, kun käsikädessä astuimme valaistuun juhlasaliin. Ihmiset katselivat, ja minä kuulin, että ne sanoivat meitä komeaksi pariiksi.

Minä viikastuin siitä, minun tuli hyvä olla, ja me astuimme varmasti huoneesta huoneeseen. Vertailin muita naisia sinuun, ja sinä olit ulkomuodoltasi ja puvultasi hienempi kuin kukaan heistä. Sinäkin näytit iloiselta ja tyytyväiseltä. Kun musiikki soitti, täytyi meidän nojautua toisiimme kuullaksemme, mitä sanoimme. Me emme juuri mitään erityistä sanoneet, mutta äänessäsi oli hellyyttä ja katseessasi väriä.

Ihmiset yhä meitä katselivat ja luulivat varmaankin meitä onnellisiksi. Ja emmeköhän olleetkin? Me emme virkkaneet toisillemme mitään siitä, että oli hääpäivämme, mutta me molemmat sen tunsimme ja tiesimme sitä ajattelevamme. Se oli kuin viiva vedettynä kaiken sen alle, mitä puhuimme ja teimme.

Minä pyysin sinua tanssiin, ja sinä vastasit: »Kiitos!» Tarkastelimme tanssivia pareja ja koettelimme arvata, ketkä olivat kihloissa. Se meitä nyt jostain syystä huvitti. Ja franseesin loputtua menimme me tarjoiluun niinkuin kaikki muutkin »nuoret». Minä kysyin mitä saisin tarjota, ja sinä pyysit antamaan, mitä tahdoin. Tilasin kaksi lasia samppanjaa, ja oli kuin olisimme juoneet ensimmäisen häämaljamme, ja kilistäessämme saimme tuhkan alta tuikahtamaan kauan sammuksissa olleen hellän katseen.— — —

Se ei siis vielä ole kokonaan sammunut. Olemme nyt kotona. Kuulen sinun liikkuvan tuolla viereisessä huoneessa. Äsken raotit ovea ja kysyit, enkö kohta tule luoksesi. Odota, minä tulen heti paikalla! Luulen melkein, että taas sinua rakastan niinkuin ennenkin.

KERRAN KONSERTISSA.

Tulin sisään juuri silloin, kun innostus nuoreen laulajattareen oli ylimmillään. Valkoisessa puvussaan ja kukkasvihko kädessä hän seisoi laululavalla somana kuin morsian. Hän oli hiukan eteenpäin nojallaan, säestäjä oli kumartuneena pianoa vastaan, ja sekä laulajattaren huulilta että pianosta helähtelivät kasvamistaan kasvavat sävelet. Ohjelman ensimmäinen osasto läheni loppuaan yhä enenevällä voimalla.

Heleä, pitkä, kirkas ääni laulajattaren keuhkojen pohjasta, soittimista syvä akordi—ja ääriään myöten täysi konserttisali räiskää yhtenä taputusten tulipalona.

Laulajatar laskeutuu nopeasti alas ja pujottelee kuin salakka yleisön läpi, jota on tulvinut aina lavan juureen saakka ja sen ympärille. Kehenkään katsomatta ja silmäkulmat ja huulet hiukan yhteen puristettuina suikaisee hän edellään avautuvasta aukosta ohitseni, kannattaen kukkaskimppua päänsä tasalla. Heti hänen jälessään tulee säestäjä, totinen, vaalea mies, kasvot syvämieliset ja hiukan synkät.

Tuskin ovat he ehtineet odotushuoneeseensa, niin jo vaativat kiihkeät hyvähuudot laulajattaren uudelleen esille, ja kaksi kertaa hän tulee ja menee. Mutta vielä eivät mielenosoitukset lakkaa, ja kolmannen kerran tulevat he taas yhdessä molemmat. Samassa tuokiossa taas sammuu taputusten tulipalo ja yleisö jää liikahtamatta odottamaan yli ohjelman annettavaa laulua.

Hän kuiskaa jotain pianon ääreen istuutuneelle toverilleen ja tämä vastaa siihen jotain, kääntäen päänsä puoleksi ylöspäin hänen kasvojansa kohti. Säestäjä selailee hetkisen nuottivihkoa, sitten näyttää

hän löytäneen, mitä tahtoi, ja niin pian kuin hän on soittimia koskettanut, tuntee yleisö jo laulun.

Hiljainen lii kahdus käy rivien läpi. Päät taipuvat toisiinsa jotain kuiskaamaan.

—Se on se, se on se, kuulen sanottavan takanani.

Sillä julkinen salaisuus on, että he rakastavat toisiaan yhtä paljon kuin taidettaan, nämä kaksi nuorta. Heidät on aina nähty yhdessä, yhdessä ovat he opinnoitaan harjoittaneet ja esiintyneet kevään kuluessa yhä suuremmalla menestyksellä. Tämä on heidän viimeinen konserttinsa, sillä huomenna he eroavat—niin kerrotaan.

Tarttuen kiinni säestykseen alkaa hän laulaa, ja muistiini painuvat seuraavat sanat:

»Niin paljon sua rakastan, etten voi kielin kertoella, ja kuitenkin mä ainian sen tahdon julki lausuela. Jokainen kuiske, sananen, sun nimes onpi, armahainen. Jos poissa oot tai luonani, sua ikävöitsen, muistan aina.»

Ei hiiskaustakaan kuulu suuressa salissa. Miltei henkeä vetämättä seuraa yleisö mukana. Kasvoissa kuvastuu hyväntahtoinen osanotto, toisissa iloinen hämmästys.

Enkä tiedä miksi, mutta minäkin sulan kokonaan ja kylmät väreet käyvät ruumiini läpi. Tai miksi en sitä tietäisi! Hän laulaa sydämensä kyllyydestä, hän puhaltaa kohoilevasta rinnastaan sielunsa koko hellän kaipauksen, hän panee lauluun kaiken persoonallisuutensa, hän ei ujostele, huutaa maailmalle sitä, mitä muut tavallisesti salaavat, ja hän tekee sen melkein tahallisella uhalla ja ylpeydellä. »Minä rakastan häntä, hän on tuossa, tuossa näette hänet, katsokaa muutkin: hän on minun!»

»Ja kuitenkin mä ainian sen tahdon julki lausuela.»

Tietenkö vai tietämättään hän sen tehnee! Mutta sulavalla, melkein hyväilevällä liikkeellä, ikäänkuin syleilläkseen omaansa, käännähtää hän yht'äkkiä säestäjänsä puoleen, jolla on molemmat kädet kiinni soittimissa, ja auttaa häntä heittämään auki uuden lehden hänen nuottivihkostaan. Käsi näyttää sitten epäilevän, mitä tehdä, minne mennä. Se ehkä tahtoi laskeutua hänen olkapäälleen, sillä:

»Jos poissa oot tai luonani,
sua ikävöitsen ainian.»

mutta se asettuu hänen tuolinsa selustimelle ja viipyy siinä koko ajan, kun hän laulaa laulun toistamiseen.

Se ei ole teatteritemppu. Se on nuoren, rakastavan tytön välitön, viaton tunteen ilmaus.

Niin harvoin, niin kovin harvoin sallitaan todellisten tunteitten puhjeta esille. Me niitä ujostelemme, me suljemme ne muiden näkyvistä. Mutta kun ne joskus katkaisevat kahleensa, niin riennämme mekin, jotka ne itse aina sidonune, riennämme niitä vastaan kuin vapautettua vankia.

Sentähden ei tahdo tulla loppua yleisön innostuksesta, se tahtois sulkea syliinsä nuo molemmat ja kantaa heitä käsillään. Hän on saanut vanhain muistot väräjämään vielä kerran ja antanut uutta vauhtia nuorten toiveille. Ja kun he taas laskeutuvat lavalta ja kiiruhtavat pois, niin on kättentaputuksissa kuin häähetken onnittelua. Eikä ainoastaan onnittelua heidän taiteelleen, vaan ehkä enemmän vielä heidän rakkaudelleen.

KOTIIN.

Ihminen on usein mielentilojensa heiteltävänä. Ne tulevat, nuo hänen »tuulensa», puhaltuen milloin sieltä, milloin täältä. Ne menevät samaa tietä, jatkaen matkaansa, ja ainoa, minkä heistä saa selville, on heidän humunsa. Kenties tottelevat he joitain lakeja, mutta ne lait ovat vielä yhtä hämärät kuin ilmavirtain. Ainoastaan arveluina ne tunnetaan, ja niiden tutkijat, sielutieteilijät, panevat ehkä yhtä paljon omiansa kuin allakantekijät ja Falbit.

Turhaan saat kysellä pohjoismaalaiselta, minkä tähden hän yht'äkkiä päättää jättää etelän päivänpaisteiset rinteet, miksi hän heittää Seinen vihreät rannat, Pariisin viehättävät bulevardit ja sen ihanat ympäristöt. Hän ei osaa sitä selittää, hänelle iski se päähän, hän »sai halun», hänelle »tuli se tuuli».

Ilman itselleenkään ymmärrettävää syytä alkaa häntä tukehduuttaa se ilma, jonka suloisessa lämpimässä hän oli loikonut kuin latsaroni ja ollut onnellinen ja tyytyväinen ja päättänyt ikänsä sillä lailla elellä. Suuren kaupungin elämä, joka on kiihkeimmillään, hienoimmillaan ja hausimmillaan, häntä kyllästyttää. Ja vieraan maan vihreän himmeät metsät, joiden jokaisesta lehvästä tuoksuu unettava hekkumallinen rauha, alkavat yht'äkkiä kuin etoa sydäntä.

Hänestä tuntuu siltä kuin olisi hän elänyt kauan vedellä ja leivällä, ja hän kaippaa suolaa. Vaikka hänestä olisi ollutkin kaikki turhuutta, on hänelle nyt kotoisen lammen loiskina tärkeintä maailmassa. Hänen täytyy saada sitä kuulla, kuulla käen kukuntaa ja peipposen kiihkeitä viserrystä. Ja nähdä sihisevän lehdon sisästä sekä viaton, neitseellinen koivu että totinen, ruskea petäjän runko.

Miksi se on tarpeellista? Siihen ei hän voi vastausta antaa. Hän vain *tuntee* ne väreet ruumiissaan eikä voi niitä vastustaa. Ja niinkuin muuttolintu löytää itsensä siiviltään, niin löytää hänkin odottamattaan itsensä matkalla kotiaan kohti.

Sama kiihko, mikä hänellä oli kotoa pois, sama se häntä nyt sinne kiidättää takaisin. On kuin olisi solmu sydämessä, joka ei laukea ennenkuin oman maan ranta on hänen edessään. Vaunun ikkunasta vilahtelevat Reinin rannat aamupäivän paisteessa, vihertävät kaukaiset metsiköt, ja illoilla vilkkaa tulia suurista kaupungeista. Hetkeksi herää vielä halu jäädä, siellä olisi niin paljon näkemistä ja oppimista. Mutta se tunne on vain kuin hetkellinen laskeutuminen linnun lennossa. Seuraavana hetkenä oikiaa mielen mutka, ponnistetaan toiset puolet ylemmä, ja matkan suunta jää muuttumattomaksi.

Päivät ja yöt kuluvat matkalla omituisessa huumauksessa, puolihorroksissa. Ainoastaan silloin tällöin liehauvat epämääräiset arvelut noita raskaita, sumuisia uutimia, jotka muuttautuessa oloista toisiin laskeutuvat aivojen ympärille. Onko siellä mitä muuttunut? Esiintyyköhän isänmaa edukseen? Kestääköhän se vertailu? Tuntuukohan se kovinkin kolkolta? Lähtiessä oli siellä niin sievää ja somaa, tyyntä, rauhallista ja puhtoista, välistä melkein mainiotakin. Olikohan vain siksi niin, ettei ollut muuta nähnyt?

Pohjoisesta käy vastaan kylmä tuuli, ja sanomat tietävät halloista kotimaassa, ja uusia yhä odotetaan idästä. Ja tulijankin mielentilain »tuuli» alkaa kammata pois entisiltä sijoiltaan. Se leyhyttelee muistoja Meudonin metsistä ja St. Cloud'n kukkuloilta, jonne näkyi puitten lomasta koko Pariisi valkoisine huoneineen, ruskeine kattoineen, korkealle kohoavine rakennuksineen ja sopusointuisine torneineen. Muistuvat mieleen paluumatkat maalta Seineä pitkin pienissä laivoissa, jotka laskivat toisen siltakaaren alta toisen alle ja joissa matkustajat juttelivat keskenään iloisesti ja hilpeästi.

Noina tuollaisina hetkinä ja monina muina samanlaisina oli ollut kotimaa mielestä niin kaukainen ja köyhä. Sekin, minkä oli ennen luullut voittamattomaksi, sen ihana luonto, näytti voitettulta. Mitä oli se kaikki tämän täyteläisen ja uhkuvan rinnalla! Heidän maansa on luonnon suosima, kaikkialle näyttää ripotellun kerros mehukkaampaa multaa, voimakkaampaa ja tehoisampaa maata, ja kalliitkin ovat jalompaa, kauniimpaa kiveä. Heidän ympäristönsä ja elämänlaatunsa saa veret vilkkaampaan liikkeeseen, nerostuttaa rodun ja kohottaa kaikkialla ymmärryksen ja älyn keskipinnan.

Jota vastoin siellä kotona päivä paistaa vinosti ja kylmästi, maanala on raaka ja hedelmätön, kasvullisuus vain hiukan vaivaiskoivua ylempänä, ihmiset raskaita ja uneliaita ja heidän älynsä keskinkertainen, näköpiiri ahdas.

Kääntyisinkö pois, palaisinko takaisin?

Voinhan kuitenkin käydä katsomassa, jatkammahan nyt matkaani, kun kerran olen sen alkanut. Onhan nähtävä kotirantakin, vaikka se olisi kurjalankin ranta.

Koko Suomenlahti on sumussa. Laiva hapuilee suuntaansa, huutelee alituisesti torvellaan ja haihtuu joskus oikealta tieltään, jonka taas vain vaivoin löytää. Ensimmäiset kaljupintaiset kalliosaaret kohoavat vedestä. Ja ensimmäinen tunne niitä nähdessä on pelko joutua karille kalliin ulkomaisen lastin kanssa.

Vihdoin löytyy väylä, ja yön hiljaisuudessa ohjataan laiva satamaan kahden kallionkielekkeen välitse, niinkuin varkain hiivittäisiin. Kaupunki nukkuu, ei näy muita tulia kuin himmeä tuike Seurahuoneen ikkunasta ja Nikolainkirkon valaistu kellotaulu, jota ei näytä kukaan tarvitsevan. Ainoastaan muutaman isomman laivan mastot häämöttävät talojen yli taivasta vasten, ja laivasillassa on siellä täällä vain jokin halkoproomu kiinni.

Ei ole ensi vaikutus kotimaasta edullinen. »Kappelissa» istuu muutamia tuttavuuksia—syömässä. Muut ihan entisensä näköisiä, paitsi muuan, jolle on sitten viimeisen kasvanut parta pitemmäksi. He ovat »fennoja» ja nuo tuolla toisaalla ovat kai »sveessejä», ja kun kuuntelee puheita, niin ovat esillä vielä ne vanhat toivottomat pikkuasiat, »Herää Suomet» ja virkanimitykset. Yhäkö vielä vain samat jauheet samassa myllyssä! Mutta ehkä on tämä vain satunnainen »tuuli», omatekoinen mielentila, syntynyt siitä, ettei oikein käsitä olevia oloja.

Huomenna se onkin taas muuttunut. Usma on haihtunut, ja tuo niin järkevän kirkas pohjolan aurinko paistaa yli kaupungin. Satamassa kimmeltää virkeä aamulaine, meri hengittää maalle tuoretta suolaansa, väkeä vilisee torilla, raitiotien kello antaa merkkejä taukoamattomasta liikkeestä, ja laivain vipukoneet ovat vinkuvassa työssä.

»Kappelin» edustalla puhaltaa suihkulähde. Huonerivi Esplanadin varrella muistuttaa suurta kaupunkia, ja yleisö vaikuttaa eurooppalaiselta.

Seisovathan siinä jykevinä ja totisina senaatti ja yliopisto. Samassa kihermässä kohoavat oma säätytalo ja oma pankki. Niillä on kaikilla pohjana Suomen kova harmaakivinen kallio, joka ei murene mereen, vaan ajaa askel askeleeltaan sen aallot yhä kauemmaksi takaisin.

Kaikki on tosin pienoiskokoa, mutta se on omaa ja lujatekoista. Me pureudumme kuin kanervikko kynsin hampain kiinni maamme kamaraan. Sille, joka tahtois meitä siitä irti kiskoa, jäisi vain helpeet käteen, mutta juuret piiloutuisivat uutta itua tekemään.

Ja kun sen tietää ja kun näkee taas päänsä päällä tuon rauhallisen, haaleansinisen taivaan laen, niin silloin ei Suomi tunnu heikolta eikä sen tila toivottomammalta kuin muunkaan maailman.

MAAN SYDÄMEEN.

Pääkaupunkimme on kyllä kaunis, ja sopiihan meidän ylpeillä, kun ulkomaalaiset sitä kehuvat ja ovat siihen ohikulkiessaan ihastuneita. Mielellämme me itsekkin siitä sanomme, katsellessamme esplanadimaisemaa, että se tekee meihin eurooppalaisen vaikutuksen. Tuo palanen Katajanokan sillalta Uuden Teatterin nurkalle ei ainoastaan muistuta, vaan todella onkin palanen ulkomaata. Rakennukset ovat yhtä kauniit ja siistit kuin suurten maailmankaupunkien hienoimmissa osissa, katurautatiellä on mieltä virkistytävä liikkeensä, on kauniita, somia ajokaluja, on katukahviloita isoine ikkunoineen, ja ilma korkeiden huoneiden välissä helottaa yhtä läpikuultavana ja hurmaavana kuin konsanaan Pariisissa.

Ihmisvirta kykenee jo sekin kilpailemaan täyteläisimpien kanssa. Bulevardikävelijäin velto verkkaisuus on täällä vain suomalaisen hitautta. Tuolla täällä tapaa jo kasvoja, jotka ovat kulttuurin hienostamia, ja joskus tulee vastaan nainen, joka kantaa pukuaan moitteettoman pariisilaisesti. Onhan siinä yleismaailmalliselle mielelle aihetta iloon ja ylpeilyyn, varsinkin kun korvaa tuon tuostakin koskettaa vieraan kielen sorahdus ja se johtaa muistoon suuret »sivistysmaat» sekä lännessä että—idässä.

Mutta välistä tuntuu siellä Helsingissä niin turvattomalta. On sittenkin niinkuin ei olisi oikein kotonaan, niin kuin olisi ympärillä enemmän vierasta väkeä kuin omaa sukulaista rotua. Siellä on niinkuin ulkomaailman suuren meren rannalla, jonka luotettavuus on aina epävarma ja joka rintamaisemansa niin helposti voi muuttaa näköisekseen.

Ja sentähden sieltä aina tuontuostakin tekee mieli pois, näkemään perin kotimaisia maisemia, kuulemaan kieltä, joka sorisee omaa metsäpuron sorinataan, ja katselemaan kasvoja, joissa ei ole ulkolaista sekoitusta. Tekee mieli maan sydämeen.

Se alkaa melkein kohta, kun Helsingin asemalta lähdettyä ovat lakanneet rautatievaunuja valaisemasta radan varrella sytytetyt sähkötulet. Ollaan jo metsässä melkein samalla, synkkä sydänmaa on kahden puolen tietä, ja puut seisovat jäykkinä ja hiljaisina lumihuntujensa sisässä. Vielä kilisevät isommilla asemilla kannukset, ja santarmit ylläpitävät sotakuria. Venäläisiä sotamiehiä pilkistää pysähtyvien junain huuruisista ikkunoista, ja sieltä sisästä pölähtää oven avautuessa tupakansavua ja vierasta kansallisuutta. Mutta ne jätetään menemään Pietariin päin, ja me nousemme suoraan kotiseutuja kohden.

Tuntuu kuin olisi niin hyvässä suojassa keskellä lumista seutua, jota myöten kulkiessa ei pidetä kiirettä. Sitä katsellessa ja sivuuttaessa noita metsätorppia, joita ei hangen keskestä erottaisi, ellei savukiemura kohosi puitten lomitse kirkkaalle taivaalle, unohtuu vähitellen se, mikä pitkin vuotta on mieltä painanut. Tuonne ei ainakaan voi vieras tunkea, ja semmoisisissa se säilyi ennenvanhaankin isonvihan aikoina tulevan sukupolven siemen. Ja kun rantakaupungit etujensa vuoksi ja olojen pakosta muuttivat mielensä ja kielensä epäkansallisiksi, kasvoi korven pinnassa noita »suuria» kyntömiehiä, joiden selkäpiissä oli suomalainen sitkeys ja joiden aura käänti oman mullan päällepäin.

Asemilla liikkuu maakansaa lapikkaissa ja lammashakaturkeissa. Heidän vaatteensa ovat samaa kuosia kuin heidän vuosisatojen kuluessa kehittynyt murteensa, joita kumpaakaan ei ole rautatie saanut muuttumaan. Niinkuin suuren suon pohjavesi kaivautuisi ratapenkereen alitse, jos sille ei oja kaivettaisi, niin on kielikin puhkaiseva väylät kansan ajatuksille, jos sitä koetettaisiin tukkia siinä, missä on sen luonnollinen kulkupaikka.

Nuo harmaat olennot, ne näyttävät niin rauhallisilta kuin tervaskannokko syysmyrskyjen raivotessa. Ei heihin pystynyt sekään kieli, joka heille toi heidän uskontonsa; pystyisikö sitten se, joka tahtoo heiltä sen viedä.

On täällä sitten tien päässä pikku kaupunki, niinkuin kosteikko korven keskellä. Ympäristön alkuperäisyys ja omutisuus on kuin yhteen paikkaan keskittynyt. Sitä piirittää totinen havumetsä, jonka humina kuuluu joka taloon, ja sinne tuovat joka haaralta viittatiet, talonpojan itsensä auki ajamat pahimmankin ummen aikana. Alhaalla jäällä soivat aisakellot, ja hiljaisina iltoina seisattuu yksinäinen kadullakulkija niitä hellin liikutuksin kuuntelemaan, taas pitkien aikojen kuluttua.

Kadut täällä ovat kuin kaupungissa, mutta talot ovat kuin huviloita tai herraskartanoita maalla. Ne ovat ryhmittyneet kirkonkyläksi tuomiokirkon ympärille, jonka valkoinen torni hohtaa jo kauas tulevan silmään. Se on ollut tuo Herran huone aikoinaan, entisinä vainovuosina, vihollisten hevostallinakin, mutta jälet siitä sen seinässä vain kasvattavat hartautta kansan mielessä.

Kirkon edustalle on pystytetty suuren isänmaan sankarin muistopatsas. Hän seisoo siinä, tuo pronssitettu mies, harmaakivisellä jalustallaan, joka on lohkare hänen kotimaansa kalliosta. Rauhallisesti, mutta jäykästi katsoo hän itää kohti, jonka tuimat tuulet eivät saa hänen luomiansa laskeutumaan, sillä hän on seisonut päin pahempiinkin aikoihin—eikä ole väistynyt.

Tornikello soi kuutamoisena yönä kahtatoista, ja uusi vuosi on alkanut. Täällä maan sydämessä, keskellä hiljaista maisemaa ja viattomuutensa unessa levähtävää kansaa ei sen soitossa ole pahan aavistuksen kammottavaa sivusointua. Se on kuin kaiku tämän kansan hyvän omantunnon äänestä, ja siksi tuntuu sitä kuunnellessa turvalliselta.

ISÄNTÄ JA MÖKKILÄINEN.

Suomelan mökissä, kaukana Saimalammen rannalla, oli surullinen aamupäivä. Aasukasten mieli oli synkeä, ja he istuivat pitkän aikaa ääneti pirtissään, tuijottaen eteensä, mitään virkkamatta. Olisi ollut kevättöille lähtö, aurinko paistoi, ja tuvan takana tuoksui koivu hiirenkorvalla. Pelto oli tuoreella mullalla, hevonen seiso auroineen vaon päässä, ja siemensäkki odotti suu auki eloaitan ovella.

Mutta ei tehnyt miesten mieli lähteä kylvöksille, ja emäntä oli unohtanut laskea lehmänsä laitumelle, niinkuin oli ollut aikomus tänä aamuna.

Sillä oli tullut isännältä kirkonkylästä sana, joka kertoi:

—Pahalla tuulella on nykyään Venäenniemen pohatta. On uhannut ensi keyristä lähtien ottaa omaan haltuunsa mökin. »Pois pitää siitä nykyisten eläjäin. Se Suomalainen on jo liian kauan elellyt meidän maalla. Hakekoon itselleen uudet asuinsijat.»

Syytä ei ymmärretty tähän mielenmuutokseen. Aina oli eletty hyvissä väleissä isäntätalon kanssa. Arennit oli maksettu säännöllisesti ja päivätyöt tehty ajallaan. Ja jatkoksi edellisille puheluille mutisi mökin mies.

Tässä kun on korpia raadettu, tehty niittyä, perattu peltoa, kuivattu soita ja rämeitä. Hallan paikka tämä oli, kun tänne isävainajan kanssa tultiin, ja kituen tässä ensi vuodet elettiin. Ja nyt, kun on paikka kovennut ja kun alkaa saada viljan vaivoistaan, nyt se aikoo sen ottaa. Eikä taida tässä toivo auttaa. Sen se on tehnyt muillekin mökkiläisilleen.

Mutta hänen vaimonsa ei uskonut uhkausta todeksi:

—En uskoisi vielä sittenkään, vaikka sen omin korvin kuulisin. Eikös ollut sanonut Venäenniemen vanha vaari ukollesi: »Saat, Suomalainen, Saimaan rannan seudut viljelläksesi, mene sinne, kaada kaski, rakenna pirtti ja ensimmäiset kymmenen vuotta saat verotta viljellä. Jos sen ajan umpeen mentyä alat hyötyä, niin tule pääpaikalle päivätoitiasi tekemään ja maksa neljännekset viljoistasi.» Ja kättä lyödenhän oli pirtin perälasin alla tämä liitto vahvistettu.

—Ne oli niitä aikojaan ne, ja nyt on toiset; nyt kuuluu kaipaavan kirjallista kontrahtia, mutta sitä ei ole tehty. Ja jos tahtoo meidät tästä häätää, niin ei auta itkut eikä valitukset. Laki sillä on puolellaan, ja jos äityy, niin ei maksa rakennuksistakaan.

Eukko ei ottanut ymmärtääkseen. Hänellä, niinkuin vaimoväellä tavallisesti, oli omat alkuperäiset käsityksensä laista ja oikeudesta.

—Laki! matki hän. Emmekö me ole yhtä laillisia haltijoita tässä kuin hänkin? Itsekö hän olisi käynyt tätä korpea kyntämään? Jos ei meitä olisi ollut, niin minkähän näköinen olisi tämä tienoo tätä nykyä? Suttien ja karhujen laitumena eikä minään viljeltävänä vainiona. Mitähän vaivaa hän on nähnyt ottaakseen nyt meiltä töittemme hedelmät? Hänenköhän hikensä tässä on vuotanut vai meidän?

—Sitä ei kysy se, jolla on valta puolellaan.

Mutta emäntä jatkoi, käsittäen yhä asiat omalla tavallaan:

—Tämä kaikki ei ole muuta kuin talon nuorten miesten yllytystä ja miniäin kateutta. Elävät siellä pääpaikalla liian ylellisesti. Mutta minä uskon vanhaan isäntään ja hänen isänsä sanaan.

Ja sen sanottuaan meni hän pirtistä pihalle, aukaisi navetan oven ja laski karjansa laitumelle. Sen tehtyään palasi hän takaisin pirttiin, ja kun näki miehensä ja poikansa yhä istuvan allapäin, sanoi hän:

—Ja vaikka nyt mikä tulkoonkin ja vaikka veisikin vieras kerran vielä talomme, niin ei ole *vielä* vienyt. Eikä auta istua siinä ja huokailen hukata poutaista päivää; menkää askareillenne, miehet, minä menen omilleni.

Vanha suomalainen heräsi synkistä mietteistään ja sanoi pojalleen:

—Käy kylvökselle, Tuomas. On sitä kovempaakin koettu, kun karhu kaatoi karjan ja pakkasen pani viljan. Ehkä muuttaa Luoja vielä miesten mielet. Minä tulen jälestä siemensäkin kanssa. Kävihän miten kävikään, kylvöt ovat meidän kylvettävät ... niitti sitten kuka niittikään.

Ja pitkän, helteisen päivän asteli ukko edestakaisin pellollaan, ja poika siementi jälen aurallaan—niinkuin olivat jo monta monituista kertaa ennenkin tehneet.

IDÄN HALLA.

Halla tulee tavallisesti pohjoisesta päin, mutta ei kuitenkaan aina. Joskus kuulee puhuttavan halloista, jotka tulevat idästä.

Eräänä heinäkuun iltana viime kesänä istuimme isännän kanssa ulkoporstuan penkillä. Hän oli tullut heinäniityltä, laskenut haravan tikapuita vasten ja näytti olevan huolekas ja totinen.

»Olisihan tämä hyvä paikka muuten», jatkoi hän puhettamme, »parhaita maita koko pitäjässä niin niittyjen kuin karjanlaitumen ja kalavedenkin puolesta. Olettehan sen itsekin nähneet, että paikat näyttävät lujilta, kun pellot ovat järven niemessä ja vettä on etelässä ja lännessä eikä Pohjoisvuori tuolla päästä pakkasviimoja puhaltamaan. Mutta vaikka tämä on näöltään näin herttainen ja vaikka tavalliset hallat ajavatkin ohitse, niin täytyy aina kulkea alituinen hallan pelko rinnassa.»

»Tällä paikalla panee idän halla.»

»Silloin kun et aavistakaan, nousee se piilostaan, huokuu useamman kerran kesässä kylmän vainioille ja vie vähitellen koko vuoden elämisen.»

»Siinä on tuossa takalistolla suuri, rajaton korpisuo, joka alkaa haka-aidan takaa, ja sen se on syy kaikkeen. Sen soppiin ei ole koskaan päässyt päivä paistamaan, ja sen pohjalla asuu ainainen sulamaton routa. Eivät auta kuumimmat kesätkään. Niin pian kuin tuuli kääntyy itään ja yöksi tyyntyy, on aamulla kaikki kuurassa. Eikä sitä tiedä, milloinka se sieltä alkaa nousta. Se on noussut keväällä arimman oraan aikana, se on ilmaantunut heilimöidessä ja voinut tulla vielä silloinkin, kun maitojyvä on hennoimmillaan. Ja niinkuin sanoin, sitä ei tiedä, milloinka se tulee. Nytkin on tuuli asustanut koko päivän idässä, ja huomenna saattaa olla mennyttä kaikki. Kun olisi edes siksi odottanut, että olisi saanut osankaan kuhilaalle.»

»Tähän kun tuli meidän suku tuolta itäpitäjistä soiden poikki ja sydänmaiden halki, niin nähtiin tämä

rehevä järvenranta, siihen ihastuttiin ja tehtiin tämä talo. Mutta yli järven olisi pitänyt soutaa ja loitota lännemmäksi meidän niinkuin muidenkin. Mutta se oli oma tyhmyytemme.»

—Mutta ettekö voisi asettaa suota viljelyksen alaiseksi, kuivata hallanpesää ja koventaa paikkaa?

»Mikäpä sen pohjattoman lietteen kuivaa ja perkkää satavuotisen korven. Siihen ovat liian vähäiset tämän talon varat.»

—Ettekö ole pyytännyt apua hallitukselta?

»Eivät näy hallituksen huolet ulottuvan idän hallain häättämiseen. Suo on liian suuri, ovat sanoneet valtakunnan viisaat. Siihen menisivät maan kaikki varat, eikä yhden talon hyöty vastaa niin suuria uhrauksia. Koettakaahan tulla toimeen, ehkä sitten saatte apua, kun ensin ovat Pohjan suot peratut, jotka tätä nykyä ovat hallituksen huolena, ja rukoilkaa Jumalaa, että hän antaisi teille suotuisampien tuulien puhaltaa.»

—Oletteko rukoilleet Jumalaa?

»Lienehän tuota sitäkin. Ja välistä pitääkin lomaa. Mutta ei se näy enää kuulevan nykykansan valituksia. Ei ole sitä kuun käännettä ollut tänäkään kesänä, ettei olisi itäsuon vilu vikuuttanut milloin mitään toukoa. Ja nyt näkyy aikovan viedä viimeiset. Jos yöksi tyyntyy, niin on mennyttä viimeinenkin vilja.»

Alakuloisena hän istui siinä, ja hänen surullisten kasvojensa ulkopiirteet kuvastuivat mustina ja synkinä idän taivasta vastaan, jonka kalpealla, kylmällä rannalla piipotti jäykkä, matala kuusimetsä.

En osannut häntä lohduttaa, ja mitä se olisi auttanutkaan, sillä yöksi lakkasi tuulemasta, itäsuo teki tehtävänsä ja pani sen, mikä kesäisiltä halloilta oli panematta jäänyt.

KURJALAN RANNALLA.

Matala, liejupohjainen sydänmaan järvi, johon soilta valuu mustat, mutaiset vedet. Rannoilla kasvaa paksu ruokkoamaton kaislikko niinkuin suuri siivoton parta ja jättää ainoastaan keskelle silmäkkeen selvempää vettä.

Sataa tuhuttaa harmaalta, likaiselta syystaivaalta. Luhtaniitty on metsän reunaan saakka vesillä. Metsä on aukomatonta korpea, kaikki puut ovat yhtä korkeita, piipottavia, ohdakkeisia kuusia. Metsän niemikkeessä on lato ja harmaa heinäpieles. Ladon nurkalla kasvaa yksinäinen, karsittu petäjä, ja sen kyljessä on pyöreäkitainen telkänpesä.

Kaukaa korven yli hämöttää sateen sisästä harjanne, ja harjanteen selällä on haamuja talosta, jonka torppa lienee tämä asumus tässä vähän kuivemmalla ylännteellä, mihin toi minut tuo likainen karjapolku korven sisästä.

Tuossa ovat talli ja navetta ja aitta ja maan sisään painumaisillaan oleva pirtti. Katot ovat tuohesta ja turpeesta, ja ikkunassa on toinen puoli pärettä, reikä rievulla tukittu.

Ruispelto on sängellä, liinamaalla on korvo kumollaan, ja aidalla riippuu hallan panemia perunanvarsia. Ei näy ketään, missä lienevät asukkaat, ovi on ulkoapäin pönkitetty.

Vetelä tie vie rantaan, jossa on haiseva liinaliko liejukossa, pesurahi sääret sojoina ilmassa, vanteeton kiulu ja vanha vene, puolillaan vettä, jossa uiskentelee ongenvapa ja hiiltynyt tervashalko.

Rannalla liikkuu harmaanpunainen olento: kurja, takkuinen juoksukoira. Näkee oudon miehen seisomassa veräjän suulla ja säikähtää. Ei haukaha, vaan loikkii häntä koipien välissä pakoon ja retuuttaa mädännyttä kalanruumista hampaissaan. Varis on istunut aidan seipäässä, se kadehtii koiran saalista, lähtee lentää kahnuttamaan jälestä ja päättyy tuulen kantamana tuohon karsittuun petäjään ladon nurkkauksessa.

Ilta alkaa jo hämärtää, vielä on kierrettävänä järvi, ja taloon tuonne mäelle on kaksi neljännestä korpea kuljettavana. Vaatteeni ovat likomärät, kengistä tirskaa ilmivesi, ja käsiä palelee. Rätkii jo räntää kasvoin, tuuli ravistelee puoleksi lahonnutta pisteaitaa ja soittaa surkeasti valittaen pyssyni piipun suuta korvani juuressa.

Tuvan seinämällä tahdon panna tupakan. Taskusta sattuu käteeni palanen vanhaa sanomalehteä. Päivämäärä on poissa, mutta siinä on alku uutiseen: »*Surkeat ovat ajat* tätä nykyä Suomessa. Alakuloisuus täyttää mielet ja...» Jatkoa ei ole, eikä sitä tarvitakaan.

ALAKULOISUUDEN YLISTYS.

Kaukana täältä yksinäisen metsäjärven rannalla, niemen nenässä, missä on pienoinen mökki, puoleksi hankeen peitossa—siellä tahtoisin olla.

Minulla olisi pienoinen pirtti, jossa yksin elelisin, kissa kehräisi uunilla, sirkka sirittäisi karsinassa ja surullinen kuu paistaisi lumikenttiä pitkin ja jäähileet ikkunassa kimmeltäisivät—siellä tahtoisin olla.

En ketään kutsuisi luokseni, jotka minua häiriten menneistä ajoista muistuttaisivat. Vaan olisi minulla ainoana ystävänä vaskikielinen kantele, jota uunin pankolla pehmoisessa lämpimässä soittelisin, ja katselisin, kuinka kuutamon kuva siirtyy siltapalkista toiseen.

Ja mitä minä soittelisin? Minä virittäisin vaskeni kielet yksinäisyyden alakuloisuutta ylistämään, ja minä hyräilisin haikean mielen sanatonta surua. En raivoisi, en itkisi enkä rintaani repisi—vaan antaisin kyönelettömän kaihon hellytellen tyynnyttää mainingitkin menneistä myrskyistä.

Ja kun olisin soittanut säveleni loppuun, niin ripustaisin seinälle soiton ja katselisin synkkänä seisovaa kuusikkoa ja haalean kylmiä hattaroita ja lumen kimmellystä katoilla. Ja rauha olisi rintani täyttänyt ja sieluni sulanut haikean hiljaiseen riemuun.

VANHA VALKAMA.

Uusi aika on aina näyttävintään niin ihanalta ja toivotulta, ja sitä odottaa kuin joutsenta, jonka valkoisia siipiä aurinko kultaa. Mutta se on kaunis ainoastaan silloin, kun se ei vielä ole tullut. Niin pian kuin se on lentänyt alas rusopilvistään, liihotellut maahan ja alkanut siellä valmistaa itselleen asuinsijaa, muuttuu se siksi muinaisajan likaiseksi linnuksi, joka turmeli kaiken, mihin kosketti.

Pitkän Soiselän pohjukkaan oli vuosikymmenien, kenties satojenkin kuluessa tuonut sydänmaalaisten kirkkotie. Mäkrinteiltä se painautui notkoihin ja mutkitteli korprien hämärässä, kunnes yht'äkkiä tuli valoisalle, hiekkaiselle rannalle, missä oli kirkkomiesten yhteinen venhevalkama.

Varhaisina lauantai-aamuina oli siinä elämää, liikettä, ja iloista puhelua. Kirjavina ryhminä puuhailivat naiset, vedenrajassa pukujaan järjestellen, ja miehet istuivat rantapenkereellä tarinoiden ja piippujaan poltellen, odotellessaan toisia tuleviksi. Ja kun kaikki saman venheen väki oli kokoontunut, niin päästettiin aivot irti rautaisista kytkyvistään koivun ympäriltä, hankavitsit ja tuhdot pantiin paikoilleen ja tapit taottiin reikiinsä kiinni. Ja kun nuo pitkät, solakat tervalaidat olivat kohisten järveen sysätyt, niin lähdettiin kilvan soutamaan kirkolle päin.

Sama oli liike sunnuntaina palatessa. Mutta viikon varrella oli valkama autio ja yksinäinen. Vierä vieressään siinä silloin kellottelivat venheet, kaareutuen lahdelman mukaan puoliympyräksi. Ylös hietaiselle rannalle ne olivat vedetyt, huolellisesti asetetuille pöyreille teloilleen, koltat arpaheinää

kasvavassa penkereessä kiinni.

Satunnaisesti ohi soutava kalamies niitä melkein kunnioituksella lähenei, eikä pahin ilkiökään olisi uskaltanut tätä vartioimatonta, koko sen seutukunnan yhteistä tavaraa käydä turmelemaan. Kirkkovenheet olivat rauhoitettuja niinkuin kirkon omat kalutkin. Ja rauhoitettua oli rantakin. Ei kukaan repinyt venhevalkaman riippuoksaisia koivuja, eivätkä hietikon hienoa pintaa rikkoneet muut kuin piipattavat rantasipit ja rannasta juomaan tuleva metsähiiri.

Täällä tuntui olevan sunnuntai keskellä viikkoakin, ja näytti siltä, kuin luontokin tätä paikkaa erityisesti olisi suosinut. Auringonsäteet ikäänkuin hyväillen lämmittivät valkoista rantaa, ja hellällä kädellä kosketti sitä kirkas laine. Ja kun se loiskahtaen poistui maasta takaisin, käydäkseen jälle jääneeseen yhtymään, niin huojuttivat nämä hiljaa ja varovasti ulompana kasvavaa harvaa ruohikkoa, joka siinä lakkaamatta kahisi ja päättään nyökytti.

Kesäisillä kalastusretkilläni tänne joskus jouduin, ja kun perehdyin seutuun, niin nousin maihin itsekseni tupakoimaan ja piipun polttoajan tekemään seuraa noille venheille, joista jotenkuten tuntui olevan minulle itsellenikin seuraa.

Semmoinen luonne oli tuolla maisemalla ennen, siinä oli oma vanhan ajan viehätöksensä ja alkuperäinen runollisuutensa.

Mutta nyt se on muuttunut, ja siellä on nyt aivan toista kuin oli ennen.

Ne ovat rakentaneet hyöryvenheen Soiselänkin sisävesille, ja se tulee nyt joka sunnuntai lahden pohjukasta kirkkoväkeä noutamaan. Kirkonkylän kauppias on tehnyt talon rannalle ja avannut sinne puotinsa. Entisestä miellyttävästä venhevalkamasta, jota nyt rumasti kutsutaan »rykirannaksi», ei ole muuta jällellä kuin lahoavat rauniot.

Nimen mukana on muuttunut kaikki muukin. Mikä erotus noiden pitkien, ikäänkuin luonnon luomien tervattujen kirkkovenheiden ja tuon siivottoman höyrypurren välillä, josta savua tupruaa ja rasvaa kihoaa ja josta likainen vesi leviää yli tuon ennen niin puhtaan lahden pinnan. Miten röyhkeästi ovat koivut juurineen maasta kiskotut, kun ovat sattuneet sen uuden kärrytien tielle, joka johtaa laiturilta kauppiaan tavaramakasiiniin! Ja minkä näköinen on nyt tuo hieno hietikko, josta on paras osa pois vedetty täytteeksi laiturin päähän! Ja ruohikko! Sitä tuskin onkaan enää, ja se, mikä on, se harrottaa joinakuina poikkinaisina ruokoina. Halkopinot ovat rehennellen anastaneet melkein koko arpaheinikkopenkereen, jota kirkkoväki ennen käytti tilapäisenä ruokapöytäänään.

Venheet ne ovat nyt kokonaan unohtuneet. Uusi aika ei enää tarvitse vanhain apua ja heittää ne armottomasti luotaan. Muutamasta kaikkein suurimmasta nelilaidasta, joka ennen rehoitti ruhtinattarena muiden keskellä, ei enää ole jällellä muuta kuin kaaripuitten luuranko, joka on sekin jo rannan hiekalle hajoamaisillaan. Toiset pienemmät ovat vielä vähän paremmassa kunnossa, mutta lahoamaan päin ne ovat nekin. Kukaan ei ole tullut uusia rakentaneeksi eikä paljon vanhojakaan paikkaneeksi. Ei olekaan niitä nähtävästi enää moneen kesään käytetty, sillä ruoho on ympärillä rikkomaton ja useimman tapin reiästä kasvaa heinätukko. Ne ovat saaneet väistyä entisiltä teloiltaan keskeltä lahden pohjaa ja siirtyä kauas metsään ja mikä minnekin pois meluavan maailman jaloista.

Rykiranta ei minua enää miellytä, niinkuin ennen miellytti venhevalkama. Sen vanhat haltiahenget ovat pois peloitettut, eikä uusia ole vielä ilmaantunut. Rantasipi piipattaa toisilla rannoilla, eikä metsähiiri enää uskalla tulla esille.

Työnnän kolmilaitani lainehille ja käännän kaihatta selkäni tuolle uudelle, käytölliselle aikakaudelle, joka joskus tuntuu niin kovakouraiselta, sydämettömältä ja arkipäiväiseltä.

VANHA LAULAJA.

Usein tapaa jossain kaukaisessa maanpaikassa jonkun noita koko kansan suosimia laulajia, jotka aikoinaan muodostivat tuon kuuluisan mieskuoron. Hän on nyt tavallisesti joku hiljainen, vaatimaton virkamies, kiinnitettyä kuiviin soinnuttomiin toimiinsa; useimmin ovat hänen velkansa suuret, palkka pieni ja tulot vähäiset, jotka tuskin riittävät korkojen maksamiseen ja välttämättömimpien elantotarpeiden suorittamiseen. Seurapiiri on rajoitettu, ympäristö ikävä. Työnteko on vain velvollisuuden täyttämistä eikä tuota mitään huvia. Tuomari hän voi olla hyväkin, toinen voi olla sääntillinen kamreeri, asemapäällikkö tai kolleega pikkukaupungin koulussa. Hän suorittaa tehtävänsä

ajallaan ja tekee tilit määräpäivälleen. Mutta elämässä on kuitenkin jotain puolinaista, ja usein pyrkii mieli haikeaksi. Hän kaippaa laulua ja noita vanhoja, hauskoja tovereita, joita tämä laulu yhdisti toisiinsa.

Yksinäisinä hetkinään, kun talvinen iltahämärä tupsuttaa pimeää huoneeseen, hän alakuloisena ja kaukomielenä hyräilee omaa ääntään, sitä, jota hän kuorossa ollessaan niin suurella menestyksellä lauloi.

Ne herättävät monenlaisia muistoja nuo hyräilyotteet tutuista sävelistä. Hän muistaa niin kirkkaasti, kuinka hän ensiksi tuli ylioppilaslaulajana huomatuksi ja sen jälkeen tuohon valiojoukkoon otetuksi;—kuinka hän joutui pääkaupungin parhaimpiin seuroihin ja oli kaikkialla tervetullut vieras;—kuinka hän suurissa, isänmaallista innostusta kajahtelevissa konserteissa lauloi sooloaan toisten säestäessä ja sai omistaa itselleen parhaan osan hurmautuneen ja seisoalleen kohahtavan yleisön suosionosoituksista;—kuinka hän oli mukana Pietarissa ja Moskovassa, lauloi lempeän ja viehättävän keisarinnan parvekkeen alla ja ajeli hovin vaunuissa leveää Nevskiä;— ja kuinka sitten tulivat matkat länteen päin, laulajaiset Tukholmassa ja Kööpenhaminassa ... päiväpaistetta tyvenillä saaristoulapoilla, huviretkiä liputetuissa laivoissa, kukkassadetta, kauniita naisia, helliä silmäyksiä ja lopuksi haikea ero rakkailta rannoilta, väririkkaiden päivänvarjojen hyvästiä viuhtoessa ja sormisuukkosten vallattomina kaarina lennellessä yli isonevan juovan laivasillalta poistuvan laivan kannelle!

Ja mikä kansallinen sankari kotiin tultaessa noilta riemuretkiltä, joista oli kirjoitettu, että pienen maan maine oli heidän mukanaan levinnyt sinne, missä meitä tuskin tiedettiin olevaksikaan! Olla yksi tuon pienen valiojoukon muutamista harvoista, jotka olivat tehneet isänmaallisen urotyön ja joita kotona olevat ihailen kadehtivat! Ja tietää, että oli tenorillaan aivan tuntemattomia sydämiä hellyttänyt! Ne eivät siellä hänen oudon kielensä sanoja ymmärtäneet, mutta niiden paljas sointu sai jo niiden sisältöä aavistamaan, se hurmasi muukalaiset ja herutti silmäkulmasta monen salaisen kyöneleen.

Mutta kenties kaikista unohtumattomimpia olivat sittenkin ne hetket, kun pienissä kuoroissa eri pöytien ääreen istuutuneina laivan kannella valoisina, lämpiminä kesäöinä toverien kanssa sulettiin hienoihin, ihanteellisiin mielialoihin. Haaveksiva silmä noudatteli jällelle jäävien saarien rantapuita, äänet otettiin puhtaammin kuin koskaan ennen, ja ajatus oli kiinnitettynä rakkaaseen olentoon, jonka kotona omisti—tai ainakin kuvitteli omistavansa. Silloin he eivät ajatelleet yleisöään, ei menestystään, he olivat jokainen taiteilijoita ja nauttivat ainoastaan taiteestaan. Sellaisten hetkien tunne-elämän vivahduksia, niitä ei ymmärrä kukaan, joka ei kerran itse ole laulanut mukana.

Se oli huoletonta, ihanaa aikaa... Mutta nyt se on mennyttä kaikki, haihtunut unelmaksi ja koko laulukuntakin hajonnut. Paitsi noita muutamia iloisia muistoja, jotka nekin yksinäisyydessä muuttuvat surullisiksi, ei siitä ole muuta tähteenä kuin valkoinen, kellastunut lakki, valokuvataulu seinällä ja sen päällä kuivunut kukan lehti, jonka aikoinaan rintaan kiinnitti yksi niistä monista, joiden nimetkin jäivät tietämättä. Hän on kuin vanha arpinen sotavanhus, jota eivät enää olevaksikaan muista muut kuin ne, jotka ovat ajautuneet yhtä kauas entisestä elämästä kuin hän itsekin.

Välistä heitä sentään sattuu yhteen kesäisissä juhlissa niin monta, että saavat kvartetin kokoon. Kuinka he silloin laulavat kuin pakahtuneen sydämen kyllyydestä! He kertaavat vanhimmat laulunsa ja läpikäyvät kauneimmat muistonsa. Heidän pikku kuoronsa kasvaa siinä suureksi ja mahtavaksi, heidän korvansa kuvittelevat sen yhtä monikertaiseksi kuin se oli entisinäkin aikoina. He kuulevat Olaf Tryggvessonin ukkosena jymähtelevän sadasta rinnasta ja näkevät aavain ulappain eteensä aukeavan.

Tieto on levinnyt siitä, että on vanhoja laulajia koolla. Ja ikkunain alle tai puutarhan pensaiden taakse hiipii varpailleen harras kuulijajoukko, joka yht'äkkiä täydentää vanhat muistot remahtaen lämpimiin kättentaputuksiin ja innokkaisein hyvähuutoihin. Vanhat laulajat juovat maljansa pohjaan ja laulavat totisen tyytyväisinä edelleen.

PURJEITA KUIVAAMASSA.

Me istuimme, kaksi nuorta aviomiestä, kesähuvilamme verannalla. Olimme nukkuneet ruokalepomme ja nautimme nyt kahvia, tupakoiden ja katsellen järvelle, jossa puhalteli tasainen, mutta täyteläinen etelätuuli, ja jonka pinta oli väkevän sininen.

—Nyt on hyvä tuuli, sanoi ystäväni, ja minä myönsin olevani samaa mieltä.

Mutta me itse emme olleet hyvällä tuulella. Me istuimme syrjittäin toisiimme ja vaikenimme. Katselimme vain happamina selän toiselle puolelle, josta häämötti pienen kaupungin valkoinen rantaravintola, ja palasimme sieltä tuijottamaan purjevenhettämme, joka keikaili aallokossa lähellä rantaa ja kiskoskeli levotonna ankkuriköyttään. Se oli meidän yhteistä omaisuuttamme, me olimme sen yhdessä rakennuttaneet, itse sen maallanneet ja itse purjeilla varustaneet. Se oli ollut viime talvemme hupaisin tehtävä, iltakaudet olimme siitä lasiemme ääressä puhuneet ja koko kevään sen kanssa puuhanneet. Emmekä nyt koko kesänä ajatelleet muuta kuin sopivia tuulia. Ja sitä me nyt taaskin ajattelimme.

Mutta samalla ajattelimme myöskin, että me onnettomuudeksemme olimme naimisissa molemmat, että meillä oli nuoret kauniit rouvat, jotka meitä »äärettömästi» rakastivat, mutta jotka eivät rakastaneet purttamme. Joka tilaisuudessa koettivat he häntä halventaa ja alkoivat haukotella, kun me puhuimme purjehtimisesta. Ja jos me emme heti kohta lakanneet, niin tulivat he pisteliäiksi ja ivallisiksi ja tekivät viittauksia miesten pienistä passioneista. Me kun emme olleet ymmärtävinämme, niin he loukkaantuivat ja menivät metsään, kumpikin tahollensa. Me heitä lepyttämään, mutta silloin syyttivät he meitä siitä, ettemme heistä välittäneet, että heitä tahallamme laiminlöimme, että meillä oli ikävä heidän seurassaan, että miksi sitten olimme menneet naimisiin, kun emme heitä kuitenkaan rakastaneet.

—Mutta elä nyt ole lapsellinen, sydänpäpyseni...

—Elä! Anna minun olla yksin ... mene nyt sitten purjehtimaan ... enhän minä tahdo sinua estää... Ka, mene nyt, ystäväsi jo on levoton...

—Enhän minä tahdo, jos et sinä...

—Mutta minä *tahdon*, että menet purjehtimaan ... muuten menee taas hyvä tuuli hukkaan...

—Mutta tule sinä mukaan!

—En! näenhän minä silmistäsi ja kuulen ihan selvään äänestäsi, että teillä on hausempi purjehtia kahden ... me teitä vain häiritsemme.

Enkä minä saanut mitenkään vaimoani vakuutetuksi siitä, että voinhan silti rakastaa häntä, jos rakastan purjehtimistakin. Minun täytyi vannoa ja suuteloilla selittää, että minä en vähääkään välitä koko purjehtimisesta. Ainoastaan silloin kai minun *täytyy* mennä, jos ystäväni minua välttämättömästi vaatii mukaan.

Ystäväni lienee antanut saman lupauksen kuin minäkin, sillä emme olleet koko viikolla yhtään kertaa ulkona. Me olimme käyneet joka päivä marjassa rouviemme kanssa, olimme tehneet kahviretkiä pellon aidan taa, istuneet huvimajassa ja lukeneet heille ääneen.

He olivat onnellisia, he loistivat tyytyväisyydestä ja he laittoivat meille makeita ruokia. Mutta me tulimme yhä synkkämielisemmiksi, me tunsimme itsemme syyttömästi kärsiviksi, meillä oli ikävä, ja sentähden istuimme nyt alakuloisina ja äänettöminä, sanaakaan vaihtamatta.

Tuuli oli niin mainio ja tasainen, venhe niin viehättävä ja menonhaluinen. Mutta me emme uskaltaneet ajatellakaan purjehtimista. Joskus kenties, kaukaisessa tulevaisuudessa, kun meitä ei enää niin »äärettömästi» rakasteta, me kenties saamme vapautemme takaisin. Tänä kesänä ei muuten kuin ehkä vain sattuman avulla, salaa, silloin kun he ovat poissa jossain...

Palvelija kulki ohitsemme, ja minussa oli syntymäisillään raivoisa päätös tilata konjakkia kahvin mauksi ja juoda itseni juovuksiin ja sanoa heille totuus. Olisi kai sitä siellä karahvin pohjassa siksi tähdettä. Mutta silloin kysyi ystäväni äreällä äänellä:

—Missä ovat rouvat?

—Rouvat menivät marjaan ja käskivät sanoa, että kyllä he sieltä pian tulevat.

—Kuinka pian?

—Ei ne muuta sanoneet kuin että pian.

—Saat korjata pois kahvin.

Ja minäkin jätin nyt aikomukseni vaatia konjakkia. Minä olin luullut, että he istuivat huvimajassa ja odottivat meitä—lukemaan.

—Et sinä ole kuivattanut purjeita tänänaamuisen sateen jälkeen? arveli ystäväni yht'äkkiä hiukan epämääräisellä äänellä.

—En ole.

—Onko sinulla kenties mitään erityistä toimitettavaa tänään?

—Ei minulla ole mitään erityistä. Kuinka niin?

—Niin, minä vain muuten ajattelin, että ehkä voisimme samalla tehdä pienoisen kierroksen järvelle.

Hän oli siis ehdottanut ensiksi. Minä voisin aina sanoa, että kun hän oli tahtonut minua mukaansa, niin minun täytyi lähteä.

—Sama se jos teemmekin.

—Jos sinua omasta puolestasi huvittaa?

—Kyllä, hyvin mielelläni...

Se veijari. Nyt oli hänenkin pakoretkensä turvattu: hän tulee sanomaan, että minuakin oli huvittanut.

—Niin no, jos mennään, niin mennään pian...

—Minä olen heti paikalla valmis.

Me vältimme koskettaa kysymystä, jota kuitenkin kumpainenkin ajattelimme. Mutta sen teki piika, joka näki valmistuksemme: ystäväni haali taskuunsa useampia laatikkoja tulitikkuja, minun taskuni olivat paperossipunteja pullollaan, ja kummallakin oli meillä palttoo käsivarrella. Hän näet huusi jälkeemme keittiön ovelta:

—Viipykö herrat kauan vesillä, jos rouvat kysyy?

—Sano rouville, että tänä aamuna on satanut ja että meidän täytyi mennä purjeita kuivaamaan.

Jos olisimme itseltämme iljenneet, olisimme menneet juoksujalassa rantaan. Nuolena lensi soutuvenhe teloiltaan vesille, ja yhdellä työntäisyllä oli se purren kupeella.

Millä nautinnolla minä päästelin auki purjeita, ja mikä suloinen soitto oli minulle rissain narina! Miten intohimoisesti hän heitti vettä venheestä ja miten nopeasti hän sukki purjenuorat reikiin! Ja meiltä kummaltakin oli jäädä henki vetämättä siitä ilosta, että nyt vihdoinkin oli päästy. Minä olin kerran horjahtaa järveen, ja hänen kätensä vapisi, kun hän sovitti peräsimen vartta paikoilleen.

Jos he nyt vain eivät tulisi kotiin, ennenkuin me olemme rannasta irti! Mutta jos ne nyt tulisivatkin, niin sanoisimme, ettemme olleet heitä huomanneet. Ja jos ne huutaisivat pihasta—rantaan ne eivät ehdi tulla, ennenkuin olemme valmiit—niin puolustautuisimme sillä, että kun aallot kohisivat kiviä vasten, niin oli mahdoton mitään kuulla...

Mutta ei kukaan tule eikä kukaan huuda. Me saamme purjeet auki ja ankkurin ylös ja puskemme vapautettuina ulapalle, kokka suoraan kaupunkia kohti.

Tunnissa olemme siellä ja kahdessa tunnissa takaisin, jos tunnin viivymme perillä.

Ei kumpikaan sitä ehdota, mutta kun vuorotellen olemme perässä, niin ei muuta suuntaa toinen eikä toinenkaan.

Sieltä kuuluu rantaravintolasta jo soittoa. Tuolla takana on huvilamme pienenä ja epämääräisenä.

Purjeet ovat aikoja sitten kuivuneet—jos ne olivat olleetkaan märät, jota emme lähdön kiireessä joutaneet katsomaan.

Huomaamme yht'äkkiä, että matka on jo yli puolen. Me olemme taas kerran, pitkien aikojen perästä, nuoria naimattomia miehiä jälleen. Me olemme unohtaneet rouvamme, haihtuneet huolistamme. Ja arvelematta laskemme me jo sanattoman sopimuksen mukaan suoraan rantaravintolaa kohti, käännyimme kauniisti sillan sivuun ... ja kuivaamme siellä purjeitamme seuraavaan aamuun, jolloin päivän koittaessa alamme paluumatkamme—soutamalla.

SURULLINEN TARINA JÄNIKSENPOJASTA.

—Sinulla on nyt yhtä suuret silmät kuin minullakin, puhui emäjänis pojalleen ja kepsahti takajaloilleen istumaan, korvat pörhössä ja etukäpäälät lerpallaan.

Poikajänis kepsahti istumaan vastaan, korvat samalla lailla pörhössä ja etukäpäälät samalla lailla lerpallaan.

—Niin, niin, se on totta, sanoi äiti. Minulla on jo kohta toiset hoidettavana. Sinä saat mennä. Ka, mitä katselet, mene nyt!

Pikku pupu ymmärsi, että leikki oli kaukana ja että äiti tarkoitti totta sillä, mitä sanoi.

Hän tuli hämilleen, silmän kalvo hämärtyi epämääräiseksi, ja hän laskeutui hiljaa etujaloilleen, niin että ristiturpa kosketti maata. Olisi tehnyt mieli hellytellen puukata äitiä kylkeen, lepyttää hänet kömpelöllä hyppäyksellä ja lyödä kaikki leikiksi. Mutta äiti tekeytyi yhä ankarammaksi ja pyöristi silmänsä entistään pyöreämmiksi. Ja pupu luikahti hänen ohitsensa ja kyykki lyhyin potkuin pensaikkoon.

Hänen järkivähänsä sanoi hänelle, että hän nyt on hyljätty ja että hän kärsii syyttömästi. Hän kulki nureilla mielin suoraan eteenpäin. Hän tuli karjan polulle, mutta ei seisahtanut katselemaan. Hän kohtasi lammaskatraan, mutta ei jäänyt sitä töllistelemään. Hän oli loukkaantunut, ja hän tahtoi sitä osoittaa. Maat tulivat tuntemattomiksi, hän ei siitä välittänyt. Hän menee näin, menee niin pitkälle kuin metsää riittää—koska ovat hänet kerran hyljänneet. Olkoot tuossa ahon pyörylät, olkoot lehdot haapoineen, niityt hienohelpeisine heinineen ja notkot karvakortteineen. En huoli, en välitä, kuolen nälkään—sittenpäähän korjaavat.

Mutta ilma oli niin kaunis, kesäinen iltapäivä oli niin herttainen ja lämmin. Ja juuri kun jänis luuli olevansa synkimmän näreikön peitossa, loppui metsä, ja hän oli niityn reunassa, ladon takana, lähellä pellon aitaa, ja tuolla oli talo ylempänä.

Hän seisahtui ja kuunteli. Siellä liikuttiin, piika huhusi lehmiä kotiin, ja niiden kellot kalkattivat jo hänen selkensä takaa. Ne olivat tuttuja kelloja, hän oli kuullut ne joka päivä. He olivat kulkeneet koko kesän yksillä laiturilla.

Samassa oli jänön pieni suru unohtunut. Hän ei ollutkaan ihan yksin. Ja hän kapsahti kahdelle jalalle, kun kellokas pisti päänsä esiin ja ammahti pihaan päin. Se se oli, tuttu toveri ... ei nyt enää hätää mitään.

Hän uskalsi ulos niitylle, hiipi ojan vartta ja teki pienen retken ladon kupeelle, josta kuitenkin kääntyi takaisin metsän rantaan. Siellä löysi hän lehtoniemekkeen laidasta tuuhean pikku kuusen, jonka juurelle paneutui levähtämään.

Hän nukahti siihen mielenliikutuksesta uupuneena, pää olkapäitten välissä ja korvat supussa selän päällä. Ja vasta iltayöstä hän heräsi. Hän tunsu kalvavaa nälkää. Mutta hän osasi jo tien niitylle hienohelpeiseen heinikkoon; sieltä täältä haukkasi hän karvakortteen latvaa ja sipulsi sen pieneksi. Niitty oli vielä tekemätön, heinikko korkeaa, ja takajaloilleen nousten näki hän aina kaivon vintin tuolla talon luona ja tuparakennuksen harjan.

Hän oli syönyt nälkänsä sammuksiin ja lipaissut ojasta vettä kielellään. Ja ennenkuin oli tullut aamu, oli hän jo tottunut uuteen elämäänsä, päättänyt jäädä tänne, ja emo oli hänelle enää vain kaukainen muisto. Hän tarkasti varovasti seudun. Vähitellen kävi hän itselleen omat säännölliset polkunsu, joita myöten asteli tuumaakaan syrjään väistymättä. Hänellä oli aidoissa omat kolonsa, hän valitsi määrättyt ruokapaikkansa ja joi omasta suohaudastaan. Hän tottui siihen, että tämä kaikki oli hänen omaansa, ne olivat hänen puitaan ja pensaitaan, hänen oli tämä metsikkö ja tuo niitty latoineen, hänen oli talokin tuolla loitompana, jossa päivällä liikuttiin ja pajatettiin, mutta yöllä asetuttiin hiljaa olemaan, siksi aikaa juuri, kun oli hänen määränsä liikkua.

Kukaan ei häntä häirinnyt. Lapset kävivät kyllä marjassa ja kulkivat ihan hänen ohitsensa. Mutta kun hän silloin emän neuvoja muistaen painautui maata vasten, ei karvaakaan värähtänyt, ei ripseäkään rävyttänyt, niin ne menivät näkemättä ja painuivat kauemmas hakametsän peittoon. Niittymies kun ensi kerran viikatetaan hioi, niin säikähti hän pahanpäiväiseksi, loikkasi kolme laukkaa makuupaikastaan, ja sydän oli haljeta. Mutta kun ei sekään tullut lähemmäksi, niin rauhoittui hän, palasi takaisin ja tottui siihenkin. Sitten se alkoi soida yhä tutummalta ja sekautui hänen jokapäiväisiin unelmiinsa. Hän vähitellen oppi ulkoa kaikki äänet, ihmisäänet, kellojen kilinän, rattaiden kolinan, kyntömiehen huudot ja hevosten hirnunnan.

Kesäkauden hän kuppelehti hyvänhajuisessa heinikossa, kehittyi, lihoi ja tunsu kummaa voimaa jalkajanteissaan.

Niitty oli niitetty, päivät lyhenivät, yöt pitenevät, ja tuli rumat syksyiset ilmat. Metsä rapisi yhtämittaa, lehdet peloittivat pudotessaan, kahisivat niin oudosti, eikä lehto enää suojannut. Saloilta kuului pauketta, haukuntaa ja meteliä. Hän ei ymmärtänyt, mitä se oli, mutta hän aavisti, että se ei ollut hyväksi. Kerran hänen ohitsensa kulki isoja olentoja, ja niittyä pitkin juosta roihotti nuuskiva, päristelevä peto. Heillä oli paha mielessä noilla, hän kuunteli silmät jäykkänä päässä, ja hänen takajalkansa jo ponnistelivat lähtemään. Mutta hän painautui vielä ja pelastui. Ne menivät sivu eivätkä tulleet enää toista kertaa.

Eräänä päivänä käy hän kovasti kummiinsa. Hän nuolee kypäliään ja kupeitaan eikä tunne omia karvojaan. Hän on alkanut valjeta. Mitä se merkitsee? Mitä hullua tämä on?

Kaikki muu musteni ympärillä ja hän itse vähitellen valkeni. Hänestä tuntui, ettei hänellä ollut turvaa missään, että hänet keksittiin pitkien matkojen päästä ja että puut ja pensaikot häntä sormella osoittelivat. Jos hän vähänkään minne liikahti, oli harakka häntä nauramassa ja närhi rääkymässä hänen päänsä päällä. Häpeissään haki hän suojaa sakeimmissa näreiköissä, ei uskaltanut lähteä aukeille paikoille ja pysyi poutaöinä kokonaan piilossa, nälänkin uhalla. Ja se yhä vain paheni, hän valkeni valkenemistaan ja oli joutua ihan epätoivoon itsestään.

Mutta eräänä päivänä, kun hänen, maksoi mitä maksoi, täytyi lähteä piilostaan ruuan hakuun, odotti häntä iloinen yllätys. Hän oli lentää selälleen ihmetyksestä. Maa oli valkea ja seudut ihan outoja. Ja kun hän kääntyi jällelleen katsomaan, niin oli merkkejä lumessa. Hän palasi takaisin ja meni eteenpäin, ja aina syntyi niitä samanlaisia, mihin hän vain kulki. Hän puhaltui syrjään, mutta siinä ne olivat taas, kun hän muuttautui toiseen paikkaan. Tämä oli kovin hupaista ja hullunkurista. Hänen olisi tehnyt mielensä kohti kurkkuaan nauraa.

Sitä oli joka paikassa tuota valkoista, sitä tippui taivaastakin kypälille ja nuuskivan nenän päälle. Ja kaikkialla oli samanlaista. Musta palokin yhtä valkeana kuin ahot ja niityt. Aivan samanlaisina kuin hän itsekin. Maailma oli muuttunut *hänen* näköisekseen.

Talven tullen heräsi hänessä uusi virkeys. Hän tunsu välistä vastustamattoman halun lähteä laukkaamaan suoraan eteenpäin lumikenttiä pitkin, joita oli kaikkialla. Kaikki häiritsijät olivat aikoja sitten kadonneet. Ei kuulunut haukuntaa, ei ihmistenkään ääniä talon ympärillä. Ainoastaan reen jalaksen ritinää ja kaivon vintin narinaa. Tiainen oli toinen toveri, ja toinen puun kylkeä takova tikka.

Kuutamöistä teki hän itselleen juhlahetket. Kun hän oli laihohalmeessa illastanut, niin lähti hän huvittelemaan.

Talo tuolla se häntä erittäinkin viehätti. Hänessä kehittyi hurja himo mennä niityn aidan luo, ja hän meni. Siellä oli rako aidassa, ja hän pistäytyi siitä sisään. Seisahtui keskelle peltoa ja arveli. Uskalsi jo riihelle asti, joka lämpisi. Nuuskiskeli savuista ilmaa, kiersi ruumenhuoneen taa ja astui epähuomiossa olkikupoon, jonka kahauksesta säikähti niin, että potkaisi pitkän syrjähyppyn lumikinokseen. Sillä kertaa ei mennyt sen edemmä.

Mutta seuraavana yönä oli hän rohkeampi. Hiipi riihen edustalta tietä myöten pihaan, jossa seisahtui tuvan ja tallin väliselle solalle. Kartanolla oli reki ja vesisammio.

Tallissa purra rouskutti hevonen, mutta muuta pelättävää ei näkynyt.

Hän oli nyt nähnyt sen, mitä aina oli uteliaasti halunnut. Ja tyytyväisenä palasi hän entisiä jälkiään pellon yli ja niityn poikki takaisin näreikkönsä.

Näin kerran mielensä rohkaistuaan teki hän saman retken joka yö, kun oli pakkanen ja tahtoi tulla kylmä yhdessä kohden. Hän laukkaili lämpimikseen ristiin rastiin kaikki lähiseudut, pani välistä iloiseksi hyppelyksi niityillä ja pelloilla ja temmelteli oman kuvaimensa kanssa kuutamossa. Hän hallitsi koko ympäristöä, polki itselleen kovat tiet kinoksiin, kulki ne auki pyryjen jälkeen ja piiritti niillä koko talon.

Sattui sitten kerran, kun hän korvat pörhöllään tepasteli tallin edustalla, että tuvan mustasta ovesta astui ulos valkea, kamala aave. Kurahtaan karkasi jänö solan suuhun, kuuli takanaan kiljahdettavan ja kämmeniä lyötävän yhteen. Oli satanut vitiä, ja lumipilvenä pölysi hän ennen tehtyä jälkeään aitaan kohti, huimentaan vauhtiaan alamäessä.

Silloin kuului hänen suustaan surkea parahdus, jonka jäinen metsänranta heikkona kaikuna kertoi, hän tuuskahti turvalleen lumeen, retkahti siitä selälleen—ja oli kuollut. Takajalka oli tarttunut jälen alla väijyvään rautaan.

Säikähdyksestä halkesi hänen hauras sydämensä.—

Kuolema tuli niin äkkiä ja odottamatta, ettei se ennättänyt painaa kauhistustansakaan hänen

kasvoilleen.

Hän heitti henkensä kauniina, kuutamoisena yönä, ja huomenna kantoi talon pikku poika hänet jäätyneenä kurikkana riemuiten kotiinsa.

ILOINEN TARINA JÄNIKSESTÄ JA POJASTA.

—Katsopas tätä! huudahti Pekka ja heitti tuvan ovesta sisään valkean, jäätyneen jäniksen.

Kaikki tuvassa olijat riensivät Pekan saalista ihailemaan ja häntä itseään kiittelemään.

—No, jopahan sai saaliin!

—Mistä sinä sen sait!

—Jo sitä on poikaa!

—Sinusta se vasta metsämies tulee!

Olikin se Pekka nyt miestä mielestään. Kaiken talvea oli jänislanka ollut pellon alla aidan raossa, ja melkein joka päivä oli hän käynyt pyydystään kokemassa, mutta aina oli se ollut tyhjä. Nyt oli siihen vihdoinkin käynyt, kun ei sitä enää osannut odottaakaan. Pekan posket hehkuivat, silmät loistivat ja voitonriemuisena riiputteli hän saalista takajaloista. Kaikki muut häntä kehuivat, äiti vain ei mitään virkkanut. Äänetönnä hän vain hämmenteli puuropataa lieden ääressä. Sitten hän sanoi:

—Pupu parka! Kun toki raatsit pihajäniksen tappaa!

Pekka ei ollut ensin kuulevinaankaan. Äidin säälitteleminen häiritsi kuitenkin hiukan hänen iloaan, ja hän koetti puolustella itseään sillä, että sanoi:

—Itsepähän kävi lankaan!

—Vaan kukas sen pani sen langan?

Mutta siitä ei Pekka välittänyt, virkkoi vain:

—Nyt niitä vasta oikein aletaan pannakin lankoja!

Eikä hän nyt koko talvena joutanut muuta tekemään eikä ajattelemaan kuin jänislankojaan. Päiväkaudet hiihteli hän talon takalistolla, ja missä vain oli pupu polkua tehnyt aitain alitse laihopeltoihin tai tepastellut syönnöksillään haapapuiden ympärillä, siihen satoi Pekka pyydyksensä ja oppi vähitellen niin taitavasti niitä asettelemaan, että oli melkein ainainen jänisrokka mökin padassa porisemassa. Hyvin ne talonväet siitä Pekkaa kehuivat ja kylässäkin häntä kiiteltiin. Mihin hän vain tuli, sanottiin hänestä:—Tämä Pekka se vasta poikaa on!—Äiti vain ei koskaan kiitellyt.—Kaulastaanpahan on taas kuristunut. Kuinkahan kauan lie tuokin kitunut! oli hänen tapanaan surkutella.

Yksi oli kuitenkin Pekalla huoli, se, ettei saanut käymään lankaansa sitä jänistä, jota mieli olisi kaikista eniten himoinnut. Se oli pihajänis sekin, joka kaikilla uusilla lumilla laukkaili talon ympärysten jälkiä täyteen. Se oli tullut sen entisen pihajäniksen sijaan, joka oli Pekan ensimmäinen saalis, niinkuin uusi jänis usein ilmestyy entisen olinpaikoille.

—Antaisit tuon olla pyydystelemättä, sanoi äiti. Se siinä niin somasti tepastelee.

—Laihoapa tuo tarvelee, virkkoi Pekka vastaan.

Ja hän ponnisti nyt kaikki voimansa juuri tätä jänistä saadakseen.

Mutta kun hän viritti lankana yhteen aidan rakoon, alkoi jänis pitää polkuaan toisesta. Pekka haki kaikki lankansa metsästä ja sulki joka raon. Mutta silloin kulki jänis sisään ja ulos veräjältä. Eikä se näyttänyt mitään pelkäävän. Välistä pistihe, niinkuin se entinenkin pihajänis, ihan pirtin oven edessä, ikäänkuin ivatakseen Pekan pyyntihommia.

Mutta nyt oli Pekka huomannut, että se kulkiessaan pihaan ja pihasta metsään, jossa sillä oli makuupaikkansa jossain mökin takana olevan korkean vuoren rinteellä, pistäytyi alangon niittyladolla. Se kiersi aina ladon ihan lähitse nurkkia ja kävi syömässä heinän rippeitä ladon edestä. Pekka viritti

lankansa siihen jälen päälle ja pisti kepakon, johon vaskilanka oli kiinnitetty, ladon seinän rakoön. Panipa vielä vähän tuohenkäprüykin jälen alle, jotta se siihen astuessaan säikähtää ja lentää suinpäin satimeen.

Varhain seuraavana aamuna, joka oli sunnuntai, lähti Pekka uutta pyydystään kokemaan. Jo kaukaa näki hän, että saalis oli käynyt satimeen ja oli vielä elossa. Pekalta pääsi ilon huudahdus, ja hän ponnisti pitkän potkun suksillaan. Se hyppi ja telmi siellä ja pölyytteli lunta ympärilleen. Kun se oli käynyt kiinni vain toisesta takajalastaan ja Pekka pelkäsi sen pääsevän irti, hyppäsi hän lähelle tultuaan alas suksiltaan ja aikoi käydä sulin käsin saaliiseensa kiinni. Mutta silloin katkesi lanka irti kepakosta ja Pekan kainaloiden alitse pääsi jänis pakoon. Ennenkuin Pekka ehti päästä syvästä lumesta taas suksilleen, oli se jo matkainsa päässä niityllä.

Takajalassa laahustava lanka vaikeutti kuitenkin jänön kulkua, ja hetken päästä oli Pekka sen kintereillä. Mutta juuri kun hän oli sen saavuttamaisillaan, lähti se taas menemään. Peräkkäin, jänis vähän edellä ja Pekka jälessä, kulkivat he niityä myöten, poikkesivat pelloille, pistäytyivät vähän metsän reunassakin ja tulivat taas aukealle. Mutta sitten lähti jänis pyrkimään vuorta kohti ja pääsikin sinne. Vastamäessä jäi Pekka suksineen yhä enemmän jällelle, ja kun jänis istua kökötti vuoren harjalla, ponnisteli Pekka vasta puolimäessä.

Pekkaa alkaa jo uuvuttaa, hiki valuu virtanaan otsalta ja sydän läähättää niin, että täytyy välistä pysähtyä henkeään vetämään, kun jalkaakin livettä niin, että on tuon tuostakin silmilleen tuuskahtaa. Päästyään mäen päälle jaksaa hän tuskin jäsentä liikauttaa.

Mutta uupunut on jäniskin. Se on painautunut kiven kupeeseen ja laskee aivan lähelle. Vähän toinnuttuaan lähettää Pekka sitä sauvallaan, mutta sauva menee sivu ja töksähtää hankeen. Siitä pelästyneenä puhaltuu jänis laukkaan entisiä jälkiään alas vuoren rinnettä.

Ehtimättä ottaa sauvaansakaan syöksee Pekka jälkeen. Siinä hän nyt viimeinkin luulee sen saavuttavansa alamäessä ja huimaavaa vauhtia kiitävät he nyt molemmat rinnettä alas.

Mutta keskellä mäkeä on kaatunut puu ja sen latvan alle pujahtaa jänis. Pekka ei saa suksiaan käännetyksi, vaan lentää rydön yli sen toiselle puolelle suinpäin lumeen.

Kun hän siitä selviää, seisoo hän polviaan myöten kinoksessa. Toinen suksi on pystyssä hangessa, toinen on ryöstäytynyt menemään mäen alle. Jänis istuu toisella puolella kaatunutta puuta ja katselee Pekkaa surullisin silmin. Sillä on lanka jalassa ja lanka on hangannut sen verille, niin että hankikin punottaa.

Pekka ei taida sille mitään. Molemmat ovat uuvuksissa. Pekka läähättää niinkuin olisi sydän rinnasta ryöstäytymässä, ja jäniskin näyttää huohottavan. Voimatta siinä mitään katselevat he toisiaan.

Hetken päästä tointuu kuitenkin jänis sen verran, että lähtee hiljalleen kuukkimaan pois ja katoa katajapensaiden taa.

Pekalta pääsee itku, ja kun hän on aikansa itkenyt, kahlaa hän toisen suksensa avulla alas niitylle toisen suksensa luo ja pääsee viimein, yhä vetistellen, kotiinsa.

Äiti on juuri tullut kirkosta ja panee Pekan kertomaan, mitä hänelle on tapahtunut.

—Sitäkö sinä itket, ettet saanut jänistäsi? sanoo äiti. Ja minä kun luulin sinun itkeväsi sitä, että pupuparka sinun tähtesi nyt siellä vaivaisena kolmijalkana kulkea remputtaa. Entäs jos olisit *sinä* jäniksen sijassa ja lanka luutasi kalvaisi?

Muuta ei äiti sanonut, mutta Pekka pillahti yhä katkerampaan itkuun ja itki nyt sitä, mitä äiti oli sanonut. Itki koko illan ja itki vielä yölläkin maatessaan vuoteellaan seinään päin kääntyneenä. Niin pian kuin hän vain muisti jäniksen ja sen verisen jalan ja miten se oli häntä surullisesti katsellut, alkoivat kyyneleet aina vuotaa. »Entäs jos olisit *sinä* jäniksen sijassa ja lanka luutasi kalvaisi.»

Heti kun päivä alkoi valjeta, hiipi Pekka ylös vuoteeltaan ja hiihti metsään sille paikalle, missä oli kaatunut mäen rinteessä. Siinä löysi hän helposti jäniksen jäljet, joihin oli verta tippunut. Hän noudatteli niitä ja tapasi vähän päästä jäniksen makuultaan näreen juuresta. Se ei yrittänyt pakoon lähteä, sillä lanka oli tarttunut näreeseen.

Pekka irtautti langan jänön jalasta ja päästi sen menemään. Iloisena otti se muutamia lyhyviä laukkoja ja kapsahti sitten takajaloilleen istumaan. Se katseli kuin ihmeissään Pekkaa, vilkutteli korviaan ja puulautui sitten menemään, töpöhännällään ystävällisesti hyvästiä vilkuttaen.

Kun Pekka tuli kotiin, ei hänellä ollut muuta saalista kuin katkennut jänislanka. Mutta ei hän ollut saanut milloinkaan mielestään niin hyvää saalista. Hänen oli niin herttainen olla ja elää, että ilokyynele

kihahti hänen silmässään.

Sen päivän perästä ei Pekka enää pitänyt jänislankoja, vaan hävitti muidenkin panemat langat, jos niitä milloin tapasi metsässä.

Se jänis, jonka hän oli päästänyt menemään, koteutui taas pian tepastelemaan talon ympärillä—ja eikö tuo tepastelle tuolla vielä nytkin.

HALTIAN JOULULAHJAT.

Lapset olivat joulun aattoilta kuluttaakseen menneet mäkeen. He laskivat alas rantatörmästä ja aina nousivat. Mutta kun alkoi tulla hämärä, rupesi nouseminen tuntumaan niin kovin raskaalta. Pikku-Heikki, joka oli nuorin ja jolla sentähden oli huonoin ja raskain kelkka, ei jaksanut yhteen menoonsa ponnistaa mäkeä ylös. Hänen täytyi istuutua levähtämään saunan eteen, joka oli puolivälissä pihasta rantaan.

Taas uuvutti häntä niin, että silmiä huikaisi, ja rentonaan heittäytyi hän kelkkaansa. Mutta kun hän siinä istui tiepuolessa saunan seinämällä, niin tuli hänen mieleensä ajatus, joista semmoinen pikku poika ei tiedä, mistä ne aina tulevat:—»Mitenkähän se vanha ruuna jaksaa sitä isoa vesitynnyriä kiskoa?»

Tuskin oli hän ne sanat saanut mielessään lausutuksi, kun saunan takaa samassa livahti hänen eteensä tielle pikku haltia, semmoinen uni-enkeli, joita Heikki usein näki unissaan öillä ja välistä ilmisissään päivälläkin. Se oli melkein Heikin itsensä näköinen ja kokoinen, semmoinen, mimmoisena hän oli nähnyt itsensä salin suuressa kuvastimessa, ja sentähden ei Heikki sitä pelästynytäkään, kun se hänelle virkkoi:

—Ei se jaksaisikaan, jos en minä auttaisi.

—Mitenkä sinä autat?

—Tule mukaani, niin saat nähdä. Istu vain siinä kelkassasi, kyllä minä vedän.

—Minne sinä menet?

—Menen joululahjoja viemään.

—Annatko minullekin?

—En anna sinulle, kun eilen vanhaa ruunaa piiskalla selkään sivalsit, vaikka sillä oli täysi vesitynnyri reessä.

—Kenellekäs sitten annat?

—Annan kaikille niille eläimille, joita pahat ihmiset ahdistelevat ja pahoin pitelevät ja kiusaavat.

—Minkätähden sinä viet minut metsään? kysyi Heikki, kun näki haltian kääntyvän hakaveräjälle päin. Vaikka ei ollut hankiainen, niin ei kelkkaa upottanut.

—Vien jäniksille joululahjoja.

—Jäniksillekö joululahjoja? Jopa sinä olet soma...

—Olehan vaiti nyt!

Oli menty vähän matkaa hakaan, niin vihelti haltia hiljaa, ja Heikki näki valkoisen jäniksen tulla kuukkivan pensaikosta ja kepsahtavan kahdelle jalalle haltian eteen.

—Iloista joulua sinulle! Tulin sanomaan sinulle, että olen kaatanut haapoja pihapellon alle, jossa ei kukaan tiedä niitä kaatuneen. Saatat mennä sinne mistä tahdot, et tarvitse pelätä lankoja, jotka olen katkonut, etkä koiraakaan, se on pantu koppiinsa. Sano muillekin, että saavat sieltä mennä jouluruokaa hakemaan.—Kuulehan, elähän mene ... sano siellä, kun tapaat ne peltopyyt, että menevät vain riihen alle, jos tahtovat joulujuuvia nokkia... Kissa makaa tuvan uunilla joulupyhät.

Iloissaan lähti jänis mennä hippaisemaan ja heitti kuperkeikan mennessään.

—Meneeköhän ne sinne? kysyi Heikki.

—Käyhän huomenna katsomassa, niin näet.

—Sinäkö ne jänislangat katkot? kysyi Heikki, kun muisti kuulleensa, että jänikset usein olivat vanhimman veljen pyydyksiä katkoneet.

—Minä ne katkon ja lauon loukut, liisin rihmat, pilaan pyssyt ja koirat lumoon. Minä niille ruokapaikankin neuvon, ajan lumen laihopelloilta, panen tuulen haapoja kaatamaan ... kohta olisivat kaikki hyvät metsäneläimet lopussa, jos en minä niitä aina hoitelisi.

—Vaan äitipä panee ohralyhteet varpusille jouluksi.

—Niin, kun minä panetan. Kun se muissa töissään häärii eikä muista, piiperrän minä sen korvaan niinkuin varpunen, ja silloin se muistaa.

—Piipersitkö tänäänkin, kun äiti yht'äkkiä sanoi: ai, ei pidä varpusia unohtaa!

—Silloin juuri seisoin sen korvan takana, vaikk'ette nähneet.

Puhuessaan näin oli haltia juosta hipsutellut keveästi kuin koira hankea pitkin piennarta myöten pihaan päin. Tallin eteen tultuaan kävi hän Heikkiä kainaloihin ja hyppyyttää ponnahutti hänet luukusta ylisille pehmeihin heiniin. Haltia kurkisti alas häkkiin, se oli heiniä täynnä. Sitten pudottautui hän Heikin kanssa häkin läpi ruunan eteen ruuheen, joka oli puolillaan vasta pantuja kauroja.

—Mikset sinä syö? kysyi haltia.

Mutta ei ruuna vastannut, seiso i vain allapäin, huuli lerpallaan ja korvat velttoina.

—Polle! sanoi haltia taas hyväilevällä äänellä ja taputteli ruunaa kaulalle. Etkö tunne minua, minähän olen se jouluhaltia?

Jo hörähti ruuna vähäisen ja kohotti hiukan päätään.

—Ei maista ruoka, sanoi haltia. Se ei osaa valittaa vaivojaan, mutta kyllä minä tiedän, mitä se ajattelee. Koko vuoden sen on pitänyt yksinäisenä hevosena raskaita kuormia kiskoa. Kaupungissakin piti nyt joulun edellä käydä jouluvaroja noutamassa umpikelillä. Kiire oli ja kovasti ajettiin, eivätkä nousseet vastamäessäkään reestä, vaikka Polle pysähtyi odottamaan. Sitten on ollut kerran päivässä halolla, toisen heinässä, ja aamuin ja illoin on saanut vesitynnyrin jyrkästä törmästä vetää. Eihän se vielä mitään, kun kuitenkin ruokaa antavat; mutta siitä on hänen mielensä niin murheellinen, ettei syödä saata, kun eivät turpaa hyväile, eivät kaulalle taputa, vaan selkään piiskalla sivaltavat.—Se löi sinua, Polle, eilen tämä poika, mutta tämän päivän perästä se ei enää milloinkaan lyö. Ethän lyö, Heikki?

—En lyö, vakuutti Heikki, itku kurkussa.

—Ei se lyö eikä anna muidenkaan lyödä, kun suureksi kasvaa; vaan lupaa olla ystävällinen sekä sinulle että muillekin hevosille ja eläimille. Tule nyt, Heikki, tänne Pollea taputtamaan.

Jo kohotti Polle yhä enemmän päätään ja korviaan pyöräytti, ja sen silmistä näkyi, että se alkoi leppyä.

—Vielä ne, Polle, sinulle ilopäivätkin koittaa, puhui haltia yhä hellemmällä äänellä. Huomenna saat herralta uudet kulkuset länkiisi ja uudet tiu'ut ja mäkivyöt pislaiheloineen. Kadesilmin sinua kirkonmäellä muut hevoset katselevat ja niin olet kuin ori ikään. Ja kun talven kestää jaksanet, niin jo tulee kesä, Polle, kuuletko, tulee kesä! Laitumelle pääset, kuljet siellä missä tahdot, kahlaat polviasi myöten heinikossa, porskuttelet järvien rantoja, yöt mehevillä ahomailla syöskentelet ja päivät viileissä viidakoissa seisoskelet. Kelpaako elääksesi?

Nyt hörähti ruuna niin, että sieraimet suurina tuprusivat, kyömisti kaulaansa ja nyhtäisi ison heinävihon häkistä.

—Jokos maistaa! Pidä nyt mielessäsi, niitä olen puhunut, eläkä murheitasi muistele eläkä huoliasi haudo. Tämä Heikkikin tulee nyt sinua joka päivä taputtelemaan.

Mielihyvissään näykkäsi ruuna Heikkiä huulillaan, tavoitellen häntä nuollakseen, pisti turpansa sieraimia myöten kauroihin ja alkoi niitä purra rouskutella.

—Rouskuttele, ruuna, rouskuttele, kehoitteli haltia. Me lähdemme nyt ja jätämme sinut rauhaan. Hyvästi, Polle! Hauskaa joulua!

—Ehän sinä sille joululahjoja antanutkaan, sanoi Heikki, kun he olivat tulleet tallin eteen yläsillan ja luukun kautta ja Heikki taas istui kelkassaan.

—Enkö antanut—kun hänen mielensä kevensin ja sydämensä sulatin! Nyt se sitä kesään asti muistelee.

—Muistaakohan sen?

—Hevosella on hyvä muisti. Kun sitä kerta vuodessakin hyvin kohtelet ja hellästi sille haastelet, niin muistaa se vain sen ja kaikki pahat päivänsä unohtaa ja raskaimmatkin kuormansa iloisin mielin vetää. Nyt tiedät, miten se vanha ruuna jaksaa sitä isoa vesitynnyriä kiskoa.— Hauskaa joulua nyt sinullekin!

—Joko sinä menet?

—Minulla on kova kiire. Pitää mennä vielä navettaan lehmiä lohduttelemaan, jotka talvikauden kytkeyssä kiusaantuvat ... kuuletko, kuinka ne jo ynyvät, kun tuntevat minun mailla olevan ... ja monet muut talot ovat käytävät, joissa minua tänä iltana odotetaan, ja paljon on semmoisia pikku poikia kuin sinä olet, Heikki, joita minun täytyy tavata! Muista nyt Pollea hyvin kohdella.

—En lyö enää Pollea! huudahti Heikki innoissaan, mutta silloin nyhtäisi haltia kelkan jukkoa ja antoi jalallaan vauhtia takakaplahiin, niin että keikka lähti vinhaa vauhtia kiitämään ja kiiti kuin myötämäkeen. Mutta kun Heikki siitä vauhdista tointui, niin oli keikka siinä, missä oli ollut silloin, kun haltia sitä ensin vetämään lähti, ja Heikki istui kelkassa, kaikki muut lapset ympärillään.

—Missä sinä olet ollut, kun me huudettiin? he kysyivät.—Nukuitko sinä?

—Ei saa enää milloinkaan Pollea lyödä, vastasi Heikki.

—Mitä sinä horiset?

—Vaan pitää kaulaa taputtaa jouluna, toimitti Heikki. Kun minä isoksi kasvan, niin en anna kenenkään Pollea lyödä.

Toiset lapset Heikille nauramaan, mutta Heikki puhui vain jäniksistä ja peltopyistä, joille pitää jouluna ruokaa antaa ... tulkootpahan huomenna katsomaan, niin itse näkevät.

Ja sitä samaa Heikki poika hoki aina tuontuostakin jouluillan kestäessä eikä huolinut, vaikka toiset hänelle nauroivat ja sanoivat, että ne on taas niitä Heikin houereita.

Mutta Heikki uskoi niin varmasti siihen, mitä haltia oli hänelle sanonut, että meni jouluaamuna pellon alle katsomaan, oliko siellä jänis käynyt haapoja syömässä. Oli se käynyt, ja oli peltopyidenkin jälkiä riihen edessä. Vielä meni Heikki talliinkin, ja pyöreänä kuin säkki seisojalle Polle pilttuussaan ja katseli ystävällisesti silmillään. Ja navetassa märehtivät lehmät pitkällään parsissaan, niinkuin ei heiltä olisi mitään puuttunut.

Mutta kun Heikki palasi joulukirkosta ja näki jonkun aikovan piiskalla hevostaan sivaltaa, niin huusi hän:

—Elä lyö!—jolloin mies kääntyi järeälle niin ihmeissään, että jäi lyönti lyömättä, ja pudotti piiskan kupeelleen rekeen.

HIRVI.

Häikäisevät sähkötulet ikkunoissa, niiden ohitse talvisessa sumussa mustina varjokuvina kiertävät ihmiset, salamoina leimahtelevat raitiojohdot; hyrinää ja jyrinää—sitten laulua ja soittoa jossain suuressa salissa—ja jossain toisessa katosta lattiaan ulottuva vaate, joka levähtäen avautuu ja sulkeutuu, sen aukossa olennoita, jotka puhuu ja huutaa ja huitoo—Maria Stuart ja Elisabeth, toinen musta ja toinen punainen—ja itkua ja riemua—ja kätten rätinää—juna viheltää ja vaunu nytkyy ja pysähtyy...

Ja nyt ajan minä asemalta kotiin talvista tietä, reen rautainen saverikko natajaa pakkasessa, hevosen tiuku soi unisesti, tien vieri nukkuu. Ajattelen vain sitä, mitä näen, tunnen vain sitä, mitä kuulen, mieli vaipuu ja muistot häipyvät.

Olen tullut kotiini, riisunut hevosen, vienyt sen talliin. Seison rappusilla ja näen, kuinka kuu, joka on noussut, paistaa härmäisten koivujen läpi ja yli lumikattoisen liiterin. On kuin olisin tullut jostain hyvin, hyvin kaukaa, tehnyt jotain, joka oli aivan toista kuin tämä, mutta en tule tehneeksi siitä itselleni sen enempää selkoa.

Lämmin tuoksahtaa huoneesta vastaani, vedän kelloni, se on kolme, panen maata pehmoiselle vuoteelle kuutamon hämyssä.

Yht'äkkiä vavahtaa vuoteeni, tömähtää taloni perustus, hyppään ylös ja olen ikkunani edessä.

Keskellä pihamaata, talon ja tallin välillä, seisoo hirvi, toinen puoli ruumista kuun valossa, toinen varjossa, pää pystyssä, sarvet suurina, jalka juoksuun lähdössä. Tuprahtaa huurua sieraimista, maa tömähtää, se puhaltuu laukkaan ja katoaa koivikkoon.

JUMALAN LUOMIA.

Me olemme olleet koko vuoden niin sovinnollisella tuulella. Olemme auttaneet köyhiä, olemme tehneet hyvää lähimmäisillemme, olemme nauttineet taiteesta ja kirjallisuudesta. Musiikin mukana olemme sulaneet heliini tunteihin. Joskus olemme tulleet synkälle, mielelle lukiessamme ihmiskunnan kärsimyksistä. Muutamat meistä ovat niistä kirjojakin kirjoittaneet. Olemme puhuneet sorrettujen puolesta, olemme pauhanneet »raakaa voimaa» vastaan. Se meitä varsinkin on saattanut siveellisesti kauhistumaan, että olemme olleet näkevinämme sorrossa hyödyttömiä kiusantekoa. Joskin olemme ymmärtäneet sen, että »taistelu olemassaolon puolesta» pakottaa suden raatelemaan lammasta, niin on siveellinen tuntemme aina pannut vastalauseensa kettujen menettelyä vastaan, jotka hanhiparveen päästyään haaskaavat sen viimeistä päätä myöten ja näyttävät tekevän sitä vain omiksi huvikseen.

Me itse, me emme koskaan tekisi sillä tavalla! Ja niin on meillä ollut siveellisen periaatteen varustus edessämme, ja sen takaa on meidän ollut niin mukava pommittaa muita.

Ei tarvitse kuitenkaan muuta kuin talven mennä ja kesän tulla, niin hiivimme me takaportin kautta kentälle ja meistä on tullut kenties pahempia petoja kuin on yksikään nelijalkaisista veljistämme. Meistä on tullut »ihmispetoja.» Perimämme luonto ei näytä karvaisten esi-isiemme raaoista taipumuksista vielä menettäneen kaikkein raaimpiakaan. Meidän täytyy tyydyttää herännyttä himoamme: »surmata huviksemme.»

* * * * *

Heinäkuun 15 p:nä kutakin vuotta tapahtuu meissä niin täydellinen muutos, että emme itsekään enää tunne itseämme samoiksi sivistyneiksi, hienotunteisiksi jumalankuviksi, joiksi itseämme talven kuluessa kuvittelimme. Me alamme metsästä, vähintäkään selkoa tekemättä siitä ristiriitaisuudesta, josta voisivat meitä syyttää sorsat, telkät ja haapanat, jos ne kurjat osaisivat puhua meille ymmärrettävää kieltä.

Meillä on pyssy tuossa seinällä, peuran sarviin ripustettuna. Kun alkaa surullisesti paistaa 14 päivän ilta-aurinko, niin ajautuu sisäämme outo hengetär. Meille tulee kuumeentapainen kiire valmistautua kuin johonkin juhlaan. Otamme aseensa seinältä, tarkastamme sitä huolellisesti, naputamme lukkoja, vedämme ja laskemme hanaa, tähtäilemme kukkoa pihamaalla, portin pylvästä ja tuuliviiriä riu'un nenässä: hiomme kuin kissa kynsiämme. Otsa hiessä lataamme patruunia pitkän patterin eteemme pöydälle. Pukeudumme vihreään metsästystakkiin ja vedämme jalkaamme metsästystä varten tehdyt saappaat.—Koiraa on sidottuna sängyn jalkaan. Se loikoo lattialla, seuraa silmillään jokaista liikettämme, viuhtoo häntäänsä ja vikisee innosta. Me emme malta kulkea ohitse sitä taputtamatta: »Musti ... onko se Musti ... voi Musti-miestä...» Mielemme herahdaa niin hyväksi. Meillä on siinä olento, joka ymmärtää meidät paremmin kuin oma vaimomme; joka iloitsee ilomme; joka tuntee samalla tavalla kuin mekin.

Se on sillä hetkellä ainoa ystävämme, hengenheimolaisemme ... me olemme kuin yhtä rotua. Eikä se kumma olekaan, sillä meitä yhdistää sama intohimo, into »surmata huviksemme.»

On meillä sentään vielä eräs toinenkin ystävä. Se on toisella kymmenellä oleva poikamme. Hän on pyytänyt saada tulla mukaan »lintuja ampumaan.» Hän on ihan haltioissaan. Hän on laittanut venheen valmiiksi, hän jo odottaa rannassa ja hän käy vähän väliä kiirehtimässä.

Tukeva illallinen lämmittää suloisesti vatsassa. Nenän alla savuaa hieno sporttisikari, joita muulloin

poltetaan ainoastaan sunnuntaina päivällisen päälle. Isä istuu perässä, poika on kokassa polvillaan ja Musti keskellä venhettä.

Kesäinen ilta on huumaavan kaunis. Metsämiehellä on aina silmää sillekin, ja meloskellessaan ruohikkorantoja pitkin hän viheltelee ja hyräilee itsekseen. Mutta vielä ei ole aika käsissä. Rauhoitusaika kestää klo 12:een yöllä. Tuossa tosin ui sorsapoikue kaislikkoniemestä toiseen. Emä edellä ja pojat perässä. Tyyneen veteen vetäytyy hieno, puhtoinen viiru, rinnakkain liukuvien lintujen tiessä. Mutta te saatte mennä rauhassa. Oikea urheilija tunnustaa aina lain pyhyden. Hän ei aloita ampumistaan, ennenkuin kello on kaksitoista. Jos hän sen tekisi, häpeisi hän omantuntonsa edessä. Hän teroittaa sitä perilliselleenkin. Selittää, että se on *periaatteen* kannalta väärin. Ainoastaan kurja sala-ampuja talonpoika sen voi tehdä, mutta ei todellinen gentlemanni, joka sitä paitsi ei harjoita metsästämistä elinkeinona, ainoastaan— huvikseen.

Mutta kun odotettu hetki on lyönyt, ei ole enää mikään aate estämässä. Musti lasketaan maihin, poika asettuu perään ja isä nousee kokkatuhdolle seisomaan. Hänellä on lasit nenällä, pyssy kainalossa ja silmäkulmat kireellä.

Jo tekee Musti tiukkoja mutkia niityllä.—»Se on jälillä! Se on jälillä! Isä!» Pojan ääni värähtää kiihkoa. Ei isänkään käsi ole oikein vakava. Se vavahtelee hiukan pyssyn ponnessa.

Kuuluu polskaus maan rajassa. Emo poikineen heittäytyy veteen, heinikko lakoilee. Ja nyt on peto päälläpäin ihmisessä: »Souda, souda!—Ka, survi, survi!» Ja isä ja poika ovat molemmat kyyryssä työntelemisestä, venhe hyökkää kohisten eteenpäin, koira on loikannut järveen ja ui jälestä, häntä liehuen pinnalla.

Räkättäen lentää emo ilmaan, potkaisekse kuin pallo kohtisuoraan ylös. Samassa paukahtaa laukaus, ja kuperkeikkaa heittää lintu, pudoten takaisin järveen. Pyssyn suusta nousee vielä savua, ammuttu potkii verissään, ja laukauksen kaiku räikky rantoja pitkin.

Kuuluu piipatusta viideltä kuudelta taholta. Näkyy virejä rantaan päin. Poikue on noussut maalle. Ne ovat piiloittauneet heinikkoon. Isä laskee sinne koiransa ja poikansa, jolla on mela mukanaan. Peräkkäin he juoksevat heinikossa. Isä seuraa venheestä heidän liikkeitään. Taas »elää» Mustin häntä. Hän tekee hyppyjä ylös, paistaa päänsä mättään kupeeseen, ja poika lyö vimmatusti airollaan. »Isä, isä! Minä tapoin sen!»—»Onko se isokin'»—»Näin iso!» Poika kiikuttaa siipiräpylästä ensimmäistä saalistaan, joka on hienountuvainen, kurja sorsanpoika.

Ja nyt alkaa se, jota minä sanoisin »verisokeudeksi». Moneen kertaan risteillään lähiseutu, koira ja poika mellastavat maalla, isä ottaa vastaan ne, jotka koettavat pelastua järveen. Aivot, hampaat ja pyssy tekevät parastaan. Latinki latingin perästä laukeaa. Sota kuuluu järven laaksosta kaukaisiin mäkikyliin.

Sitä kestää koko yön. Päivä on jo korkealla, kun he alkavat paluumatkansa.

Vihdoinkin ovat metsämiehet rauhoittuneet. Heidän sopii olla tyytyväisiä, sillä kaunis on kokoelma tuossa venheen pohjalla. Eräs harmi sekoittaa kuitenkin iloa. Viimeisestä poikueesta oli jäänyt saamatta yksi, joka kovin kauan ajatti itseään. Siihen oli kyllä sattunut yksi laukaus kolmesta. Mutta se oli sittenkin sukellettu pitkiä matkoja ja kauan ollut kadoksissa.—»Lähdetäänkö ja heitetään?— Ei heitetä vaikka henki menköön!»—Ja niin oli uudelleen alettu. Oli tuohustuttu ja suututtu ja kerran kirottukin. Se oli uskaltanut, rähjä, asettua vastarintaan. Ja siitä se oli ikäänkuin kostettava. Sen saaminen oli nyt kunnian asia. Isä oli »päittänyt», että hän ei heitä.

Ja ainoastaan koiran kyllästystä ja uupumusta sai haavoitettu sorsanpoika kiittää siitä, että hän rantapajukon juurien onkalossa säilyi—yksinään kuolemaan.

* * * * *

Niin, me olemme kuin olemmekin petoja. Ja pahempiakin. Sillä saalis on meille sivuasias. Me metsästäimme, s.o. surmaamme surmataksemme. Me nautimme itse ajosta. Ja kun palaamme kotiimme ja laskeudumme levolle, niin tunnemme sekä ruumiissa että sielussa tyydytetyn himon rauhan.

Haaveksimme ja kattoon katsellen kertaamme mielessämme kaikki kohtaukset. Musti haukahtelee hänkin unissaan, ja jalat viputtavat. Kuinka me ymmärrämme hänen tunteensa! Hän on yhtä viisas kuin ihminen, yhtä viisas kuin me itsekkin.

Metsästys on meille välttämätön virvoitus. Meidän täytyy saada joskus »palata luonnon kannalle». Muuten ehkä eksyisimme liian pitkälle alkuperäisestä tarkoituksestamme. Sivistyisimme kovin hienon hienoiksi kaunosieluiksi.

Eikähän sitä kukaan kielläkään, metsästämistä. Senhän sallii lakikin, ja se siihen kehoittaakin,

määrätessään meille sopivan ajan.

Ampukaamme siis nyt, kun on lupa-aika. Paukuttakaamme niin että vesi läikkyy lammessa. Ja jos joku tulisi väittämään, että polveudumme apinoista ja ehkä vähän alempaakin, niin sanokaamme ylevästi hymyillen, että se on tuo sitä Darwinin oppia. Meidän oppimme opettaa, että me olemme—Jumalan luomia.

Sillä eläimillä ei ole meidän yhteiskunnallisia taipumuksiamme. Ne eivät voi nauttia taiteesta eikä kirjallisuudesta. Ne eivät tunne sääliä kärsiviä kohtaan eivätkä ymmärrä siveellisesti kauhistua heikompien sorrosta—niinkuin me.

PYHITETYT PYYDYSMETSÄT.

Minulla ei ole omia metsästysmaita, ei pyhitetyitä pyydysmetsiäni, mutta minä ymmärrän sen viehätysten, mikä niillä on niille, joilla ne on.

En ole koskaan kadehtinut niitä, joilla on paljon peltoja, suuria niittyjä, laajoja tukkimetsiä. Mutta kun kuulen puhuttavan rikkaista englantilaisista, jotka pidättävät laajat alueet viljelemättöminä, saadakseen tasankoja pitkin karkuuttaa koirien perässä, jotka kettua ajavat, tai kun kuulen, että ainoastaan Ranskan presidentillä on oikeus metsästää Fontainebleaun metsässä—jossa sivumennen sanoen voisi polkupyörällä seurata koirien haukkua—silloin tahtoisin olla lordi Salisbury tai presidentti Faure. Eikä minulla olisi mitään sitäköön vastaan, että voisin yksin omistaa metsästysoikeuden jossain kokonaisuudessa Suomessa.

Saahan sitä nyt vielä—jumalankiitos niiden puolesta, jotka eivät voi hankkia itselleen omia maita—metsästellä jotenkin vapaasti Suomen saloilla, kun vaan katsoo, etteivät koirat revi hyväin ihmisten lampaita, mutta ei siinä nyt ole samaa viehätystä kuin saada kulkea metsissä, joissa ei kellään muulla ole oikeutta kulkea.

Sillä siinä se nyt juuri on omien metsämaiden suurin viehätys.

Miksi niin lienee?

Luulen, että meissä kaikissa metsämiehissä on vielä perittyä esi-isäin luontoa, jotka eivät rakastaneet miehissä metsällä kulkua, vaan pistäytyivät salaa koiransa kanssa ulos tuvastaan aamulla varhain, kun kaikki vielä nukkuivat, ja olivat hyvin tarkkoja ja kateellisia siitä, ettei kukaan heidän aloilleen tunkeutunut. Ei mikään harmita vanhoja metsästäjiämme vielä tänäkään päivänä niin kuin toisen koiran haukunta tai vieraan pyssyn laukaus. Ettei siihen yksistään vaikuta saaliin himo, kateus siitä, että nyt toinen ampuu riistaa, joka yhtä hyvin voisi olla minun pussissani, sen tiedän omasta kokemuksestani. Syy on syvemmällä. Metsästäjän tunnelma siinä häiriytyy, se yksinäisyyden, salaperäisyyden viehätys, josta lähdemme metsässä nauttimaan. Tässä minä nyt kävelen yksin erämaassa—ajattelen minä aina yksinäisiä polkuja astuessani hiljaisella salolla. Ei kukaan tiedä, missä olen, olen aivan erotettuna muusta maailmasta, kahdenkesken suuren luonnon kanssa, sen salaisuuksia tutkimassa, sen omituisuuksia ilmi saamassa. Täällä minun koirani etsii mitään hiiskumatta ... ei näy ... on jälillä ... kohta kuulen haukunnan...

Se on ihmeen suloinen tunne ... mutta yht'äkkiä ulvahtaa edessäni toisen koira, paukahtaa toisen pyssy ... tunnelma on häiritetty, lumous on poissa, ja minä kiiruhdan kuin häpeissäni pois.

Mutta jos minulla olisi omat maat, ei minun tarvitsisi sitä tehdä, ei pelätä tapaavani ketään, joka minua häiritsee metsäisissä mietteissäni...

Se nyt on alkuperäisin kanta. Mutta kehittyneemmällä metsämiehellä on toisiakin syitä, jotka saavat hänet omia omituisia metsämaita haluamaan.

Jos minä erottaisin itselleni jonkun metsäpalstan ja pyhittäisin itselleni siinä olevan riistan, niin tekisin sen myöskin halusta saada tuntea, että kaikki nuo metsien vapaat asukkaat ovat kaikessa vapaudessaan ja siitä tietämättään minun omiani. Kun minä olen rauhoittanut kaikki linnut ja jänikset ja ketut tuolla alueellani, niin tiedän minä, että he saavat kiittää *minua* siitä, että ovat olemassa. Kun minä kuulen teirien kukertavan, niin ajattelen minä heti, ettet sinä niin kukertaisi, ellen minä olisi pitänyt huolta siitä, ettei kukaan salakavala poikanen ole virittänyt ansojaan sinun kesäisille poluille, etteivät koirat ja kissat saaneet syödä sinua suuhunsa pienenä ollessani, etteivät haukat ja muut pedot, jotka

olen hävittänyt, päässeet kimppuusi, ettei kukaan saa tappaa sinua, kun tuttavaasi turvaten lennät puun latvaan kultasi luo... Siitä se minulle kiitosta kukertaa kirkkaana syysaamuna, ja minä tahdon mielelläni uskoa, että se tekee sen kiitokseksi kaikesta siitä suojasta, jonka olen sille antanut, että se on tullut havainneeksi juuri *näissä* metsissä ja *noissa* puissa olevansa paremmassa turvassa kuin missään muualla.

Ja kun minä valoisana kesäisenä yönä lähdän kävelemään ja kuljeskelen niittyjen rantoja ja peltojen pientareita ja tapaan pystykorvan kuukkimassa näreikössä syönnöksillään, niin täyttää rintani viehättävä tunne siitä, että tuo kaimani saa kaikessa rauhassa kulkea asioitaan, ei ainoastaan nyt rauhoitusaikana, vaan vielä syksylläkin, vielä koko talvenkin, ettei *sitä* jänistä uhkaa lanka aidan nurkkauksessa, että se saa, jos minä vain tahdon, elää vaikka sadan vuoden vanhaksi, jos se sitä sattuisi huvittamaan.

Eikä tarvitsisi ketunkaan, metsolan pahantekijän, pelätä rangaistusta muitten kuin minun käsistäni, ei jättää häntänsä rautaan, ei menehtyä myrkkyyyn, vaan saisi se huoletonna harjoittaa syntejään siksi, kunnes minua haluttaa ruveta hänelle oikeutta jakamaan ja minä torven toivotuksella hänelle tuomionsa julistan ja usutan koirani sitä täytäntöön panemaan. Minä hoitaisin ja hallitsisin heitä kuin hyvä Tapio karjaansa, ja karjan tuntisi minut ja minä karjan.

Pitäisin heistä kirjaa, ottaisin tarkan selon, ainakin niin hyvän kuin olisi mahdollista, siitä, kuinka paljon niitä on kutakin lajia, missä ne oleskelevat, mitä siellä hommaavat metsien peitossa, millaisilla mailla parhaiten viihtyvät.

Keväällä minä kävisin metsojeni soitimessa, kiipeisin hiljaa heidän häähuoneeseensa, kuuntelisin rakastuneen kuherrusta ja ripatusta ja ottaisin selon, minne kana pesänsä tekee; kesällä kävisin mustikkamarikkoihin pitkäkseni ja antaisin emon poikineen paradeerata ohitseni. Tutkisin tarkoin, missä viidassa pyyt asuvat ja viheltäisin heitä tulemaan ja nauttisin siitä, kun luokseni pyrähtävä pienokainen turhaan koettaa pää kallellaan katsella, mistä kuului kutsuva piipatus. Oravat minä kaikki hallillani haukuttaisin, mutta en yhtäkään ampuisi, en häkkiin sulkisi, vaan kävisin metsän kesyjä aina aamuisin haastattelemassa niillä mailla, missä tietäisin niiden asustavan ... ja pian ne oppisivat minulle hyvän-huomenen kurahtamaan.

Mutta jänöistäni minä hellimmän huolen pitäisin, niiden kanssa eläisin minä ainaisessa tuttavuudessa. Kun vitilumen sataa keväiselle hangelle, ettei sauva narise eikä suksi mitään hiiskahda pehmoisella valkealla sametilla, lähtisin minä jälkiä etsimään. Löytäisin ne pian laihopellon takaa, seuraisin niitä lehdon läpi, niityn poikki, näkisin, missä se on huvikseen pitkät laukat harpannut, missä takapolviensa varassa istunut ja kuulostellut, mihin helmen hangelle sorvaissut ... tuolla se nukkuu mäen rinteessä ja on jo aikoja sitten kulkuni kuullut. Tietää minun tulevan, tietää, että ohi kuljen, eikä liikahda. Mutta minua huvittaa hänet herättää... »Lihot liiaksi, jos et jaloittele»... Siinä se on, pöllähtää pesästään, pysähtyy, katselee korvat pystyssä ja kummastelee, mitä se tuo ... ja lähtee laiskasti kuukkimaan ylös mäen harjalle, istahtaa siellä taas selkä suorana ja kuvastuen koko komeudessaan talvista taivasta vasten. Se miettii: »ei ole sinulla koiria kanssasi» ... ja palaa takaisin...

Sillä tavalla minä karjaani paimentaisin. Mutta auta armias sitä, joka uskaltaisi tulla elättiäni ahdistelemaan. Häntä minä käräjissä ryvettelisin ja armotta sakottaisin.

Mutta mitä sinä metsästysmailla, jos et metsästä...

Niin, kai minä nyt sentään hiukan metsästäisinkin...

Menisin myöhäisenä syysaamuna, kun jänis jo valkeana vilkkaa ... hakisin käsiini vanhimman ja viisaimman jänikseni, joka on osannut hyvästi yölliset jälkensä sotkea ja joka antaa koirilleni työtä puoleksi aamurupeamaksi, ennenkuin suvaitsee lähteä liikkeelle, joka ei jaloissa pyöri, vaan oikoo pitkin korpia ja kankaita—asettuaisin oikealle paikalle kukkulan laelle, siitä kuuntelisin haukun kulkua alhaalla korvessa, metsäisiä maailmoita katselisin; kun haukku lakkaa, nauttisin taas rakkieni riemusta, kun saivat ajettavansa uudelleen eteensä—tuolla se tulee, vilahtelee valkeana puitten välissä, istahtaa aholle, tulee kohti—siinä sen ampuisin, kaataisin kehoitukseksi koirilleni—ja ellen osuisi, olisin yhtä iloinen. Jos en osuisi, jos mieltäni kaivaisi ohi ammuttu laukaus, heittäisin pyssyn olalleni, ottaisin koirani kiinni ja rangaistukseksi itselleni palaisin kesken päiväni kotiin,—sillä vasta sitten on mielestäni metsämies nimensä arvoinen, kun hän kiukuttelematta ja itseään kohtaan mitään äkää tuntematta voi iloita epäonnistuneesta retkestä yhtä paljon kuin onnistuneesta ja tyytyy siihen tunteeseen, jonka raikas metsä, heleä syyspäivä ja ajokoiran ansiokas työ hänessä herättää.

Se olisi ihanteellista metsänkäyntiä se, kun näin maitani hoitaisin kuin puutarhaa, jonka hedelmiä kasvaton kuin kädestä pitäen, jota en haaskaa enkä hävitä ja josta vain liiat vesat ja ylimääräiset oksat kitken ja karsin pois ja jonka hedelmistä vain kypsimmät poimin.

En tiedä, olenko oikein arvannut niiden mielen, joilla on omat omituiset metsämaat. Mutta semmoinen olisi ainakin mieleni minulla, jos olisi minulla omat pyhitetyt pyydysmetsäni.

JUMALAN LINTU.

Oli viisas ja väkevä,
Tietoniekka, taitoniekka
Ontovaaran Ollikainen,
Tuttu aina Turjanmaalla,
Aina laajassa Lapissa,
Vielä Vienankin vesillä.
Oli taitava takoja,
Aseseppä oivallinen,
Metsän kuuluisa kävijä:
Karhun kaatoi kerta lyöden,
Yhden iskun antamalla
Tekemällänsä terällä,
Takomalla tapparalla;
Linnun oksalta osasi,
Teeren latvasta lävisti
Kerta pyssyn kääntämällä
Tähtäintä tähystämättä,
Haarainta hapuamatta;
Loihdittu ol' lyijyluoti,
Vaskikuula voideltuna
Nesteillä nimettömillä,
Salaisilla saippuvilla;—
Pelto kasvoi kyntämättä
Kuumimpinakin kesinä,
Vilja viihtyvi vioitta
Hallaöidenkin uhalla;—
Ei ollut sanoin solmivata,
Ongelmin ei ottajata,
Papit pisteli pulahan,
Viisahimmatkin väsytti.
Vaan oli ylpeä opista,
Kovin korska tiedoistansa,
Katsoi ylö'n kirkon uskon,
Piti pilkkana pyhimmän:
Aret töissänsä aherti,
Sunnuntait kalassa kulki,
Ristijuhlat riistan haussa,
Isot pyhät pyssyn kanssa;
Teki taikoja ripistä,
Elkehiä öylätistä.

Kansa kauhistui kovasti,
Hyvin huoli hurskas kansa,
Oma vaimonsa valitti,
Paljon itki puolisonsa:
Pelkäsi kosta Jumalan,
Kirousta kaikkivallan.
Jo tulevi joulujuhla,
Pyhin aamuista punotti;
Yön luki loitsuja kyylyssä,
Haki saunassa sanoja
Luodeillensa laatimille,
Valamille vaskillensa.—
Aikoi ilveksen ajohon,
Metsäkissan kiertelöhön

Saarehen merelliseen,
Sumuiseen saarentohon,
Tahtoi ennen ennätellä,
Rienteä ajohon riistan
Vereksimmällä vidillä,
Lempehimmillä lumilla;
Teki saalihin himossa,
Teki toistenkin uhalla.

Otti pienen poikasensa,
Käski keskenkasvuisensa
Ajajaksi orosensa,
Vartiaksi virmavarsan.

Vaimo itki ja valitti,
Poloitteli puolisonsa:
»Ellös menkö, miehyeni,
Ellös ainoa tukeni,
Jääös juhliksi kotihin,
Pirttihin suuriksi pyhiksi,
Luetahan, veisatahan,
Eli kirkkohon ajamme
Jumalalle juhlimahan;
Tottele tosi sanani,
Usko vaimosi varoitus:
Näin mä outoja unia,
Entehiä ilkehiä,
Korppi silmäsi koverti,
Sydämesi synkkä lintu.»

»En ole kuullut ennenkänä,
Totellut en toistekana,
En ole uskonut unia,
Akkaväen entehiä,
Pidä pyhät piikoinesi,
Juhli joulu joukkoinesi,
Vedä virtesi vetelät,
Laulut äitelät älise
Kylän akkojen keralla!»

Jo on varsa valjahissa,
Sepän rusko rahkehissa,
Poika istuvi rekehen,
Itse käy seville seppä.

Vielä vaimonsa varoitti,
Huahteli huolissansa:
»Jää on huono, virta vahva,
Railot on selillä suuret,
Selät suurimmat sulina:
Uppoat orosinesi,
Hukuttaut hevosinesi,
Pienen poikani menetät,
Rakkahimpani hävität!»

»Ei huku hyvän hevonen,
Uppoa rohkean rekonen!
Ei ota Ahti Ollikaista,
Veden velho viisahinta!»

Siitä lähti, ei totellut,
Ajoi rantahan rajusti,
Töykeästi törmän alle,
Iski virkkua vitsalla,
Löi oritta ohjaksilla.

Ori laukkahan puhalsi,

Kiiteli kohona varsa.
Ulvoi alla Ahdin pelto,
Kierä kenttä kiljahteli
Laajan Laatokan selillä,
Aallokkahan aukehilla.

Ajoi virstan viiletteli,
Saaret vierellä vilisi,
Ajoi toisen tuiskutteli,
Karit kiiti kupehella;
Aukeni ääretön ulappa,
Meren lahti laajasuinen.

Alkoi hälvetä hämärä,
Punoitella päivän rusko,
Keksi saaren kaukahalla,
Etähällä maan matalan.
Sinne ohjasi oronsa,
Kohti käänsi korjasensa.

Vaan oli lonka luotehella,
Ulapalla usvapilvi.
Haihtui suunnasta sumussa,
Tiensä tuiskussa kaotti;
Alkoi kuulua kohina,
Edestähän outo ääni—
Varsa valjaissa vavahti,
Hytkähti hyvä hevonen,
Vesi tirskuu kengän tiestä,
Jää on hyllyi hettehenä,
Heikko riitta rimpisuona.

Jo kirosi kiihkeästi,
Sadatti sanoilla näillä:
»Nyt on Lempo liikkehellä,
Iki-Turso ilkitöillä,
Vetehinen väijymässä—
Vaan en pelkeä petoa,
Enkä väisty velhon tieltä,
Ottakoon piru omansa,
Vaan et ota Ollikaista!»

Silloin silmääpi ulomma,
Kupehelle katsahtavi
Varsan päitse vainustellen,
Kysyvi sanoilla näillä,
Lausui näillä lausehilla:
»Mi on tuolla musta lintu,
Karin päässä pitkäkaula?
On kuin joutsenen näköinen,
Vaan on kumma karvaltansa,
—Näetkö mitä, poikueni!»

Poika ei mitänä nähnyt,
Älynnyt, ei ymmärtänyt.

Seppä seisotti hevosen,
Varsan vaahtosen pysätti.
Otti pyssyinsä perästä,
Tuliruiskun reestä tempoi,
Juoksi jälle hyllyvälle,
Riitalle ritisevälle:
»Lienet loihdittu elävä,
Loihdittu on luotiseni—
Lienet vastaani varattu,
Varattu on vaskiseni—

Lienet käsky kääntymähän,
Kääntynyt en koskonkana,—
Lienetkö tuhoksi tuotu,
Tuli jo oma tuhosi,
Päättyi päiväsi pikahan!»

Asetti olalle pyssyn,
Laski luikun kämmenelle,
Ampui kohti kummitusta,
Pamahutti pitkin jäätä,
Kovin paukahti pahasti,
Rämähytti räikeästi,
Kaatoi miehen kaljamalle,
Sileälle seljällensä,
Ahti kurkkunsa avasi,
Lempe leukansa levitti,
Kuuli korpin kiljaisevan,
Pahan linnun parkaisevan,
Rääkäisevän räähkälinnun.
Tiesi, jo tuhon tulevan,
Pahan päivän päälle saavan,
Painui äänen päästämättä,
Vajosi valittamatta,
Pyssyinensä, myssyinensä,
Loihdittuine luotinensa,
Tietoinensa, taikoinensa;
Pohjasta porehet nousi,
Vesikuplat veessä kellui.

Ei ole virsi vielä kaikki,
Tyyten loppunut tarina:
Hepo laukkahan hypähti,
Varsa nakkasi nelihin,
Pojan kiidätti kotihin,
Huutavaisen huonehesen.
Saattoi surmasta sanoman,
Kotiväelle viestin kantoi.
Väki kaikki etsimähän,
Kaikki joukko juoksemahan
Yöt ja päivät pääksytysten,
Vaan ei löydy etsimällä,
Nouse nuotan potkemalla.
Toi on hara hauvinluita,
Antoi ahventa apaja,
Vaan ei tuonut toivottua,
Kantanut ei kaivattua.

Vasta viikon vierittyä,
Kierittyä kuun ja päivän,
Meri ristihin repesi,
Sätehisin suuri selkä,
Pamahteli pitkin, poikin,
Luotehesen, lounahasen,
Itähän, etelähänkin,
Rantahan on kolmen kirkon,
Kolmen on pitäjän perille.
Siitä nosti nuottamiehet,
Kalamiehet korjaeli,
Railon rististä tapasi.

Se oli kosto korskan miehen,
Tuho ylpeän isännän,
Kun ei totellut tosia,
Oikehia uskonunna,
Ampui joutsenta Jumalan,

Pyysi saada pyhän linnun.

METSÄMIEHEN MUISTELMA.

Meitä oli viisimiehinen, vakituinen metsästysseurue, jotka pitkin syksyä emme juuri muuta tehneet kuin ammuimme jäniksiä. Olimme vuokranneet Sorsasalmen saaret omiksi metsämaiksemme ja kerran syksyssä teimme sinne suuren retkemme.

Ne olivat alavia, lehtoisia saaria, jonne jänikset kernaasti kokoontuivat talvella haapoja jyrsimään ja jonne jäivät koko kesäksikin elämään mainiota elämää mehevillä lehtoniityillä, vereksillä ahoilla ja laihoisilla pelloilla. Eivät niitä siellä sulan aikana ketut eivätkä koiratkaan ahdistelleet niinkuin mannermaalla. Rauhassa sikisivät ne kolme kertaa vuodessa, ja parvittain näkivät nuottamiehet niiden kesäisinä öinä kuppelehtavan rantamättäiköllä. Mutta kukaan ei uskaltanut niitä hätyyttää, sillä ainoastaan meillä oli avain tähän aarreaitaan, me olimme ostaneet metsästysoikeuden kaikkiin saariin, kuuluttaneet uhkasakon ampumisesta ja »rauhoittaneet» koko seudun.

Viime syksynä olimme taas sinne lähdössä. Pienen höyryvenheen perässä me istuimme metsästyspuvuissamme, ja koirat, kolme parasta ajajaa, ojentelivat päitään kokkalaidan yli nuuskien raitista tyyntä syysilmaa. Kellertävän kirjavat saaret kuumottivat jo etäämpää, ja kangastus kohotti ne korkealle veden pinnasta. Me olimme äärettömän tyytyväisiä ja onnellisia, olimme syöneet voimakkaan aamiaisen ennen lähtöämme ja nautimme nyt hienoista sikareista metsästysjuttuja kertoen. Kokassa oli olutkoreja päällekkäin ja perämiehen vieressä vasunen silkkipaperiin kääräistyjä konjakki- ja punssipulloja, joista päättyneen metsästyksen jälkeen oli aikomus tehdä iloinen illanvietto.

Sydän on tällaisissa tilaisuuksissa herkkä kuin haavan lehti, vieraimmatkin veljeytyvät ja tuntuvat toisilleen vanhoilta tutuilta. Tulee melkein jalomieliseksi, olisi valmis sopimaan pois kaikki vanhat vihat, ei ole katkera ketään kohtaan, on sanalla sanoen sopusoinnussa itsensä ja maailman kanssa. Ja siihen vaikuttavat melkein yksistään jänikset ja varmuus siitä, että retki on onnistuva. Riistahan on siellä niinkuin orrelta otettavana. »Nyt on kello kymmenen, puolen tunnin kuluttua ollaan maissa, ja minä uskallan lyödä vetoa, että tunnin päästä on jo ensimmäinen jänis ammuttu.» Ja jokainen kuulee jo haukun helisevän ja näkee itsensä niityn rannassa hiljaa väijymässä, valmiina laukaisemaan.

Alkavat jo lähestyä Lehtosaaren rantaniityt ja niiden laiteilta tuuheata, salaperäistä lehtoa, jonne piiloutuneet jänikset jo kuuluvat tulomme ja jonne koirat niitä jo aavistellen vainuavat.

Olemme astuneet maihin, koko talon väki on rannalla vastassa ja isäntä vakuuttaa, että saari kuhisee jäniksiä niinkuin muurahaismätäs muurahaisia.

Ei ole meillä aikaa nousta pihaan, koirat laukkaavat jo pellolla, yöllisiä jälkiä noudatellen, ja me kiiruhdamme mukaan.

Tuskin olemme ehtineet metsän rantaan, niin räjähtää jo haukunta, jänis on jaloillaan, ja miehet hajaantuvat kuin akanat tuuleen hakeakseen kukin parasta väijymäpaikkaa.

Samassa paukahtaa jo ensimmäinen laukaus, sitten heti perässä toinen, ja raikkaan aamuilman halkaisee iloinen: »All's tot!»

Niin pian kuin yksi otus on kaatunut, on koirilla jo toinen ajettavanaan. Ja kerran alkuun päästyään käy haukku melkein katkeamatta koko rupeaman. Harmaita eläviä vilisee joka solalla ja joka aholla, ja jäliltään haihduttaakseen ne mennä rätkivät vetisiä rantojakin. Joskus niitä on kaksittainkin koirain edessä, toisen kerran on kullakin oma ajettavansa, ne juoksevat ristiin rastiin päättöminä ja huumautuneina koirien kiljunnasta, pyssyjen paukkeesta, miesten huudoista ja omasta hädästään. Juuri kun luulevat päässeensä piiloon ja ovat painaneet päänsä näreeseen, on koiralauma kintereillä, ja täytyy taas pelastautua aukealle. Mutta siellä leimahtaa salama silmiä vasten, hän hyppää satutettuna ilmaan ja taittaa niskansa alas tullessaan. Savupilvi pysähtyy tyynessä säässä paikoilleen, tarttuu niityn pensasiin, ja sen seasta näkyy ampuja kiikuttavan takajaloista saalistaan, jonka ympärillä koirat nyt äänettäminä loihuavat. Sill'aikaa on pyssyn pamaus lähtenyt maailmata kiertämään, on räikynyt pitkin järven rantoja ja palaa nyt Koivulanmäen rinteeltä moninkertaisena takaisin.

Päivä on jo puolissa, kun koirat vihdoinkin väsähtyvät, ja miehet kokoontuvat heinäladon eteen saaliitaan teurastamaan. Meillä on niitä kantokuorma kullakin, ja me loistamme innosta ja kuumuudesta.

—Se oli ryöpäkkätä! Viisitoista jänistä viiteen mieheen vajaassa neljässä tunnissa!

Me tahdomme jokainen kertoa, missä olimme seisseet, mistä jänikset olivat juosseet, kuinka olimme silloin ampuneet ohi, ja mikä siihen oli ollut syynä. Kaikki puhuvat, mutta ei kellään ole aikaa kuulla.

Me asetumme puolikehään saalisryhmän ympärille, ja hautajaismalja kiertää kädestä käteen.

Puukot sivalletaan esille, hihat kääritään kyynärpäihin, ja teurastus alkaa. Höyryävät sisälmykset vedetään ulos, sydämet ja maksat heitetään koirille, jotka uuvuksissaan niitä tuskin maistavat. Ainoastaan veri niille kelpaa, tarjottuna metsämiehen kuperasta kourasta. Sekin pitää viedä heidän eteensä, ja lakittuaan jäävät he, veriset kielet suusta valuen, siihen lähättämään.

Mutta ei tule päähänkään, että vielä lakkaisimme. Vielä näkee ampua pari tuntia, saaren paras pää on nykäisemättä, ja jos mieli ehtiä huomenna muuanne, on Lehtosaari tänä iltana saatava puhtaaksi.

—Olisihan hullua keskeyttää, kun kerran olemme alkaneet.

Usutetaan koirat jaloilleen, ja metsästys alkaa uudelleen.

Minua jo hiukan kyllästyttää. Välinpitämättömänä astun pyssyn hihna olalla rantaa myöten, josta vesi on laskeutunut pois ja jossa ruohokko kasvaa kuivalla maalla. Hiljaa ja surullisesti lipattavat laineet, aurinko on mailleen menemäisillään, pää ikäänkuin alakuloisesti kallellaan. Rantasavikolla näkyy äsken juosseen jäniksen jälkiä. Hän on, raukka, harppailut viimeisen henkensä kaupalla, kaapaissut maata varpaat harrallaan, epätoivoisen pitkin laukoin. Se on kai tuo viimeksi ammuttu, jonka olin haavoittanut puolentoista sadan askelen päähän ja jonka koirat ottivat niityllä kiinni. Rääkyi niin pahasti, henki oli sitkeässä, eivätkä saaneet sitä tapetuksi, ennenkuin minä tulin ja poljin anturan korolla rikki pään. Toinen silmä puristui ulos, toinen jäi lasisena tuijottamaan, ja valkoiset etuhampaat irvistivät niin turvattomina...

Voisi tämä jo riittääkin—

Mutta yht'äkkiä ulvahtavat koirat yht'aikaa kolmesta suusta haukkumaan ja etenevät niemen kärkeä kohti. Samassa ne lakkaavat, yhtyen heti kohta taas täyttä kurkkua huutamaan. Haukku on seisahtunut yhteen paikkaan, ja jänis on nähtävästi juossut piiloon.

Hellät tunteet ovat samassa silmänräpäyksessä haihtuneet. Temmaisten pyssyn käteeni juoksen minä, risujen kasvoja repiessä, ääntä kohti. Tasajalassa loikkaan aidan yli ja puhaltaun suinpäin pienelle aholle niemen nenään.

Muut ovat sinne jo ennen minua ehtineet, ja siellä on täysi sodan pauhu mustan rankakoon ympärillä. Koirat työntäytyvät puitten väliin niin pitkälle kuin pääsevät, peräytyen mustina takaisin, ja vinkuvat intohimoisesti.

Metsästäjät ovat yhtä kiihkoissaan. On halu saada jänis tulemaan ulos ja pelko, että se karkaa jalkojen välitse tiehensä. Toiset hyppivät puitten päällä, toiset soittavat torvea, toiset seisovat ympärillä hanat vireessä.

Mutta jänistä ei näy eikä kuulu. Se on piiloutunut keskelle kokoa hyvään suojaan ja antaa meidän rähistä.

Me jo alamme tuohtua. Se on saatava ulos millä keinolla hyvänsä. Jos ei muu auta, niin on koko purettava. Sillä sinne sitä ei saa jättää. Ei periaatteen kannalta eikä koirienkaan vuoksi.

Rangat ovat raskaita ja nokisia. Hengästymme niitä nostellessamme, suutumme ja kiroilemme. Olemme hänelle vihoissamme siitä, että hän *uskaltaa* meitä, viittä miestä, tällä tavalla uhmata.

—Tulisit hyvällä, tultavahan sinun on kuitenkin.

—Hei! Pass på! Täällä on! Tartuitpas!... Se on kiven kolossa, ruoja, se ei pääse mihinkään! Ammunko tuohon!

—Ei, ei, elä ammu, otetaan elävänä!

Se on pikkuinen sänkipoika, se potkii vähän aikaa sylissä, rauhoittuu sitten ja vetää korvansa selkää pitkin luimuun.

—Mitä tälle nyt tehdään? Viedäänkö elävänä pihaan?

—Päästetään irti ja ammutaan!

Ehdotus hyväksytään yksimielisin innoin. Asetumme yhteen riviin, pyssyt ojona.

Yksi kiikuttaa häntä selkäkarvoista maan tasalla ja komentaa:

—Valmiit! Yks ... kaks ... kolme!

Tuntien maata jalkojensa alla pinkaisee jänis kuin nuoli jousesta metsään päin. Neljästä piipusta kuuluu vain yksi ainoa pamaus, ja kun savu selviää, on jäniksestä vain riekaleita jälellä. Se ei värähdäkään.

Nyt me emme enää kiroile emmekä ole suutuksissa. Olemme rauhoittuneet ja tyyntyneet, sillä mehän olimme kuitenkin voittaneet.

Isoäänisesti jutellen kävelemme sotatantereemme kautta saaren toisessa päässä olevaan taloon, jossa meidät otetaan sankareina vastaan ja jossa syömme voimakkaan aterian säästäten illan kuluksi metsästysjuttujamme kahvilla ja konjakilla.

TAIKURI.

Paitsi sitä, että Hirvilahden seppä oli taitava omassa ammatissaan, oli hän ulkopitäjissäkin tunnettu siitä, että taisi kaikenlaisia tauteja parantaa. Hän oli eläinlääkäri ja ihmistohtori. Hän paranteli punatauteja, poltteli kasvaimia pois, kiskoi hampaita ja asetti jäseniä sijoilleen.

Kaikissa kokeissaan onnistui hän niin hyvin, että häntä alettiin luulla loitsijaksi. Hän ei sitä kärsinyt, ja kerran päätti hän poistaa sen luulon yleisöstään. Kertomus siitä, kuinka tämä tapahtui, kulkee vielä tänäkin päivänä kansan suussa ja alkaa sillä, että »oletteko kuulleet, kuinka Hirvilahden seppä taikoi Haakertin hammastaudin'»

Hän oli silloin meillä työssä, ja me, pikku veljeni ja minä, liehdoimme parhaillaan hänen paljettaan, kun kynnyksen yli kiipee iso mies, jolla on pää niin paksussa käärössä, ettei siihen mahdu hattuakaan. Tulija on tunnettu mustalainen hevoshuujari Haagert, rosvonsekainen mies, jolla on yllään pitkäselkäinen, kulunut verkkapalttoo.

Seppä katsahtaa häneen ja katsahtaa meihin, mutta ei vastaa tervehdykseen. Ottaa raudan ahjosta ja alkaa takoa. Mustalainen seisoo liikkumaton ja mulkoilee arasti ympärilleen. Kun rauta taas uudelleen on pistetty hiillokseen, kysyy seppä kuivasti:

—Pääkö sinulta on ruvennut purkautumaan?

Mustalainen alkaa valittaa surkealla, volisevalla äänellä:

—Hammastani kolottaa poskea polttaa ja repii ... leukaluu on tuskassa ja tuleessa ... en ole saanut unta silmäni kolmena yönä ... pää pilaantuu ... kahdeksan sarvea olen kuppuuttanut, kolme kumpaankin poskeen ja kaksi niskaan ... mutta ei parane ... ei auta ... ei kuin yltyy yhä hullummin ... turpoo kuin syöttisian leuan alus ... kuolema tulee, kuolema tulee, tuossa paikassa tulee...

—Jos tuo nyt meneekin mustalaisen henki...

Mutta mustalainen ei nyt jouda välittämään nimensä häväistyksestä.

—Auta, hyvä mies, alkaa hän tuskissaan rukoilla ... voi, hyvä isä, kun kolottaa!

—Mitenkä minä sinua autan?

—Tee taika ... manoa kipu kiven kolohon...

—Ja ajako mato maan rakohon... Auttaakohan tuossa taika mikään...

Luotatko siihen, että taika auttaa?

—Tiedäthän sen, että taika aina auttaa...

—Onko sinulla, millä maksaa, jos tekisin taian?

—Saat emälampaan palkaksesi ... vai jos vaadit vielä enemmän, niin sano, mitä tahdot!

Seppä mietti vähän, iski meille silmää ja kysäisi:

—Mitäs hammastasi se sitten kolottaa?

—Oikean puolen takahammasta ... sitä suurinta juurikasta ... voi, voi, voi!...

—Ole vait' eläkä ulise! Päästähän pois nuo ryysyt...

Mustalainen alkoi aukoa solmuja päälaeltaan, ja silloin paljastui verinen, kovin pahasti turvonnut poski.

—Anna, kun katsotaan ... käänny tänne päivää vasten, että näen...

Mustalainen asettui voihkaen ja vikisten päivää vasten. Seppä väänti rautanaulalla auki hänen leukaluunsa.

—Siinähan on madon syömä iso kolo perimmäisessä hampaassa. Onko sitä ennen pakottanut?

Ja puukkonsa kärellä seppä sitä kolkutteli. Mustalainen seiso suorana kuin patsas, silmät jäykkinä päässä. Hän koetti sopertaa jotain, mutta me emme siitä mitään ymmärtäneet. Hänen kasvoistaan kuitenkin näkyi, että hän jo toivoi apua, ja hän antoi irvistelemättä sepän askaroida. suussa. Me olimme lakanneet liehtomasta ja katsoimme mekin mustalaisen suuhun sen, minkä yletimme.

—Eikö jo tunnu helpottavan?...

—Vähän helpottaa ... ei enää niin revi kuin taannoin ... vaan kohta se taas alkaa uudelleen ... voi, hyvä mies, tee kerralla terve...!

—Pitäisikö se nyt heti paikalla parantaa?

—Paranna paikalla, hyvä mies!

—Taitaisi siitä taikomalla kalu tulla ... mutta minulla ei ole täällä kaikkia niitä taikakaluja... Onko sinulla punonnaista?

—Ei ole punonnaista ... ei ole.

—Mutta se tarvitaan taikaan... Jos ei ole, niin hae tuolta talosta, pyydä emännältä itseltään ja sano, että seppä lähetti.

Mustalainen ei nähtävästi ymmärtänyt, mitä varten punonnaista tarvittaisiin, mutta ei hän myöskään uskaltanut kysyä.

—Mitä te aiotte? kysyimme me, kun mustalainen mennä loikki pellon poikki pihaan.

Mutta seppä ei ruvennut selityksiin. Hän vain sanoi aikovansa parantaa mustalaisen hammastaudin.

Hetken kuluttua tulla leuhotti mustalainen juoksujalassa takaisin ja toi kaksi pitkää punonnaissäiettä tullessaan.

—Hae havu metsästä, toinen kuusen, toinen petäjän, komensi taas seppä.

Ja kun mustalainen oli ne tuonut, valitsi hän punonnaisista paremman ja veti sen kolmeen kertaan havujen läpi.

—Suu selälleen ja silmät kiinni!

Mustalainen totteli, ja seppä laittoi silmukan nuoraan, jonka sitoi lujasti sairaan takimmaiseen hampaaseen, mutta ei sille puolelle, joka oli kipeä.

—Ei sille puolelle! huutaa mustalainen.

—Suus kiinni ... se on sama taialle, mille puolelle se tulee.

Seppä kietoi punonnaisen kätensä ympärille, ja me jo odotimme, että hän kiskaisi hampaan irti. Mutta hänellä oli omat temppunsa sitä ennen suoritettavina.

—Kävele minun perässäni! käski hän ja talutti punonnaisen päästä mustalaista kolme kertaa alasimen ympäri vastapäivään.

Taluttaessaan hän mutisi:

»Pakene jo paha tauti, loittone luun kolotus, hammastauti Haakertista! Mene mato maan rakohon, kiviä kivistämähän, puitten juuria puremaan!»

—Joko helpottaa?

—Vielä jomottaa ... vielä vähän jomottaa...

—Piruko sillä on, kun se vielä jomottaa...

—Teen mä taian tehoisamman, teen mä tuostakin paremman... Kävele minun jälessäni.

Seppä kierrätti nyt kolme kertaa myötäpäivään ja mutisi samat sanat. Mustalainen seurasi häntä uskollisesti kuin koira, ja hän oli nähtävästi kokonaan antautunut taikurin vaikutuksen alaiseksi.

—Menkää, pojat, pihalle vähäksi aikaa, taika ei vaikuta, kun on vieraita miehiä.

Me menimme ulos, mutta pyörähdimme pajan taakse ja seisahduimme seinän raosta katsomaan, mitä sisällä tapahtuisi.

—Seiso tuossa!—ja seppä asetti hänet alasimen päähän...

—Kumarru!—ja toinen tekee, niinkuin käsketään.

—Kädet selän taa!—me seuraamme henkeä pidätellen näitä merkillisiä vehkeitä ja näemme, kuinka seppä vetää punonnaisen alasimen reiän läpi ja sitoo sen siihen niin kireälle, että mustalaisen leuka on alasimessa kiinni. Sen tehtyään sylkäisee hän mehevän vaahtosyljen keskelle alasinta, ihan uhrinsa naamaan eteen. Mustalainen ei värähdytkään kasvojaan.

Kolme kertaa kiertää tohtori vielä sairaan kanssa alasimen ja hokee yhä korkealla äänellä:

»Pakene jo paha tauti, loittone luun kolotus, hammastauti Haakertista, kiviä kivistämähän puitten juuria puremaan!»

—eläkö jomottaa?

—Aaoa!... aaoa!...—on mustalaisen ainoa vastaus.

—Vai vielä jomottaa ... piruko sillä on, kun se yhä vielä jomottaa...
Teen mä taian tehoisamman, teen tuotakin kovemman...

Hän hakee rautaromujen seasta viilapenkiltä litteän rautakangen pään ja työntää sen tuleen. Toisella kädellään hän liehtoo, toisella kääntelee rautaa. Vähänväliä hän sitä kohentelee, se kuumuu kuumumistaan, tulee kiehuvaaksi, ja siitä kirpoilee kipinöitä.

—Silmät kiinni!

Mustalainen sulkee ne, mutta avaa samassa.

—Silmät kiinni, jos tahdot, että taika vaikuttaa!

Silloin tempaa seppä tulipunaisen raudan ahjosta, tekee sillä ison kaaren ilmassa, rätisten kuin raketista sinkoilevat kipinat ympäri pajan seiniä, ja mustalainen näyttää puristavan silmänsä yhä tiukemmalle.

—Hyi, koiran hammas kipeäks, Haakertin hammas terveeks!

Rauta viedään alasimelle märkään paikkaan, vasara nousee ilmaan ... sähähtää, paukahtaa kuin pyssy, ja kuuluu kauhea ölähdys...

—Veit sen terveen hampaan ... veit, saatana, sen terveen hampaan!

Mustalainen on seisoallaan, hän hyökkää sepän kimppuun, mutta seppä pysyy aina toisella puolen alasinta ja uhkaa tulisella raudalla mustalaisen kasvoja.—Elä tule tai saat suun täyteen sulaa rautaa!

—Mustalainen on pelkuri, ja hänen kostona sulaa kauheihin kirouksiin. Hän näkee terveen, rikkomattoman hampaansa alasimella punonnaisen päässä, juuret pystyssä. Suu kuohuu kirkasta verta, ja hän huomaa parhaaksi, sadatellen ja voitotellen, lähteä kypälämäkeen. Hän on kaataa meidät mennessään, ja pajan ovelta näemme hänen laukkaavan läpi sakeimman katajikon ja katoavan metsään.

Mustalaisen hammastauti kuului paranneen, mutta ei sen jälkeen kuitenkaan kukaan tullut Hirvilahden seppää taikuriksi tahtomaan.

KOHTAUS OIKEUDEN ISTUNNOSSA.

(Samuli Samulinpoika on kanteen alaisena luvottomasta viinanpoltosta. On todistettu, että takavarikkoon pantu viinapannu on hänen, ja epäilyksiä on siitakin, että hän on sillä polttanut. Sitä ei kuitenkaan ole saatu toteen, ja sentähden päästetään hänet puhdistusvalalle.)

Raamattu levähdytetään selälleen pöydän päähän, ja Samuli Samulinpoika kutsutaan sisään.)

Tuomari: Käykää valalle, Samuli Samulinpoika, puhdistamaan itseänne syytöksestä.

Samuli Samulinpoika: (Astuu ovensuusta rohkeasti esiin ja laskee kaksi sormea kirjalle.)

Tuomari: Te ymmärrätte sen suuren painon ja merkityksen, joka valalla on, Samuli Samulinpoika?

Samuli Samulinpoika: Ymmärrän, korkea oikeus.

Tuomari: Ja tiedättekö myös, mikä rangaistus teitä odottaa sekä ajallisesti että iankaikkisesti, jos vannotte väärin?

Samuli Samulinp.: (päättäväisesti nyökäyttäen päätään ja painaen sormensa yhä kiinnemmäksi kirjaan): Tiedän, korkea oikeus!

Tuomari: Miettikää siis tarkoin kaikki tämä ja sanokaa selvällä ja kuuluvalla äänellä minun perästäni... »Minä Samuli Samulinpoika.»

Samuli Samulinp.: Minä Samuli Samulinpoika.

Tuomari: »Vannon ja vakuutan.»

Samuli Samulinp.: (varmasti). Vannon ja vakuutan!

Tuomari: »Jumalan ja hänen pyhän evankeliuminsa kautta...»

Samuli Samulinp.: (Hänen katsantonsa on rohkea ja hänen äänensä voitonvarma. Hän huutaa melkein uhkaavasti): Jumalan ja hänen pyhän evankeliuminsa kautta!

(Eräs lautamiehistä keskeyttää yht'äkkiä tuomarin, kuiskaa hänelle jotain korvaan, ja he keskustelevat sopottavalla äänellä).

Tuomari: (näyttää olevan kovin hämmästynyt): Samuli Samulinpoika menee vielä vähäksi aikaa ulos miettimään valanteon tärkeyttä ja odottaa siellä siksi, kunnes teidät taas kutsutaan sisään... (Hänen mentyään, lautamiehelle):... Minä en ymmärrä oikein, mitä herrastuomari tarkoittaa.

Lautamies: Herrassyötinki on vielä nuori eikä tunne kansan tapoja tällä paikkakunnalla. Ette tainnut huomata, että sillä oli molemmat sormet samalla puolen kirjan taitetta, ja usko on semmoinen, että jos valaa vannottaessa ei toinen sormi ole toisella ja toinen toisella puolen kirjan keskitaitetta ... tällä tavalla näin, ikäänkuin pihtinä sielua pitämässä ... niin ei ole valalla mitään merkitystä, puhuipa siinä mitä tahansa.

Tuomari: Oliko hänellä sitten sormet sillä tavalla?

Lautamies: Sehän tässä huomattiin ja tahdottiin ilmoittaa, että se on kansantapa semmoinen...

Tuomari: Käskekää hänet uudelleen esille.

Lautamies: Pelti olisi kanssa aukaistava, ennenkuin herrassyötinki alkaa toimituksen.

Tuomari: Samuli Samulinpoika (joka on tullut sisään ja jäänyt ovensuuhun seisomaan), oletteko nyt tarkoin miettinyt valan merkitystä?

Samuli Samulinp.: Olen miettinyt, korkea oikeus.

Tuomari: Oletteko ajatellut, että teitä odottaa kadotus ja kuolema ja iankaikkinen helvetti, jos hiuskarvankaan verran totuudesta poikkeatte ettekä sano, niinkuin on asian oikea laita? Oletteko kaiken tämän ajatellut ja tyystin tuuminut itsenne ja omantuntonne kansa?

Samuli Samulinp.: Olen tietenkin, korkea oikeus.

Tuomari: Astukaa siis valalle ... ja te, herrastuomari, avatkaa pelti... (Vihaisella kurahduksella lentää

pelti auki, ja Samuli Samulinpoika säpsähtää)... Pankaa kaksi sormea kirjalle, Samuli Samulinpoika! Mitä te viivyttelette?

Samuli Samulinp.: (pyyhkäisee kiireesti leukaansa kädellään ja asettaa sormensa, niinkuin ne olivat ensi kerrallakin. Mutta silloin huutaa)

Tuomari (jymisevällä äänellä): Onko tarkoituksenne vannoa väärin, Samuli Samulinpoika? Mitenkä olette asettanut sormenne? Hajalleen sormet! Toinen toiselle puolen taitetta!... Ettekö tottele... Herrastuomari, menkää ja hajoittakaa hänen sormensa!

Lautamies: Ei saa tehdä vääryyttä! Noin ne on valaa tehdessä sormet pidettävä.—Kyllä se nyt jo on valmis.

Tuomari: »Minä Samuli Samulinpoika...»

Samuli Samulinp.: »Minä ... Sa Sam ... Samuh-linpoika...»

Tuomari: »Vannon ja vakuutan» ... sanokaa selvästi joka sana...

Samuli Samulinp.: »Va...vannon ja vak...huutaa...»

Tuomari: »Jumalan ja hänen pyhän evankeliuminsa kautta...»

Samuli Samulinp.: (tuskin kuuluvasti):—hänen pyhän...keljuminsa kautta...

Tuomari: Elköö nielkö sanojanne ... »että minä en ole polttanut sillä pannulla, joka...»

Samuli Samulinp.: (On peräytynyt loitommalle pöydästä ja pitää enää ainoastaan kurkalta sormiaan kirjan päällä. Läähättää ja vilkuilee ympärilleen. Ei virka mitään).

Tuomari: »Että minä en ole polttanut sillä pannulla, joka...»

Samuli Samulinp.: Että minä ... että minä ... että minä en ... että minä kyllä en sillä pannulla... (On peräytynyt yhä enemmän. Riuhtaisee yht'äkkiä itsensä irti kuin lumouksesta ja hyökkää ovea kohti, huutaen mennessään): ... kyllä minä sillä pannulla kuitenkin poltin!

NÄKÖHÄIRIÖ.

—Omituinen piirre muutamanlaisissa kaunottarissa ... oletko huomannut —puhui ystäväni meidän äsken Esplanadia kävellessämme—joka tekee sen, että minä melkein pelkään heihin likemmältä tutustua.

Menehän kerran katsomaan Korkeasaaren kauriita...

Siellä on niitä kolme, ja niille on aidattu erityinen iso pihatto saaren keskeen. Tullessasi pölähtävät ne heinäkokonsa äärestä pakoon toiselle puolelle pihatton ja asettuvat sinne silmät suurina ja sarvet korkealla sinua katsomaan. Niiden liikkeet ovat hiukan kulmikkaat, mutta samalla notkeat ja suloiset niinkuin juuri neidoksi kehittymäisillään olevan tytön. Sinä olet niille outo ja kun liikahtatkin, niin hytkähtävät ne juoksuun ja menevät jännähytellen sitä edemmäksi, kuta lähemmäksi sinä tulet. Houkuttelet niitä nisuleivän palasella luoksesi, niiden tekisi mieli tulla, ne levittelevät sieraimiaan ja katsoa leimauttelevat noilla suurilla, ruskean kauniilla silmillään. Siellä etäällä halun ja pelon välillä häilyessään ja laskiessaan, uskaltavatko vai ei, näyttävät ne niin älykkäiltä ja ymmärtäväisiltä. Tulet ajatelleeksi, että jos on totta sielujen vaellus, niin tuolla takana ehkä piilee nuoren neidon sielu, joka vain leikkii piilosilla kauriin naamarissa ja saattaa milloin tahansa pudottaa valepukunsa ympäriltään ja esiintyä ihmisenä. Sinä et ihmettelisi, jos se alkaisi haastaa omaa kieltäsi ja kutsuisi sinua nimeltäsi

Houkuttelet niitä yhä, ne lähestyvät ja päätänsä keikailevasti kallistellen askel askeleelta antautuvat puheillesi, viivytellen jalkoteräänsä ilmassa ja sillä tuskin näkyvästi hangen pintaa kosketellen. Olet niihin ihastunut, ja hienonnat niiden piirteet ihmisellisiksi.

Ne kesytyvät, tulevat aivan lähellesi, pistävät hilpeän hienot turpansa ja kaarevat suuret sieraimensa aitauksen raosta ulos—ja sinusta tuntuu heitä kosketellessasi, niinkuin hellyttelisit morsiantasi.

Mutta sitten satut sinä uudelleen katsahtamaan tuon kauneimman kauriin otsaa ja silmiä ja

nenänvarrtta, ja on kuin kuulisit väärän äänen tai kun haaveksiessasi satuttaisit itsesi johonkin, jota et ole huomannut.

Otsa on paksu ja luiseva ja liikkumaton, eikä siitä äly kuullakaan läpi. Silmät ovat kaukana toisistaan, ne ovat ahnaat ja tyhmät ja niiden ilme on yksinkertainen. Niissä ei ole mitään ominaista pohjaväriä, ainoastaan pinta välkkyi, mutta välkkyi mitään kuvastamatta. Nenän varsi on pitkä ja kova... Ne ovat sittenkin eläimiä, sieluttomia ja järjettömiä—likeltä katsoen.

Hätistät ne menemään, ja siellä edempänä, toisella puolella pihaton, jossa pää ja muu olento sulavat yhteen, siellä niitä taas huviksesi katselet.

* * * * *

Ja sitten sinä voit kohdata kaunottaren tanssisalissa tai näin ulkona kadulla. Häntä on sinulle kehuttu, ja sinä olet utelias häneen tutustumaan ja häntä lähenemään. Sillä tuolta loitommalta hän näyttää niin viehättävältä, sopusointuisesti liikkueensa. Ja nuo silmät, nuo suuret ruskeat gasellinsilmät, ne ovat niin älykkäät ja kirkkaat, ja välistä on niiden kosteassa katseessa salaperäinen, selittämätön hurmaus.

Sinulle tulee vastustamaton halu tulla tutuksi, esittelyttää itsesi, lähetä häntä ja kuulla hänen puhuvan ja sanoillaan noita katseitaan säestävän.

Mutta kun hän istuu sinua vastapäätä ja alkaa puhua ja sinä tarkastelet häntä likeltä, päätä ja kasvoja muista erikseen, niin ne sinua yht'äkkiä omituisesti kylmäisevät. Otsan piirteet ovat kauniit ja kaarevat, mutta se on kovaa kuin visa eikä näytä tottuneen ajatuksia ilmaisemaan. Silmät liikkuvat aina samalla lailla ja osoittavat aina samaa. Eikä niissäkään ole pohjaväriä.

Et tahtoisi antaa sen kuvan kehittyä, mutta se astuu yhä enemmän esille: kauriin pää ja sen silmät. Jotain pitkä, elotonta ja puisevaa ... yhtäläisyys sitä pettävämpi, kuta kauniimmalta hän ensin näytti.

Näköhäiriö ei kestä kauan. Se voi haihtua heti, kun hän liikahtaa tai kääntyy sinuun syrjin.

Mutta se voi kuitenkin kestää siksi kauan, että annat hänen mennä etkä tahdo laskea häntä enää niin likelle. Katso heitä sentään kernaammin kauempaa, noin aidan takaa toiselle puolelle pihaton, jossa he aina liikkuvat notkeasti ja sulavasti ja suovat sinun häiritsemättä kuvitella heitä mielihaaveittesi hienouden mukaisiksi.

Katso heitä sinne, mutta elä houkuttele luoksesi, jottei näköhäiriösi uudistuisi.

USKOLLINEN.

I.

Antin oli täytyntä jäädä kaupunkiin kesäksi hoitamaan toisen parempiosaisen virkaa, sill'aikaa kun tämä oli lomalla. Hän oli kihloissa, mutta ei voinut mennä naimisiin, ennenkuin saisi varmat tulot. Tarvittiin ansioluetteloa, ja sitä oli Antti nyt jäänyt hankkimaan.

Se oli ikävää, vaivaloisenlaista työtä kesäisessä Helsingissä. Varsinkin tuli tila tukalaksi päivällisen jälkeen. Aamupuoli kului kutakuinkin virastossa. Mutta klo 3 oli mentävä ruokapaikkaan, jossa päiväpaistoi suoraan sisään, oli kuuma, valkeat epäkodikkaat päällykset vedettyinä huonekalujen ympärille, kynttiläkruunu harson sisässä, huonoja öljypainotauluja seinillä, ja jossa ei tuntunut kodilta eikä ravintolalta. Ja sieltä sitten madella asuntoonsa Kruunuhakaan, kävellä katuja, joita supisti rakennustelineet, ja huoneiden ohitse, joiden ikkunat olivat liidutut.

Oli juhannusaattoilta. Muut toverit olivat useimmat kutsutut jonnekin saaristoon pyhiksi. Mutta Antilla ei ollut tuttavita, ja niin oli hän, miettiessään minne mennä, tullut asuntoonsa takaisin. Tavallisesti istui hän näin kotiin tultuaan kyynärpäät pöytää vasten, veteli savuja ja katseli ikkunasta toiselle puolelle katua, jossa rakennettiin kivitaloa. Sitten kantoi hän tyynyn sängystä sohvalle, potkaisi pöydän alle kenkensä ja nukahti tunnin verran, alun toistakin. Vielä oli kuitenkin pitkä matka iltaa jäljellä. Kuinka saada se kuljetuksi, tuo aina sama ja yksitoikkoinen taival? Tulivat kalliiksi nekin Kappelit ja Kaivopuistot ja Hesperiat, eikähän niissä olisi pitänyt istua joka ilta. Mutta jos hän ei väärin muistanut, oli niissä sittenkin tainnut tulla istutuksi *melkein* joka ilta. Lauantai-iltoina siksi, että oli lauantai-ilta, sunnuntaisin samasta syystä ja muut päivät tavallisesti jokapäiväisinä poikkeuksina.

Tavalliselta paikalta pöydän takaa näytti maailma tänä päivänä vielä ikävämältä kuin ennen. Ei ollut työmaallakaan ketään, lauta-aidan portti oli suljettu ja »sisäänpääsy kielletty».

Olisipa nyt maalla, siellä Savossa, kaukana kullon kotitalossa! Mikä ero onnessa! Kuinka toista loikoilla huoletonna riippumatossa, soudella, purjehtia, uida, kävellä käsikädessä, istua polvella ja istuttaa polvella, suudella ja hyväillä, milloin muiden silmä vältti.

Miettiessään mitä tehdä, keksi hän kirjoittaa kirjeen. Hän otti esille paperin ja kynän, asetti ne valmiiksi eteensä ja piirsi ylälaitaan päivämäärän ja hiukan alemmaksi: »Rakas Miia!» Mutta kun hänellä ei ollut vielä selvillä, miten aloittaa ja miten jatkaa. Niin päätti hän ensin nukkua ruumiistaan päivällisen raukeuden.

Kun hän noustuaan asettui uudelleen paperinsa ääreen, jossa äsken kirjoitetut sanat jo olivat kiiltäviksi kuivuneet, ei hän vielääkään tuntenut olevansa kirjoitustuulella. Hän pani tupakan, mutta ei paperossikaan antanut ajatuksia. Ei ollut juuri mitä kirjoittaa. Jokainen, joka on ollut kolme vuotta kihloissa, niinkuin Antti oli ollut, hän tietää, että usein tahtoo puuttua aiheita. Vaatisi kuvata rakkauttaan ja tulkita tunteitaan, mutta ei tahdo löytää uusia sanoja. Antti oli käyttänyt kaikki kielen käänteet, mitä sitä varten tiesi suomenkielessä olevan, ja keksinyt joitakin uusiakin: »Miijueni!» »Miiju[v]eni!» [ilman »veetä», ja jos leikillisesti, niin »veen» kanssa.]

Hänen täytyi nousta kävelemään edestakaisin lattialla, hän joi vettä, avasi ikkunan ja nojasi siitä ulos. Niin kauas kuin silmä kantoi katuja pitkin, olivat ne tyhjät, yhtä tyhjät kuin hänen aivonsakin. Ihmiset olivat kai kaikki jo menneet maalle. Kello oli seitsemän. Ne ovat nyt huviretkillä, Korkeasaassa, Degerössä, Seurasaassa.

Koettaessaan ponnistaa viimeiset voimansa sai hän pannuksi paperille, että »nyt on juhannusilta, ja minä istun asunnossani yksin kirjoittamassa sinulle tätä kirjettä. Jos sinä tietäisit, kuinka minä sinua...», mutta siihen se töksähti, teki kerrassaan typeräksi miehen, löi lautaksi, niinkuin ennen koulupoikana aineita kirjoittaessa, johon Antilla ei ollut taipumusta.

Katsellessaan kynsiään kuuli hän kadulta reipasta astuntaa, naurua ja kiireisen kävelyn lyhytsanaista puhelua. Kaksi somannäköistä palvelijataria mennä hiivasi alas rantaan päin. Ne olivat nuo saaneet vapauden koko yöksi. Olivat panneet parasta ylleen: valkoiset pitkäripsiset huivit, hameitten vyöhytyst rumista myöten, jotka olivat solakat ja voimakkaat.

Antti tuli ajatelleeksi, että hän oli kolmen vuoden kuluessa ollut uskollinen morsiamelleen, kestänyt kuin mies kaikki kiusaukset, joita silloin tällöin oli ilmaantunut hänen tielleen. Hän oli voimistellut, ottanut lakanakylpyjä joka aamu ja mennyt juhlista suoraan kotiinsa.

He olivat Miian kanssa sitä mieltä, että Björnson on oikeassa, mutta Geijerstam väärässä. S.o. Antti oli myöntänyt, kun Miia oli kysynyt.

Tytöt pyörähtivät reippaalla liikkeellä kulman taa, ja katu jäi entistään autiommaksi. Antin aivot myös.

—Mutta miksi en minä voisi mennä mukaan, kansanjuhlaan, Degeröhön, johon pääsee laivalla joka tunti ja puolitunti! Tällöinen erinomainen ilta! Niellä viikon päivät pölyä, ja kun tilaisuus tarjoutuu päästä hetkeksi luonnon helmaan, niin silloin minä sulkeudun huoneeseen! Ei se käy.

Hän venytteli, puhalsi henkeä keuhkoistaan ja koputti rintaansa. Niinpä tuo tuntui sydäneläkin pakahtuneelta paljosta istumisesta.

Siinä oli tosin se este, että tänään oli sovittu kirjeenkirjoituspäivä ja jos nyt ei suorita tehtävänsä, niin menee postivuoro ohitse. Miia kävelee kaksi virstaa postiasemalle, ja kun ei tule mitään, niin se syyttää kylmyydestä ja herkeää onnettomaksi. Siinä on sitten pitkät selitykset ja vakuutukset. Mutta onpahan sitten edes ainetta. Sitäpaitsi ehkä vielä ehtii huviretkeltä tultua raapaista kokoon jonkun puoli arkkia... Ei sillä ole niin väliä. Eikä sitä aina ole rakkauskirjeitten kirjoitustuulellakaan. Jos suuttuu, niin suuttukoon.

Jos Antti olisi osannut tutkia itseään, olisi hän tullut merkille panneeksi, että tämä sama mielentila, melkein aiheeton kärsimättömyys, oli jo useampia kertoja ennen hänessä ilmaantunut. Jo talvella, kun morsian oli kaupungissa ja kun yhtämittaa oltiin yhdessä, oli häneen tullut jonkunlainen kykenemättömyys ja haluttomuus tulkita tunteitaan. Hän ei saanut ääneensä sitä hellyyttä, jota olisi tahtonut, ja ainoastaan »suomalaisissa seuroissa», kun morsiamella oli uusi puku tai kun hän itse oli hiukan lämminnyt ravintolan puolella, voi hän vielä ihastua niinkuin kihlauksensa ensi aikoina ja saada sydämensä ja sanansa värjäämään.

Hän pisti nyt aloitetun kirjeen laatikkoon ja lukitsi sen ravakasti; puki nopeasti ylleen, täytti paperossikotelon, varusti mukaan tulitikkua ja juoksi kiiruusti alas rappusista, niinkuin olisi pelännyt

jonkun jättävän. Hänen menoaan takaapäin katsoen olisi voinut luulla, että hän oli aikeissa tehdä jotakin, joka ei hänen itsensä mielestä ollut oikein luvallista.

Hetken kuluttua seisoo hän Eteläsatamassa lähtevän laivan kupeella ja katselee huviretkelle menevien laivaannousua. Ajureja, joiden luokkeihin on sidottu koivun lehviä juhannuksen kunniaksi, ajaa lakkaamatta torin yli alas rantaan. Ryhmittäin kiiruhtaa kukkalakkimiehiä ja ruusurintaisia laivaa kohti, päällystakit käsivarrella.

Laiva on liputettu kokasta aina maston huippuun saakka, ja kantta reunustavat tuoreet juhannuskoivut. Anttikin on ostanut kukkastytöltä kukkaskimpun.

Kaikki ne menevät. Ne kiiruhtavat lautaa myöten laivaan. Antti epäilee vielä. Mutta juuri, kun sitä aiotaan ottaa pois, hyppää hänkin mukaan.

II.

Mutta miksi istuu Antti nyt niin alakuloisena tien vieressä, kivellä, vähän matkaa juhlakentältä, josta yhä kuuluu soittoa ja iloista mellakkata? Miksi hän tahtoo lähteä pois koko huveista, joihin vasta on tullut, ja odottaa vain laivaa palatakseen takaisin kaupunkiin?

Kun kissa on iskenyt kanalaumaan eikä ole onnistunut, hiipii se nolona tiehensä, häntä koipien välissä, ja sen mieli käy murheelliseksi.

Antti väitti itseään vastaan, ettei hän ollut mihinkään iskenyt. Mutta kuitenkin oli hän tullut tänne syrjään murjottamaan, ja synkännäköisenä kaiveli hän maata keppinsä kärjellä.

Toinen toisensa perästä oli tyttöjä hypellyt laivasta saaren sillalle. Ne olivat tavattoman vapaita ja keveäjalkaisia ja kirahtelivat helmain hulmahtaessa. Nuoret miehet olivat vastaanottamassa, tarttuivat ujustelematta vyötäisiin ja kainaloihin eivätkä välittäneet, jos pyöräyttivätkin kerran tai kaksi yli määrän, ennenkuin laskivat menemään. Pitkänä, tien täyteisenä jonona kiiruhdettiin sitten juoksujalassa juhlakentälle.

Antti käveli verkalleen, vaikka kantapäitä hiukan kutitti, ja antoi niiden, joiden oli kiire, pyyhkäistä ohitsensa. Hame toisensa perästä hivahti sivu. Tytöt olivat pakenevinaan poikain tieltä, jotka ajoivat takaa. Mutta vähän matkan päässä he antautuivat ja käsi kättä heilutellen saavuttiin kentälle.

Antin tullessa siellä jo kisattiin. Soittajain ympärillä oli tanssi täydessä käynnissä. Se on vapaata ja vallatonta. Parit puristavat voimakkaasti toisiaan, askeleet otetaan isot ja hyyt pitkät, pyörähdykset ovat ravakoita ja liikkeet rohkeita. Huivit ovat valahtaneet hartioille, hatut niskaan, ja tuolla täällä on sikari kuin uhalla pistettynä suupieleen.

Siellä on sotilaita, avorintaisia merimiehiä, rotevia saariston talonpoikia, käsityöläisiä ja joitakuuta ylioppilaita. Naiset ovat puotineitejä, ompelijoita, esplanadilintuja, työväen tyttäriä ja herrasväen palvelijoita. Antti on nähnyt kadulla nuo tai nämä kasvot, hän tuntee nimeltäänkin joitakuuta. Mutta häntä ei täällä kukaan tunne. Sillä siitä on jo kauan, kun hän oli »elänyt mukana.»

Mutta ei hänestä kukaan välitäkään. Kaikilla on omat sulhasensa, ja on niitä poikia, joilla on morsian kummassakin kainalossa. Antilla ei ole muuta kuin keppinsä, johon hän nojaa, vähän väliä seisahtuessaan milloin mihinkin ryhmään. Miia on jossain hyvin kaukana. Naiset ovat täällä hänen mielestään jotenkin somia. Siellä on seassa niin nuoria, niin solakoita ja tuoreita tyttöjä, että niitä ilokseen silmäilee. Niiden olennossa on reippautta, huolettomuutta ja jonkunlaista hiehovasikan vilpítőntä iloa. Heillä on nyt juhannus, heillä on koko yö omassa hallussaan, herrasväki on maalla, ja he ovat päättäneet kerran vuodessa riehua meren saarella, vihreällä kentällä, lehdon sisässä, kallioiden keskellä.

Mille he nauranevat, mikä heitä huvittanee kavaljeeriensa mitään merkitsemättömissä sukkeluuksissa, sitä ei Antti käsitä. Mutta hänen tekisi kuitenkin itsensäkin mieli olla tuollainen tyttöparven suosittu sankari. Hän tahtoisii osata hänkin tarttua heitä tuolla tavalla kaulaan, kuiskata noin kutittelevasti korvan juureen, oppia nuo käsitemput ja saada täksi iltaa käyttökseenä tuo puolihävytön varmuus, joka näkyy riipaisevan piikatytöt niin vastustamattomasti mukaansa.

Hän vaanii kauan, rinnan-alus tiukalla, katse kankeana ja verhottuna ja kasvot jäykkinä.

Entäs sitten, jos hänkin yhtyisi joukkoon, menisi tanssimaan, täällä, jossa häntä ei kukaan tunne? Kenelle siitä olisi vahinkoa, jos hän sen tekisi? Ja kenelle on hyötyä siitä, että hän elää, niinkuin hän nyt elää? Ei elä, vaan kituu. Tämä on oikeastaan hirmuisen hullua, tai ainakin lapsellista, tuota nykyajan

pelkurimaista idealismia. Niin juuri—pelkurimaista. Ei uskalleta elää, niinkuin luonto vaatisi. Ainaista välttelemistä ja varomista. Kun ei kuitenkaan yksi sadasta ole uskollinen ajatuksissaan. Nuo tuossa, niiden elämä on toista. Ne eivät tiedä sivistyneiden tyhmistä periaatteista. Ne elävät täyteläistä elämäänsä, naiset niinkuin miehetkin. Ilmankos ne sitten ovatkin niin terveitä, reippaita ja iloisia. Ne osaavat viettää juhannustaan ne, iloita auringon juhlassa.

Ne ovat hänen ajatustensa sanoja nämä, ja silmät seuraavat erästä verevätä, puhdaspiirteistä tyttöä, joka on avopäin ja huitoo huivillaan tanssista hehkuvia poskia. Hän rohkaisee mielensä ja lähestyy. Hän kysyy, mitä neidille kuuluu ja sanoo, että ilma on kaunis. Hän koettaa olla vapaa, mutta kuulee väärän, teeskennellyn väreen äänessään. Tyttö vastaa hänelle niinkuin vieraille, melkein kunnioittavasti.

Kun Antti pyytää häntä tanssiin, niin hän suostuu, mutta totisesti, virallisesti, niinkuin herrasneiti, ilman sitä avonaista antautumista, jolla Antti oli vast'ikään nähnyt hänen hyppäävän lähestyvää tanssiin pyytäjää vastaan. Tanssiessa vetää Antti häntä luokseen ja puristaa hänen kättään, mutta ei saa vastausta. Hän tuntee, etteivät he kulje oikein, etteivät he vedä yhtä tasaisesti. Kun hän tahtoo saada vauhtia ja koettaa pyöräyttää, niin joutuvat he pois tahdista, ja heidän täytyy pysähtyä alkaakseen uudestaan. Lopetettuaan seisovat he vähän aikaa vierekkäin, puhumattomina.

—Enkö saa luvan tarjota teetä? kysyy Antti vihdoinkin.

—Ei kiitoksia, on ilmankin niin kuuma.

—Kenties haluatte limonadia tai jotain muuta?

—En minä nyt mitään.

—Onko neidillä joku tuttava, jota neiti etsii?

—Tuttavako? kuinka niin?

—Kuinka neiti noin katselee ympärilleen.

—Ei minulla ole mitään erityistä tuttavaa.

—Oletteko aivan yksin täällä?

Siihen ei Antti saanut vastausta.

—Aikooko neiti vielä kauan viipyä täällä?

—En minä ainakaan vielä aio lähteä.

—Ettekö tule kävelemään, siellä on varmaankin hyvin kaunista tuolla metsässä?

—Ainahan saapi kävellä, minä olen tullut tanssimaan.

—Se taukoo juuri nyt.

Samassa tulee muuan valkoliivinen käsityöläiskeikari ja vie tytön tanssiin. Heiltä käy se kuin ainakin yhdenvertaisilta. He pyörivät oikeaan ja vasempaan ja nauravat tyytyväisinä, kun heitä sattumalta survaistaan yhteen.

Antti seuraa heitä, hän odottaa, että he eroaisivat, mutta kun soitto lakkaa, tarttuvat he toisia vyötäisiin ja menevät kävelemään.

Kaikki muutkin parit menevät »kävelemään», ja pian kuhisee läheinen lehto täynnä asukkaita. Joka kallionkieleke elää, ja joka puun juuressa kuiskutellaan ja nauretaan, hihitetään.

Ja siksi istuu Antti nyt alakuloisena, melkein synkkämielisenä, kaivelee kepillään maata ja tahtoo lähteä pois.

Hän on kuin olisi hän liikaa täällä, hän tuntee itsensä jotenkuten epäonnistuneeksi. Hän on melkein kuin mustasukkainen. Maailma on hänestä niin mitättömän mitätön, elämä maistuu lahonneelle puulle, joka taas se ei maistu niin millekään.

Häntä hermostuttaa taas alkanut tanssisoitto ja meteli juhlakentällä. Ne kun pääsevät, niin ne hyppivät kuin vasikat. Se on oikeastaan kauhean kömpelöä ja raakaa.

Hänelle tulee ikävä Miiaa, ja hän saa vastustamattoman halun kirjoittaa hänelle hyvin hellästi ja sydämellisesti.

Oliko hän ollut uskonon? Kenties ajatuksissaan. Mutta se, että hän nyt on valmis lähtemään heti ensimmäisessä laivassa, joka tulee, se todistaa, että hänessä on miestä kiusauksia voittamaan ja että hänellä on luja tahto.

III.

Tuskin on hän tullut asuntoonsa, kun hän ottaa laatikosta aloitetun kirjeen. »Rakas Miia! Nyt on juhannusilta, minä istun yksin kamarissani ja kirjoitan sinulle tätä kirjettä. Jos sinä tietäisit, kuinka minä sinua»—tästä alkaa jatko ja sujuu nyt helposti—: »*äärettömästi* rakastan! Et voi kuvitella, kuinka minä sinua ikävöin, kuinka korkein onneni on sinut kerran omistaa. Miksi et ole täällä, että saisin sen sinulle suullisesti sanoa, kuiskata sen korvaasi? Miksen saa sulkea sinua syliini, suudella otsaasi, punaposkiasi, ruusuhuuliasi, hivellä hipiäsi, kietoa käsivarttani kaulaasi?»

»Ilman sinua minä en ole mitään. Ajattelin tänä iltana huvitella hiukan ja menin kansanjuhlaan Degeröhön. Palasin sieltä kuitenkin pian, palasin kaihoisana ja kaipaavana. En minä viihdy sellaisissa seuroissa. Minä olen ehkä jo liiaksi aristokraatti, sillä minä tunnen melkein fyysillistä vastenmielisyyttä vielä nytkin ajatellessani, mimmoista siellä oli ja mitä siellä näin. Ei mikään ole niin epäkaunista, kuin tuollainen puolivillainen kaupunkiyleisö, kun se mellastaa maalla, kauniin luonnon helmassa. Tavallista pikemmin korjasinkin sieltä luuni. Niin pian kuin olin juonut kupillisen teetä, astuin ensimmäiseen laivaan ja tulin suoraa päätä takaisin kaupunkiin.»

»En kuitenkaan kadu sinne menoani. Sillä paluumatkalla minä sain olla yksin, häiritsemättä, ja ajatella vain sinua, oma Miiaseni. Jos minä olisin runoilija, jos minulla olisi maalarin sivellin vallassani, kuinka voisinkaan antaa sinulle kauniin kertomuksen mielentilastani ja ihanan kuvauksen ympärillä olevasta luonnosta, jota laivan kannella istuessani katselin ja ihailin. Laivamme 'Neckenin' kokan edessä kuohui vesi, kun me ajoimme itäisen saariston läpi. Meri oli tyyni, ja tyyni oli läheinen metsä. Saaret ja salmet, kuinka ne seisovat kauniina juhannusyön kirkkaudessa. Rannoille oli sytytetty kokkotulia, ja sieltä täältä kuului soittoa ja laulua... Mikä hurmaava hetki! Mutta kuinka monta vertaa ihanampaa ja hurmaavampaa kaikki olisi ollut, jos sinä, oma Miiani, olisit ollut vierelläni!»

»Mutta vaikka et faktillisesti ollutkaan läsnä, niin olit kuitenkin hengessä luonani. Minä ajattelin sinua koko ajan, minä haaveksin omaa pientä, kaunista kotiamme, jonka me perustamme, sitten kun minä saan vakinaisen viran. Me elämme vain toisiamme varten, me valikoimme seuramme, me emme kutsu luoksemme kuin muutamia parhaita tuttaviamme.»

»Rakastathan sinä minua, Miia, niinkuin ennenkin? Minulle välistä tulee sellaisia kummallisia ajatuksia, että sinä et ehkä rakastakaan minua niinkuin kihlausemme ensi aikoina. Olen välistä mustasukkainen koko maailmalle ja kuvittelen, ettei minusta kukaan välitä, et sinäkään. Sinä ehkä unohdat minut siellä maalla, jossa teitä on niin paljon nuoria. Anna anteeksi nämä epäilykseni, joita en muun vuoksi kerrokaan, vaan ainoastaan siksi, että olen luvannut olla sinulle aina avonainen. Minä tiedän, että kaikki tämä on vain minun mielikuvitustani, että sinä et ole edes ajatuksissasikaan minulle uskonon. Tämä kaikki tulee siitä, että tunnen täällä itseni niin yksinäiseksi, niin mielestäni kaikilta hyljättyksi. Minulle tekisi niin hyvää saada kuulla, että olen väärässä. Sano, että minua rakastat, minä tiedän sen, mutta minä pyydän, sano se minulle, vakuuta moneen kertaan.»

»Oi, kuinka on sentään suloista tietää, että on edes joku, joka rakastaa ja jota rakastaa, jolle voi kertoa kaikki huolensa, avata sydämensä, koko sielunsa.»

»Hyvästi nyt, rakas, oma, kulta Miiani! Kirjoita minulle pitkä kirje, kirjoita kaikki, mitä ajattelet ja tunnet. Joka kirjain kädestäsi, joka sana huuliltasi on minulle kultaa kalliimpi. Mitä onkaan kulta, maallinen kulta, sen kullan rinnalla»—(Antti mielti vähän aikaa, miten jatkaa; mutta samassa sai hän mielestään kauniin ajatuksen ja lisäsi:) —»jonka me olemme olleet niin onnellisia löytämään toistemme — sydämissä.»

»Sano terveisiä Tädille ja Sedälle! Tuhat tuhatta tulista suudelmaa sinun

iäti uskolliselta
Antiltasi.»

»P.S. En hennoisi vielä lopettaa, mutta minun täytyy viedä vielä tämä kirje junalle tänä yönä. Minä tahdon panna sen rautatien aseman laatikkoon, jottei se hukkuisi ja sinä turhaan menisit noutamaan postia. Kun palaan takaisin asuntooni, niin vaivun vuoteelleni, ja viimeinen ajatukseni, ennenkuin ummistan silmäni, olet oleva sinä.

Sama.»

Ei ollut Miia saanut aikoihin niin hellää, niin rakastavaista kirjettä Antiltaan. Hän, joka ei muusta tiennyt, ei muuta ajatellut kuin Anttiaan, hän, jolle ei maailmassa ollut toista miestä niin täydellistä, niin puhdasta, niin jaloa—sillä hän tunsikin hänen mielipiteensä kaikista asioista—hän oli niin onnellinen saatuaan tämän uuden todistuksen sulhonsa rakkaudesta, että hän sulkeutui huoneeseensa ja kirjoitti heti paikalla vastauksen.

Alkuun pani hän: »Rakas, rakas, rakas Anttini!!!» ja hän sanoi vielä vapisevansa onnesta ja ilosta, että Antti häntä niin rakastaa. Hän oli moneen kertaan lukenut kirjeen, ja kun hän nukkuu, niin panee hän sen päänsä alle. Hän oli itkenyt ajatellessaan Anttia, jonka täytyy olla siellä niin yksin, siellä ikävissä Helsingissä. Voi, voi, jos hänkin voisi jotain tehdä, että he pian, pian voisivat perustaa oman kodin! »Kuinka sinä voit, Antti, kuvitella, että minä olisin sinulle uskon! En minä ajattele ketään, en minä välitä en kenestäkään muusta kuin sinusta, yksin sinusta. En minä ota täällä osaa nuorten iloihin, niinkuin ehkä luulet, kuin hyvin harvoin. Ja jos sinä vain tahdot, niin voin minä olla seurustelematta kenenkään kanssa, menemättä huviretkille ja kutsuihin, koska sinäkään et tanssi ja koska et rakasta kansanjuhliä.—Usein istun minä puutarhassa sen koivun alla, jossa on nimemme ja jonka siimeksessä me viime kesänä vietimme niin monta unohtumatonta hetkeä. Minä istun ja ompelen hyräillen niitä lauluja, joita sinä rakastat. Joskus otan venheen rannasta ja soutelen järvellä. Kuinka täällä on kaunista! Mutta sinähän olet tullut runoilijaksi. Monta, monta kertaa luin sinun kauniin kuvauksesi matkastasi Suomen saaristossa. Minä luin sen papalle ja mammallekin. Ethän pane sitä pahaksesi. Ne pitävät sinusta niin paljon ja kysyvät aina, mitä sinä kirjoitat.»

Miia kirjoitti ja kirjoitti, arkin toisensa perästä. Hän oli »niin onnellinen, niin onnellinen!» Hän oli ollut väärässä epäillessään Antin tunteita, luullessaan hänen kylmenneen. Hänellä oli melkein paha omatunto, että oli *voinut* luulla hänestä niin pahaa, omasta uskollisesta Antistaan. Ja hän lopetti kirjeensä näin: »Voi, voi, kuinka minä sinua hirveästi rakastan! Jää hyvästi, rakas, kulta Anttini! Minä lähetän sinulle miljoonan miljoonaa lentosuudelmaa.

Sinun pikku
Miiasi.»

VIIMEINEN RAKKAUTENI.

Niinkuin tiedätte—kertoivat hän—on elämässä omituisia raja-aikoja, tuollaisia tyyniä seisauksen hetkiä, jolloin ei juuri mitään ajattele eikä mitään tunne. On tavallisesti päässyt erilleen jostain entisestä, on esimerkiksi rikkoutunut rakkaussuhde, eikä mitään muuta samanlaista ole sijaan ilmaantunut. Käyskelee kätet selän takana, henkisesti joutilaana, ja katselee kylmällä, välinpitämättömällä silmällä maata, taivasta, tähtiä ja kuuta. Mieli on kirkas kuin veden kalvo, jonka kuvastinta eivät intohimot hämmennä.

Mutta samalla on se tavallista herkempi vähimmillekin vaikutuksille ulkoapäin. Ja jos naiset ymmärtäisivät tällaisia hetkiä hyväkseen käyttää, ei tarvittaisi muuta kuin hellä, hyvin osattu silmäys, osaaottava liike tai äänenvärähdys, ja alku uuteen suhteeseen olisi luotu.

Viime kevättalvella lepäsin minä tuollaisessa tilassa. Olin rauhoittunut syksyllä purkautuneesta kihlauksesta, aivan tynesti olin eräänä päivänä järjestänyt hänen kirjeensä yhteen käärröön, sitonut ne purjelangalla lujasti kiinni ja laskenut ne laatikkooni kolmen neljän samanlaisen käärrön viereen.

Ja silloin osuin minä kohtaamaan hänet, aivan sattumalta.

Muistan hyvin, millainen oli ilma. Oli kirkas, kylmäkö päivä, noin viiden tienoissa illalla, ja ruokalevon maattuani lähdin minä tavalliselle kävelylleni ennen istuutumistani työpöytäni ääreen.

Pihamaa oli sula, samaten katukäytävät päivän puolelta. Mutta niin pian kuin aurinko painui huoneen harjan taa, veti pimento rapakat ja purot riittaan, ja kengänkannat karahtelivat astuessani.

Laskeusin rantaan, ja jäin seisomaan laivasillalle.

Takanani oli äänetön pikkukaupunki, josta ei kuulunut muuta kuin tornikellon lyönti ja hetken päästä torninvartian vastaus rautakolmioon. Ensi kerran kovemmin, toinen lyönti jo heikompi ja kolmas tuskin enentäen edellisten kaikua, joka kuului tänne saakka kattojen yli, hiljaisen ilman läpi.

Edessäni olivat suuret selät nukkuen vielä talvilakanainsa alla sinervän valkeina hankina, ja ainoastaan siellä täällä joukeroittelivat viittatiet mustina kohujuovina, pistäytyen salmekkeisiin ja hiljaisten saarien taa.

Astuin alas jäälle ja aloin kulkea nientä kohti, joka oli hiukan matkaa satamasta. Mielialani oli tuollainen melkein lapsellinen tyytyväisyys, joka niin usein syntyy yksinäisissä, synkissä metsissä tai ajaessa talvisia teitä tai soudellessa tyyniä vesiä kesäisenä yönä. Hyräilee itsekseen, lausuu sanoja, joilla ei ole mitään merkitystä, ja lopuksi alkavat ajatukset haastella ääneen. Tarttuu puitten oksiin, riipii lehtiä mennessään ja heittää ne pois. Seisauttaa soutamisensa, kuuntelee kaikuja, läiskäyttelee turhanpäiten vettä airollaan. Tai potkii jäälohkareita kenkensä kärjellä, niinkuin minä nyt tein.

Ja jos sattuu silmään jotain huomattavaa, vaikka kuinkakin vähäpätöistä, niin seisautuu sitä katselemaan.

Niemen nenässä oli muutamia purjevenheitä talviteloillaan. Järven rannalla, puhtaassa petäjikössä ne vielä nukkuivat talviuntaan mikä kyljellään, mikä kumollaan, mikä tukien varaan nostettuna.

Varsinkin eräs niistä oli niin menevän näköinen. Sen nimenä oli »Tiira», ja se näytti siihen laskeutuneena kuin lintu siiviltään liihotellen. Minä tarkastelin joka taholta sen sopusuhtaista runkoa, kurkistin sisään, kyyristyin silmilläni sihtaamaan emäpuuta pitkin ja kolkuttelin kynnelläni laitoja, jotka joka paikasta helähtivät tervettä puuta.

Joka kerta, kun minä tapaan itseni hyräilemästä tai viheltämästä säveltä:

Oi jospa tänne läikkyilyänne...

Oi jospa tänne läikkyilyänne...

tiedän minä, että minussa alkaa herätä joitain uusia aikomuksia. Huilaukset olivat tällä kertaa tavallista pitemmät, ja vielä kaupunkiin tultuani olin minä äänessä.

Ei sujunut työ asunnossani illalla. Lähdin uudelleen ulos ja menin suoraa päätä Seurahuoneelle.

Se oli myytävänä, »Tiira»; niinkuin siitä hämärästi jo muistelin nähneeni ilmoituksen sanomalehdissä.

—Osta pois, sanoi sen omistaja, oluenpanija Grönvall. Se on juuri se, jota näyt olleen katsomassa. Minulta se joutaa, kun on poismuutto paikkakunnalta. Jos kerran purjevenheen tahdot, et voi saada mistään sen parempaa kulkijaa ja muutenkin hyvää.

Kaikki muutkin herrat olivat samaa mieltä, että »Tiira» oli paras purjevenhe näillä seuduin.

Kuunnelllessani heidän kiitoksiaan muistelin minä nähneenikin sen kerran viime syksynä vesillä. Se mennä vilisti silloin täyttä laitaista, vähän matkaa satamasta, tuulen halkaisija pingoittaen sujakkana kokassa ja isopurje suurena pyrstönä perässä. Se oli maalta nähden kaunis katsoa viilettäessään valkeana lintuna sinistä vedenpintaa myöten. Luulen, että silloin lyhyen hetken toivoin sitä omakseni.

Seuraavana aamuna kävin tarkastamassa purjeita, nuoria ja mastoja, jotka olivat vaunuliiterin yläsillalla hyvässä järjestyksessä, niinkuin valmis morsiuspuku rikkaan talontyttären aitan orrella.

—Ne on kaikki ihan uudet ja täydessä kunnossa, selitti minulle Grönvall.

Ja aavistamatta, kuinka oikeaan kohtaan hän osasi, lisäsi hän, ettei hän olisi ikinä luopunut »Tiirastaan», jos vain olisi voinut sen mukanaan viedä. Sillä venhe oli aivan uusi, hän oli tilannut sen mennä kevännä näillä ajojen, mutta se ei ollut joutunut valmiiksi ennen kuin syksyllä, ja tuskin oli hän sillä purjehtinut parina sunnuntaina.

—Sillä on siis vielä neitseellisyytensä tallella, niin sanoakseni.

—Se on päätetty, sanoin minä, ja luin hänelle rahat kouraan.

—Kauniit kihlakalat, sanoi hän katsellessaan uusia sadan markan seteleitä. Säälistää niinkuin isää, jolta menee hyvä tyttö miehelään. Mutta minä toivon, että pitelet häntä hyvästi, niinkuin hän ansaitseekin.

Ja hän kutsui minut huoneeseen, ja konjakkareissa ja seltereissä joimme me »Tiiran» maljan emmekä puhuneet muusta kuin purjehduksesta.

* * * * *

Joka iltapäivä alkoi minulla nyt olla asiaa niemen nenään. Jäätä myöten sinne mennessäni näin jo

kaukaa »Tiirani» keikottavan teloillaan, keveänä ja kokettina. Ja saavuttuani luo koettelin minä, olivatko tuet hyvästi paikoillaan, ja jos oli satanut lunta yöllä, pyyhin sen huolellisesti pois. Jos ei ollut aikaa mennä luoksi saakka, kävin kuitenkin laivarannassa, jonne paistoi purteni valkea laita ja sen punainen pohja.

En kielläkään, että tunteeni ja mielialani olivat melkein samat kuin jos olisin ollut kihloissa enkä saanut nähdä morsiantani muuta kuin kerran päivässä. Palatessani hänen luotaan ei ollut halua mennä heti kohta kotiinkaan, ja niin melkein säännöllisesti poikettiin Seurahuoneelle. Minun piti saada puhua hänestä jollekulle, joka käsittäisi tunteeni. Ja niin minä tulin yht'äkkiä hyväksi ystäväksi erään konttoristin kanssa, jota ennen olin vain ohimennen tervehtinyt, mutta jolla oli purjevenhe hänelläkin, lähinnä paras minun venheeni jälkeen. Hän ei sitä kieltänyt, hän myönsi sen mielellään, ja minä tarjosin hänelle tuutingeita ja paraina päivinä seksankin. Niinkuin muut puhuvat morsiamistaan, niin puhuimme me pursistamme.

Eivät olleet jäät vielä lähteneet, kun minä ryhdyin maalaamaan »Tiiraani». Monet suloisen lämpimät toukokuun päivät kuukin minä sen ympärillä helteisessä paisteessa, nauttien maalin hajusta, petäjikön tuoksusta ja pyrähtelevien kesälintujen liverryksistä. Västaräkit keikkuivat rantakivillä, hypähtelivät kovalla keväisellä jäällä ja uskalsivat joskus tulla kiikkumaan ihan pääni päälle, halkaisijapuomin nokkaan.

Vihdoin oli hän valmiiksi siveltynä sekä sisästä että ulkoa. Viheriänmusta laitamaali välkkyi tuoreeltaan kuin pehmoinen sametti, sisus oli tammenvärisen ja ympärille oli kuin kaulukseksi vedetty kullankeltainen raide. Minä loittonin hänen luotaan, katselin kuin sulhanen uutta vaatteusta, jonka hän on lahjoittanut lemmitylleen. Mielestäni se sopi hyvin, ja varsinkin olin tyytyväinen siitä, että se sopi muidenkin mielestä, jotka kutsuin katsomaan.

Taitavasti ja joka puolelta varoen irroitettiin hänet maasta. Pyöriviltä teloiltaan herkästi liukuen hupsahti hän ensin perälleen, ajoi edestään ison laineen ja ryyppäsi laidan yli vähän vettä sisäänsä. Mutta sitten kohosi hän tasapainonsa jälleen ja juoksi joukeana kuin musta kenokaula joutsen nuoraa myöten luokseni takaisin rantaan.

Ja jo samana päivänä piti hänet pukea purjeisiinsa. Ilosta tuntuivat rissat kirahtelevan maston nenässä, kun purjenuorat temmaistiin niiden läpi, ja purjeet hulmusivat tuulessa kuin levottoman hevosen harja. Voimakkaasti kampeili itseään peräpurje, ja halkaisijan helma lepatti virkeätä elämän intoa. Ja kun kiinnitin nuoria oikealla kädellä ja vasemmalla painoin peräsintä alatuuleen, niin antautui hän heti kohta haltuuni ja puski ulos ankkuripaikasta kuin hyvin neuvottu rekivetovarsa hänelle osoitetusta pihaveräjämästä.

Minä vapisin vähän, niinkuin olisi hän ollut nainen, jonka kanssa ensi kerran olin kahden kesken. Ja kun hän totteli minua ja kun ei hänellä näyttänyt olevan muuta tahtoa kuin mikä minulla, niin oli onneni yhä suurempi.

Se oli sunnuntaipäivä. Laivat olivat äsken tulleet, ja ranta oli mustanaan käveleviä. Ne näyttivät seuraavan meitä, ja me luovailimme muutamia kertoja laivasillan edustalla. Se onnistui, kävi sukkelasti, kauniisti ja taidokkaasti, ja minä nautin siitä voitosta, jonka hän salli minun heti ensi kerralla saavuttaa. Minä olin ylpeä hänestä, ja se lisäsi kiintymystäni. Ja eikö totta, ystäväni, että onnen ehtoja avioliitossa on myöskin tyydytetty itserakkaus?

Leuto, tasainen ja voimakas etelätuuli painoi purjetta, ja ikäänkuin yhteisen tunteen ilmauksen työntäminä aloimme me oikoa ulapalle, suikaisten täyttä, kohisevaa vauhtia niemen nenitse, jossa muiden venheet vielä lepäsivät kuin kateelliset jällellejääneet vanhatpiiat.

Ollessamme kahden kesken järven selällä, kaukana rannasta, astuivat hänen avunsa yhä enemmän silmiini, ja minä tulin vakuutetuksi siitä, että minulla oli pursi puhtainta rotua. Purjeet olivat sillä pingallaan kuin lauta, ja ainoastaan hiukan tuntui peräsimen ponsipuussa kokan nousu vastatuuleen. Runko viilsi vettä, tekemättä lainetta kupeilleen, ja sen, minkä se kallistihe, sen se voitti vauhdissa. Minä jo edeltäpäin kuvittelin niitä hauskoja hetkiä, joita toivoin saavani viettää hänen seurassaan. Minulla oli halu melkein hyväillä häntä, osoittaa jotenkin kiitollisuuttani hänelle. Hän oli nähtävästi itsekin kuvitettu tästä, nautti menosta, laineitten läiskeestä, aaltojen noususta ja laskusta. Joka kerta, kun kokka puski laineeseen ja vaahto karkasi kahdelle kupeelle, oli siinä kuin pelonsekainen riemuhuuto, ja kun purjenuorat natisivat vihurin alla, näytti hän ikäänkuin ääneensä itseään kehoittavan ja kiihoittavan kiivaampaan menoon.

Ihan kuin itsestään sai kokka suuntansa kaukaista kalliosaarta kohti, ja kun ensi kerran katsahdin taakseni, oli jo jäänyt etäälle kaupunki ja kirkon torni ja laivat satamassa.

Kallio kasvaa suuremmaksi, jo näkyvät oksat sen kääkkyräpetäjissä, ja kuohuva vaahto velloo vuoren

alla salakarien ympärillä. Lasken tyyneen, alapuolelle tuulen, kokka sattuu kallioon, ja koko venhe vavahtaa hiukan. Kytken hänet siihen kiinni, sitaisten nuoran lähimpään koivuun, jossa lehti jo on hiirenkorvalla, ja nousen itse jaloittelemaan.

Mutta pian tulee minulle halu häntä uudelleen nähdä niinkuin epäilisin hänen uskollisuuttaan, niinkuin pelkäisin hänen riuhtaisevan itsensä irti tai hakkaavan kylkeään kallioon. Ei hän sitä kuitenkaan tee, hän on siinä siivosti sijoillaan, on vain käännähtänyt vähän, nousee ja laskee saaren taitse tulevassa mainingissa, peräytyy joskus, lähenee taas kalliota ja nykäisee sitä kokallaan. Niinkuin leikittelisi yksin uimasillaan oleva neito, joka ei näytä huomaavan minua, joka katselen häntä salaa oksien aukosta.

Nyt vasta täältä syrjästä huomaan oikein, kuinka kaunis hän on ja kuinka sopusointuinen. Todellakin nimensä arvoinen. Puolet vesilintua, puolet pääskystä. Ruumis pieni ja tanakka, siivet suuret ja voimakkaat. Ei yhtäkään pilkkua purjeissa; siisti, soma ja puhdas kuin pariisitar.

Tuuli kiihtyy illan suussa, ja pienet vihuripuuskat, kiertäen kahden puolen saarta, kutittavat häntä kylkiin. Hän hermostuu, käy levottomaksi, oikkuilee ja kiskoo ankkuriköyttään.

En tahdo kiusata häntä kauemmin. Ja me lähdemme paluumatkalle, laskien myötähankaan, purjeet höllinä ja nuorat tappeihin kiinnitettyinä. Me käymme kuin käsikädessä alamäkeä. Huolettonna, rauhallisena ja, miksen myöntäisi sitä, täydellisesti onnellisena laskeudun minä selkäkenoon, perälautaa vasten nojaten, peräsimen varsi kainaloon suljettuna, ja arvaten sen nykäyksistä niinkuin valtasuonen käynnistä »Tiirani» pienimmätkin tunteen ilmaukset. Ja purjeen ja laidan välissä ovat siniset, loivat laineet, jotka silloin tällöin vain vaahtoon pärskähtävät, etäiset rannat taloineen, niittyineen, peltoineen ja metsineen, ja niiden yläpuolella kaitainen juova sinistä, pilvetöntä taivasta,

On jo iltamyöhä, kun saavumme satamaan. Tuuli on tyyntynyt, hiljaa lipatellen hävitään ankkurissa olevien proomujen ohitse ja sivuutetaan höyrylaivat, joissa jo nukutaan, ja ainoastaan yövartia meitä silmät pyöreinä töllistelee.

Me olemme molemmat vähän uuvuksissa, mutta siinä uupumuksessa on omituinen sulonsa. Ikäänkuin huoaten hupsahtaa purje syliini ja hyväilee laskeutuessaan poskeani. Ja minä vuorostani häntä. Panen sen hellällä kädellä säännöllisiin poimuihin, sidon manillanuoralla puomiin kiinni ja levitän peitteeksi vedenpitävän öljyviitan.

Hän jää siihen, ja minä poistun verkalleen torin poikki. Mutta kadunkulmassa katson minä vielä jälleleni, ja siellä hän lekottaa, kuvastuen vedenpintaan rauhallisena ja solakkana, mastopuu vähän taapäin nojaten.

Tätä ensimmäistä häämatkaamme seurasivat monet muut samanlaiset. Ja yhteistä onneamme kesti koko kesän. Kuta useammin me olimme yhdessä, sitä paremmin opin tuntemaan hänen tapansa. Hän oli aina tottelevainen, aina valmis lähtemään, ja hän nähtävästi koetti kaikella tavalla olla mielikseni. Voi olla melkein tyven ja tuuli sai tuskin vedenpinnan värähtelemään, mutta jostain hän kokosi ja sai siksi ilmanhenkeä siipiinsä, ettei kokonaan seisahduttu.

Kuinka monet mielialat me yhdessä elimme! Milloin riemuisia ja voimakkaita, kun keikkuen ajettiin kaikkien kilpailijaimme ohitse. Milloin hienoja ja herttaisia, kun tasainen tuuli meitä liikutteli ja laineet loiskivat hajamielisesti ja kuukin kimmelti. Milloin hekkumallisia, etelämäisiä, kuumina kesäpäivinä, kun aurinko paahtoi, kun valoa oli purjeitten poimuissa kuin pudistettavaksi asti ja kun me hievahtamatta lepäsimme keskellä tyventä selkää, odottaen puolihorroksissa tuulta, joka sinisenä virinä lähenei vitkalleen saarien ja salmien takaa.

Ja joka kerta kun tulin rantaan lähteäkseeni tällaisille retkille, toin minä hänelle jotain uutta, lahjoitin erivärisiä viirejä, uusia aitoja ja hankoja, milloin korkkipallot suojelemaan hänen sivujaan hankautumasta, milloin köyden tai ankkurin.

Ja koko sinä kesänä ei minulla ollut huvitusta sen suurempaa kuin aina olla kahden kesken hänen kanssaan, pitää seuraa hänelle, hoitaa häntä, käydä sateen jälkeen levittämässä purjeet kuivumaan ja tulla taas takaisin ne kokoamaan yöksi. Ja koko sinä kesänä ei hänellä ollut kilpailijaa suosiossani.

* * * * *

Mutta sitten tuli syksy ja sateet ja rumat ilmat ja kylmät tuulet.

Ja vähitellen, huomaamattani—se on kyllä surullista sanoa—aloin minä kyllästyä purjehtimiseen. Olin käynyt ja osasin ulkoa kaikki väylät ja salmet ja saaret ja maat. Tunsin hänet itsensäkin, jokaisen kaaren kääntein. Tunsin hänen tapansa kaikissa tuulissa.

Kyllähän hän oli hyvä, kaikki muutkin vakuuttivat, että hän oli vakavin, luotettavin ja kestävin. Mutta ei ystävänä konttoristikaan voinut vakuuttaa, että hän enää olisi ollut nopeakulkuisin näillä vesillä.

Sillä oli kesän kuluessa ilmaantunut uusia pursia, jotka laskivat »Tiiran» ohi. Minä kyllä koetin kiristää nuoria ja vaihdella kantolastia, mutta siitä ei ollut apua, ne olivat parempia purjehtijoita, ne luovivat korkeammalle ja pyyhkäisivät myötätuudessa ilkkuen ohitse.

Hänen seurastaan katosi vähitellen uutuuden viehätys, hän oli minusta yksitoikkoinen ja ikävä, ja minä aloin laiminlyödä häntä. Ei tullut aina heitetyksi pois vettä sateitten jäleltä eikä purjeita kuivatuksi. Pohjaan kasvoi likakerros, ja purjeet homehtuivat ja harmenivat.

Joskus tuli vielä kuitenkin uudistus eleyissä muistoissa. Se sattui silloin tällöin noina kirkkaina, syksyisinä päivinä, kun kirjavat rannat kohosivat kangastaen vedestä ja etäiset salmet kuvastuivat tyyninä pintoina. Mutta ne olivat surunsekaisia nekin retket ja alakuloisia, niinkuin olisi meillä kummallakin ollut aavistus lähenevästä erosta.

Talvi tuli tavallista aikaisemmin. Ja eräänä sateisena lokakuun lauantaina nostatin minä hänet maalle.

Muistan tuon päivän yhtä selvästi kuin ensimmäisen tutustumisemme. Itse seisoin viluissani laivasillalla ja katselin, kuinka kaksi rantajätkeä riisui hänen päältään purjeita ja mastoja. Kuinka surkeasti valitti nyt rissa maston nenässä, kun he armottomasti riuhtaisivat nuoran sen läpi! Kuinka hän oli nolon ja paljaan näköinen, kun he soutamalla veivät hänet takaisin niemen nenään!

Tuli häntä sentään hiukan sääli. Ja samassa myös itseäni, sillä kaikista menneistä muistoista on hänen kanssaan vietetty kesä ehkä valoisin. Mutta minkäs sille voin, että hän oli menettänyt viehätöksensä.

Nyt hän on joutunut muiden purjehdittavaksi. Mutta hänen viirinsä olen kuitenkin säilyttänyt. Se on tuolla samassa laatikossa, siististi sovitettuna niiden kirjeiden viereen, jotka olen saanut muinaisilta morsiamiltani. Ja täällä albumissani on hänen valokuvansa heidän valokuviansa kanssa rinnan.

Niinkuin näette, on siinä vielä useita tyhjiä paikkoja. Ensi vuonna näillä ajoilla on siinä ehkä taas uusi naisen kuva, kenties ei ole muuta kuin juoksijahevonen, mahdollisesti myöskin kaunis jahtikoira. Voi olla niinkin, ettei ole mitään ja että »Tiira» oli viimeinen rakkauteni.

KAKSIN.

Avioliittomme on alusta alkaen tähän päivään saakka ollut niin onnellinen, niin sopusointuinen, etten sen kaukaisimpiakaan ääniä kuulostamalla saa muistostani esille ainoatakaan häiritsevää sorahdusta. Me olemme olleet kuin kaksi viulua, jotka aina pysyvät samassa vireessä. Sen mukaan kuin toinen ylenee tai alenee, ylenee ja alenee toinenkin.

Mutta niinpä saimmekin kiinni samasta sävelestä heti ensi yrityksellä. Olimme istuutuneet rekeemme hääpäivämme iltana ja lähdimme ajamaan uutta kotiamme kohti, joka oli noin neljän tunnin matkan päässä toisessa pitäjässä. Ja tämä matka se on suloisin muistoni kaikkien suloisten joukossa. Se oli kuin lyhyt alkusoitto yhdyselämämme pitkään sävellykseen.

Ero vanhempiesi luota tuntui sinusta alussa tosin hiukan katkeralta. Muistathan, kuinka viimeisten vieraitten mentyä, jotka olimme rappujen eteen saattaneet ja lyhtyjien lunta valaistessa nahkasiinsa peitelleet, me kiiruhdimme vaihtamaan vaatteita kumpikin huoneessamme. Ennenkuin sinä jouduit valmiiksi, oli hevosemme jo ajanut esiin, ja minä odotin sinua isäsi huoneessa. Sinä ilmestyit ovelle. Olit heittänyt pois silkkisen hääpukusi, ja ylläsi oli sinulla totinen matkavaatteus. Nousin mennäkseni sinua vastaan, mutta sinä juoksit ohitseni ja heittäisit itkien isäsi syliin. Ja siitä äidin ja sisarten. Et ollut minua näkevinäsikään, kun hämilläni autoin turkkia hartioillesi, ja minä tunsin itseni niinkuin johonkin pahaan tekoon syylliseksi. Et tahtonut päästää irti pieniä sisariasi, jotka avopäin juoksivat vielä pitkän matkaa reen kupeella, yhä pitäen käsistäsi kiinni, eivätkä meistä eronneet, ennenkuin tien kavetessa upposivat lumihankeen. Sinä käännyt jälellesi heille liinaa huiskuttamaan, vaikka oli pimeä eivätkä sitä muut nähneet kuin minä.

—Hanna, sanoin minä, elä nyt itke ... kuule, koeta nyt rauhoittua... Ja minä koetin tarttua käteesi, mutta sinä vedit sen pois ja katsoit yhä itkien kotiisi päin.

Aloin jo tulla onnettomaksi, rupesin kuvittelemaan, että ehkä on rakkautesi haihtunut, ehken voi antaa sinulle mitään sen sijaan, mitä olet kadottanut. Sitä vaille, etten minäkin itkenyt.

—Jos tahdot, niin käännytään takaisin...

—Ei, ei, mennään vain.

Koetit rauhoittua. Mutta paikat, joiden ohitse ajoimme, olivat sinulle niin tutut ja monimuistoiset, ja minä näin, kuinka nyyhkytykset yhä vielä värähttelivät koko ruumistasi, kun ajoimme ohitse peltojesi, veräjiesi, aidannurkkauksiesi, tuulimyllysi, niittylatojesi ja yli sillan, josta oikealla puolen hämärti kotijärvesi selkä ja sen saaret.

Mutta kun sukulaisimmat seudut ja rakkaimmat muistot kerran olivat jälellä päin ja kun tien vieri alkoi tulla metsäisemmäksi ja vieraammaksi, aloit viihtyä, ja nyyhkytyksesi harvenivat. Kun taas hevosen hiljentäessä vauhtiaan uskalsin ojentaa sinulle käteni, päästit hansikkaasi ja annoit minulle käsipuuhkasi sisästä lämpimän tervehdyksen.

—Rakastatko minua, Hanna?

Sinä kuivasit viimeiset kyyneleesi, painoit pääsi olkaani vasten ja pidit käteni lujasti suljettuna omaasi.

Ja siitä hetkestä alkaen aloit sinä sitten tyytyä minuun. Me tulimme tasapainoon, me vakiuduimme siihen paikoillemme, lämpisimme, sulimme, ja mielialamme ikäänkuin taipuivat toisiaan vasten.

Ilma oli kuutamoinen, mutta lauha, sillä hieno pilvikerros peitti taivaan, josta silloin tällöin tipahteli leppoisata lunta. Joskus kuitenkin valkeni kuutamo kirkkaaksi poudaksi, toisen vuoron se taas harsottui. Tie kulki mustan, pimeän kuusikon läpi, hevonen sai kävellä, ja me aloimme tehdä havaintoja ja niitä vaihdella keskenämme.

—Tuo kulkunen on minusta kuin luotu tällaista yöllistä matkaa varten pilvisessä kuutamossa, huomautin minä.

—Niin minustakin, lisäsit sinä,—ja minusta tuntuu, niinkuin kaikki muut äänet täällä häiritsisivät ... tai niinkuin tuo meidän kulkusemme laulaisi kehtolaulua koko maisemalle ... kuinka erinomaisesti se sopii tämän ympäristön sointuun ... sen ääni on vain siksi heikko, että se juuri ei pudota lunta noilta riippuvilta oksilta.

Me vertailimme kulkusen äänen eri vivahtuksia, hiljemmin ja kovemmin ajaessamme alamäkiä, tasaista tietä ja ylämäkiä, joissa se hevosen käydessä liritteli tuskin kuuluvasti.

Virstapatsas oli tien vieressä ja sen juurella lumireki.

—Katso, kuinka tämä on hauska paikka, sanoit sinä. Mutta kuinka sillä on hullunkurinen lumihattu! Odota, niin minä nakkaan sen siitä alas.

Sinä puristit lumipaakun ja koetit viskata, mutta et tietysti osunut. Se tupsahti metsään.

Huivisi joutui leuan alla epäjärjestykseen, sinä annoit minun pitää hattuaasi, päästit huivin pois ja sidoit sen uudelleen. Tuo tarttui niin mieleeni, sillä sinä olit siinä hommassasi niin äidillinen ja liikkeesi niin naiselliset,

—Rakastatko minua? kysyin minä.

—Rakastan, rakastan, sanoit sinä niinkuin lasta lohduttaen, ja meiltä pääsi molemmilta nauru. Mutta sitten sinä hellyit ja käänsit poskesi suudeltavakseni,

—Voi, voi, kyllä minä sinua rakastan niin äärettömästi ... tiedäthän sinä sen ... epäiletkö sitä?

—En minä epäile, mutta minä tahdon aina kuulla sinun sitä vakuuttavan.

Ja sitten me taas palasimme luontoon takaisin.

—Kummastako pidät enemmän, tuostako, kun on ihan kirkas kuutamo niinkuin äsken, vaiko siitä, että on puolipilvessä niinkuin nyt?

—Pilvessä on hempeämpää ja niin pehmoista, ei ole noita jyrkkiä varjoja metsässä, ja kun putoilee vähän lunta kuutamolla, niin on sama tunne kuin lapsena ennen, kun laitoin lakanamajan ja kuuhotimme sen alla piilossa.

—Niin minustakin, minä aioin juuri sanoa sitä samaa ... kuinka omituista, että meillä on niin samanlaiset ajatukset!

—Minusta näyttää, että tämä yö ja tämä kuutamo, että ne ovat niinkuin meitä varten...

—Nuo tienvieruspuut ne ihan varmaan nyt tietävät, että meitä on tässä kaksi onnellista ... ne kuiskaavat toisilleen, että tuossa ne nyt ajavat ... etkö luule?

—Niin juuri.

—Kuule, milloin sinä aloit minua oikein rakastaa?

—Silloin kun sinä soitit viulua ja minä säestin. Sinä sanoit, ettei kukaan ole sinua niin tunteellisesti säestänyt. Entäs sinä?

—Minä heti kohta kun sinut ensi kerran näin ... nuo sinun suuret, ruskeat, uskolliset silmäsi...

Kyytiä viemästä palaava hollipoika oli saavuttanut meidät ja hän alkoi kelkassaan ajaen takanamme laulaa. Hän lauloi niinkuin meitä ei olisi ollutkaan, huviksi itselleen ja iloksi metsän puille:

»Ja älä sinä kultani silloin tule, kun on hiukan halla,
sinun jälkesi tunnetahan joka portahalla.»

Ja samassa kun hän oli sen lopettanut ja mauskauttanut suuta hevoselleen, alkoi hän kohta uuden ja uudella nuotilla:

»Mitä minä huolin, kun poika olen nuori
ja maata olen kulkevainen,
isä multa kuoli ja äidin otti huoli,
vaan en mä ole surevainen.»

Oli verraton se tapa, jolla hän laulunsa esitti. Virstan virstansa perästä hän meitä noudatti ajaen sen mukaan kuin mekin, milloin juosten, milloin käyttäen. Loppumattomasti uhkui hänestä lauluja toinen toistaan seuraten. Ja hänen mielialansa vaihtelivat. Kun hän oli vetänyt jotain surullista ja alakuloista kansanlaulun nuottia, näytti hän siihen kyllästytyn ja heittihe leveään rekiviisuun.

Erään metsätien suussa poikkesi hän maantieltä ja lauloi mennessään:

»Mene sinä sinne, minä menen tänne, meillä on oma temme, kumpainenkin oman kullan
kotihimme viemme.»

Oli häntä kuin kaipaus, kun hänen äänensä vähitellen lakkasi kuulumasta metsän peitosta.

Meihin tuli omituinen lapsellinen mielentila. Minusta me emme olleet ollenkaan niinkuin sulhanen ja morsian, me olimme kuin kaksi leikkitoiveria. Ehkä siihen vaikutti ympäristön talvinen, kylmä puhtaus, ehkä myöskin se, että pelkäsin sinun rupeavan vanhaa kotiasi ikävöimään. Minä tahdoin siirtää sinut sieltä niin vähitellen, niin huomaamattasi, ettet tietäisikään muuttaneesi toisesta elämästä aivan toiseen. Ja me yhä ajoimme eteenpäin samalla tavalla kuin niin usein ennenkin kihlauksemme aikana olimme huviksemme retkeilleet kuutamoisina iltoina.

Metsä rupesi harvenemaan, alkoi tulla taloisia taipalia, ensin pienoisia mökkejä, sitten suurempia kartanoita. Kaikissa niissä vielä nukuttiin, sillä oli keskiyö. Oltiin minun pitäjässäni, nämä olivat nyt minulle tuttuja ja rakkaita paikkoja. Osasin ummessa silmin jokaisen matkan käänteen ja tien mutkan. Minä näyttelin ja nimittelin niitä sinulle, minä sanoin, minkä talon halli tuo on, joka tuolta loitompaa meille haukahtelee. Annoin hevosen puhaltaa täyteen juoksuun, pian tuli näkyviin kirkko, pitäjän makasiini ja pappila, jonka pihan läpi me hurahutimme alas jäälle.

Siitä me sitten ajoimme järven yli toiselle rannalle yhteistä kotiamme kohti.

—Näetkö tuolla, tuolla se on, missä on iso pykälä metsässä taivasta vasten, vaikka ei vielä näy huoneita. Tällä järvellä me ensi kesänä yhdessä purjehdimme ... olen sitä niin kauan haaveksinut ja toivonut ... minulla on aivan uusi sievä purjevenhe... Miksi olet noin vaiti? Sano, mitä sinä nyt ajattelet...

—Sitä minä ajattelen, että olen niin onnellinen kuin vain voin olla...

Ja minä, kuinka olin minäkin onnellinen ja varma siitä, että aina tulen olemaan! Ja sinä vielä lisäsit onneani sanoessasi:

—Kuinka soma tämä järvi, miten kaunis se mahtaa olla kesällä! Kuinka hyvin tulen täällä viihtymään!

—Sinun ikkunasi ovat järvelle päin, sinä näet koko maiseman niin kauas kuin silmä kantaa.

Erotimme jo rannan suuret kuuset, nuottakodan, uimahuoneen, ja kun hevonen kohosi rantapenkereelle, niin siinä oli talomme ylenevän pellon perillä.

—Ei näy tuija ikkunoista?

—Ne eivät tiedä odottaa meitä ennen kuin huomenna ... ne nukkuvat kaikki.

Ja me ajamme, lumen tipahdellessa kuulumattomasti ja haalean kuuvalon meitä ympäröidessä niinkuin hiipimällä uuteen kotiimme, josta ei kuulu hiiskahdustakaan. Vanha äitini ei ole kuullut mitään, eivät palvelijat, ei edes hallikaan. Hevonen vie itsestään nurkan ympäri, me näemme kukkia ja valkoiset harsouutimet nurkkakamarin ikkunassa ja seisahdumme rappujen eteen. Emme kiiruhda nousemaan, odotamme jotain kuin yhteisestä sopimuksesta. On ihan hiljaa. Mutta meistä tuntuu kuin olisimme kuulevinamme kotihaltiain soittavan ilmassa, takanamme, katoilla ja joka nurkassa. Ja lumi vain tippuu. Reen saverikko narahtaa, ja kulkunen kilahtaa, kun hevonen liikauttaa päätään.

Me kuuntelemme tuota katsoen toisiamme silmiin.

—Hanna! sanon minä hiljaa.

Sinä et virka mitään, puristat vain heikosti kättäni, suljet silmäsi ja nojaat minuun.

Ja tuo lyhyt hetki kotipihamme hiljaisuudessa, se oli elämämme onnellisin ja autuain. Se oli mielialojemme täydellisintä sulautumista ja tunteidemme hienointa pianissimosointua.

Sitä kesti vain sen verran aikaa, että ehdimme sen kuulla ja käsittää. Sillä samassa pudisti hevonen valjaitaan, väki heräsi pirtissä, tulia ilmaantui ikkunoihin, ja me nousimme reestä.

NUORUUDEN UNELMA.

Jospa tulisivat vielä joskus takaisin ne ihanat ajat, jolloin isänmaan onni kajasti niin kirkkaana ja toivorikkaana edessämme, jolloin sen tulevaisuutta ei johtunut mieleenkään epäillä! Ei koskaan sen jälkeen, ei edes innostuneimmissa ylioppilasjuhlissakaan ollut varmuus kaikesta niin vankka kuin noina viimeisinä koulupoikavuosina, tuolla kaukaisessa, pienessä maaseutukaupungissa.

Se oli neitseellisen ihana se niemi, joka luikerti Kallaveden keskeen ja jonka nenässä me istuimme nuo valoisat keväiset yöt ja haaveksimme avosilmin viattoman mielen unelmia.

Nukkui koko kaupunki salaperäisen Puijonmäen varjossa, jonka taa aurinko jo oli laskeutunut, ja rantatalot ja valkoinen kirkontorni kuvastuivat tyynen Kuopionlahden pintaan. Hiljainen, sileä laine vain silloin tällöin huokasi kuin nukkuva, joka näkee hyviä unia, näkymätön lahorastas sirautteli lehdettyvän koivikon sisästä, ja öisten soutelijain venheistä soi vesiä myöten käsiharmonikan surullinen tanssisävel.

Emme olleet isänmaastamme muuta nähneet kuin kotiseudun ja tämän pienen kaupungin ympäristöineen. Mutta me tiesimme, että se oli samanlaista muuallakin, me kuvittelimme saman taivaan kaikkialle ja kaikkialle nuo kukkulat, nämä niemet ja nuo uinailevat saaret ja tyynet ulapat. Me näimme Suomenniemen ulkonevan epämääräisen suuresta itäisestä mantereesta, kiilautuvan kuin uljaan laivan, kokka eteenpäin, pyrkimässä läntisiä maita kohti. Se tunki pitkälle merien keskeen, eteni joka vuosi, ja niinkuin tätä pientä, tätä *Väinölän* nientä, syleilivät Kallaveden selät, niin halailivat koko Suomenkin niemen rantoja nuo suuret Itämeren lahdet.

Tänne olimme me tulleet, auringon ohjaamina itämailta, läpi erämaiden ja lumisten aavikkojen, olimme valloittaneet itsellemme oman maan ja sen asuttavaksemme viljelleet!

Me innostuimme, nousimme kukin kivellemme, osoittelimme vesiä ja mantereita ja puhkesimme maamme mainetta vuorotellen ylistelemään:

Me kättä voimme ojentaa
ja vettä, rantaa osoittaa
ja sanoa: kas tuoss' on se
maa kallis isäimme.

—

Äänisjärvi, Pohjanlahti,
Auran rannat, Ruijan suu,

siin' on, suomalainen, mahti,
jok' ei oo kenenkään muun,
tällä maalla sie oot vahti,
älä ääntäs halveksu!

Noin me lausuilimme. Mutta vielä me siitäkin rajamme laajensimme ja loimme samalla Suomen tulevaisuuden jättiläisen suureksi.

Suomenmaa on niinkuin Kreikanmaa ennen ja Suomen kansa on toinen Kreikan kansa! Eikö meillä ole saaristomme niinkuin heillä oli arkipelaaginsa? Emmekö ole usein voitollisesti taistelleet ylivoimaa vastaan niinkuin hekin! On meilläkin Thermopylai ja Salamis, ja olemme mekin pelastaneet länsimaisen sivistyksen!

Heillä oli Homeros, ja meillä on Kalevala! Mutta meidän sankarimme taistelivat suuremman asian puolesta kuin heidän! Agamemnon, Menelaos ja Akilles taistelivat ryöstetyn naisen puolesta, mutta Väinämöinen, Ilmarinen ja Lemminkäinen taistelivat ryöstetyn Sammon. Nuo valloittivat kaupungin ja hävittivät sen, nämä vapauttivat valon Pohjolan kivimäestä. Nuo käyttivät miekkaa, nämä sanan voimaa!

Ja sanan voimalla me kerran vielä mekin maailman valloitamme!

Kreikkalaisten mahtavuus ei ollut ainoastaan heidän sotaisissa urotöissään, vaan vielä enemmän heidän taiteessaan, heidän kirjallisuudessaan, heidän henkisessä suuruudessaan!

Ja niissä olisi oleva meidänkin!

Suomenkieli on voimakas ja miehekäs ja kaikumaan kirkas niinkuin kreikankin kieli! Ja sen avulla me luomme kirjallisuuden, joka on tunkeva tieltään kaikki muut, me luomme suomalaisen sivistyksen, uuden uutukaisen kulttuurin, joka on voittava nuo vanhat ja kuluneet. Me levitämme aatteemme kauas länteen, me läpitungemme kaikki kansat, meidän katsantotapamme vaikuttavat uskontoihin, ja kielemme perusteella syntyy uusia kieliä. Vanha maailma on kuihtumaisillaan, se tarvitsee uudistusta ja puhdistusta, se on kaavoihinsa kangistumaisillaan. Me suomalaiset, me keksimme uudet muodot ja puhallamme niihin uuden hengen. Ja sen teemme muinaisuutemme perustuksella, Kalevalan ja Kantelettaren. Meidän maamme muuttuu yhtymäpaikaksi idän ja lännen välillä, se rikastuu ja varttuu, kaupunkia kohoo kaupunkien viereen, vuorien huipuille rakennetaan palatseja ja niemien neniin pystytetään kuvapatsaita kansallisille sankareille. Tästä meidän kaupungistamme syntyy kaiken henkisen elämän keskipiste, sillä täältä ensi kajahti Snellmanin herättävä ääni, ja vuosittain täällä pannaan toimeen nuo »pujolaiset leikit», niinkuin kreikkalaisilla oli ennen »olympolaiset.»

Ja vaikka me sitten joskus vuosisatain kuluttua kansana loppuun elettyämme heikontuisimmekin ja sortuisimme voimakkaampien tieltä, vaikka ajaisivatkin ylitemme roomalaisten sotavaunut, ja turkkilaisten puolikuu kohotettaisiin kirkkojemme harjalle, niin olisimmehan sittenkin olleet se kansa, joka oli maailman maustanut ja jonka keksimiin kuoseihin valloittajammekin pukeutuivat.

Näin me olimme historiamme käsittäneet, näin me haaveksimme hehkuvien poskien ja uskoimme mielikuvituksemme varmasti toteutuviksi.

Ja tuota suurta työtä alkamaan, siihen olimme osaltamme mekin kutsutut. Ja me kasvoimme omilla silmissämme suuriksi sankareiksi, olimme kuin seisovinamme Ateenan torilla ja heitimme huolettomalla liikkeellä olemattoman toogan hartioillemme, lähtien ylennetyin mielin palaamaan takaisin kaupunkiin.

En muista, kuinka kauan kesti tätä hurmausta ja milloin kynät haaveitten siivistä alkoivat karista. Ne luultavasti nyittiin yksitellen irti, ja kun ei uusiakaan sijaan kasvanut, niin lienemme hiljalleen laskeutuneet maan pinnalle.

Isänmaan onni ja sen loistava tulevaisuus ne himmenivät, eikä meistä kenestäkään tullut suuria sankareita, niinkuin lasna ollessamme olimme uskoneet.

Mutta nuoruuden unelmat ja lapsuuden usko eivät sentään milloinkaan kulu kokonaan pois.

On aikoja—ja ne ovat niitä, kun ei enää tunnu olevan mitään muuta jäljellä—jolloin on lohdutus niitä muistella ja jolloin ne tahtoisin mielellään takaisin ... nuo nuoruuden unelmat ja tuon lapsuutensa uskon.

TOINEN KOKOELMA

KEVÄTKYLMÄT.

Täällä on niin kylmä täällä Suomessa, täällä on kylmä kesälläkin.

Tosinhan innostuu kesä välistä meillekin tulemaan. Yht'äkkiä, keskellä kylmiä, itäisiä tuulia ja sumuisia pahasiivoisia säitä avaa taivas siniset silmänsä, luo talven peitteen päältään, ja paitahihassillaan hypähtää aurinko vuoteeltaan.

Se alkaa paahtaa kuin etelämailla, haihduttaa jäät keveinä usvina ilmaan, ja hanget kiiruhtavat kuin pelästyneet hiiret piilopaikkoihinsa kivien koloihin.

Talven alla ollut nurmikko saa ihastuksesta vihreät verensä poskilleen, koivu lehahtaa uuteen lehteen, joka hellästi hymyilee totisen petäjikön kupeella, tuomikko pukeutuu muutamissa päivissä kukkashelyihinsä, ja koko maisema tuoksuu tuoreutta ja lämminneen maan mehua.

Kaukaa etelämailta on lentänyt muuttolintu ja rakentanut pesänsä puun haaraan; pääsky piirtelee tyynen taivaan alla, laulurastas sirottelee järven niemessä säveliään liikkumattomaan yölliseen ilmaan, ja käki kukkuu kultiaan etäisiltä mäkirinteiltä asuttuihin laaksoihin.

Pellolla on työmies ahkerassa toimessa, ja mieli toivoa täynnä kylvää hän muhajavaan multaan tulevan sadon siemenen.

Mutta yht'äkkiä, juuri kun kaikki on kelteisimmillään ja huolettomimmillaan ja kun hyönteiset vaeltelevat vedenpinnalla ja kalat lyövät leikkiään luhtaisilla rannoilla—siltoin käy kylmän viiman veto läpi koko luonnon. On kuin olisi joku pahanilkinen särkenyt ikkunan häähuoneesta: raaka ulkoilma alkaa tulvia sisään huuruksena ja harmaana, tanssivien parien paljaita hartioita puistattaa, ja hääväki kiiruhtaa väristen sisähuoneisiinsa.

Sillä tuuli on eräänä yönä kääntynyt pohjoiseen ja ajanut taivaalle talvisia pilviä. Aamun kuluessa se on kiihtynyt kylmäksi viimaksi ja ennen iltaa se on puhaltanut pois sen lämpimän, joka maasta uhkui, joka hyppeli katoilla ja aidanselillä ja joka huljui lehdon sisässä. Ja se vie mennessään tuoksun tuomen ympäriltä ja koivun puhkeavista lehdistä. Ja se tuo sateen mukanaan, vuoroin vettä, vuoroin rakeita ja lumiräntää, joka huuhtoo maisemasta kaikki heleät värit ja juoksettaa metsät ja maat yhdeksi ainoaksi harmaanhaaleaksi ikävyudeksi.

Iloinen elinvoimainen luonto käy surulliseksi ja alakuloiseksi niinkuin toiveissaan pettynyt.

Nurmikko nuutuu kuloksi tuulen sitä nyhtäessä.

Lehti puussa jää keskenkasvuiseksi eikä edisty viikkokausiin.

Marjan kukat panee halla ja karistaa ne maahan.

Lintujen pojat paleltuvat pesiinsä, sill'aikaa kun emo hakee hyönteisiä, jotka ovat uudelleen kohmettuneet talvellisiin kätköihinsä.

Pääsky värisee ja näkee nälkää, eikä kuku käkikään, vaikka olisi sen paras kukunta-aika.

Kesä oli innostunut tulemaan. Mutta se oli tullut liian varhain. Nyt se ei enää jaksa ylläpitää omaa riemuaan.

Sillä täällä on niin kylmä täällä Suomessa, täällä on kylmä kesälläkin.

Ne ovat ne meidän kevätkylmämme, jotka tulevat joka vuosi, mutta joita emme koskaan ymmärrä odottaa. Ne tulevat aina silloin, kun juuri olemme talven unohtaneet ja antautuneet kesän valtaan.

Ne jäähdyttävät meiltä elämän innon juuri silloin, kun se on meissä kuumimmillaan. Ne vilustuttavat henkemme ja katkeroittavat kesäiset ilomme.

Sillä vaikka me alammekin uudelleen, kun etelän lämmin taas tulvii ympärillemme, olemme jo ehtineet myöhästyä. Kevätkylmät tosin katoavat, mutta vastassamme väijyy jo syksyinen halla, joka

odottaa käydäkseen hidastuneen edistyksen kimppuun ja kylmäistäkseen loput keskeytyneen kesän hedelmistä.

Kevätkylmät ensin ja syksykylmät sitten—niiden väliin ovat palettuneet monet parhaat toiveemme ja karisseet maahan rohkeimmat unelmamme.

JOULU.

Pitkässäperjantaissa on jotain alakuloista, harmaata ja ikävää. Pääsiäinen on jo iloisempi, samalla kuin sitä kuvaa leveys. Helluntai tekee keveän, kirkkaan vaikutuksen, se on kuin kuultavan puhdasta lasia, jonka läpi näkee kauas valoisan kesän maailmaan. Juhannus on hentoinen ja hieno, niin hieno, että pelkää sen käsistään haihtuvan, niinkuin se haihtuukin, sillä siitä pitäenhän alkavat päivät lyhetä ja yöt pitenevät.

Mutta joulujuhla on jyrävä juhla. Aina kun muistuu mieleeni joulu, seuraa sitä tunne jostain, joka on tanakkaa ja tukevatekoista.

Olen usein miettinyt, mistä se on tullut tuo tunne ja miksi jyrävyys juuri joulua kuvaa.

Minä luulen sen tulevan ensiksikin siitä, että juuri silloin on pimeää paksummalta kuin milloinkaan muulloin. Se täyttää ääriään myöten taivaan koko kupukannen, sen valta voittaa kaikki ja ruhjoo alleen. Välistä—ja juuri vähää ennen joulua—tuntuu melkein siltä kuin olisi päähän putoamaisillaan näköpiirin täyteinen, mustamarmorinen hautakivi.

Ja sitten on silloin jo maa rautaisessa roudassa, pakkanen jymähtelee juhlallisesti, metsät ovat lunta täynnä, ja puut seisovat kankeina, jäätyneinä ja huurusta turvonneina. Suuret selät, jotka viimeiseen saakka pyrkivät vapauttaan ylläpitämään, ovat menettäneet vastustusvoimansa, ja ulvahdeltuaan heittäytyvät ne nyt viimeisine huokauksineen pitkään talviseen uneensa. Halkeilevat ne vielä silloin tällöin, mutta se on kuin unissaan huokailemista.

Joulu juhlista jaloin, sanotaan. Ja jalous kuvastui minulle lasna ollessani aina jonakin suurena, vankkana, leveähartiaisena urhona, melkein jättiläisen kokoisena miehenä, joka pimeyden kupukantta hartioillaan kannatti, ettei se aivan kokonaan saanut muserretuksi maailmaa alleen. Silläkin on osansa joulun jyrävyteen.

Mutta aivan varmaan ovat siihen vaikuttaneet muutamat muistot lapsuuteni kotoisesta pappilasta.

Laihoilta laitumilta sitä silloin palattiin koulukaupungista isän täyteläiseen taloon, joka oli kuin tiukkaan ahdettu riihi, lattiasta lakeen pullollaan lihavuutta ja hyvinvointia. Lattiat täydessä villamatossa, kupit kukkurana paksua puuroa, ruuat rasvaiset ja jokapäiväisenä juomana kotitekoista, tiivisvahtoista olutta.

Joulunaattoiltana astuu sisään takkukarvainen, isovatsainen joulupukki, kaivaa esiin tukevat tavarakäärönsä ja nakkaa ne kuusen juureen lattialle, niin että koko huone jymähtää.

Ja jouluaamuna varhain, kun pimeä ei päivää vielä aavistakaan, alkaa pappilan piha täyttyä kirkkomiehillä, reenjalakset natisevat kuivassa lumessa, reet ovat leveitä sydänmaan resloja ja hevoset talojen suurimmat ja voimakkaimmat. Ja sisään työntäytyy vanhan tavan mukaan mäkikyläläisiä isäntiä suurissa turkeissaan, puuhkalakeissaan, koirannahkarukkasissaan, ja villavöillä moneen kertaan vyötettyinä. Ja emännät ovat vieläkin pyöreämpiä ja täyteläisempiä, pysyvät tuskin tuolin laidalla istumassa särpiessään pulleihin poskiinsa kuumaa kahvia palleroisista kouristaan.

Se on kaikki tuo jouluun kuuluvaa; en osaa ajatella sitä muuten enkä toista toisestaan erottaa.

Minä itsekin, minä näen ja tunnen itseni tukevana ja jyrävänä eilisiltä illallisiltani. Minut viedään kirkkoon minutkin. Vedetään ylleni kahdet villapaidat ja jalkaan kahdet parit jäykkiä uusia sukkia. Äidin suuret päällyskengät, monet palttoot, kaulahuivi ja kintaat. Suuri hattu painetaan korvia myöten päähän. Istutetaan rekeen niin kankeana, että silmä tuskin voi rävähtää. Ja suuriäänisen aisakellon soidessa mustaan, pimeään metsään ajaa roihuutetaan kirkolle.

Kirkko ei ole entisensä näköinen. Se on kuin suuri valaistu vuori, jonka harja näyttää köyristyvän korkealle pilviin, ja tornin huippu katoa sinne yläilmojen synkkyyteen, josta näkymätön kello soi.

Kirkkomäki kuohuu rekiä ja hevosia metsän rajaa myöten, ja vielä niitä lienee siellä edempänäkin, kukaties kuinka pitkällä petäjikön sisässä. Ja kirkko on kuoriaan myöten sullottuna, ja lehterit ja käytävät vierä vieressään kiinni sarkaturkkeja ja lammasnahkakauluksia.

Ulkona on yhä pimeä, ikkunat ihan mustat. Kirkko on nyt kuin rotko äärettömän paksun vuoren sisässä, omilla tulillaan valaistuna. Sillä vuorella ei tunnu täältä katsoen olevan rajaa eikä loppua. Se on koko avaruuden suuruinen.

Lukkari aloittaa virren. Sadat, tuhannet suut tarttuvat säikeeseen kiinni, ja iso ääni nousee huuruksena soihtuna ylös kattoon. Semmoinen veisuu—niin jyrävä ja kumajava—ei kykene kohoamaan muulloin kuin jouluna.

Papit tulevat miehissä alttarille. Laajahihaiset messupaidat leveille hartioille ripustettuina seisovat he tavallista kookkaampina, arvokkaampina ja totisempina. Ja kumajavaäänisin heistä messuaa:

»Kunnia olkoon Ju-ummalan korke-uudessa ja maassa rauha ja ihmisille hyvä ta-ahto!»

Se tulvii täyteläisesti, tynnosti ja juhlallisesti esille, ja kirkkokansa humahtaa seisoaalleen.

Koko kristikunnan perustus tänä päivänä lasketaan, saarnaa sitten pappi. Se on kestänyt vuosituhansia eikä ole koskaan pettävä. Se on laaja kuin taivaan kansi, kova kuin kallio, vankka kuin ikivuori.

Sanat painuvat lapsen mieleen. Ja sen kaiken tähden kai hänestä tuntuu, että joulu on niin jyrävä juhla, kaikista juhlista jaloin ja jyrävin.

KEVÄT JA KESÄ.

Se on alussaan kuin kahden nuoren rakkaus. Se on kirkasta, viatonta ja viileää. Se ei hehku eikä pala, se vain valaisee. Se silmäilee avonaisesti ja vähän veitikkamaisesti, on hellää kuin toivo ja lupaa tuossa tuokiossa toteuttavansa kaikki. Kunnes yht'äkkiä lyö sadekuuro harmaantuneelta taivaalta; kunnes kylmä tuuli ajaa veden vaahtoon ja riuhtoo pensaikossa; kunnes koko maailma näyttää epätoivoiselta ja tuntuu siltä, kuin olisi kesän sijasta tullut syksy ja kuin olisi kaikki vain valhetta ja petosta... »Olisit jäänytkin kesämillesi, lintuparka, kuka käski sinun tullakaan tänne kuolemaan ... täällä on vain kyyneliä, surua ja vilun väristystä, ja aurinko hukkuu öiseen sumuun.»

Mutta ei tahdo suru kuitenkaan surulle tuntua, ei ota mieli oikein masentuakseen eikä saa sijaa yön synkkyys, sillä ulkona on aina valoisa. Ja se valo tulee sieltä samasta pohjoisesta, josta talvella tuli pimeä. Se enenee joka aamu, se lähenee päivä päivältä, se aukoo peitteitään ja hulmahtaa yht'äkkiä esille kuin piilosilla ollut.

Ja eräänä aamuna on niinkuin olisi rakkaus ilmoitettu, niinkuin olisi edellisenä yönä yht'äkkiä tunnustus tapahtunut. Järvi on tyven ja onnellinen, heinä on oraalla, koivu käy hiirenkorvalle, linnut laulavat, käki kukkuu aamusta iltaan, kiuruja kimpoilee taivaalle joka pelloilta, pellon multa tuoksuu pois kosteutensa, purojen vesikellot helisevät, karja laukkailee kujia myöten, satakieli soittelee hellästi niemikkeessä tulvaveden partaalla, vedet värähtelevät—ja luonto jakelee kevälle kihlojan.

On lämmintä ja levollista, ei pilveäkään taivaalla, ei tiedä vielä toimiin ryhtyä, ei tee mieli muuta kuin huudahdella hyvästä mielestä ja iloita omasta onnestaan. Ei varista, ei palele, ei muuta kuin tuntuu hyvälle olla ja elää.

Mutta ilmat yhä lämpenevät, aurinko hyväilee ja hellii, avaa joka aamu sylinsä suuremmaksi, puristaa lujemmin, suutelee tulisemmin ja nostaa hehkua poskille. Linnut käyvät karkeloihinsa, heittävät keskenään kuperkeikkaa puun latvasta pensaan juureen, hyttysset herähtävät hurisemaan, kalat ajelevat toisiaan paisteisilla niittyrannoilla, käki kukkuu kaksitaitteisesti, ja hurina ja kuiskailu täyttää ilman. Hurmautuneena levittää lehti siipensä. Maan mehu tunkee koivuihin, tuomiin ja pihlajoihin, kukkaset imevät sen ahnaasti sisäänsä, harmaa muta muodostaa niissä heleitä värejä, haiseva hetekin jalostuu suokanervan hienoksi lemuksi—ja luonto valmistaa häitä luoduilleen.

Ne eivät tiedä vielä tarkoitustaan, ne eivät ymmärrä, mikä tekee heidät levottomiksi...

Mutta se on heilimo, joka kypsyy, se on kukan jauho, joka valmistuu kotelossaan, se on toinen sukupolvi, joka pyrkii toisen syliin heittäytymään. Ja yhä heleämmäksi käy taivaan sini, yhä

vihreämmäksi lehtevän mäen rinne, yhä kirjavammaksi kukkiva niitty, yhä sinertävämmäksi kaukaisuus ja autereisemmaksi taivaan kupukansi. Ja autereen takana paisuskelee vaaleanruskeita pilviä. Ne ovat kiihkoisien ja kuumien näköisiä, niinkuin jättiläisen suuria, puhkeamaisillaan olevia kukkasia. Ne harhailevat satunnaisten tuulahdusten mukana, ne hakevat toisiaan nekin, ne yhtyvät ja suurenevät yhtyessään. Ne eivät saa mitään aikaan, eivät jaksa liikkua, ovat alas putoamaisillaan. Illalla ne haihtuvat, mutta ovat aamulla taas suuremmat kuin eilen, pysyen vaivoin tasapainossa.

Tasapaino rikkoutuu. Ilmat läikähtävät vähän ja alkavat hiljaisena tuulena vuotaa yli reunojensa. Hedelmöivä siemen tupsuttaa jauhojaan yli metsien, peltojen ja niittyjen. Tuoksuen kulkee kukkien henki yli maiden ja järvien. Luonto hurisee kuin hääsali. Ilma on lämmin ja painostava. Käsi puristaa kättä, poski hakee poskea, suu suuta, ja huuli ojentuu huulta tavoittaman.

Ja salama leimahtaa taivaalla. Maan pinta mustenee ja vaalenee kuin herkkävärinen neito. Pilvet syöksyvät sylikkäin, ja niiden hyväilyksistä jyrähtelevät maat ja kajahtelevat kukkulat. Se on hääsoittoa, se on vihkimävirttä, ja rankka sade pudottaa uutimet morsiusvuoteen eteen.

Lyhyt, pilvinen yö rauhoittaa ja viilyyttää. Luonto nukkuu hervottomasti, ei liikahda, ei käännähdä, ei hiiskahduksellakaan ilmoita itsestään.

Aamulla käy sitten raitis, tasainen tuuli. Säännöllisesti nuokkuvat puiden latvat, pellon vilja taipuu rauhallisesti, laineet loiskivat hyvässä järjestyksessä, ja luonnon kasvoilla on totinen, kylmäkö ilme. Sen kihlausajat ovat loppuneet, sen ilon hetket ovat ohitse, se on häänsä pitänyt, kuherruskuukautensa viettänyt, ja nyt kantaa se hedelmätään, kehittää siementään ja valmistuu suureen tehtäväänsä, elon korjuuseen. Kevät on loppunut ja kesä alkanut.

SYYSMYRSKY.

Oli toiset tai kolmannet syysmyrskyt, jommoisia tavallisesti syntyy tuontuostakin elo- ja syyskuun vaiheilla, kun yöt pitenevät ja kylmenevät ja ilmat jäähtyvät. Lauhatuulisen kesän jälkeen ilmaantuvat ne yht'äkkiä riipimään lehtiä puista, kaatamaan kuhilaita ja aumoja ja repimään tuohikattoja. Vanhoja puita kaatuu silloin sadoittain suurissa metsissä, joissa räiskää, paukkaa, ulvoo ja humisee. Pienten metsätorppain asukkaat kutsuvat noita myrskyjä »maailmankaatomyrskyiksi», ja metsän sisässä tuntuukin siltä, kuin olisi koko seutu joka hetki valmis keikahtamaan kumolleen. Ja näitä myrskyjä pelätään pahemmin kuin mitään muita. Puhaltelevat ne tuimat tuulet talvellakin ja kenties vieläkin voimakkaammin, mutta syksyllä, kun maa ei vielä ole roudassa ja kun lehvät ottavat vastaan, suistuvat hongat ja koivut juuriltaan helpommin ja taittavat äkkiaarvaamatta metsäpolkuja myöten kulkevan niskaan. Aikamiehiäkin vapisuttaa metsän sisässä, ja lapsia varoitetaan ankarasti pysymään pihasalla.

Metsiä kävellessäni pyssy olalla oli minut tavoittanut tuollainen jumalan ilma. Se puhalsi pohjoisesta melkein kirkkaalta taivaalta, siellä täällä vain joitakuuta hyvin ylhäällä kiitäviä pilven hattaroita. Korpi pauhasi ja ryski niin, ettei ollut ajattelemistakaan kuulla koiran haukuntaa tai linnun lentoa. Haluttomaksi oli mennyt Hallikin, joka kulki melkein jaloissa edelläni, häntä puoleksi alhaalla ja nähtävästi hiukan häpeissään, kun tuuli aukeimmilla paikoilla ajoi sen turkkikarvoja vastasukaan.

Ja yhteisestä päätöksestä me molemmat käännyimme leveimmälle polulle hakeaksemme suojaa ensimmäisessä talossa tai torpassa.

Sieltä aukeni vähän päästä ruishalme eteemme metsän keskestä. Halmeella oli leikkuuväkeä. Selin kun olivat meihin ja kun ahertivat sängen reunassa, eivät huomanneet minua, ennenkuin seisoin ihan vieressä. Ne keskeyttivät kaikki leikkuunsa ja jäivät meihin tuijottamaan. Toivotin heille päivää ja pistin kättä vanhimmalle miehelle, joka oli eräs minulle tuttu sydänmaan isäntä. Sen lisäksi oli siinä kaksi vaimoihmistä ja renki.

—Kuuluuko sitä mitä? kysyi isäntä ja pisti sirppinsä kuhilaan päähän.

—Ei tuota muuta kuin kovasti tuulee.

—Kylläpä tuuleekin, niin etteivät kuhilaat tahdo pystyssä pysyä. Vaan viimeisiä nuo nämä olisivatkin.
—Herra on lähtenyt metsälle, lisäsi hän sitten. Mitenkäs se metsä pitää miehinään?

—Ei siitä paljon tahdo olla tällaisella ilmalla. Päänsä kaupalla siellä kulkee.

Naiset katsahivat toisiaan silmiin, niinkuin olisi heillä ollut jotain mielessä, joka oli vasta tapahtunut

ja josta oli vasta puhuttu. Mutta he eivät näyttäneet tahtovan sitä sanoa ja jättivät isännälle sananvuoron.

—Ei ole tainnut vielä kuulua sinne kirkonkylään se tapaus, joka täällä tapahtui mennä maanantaina, kun oli näinikään tällainen ankara ilma.

—En ole minä ainakaan kuullut. Onko se tehnyt vahingoita?

—Yhden hengen tuo meidän talosta tappoi ... tästä palolta vähän matkaa tuolla viidan reunassa, missä on tuo poikkinainen koivu...

Katsahdin osoitettuun suuntaan. Satunnainen tuulenpuuska taivutti siellä luokiksi solakoita koivuja, jotka epätoivoisin liikkein koettivat vapautua sen käsistä ja pudistelivat raivoisesti lehväisiä latvojaan. Seisovien keskeen oli siihen kaatunut suuri, vanha koivu, joka oli vienyt mennessään jonkun verran nuortakin metsää.

—Kuinka hän? kysyin minä.

—Oltiin tässä viime viikolla aloittelemassa tätä halmetta ja apumiehenä oli meillä summalla leikkaamassa muuan yksinäinen vaimoihminen. Silloin tuuli niinkuin nytkin.

—Kovemmin toki tuuli, oikaisi eräs piioista.

—Taisipa tuulia kovemminkin, myönsi isäntä. Sillä oli yhdeksännellä vuodella oleva yksinään saamansa poika, joka oli pyrkinyt äitinsä mukaan tänne työpaikalle. Se poika tinki aina metsään juoksemaan, vaikka äiti kielteli, että elä sinä mene sinne metsään, puu saattaa kaatua päällesi. Vähän väliä se meni sitä aidan yli huutelemaankin. Hyvä Jumala, hätäili hän siinä eikä malttanut olla, vaan lähti viimein itse haeskelemaan.

—Poika oli jäänyt puun alle?

—Ei sillä ollut mitään hätää pojalla, käsipuolesta se toi sen tänne palolle ... se oli vain ollut marjoja aholta poimimassa. Ruvettiin tässä sitten puoliselälle. Liisa lähti noutamaan tuopilla vettä lähteestä. Tuosta se meni palon poikki tietä myöten ja nousi yli samasta veräjästä, mistä tekin äsken tulitte. Jos näitte, lähtee siitä polku notkoon, vesipaikalle. Eihän sitä osattu mitään pahaa aavistaa, ja minäkin otin ryyppäämistä odottaessani leivän ja rupesin leikkaamaan. Puukonterää juuri kannikkaan painaessani puhalsi taas tiukka vihuri, niin että oli viedä hatun päästäni. Ja samassa kaatua romahti tuolla tuo vanha koivu, joka on aivan lähteen päällä. Se parkaisi niin pahasti, ettei kuulunut hätähuutoa, eikä tietty mitään, ennenkuin tuulen vähän tauottua alkoi kuulua surkeaa uikutusta metsästä. Se oli ollut pojastaan huolissaan, eikä aavistanut, että itse vähän päästä jäisi kaatuvan puun alle.

—Oliko hän jäänyt puun alle?

—Kun mentiin ääntä kohti, niin siitä löydettiin lähteen reunalta. Luultavasti oli juurikään kumartunut vettä ottamaan, koskapahan tuoppi uiskenteli lähteessä.

—Entä hän itse?

—Itsensä sen oli puu rysäyttänyt kyykkysiltä alleen niin pahasti, että selkä oli mennyt poikki ja toinen sääriluu jalkaterineen kaikkineen korttelin syvälle maan sisään.

—Hän kuoli kohta?

—Henki siinä vielä oli ja ihminen täydessä tunnossaan koko ajan, kun koivun tyveä hakattiin päältä pois ... muuten ei sitä olisi saatukaan siitä irtautetuksi, kun puu painoi selkää. Vasta sitten se pyörtyi, kun piti jalkaa vetää maasta ylös.

Isäntä kertoi tämän rauhallisella, tyynellä äänellä piippua sytytellessään. Kun oli saanut tulta taulaan, lisäsi hän:

—Elihän se sitten vielä tiimaa vaille seitsemän vuorokautta, ennenkuin henki lähti.

—No, mutta eikö hänelle haettu tohtoria?

—Ei tuolle osattu tohtoriakaan, ja minkäpä sille olisi luunvialle, tohtorikaan tainnut. Koetettiin sille kyllä antaa hokmannia, mutta ei ollut apua rohdoistakaan.

Tapaus, yksinäisen vaimon kuolema, oli nähtävästi kuitenkin koskenut isäntäänkin kipeästi, niinkuin näytti, sillä jonkun aikaa mietittyään ja piippua vedeltyään virkkoi hän:

—Se tuo vain tinkii välistä mieleen tulemaan, ettei tainnut olla omassa vallassaan senkään kuolema ... vai mitenhän lienee sekini kohta.

Kun ei siihen osattu sen enempää, heitin minä hyvästäni, vihelsin koiraani ja jatkoin matkaani edelleen. Mutta joka kerta, kun korvesta kuului kaatuvan puun parahdus ja kun tuuli sitten hetkeksi heikkeni, luulin kuulevani yksinäisen vaimon uikutusta ja näin hänet lähteen vieressä suullaan, selkää murtuneena ja sääriä kurttelin verran maahan uponneena. Se sama näky uudistuu aina, kun uudistuvat nämä syysmyrskyt.

KESÄINEN UNELMA.

Alakuloinen toverini kertoi.

Kukapa meistä ei kerran elämässään liene haaveksinut ruvetakseen talonpojaksi ja mennäkseen naimisiin jonkun talonpoikaistyön kanssa.

Minuun tuli se halu ollessani koulun viimeisellä luokalla. Luvut rasittivat, tuntui vaikealta jatkaminen ylioppilaaksi asti, ja vastakohtana viehätti talonpojan elämä sanomattomasti. En tosin tuntenut siitä muuta kuin sen hauskuudet: hevosenajot, heinänteon, leikkuun, kalaretket, metsästyksen ja keinumäellä kisailun valoisina sunnuntaiöinä. Mutta minusta tuntui niin uljaalle antautua kokonaan kansanmieheksi, pukeutua sarkaan ja pitkävartisiin saappaisiin ja halveksia herroja. Ja sitten olin minä myöskin rakastunut...

Tutustuimme toisiimme kirkkomatkalla. Minä asuin isäni kotona suuren järven rannalla ja toisella puolen selän pienoisessa talossa oli Mari piikana. Järventakalaisten kirkkovenhe kulki meidän ohitsemme, ja eräänä sunnuntaina liittäysin minäkin seuraan.

Minut istutettiin parhaalle paikalle perämiehen jalkojen juureen, ja Mari istui alahangoilla soutamassa. Hän näytti vähän ujolta, katsahti minuun vain syrjästäin kulmainsa alta ja seurasi sillä välin oman aironsa kuohua, sitaisten tuontuostakin huivinsa solmua, joka vähän väliä pyrki laukeilemaan.

—Heittäisi tuon pois, kun ei tuo ota pysyäkseen, sanoin minä tuttavuutemme alkajaisiksi.—Hän ei virkkanut siihen mitään, mutta kun hänen rinnallaan istuva antoi pyynnöstäni aironsa minulle, niin asetuin minä hänen viereensä soutamaan.

—Ollaankos me tasaväkiset? sanoin minä ja puristin airoani.

—En toki minä pyrikään tasaväkiseksi, vastasi hän,—mutta kiinnitti kuitenkin soutuaan, jota minä pidin merkinä siitä, että hän mielellään soi minulle sijan kupeellaan ja tahtoi olla vertaiseni, mikä oli minulle kuin kunnianosoitus.

Hän oli vaaleaverinen, liinankarvainen tukka pitkällä palmikolla, jäntevä käsi räväkästi airon ponnassa ja lipokkaan kanta tanakasti venheen kaareen ponnistettuna. Paidankaulus oli punakirjainen, nuttu oli poissa ja polvia peitti suoraraitainen alushame. Päivä paistoi helakasti hänen voimakkaalle hartioilleen, iho oli ruskettunut, silmät siniset, piirteet hienot ja puhtaat, ja hän tuoksui hajuheinää ja uutta vaatetta.

Ensin istuttiin loitommalla toisistamme, kumpainenkin laidallamme. Hetken kuluttua siirryimme likemmä, ja ennenkuin tiesimme kumpainenkaan kuinka, laskimme jo leikkiä kuin vanhat tutut.

Venheväki kohteli minua kuin vertaistaan ja oli ottanut minut kuin yhdeksi omistaan, joka oli minulle kuin arvon korotus. Ja minä palkitsin sen sillä, että kirkon rannassa ostin markalla vehnäsiä, jotka siinä sitten lepikossa lähteen reunalla miehissä nautittiin.

Kirkkoaika kuljeskeltiin kumpainenkin tahollamme. Me miehet lepäilimme rantatöyräällä päiväpaisteessa urkujen soittoa kuunnellen tai seisoskelimme kiviaidan vieressä keskustellen kesätöistä ja ilmoista toispaikkaisten isäntäin kanssa. Ne eivät tienneet minua miksiäkään, ja kun kysyivät: »Mistä päin ne on nämä miehet?» vastasin minä kaikkien puolesta: »Vesien takaa ollaan», ja kun taas kysyivät: »Mistä sieltä?» niin vastasin minä taas: »Selkäkylästä.»

Tuontuostakin näin minä Marin tyttöjoukosta, ja kun oli menty toistemme ohi ja minä katsoin taakseni, niin katsoi hänkin. Hän oli soma ja sievä, ja yhä enemmän aloin minä ajatella häntä. Ajattelin

häntä kirkon penkissäkin ja lähdin vähän päästä hänen jälkeensä, kun saarnan loputtua näin hänen menevän ulos. Ja kun taas kokoonnuttiin venheen luo ja alettiin lähtöä laitella, niin sattui kuin itsestään, että me taas jouduimme vierekkäin samalle tuhdolle soutamaan.

Tyynenä sunnuntai-iltana kuljimme me kiirettä pitämättä kotikylää kohti. Venheitä parveili edessä ja takana, kirkon ristit katosivat ja järven rannat kuvastuivat liikkumattoman veden pintaan. Oli muutamassa niemessä pienoinen talo, ja minä sanoin Marille:

—Onpa siinä sievällä paikalla talo.

—Sievälläpä näkyy olevan.

—Ollapa se meidän...

—Saapihan sitä aatella, vaikei olekaan pakko päätellä.

—Mikäs estäisi päättelemästäkään?

—Ette siinä herrana eläisi, vaikka olisikin omanne.

—Kukas käskisi herrana elelläkään ... elelisi siivoiksi talonpojiksi ... onhan se kumma nähty ennenkin.

—Eipä taitaisi olla sitä herrastyttöä, joka semmoiseen paikkaan rouvaksi lähtisi, sanoi perämies, joka istui edessämme ja oli kuullut keskustelumme.

—Ottaisi semmoisen, joka lähtee.

Eivät ne oikein näyttäneet uskovan minun tuumiani, mutta minä päätin varmasti mielessäni, että sen *täytyy* niin tapahtua.

Mari tahtoi kokan puolelta viskainta janoaan sammuttaakseen, ja kun oli juonut, tarjosi hän sen minullekin.

—Juokaa, hyvän se tekee teillekin!

Se oli suosionosoitus, johon minä vastasin läikäyttämällä pisaran vettä hänen helmaansa. Ja kun vein viskaimen huulilleni, niin kosti hän vuorostaan sillä, että nykäisi minua kyynärpästä ja hulautti vettä kaulaan ja povelleni. Ja kun minä Leposaaren rannassa, jossa oli kahtia matka kirkolta kotiin ja jossa käytiin tullen menen maissa, nakkasin häntä kuusen kävyllä ja hän heitti hatun päästäni metsään, niin ei minulla enää ollut epäilystäkään siitä, että hän oli mieltynyt minuun.

* * * * *

Seuraavana iltana istuin jo ongella ruohokossa hänen talonsa edustalla. Istuin siinä kauan ja hievahtamatta, katsellen ja kuunnellen liikettä pihassa ja silloin tällöin vetäisten ahvenen venheeseeni. Näin Marin menevän veräjälle, pistäytyvän siitä aholle ja korkean kiven päältä huhuavan lehmiä lypsylle. Ne vastasivat viidakosta ja tulivat metsän reunasta yksitellen esille. Sitten hän tuli heidän edellään kesantopellolle, jossa oli tarha, teki savun ja alkoi lypsää. Kaataessaan maitoa rinnasta hinkkiin hän näytti huomaavan minut ja seisahtui tyhjä astia kädessään järvelle päin katselemaan. Kuulin hänen sitten taas lehmäinsä suojassa laulelevan ja haastelevan heille. Mutta lypsettyään hän kantoi astiat pihaan ja katosi Finne pitkäksi aikaa. Ei näkynyt talosta enää muuta liikettä kuin että isäntä tallusteli aittaansa maata ja hetken aikaa sen jälestä emäntä. Lehmätkin paneutuivat pitkäkseen pellolle, ja savu jouti nousemaan kohtisuorana ilmaan, josta se sitten taittui ja painautui laajana viuhkana riihen editse niittyntokoon.

Tulin jo surulliseksi ja aioin lähteä pois, kun ilmaantui Mari rantatielle, jossa oli puolitiessä rannan ja rakennusten välillä hänen aittansa. Hän tuli sen sivu, tuli kivilaiturin päähän nuottakodan kupeelle ja rupesi huuhtomaan jotain vaatetta vedessä. Mutta minua hän ei ollut huomaavinaan. Enkä ollut minäkään häntä. Kolahutin kuitenkin melalla venheen laitaan ja sitten rykäisin.

—Iltaa, sanoin minä.

—Iltaa, vastasi hän vähän päätään nostaen. Syöpikös kala onkea?

—Huonostipa syö.

Työnsin venheen nuottakodan eteen ja kysäisin:

—Joko teillä nukutaan?

—Jopa siellä taitaan nukkua, vastasi hän, huljutteli pestävätään, ojensihe suoraksi ja väänsi veden

vaatteesta.

—Onpahan siellä muutamia ahvenia venheen pohjassa!

—Eikö lähdetä ongelle, Mari?—tahdoin minä.

—Ei toki yön selkään ongelle.

—Mutta jos tulen päivällä noutamaan?

—Päivällä ei ole aikaa!

—Saisikos tulla Marin aittaan tupakalle?

—Jos isäntä näkee, niin on vihassa.

—Ei näe, kun hiljaa liikutaan.

—Siellä on sukulaistytöjä toisessa aitassa, jotka kuulevat....

—Eivätkö ne pian mene pois?

—Eivät ne mene,—ennenkuin ensi lauantaina isännän kanssa kirkolle.

—Sitten tulen minä lauantai-iltana.

—Ei saa tulla sittenkään...

Mutta hän kielsi niin laimeasti, että se oli selvempi kuin suora suostumus.

—Mitäs se Mari pesee näin myöhään yöllä?

—Kun ei ole toisen orjalla päivällä aikaa.

Hän lähti nousemaan pihaan, ja hyvilläni käänsin minä venheeni kotiin päin ja meloskelin verkalleen pois.

* * * * *

Pitkä oli se viikko ja ikävä. Käyskentelin joutilaana pihalla ja kujilla, loikoilin pellonpientarilla, koetin ongiskellakin, mutta en saanut kaloja. »Tekisit jotain», sanoivat veljet. Mutta minä en viitsinyt vastata enkä puuttunut puheisiin kenenkään kanssa. Minä vain odotin lauantaita. Vihdoin se tuli ja kului onnellisesti iltaan. Olin vartioinut rannassa ja nähnyt isännän soutavan ohitse. Ja ettei kukaan näkisi minua yöllä liikkuvaksi eikä tarkoituksiani aavistaisi, vein minä venheeni kotirannasta pellon alle lepikon suojaan ja kätkin hattuni ja nuttuni ruispellon pientarelle heinikkoon.

Panin maata niinkuin muutkin. Olin nukkuvinani ja vaadin veljenikin vaikenemaan. Kun koko talo jo nukkui ja kun kuulin, että kello salin seinällä alakerrassa oli lyönyt kaksitoista, kohottausin minä varovasti vuoteeltani, laskeusin porstuaan, päästin oven säpistä ja paitahihassillani ja avopäin kuljin minä rohkeasti pihan yli pirtin nurkan taa. Selkäpiitäni karsi, korvissa humisi, jalat eivät tahtoneet pitää päällään, mutta pitkällä hyppäyksellä nakkausin minä tupakkapenkien poikki ruispellon sisään ojan pohjaan.

Ei kukaan ollut nähnyt minua, ei ketään kuulunut liikkuvaksi, koirakin oli pihamaalla maaten vain vähäisen avannut silmiään ja painanut ne taas takaisin umpeen, seuraamatta jälessäni.

Löysin venheeni lepikosta ja vaatteeni ruispellon pientarelta. Ne tuntuivat kuin tietävän tarkoitukseni, olevan kuin salaliitossa kanssani. Ja kun minä meloskelin vedenpintaa myöten, jossa pieni virilaine lipatteli kokan alla, niin kuului se korvaani kuin haastelu semmoisen suusta, joka ymmärtää ja hyväksyy ja toivottaa onnea. Yörastas sanoi rannan puista sirahutellessaan: »Mene, mene ... ei ole hätää mitään ... kaikki nukkuu, kaikki nukkuu ... ei kuule kukaan, ei kukaan, ei kukaan!» Ja tuolla toisella rannalla nousi jo yöllinen sumukin suojelevasti eteeni, peitti ruohikot ja rantapuut, kohosi pirtin harjan tasalle, mutta ei sentään ylettänyt mäen huipulle, josta pitkä korpikuusi pisti latvansa poutaista taivasta vasten, jotten eksyisi suunnastani.

Kuului sieltä soutua jostain, en erottanut niistä, mutta ilokseni tuntui se etenevän toiseen päähän järveä. Ja minä olin kuin pelastettu, kun vähän päästä uppousin usmapalloon ja ruohokko samassa alkoi kahista laitoja vasten.

Kokastin venheeni kahden pajupehkon väliin, kätkin aironi läheisen ladon alle ja aloin niittyaidan vartta hiipiä ylös pihaan.

Taas oli ruispelto vastassani ja oja, joka vei suoraan aitan taa.

Laskeeko hän minut sisään, avaako ovensa, antaako istua vuoteessa viereen, salliiko suudella, uskooko, että häntä rakastan...

Ei sieltä kuulunut risahdustakaan, ei aitasta eikä pihamaalta päin. Lehmän kello kalahti; ne olivat tuossa vähän matkan päässä pellolla, vaikkei niistä usman läpi erottanut muuta kuin haamut.

Otin multapallon pellostä, nakkasin sen seinään ja painoin korvani saumaan kiinni. Joku siellä jo liikahti. Nakkasin toisen kerran vähän suuremman pallon. Nyt nousi hän ylös ja meni ovelle. Kiiruhdin sinne nurkan ympäri ja kuulin hänen oven raosta kuiskaavan:

—Kuka se on?

—Minähän se olen ... laske sisään, Mari!

—Tulittepahan te, vaikka kielsin.

—Sanoinhan minä tulevani...

—Menkää toki pois, jos kuka näkee.

—Anna tulla aittaasi, niin ei näe kukaan.

Työnsin hiljaa ovea kenkäni kärellä, hän ei pidätellyt, ja minä pääsin sisään.

Siellä oli pilkkopimeä, vesikaton rajasta vain hiukkaisen kajasti päivä. Hän oli pujahtanut jonnekin aitan perille, kuului kuin olisi hän hypännyt vuoteeseensa ja vetänyt peitteitä ylleen. Haparoin ääntä kohti, käsi sattui hänen tukkaansa, ja hän tuntui nauraa tirskahtelevan, kun minä viimein osuin istumaan hänen vuoteensa laidalle.

—Mitä varten te nyt tänne tulitte?

Olin niin hengästynyt, etten saanut sanaa sanotuksi. Ja minua yht'äkkiä ujostutti, en tiennyt, miten olla ja miten sanoa sitä, mitä olin tullut sanomaan.

Vihdoin sain kysytyksi, oliko isäntä kotona.

Ei hän ollut, oli mennyt kirkolle jo tänä aamuna, ei ollut kotosalla muita kuin vanha emäntä.

—Entä sitten? kysyi hän peitteensä sisästä vähän ivallisesti, kun en taaskaan saanut sen enempää selvitettyksi.

En ollut vielä koskaan tätä ennen suudellut ketään naista. Mutta minä olin sitä jo kauan haaveksinut ja kuvitellut. Hain käsiini hänen päänsä ja kumarruin häntä kohden. Hän veti peitteen silmilleen, minä koetin ottaa sen pois; hän kääntyi seinään päin, minä koetin kääntää häntä takaisin.

—Mari, kuule nyt, Mari!

Sain käteni hänen kaulaansa, vedin hänet luokseni ja suutelin häntä rajusti ja taitamattomasti huulille, poskille, otsalle ja nenään.

—Elkää nyt, päästäkää jo, antakaa jo olla!

Mutta minä en päästänyt.

—Minä rakastan sinua, Mari, kuule, minä rakastan sinua, kuuletko!

—Narraatte vain minua...

Mutta minä melkein itku kurkussa vakuutin ja vaadin, että hänen täytyy se uskoa.

—Aikanne rakastatte ja sitten jätätte.

—Et saa sanoa noin, minä otan sinut vaikka paikalla, jos lähdet.

Ei sanonut, lähtisikö vai ei, mutta salli jo suudella itseään vapaasti, salli minun tarttua molempine käsineni kaulaansa eikä vetänyt pois omaansakaan pääni alta, jonne sen asetin. Sain paneutua hänen viereensäkin, sitten kun hän ensiksi oli tiukasti kääriäissyt peitteensä ympärilleen.

Lienenkö minä koskaan ollut niin onnellinen kuin sinä yönä. Lienenkö koskaan rakastanut niin täydellisesti, niin koko sydämestäni ja niin puhtaasti kuin tuona viileänä kesäyönä tuossa puolipimeässä

aitassa, jonka hataran katon läpi tuikki vähän päivää sisään, jonka orsilla riippui hänen pieni vaatevarastonsa, jossa voimakkaat käsivarret puristivat minua melkein lapsellisella hellyydellä, jossa ainoastaan suudeltava poski hiukan kuumeni ja jossa viattomia puheitamme säesteli loitolta kukkuva käki ja rantoja pitkin viheltelevä vikla.

Kun ensimmäinen aamupeipponen pyrähti aitan takaiseen pihlajaan, pyysi hän minua menemään ja minä tottelin, saatuani luvan tulla toisen kerran takaisin.

—Ollaanko me sitten hyvät? kysyi hän.

—Ollaan me hyvät.

Hän avasi minulle oven, ojensi kätensä sen raosta, ja onnellisissa mietteissä meloskelin verkalleen kotiin, jossa kaikki vielä nukkuivat ja minä häiritsemättä pääsin vuoteelleni. Aurinko nousi silloin juuri näkyviin, ja ensimmäinen aamutuulen henkäys lepahutti haavan lehtiä ikkunani alla.

* * * * *

Se uudistui useampana yönä. Hän uskoi jo minuun. Me teimme torppia, ostelimme taloja ja lehmiä ja hevosia ja ajoimme omilla kärryillä kirkkoon vihille. Yhä kauemmin viivyin minä hänen luonaan, aikaisemmin tulin ja myöhemmin läksin. Ei pelännyt hän enää isäntäänsä enkä minä kotiväkeäni. Kävin heillä päivilläkin, istuin isännän kanssa kamarissa, jonne hän kantoi kahvit, ja hän pistäytyi meillä sunnuntai-iltoina.

Olin päättänyt keskeyttää koulunkäyntini ja sanoa kaikki isälleni, kun taas tulisi aika lähteä syksyllä kouluun.

* * * * *

Mutta hän oli saanut tietää sen toista tietä.

Eräänä aamuna, kun taas päivän valetessa palasin kotiini, istui hän verannan rappusilla minua odottamassa. Joku oli kai nähnyt minun liikkuvan öillä ja käynyt kantelemassa.

—Mistä sinä tulet? ärjäisi hän ankaralla äänellä.

—En mistään ... ongelta minä...

—Sinä valehtelet ... olet ollut yöjalassa.

—Kuka sen on sanonut?

—Vieläkö julkeat kieltää! Sinä olet huonoilla jälillä, poika ... mutta varo itseäsi, jos tahdot säästää nahkaasi! Mitä sinä toissa yönä teit siellä Rantalan piian aitassa...

—Rantalan piian aitassa?

—Sinut on nähty sieltä lähtevän keskellä yötä... Eikö se ole totta?

—Totta se on... Mutta ei siinä ole sen pahempaa.

Minä seisoin isäni edessä sillä mielellä kuin olisin tahtonut sanoa:

»Lyö, jos haluttaa!«

Isäni oli jalo mies, me emme koskaan olleet sanoneet paha sanaa toisillemme, suora tunnustukseni kai vaikutti häneen, hän pidätti itseään, vältti minun katsettani ja viittasi minua istumaan viereensä penkille.

—Minä uskon sinua, kun itse sen vakuutat ... jos et ole puhunut totta, niin saat tehdä tiliä omantuntosi kanssa.

—Totta minä olen puhunut. Mutta minä aion mennä naimisiin ja erota koulusta.

Isä loi minuun pitkän, tutkivan katseen:

—Aiot erota koulusta?

—Ja sitten rupean talonpojaksi!

En tiedä, oliko isäni ehkä aikoinaan kokenut samaa vai muutenko hän vain osasi asettua kannalleni; odotin, että hän nauraisi minulle ja panisi kaikki pilkaksi, mutta hän otti sen tyynesti ja totisesti ja alkoi

puhua minulle niinkuin asiasta, josta kannatti keskustella.

—Ei kai se ole niin kiireellinen asia, ettei sitä ennen voi lukujaan lopettaa ... ennättäähän sen vielä sittenkin.

Enhän voinut minäkään sanoa, ettei ennättäisi. Ja sillä lailla se ikäänkuin sovittiin, että kun olen tullut ylioppilaaksi, niin voihan asian ottaa uudelleen puheeksi.

Mutta kun se oli tullut näin melkein julkiseksi, niin katosi siitä sen salamyhkäisyys, ja kun minä aloin tarkemmin ajatella, niin minua hiukan hävetti. Olin valmistautunut vastarintaan, ja nyt siinä ei ollut sen enempää. Sitten epäilytti minua vielä se, että isäni ehkä nauraa itsekseen minun tuumilleni ja pitää niitä lapsekkaina. Miksikäpä hän muuten olisi kohdellut minua niin suojelevasti.

Maria en saanut sen jälkeen nähdä, hän ei tullut meille käymään, enkä minäkään rohjennut mennä häntä tapaamaan. Muutaman viikon päästä tuli sitten kouluun lähtökin.

Ja kun seuraavana kevännä palasin kotiin Helsingistä, päässä ylioppilaslakki, ei edellisen kesäisistä tuumista enää tullut puhetta. Eikä minuun enää tehnyt sen syvempää vaikutusta, kun kuulin, että Mari oli mennyt naimisiin.

* * * * *

Mutta ei se kuitenkaan ole koskaan haihtunut mielestäni tuo kesäinen unelma. Mari ja hänen miehensä asuivat maantien varressa huonemiehenä pienessä mökissä. Melkein joka kerta, kun ajoin siitä ohitse, näin hänen kasvonsa matalan ikkunan läpi. Ne näyttivät kalpenevan vuosi vuodelta. Ja joka kerta juoksi mökin ovesta, jonka porstuana oli pistekota, maantien veräjälle joukko valkotukkaisia pikkutyttöjä katsomaan ohiajavaa. Kuulin heidän elävän köyhyydessä, ja minun tuli heitä aina sääli notkuvissa kieseissä istuessani. Tuli samalla sääli itseänikin ja omaa elämäni. Ajattelin usein vieläkin, että jos »kesäinen unelmani» olisi saanut toteutua ja jos minussa olisi ollut niiden päätöksien pitäjää, joita Marin kanssa olimme hänen viileässä aitassaan haaveksineet, olisi minusta ehkä tullut talonpoika ja kunnan kansalainen, jota vastoin nyt olen—en ole mitään siitä, miksi olisin tahtonut ja miksi olisi pitänyt.

SASU PUNANEN.

Luonnonlahjat ovat epälukuiset ja sen tähden niistä lieneekin jokainen saanut oman osansa. Tavallisesti kyllä puhutaan lahjakkaista ja lahjattomista ihmisistä, mutta se tulee kai siitä, ettei kaikkia ihmisiä saada nähdä heidän oikeassa ympäristössään. Mutta anna heidän kunkin päästä omalle alalleen, niin näet, mihin heistä mikin kelpaa. Luulit häntä aivan mitättömäksi mieheksi ja yht'äkkiä saattaa hän esiintyä lajinsa täydellisimpänä.

Sasu Punasesta olin aina luullut, ettei hän ole mitään. Lihava, laiska, unelias, harvapuheinen, ei mitään harrastuksia, ei mitään innostusta. Hän luki papiksi, apulaispapiksi, olisi voinut sanoa siihen nähden, miten korkealle hän näytti päämaalinsa asettavan. En löytänyt hänessä mitään erikoista taipumusta, en ainoatakaan alkuperäistä ajatusta enkä perittyä intohimoa, josta ainakaan minä olisin mitään tietänyt, vaikka asuttiin samassa talossa, seinä väliä—ellei lukisi niiksi sitä, että hän piti nukkumisesta ja että joskus varta vasten meni Kämppiin syömään pihviä. Mutta muuten ei mitään merkkiä, millä hän olisi osoittanut olevansa »oma itsensä» eli, niinkuin sitä siihen aikaan olisi sanottu, kun norjalaiset kirjailijat vielä olivat muodissa: »vaere sig selv».

Ei mitään—ennenkuin hän yht'äkkiä ilmestyi eteeni kaikkine lahjoineen.

—Lähdetään kylpemään, sanoi hän minulle eräänä iltana.

—Enpä minä nyt ... olin aikonut mennä Suomalaiseen Teatteriin.

—Mitä varten teatteriin?

—Siellä on tänään premieeri.

—Ennätät sinä nähdä sen premieerin vastakertanakin ... tule pois, minä pistouvaan issikankin, jos lähdet.

Oli ensimmäinen rekikeli, minä olen intohimoinen ajurilla-ajaja, ja niin lähdettiin saunaan ja jätettiin premieeri—toiseen kertaan.

Suomalaiset ovat keksineet saunan, sanotaan—ainoa keksintö muuten, mikä lienee heidän omansa; samoin kuin samovaarin sanotaan olevan ainoa koje, minkä venäläiset ovat itse keksineet. Sentähden tämä kansa osaa kylpeä paremmin kuin mikään muu kansa. Ja sentähden on tämän kansan keskuudessa myöskin parhaimmat kylpijät, etevimmät löylytaiteilijat. Mutta en ole niidenkään joukossa vielä tavannut toista sellaista kylpijää kuin hän, tämä Sasu Punanen. Hän on etevän rotunsa kaikista etevin, hän on kaikkien saunaniekkain saunaniekka.

—On suuri epäkohta, ettei ole höyrykaappia ja löylysaunaa samassa yhteydessä, sanoi hän, kun olimme ostaneet piletit—ensimmäinen kerta muuten, kun kuulin häneltä jotain arvostelua olevista oloista. Onko Miinan sauna vapaa? huusi hän sitten käytävän perillä.

Miinan sauna oli vapaa, ja sinne astuessamme selitti hän minulle, että hän ei huoli muista kylvettäjistä ... ennen vaikka odottaa tunnin vuoroaan.

—Ottaako herrat ammetta vai suihkua saunan päälle?

—Pitäisihän Miinan tietää, että minä otan sekä ammetta että suihkua.

—Ja vastoja kanssa?

—Vastoja kanssa, mutta elkää panko niitä vielä hautumaan.

—Elä pidä kiirettä, neuvoi hän minua, kun näki minun kiireesti sukivan vaatteita yltäni.—Saunassa pitää riisuutua verkalleen eikä niin, kuin jos tuossa paikassa olisi puulautuminen päätä suoraa veteen.

Ja hänellä oli kokonainen järjestelmä sitä varten valmiiksi mietittynä.

—Eikä pidä nakata vaatteitaan sekaisin mihin sattuu, mistä niitä sitten on vaikea pukeutuessa löytää oikealla ajallaan. Minä panen ne aina siihen järjestykseen, että saan ne taas samassa järjestyksessä mukavasti ylleni. Et usko, kuinka suloiselta se tuntuu, kun on kerran saanut kylpeneeksi.

Oli opettavaista nähdä, miten huolellisesti hän tuon tulevan suloisen tunteensa varalta itse riisuutui. Ensin otti hän palttoon ja sijoitti sen naulaan; sitten kaulahuivinsa samaan naulaan ja hatun päällimmäiseksi, sillä pää oli peitettävä, ennenkuin paltto otettiin ylle.

—Minkä tähden?

—Sentähden, että tuntuu hyvältä sillä lailla.

—Kuka sinulle on sen neuvonut?

—Itse minä olen sen siksi miettinyt.

Toiseen naulaan tuli nuttu ja liivit ja niiden seuraksi kaulus ja paita. Housut ja alushousut ripustettiin erikseen kolmanteen naulaan.

Mutta ennenkuin hän niin pitkälle ennätti, istuskeli hän, hieroskeli, hankaili niskaa, olkapäitä, selkää ja kainalon aluksia, kasvot omituisessa naurun ja suurimman tuskan välisessä irvistyksessä.

Viimeksi veti hän sitten jaloistaan kengät ja sukat.

—Miina, viekää sukat lämpiämään ... anna sinäkin sukkasi lämpiämään.

Nyt oli hän kokonaan riisuutunut. Mutta ennen saunaan menoaan seisoi hän vielä kauan aikaa peilin edessä ja tarkasteli itseään siinä joka taholta. Ja yhtä pyöreää se muuten oli joka taholta.

On toisia ruumiita, jotka esiintyvät parhaassa valossaan vaate päällä, toisia, jotka pääsevät oikeaan arvoonsa voimistelusalissa. Sasu Punasen jäsenet ja vartalo olivat sillä tavalla rakennetut, että ne vasta saunassa näyttivät tulevan oikeaan ympäristöönsä. Jos mieli ymmärtää miehen kauneutta, piti ne nähdä saunan lauteilta, lämpimän, kostean löylyn sisästä.

Pienenlainen pää, paksu punainen niska, pitkä lihakas selkä, alkua ihramahaan, leveät lanteet, pyöreät sääret ja tasapohjaiset jalat, ja muuten tanakkaa tekoa, iho sitkeää ja vedenpitävää kuin kengäsnahka.

Ennenkuin hän ryhtyi varsinaisesti löylyä ottamaan, tahtoi hän hikoilla »kuiviltaan», niinkuin hän sanoi.

Hän heittihe selälleen lauteille ja nosti lyhyet, pölkkyiset jalkansa kattoon kiinni. Mutta katto oli sileä, ja ne luiskahtivat siitä vähän väliä alas.

—Pitäisi olla pykälät katossa, tuumaili hän.—Sinulla on paljon parempi, kun on pitemmät sääret. Voisi sen järjestää silläkin tavalla, että olisi nuora niskan taitse jalkapohjiin... Tämä on saunahetkistä suloisin tämä, kun näin lepäilee ja alkaa hiljalleen hikoilla... No, nyt saisi alkaa panna vastoja hautumaan. Kun sinä vastakertana käyt saunassa, niin elä anna milloinkaan hautoa vastaasi, ennenkuin olet itse lauteilla ... muuten menee hyvä hukkaan. Se lehvän hyvä haju, se on paras koko kylvystä.

Vastan saatuaan ropsii hän sillä muutamia kertoja kinttujaan, ikäänkuin sen terää koetellakseen, ja huutaa sitten päättäväisesti:

—Lyökää löylyä!

Saunapiika lyö löylyä;

—Vieläkö?

—Vielä, vielä!

—Siin' on! ... siin' on!

—Antakaa tulla vain!

—Alkaako tuntua?

—Elä hiidessä, Sasu!...

—Eihän tämä vielä mitään.

—Hellittäkää, hellittäkää!...

Minun täytyy juosta alas, mutta hän sanoo vain rauhallisesti:

—Miina antaa vähän vielä lämmintä.

Kiukaan kivet sähjäivät kuin sata sylkevää kissaa, minusta tuntuu kuin ne tuossa tuokiassa karkaisivat terävine kynsineen kimppuuni ja repisivät minut palasiksi. Huutaen ja voitotellen pakenen minä niitä kyykylläni lattialle, mutta hän komentaa ylhäältä katon rajasta:

—Nyt saa Miina tulla kylvettämään!

Ensin jalkapohjiin, sitten hartioihin ... nyt selkään ... pohkeihin ... taas takaisin jalkapohjiin ... vielä vähän ... vielä vähän ... ääh! ... uh! Sillä lailla ... sillä lailla... Hankaa nyt!... Lyö nyt! Kovemmin! kovemmin! etkö sinä jaksat hutkia!

—Ihanhan te poltatte itsenne ja minut.

—Eihän tämä vielä mitään ... mitenkäs Miina sitten helvetissä!—(Hän laskee vielä leikkiä, pakana!)—eihän tämä vielä mitään miehen löylyksi... Miina käypi vielä terästävässä.

Käsikurkalta heittää Miina-parka, silmiään varjellen, vielä kaksi kipallista uuniin. Kiuas kiljuu, ulisee, siell' on sata uutta kissaa sähjävässä, ja parkuen pakenen minä saunakamariin.

—Eihän tätä enää kestä kivetkään halkeamatta, kuulen saunapiian valittavan.

—No, laitahan sitten suihku reilaan.

Hän on kuin nyljetty hylje siinä, missä hän seisoo jäisen suihkun alla. Mutta siitä tulee liian hitaasti ja vähän vettä, piian täytyy täyttää kaksi sankoa, kiivetä lauteille ja valaa ne sieltä hänen niskaansa.

Nyt ovat hänen mielestään enimmäkseen hiet irtauneet ruumiista, ja hän nousee takaisin lauteille.

—Pesetä sinä itsesi sill'aikaa, kun minä täällä vielä vähän lämmittelen.

—Eikö voisi avata peltiä?

—Elä helvetissä laske lämmintä pellolle ... jumalan viljaa se on lämminkin, tiemmä.

—Pestäänkö herran pää?

—Pestään.

—Odotahan vähän, Ville ... menkää, Miina, noutamaan pullo olutta ... janottaa vähän ... että pääsisi tässä taas vähän hikoilemisen alkuun.

Istuen lauteitten reunalla juo hän yhdellä siemauksella kaksi lasia ja lahjoittaa loput jalomielisesti saunapiialle.

Sill'aikaa kun minua pestään, loikoo hän siellä liikkumatonna ja puhaltaa vain silloin tällöin pitkän, mahtavan päristyksen sieraimistaan. Mitä hän miettineekään, mutta nerolta hän minusta tuntuu omaan itseeni verraten, jättiläisnerolta kaikkien saunanerojen joukossa. Jos oli suomalaisilla saunajumala, jos oli heillä löylynhaltija, jota palvelivat, niin tuommoinen mahtoi hän olla.

—Vai on siellä premieeri tänään Suomalaisessa Teatterissa?—Ja hetken kuluttua:

—Mutta se se on mainio näytös siinä Minna Canthin »Murtovarkaudessa» se saunanäytös.

Kun minä olen istuutunut ammeeseen huuhtoutumaan, laskeutuu hän vihdoinkin viimeinkin pestäväksi.

On nautinto nähdä hänet pesupenkillä. Hän on nyt niin pehmennyt, että hän valuu kuin taikina siihen kiinni, niinkuin tahdoton taikina, jota saunottaja saa leipoa, alustaa ja pyöritellä mielensä mukaisesti. Kuta kauemmin se häntä pyörittelee, hankailee ja muokkailee, sitä onnellisemmalta hän näyttää. Kuta kiihkeämmin se häntä saippuaa, höylää ja hieroo, sitä autuaallisemmiksi käyvät hänen asentonsa.

—Jos Miina vielä vähäisen vetelee paljaalla kädellä selkäpiitä pitkin.

Minä olen jo aikoja sitten saanut lakanani, mennyt saunakamariin, kuivaillut ja olen jo puoleksi pukeutunutkin, kun alkaa kuulua veden läiskettä saunasta.

—Mitä ihmettä se siellä vielä?

Siellä on leveä, punainen möhkäle selkää ja olkapäitä ammeessa. Hänet on pesty, ja hän ottaa parhaillaan puolikylpyä.

—Sata ja viisikymmentä! huokaa saunapiika nääntyneellä äänellä.

Hän saa lakanan hartioilleen, heittäytyy selälleen sänkyyn, peittelyttää itsensä huolellisesti, tuottaa puoli pulloa olutta, tyhjentää sen, otattaa tupakat esille palttoonsa taskusta ja vasta sitten, kun hän on saanut paperossinsa sytytetyksi, huokaa hän, vähän alakuloisesti:

—Huhhuh! kylläpä tuntuu hyvältä.

* * * * *

En malttanut jäädä häntä odottamaan, eikä hän minua kiellettykään. Menin Kämppiin. Tunnin kuluttua ilmaantuu hän sinne, posket kiiltävinä ja pingallaan ja tukka kauniisti jakaukselle kammattuna.

Tyynesti istuutuu hän viereeni, ja ystävällisesti, silmät vähän laimeina, virkkaa minulle Sasu Punanen:

—Minkä tähden läksit sinä kesken pois saunasta ... minä toki otin vielä höyrykaappiakin kylvyn päälle.

AAVE.

Kaarlenpäivänä vuonna 1808 oli Haapalan kartanoon Kymijoen rannalle kokoontunut loistava seura parasta ylimystöä kutsuttuna viettämään hovin herran, vanhan sotilaan, nimipäivää. Sitä vietettiin ainakin isoilla pidoilla, mutta tänä vuonna piivat ne tavallista merkellisemmät ja vieraita edempääkin odotettavissa, sillä ajat olivat epävarmat ja ihmiset tahtoivat tavata toisiaan ja kuulla uutisia. Suomen joukkoja oli siirretty itäänpäin, Tukholmasta oli saapunut upseereja paikkakunnalle, Adlercreutz oli luvannut tulla Kiialasta ja tuoda mukanaan von Döbelnin.

Vieraita tulikin tien täydeltä. Parhaat hevoset valjastettuina suurten kojujen ja korkeakorjaisten rekien eteen alkoi heitä heti hämärän tultua täyttä karkua kiiruhtaa hovin valaistuja ikkunoita kohti. Saapuneina sinne, jossa keskellä isoa pihaa hulmusi pylvään päässä tervainen soihtu, pyörähtivät he ylpeästi leveiden rappusien eteen, ja höyryävät, hirtuvat hevoset sidottiin seinävieriin ja aitovarsiin kiinni, missä ne sitten alituisesti tiukujaan helistelivät ja kalistelivat valjaitaan. Kellojen kilinä, hevosten hirtunta ja kuskien huudot kuuluivat aavojen peltojen yli kauas metsän rannassa oleviin mökkeihin,

joista niistäkin varustauduttiin hovin juhlaa ulkopuolelta ihailemaan ja hovin herralle hurraata huutamaan. Ja sama meno kuului toisellekin puolelle vuoksen yksinäisten venäläisten upseerien korviin, jotka tilapäisissä kasarmeissaan, seuraa ja huvitusta vailla, ikävöiden suorittivat yksitoikkoista rajapalvelustaan.

Ilma oli tänä iltana leuto ja suvinen, taivaalla raskaita pilviä ja tuuli idästä, josta se toi mukanaan Kymin virran kohinaa sen syvästä uomasta, metsän huountaa suoraan vastaiselta rannalta ja yht'äkkiä silloin tällöin katkonaisen torventoitahduksen.

Jo olivat kaukaisimmatkin vieraat saapuneet, jo olivat ensimmäiset tarjottavat tarjotut, tanssittu alkuvalssi ja ensimmäinen katrilli ja vanha klaveri jätetty hetkeksi lepäämään. Tanssin lomassa oli ovi avattu ulos porstuaan ja tyhjän salin läpi kuului ulkona seisovien hevosten aisakellojen ja kulkusten kilinää. Ensi jäykkyys oli voitettu, ja mieliala hilpeni hilpenemistään. Herrain huoneessa oli Adlercreutz tarttunut lasiinsa kilistääkseen isännän kanssa, ja salin perällä kamarissa seisoivat von Döbeln naisten ympäröimänä ja kertoi heidän pyynnöstään palveluksestaan Ranskan väessä ja sotaretkistään Intiassa—kun tiu'ut ja kulkuset yht'äkkiä lakkasivat lirittämästä ja haastelevien korviin kuului pitkulainen torven puhallus, joka tunki avonaisten ovien kautta sisähuoneidenkin perille.

Se oli venäläinen iltasoitto.

Hetken verran se vain kesti, ja olihan se monta kertaa ennenkin näillä seuduilla soinut. Sotilaillekin oli se vanhastaan tuttua säveltä, mutta kun naiset säpsähtivät ja huudahtivat heikosti, niin katkesi von Döbelniltä lause kurkkuun, eikä Adlercreutz tahtonut juoda maljaansa sellaisen fanfaarin puhaltaessa. Syntyi äänettömyys, joka ei tahtonut ottaa loppuakseen sittenkään, kun kellot ulkona taas alkoivat kilistä. Kaikki olivat he sen kuulleet, ja kaikkien korvissa soi se vielä tauottuaankin.

—Sulkekaa ovi siellä! huudahti isäntä; von Döbeln lopetti keskeytyneen lauseensa, Adlercreutz joi isännän onneksi, ja naiset koettivat taas olla iloisia. Mutta mieliala ei enää saanut siipiä alleen.

Sillä ajat eivät olleet iloiset, eivät juuri iloisemmat kuin niin monta kertaa ennen, kun ilmassa liikkui sotahuhuja, jotka sitten aina olivat toteutuneet ja siirtäneet vieraan vallan rajan yhä likemmäksi oman maan keskipistettä. Toinen puoli maata oli jo nytkin temmattu irti toisesta ja Kymin virran valtasuoni enää vain suojeli Suomen sydäntä viimeisen halvauksen iskulta. Ja nyt puistatti muisto menneestä ja paha aavistus tulevasta, ja jätti sotilaankin selkäpiin kylmilleen.

Mutta illalliselle mennessä oli kuitenkin Adlercreutzin ryhti ja von Döbelnin iloisuus saanut mielet entiseen hilpeyteensä. Tanssi ja juomat olivat sen lisäksi panneet veret vilkkaampaan liikkeeseen, ja venäläisetkin olivat jo aikoja sitten menneet levolle. Eikähän niistä sotahuhuitakaan vielä mitään varmaa tiedetty.

Isäntä istui pöydän päässä vieressään Adlercreutz, vastapäätä häntä oli emännän ja talon tyttären välissä von Döbeln ja pitkin pöydän muita sivuja nuorempia upseereja sinikeltaisissa univormuissaan, kukin kaunottarensa kanssa.

Adlercreutz oli pitänyt lyhyen puheen ja esittänyt isännän maljan, joka juotiin suurista kourantäyteisistä hopeapikareista.

—Te olette tehnyt tehtävänne, olette taistellut ja vuodattanut vertanne isänmaan multaan. Teidän väkenne kyllä voitettiin, teidät tungettiin takaisin ja teidän täytyi väistyä ylivoiman edestä. Mutta oli kuitenkin raja, jonka yli eivät saaneet teitä kulkemaan. Te kun olitte tulleet tämän vanhan kotinne kynnykselle, niin iskitte te siihen kantapäänne, ponnistitte omista oven pielistään ja huusitte: »Tähän saakka eikä edemmä!» Ja vaikka toinen puoli virtaa on vihollisen vallassa, niin on tämä puoli vielä meidän. Sillä tästä yli te ette heitä päästänyt. Ja toivokaamme, ettei se ole tapahtuva, niin kauan kuin teidän kookas vartalonne vielä seisoo isänmaan ja Ruotsin rajavartijana.

Döbelnin silmät olivat alkaneet säihkyä. Hänen Intian auringosta ja Ranskan viineistä kuumuneet verensä kiehahtivat, ja kun sotavanhuksen malja oli juotu, ponnahti hän seisoalleen ja huudahti:

—Saanko sanoa sanan minäkin?

Ja kun se hänelle joka taholta myönnettiin, niin hän alkoi:

—Se ei ole tapahtuva, jos minäkin saan vakaumukseni sanoa! En ikinä usko sitä mahdolliseksi! Me äsken kyllä kuulimme oudon äänen, joka näytti meitä hetken verran vavahduttavan. Ja miksei se olisi sitä tehnyt? Onhan se niin monta kertaa ennenkin aaveena soinut korvissamme. Mutta olemmeko sitä koskaan todella säikähtäneet? Minä uskon, että emme, vai kuinka?

—Emme ole! Emme!

—Jos siis emme ole ennen, niin miksikä nytkään!

—Hyvä!

—Ja miksi emme nyt enemmän kuin ennenkään? Siksi, että meidän isänmaassamme on elinvoima, luja ja rikkomaton kuin luonnonvoima! Silpokoot sen, heittäkööt käden sinne, toisen tänne, sirottakoot jäsenemme ympäri kenttiä, ne hakevat toisensa, ne asettuvat itsestään paikoilleen!

Puhujan innostus tarttui muihinkin, he huusivat: »Hyvä, hyvä!» ja hän jatkoi hehkuvin poskin:

—Halkaiskoot ne sen kahtia, repäiskööt toisen puolen toisestaan irti, ne yhtyvät sittenkin ja alkavat aina elämänsä uudelleen!—Maamme on nyt jaettuna keskeltä kahtia. Mutta sillä vakavalla luottamuksella, sillä uskolla, joka, vaikka ei muuta uskoisikaan, uskoo kuitenkin isänmaan yhteyteen ja onneen, tahdon minä juoda isänmaan maljan! Hyvä herrasväki—!

—Odottakaa hetkinen! huusi vanha soturi toisesta päästä pöytää. Tässä talossa on aina ollut tapana, että kuninkaan ja isänmaan malja juodaan vanhasta Kaarle kuninkaan kristallipikarista...

Emäntä viittasi palvelijalle, ja palvelija kiiruhti ottamaan sitä salin nurkasta, jossa se vanhan tammikaapin päällä seisoj Kaarle XII:n vartalokuvan edessä.

—Suokaa anteeksi, herra von Döbeln, tämä keskeytys, mutta se on lahja itse kuninkaalta isävainajalleni.

—Anna tänne se!

Ja von Döbeln oikaisee kätensä sitä ottamaan, ja toisella tarttuu hän isoon viiniruukkuun, tyhjentäkseen sen sisällön vanhaan pikariin.

Mutta yht'äkkiä hän kalpenee, pudottaa viiniruukun kädestään, laskee pikarin pöydälle, horjahtaa vähän, painaa kädellään haavoitettuun otsaansa ja vaipuu sanatonna istuimelleen.

Herrat hypähtävät paikoiltaan ja peräytyvät, naiset huudahtavat kuin olisivat he nähneet aaveen, ja kaikki tuijottavat he sanattomina vanhaan pikariin, jossa näkyy suuri, räikeä rako yläreunasta alareunaan.

Milloin oli haljennut Kaarle kuninkaan lahja, sitä ei kukaan tiennyt.

Mutta isänmaan malja jäi sinä iltana juomatta.

Ja kuukauden perästä kulki vihollinen Kymijoen poikki.

RAKKAUDEN KIRJE.

I.

Olin niin tulisesti rakastunut kuin voi olla ainoastaan koulupoikana ollessaan. Olin viimeisellä luokalla, ylioppilaskirjoitukset olivat juuri päättyneet, ja tunteeni olivat nousseet niin korkealle, että jos olisi ollutkin jonkinlainen lemmen lämpömittari, se ei enää olisi voinut sen astemäärää osoittaa, ei varjossakaan. Kuumuus oli niin kova, että vaikka päiväkaudet kuljin kalpeana ja väsyneenä, niin en silti saanut yölläkään unta silmiini. Minä ähkin ja puhkin, kieriskelin vuoteellani, peite painoi, ja lakanakin oli liian raskas. Päänalunen oli tietysti tuhannella sykkyrällä, oljet allani ruumenna, ja sänky narisi ja valitti vaivojaan.

—Mitä sinä siinä yökaudet peppuroit, ettei saa nukkua, murisi veljeni, joka oli tuomittu nukkumaan samalla tilalla.

—Enhän minä mitään...

—Vai et mitään?

—Kun on niin vari.

—Eipähän minulla ole vari...

Mutta hän ei ollutkaan rakastunut niinkuin minä eikä tiennyt, kuinka minä kärsin.

Minä en voinut muuten, minun täytyi avata ikkuna.

Se oli kaupungin rantaan päin, ja naapurin puutarhan ja takapihan yli näkyi siitä palanen järven lahtea. Ulkona oli valoisa kevätyö, ja siellä oli niin kaunista, niin kaunista, että minua taas melkein itketti.

Eihän tämä ollut aivan ensimmäinenkään rakkauteni. Olihan niitä ollut kolme rakkautta kaikkiaan, yksi siellä maalla ja kaksi täällä koulussa. Mutta minä olin silloin vielä lapsi, ja ne olivat olleet sellaisia lapsellisia rakastumisia. Melkein halveksin itseäni ajatellessani, kuinka naurettava olin ollut siihen aikaan ja kuinka pintapuolisia tunteen olivat olleet. Nehän olivat perustuneet ainoastaan ulkonaisiin ominaisuuksiin, kauniisiin silmiin, kiharoihin ja leiskaviin letteihin. Heidän sisällistä arvoaan—pappilan Helmin, Anna Petterssonin ja viimeksi Ida Nymaninkin—en ollut vähääkään punninnut. Ja mikä minä olin silloin ollut? Koulupoika, joka ei voinut kaukaisessaakaan tulevaisuudessa ajatella edes kihloihin menemistä, vielä vähemmän kodin perustamista.

Mutta nyt olivat olot aivan toiset, nyt seisoin elämäni käännekohdassa, olin tulemaisillani ylioppilaaksi, ja nyt tuli minun sen mukaisesti käyttäytyä ja toimiakin. Tunteeni »tuohon naiseen», joka oli minut valloittanut, eivät olleet hetken hurmausta, vaan ne olivat totiset ja syvät. Joskin minä ihailin hänen sinisiä, sielukkaita silmiään ja hänen pitkää, vaaleaa palmikkoaan, niin perustuivat tunteeni oikeastaan rauhaan hänen otsallaan, arvokkaisuuteen hänen kasvoissaan ja ennen kaikkea tuohon tasaiseen hellyyteen koko hänen olennossaan. En ajatellut häntä iloisenä morsiamena, vaan vakavana vaimonani, joka voisi jakaa kanssani kaikki elämän surut ja vastoinkäymiset. Ja juuri se, että hän oli minua *viittä* vuotta vanhempi, juuri se oli parhaana todistuksena siitä, ettei tässä enää voinut olla kysymys tavallisesta lemмен tunteesta. Tämä on kypsyneen miehen totista kiintymistä, tämä on jo syvälle juurtunutta rakkautta, josta riippuu koko hänen tulevaisuutensa ja joka määrää hänen elämänsä suunnan ainaiseksi. Jos hän rakastaa minua, olen pelastettu. Ellei—hyvästi silloin ihanat unelmani rakkaudesta ja onnesta! Minä olen oleva ikuisesti murrettu mies. Minä tunnen sen, että jos niin käy, silloin tulen elämään vain kalpeana haamuna siitä, mikä muuten olisin voinut olla. Te huolettomat, kokemattomat ystäväni, toverini ja veljeni! Te ette ole vielä tulleet elämäänne tienhaaraan, te ette tiedä ettekä kenties tule koskaan tietämäänkään, mitä ovat elämän taistelut. Iloitkaa te vain, naurakaa, lyökää palloa lupapäivinä ja nukkukaa—lapset!

Minä en nimittäin ollut ollenkaan varma siitä, rakastaako *hän* minua. Yksi todistus minulla tosin oli, ja se oli jotenkin hyvä: en tiennyt, että hän ainakaan rakastaisi ketään muutakaan. Hän oli hoitamassa täällä kaupungissa nuorempia sisariaan ja veljiään, joista yksi oli minun luokkatoverini ja paras ystäväni, tietysti. Olin heillä joka päivä, ja hän oli minulle aina niin tasaisesti ystävällinen ja hyvä, ja joka kerta, kun lähdin heiltä, pyysi hän, etten »unhottaisi pois». Mutta ei hänen silmissään kuitenkaan näkynyt mitään erikoista tunnetta. Kenties ei hän aavistanutkaan, että olisin voinut rakastua häneen, kun hän oli niin monta vuotta minua vanhempi. Se on tietysti hienotunteisuutta hänen puoleltaan. Ja sentähden täytyy *minun* ottaa ensimmäinen ratkaiseva askel, minun täytyy tunnustaa hänelle tunteeni.

Olen jo aikoja sitten päättänyt, että sen on tapahtuminen heti kohta, kun kirjoitukseni ovat onnellisesti suoritettut. Sitä ennen—se olisi ollut väärin häntä kohtaan.

Nyt ne ovat ohitse ja ovat onnistuneet. Illalla on tullut siitä Helsingistä sähkösanoma. Toverini ovat lähteneet lähimpään maataloon punsipulloineen. Mutta minulla on nyt tärkeämpää tehtävää.

Veljeni nukkuu seinään päin, kääraistyään kaikki peitteet ja lakanat ympärilleen. Viereisessä kamarissa kuorsaavat toiset. Tornin kello lyö kaksitoista yöllä. Kaikki on hiljaa. Nyt on tullut otollinen hetki. Nyt tunnen, että se tulee sujumaan. Tänä yönä se on tehtävä. Ja juhlallisin tuntein, kasvat jäykkänä, mutta käsi vähän vavisten, avaan minä laatikkoni. Laatikossa oli lukittu paperilaukku ja laukussa kirjeeni konsepti. Nyt se on puhtaaksi kirjoitettava—punaiselle paperille sinisellä musteella—ja huomenna on se oleva hänen käsissään.

—Mitä sinä siellä taas ratuuttelet? ärähtää veljeni unissaan.

Se ei ole mikään tavallinen rakkauden kirje, sillä tämä rakkauskään ei ole mitään tavallista rakkautta. Minä en kosi, minä ainoastaan »ilmoitan hänelle tunteeni».

»Minun täytyy saada sanoa sinulle—kirjoitan minä—mitä sydämeni tuntee. Jos voisin, niin minä kätkinsin ne, kätkinsin ainiaaksi, mutta tunnen, että se ei ole mahdollista. Ehkä kummastut tätä, ehkä loukkaudut ja suutut; mutta jos voit, niin anna minulle anteeksi, ja menköön tämä asia meidän salaisuutenamme hautaan.»

Ja tämän esipuheen jälkeen alan minä selittää hänelle tunteitani. Monta yötä olen tähän työhön menettänyt, mutta sitten siitä on tullutkin kahdeksan sivun pituinen, pieni novelli. Erittäinkin olen

ihastunut muutamiiin paikkoihin, joihin asetan suurimmat toiveeni ja joiden luulen pitäväni saada hänet lämpenemään, vaikka hän vielä olisikin kylmä.

»Jo silloin, kun viime kesänä olin teidän luonanne siellä maalla, heräsi minussa se tunne, joka nyt on kasvanut voittamattomaksi. Me palasimme järveltä veljesi kanssa. Sinä olit rannassa meitä vastaanottamassa, heilutit meille liinallasi ja huusit hellällä äänelläsi meitä päivälliselle. Olit avopäin, aurinko valaisi kasvojasi ja vaaleanpunaista pukuasi. Olit silloin kuin taivaallisesti kirkastettu—ja se kuva painui siitä hetkestä unhottumattomasti mieleeni».

—»Ehkä erehdyn—ja voihan ihminen niin helposti erehtyä—mutta minusta kuitenkin näytti siltä, kuin en minäkään olisi ollut sinulle aivan yhdentekevä. Kun olimme viinimarjoja syömässä teidän puutarhassanne, niin sinä kutsuit minua luoksesi parhaaseen pensaikkoon, taitoit täyteläisimmän tertun ja ojensit sen minulle pansaan yli. Oisitko tehnyt tämän, ellet olisi minusta vähääkään välittänyt?»

—»Mutta kaikista ihanimpana esiinnyit sinä edessäni silloin, muistatko, Fanny, viime talvena, kun sisaresi oli pienen lapsensa kanssa käymässä täällä luonanne. Sinä otit sen hänen sylistään, pidit sitä niin hellästi ja taitavasti käsivarrellasi, että mieleeni muistui Rafaelin kuuluisa madonna.»—

»Sinun soittosi talvi-iltain hämärässä, kun istuit haaveksien pianon ääressä ja lauloit niitä lauluja, joita tiesit minun rakastavan, en voi sitä sanoin selittää, millaiset tunteet minussa silloin myllertivät, vaikka minun täytyikin istua rauhallisena ja kätkeä epätoivoni riehuvaan rintaani»—

»Mutta nyt sitä en enää voi, minun täytyy saada varmuus. Minä lähden muutaman kuukauden päästä ulos maailmalle, tiemme eroavat, emme kenties enää koskaan tapaa toisiamme. Sanon 'kenties', sillä yksi mahdollisuus vielä on, ettemme iäksi eroaisi. Mutta se mahdollisuus ei ole minun määrättävissäni, vaan se on sinun. Anna se minulle, jos voit, mutta ellet voi, niin sano sekin, sano suoraan ja säälimättä. Sillä varmuus, olkoon se kuinka karvas tahansa, on aina parempi kuin epävarmuus.»

Aamu jo valkeni, kun olin lopettanut puhtaaksikirjoittamisen. Ilman konseptia kirjoitin siihen vielä näin kuuluvan lisäyksen:

»P.S. Jos sinun hyvin käy maailmassa, jota sydämestäni toivon—sillä nyt, kun aamu koittaa ja luonto taas yön jälkeen herää uuteen elämään, tunnen minä, että rakkaudessa ei ole ollenkaan itsekkyyttä—niin pyydän vain, että vaikka et minua rakastaisikaan, et kuitenkaan ajattelisi minua katkeruudella etkä minua tuomitsisi. Ehkemme enää koskaan tapaa toisiamme. Ehkä kohtasimme toisemme eilen viimeisen kerran, kun sinä tulit samalla hetkellä Hiltusen puotiin kuin minäkin olin siellä. Mikä omituinen sattuma! Se oli vain pieni kohta, johon et varmaankaan—jos et rakasta minua—pannut sen suurempaa huomiota, mutta joka painui minun mieleeni ja tulee siellä säilymään niinkuin nämä muutkin.—Ka, sinä täällä! sanoit sinä ... oletko ostanut jotain? —Olen! vastasin minä, ja ääneni vapisi.—No, mitä sitten!—Sen saat sittemmin tietää.—Milloin saan sen tietää?—Kerran!—Nyt voin sen sanoa: minä olin silloin ostamassa tätä punaista paperia, jolle tämä kirje on kirjoitettu.—Mutta kylliksi nyt... En tahdo sinua kauemmin ikävystyttää. Hyvästi!—Iäksikö hyvästi?»

Kirje on valmis, taitan sen huolellisesti kokoon, suljen kuoren ja kirjoitan siihen: »Neiti Fanny Friberg—käteen.»

Samassa laulaa vastapäätä olevan naapurin kukko ensimmäisen sävelensä ja kello kirkon tornissa lyö kolme. Vetäisen ikkunan kiinni ja laskeudun levolle niinkuin kuolemaan tuomittu, joka huomenna viedään mestauslavalle ja joka juuri on kirjoittanut viimeisen tahtonsa.

II.

Seuraavana aamuna—joka oli sunnuntai—oli taivas pilvessä ja ilma kostea, vaikkei satanut. Meillä oli murakoita potaattihaudikkaita aamiaiseksi, kotoa tuotua nuorta piimää ja tuoretta pannurieskaa. Olin yhä vielä juhlallisella tuulella ja söin synkästi ja koneellisesti. Mutta veljeni olivat aamuvirkeitä ja rupesivat tekemään kiusaa.

—Sitä se on merkillinen mies tuota ... yökaudet se valvoo ja kirjoittaa mitähän kirjoittaneekin ... eikö tehne rakkaudenkirjettä, koskapahan oli ostanut eilen punaista paperia?

—Kuka sinulle on sitä valehdellut?

—Hiltusen puotipoika sanoi.

—Se ei ole totta!

—Sitä Fribergin Fannyako sinä?

—Suus kiinni!

Hoitajamme, vanha perheen palvelija, pitää minun puoltani:

—Syökäähän pois elkääkää tyhjää hupattako.

Siihen se jäi, ja minä lähdin ulos kaupungille, kirje povitaskussa.

Se olisi nyt ollut saatava perille, mutta siinä ilmaantui yht'äkkiä odottamattomia vaikeuksia. Kaupungin postia ei ollut eikä minulla ollut ketään, jonka olisin voinut lähettää viemäänkään. Jos vilkuttaisin issikan ja antaisin sille viisikolmatta penniä ja sanoisin, että vie tämä kirje neiti Fanny Fribergille? Mutta siitä syntyisi liika suurta meteliä. Se ajaa koluuttaisi rattaineen niiden portista sisään, seisauttaisi hevosen rappujen eteen ja kompuroisi keittiöön. Ehkei olisi Fanny itse saapuvilla, mutta jos olisikin, niin saattaisi hän kysäistä: »Keneltä on tämä kirje?» Siltä ja siltä, voisi issikka vastata paukauttaa, niin että kuuluisi kaikkiin huoneisiin. Tai jos ei kysyisikään, niin saattaisi Fanny mitään paha aavistamatta avata kirjeen kaikkien nähden, ja punainen paperi herättäisi heti kohta epäluuloa. Se olisi kyllä nerokas tuuma, jos lähettäisin kirjeen eri kuoressa johonkin postikonttoriin, ja kun ne sen avaisivat siellä, niin palauttaisivat tänne takaisin, kun olisi postimerkki päällä. Mutta mitä ne ajattelisivat siitä siinä postikonttorissa? Ja sitä paitsi voisi kirje hukkuu; ja jos tulisikin perille, en tietäisi, milloin se on tullut.

Ei sitä voi muuten järjestää, kuin että itse pistän sen hänen omaan käteensä. Mutta ei sekään ollut niin mutkatonta. Mitenkä minä sanoisin hänelle? Niinkö, että: »Tässä olisi minulta sinulle kirje?» Ei se sovi. Jos en virkkaisi mitään, ojentaisin sen vain hänelle äänettömällä liikkeellä ja hyökkäisin ulos? Mutta eikö sekin ehkä olisi naurettavaa?

Yht'äkkiä iskee päähäni nerokas tuuma. Sisareni Hanna ja hän ovat joskus olleet kirjeenvaihdossa. Minä annan sen hänelle ja sanon, että se on tullut minulle Hannan kirjeen sisässä jonkun matkustavaisen mukana ja sitten minä sanon, että nyt täytyy minun mennä.

Mutta kun tulin heille, ei Fanny ollut kotona. Oli mennyt kirkkoon. Veli oli kyllä kotona, mutta ehdotti, että mentäisiin kävelemään. Ja minun täytyi kävellä hänen kanssaan koko aamupäivä ja palata kirje taskussa kotiin päivälliselle.

En saanut asiaani toimitetuksi iltapäivälläkään. Kävelin kyllä heidän ohitsensa, ja pihalta kuului krokettipallojen pauketta. Mutta lankun raosta näin, että siellä oli vieraita. Turha olisi yrittääkään, sillä tietysti ne jäävät sinne koko illaksi.

Kaupunki kiehuu sunnuntaiyleisöä. Suurissa, kaduntäyteisissä laumoissa vaeltavat koulupojat ja koulutyöt ylös ja alas kaupunkia pitkin, nauraen ja metelöiden. Minua ne inhottavat kaikki tyynni. Semmoisia iloisia, pintapuolisia ja kevytmielisiä olentoja, joilla ei ole aavistustakaan elämän todellisista kärsimyksistä ja tuskin tuleekaakaan... Ja yhä ne vain pelaavat kroketta siellä Fribergin pihassa, vaikka jo hämärtää. Se Fannykin ... mitähän sillä nyt on niin hauskaa naurettavaa? Ja minun täytyy mennä yksin kotiini. Otan avaimen ovelta, heittäyn vuoteelleni ja olen onneton.

Seuraavana aamuna alkoivat jo tentit. Mikä kohtalon iva—sanoin minä— lukea tällaisessa mielentilassa vanhoja vuosilukuja! Mikä ilmeinen ironia—hymähdän minä katkerasti—ratkaista probleemeja, kun elämän suurin kysymys odottaa ratkaisuaan!

Eikä tuo otollinen hetkikään näyttänyt koskaan tulevan. Silloin kun vain suinkin sopi, minä tosin menin hänen luokseen siinä vahvassa vakaumuksessa, että nyt se tapahtuu. Mutta oli niinkuin olisi varta vasten niin asetettu, etten koskaan saisi tavata häntä kahden kesken. Milloin on mikin hänen pikkuveljistään ja sisaristaan saapuvilla, ja niitä näyttää nyt kihisevän enemmän kuin koskaan ennen hänen ympärillään. Milloin niitä on toisessa nurkassa, milloin toisessa, milloin ne kaikki katsoa moljottavat minua vasten silmiä. Voisi se hyvin hyvästi ajaa ne peräkamariin! Ja sen se kai tekisikin, jos rakastaisi minua. Mutta rakastaakos se—? Ja jos joskus olisin nopealla käden käänteellä ennättänytkin suorittaa asiani ja hyökätä sen tehtyä tieheni, niin en saanut sitä tehdyksi omilta epäilyksiltäni. Monesti olen jo siirtänyt kirjeen povitaskusta sivutaskuun, monesti siihen jo tarttunut ja aikonut nakata sen hänen syliinsä. Mutta aina jää pala nielemättä. Huomenna nielaisen ... mutta kurkkuun se jää huomennakin.

Kului päiviä ja kului viikkoja. Illoilla aina varmuuden vuoksi suljin kirjeeni lukittuun laatikkooni ja aamulla otin sen sieltä esille. Kuori alkoi tahraantua ja nurkat väännyä koirankorville, niin että se lopulta piti kääriä paksun, harmaan paperin sisään.

Ei käynyt syönti päivällä eikä yöllä nukkuminen. Kuumuus oli kohonnut vielä korkeammalle. Vuoteesta ei ollut kuin riekaleita jälellä. Veljenikin oli vaatinut vuode-eroa ja laittanut itselleen oman tilan sohvan kannelle toiseen huoneeseen.

III.

Lukukausi lähenee loppuaan, tentit ovat kohta kaikki suoritettut. Mutta tunteeni ovat yhä vielä povitaskussa, ja yhä tykyttää sydän harmaaseen paperiin—kun yht'äkkiä tulee apu kuin taivaasta suoraan.

Kaupungin naiset ovat varattomien ylioppilaskokelaiden hyväksi panneet toimeen arpajaiset. Fanny on valittu myömään arpoja, ja eräänä päivänä —yhtenä kaikkein synkimmistä—kysyy hän minulta, enkö tahtoisi ruveta hänen kasöörikseen.

Hän siis rakastaa minua! Minä en siis olekaan hänelle enää yhdentekevä! Ilmankos hän siis on ollutkin niin alakuloinen! Kuinka en ole sitä ennen huomannut!

»Oi terve pohjola, isäimme onnela!»—laulan minä pukeutuessani ja riennän hevosella noutamaan häntä hänen asunnostaan.

Hän tulee ovesta vastaan, pannen hansikkaitaan käsiinsä. Yllään on hänellä vaaleanpunainen puku. Vaaleanpunainen!

—Kas, kas! sanoi hän, frakissa ja vaikeassa kaulahuivissa ... käännypäs ... se sopii hyvin tuo sinun uusi pukusi.

Saan sulkea hänet melkein syliini auttaessani päällysvaatteita hänen ylleen.

—Ei tarvitse tulla noutamaan, sanoo hän palvelijalleen. Ja minulle:—
Ole hyvä ja pistä tämä avain taskuusi.

Nyt ei ole enää epäilemistäkään, nyt olen siitä varma! Ja tänä iltana tulee se tapahtumaan!

Ei koskaan ole hän ollut niin kaunis kuin tänä iltana. Me seisomme pienellä lavalla ylempänä muita. Hän latelee noita somia valkeita paperikääröjä lasiselle lautaselle, minä otan vastaan rahat, meidän yhteinen kaupparamme käy hyvin, ihmiset sanovat ostaessaan: »Teidän onnellanne!» ja meidän arparamme ovat myydyt loppuun ennemmin kuin kenenkään muun.

Aika kuluu kuin huumauksessa. Franseesi on alkanut, ja me olemme asettuneet premieerille, kahden hengen istuttavalle pienelle sohvalle.

Ensimmäinen vuoro on jo ohitse enkä ole vielä saanut sitä sanotuksi. Mutta onhan vielä kolme vuoroa jäljellä. Olen ostanut arpoja minäkin ja lahjoitan ne hänelle. Hän voittaa komean lamppumaton, mutta ei tahdo sitä ottaa.

—Mutta se on sinun!

—Ei, ei, en minä ota.

Toinen vuoro alkaa. Astun, onneton, hänen helmalleen, ja hän rientää naisten pukuhuoneeseen sitä laittamaan. Saan istua koko sen väliajan yksin sohvalla.

—Suo anteeksi, sanoo hän tultuaan, ja me aloitamme kolmannen vuoron. Ei hän näytä suuttuneelta, Jumalan kiitos, hymyileekin, kun karkelemme vastakkain. Mutta minä tanssin kuin tulisilla hiilillä, sillä nyt ei ole kuin yksi väliaika jäljellä ja nyt sen täytyy tapahtua. Enkö voisi ehkä jättää sitä siksi, kun menemme yhdessä kotiin? Ei, se ei ole enää mahdollista, veli voi tulla mukaan!

Hän istuu tuossa syrjin minuun ja leyhyttelee viuhkallaan kuumuutta pois poskiltaan. Sekondi on lattialla yhtenä epämääräisenä mylläkkänä. Tuossa tuokiossa ne ovat lopettaneet ja neljäs ja viimeinen vuoro alkaa.

Nyt tai ei milloinkaan!... Se on jo rinnassa, se nousee kurkkuun ja kuristaa sitä kuin rautakouralla, alkaa jo painua alas, mutta silloin teen minä viimeisen epätoivoisen ponnistuksen, päätäni huimentaa, enkä tiedä, mitenkä ... mutta silloin se on jo sanottu!

—Vai niin, sepä hauskaa ... onko sinulla se täällä mukanas?

Täälläkö? ... on ... ei ... mitä sanon minä ... se on palttooni taskussa ... minä annan sen, kun mennään...

—No hyvä, ehdinhän sen sittenkin saada. Minä jo luulin, että hän oli minut aivan unohtanut.

—Galopaad! komennetaan.

Nyt se on tehty, nyt en voi enää peräytyä, nyt on kohtaloni ratkaistu!

Minä laukkaan kuin riivattu. Tunnen tuskin, että hän on kainalossani.

—Vaihdosss! huudetaan, mutta minä en tottele, minä en tahdo päästää häntä, minä karkaan omineni ohitse. Lattia läikkyy jalkaini alla, seinät huojuvat kaatuakseen ja lamput heiluvat kuin kirkonkellot. Vapaat vuorot alkavat, minua johdetaan ja viedään ympäri salia, kainaloiden alitse ja rivien lomitse, minä käyn, kumartelen, laukkaan ja pyörin, välistä on hän vierelläni, välistä huomaan olevani yksin ainoastaan herrojen kanssa. Tuntuu niin kumman vieraalta, en tiedä, olenko se minä vai onko se joku muu. Mutta minähän sitä olen sittenkin minä! Mitä? Sanoinko sen hänelle? Niin, niin! Tuolla hän on! Kiertää tännepäin kädestä käteen!—Kylmä hiki kihoaa koko ruumiistani. Tuntuu kuin pyöräyttäisi.—Promenaad!—Avanssee! Retiree!—Ei, ei! Kaikki on ehkä menetetty!—minä tunnen sen yht'äkkiä, minä veltostun ja jäykistyn.

Mutta hän katsoo yht'äkkiä huolestuneesti minuun.

—Voitko pahoin?

—Kuinka niin?

—Olet aivan kalpea.

—Olenko, en tiedä, ei minulla ole mitään.

Tanssi lakkaa samassa. Miksi hän kysyi yht'äkkiä, voinko pahoin? Vien hänet salin yli ja kumarran juhlallisesti, mutta merkitsevästi;

—Kiitoksia, Fanny, tämä oli minun viimeinen tanssini.

—Kuinka niin?

—Ilman vain ... en aio enää koskaan tanssia.

—Et koskaan?

—En koskaan.

Hän katsoo minuun yhä vähän huolestuneesti. Pyörähdän jo mennäkseni, mutta yht'äkkiä tunnen käännähtäväni, näen ojentavani hänelle—sen harmaaseen paperiin käärityn kirjeen. Kuulen sanovani:

—Tässä se onkin ... minä en muistanutkaan ... sisareni kirje ... ja näen, että hän ottaa sen ja menee naisten huoneeseen.

Lattia, jonka yli minun on mentävä herrain ravintolaan, on kuin rajaton erämaa, hyvin kaukana tuolla on ovi ja sen edessä pieniä punaisia naamoja ja jotain valkeata ja mustaa.

Vähän myöhemmin ulkona käytävässä. Olen juonut lasin punssia. Tahdon *juoda* tänä iltana! Tahdon tyhjentää pohjaa myöten elämäni katkeran kalkin. Sillä miksi *minä*, miksi juuri minä olen ikuisesti tuomittu olemaan onnen hylkylapsi! Mikä kirosi minut unhottamaan siihen sen harmaan paperin!

—Oletko nähnyt Hermannia?

Se on hänen veljensä ääni, joka kysyy.

—Täällä hän oli juuri vast'ikään, vastaa joku toinen.

—Ka, täällähän sinä oletkin ... kuule, sinullahan on meidän avain?

—Menetkö jo pois?

—En minä ... vaan Fanny sanoi voivansa pahoin ja pyysi itseään saattamaan ... mutta kyllä minä tulen pian takaisin.

Hyvä kaikki! Hän voi pahoin ja tahtoo *veljensä* saattamaan.

Olisin ehkä ollut »ikuisesti murrettu mies, vain kalpea haamu siitä, mikä muuten olisin ollut», ellei *hän* olisi minua pelastanut. Sillä seuraavana aamuna sain häneltä oman kirjeeni takaisin ja sen mukana seuraavat rivit: »Kyllä olet sen itsekin huomaava, kun oikein ajattelet, että se, minkä olet tehnyt, on hyvin lapsellista.»

Lapsellista! Minunko rakkauteni, minun suuri ja syvä ja miehekäs rakkauteni—lapsellista? Sillä

laillako hän oli kirjeeni käsittänyt?...

Hän säählitti minua.

RUOKAROUVA.

Kai hän oli nyt niinkuin niin monta kertaa ennenkin saanut jäädä kaupunkiin viettämään kesäänsä kuumissa, pihanperäisissä vuokrahuoneissaan, kai täytyi hänen koettaa saada ruokavieraita ja vuokralaisia ainakin sen verran, että edes kesävuokra tulisi maksetuksi.

Hän oli papin leski. Hänen miehensä oli ollut kirkkoherrana muutamassa pienessä pitäjässä. Siitä oli jo monta vuotta. He olivat köyhtyneet, lapset olivat jääneet isästään kesken kouluttamisen, ja viedäkseen heitä eteenpäin oli äiti viimeisine huone- ja keittiökaluineen muuttanut Helsinkiin ansaitakseen jotain vuokralaisten pidolla ja ruuanlaitolla, joka oli ainoa hyödyllinen elinkeino, minkä hän oli oppinut.

Eivät olleet suuria ne tulot, jotka tästä toimesta lähtivät. Murusia ne olivat rikkaiden pöydiltä. Voitto oli vain sitä, mikä ulottuu kolmannelle kahden hengen padalla keittäen. Suurella tarkkuudella ja jokaisen palan punnitsemalla hän sai sen verran tähdettä jäämään, että siitä oli ruuaksi hänelle itselleen ja kahdelle pojalle. Toinen niistä palveli rautatiellä ja hän maksoi ruokansa, toinen koetti pyrkiä ylioppilaaksi eikä kyennyt vielä mitään ansaitsemaan. Molemmat asuivat he tyytymättöminä ja äidilleen yhtämittaa maristen pienessä, ahtaassa huoneessa pihan puolella, oleskellen aterian lomalla yhteisessä ruokasalissa, joka oli puoleksi perheen huone, puoleksi ravintola.

Se huone oli kuva sekä entisistä kulta-ajoista että nykyisistä kullattomista. Parhaat huonekalut olivat vuokralaisten huoneissa, siellä oli missä vanha mahonkipiironki tai verkapäälyksinen kirjoituspöytä, missä entisen vieraskamarin suuri toalettipöytä tai toinen tai toinen noista leveistä, suurista sängyistä, jotka ruhtinaallisina ja arvokkaina olivat täyttäneet rovestin ja ruustinnan entisen makuukamarin.

Salin kalusto oli nahtävästi kokoonpantu niistä huonekaluista, joita ennen oli ollut pappilan sekä ruokasalissa että suuressa salongissa. Keskellä lattiaa oli entinen suuri ja pitkä ruokapöytä, joka täytti suurimman osan huonetta ja jonka siipiä ei koskaan laskettu alas. Silloin kun siinä ei ollut ruokia ja astioita, oli sen yli kuitenkin levitetty valkoinen ruokaliina. Salin eräässä nurkassa oli sohva ja kaksi nojatuolia, jotka aikoinaan olivat olleet uusia ja sametilla katettuja, mutta joita nyt aina peitti palttinainen päällyys. Sohvan edessä oli pyöreä pöytä, jossa aina vetelehti Hufvudstadsbladet ruokavieraitten luettavana. Albumeja, jotka aina koristavat herrastalojen pöytiä ja joista vieraille niin suurella mielihyvällä esitellään talon sukulaiset ja tuttavat, niitä ei näkynyt. Pienessä, vähän likaantuneessa paperikorissa oli kukkas- ja nimikortteja, joita nähtävästi olivat siihen lähettäneet uskollisimmat ruokavieraat. Se oli sekalaista seurakuntaa, ympäri maailman kerättyä, enimmäkseen tunteuttomia, kaiuttomia nimiä. Joukossa oli kuitenkin muuan valtiopäivämies ja eräs Suomalaisen Teatterin nuoremista näyttelijöistä. Sohvan kupeella oli pitkän, aution seinän täyteenä pöytähyly vanhoine nuottivihkoineen ja muutamane romaaneineen. Sen päällä oli kömpelö, kipsinen jäljennös jostain Amor-veistoksesta ja sen kahden puolen pari posliinista maljakkoa. Vastaisella seinämällä oli vanha piano, joka kai oli jäännös niiltä ajoilta, jolloin rouva oli soitellut. Pianon päälle oli ripustettu miesvainajan valokuvasta suurennettu muotokuva ja molemmin puolin häntä pari öljypainokuvaa, jotka esittivät tyrolilaisia maisemia vesiputouksineen, myllyineen ja järvellä soutelevine rakastavaisineen.

Tähän huoneeseen kokoonnuimme me kolmesti päivässä ruualle. Paitsi varsinaisia vuokralaisia oli siellä ylimääräisiäkin ruokavieraita, jotka tulivat ja menivät kuin ravintolassa. Ne tuskin tervehtivät tullessaan ja istuivat pöytään käsiään ristiin panematta. Syötyään he jäivät odottamaan kahvia ja istua rehahtivat sohvaan tai nojatuoleihin, joiden vieterit aina surkeasti parahtivat heidän allaan. Se tuntui niin sydämättömältä tuo, kun ajattelin, missä kunniasa nämä kapineet ennen olivat olleet. Vallitessaan pappilan suurta salia oli sohva ollut parhaiden ja arvokkaimpien rouvien kunniasijana. Ne olivat sen uutuutta ihailleet, silitelleet sen samettipäällystä, kyselleet sen hintaa ja vasta monen tahtomisen ja kehoittamisen jälkeen uskaltaneet ottaa sen haltuunsa. Sitä oli varottu kuin silmäterää, lapset eivät saaneet siinä koskaan istua, ja sentähden oli se säilynytkin tahratonna. Mutta nyt se oli alttiiksi annettuna tuhkan porolle, siihen oli läikkynyt kahvia, ja monesta kohden oli sametin nukka kulunut niin, että loimi pisti näkyviin. Turhaan koetti rouva peittää tätä rakasta huonekaluaan palttinapäällyksellä. Vierasten varomattomasti liikahdellessa ajautui se pois ja ratkeili liitoksistaan.

Mutta ne entiset vieraat ne olivatkin olleet harvinaisia sunnuntaivieraita, jotavastoin nämä olivat

jokapäiväisiä arkivieraita. Ne tulivat ja menivät, useinkin emännälle hyvästiä sanomatta.

Varsinaisetkin vuokralaiset vaihtelivat usein kuukausittain. Sillä paikka ei ollut edullinen eikä hoitokaan aivan mallikelpoista. Laihaa lientä ja mehutonta lihaa jollain korvatakseen koetti hän äidillisellä kohtelulla, perheellisillä neuvoilla ja ystävällisellä puhelulla ruokapöydässä ylläpitää hyvää tuulta. Hän koetti ottaa osaa ylioppilaiden tutkintopuuhiin, kysellä toisilta, »oliko paljon väkeä eilen teatterissa» ja »hyvinkö oli hauska eilisissä tanssiaisissa» j.n.e. Ja mitä ystävällisimmällä äänellä kysyi hän: »Saako luvan olla lisää?» Mutta vieraat välittivät vähemmän hymyilyistä ja hyvistä puheista kuin hyvästä ruuasta. Useinkaan eivät tyytymättömät kasvot tahtoneet ottaa mitenkään valjetakseen. Ja kun hän tiesi syyllisyytensä, jota ei voinut mitenkään auttaa, jos mieli vähänkään päästä omilleen, kun maito yhä harmeni, liha sitkistyi, kahvi kävi heikommaksi ja jälkiruuaksi tarjottiin vuorokauden vanhoja leivoksia, joita sai kaksi viidellä pennillä,—silloin hän arkiutui, oli hätäinen pöydässä, ei uskaltanut katsoa silmiin eikä aina tulla itsekään saapuville.

Vuokralaiset ja ruokavieraat tekivät silloin pilaa hänen laitoksistaan, jättivät syömättä, mitä olivat ottaneet eteensä, ja laittoivat ivallisia terveisiä piikain mukana. Piikat olivat yhdessä liitossa, vaihtuivat nekin joka kuukausi, valittaen työn paljoutta ja huonoa ruokaa.

Usein jäi huoneita tyhjäksi keskellä lukukautta moneksi viikoksi. Silloin oli hän onneton ja surullinen, ja minä näin, että hän oli itkenytkin.—Itsellään oli hänellä tosin parempi ja pojilla myös, joilla nyt oli väljempi ala liikkua. Hän sai maata kunnollisella vuoteella ja oikeassa huoneessa. Mutta ei hän kuitenkaan tullut tyytyväiseksi, ennenkuin hänet jälleen työnnettiin pieneen ahtaaseen kamariin keittiön takana.

Oli se elämää, jossa ei näyttänyt olevan iloista, huoletonta aikaa milloinkaan. Aamusta varhain liikkeellä iltaan myöhään. Jo kello 6 tai 7 lähti hän torille, josta sitten hiljalleen ja vähän väliä lepäillen kävi kotiin, suuri kori kainalossa. Palvelustyttöjä hän ei voinut ottaa mukaan milloinkaan, sillä ne tarvittiin siihen aikaan huoneita puhdistamassa. Kantaja ja ajuri olisi ollut liian kallis, ja harvoin raski hän istua raitiotievaunuunkaan.

Mutta välistä pilkisti sentään ilo hänenkin huoneeseensa. Se tapahtui silloin, kun oli ollut hyvä vuosi, s.o. paljon vuokralaisia ja ruokatarvarain hinnat halvat. Jonakin sunnuntai-iltana tuli kutsuttuina entisiä kaupungissa sattumalta olevia pitäjäläisiä ja muita tuttaviamme rouvan luo kylään. Joukossa oli neitosia, pojat ja muut asumassa olevat nuoret herrat kelpasivat kavaljeereiksi, ja yht'äkkiä pantiin ruokasalissa toimeen tanssiaiset. Sen ohessa leikittiin, laulettiin ja pidettiin helppohintaista perheiltoa toiselle puolelle keskiyön.

Ja se oli vain juhlan aatto, sillä oikea juhla oli vasta jonakin seuraavana päivänä, jolloin jotkut vuokralaisista liittyivät yhteen ja lahjoittivat rouvalle ja hänen perheelleen vapaapiletit teatteriin tai konserttiin. Se oli varsinkin rouvalle itselleen suuri tapahtuma. Hän unohti kaikki huolensa, pukeutui parhaaseensa: vanhanmuotiseen silkkileninkiinsä, pani sormuksia sormiinsa ja ripusti kaulaansa miesvainajansa lahjoittaman kultaperäisen kultakellon. Ja liikkeelle lähdettiin jo melkein tuntia ennen ja oltiin ensimmäisinä paikkoja ottamassa. Moneksi päiväksi oli sitten kertomista ja muistelemista siitä, mitä oli nähty ja kuultu.

Mutta näitä juhlallisuuksia sattui harvoin. Useimmat sunnuntait sai hän olla kotona ja istua yksin, sill'aikaa kun kaikki muut, jopa palvelijatkin, olivat menneet ulos kaupungille. Poikain piti saada vähistäkin säästöistä sen verran, että edes sunnuntaisin pääsivät huvittelemaan. Vaatimalla ne vaativat ja olivat tyytymättömiä ja kiukkuisia, kun ei äidiltä liennyt tarpeeksi.

Väliaika, kun päivällinen on korjattu ja illallista ei vielä ole aika ruveta puuhaamaan, lienee hänestä käynyt hyvinkin pitkäksi. Kaikki huolet silloin johtuivat mieleen. Hän käyskenteli ruokasalissa, kuului asettelevan ja koskettelevan kaikkia, huoautti tuontuostakin itsekseen, raotti lähihuoneiden ovia, ja kun ei luullut kenenkään olevan kuulemassa, avasi hän pianon, istui sen ääreen ja alkoi sitä arasti kosketella. Sormet olivat jäykistyneet, sävelet unohtuneet, hän etsiskeli ja haparoi niitä muistostaan ja sai viimein kiinni jostain vanhasta laulusta. Ne muistot eivät olleet enää pappilan ajoilta, ne olivat aikaisempia ja kaukaisempia, ne olivat kaikuja tyttöpäiviltä, joilta pianokin oli säilynyt ja kulkenut mukana. Toisen toisensa perästä otti hän esille sellaisia lauluja kuin: »Du gamla, du friska, du fjällhöga nord» ... tai: »Djupt i hafvet på demantehällen» j.n.e.

Minä olin jäänyt ruokalevolleni viereiseen huoneeseen ja kuuntelin. Hän ei sitä aavistanutkaan; hän soitti ja laulahtikin väliin heikolla, särkyneellä äänellä. Hän innostui muistoistaan, väliin tuli iloisia polkkiakin, hän tuntui syyttävän kynttilän, kun tuli pimeä, otti esille nuottejakin ja koetti niiden avulla...

Mutta yht'äkkiä soitettiin eteisen kelloa, säikähtäen hypähti hän ylös, paiskasi pianon kiinni ja kiiruhti avaamaan. Ja siihen ne saivat taas pitkiksi ajoiksi jäädä hänen haaveensa menneistä iloista ja

hauskuuden päivistä.

HELSINKIIN.

Jahah! Joo! Kyllähän täällä on hauska, täällä maalla. Sehän *täytyy* tunnustaa, että täällä on hauskaa.

Niin rauhallista, niin ihmeen rauhallista, ettei kuulu kuin oma haukotus. Ne tietysti häiritsevät siellä Helsingissä ne ajurien rattaat ja omnibukset ja veturien vihellykset, se alituinen tulo ja meno, ja vaikka minne menisi, niin näkee ihmisiä, niitä inhoittavia ihmisiä...

Täällä maalla, täällä ei onneksi kuule muuta kuin jonkun tyhmän lehmän ammunnan, ja välistä tulee sika porttia rynkyttämään. Eikä täällä soita ryssät Esplanadissa, täällä laulavat linnut, Suomen laululinnut,— tyhjille huoneille. Eivätkä laula nekään muulloin kuin aamulla varhain, jolloin minä nukun.

Ne eivät siis nekään häiritse, täällä ei, jumal'aut', täällä ei häiritse niin mikään—hiljaisuutta.

Voi, voi, kuinka täällä siis on hauska!

Mikä ihana näköala tuosta ikkunasta! Maantie, niin, maantie, jota ei kukaan aja. Ja järvi, jota ei kukaan souda, ja niitty ja saaret ja salmet ja tähdet ja taivas ja kuu ... ja metsää, metsää, metsää—eikä yhtään ihmistä, ei niin ristin sielua päiväkausiin koko talossa, paitsi muutamia liinatukkia lapsikakaroita, jotka ovat jätetyt tovereiksi pienemmilleen ja minulle. Koeta puhella niiden kanssa, niin sysäävät sormet suuhunsa ja kysyvät: »Hah!» Ja jos jotain kysyt, niin sanovat: »En mää tierä».

Mutta tietysti on kuitenkin ihanata tämä maaelämä, tämä sisämaan luonto, tää maa tuhatjärvinen. Se on vain minun syyni, että minua haukottaa. »Oi, teitä valoisat pohjolan yöt, kun aurinko myötään päilyy, veen vienossa taivahan kanssa» ... jahah, valoisat, kiitän nöyrimmästi, niin valoisat, ettei saa yökausiin unta silmiinsä ja sääsket ynisevät korvan juuressa lakkaamatta. Ei sovi moittia.

Muistaakseni olen minä täällä terveyttäni hoitamassa, hermojani parantamassa, saamassa maitokuuria (tai -kuria)—siitä Jumalan viljasta ei ainakaan ole puutetta. Saisit sitä vaikka silmivedeksesi. Siihen se olisikin omansa, mutta olut on luotu juotavaksi.

Oi, jos olisi Kappeli tuolla metsän reunassa aholla, jonne saisi mennä joka ilta istumaan, juoda tuutinkinsa ja syödä portсионinsa ja sen päälle kahvia—liköörin kera.

Ei ole. Mutta täällä on hapanta leipää ja pitkääpiimää ja talkkunaa ja maitovelliä, on puulusikoita ja torakoita.

Ihana on tämä maaelämä. Ei saa postia kuin kerran viikossa. Ei saa »Päivälehteään» joka aamu vuoteelleen. Viisi kertaa viikossa on painoeste.

Täällä sataa melkein aina, taikka on niin kylmä tuuli, että vatsa vilustuu ja heltyy. Taikka kun ei sitä tee, niin on niin tukehduttavan kuuma, että kieli tahtoo suuhun sulaa.

Tulkaa siis tänne maalle, tulkaa joka mies nauttimaan luonnon helmassa, hatarissa pihanpääkamareissa ja vuotavissa venheissä! Tulkaa rämpimään vetisiä soita ja kapuamaan kivisiä kankaita!

Se on totta, teillä on se viheriä Esplanadi, teillä on viileä Kaivopuisto ja Else Moser ja avara, vilkas meri. Teillä on Hesperia ja »Sirkus veden alla» ja Korkeasaari ja Kaisaniemen päivälliset musiikin kanssa. Mutta mitä se on kaikki—?

Jahah! Vihdoinkin siis posti viikon päästä!

Mitä—? Onko Kappeli jo avattu!? Se uusi, komea, lasiseinäinen Kappeli, jota minä en saanut nähdäkään!

Totta tosiaan!

»Kappeli avattiin viime sunnuntaina!»

—»Lapset, sanokaa emännälle, että herättäisi minut aamulla varhain ... minulla on hyvin tärkeitä asioita ... *minun täytyy heti paikalla matkustaa Helsinkiin.*»

VASTAMYRKKY.

Kaasu oli sammutettu ravintolan suuressa salissa, kaikki muut vieraat olivat poistuneet. Kaksi miestä istui likööripuolikkaan ääressä, pöydällä oli kahvintähteitä, seltteripulloja ja pari kynttilää, jotka valaisivat heidän kasvojaan; muu huone oli pimeä, ja etäämpänä seisoi uninen tarjoilija tyhjennettyä tiskiä vasten nojaten.

Toinen heistä oli vaaleatukkainen ja avokasvoinen, hänen äänensä helähteli iloisesti ja sointuvasti. Toinen oli mustaihoinen ja synkkäverinen, silmät paloivat syvällä päässä, ja kiihoitetuin mielin ja kiristetyin hampain puhui hän kähisevällä äänellä:

»Mitä sinä puhut mustasukkaisuudesta, sinä, joka et ole koskaan muuta tuntenut kuin sitä kaikkein tavallisinta, kaikkein alkuperäisintä ja poroporvarillisinta jokamiehen mustasukkaisuutta halveksitun rakkauden tähden! Se on sitä jokapäiväisintä ja joka-aikaisinta! Mustasukkainen *yhden* naisen tähden yhdelle ainoalle miehelle! Mitä se on semmoinen? Se on lapsenleikkiä! Se on sama kuin ei mitään! Ja se haihtuu huomenna.»

»Mutta minä puhun siitä, joka palaa iän kaiken niinkuin helvetin viha ja jonka liekit eivät milloinkaan sammu ja jonka kekäleet joka hetki uudistuvat.»

»Sillä minä, minä olen mustasukkainen *yleensä*, ja se on minussa perisynti.»

»Minä kadehdin heitä kaikkia, jotka ovat minua onnellisemmat, kaikkia, jotka rakastavat ja joita rakastetaan.»

»Vaikken minä tuntisikaan heitä kumpaakaan, enkä tietäisi, ketä he ovatkaan ... kunhan näen heidän käsi kädessä kadulla kävelevän, nojaavan toisiinsa, istuvan teatterissa vierekkäin ... minä vihaan häntä, tuota miestä, niinkuin olisi hän ryöstänyt minulta morsiameni, viekoitellut minulta minun omani. Ja kuta kauniimpi on tyttö, sitä katkerampi olen minä, sitä suurempi vääryys on minulle tapahtunut, sitä mieskohtasempi on loukkaus minua kohtaan. Minä voin joutua raivoihini, minä puren hammasta, minä puin nyrkkiä. Et sinä sitä ymmärrä, mutta minä olen mustasukkainen monelle yht'aikaa, kaikille, jotka näen, joista kuulen puhuttavan, ja niillekin, joista kirjoissa luen. Mutta jos he tulevat onnettomiksi ja heidän välinsä menee rikki, silloin *minä* vasta olen onnellinen.»

»Onnea minä toivotan ainoastaan niille, jotka, jumalan kiitos, mistä syystä lienevätkään, ovat takertuneet rumiin ja vanhoihin ja vinoihin. Ne he kernaasti pitäkööt!»

»Mutta elkööt viekö minulta minun nuoriani ja kauniitani ... minä vihaan, minä kadehdin, minä olen mustasukkainen heille kaikille, minä tahtoisin rikkoa heidän jokaisen välinsä, panetella heitä toisilleen ... parhaita ystäviänikin! Sinuakin olisin tahtonut ... nyt saat hänet jo pitää ja pidä herran nimessä, mutta silloin kun sinä siitä kerroit, kuinka se oli tapahtunut, kuinka olit häntä suudellut ja syleillyt ja kuinka hän puristi sinua rintaansa vasten ... minä olisin tahtonut tapella kanssasi. Ja jos muistat, niin koetin minä aina saattaa sinua naurunalaiseksi hänen silmissään.»

»Elä suutu! Ei se ole sen kummempaa. Se on vain siksi, että minä olen itse semmoinen saamaton, semmoinen nahjus, hidas, kömpelö, joka en mihinkään ennätä ja joka en uskalla enkä osaa ja jolla ei ole sitä oikeaa taitoa naisten kanssa. Ne arkiutuvat minun seurassani ja kaikkoilevat pois, ne kaikista hienoimmat, somimmat ja sievimmat ... ja sentähden minä aina joudun sellaisiin *tavallisiin* suhteisiin, joita alussa ihannoin ja jotka sitten minua inhoittavat. Ei milloinkaan, kuuletko sinä pöllö, ei milloinkaan mitään erinomaisempaa runollista seikkailua, vaikka olen ikäni niitä hakenut ja maita ja mantereita kiertänyt enkä muuta mitään ajatellut, mutta en koskaan löytänyt...»

»Ja kun en aina jaksa kadehtia ja kun näen, etten mitään voi, en muille enkä itselleni, ja kun tunnen vanhenevani ja aika valuu käsistäni, niin voin minä tulla alakuloiseksi ja surulliseksi, eikä paljon puutu, etten itke. Ja ainoastaan tästä syystä minä olen pessimisti ja naisten vihaaja, nauran katkerasti maailman menolle ja tuomitsen oloja ja ihmisiä.»

»Mutta vielä minä näytän niille kaikille! Vielä minä paranen tästä taudista! Minä kerran vielä

valloitan naisen, joka on kauniimpi, hienempi, häikäisevämpi ja suurenmoisempi kaikkia muita! Jota kaikki minulta kadehtivat! Jonka vertaista ei ole missään ja josta kaikki ovat *minulle* mustasukkaiset, niinkuin minä nyt olen kaikille muille!»

VANHA NUORIMIES.

Hän oli naimaton mies, yksi noita hyvin puetuita ja huolellisesti hoidettuja vanhojapoikia, joita vuosikausien, milteipä kymmenienkin kuluessa näkee samanlaisina uiskentelevan seuralämän virtapaikoissa ja jotka eivät koskaan vanhene eivätkä koskaan käy avioliiton pyydyksiin, vaikka niitä alinomaa heidän eteensä viritetään. Heitä näkee kaikissa konserteissa, hyvin usein teatterissa, varsinkin väliajoilla, melkein kaikissa tanssiaisissa ja joka ilta luistinradalla, josta he ovat nähneet monen ikäluokan nuoria neitosia katoavan, mutta josta he itse eivät henno luopua.

Kun sattuu paras sitä lajia, on hän hiukan surullisen näköinen, ja silmissä on raukeaa alakuloisuutta, jota ei kuitenkaan aina voi sanoa kevytmielisen elämän seuraukseksi, vaan johon syyt näyttävät olevan henkistä juurta. Otsa on puhdas, piirteet hienot ja suu melkein viaton. Tukka on harvaa, ei sentään ulkonaisten tai sisäisten myrskyjen karistamaa, vaan niinkuin olisi murentunut omaa hienouttaan.

Heitä voisi ehkä sattuvimmin verrata leskimiehiin, joilta rakastettu vaimo on kuollut nuorena ja jotka eivät, häntä muistaen, ole voineet muihin suhteisiin antautua.

Ja tavallaan he ovatkin leskimiehiä, sillä useimmalla on heillä mieleen kätkettynä ihanne aikaisemman nuoruutensa ajoilta, jonka he ovat menettäneet, joka ei kuitenkaan ole unohtunut ja johon he nyt turhaan hakevat toisintoa. Mutta he hakevat sitä kuitenkin, ja se on onttona sisältönä heidän elämässään, sillä kuta enemmän he koettavat sitä saavuttaa, sitä korkeammalle se kohoaa.

Hän selitti kerran syyn siihen, miksi se ei ole hänelle onnistunut.

* * * * *

»Minä en voi kehenkään lopullisesti kiintyä,» sanoi hän. »Minä kyllä kiinnyn ja kiinnyn useinkin, mutta en koskaan pitkäksi aikaa ja niin perinpohjaisesti, että siitä voisi tulla lopullinen tosi.»

»Kun tulen tanssiaisiin tai yksityisiin seuroihin tai kylpypaikkoihin— ja minä haen sellaisia tilaisuuksia, joissa naispuolista nuorisoa on koolla—alan minä katsella ympärilläni, läpikäyn koko seuran silmilläni, haen sieltä jotakuta, joka voisi minua miellyttää. Olen tottunut siihen, osaan ensi katseella hylätä ne, joiden kanssa ei maksa vaivaa jatkaa, ja hyväksyä toiset, jotka voivat käydä päinsä. Näkeehän sen heidän tavastaan pukeutua, käyttäytyä, istua, kävellä—kenessä on jotain erikoisempaa tai kenessä ei ole mitään. Nainen on kokoonpantu yksityiskohdista enemmän kuin mies, ja jos yksikin niistä ei soinnu muiden kanssa yhteen, häiriytyy kokonaisuus ja karkoittaa luota.»

»Niistä, jotka jäävät, erottelen sitten ensi tutustumisella pois ne, joiden joku liike, sana, äänenpaino tai kasvojen väre siihen aihetta antaa. Ne ovat aukkoja nuo, joiden läpi voi syvällekin nähdä. Ja minä olen onnellinen, jos joku jää jällelle, joka minua tyydyttää.»

»Hänet minä pyydän tanssiin, liityn hänen seuraansa tai muuten häntä lähenen. Hän on tavallisesti nuori, vasta puhjennut, kernaammin pieni kuin suuri, sillä minä en rakasta niitä, joihin minun täytyy katsoa ylös; piirteiden täytyy olla puhtaat, silmäin suuret ja vartalon virheetön. Pian olemme tutustuneet. Usein olemme jo ensi tanssin aikana ja sillä väliajalla, jolloin virvokkeita nauttien istumme jossain etäisemmässä, turvallisessa paikassa, päässeet vilkkaaseen sananvaihtoon. Minä olen luonnollinen ja toverillinen, johdan keskustelun alalle, johon hän on perehtynyt ja jossa hän helposti saattaa lausua pienet mielipiteensä. Hän alkaa puhella itsestään, sanoo, mistä hän pitää ja mistä hän ei pidä, mikä hänestä on hauskaa ja mikä ei. Kohta innostuu hän puhumaan enemmän itsestään, sanoo olevansa semmoinen ja semmoinen, ja palkkioksi annan minäkin palasen itsestäni. Ja minä näen, että hänen ilonsa on vilpittön, kun sanon hänelle: 'Niin juuri, niin olen minäkin sitä ajatellut.'

»Se on ensi läheneminen, sympatiat hipaisevat ohimennen toisiaan, ja siinä voi välistä olla sanomaton viehätyksensä. Mutta se ei saa kauan kestää. Jos ei mieli sen lyhyeen loppua, ei se saa pitkälle jatkua. Ja tuskin on hän ollut minulla kädessäni, kun lasken hänet lentoon jälleen.»

»Minä jätän hänet ja poistun. En puhuttele häntä sinä iltana kuin sattumalta, jos hän joutuu läheisyyteeni. Sanon jotain, joka muistuttaa häntä siitä, mitä olemme puhelleet. Hän tietää silloin, että

olen häntä ajatellut. Ja se häntä miellyttää. Minä päätän sen siitakin, että hän muiden kanssa tanssiessaan seuraa minua silmillään. Minä annan katseittemme silloin tällöin yhtyä, enkä lähesty muita naisia koko iltana. En häntä, mutta en muitakaan.»

»On niin omituisen viehkeää mennä kotiin tuollaisen illan jälkeen, kuvitella pitkät matkat eteenpäin ja rakentaa tuulentupia tulevaisuuteen. Minä annan hänen käyskennellä edessäni, näen hänen tulevan ja menevän, kuulen häntä kuin kaukaisena kaikuna niiltä ajoilta, jolloin olin todenteolla rakastunut.»

»En juuri hae häntä seuraavana päivänä, mutta jos sopii, käyn sitä katua, jossa olen hänet kohdannut joskus ennen, kun emme vielä tunteneet toisiamme. Minä ilostun, kun näen hänen tulevan. Tekee mieli tervehtiä häntä ja menen häntä vastaan. En seisahdu, en käänny häntä puhuttelemaan. Nostan hattua juhlallisesti, ja hän vastaa vähän arasti ja vieraasti. Mutta siitä minä näen, että hän ei ainakaan ole välinpitämätön.»

»Tuttavuus jatkuu. Me satumme samaan seuraan, ja minä menen suoraa päätä häntä puhuttelemaan. Kun ensi jäykkyys on unohtunut, sanon minä:

»—Te näytätte niin kovasti juhlalliselta, kun teitä näkee kadulla. Vähällä, etten olisi teitä tuntenutkaan.»

»—Entä te itse! huudahtaa hän viattoman avonaisesta.»

»—Mutta kun ensi kerralla tulen teitä vastaan, täytyy teidän tervehtiä minua tuttavallisemmin.»

»Hän on pannut sen mieleensä, hän tekee sen, tekee sen puoleksi leikillä, ja siitä seuraa tuttavallisuus, joka taas tavatessamme muodostuu yhä läheisemmäksi. Minä kysyn, meneekö hän huomenna luistinradalle. Hän sanoo menevänsä, me olemme siellä yhdessä, minä käyskelen sähkön valossa ja hän kiertelee luistellen ympärilläni. Hän poistuu, tulee taas takaisin, minä uskallan huomauttaa hänelle, että tuo liike oli sulava, tuo kierros kauniisti tehty j.n.e.»

»Eikö hän tule huomennä helppotajuiseen konserttiin?»

»Ei hän tiedä ... ehkä tulee.»

»Hän tulee, mukanaan joku tuttava, ja minä pyydän saada istua heidän pöytänsä.»

»Ja minä saatan hänet kotiinsa, haaveksin häntä siellä, täytän tyhjät hetkeni häntä ajattelemalla, annan itseni häntä ihailta ja teen hänestä pienen kotiperhosen, joka asettuu milloin tuolille, milloin sohvalle, milloin lentää ikkunaan ja siitä olkapäälleni. Hän ei herätä minussa muita tunteita kuin viero mielihyvää, minä voisin hymyillä hänelle suojelevasti, kantaa häntä kädelläni kuin lasta.»

»Mutta hän kehittyy, kasvaa suuremmaksi, alkaa vaikuttaa kuin nainen, pyrkii lähemmä ja saa sydämeni välistä värähtämään. Minä säpsähdän sitä, että hän ehkä on rakastunut minuun ja minä häneen. Hän tulee surulliseksi, mutta minua vaivaa vähän, että olen ehkä siihen syyppää. Hän viittaa joskus siihen, että hän ei välitä niistä, joiden kanssa hän seurustelee, ja minä tapaan itseni sanomasta samaa niistä naisista, joiden kanssa hän on nähnyt minun seurustelevan silloin, kun en ole ollut hänen seurassaan.»

»Taas on tullut tanssiaiset. Me olemme melkein koko illan yhdessä. Minulle on käynyt kaikista liikkeistä ja kaikenlaisista pikkuseikoista selville, että hän rakastaa minua. Ja hän luulee kai sitä samaa minusta, koska hän niin luottavasti, niin melkein hervottomasti antautuu vietäväkseni. Hän on kainalossani, pää miltei lepää olkapäälläni, ja käsi ottaa lujasti kädestäni kiinni, kun me pyörimme lattialla. Hän on täydellisesti minun, tuo solakka, valkohartiainen olento, ja minä tunnen hurmauksen, niinkuin olisivat häämme juuri vietetyt.»

»Se on kuitenkin vain hetken tunne, se ehkä vielä kerran tai pari uudistuu, sitä seuraa tyytyväisyys ja —tyydytys.»

»Ja siihen minä tyydynkin enkä jatka sen pitemmälle.»

»Me olemme niin kesyttyneet, niin tottuneet toisiimme—en tiedä, kuinka se niin pian voi käydä, mutta niin minulle aina käy—ettei meitä vaivaa vaitiolokaan. Minusta tuntuu kuin olisimme läpikäyneet kaikki rakkauden eri asteikot ja kuin nyt olisimme tulleet turvallisuuteen toistemme tunteista. Emme enää pidä puhelua vireillä jotain sanoaksemme, emme tartu jokapäiväisiin aineisiin syntyneitä äänettömyyttä poistaaksemme. Ainoastaan joku huomautus silloin toinen tällöin, kun on jotain, joka meitä huvittaa ja johtuu mieleemme, joku pieni piirre, joka näyttää kuvaavalta ja jonka jompikumpi meistä on keksinyt. Voimme kuulla soittoaikin, pelkäämättä, että toinen selittäisi sen epäkohteliaaksi.»

»—Saanko saattaa teitä kotiin?»

»—Kiitos.»

»Vien hänet sinne. Otamme ajurin. Ajamme läpi nukkuvan kaupungin. Varon kädelläni, ettei hän horjahtaisi pois ahtaalta istuimelta.»

»—Hyvä yötä! Kiitoksia nyt—»

»—Kiitoksia itsellenne ... hyvää yötä!»

»Se on kestänyt kuukauden, puolitoista, kenties kaksikin tämä suhde. Se on tuoksunut kuin keväinen tuomen kukka. Kolmantena se olisi ehkä karissut. Minusta alkoi ainakin tuntua siltä. Minä tunsin hänet, tunsin joka värähdyksen ja joka vivahduksen, ja ne alkoivat jo toistua. Ja sentähden jätin minä hänet, en hakenut hänen seuraansa enkä halunnut häntä nähdä. Mutta minulle jäi hänestä hieno muisto, joka väreilee ympärilläni, kunnes sekin vähitellen haihtuu ja kuolee—toisen samanlaisen tieltä.»

MENNYTTÄ KALUA.

I.

Vietimme viime kesää eräässä Pohjois-Savon maatalossa, ystäväni maalari ja minä. Talo oli noin puoli peninkulmaa kirkonkylästä, kauniilla paikalla järven niemessä. Ystäväni oli tullut sinne tekemään luonnoksia, minä enimmäkseen laiskottelin, viruen jonkin kirjan kanssa hänen läheisyydessään ja nukkuen tuontuostakin heinikkoon. Me vietimme onnellista ja huoletonta taiteilijaelämää, tyytyväisinä siitä, että meillä oli mielestämme niin paljon alkuperäisiä ajatuksia ja että luulimme omistavamme kykyä niiden esille tuomiseen.

Talon väki oli hauskaa ja hyväluontoista, isäntä puhelias, pehmeäluontoinen ja vähän kehuskeleva, tytöt sukkelasuisia ja teräviä. Emäntä oli miellyttävä, rauhallisesti katseleva, hienopiirteinen savolainen emäntä, joka näkymättömästi liikkui kaikkialla ja oikeastaan näytti johtavan koko talon menon. Usein saunan jälkeen ja illallisen syötyä istuimme isossa pirtissä tai pirtin rappusilla koko perhe iloisesti tarinoiden aina puoleen yöhön.

Mutta sitä paitsi oli talossa vielä henkilö, joka ei koskaan ottanut osaa yhteiseen seurusteluun ja joka ei näyttänyt kuuluvan varsinaiseen talonväkeen. Hän oli keski-ikäinen, mustaverinen, pitkä, laiha mies, silmät syvällä päässä ja iso tukka ainaisessa epäjärjestyksessä. Rahvaan pöydässä hän kyllä söi ja leikkasi itselleen samaa leipää, mutta erikseen oli hänellä itseään varten voastia ja maitokannu. Kun me istuimme pirtissä, istui hän porstuan rappusilla, ja kun muut tulivat porstuaan, vetäytyi hän tikapuille, josta piippu hampaissa tuijotti ulos järvelle melkein liikkumaton. Melkein aina hän tupakoi, ja kun oli yhden kopallisen polttanut, tyhjensi hän sen ja pisti uutta sisään. Muuta hän ei juuri tehnytään. Emme nähneet häntä mihinkään käskettävän, ei pellolle eikä metsään. Ongella hän kuitenkin istui ahkeraan ja näkyi joskus käyvän verkoillakin. Sitä paitsi nouti hän kaksi kertaa viikossa sanomalehdet kirkonkylän kauppamiehestä, jossa viipyi tavallisesti koko päivän. Silloin oli hänellä aina hampaissaan lyhyt, pureksittu sikarinpätkä, josta hän loput poltti piipussaan. Lehdet luki hän jo tullessaan istuen maantien viereen, josta hänet joskus kävelyillämme tapasimme lukemiseen vaipuneena.

Alussa hän meitä vältteli ja käänsi pois päänsä, kun sivuutimme toisemme. Mutta sitten, kun hän oli alkanut tuoda sanomalehtiämme ja kun me tarjosimme hänelle joka kerta palkkioksi sikarin, alkoi hän kesytyä. Sikarit ne näkyivät olevan hänen heikkoutensa, sillä vaikka hänellä olisi ollut oma piippu vasta täytettynä, pisti hän sen heti taskuunsa ja syytytti kohta sen päälle sikarin.

Kun sen jälkeen asetuimme pellon pientarelle tai niitylle tai läheiseen metsään, seurasi hän meitä ensin loitommita ja läheni sitten vähitellen niin likelle, että jonkun kiven tai kannon päässä istuen voi katsella maalaamista. Hän näkyi olevan niin huvitettu taulun kehittymisestä, että unohti piippunsakin sammumaan. Tarkastelin häntä salaa ja näin hänen, jännittynyt eloisuus noissa muuten veltostuneissa piirteissä, silmillään uteliaasti vertailevan toisiinsa itse maisemaa ja sen kuvaa.

—Oletteko tämän talon miehiä? kysyn häneltä kerran, kun hän oli tullut aivan meidän taaksemme.

—En, vastaa hän sivumennen ja hajamielisesti.

—Ettehän te ole renkikään?

—Renkikö?... En ole renki.

En voi kysyä sitäkään: »Mikä te sitten olette?» Ja kun hän meitä ei mitenkään häiritse, annamme hänen olla ja kulkea mukana, varsinkin kun hän itsestään ottaa kantaakseen maalauskapineita.

Hänen harvapuheisuudestaan päätämme, että hän mahtaa olla joku talonväen sukulainen, joka on jotenkuten päästään hiukan vialla.

Tiedustelemme sitä kerran sopivassa tilaisuudessa isännältä.

—Ei se taida olla juuri päästäänkään vialla eikä ole sukuakaan tähän taloon. Se on alkujaan herra, mutta ei ole osannut miehuuttaan pitää. Hänen veljensä, jolla on virka kaupungissa, sen kävi pyytämässä meille asumaan, ja täällä se on ollut jo puolikymmentä vuotta. Vanha äiti saa sen elatuksesta maksaa kymmenen markkaa kuussa, jotka tulevat sieltä suoraan postikonttorin kautta minulle. Itselleen ne sille eivät anna kuin minkä vähän tupakkarahaksi ja vaatteiksi. Mutta ne juopi se heti paikalla suuhunsa ja sitten täytyy polttaa nurkantakaisia ja kulkea talonpoikain vaatteissa. Käskey on kyllä kova, ettei sille saa väkeviä antaa, eikä sille tarjotakaan muuta kuin kahvia.

—Tiedättekö, mikä hän on ennen ollut?

—Sitä me ei tiedetä, eikä sitä kuulu sen papinkirjassakaan olevan. Humalassa ollessaan tuo kuuluu vaimoväelle kehuneen, ettei hän aina ole ollut tämän näköinen, vaan että on liikkunut laajalti maailmaa ja käynyt suurten valtakuntain pääkaupungit ja että hänestä olisi voinut tulla mainio mies, jos ei olisi ollut vastahakoisuuksia. Silloin siitä on vähän vastusta, kun se tulee pahapäisenä kotiin, mutta kun se taas selviää, niin on noin hiljainen ja vähäpuheinen. Ja sentähden on sitä haluttu pitää.

—Tekeekö hän mitään?

—Eipä sen töistä muuta kuin minkä kesällä onkii kaloja ja talvella pyytää langoilla jäniksiä. Välistä tuo pukee tuiskulla turkit ylleen ja lähtee halkopinolle pilkkomaan itselleen kakluunipuita. Taikka kassaroiپی havuja tallin takana. Tottapa se lienee siitä mielistä työtä, kun ei sille kukaan ole siihen mitään pakkoa pannut.

Kysyimme, millä lailla hän sitten saa aikansa kulumaan.

—Talvikaudet se kantaa kirjoja lainastosta ja lukee niitä. Ja kun ne sattuvat loppumaan, niin voipi istua päiväkaudet tuolla lailla pää nuupallaan ja imeä piippuaan, niinkuin herratkin sen ovat nähneet tekevän. Ei se puhu mitään eikä tee selkoa tuumistaan, mitä nuo sitten lienevätkin.

—Toihan tuo ensi vuosina paperia kauppamiehestä ja laitteli nokikynällä huoneiden, puitten ja ihmisten kuvia, selitti emäntä, joka oli tullut saapuville.

—Ne on niitä joutilaan töitä mitä lienevät, sanoi siihen isäntä välinpitämättömästi.

Mutta ystäväni oli tullut uteliaaksi ja kysyi, eikö niitä saisi nähdäkseen.

—Ei me ole niitä talteen pantu; vaikken tiedä kuitenkaan, mahtaisiko tyttöjen piilopaikoista löytyä. Niille se oli niitä hyvällä tuulella ollessaan lahjoitellut ja kehunut tekevänsä satain markkain lahjoja—tietäähän ne humalaisen puheet.

Emäntä pani kuitenkin tytöt kaivamaan kätköjään, ja sieltä niitä löytyikin muutamia papereita, joihin jotenkin tottunut käsi oli mustalla liidulla piirustanut tuvan sisustan ja perälasin alle kangaspuut kutojineen. Kangaspuitten yli nojautuva nainen oli takaapäin hyvinkin talon vanhemman tyttären näköinen. Toisessa oli alettu kuvata hevosta kaivonkapasta juomassa, jota mies painoi jalallaan kaivonkanteen. Kolmas oli aivan keskentekoinen, mutta näkyi siitä sentään, että tekijä oli yrittänyt kuvata tarhaa ja lehmiä savulla.

—Mutta hänhän on taiteilija tuo! huudahti ystäväni. Näetkö, kuinka tyypillinen on tuo tyttö tuossa ... ja katso, miten oikein hevonen on tehty! Se on aivan valmis luonnos. Nyt minä alan häntä ymmärtää!

Ja meille alkoi selvitä tuo kummallinen mies ja hänen osanottonsa maalaukseen. Ja nyt minä käsitin tuon katseen, jolla hän seurasi ystäväni työtä ja vertaili hänen tauluaan luontoon. Minussa heräsi halu tutustua häneen lähemmin ja saada lisäselkoa hänen elämästään.

Mutta turhaan odotimme häntä seuraavana aamuna luoksemme, vaikka ystäväni oli aloittanut uuden ison taulun aivan talon rannassa. Hän palasi ongelta; mutta kun näki meidät, ei laskenutkaan tavalliseen venhevalkamaan, vaan nousi maihin ulompana niemessä ja kiersi pellon taitse pihaan. Hän ei tullut koko päivänä luoksemme ja kun sattui vastaan rappusissa, vältti hän katsoa silmiin ja tuskin vastasi tervehdykseen. Kuulimme sitten, että tytöt olivat kertoneet hänelle, että me olimme nähneet

hänen piirustuksensa ja että hän heti oli vaatinut ne takaisin ja luultavasti polttanut ne.

Olisimme kai saaneet mennä talosta niine tietoinemme tuosta salaperäisestä miehestä, joka kuitenkin yhä enemmän uteliaisuuttamme kiihoitti, ellei eräs sattuma olisi saanut hänen salaisuuttaan aukeamaan eteemme.

II.

Juhannusyöksi oli talon taa korkealle keinukankaalle laitettu kokko vanhasta tervavenheestä, jonka me olimme ostaneet, ja vanhasta tervatynnyristä, jonka isäntä oli antanut. Kun samalla oli ystäväni nimipäivä, olimme päättäneet tarjota totia vanhemmille miehille, nuorelle miesväelle olutta ja naisille limonadia ja makeisia.

Valmistuksia tehdessämme oli outo ystävämme ollut pihasalla ja pysyi siellä koko päivän, vähemmän arkana ja välttelevänä kuin tavallisesti, niinkuin meistä näytti. Ja kun yhteisen kylvyn jälkeen lähdimme miehissä liikkeelle ja hänkin oli saapuvilla, kysyin, eikö hän tahtoisi tehdä meille seuraa ja tulla juomaan kanssamme lasin totia.

Hän sanoi kiitoksia, nähtävästi hyvinkin mielissään, vaikka vähän hätäisesti ja epävarmasti, ja tarjoutui kantamaan olutkoria renkipojan apuna. Kun sitten oli saavuttu perille ja me järjestelimme mäen rinteellä ison kiven kupeessa juomatavaroitamme, ryhtyi hän nuorten miesten kanssa kokkoa viimeistelemään. Suuret risutaakat olallaan kulki hän vähän väliä ohitsemme, heitti kuormansa rysähtäen maahan ja poistui taas samaa tietä metsään uusia noutamaan.

Mutta heti kun olimme kehoittaneet häntä totia tekemään, liittäytyi hän nopeasti seuraamme, jossa paitsi meitä molempia istui pienessä kehässä talon isäntä ja muutamia muita naapurin miehiä.

Hänen kätensä vapisi näkyvästi, kun hän kaatoi vettä lasiin, ja sormet kouristuivat suonenedontapaisesti sokerirasiassa, josta hän suurella vaivalla vihdoin sai pari palasta veden sekaan.

Siitä oli nähtävästi kauan, kun hän oli saanut tehdä totia. Me kilistimme hänen kanssaan ohimennen ja juttelimme edelleen ilmoista ja viljan kasvuista häntä häiritsemättä. Sillä välin maisteli hän ahkerasti lasistaan ja veteli kiihkeästi savuja paperossista, jonka hän poltti aivan pumpuliin saakka, ja sytytti heti kohta käskemättä uuden. Mutta yht'äkkiä hän kysäisi:

—Eikö kokkoa sytytetään?

Hän katsoi meitä nyt suoraan silmiin, ja nuo synkät, jäykät piirteet olivat vähän vilkastuneet. Niissä oli miltei vähän iloakin, ja kasvoista oli kadonnut niiden tavallinen arkuus. Ja kun olimme huutaneet pojille, että he panisivat kokon tuleen, niin tarttui hän lasiinsa ja sanoi aiheettoman juhlallisesti:

—Saanko luvan juoda herrain maljan ... me emme ole vielä tainneet tulla esitellyksikään ... nimeni on Forsberg.

Me vastasimme maljaan, ja hän ryyppäsi pitkässä siemauksessa lasinsa puoleltaan kuiviin.

Nousimme kaikki katsomaan kokon sytyttämistä. Hän neuvoi poikia sytyttämään sitä joka taholta yht'aikaa.

—Sitten se oikein hulmahtaa! sanoi hän.

Seisottiin kehässä liekkien ympärillä, jotka rätisten kiiruhtivat eri haaroilta ylöspäin selkärangaksi pystytetyn petäjän latvaa kohti. Sinne päästyään paukahtivat ne suurella huminalla yhteen ja nuoleksivat pitkinä kielinä tyyntä ilmaa.

Pikkupojat huusivat hurraata ja heittelivät risuja liekkien lisäsyötiksi, kun tulen ensimmäinen puuskaus oli ohitse.

Tarkastelin sillä välin Forsbergia, joka seiso vieressäni ja oli jäänyt tuleen tuijottamaan. Hän seiso hajasäärin, kädet housuntaskuissa, hattu toisella korvalla ja sammunut paperossi suupielessä. Hänen silmissään oli totinen, tarkkaava ilme, joka muistutti sitä katsetta, mikä usein on maalareilla, kun he tutkivat jotain aihetta. Ja yht'äkkiä ojensi hän kätensä, osoitti sillä taivaan ja tulen rajaa ja sanoi minulle:

—Se on mainio efekti tuo...

—On se, vastasin minä hiukan hämmästyen.

—Tuo taivas tuossa ... katsokaa, kuinka se nyt on tumma ... ja se ylimeno kirkaampaan vähän kauempana ... tuon tytön punaiset kasvot ja sininen esiliina, miten ne loistavat ... se on komeata ... noissa tuolla taampana voittaa taas taivaan valaistus...

—Niin, sanoin minä, muuta osaamatta, enkä voinut enää pidättäytyä kysymästä:

—Te olette maalari?

—Olen minä maalannutkin.

—Ettekö sitten enää?

Siihen hän ei mitään vastannut, pysyen yhä samassa asennossa. Silloin tällöin liikaktivat hänen kasvonsa aiheettomasti, ja minusta näytti kuin olisi hän vavahdellut itsekseen. Toti alkoi nähtävästi kohota yhä enemmän hänen päähänsä.

—Nyt yhteinen malja ... juokaa, pojat ja tytöt, olutta ja limonadia ... ja sitten tanssimaan! huusi ystäväni tuonnempana.

Joukko hajautui eri ryhmiin, mitkä keinuivat, mitkä tanssivat. Isännät siirtyivät laseineen lähemmä kokkoa, ja me vetäysimme kolmisiin lasiemme ääreen, jonne Forsberg tuli kernaasti ja heti kohta, kun häntä siihen kehoitimme.

—Minä kuulin, että olette maalannut, sanoi ystäväni, kun olimme saaneet toiset lasimme valmiiksi. Vieraamme ryhtyi siihen koko sielullaan ja otti suuntäyteisen kulauksen malttamatta sokeriakaan sulattaa ja kaataen enemmän kuin puoleksi konjakkia.

—En minä ole enää moneen vuoteen..

—Mutta te piirustatte kuitenkin?

Hän ei vastannut siihen, vaan otti uuden kulauksen ja veti tupakkaa pitkät savut keuhkoihinsa.

—Te olette sama Forsberg, jolta on kaksi taulua Ateneumissa?

—Taitaahan siellä niitä olla kaksi. Mutta ei niistä mitään ... saanko luvan kysyä, oletteko tutkinut Düsseldorfissa?

—En ole ... minä olen ollut vain Pariisissa.

—Sen näkee teidän luonnoksistanne ... sinnehän ne nyt kaikki tätä nykyä menevät ... mutta maalattiin sitä ennen Düsseldorfissakin ... siellä se maalasi Holmbergkin.

—Te tunsitte hänet?

—Miksen olisi tuntenut, kun istuttiin joka ilta samassa kneipissä... Hän oli nero! huudahti hän, ikäänkuin tuntien tarvetta yht'äkkiä purkaa kaikki tunteensa—... ette te nykyajan nuoret pariisilaismaalarit vielä ole osanneet luontoa käsittää sillä tavalla kuin hän ... teissä ei ole idealismia, teissä ei ole idealismia ... mutta taiteessa täytyy olla idealismia ... katsokaa tätä kesäyötä...!

—Mutta miksi te ette ole jatkanut? kysyi ystäväni ivan vivahdus äänessä.

—Minä en puhu itsestäni enkä teistäkään ... puhutaan niistä suurista mestareista ... mutta mitä merkitsevät yksilöt ... yksilöt kaatuvat, mutta taide elää ... eläköön taide ... se taide on jotain pyhää ja jaloa!... Suomen taiteen malja!

Hän tarttui suurella liikkeellä lasiinsa. Veret alkoivat nousta yhä enemmän hänen päähänsä, hänen silmänsä paloivat ja otsan pinta kävi sameaksi niinkuin hänen ajatuksensa ja puheensa. Uteliaina me häntä tarkastelimme.

—Onko teillä vielä tupakkaa?—Kiitoksia!—Antakaa anteeksi! ... mutta minä olen niin saakelin iloinen, että saan tavata tuttaviani ... miksette ole tutkinut Düsseldorfissa ... mutta minusta tuntuu kuin olisimme kuitenkin vanhoja tuttaviani!... Auch ich bin in Arkadien geboren! ... niin, niin, mutta mitäpä minusta, minä olen mennyttä kalua!

—Mistä sen niin varmaan tiedätte?—Te olette kovin pessimisti.

—En minä tiedäkään, eikä sitä tiedä muutkaan ... sitä luullaan ja päätellään ja sanotaan, että se ja se on mennyttä katua ... mutta se riippuu asianhaaroista ja siitä, kuka onnistuu ... te olette niin käytännöllisiä nykyaikaan ... mutta sen minä sanon, että minä vielä näytän ... antakaa minulle huomenna väriä ja kangasta, nuoret miehet...

—Kernaasti!

—Niin, niin, kernaasti ... teillä on hyvä tekniikka ... se on vaikea se tekniikka, mutta ei siinä ole kaikki... Holmberg sanoi, että minulla on hyvä väriäisti ... antakaa anteeksi, että minä kehuin itseäni ... ei ne minun tauluni siellä Ateneumissa ole mitään ... roskaa ... mutta on minulla ollut kauan yksi hyvä ajatus ja kaksikin ... tämmöinen valoisa kesäyö, jossa palaa tuli, ja nuo väet kokon ympärillä ... ja tulen ja valoisan yövalaistuksen taistelu ... ymmärrätekö?... Ette te ymmärrä, enkä minä osaa puhua... Hiiteen kaikki! Maljanne!

Hän näytti katkeroituvan, mutta heltyi uudestaan, kun ystäväni myönsi, että se todellakin oli hienosti ajateltu. Hänelle tuli vedet silmiin, ja hän alkoi taas puhella, puoleksi itsekseen.

—Tämä kesäyö, tämä pohjolan ihana kesäyö! Mikä aika, mikä aika! Miksi ei sitä ole maalattuna? Tuolla on kaislikko ... ja mökki tuolla toisella puolen järven ... usma hiipii rantoja pitkin... ja kalastaja ruohikkorinnassa ... karjan kellot kalkattavat ... mutta ei se kuulu asiaan ... mutta miksei voisi kuulua? ... se taulu pitäisi maalata niin hyvin, että luulisi kuulevansa karjankellot ja muut äänet ... muut äänet ... mitenkä sanookaan Topelius kesäyön kirkkaudesta pohjolassa ... »ne ovat maalanneet auringon ja kuun kaikissa asemissa taivaalla» ... taivaalla ... »mutta kesäyön kirkkautta, jossa ei ole varjoja, vaan valo tulee» ... en minä muista ... ei minulla ole ollut energiaa ... eikä tekniikkaa...

Hän koetti koota pakenevat ajatuksensa ryyppäämällä, mutta ei nähtävästi saanut esille sitä, mitä olisi tahtonut sanoa.

—Eih!—No, terve! En minä enää...

—Ei tiedä, ehkä se taas kävisi hyvin, jos koettaisitte?

—Mitäh? Ei se käy... tiedättehän sen ... minä näen sen silmistänne, että vain sanotte sanoaksenne ... mutta minua ei tarvitse sääliä, vaikkei minusta ole tullutkaan mitään ... kuuletteko, että minua inhoittaa ... jos teillä on vielä konjakkia, niin antakaa tänne!

Isäntä oli tullut uutta lasia tekemään ja hän sanoi siihen puoleksi leikillä:

—Ei sille pidä enää antaa.

Oli ollut omituista katsella, miten erilaiset tunteet ja mielentilat vaihtelivat entisen maalarin kasvoissa. Heti ensimmäiset kulaukset, tai oikeastaan jo varma tietokin niiden saamisesta, vapauttivat hänen mielensä sen tavallisista kahleista. Vähitellen hän sai rohkeutta puhua, ja hän näytti koettavan saada ulos sen, mitä siellä oli pitkät ajat kantanut. Kenties kuinka pitkän ajan perästä heräsi hänessä taas hänen taiteellinen vaistonsa. Se sulatti esille toivoa, ja melkein vesissä silmin puhui hän noista ajatuksistaan. Hetkisen luotti hän vielä itseensä, mutta samassa hän sekautui, luottamus katosi ja vaihtui katkeruudeksi. Ja juuri pahimpana hetkenä tuli isäntä muistuttamaan nykyisyydestä. Kuin salama iski viha hänen silmistään, ja suu kävi ilkeisiin kureisiin.

—Mitä te täällä teette? Mene tiehesi! huusi hän hänelle.

—So, so—olen sitä yhtä hyvä kutsuvieras minäkin ... vaan jos nämä herrat käskee...

—Ei, ei, istukaa vain, mahdutaanhan me tähän kaikkikin.

—Minä sanon teille, isäntä, että on moukkamaista tulla sekaantumaan meidän keskustelumme! Mitä asiaa teillä on siihen, juonko minä vai en?

—Ei mitään, ei mitään ... mitäs se nyt Vorsper leikistä suuttuu?

—Se ei ole leikkiä ... sinä olet kavala mies ... sinä vartioit minua kuin salapoliisi ... kyselet joka kylässä, että onko se käynyt täällä taas juomassa, ja kerrot kauppamiehessä ja kirkonkylässä ... oletko sinä minun holhoojani?

—Kukas sen on sanonut ... sanokaapa herrat, oletteko kuulleet, että minä...

—Sitä sinä kehut ... sinä olet tyhmä ja ahne ... ja raaka mies...

—Tuolla lailla se aina alkaa rakentaa riitaa ... nyt sen näette, herrat ... se kun vähänkään juopi ... ja herra hän on olevinaan, vaan renttuherra sinä olet sittenkin.

—Sinä olet moukka ... minä ylenkatson sinua! Minä käännän sinulle inholla selkäni!

—Kumma, kun sinun ylpeytesi antaa myöten syödä samassa pöydässä!

—Rahan minä maksan ruuastani!

—Sinäkö sen maksat? Muut sinun syöntisi maksavat ... joka pennin, minkä itse saat, juot suuhusi.

—Sinä et raski juodakaan!

Ja tällä typerällä tavalla jatkui heidän väittelynsä väen kokoontuessa heidän ympärilleen. Forsberg oli tällä välin taas täyttänyt lasinsa puhtaalla konjakilla ja ryyppäsi sitä kuiviltaan. Ryyppiessään ja riidellessään aleni hän alenemistaan samalle kannalle kuin hänen jokapäiväinen seuransa. Hänestä katosi kaikki muu, ja hänen sanansa ja liikkeensä muistuttivat tavallista rappiolle joutunutta nurkkakirjuria.

Meitä vaivasi tämä riita, ja me kehoitimme häntä tulemaan pois. Mutta silloin kääntyi hänen raivonsa meitä kohtaan. Epäonnistuneen kyvyn koko katkeruudella alkoi hän haukkua ystävääni:

—Hyvähän on teidän, joilla on suhteita ja hyviä ystäviä ja stipendejä, mutta mitä helvettiä maksaa köyhän miehen lapsen...!—ja sitten hän unohti sen ja alkoi sadatella maata ja taivasta ja väliin omaa itseään.

—Elkää nyt...

—Antakaa minun olla, pois minun silmistäni, herrat ja narrit!... Minä olen mennyttä kalua ... mennyttä kalua ... mutta minä kostan, minä kostan koko maailmalle ... kas tuossa!

Ja hän heitti tyhjän lasinsa kiven kylkeen pirstaleiksi.

Mutta kun hän aikoi antaa muidenkin mennä samaa tietä, tarttuivat miehet häneen kiinni, ja siitä syntyi käsikähmä. Hän oli aivan hengästynyt ja uupunut sisällisestä raivostaan, ja kun hän oli saanut pari sysäystä, kompastui hän ja kaatui pitkälleen sammalikolle.

Hän ei enää päässyt ylös ja vähän aikaa yriteltyään—hän nukkui.

Hän meitä säälisti ja suretti, ja samalla meitä inhoitti talonpoikain kohtelu, jotka kävivät häntä näykkimässä ja koettivat olla sukkelia hänen kustannuksellaan.

Vaatteet epäjärjestyksessä—ne vähäiset, mitä hänellä oli—laiha rinta paljaana, hattu kaukana katajikossa, päälaki hiuksettomana ja suupielet velttoina kuin kuolleella retkotti hän siinä selällään raskaasti hengittäen.

Aurinkokin oli noussut, ja juhannuspäivän ensimmäiset säteet sattuivat vielä lisäksi valaisemaan tätä kurjuutta.

Hänellä oli ollut aikoinaan aatteita ja innostusta hänelläkin, ja tähteitä niistä olimme nähneet mekin tuossa äsken.

—Aina kun näen tuollaisen sortuneen virkaveljen—sanoi ystäväni alakuloisesti—tulee minulle sellainen salainen omantunnon pistos, että kukaties mitä hän olisi tehnyt, jos olot olisivat olleet myötäiset, ja ehkä hän samoissa oloissa olisi tehnyt paljon enemmän kuin minä itse ja moni muu. Hänen taulunsa—muistathan, kuinka niitä kerran sinulle näytin—osoittavat alkuperäistä käsitystä, vaikka ovatkin virheellisesti tehdyt, ja se kuului hänen hämäristä puheistaankin. Sitä paitsi muistuu minulle aina Kivi mieleeni...

Me ajoimme poikanulikat pois hänen ympäriltään, ja muukin väki hajosi siitä kylälle. Sitten otti toverini takkinsa ja levitti sen hänen päälleen suojaksi aamukylmää vastaan.

—Antakaa hänen nyt nukkua ... huomenna täytyy meidän koettaa ottaa hänet huostaamme ... kenties saamme hänet vielä jaloilleen.

* * * * *

Mutta emme nähneet häntä huomenna emmekä ylihuomennakaan. Vasta kolmantena päivänä palasi hän taloon ja hiipi huoneitten taitse suoraan saunaan maata. Yllään ei hänellä ollut muuta kuin paita ja housut. Lakkinsa ja toverini takin oli hän—saimme sittemmin tietää—vienyt kirkonkylän salakapakoitsijalle viinan pantiksi.

»OI, JOS OISIN VIRKAMIES».

Istuimme iltahämärässä ja toivottelimme itsellemme ja toisillemme mitä parasta voimme ajatella. Kullakin oli omat haaveensa siitä, miksi hänen olisi pitänyt tulla. Eräs meistä, joka oli kuuluisa taiteilija, joka oli matkustellut maita ja mantereita ja kaikenlaista kokenut ja koettanut, valitti sitä, ettei hän ollut ruvennut virkamieheksi. Sille uralle olisi hänen pitänyt antautua. Ja sen halunsa perusteli hän näin:

»Aivan liioittelematta ... ajatelkaa, mikä voisi olla suloisempaa kuin tuollaisen valtion virkamiehen asema. Minä katson siihen niinkuin johonkin meille tavallisille ihmisille saavuttamattomaan aateluuteen, jonka mukana ei seuraa ainoastaan ulkonaisia etuja, vaan myöskin etuoikeutettuun luokkaan kuuluvan itsetuntoa ja sisällistä tyydytystä. Meillä muilla ei sitä ole kumpakaan. Me vaikka kuinka ponnistelimme, me jäämme kuitenkin tavallaan ulkopuolelle sitä yhteiskuntaa, jonka he ovat luoneet, jonka kehityksestä he ovat vuosikymmenien kuluessa muodostuneita tuloksia ja jonka antimia he nauttivat. Heihin on jo kätkyessä painunut jonkunlainen rodun leima, jota seuraavat synnynnäiset taipumukset niihin tehtäviin, joihin he ovat määrättyt.»

»Heidän on niin helppo aloittaa elämänsä, jossa ei ole mitään suurempia aukkoja eikä mutkikkaita käännekohtia. Tosinhan täytyy virkamiehen pojankin ylioppilaaksi tultuaan valita uransa ja ratkaista, mikä on hänen oikea kutsumuksensa. Vaikka hän onkin jo ennakolta määrätty valtion virkamieheksi, on hänellä kuitenkin hänelläkin suuri kysymyksensä, epäilynsä ja taistelunsa siitä, *miksi* virkamieheksi hänen olisi rupeaminen. Mutta ei valitsemisen vara eikä vaikeuskaan ole sen suurempi kuin nuorella varsalla, joka lasketaan tyhjään talliin ja jossa on puolikymmentä joutilasta pilttuuta: tuomarin, kamreerin, henkikirjurin, maanmittarin ja papin pilttuu. Hänen taipumuksensa vievät hänet tietämättään johonkin noista, ja kun hän on siihen tullut, niin hän siihen pysähtyy. Hänet on kesytetty, ja hän antautuu astelemaan omaa vakoaan. Silloin kun toinen kyntää, niin hän karhitsee, ja kun hänen veljensä vetää halkoja, niin vetää hän vettä, ja yläsillalta pudotetaan hänen eteensä joka päivä häkki heiniä täyteen.»

»Ahertamistahan sitä on hänelläkin, ja hikiset ovat usein hänenkin päivänsä. Mutta siinä ei ole sitä kuluttavaa kiihkoa, mikä meidän henkeämme aina kalvaa, ei tuota ainaista kilpailua eikä epätietoa päämäärästä ja palkkiosta. Kunnia on ehkä pienempi, ja se on kyllä totta, ettei hän juuri voi maailman mainetta saavuttaa, niinkuin meistä—joku harva. Mutta osaansa vaille ei hänkään tule jäämään. Hänellä on ihanat virkaylennyshetkensä, hänellä on ylimääräiset palkkionsa uutteruudesta ja taidosta virassa, joista kaikissa sanomalehdissä mainitaan, ja hän saa ritarimerkkinsä jonakin pääsiäisenä. Kenen haudalle käy satojen pituinen saattojoukko, kenestä tehdään mitä lämpimimmät kuolinkirjoitukset ja kenestä sanotaan, että hän oli 'oikea mies oikealla paikallaan?'—Hänestä!»

»Hänelläkö ei olisi sitä illusionia itsestään, joka on kaikilla meillä muillakin, että me olemme ihmiskunnalle hyödyksi ja viemme sitä eteenpäin! Me vain emme voi todistaa olevamme hyödyksi, mutta hän voi. Hän on ratas siinä koneistossa, joka jos seisahtuisi, seisahtuisi yleinen järjestys, lakkaisivat lait, ja koko yhteiskunta menisi mullin mallin. Mutta mikähän seisahtuisi, lakkaisi tai menisi mullin mallin, jos joku meistä menisi? Ja sentähden ei ole kumma, jos hän perityllä, äänettömällä ylenkatseella katselee kaikkia niitä, joilla ei ole tuon koneiston kanssa mitään tekemistä, jotka vain tahtovat mullistaa olevia oloja ja joilla on kaikenlaisia uudistuspuuhia, mitkä eivät sovi hänen järjestelmänsä. Saahan niistä puhua, saahan sitä kaavilla, mutta hänenhän se on kuitenkin lopulta kaikki sovitettava käytäntöön.»

»Se se antaa hänelle sisäistä tyydytystä, jota moni meistä voisi häneltä kadehtia.»

»Mutta vielä enemmän voisimme kadehtia sitä tyydytystä, joka hänellä on omasta itsestään. Hänen koneellinen työnsä ei jäydä hänen tunne-elämäänsä, joskaan ei sitä juuri täytäkään. Ja rakkautensa hän käsittää sellaisena rakkaana velvollisuutena kuin toimensakin. Totisesti rakastuu hän vasta silloin, kun hänellä on oikeus ruveta näitä asioita ajattelemaan, s.o. kun hän voi tarjota vaimolleen kodin ja turvallisen toimeentulon. Hän neuvottelee siitä sukunsa kanssa, tyttö punnitaan monelta puolen, huomataan hyväksi ja otetaan perheeseen. Hän saa sitten nauttiakseen perheonnensa, rauhallisen ja vanhanaikaisen, jota meillä muilla irtonaisilla ihmisillä häiritsevät ja repelevät niin monet hajanaiset ja levottomat pyrinnot ja keskinäiset väärinkäsitykset.»

»Mutta jos minä jostain syystä tahtoisin olla virkamies, niin tahtoisin olla siitä syystä, että voisin olla hänen asemassaan hänen vanhoilla päivillään. Hänen eläkeikänsä lähestyminen on hänen lopullisesti toivottu satamansa, eikä vanhuus kauhistuta häntä, niinkuin se kauhistuttaa meitä. Silloin kun hän ei enää itse jaksaa tehdä tehtäviään, pyytää hän apulaisen ja saa sen... Mutta pankaa te, pankaa te toinen puolestanne työskentelemään ja palkatkaa sijainen toteuttamaan—*aatteitanne!*»

»Meillä on se ainainen epäily, ettemme ole mitään toimittaneet, emme tehneet mitään hyötyä ... ja ettemmekö ehkä olisi voineet enemmän, jos olisimme oikein koettaneet. Kuta vanhemmaksi elämme, sitä puutteellisemmalta kaikki meistä näyttää, sitä enemmän tahtoisimme tehdä ja sitä edemmäksi pyrkiä. Mutta kuta kauemmaksi tulemme, sitä loitommaksi poistuu meiltä päämaalimme. Meistä ei koskaan mene halu, vaikka kyky menisikin.»

»Mutta kun hän on ottanut eron virastaan, niin voi hän rauhallisesti ja tyynesti katsoa elämänsä työtä, sillä hän on jättänyt jälkeläiselleen paperinsa täydellisessä kunnossa ja tilintarkastus on osoittanut laskut pennilleen oikeiksi. Ja muuta hän ei ole koskaan haaveksinutkaan. Sitten on hän saanut lapsensa onnellisesti hoidetuiksi, pojat virkoihin ja tyttäret hyviin naimisiin. Itse hän nyt nauttii runsasta eläkettä, nukuskelee, käyskentelee suurissa, mukavissa huoneissaan tai istuskelee ikkunan ääressä seuraten katupeilistä ihmisten liikettä kadulla. Jos voisi muitakin huvittaa tämän maailman meno, niinkuin se voi häntä! Kun on se kotimainen politiikka niin mitätön, niin seuraa hän sitä tarkemmin ulkomaista. Hän oli jo nuorena miehenä ollessaan suuri Napoleon I:n ihailija, Bismarckin kuva on hänellä seinällään, ja hän on varmasti vakuutettu siitä, että rautakansleri vielä kerran ottaa Saksan ohjaket uudelleen käsiinsä.»

»Kun olisi meillä muillakin paperit järjestyksessä vanhoilla päivillämme, kun saisimme mekin maailmalta täydellisen tilivapauden—ja kun voisimme siihen tyytyä, minkä saamme!»

»Kun en olisi mihinkään muuhun pyrkinytkään, kun olisin uskonut, mitä isävainajani sanoi: että se se on kuitenkin kaikista varminta!»

»Hullu olin, kun en ruvennut virkamieheksi...»

»Jos osaisin kirjoittaa runoja, niin kirjoittaisin runon, joka alkaisi näin:

Oi, jos oisin virkamies, ja tulot vakavat! ——— ———

»Sillä minusta on ihan väärin, että virkamiesten kunniaksi yleensä ei milloinkaan runoja kirjoiteta.»

VANHA MUISTO.

Kevätaamu valkeni parhaillaan päiväksi, kun hän ajettuna ulos kadulle epävakaisesti lähti kulkemaan keskikaupunkia kohden. Hänellä oli hämärä aavistus siitä, että se oli päivän rusko, joka jo hiukan punaili huoneiden päätyjä. Hän vihelsi ajuria, mutta ei niitä kuulunut. Unhotti samassa, minne oli mentävä, ja kulki jonkun kadun poikki, jonka perällä näki kirkastuvia pilviä. Horjahtaen seinää vasten seisahtui hän tuijottamaan eteensä, sylkäisi ja jatkoi taas matkaansa. Hän tuli Punavuorilta päin, näki olutravintolan kyltin ja kolkutti ovelle, mutta kukaan ei tullut avaamaan. Joutui jollekin uudelle, tekeillä olevalle kadulle, jonka toisella puolella oli puuhuoneita ja toisella kalliota. Hänelle tuli halu nähdä merta, ja hän koetti kiivetä kalliolle, mutta jalka livetti ja toi hänet takaisin hiekkaiselle katukäytävälle. Uudenkirkon kaksoistorni törötti koko ajan hänen silmissään. Hän tuli Korkeavuorenkadun alapäähän, mutta ei jaksanut lähteä sitä kiipeämään, vaan meni Kaivopuistoon päin. Katolisen kirkon kohdalla seisoi ajuri, joka tarjosi hänelle apuaan. Haukuskellen kulki hän ohitse ja joutui, miten lienee joutunut, Kaivopuiston valleille.

Hän oli juonut taas monta päivää perätysten. Se oli ainoa ilo, mikä hänellä enää oli jällellä ja jota hän vielä rakasti. Muut huvitukset ja harrastukset, ne oli hän jo aikoja sitten jättänyt.

Hän istuutui penkille, kasvot merelle päin. Löysi taskustaan vielä tupakan tähdettä ja sytytti sen. Kädet olivat likaiset ja pöhöttyneet. Millaisethan lienevät kasvoni, ajatteli hän ja muisti hämärästi, että hän ravintolan peilissä oli nähnyt pyöreän möhkäleen, joka oli hänelle irvistänyt, kun hän irvisti sille. Oli hän ennen ollut komea mies ja kaikkien naisten lemmikki. Nyt ne olivat ajaneet hänet ulos, kun hän oli kaatanut viiniä heidän pöytäliinalleen...

Ei se syttynyt, tupakka. Oli katkennut. Uutta etsiessä sattui kello käteen. Se oli seisahtunut. Hän koetti vetää sitä, mutta ei löytänyt avainta. jos nakkaisi sen tuonne alas, koettaisi nakata niin, että putoisi mereen. Mutta mitä varten ... ja mitä varten mereen...?

Meri oli tyven, siellä täällä näkyi purjeita, joita jo nouseva päivä valaisi. Hän tuijotti sinne tylsästi ja välinpitämättömästi. Aamukylmä teki hyvää otsalle. Se ei kyennyt vielä selvittämään, mutta se viihdytti. Päivä alkoi lämmittää selkää. Häntä rupesi nukuttamaan, ja hän nousi vallituksen syrjään laskeutuakseen nurmikolle pitkäkseen. Hän tahtoi nukkua yli sen ajan, jolloin vähitellen selvitessä kaikki omantunnon vaivat kävivät hänen kimppuunsa ja kaikki menetetyt elämän muistot alkoivat harritella hänen silmissään.

Mutta hän ei saanut unta silmiinsä.

Hänen edessään, Kaivopuiston ympäri kulkevan tien varressa, oli huvila, joka yht'äkkiä pyrki muistuttamaan jotakin. Se oli kaksikerroksinen, ja alikerrassa oli suuri parveke. Sen edustalla oli vihreä pihakenttä ja vähän kukkamaata, jonka keskellä kimalteli pölkyn päässä sininen lasipallo. Katolla oli viirikeppi. Parin ikkunan edessä uutimet. Päivä paistoi parvekkeen sisään, ja sieltä voi erottaa huonekaluja.

Epäselvien ja katkonaisten ajatusten itsepuheluna selveni hänelle muutamia hajanaisia muistoja entisestä elämästä...

Hän oli asunut maalla, samassa perheessä kuin *hän*, yhden kesän ensimmäisinä ylioppilasvuosinaan. Molemmat kotiopettajia, toinen poikien, toinen tyttöjen. Huvila oli samanlainen saaristohuvila meren rannalla kuin tuo. Iltasilla muiden maata mentyä käveltiin salaa metsäpolkuja ja soudeltiin tyynirantaisia vesiä. Tultiin myöhään kotia ja istuttiin vielä kauan puolipimeällä parvekkeella, sen puisella sohvalla kaulakkain. Puheltiin kuiskaamalla ja odoteltiin päivän nousua. Puolipimeässä liekehtivät hänen suuret silmänsä, ja hänen kasvonsa olivat jäykistyneet hellyydestä. Erottiin vasta aamusilla, kun päivä valkeni ja aurinko alkoi paistaa sisään. Ei tahdottu hennoa erota:—»Mene sinä ensin!»—»Ei, mene sinä!» *Hän* oli voimakkaampi ja meni. Hän riisui kenkensä, antoi aukoa niiden nauhat ja hiipi sukkasillaan ylös toiseen kerrokseen, jossa oli hänen huoneensa. Sieltä hän, käsipuun yli kumartuneena, heitti vielä lentosuudelman molemmilla käsillään.

Mutta kerran, kun kaikki olivat kaupungissa poissa ja lapset vain kotona, juoksi hän ylös taakseen katsomatta ja suudelmia heittämättä. Rakkautensa osoitteeksi ja kumotakseen epäilykset (—»Jos minua rakastat, osoita se...»—»Mutta jos sinä jätät minut?»—»En, en, en jätä...») oli hän antanut ainoan ja kaikki, mitä hänellä oli...

—Ja minä, konna, minä hylkäsin hänet! huudahti yöllinen kulkija hypähtäen ylös ja lähtien pois.

Se oli ollut petetyn tytön loppu ja hänen omien onnettomuuksiensa alku.

Juopunut oli selvinnyt pahimmasta humalastaan. Hän lähti itkien ja aamukylmässä hikotellen kulkemaan kaupunkiin päin. Hän itki kahden ihmisen pilattua elämää. Ja itki ääneensä, kun kirkastavalta ulapalta näki valkeita purjeita paistavan ja merenpinnan hopeisena välkkyvän.

SALAPERÄINEN TARINA.

Salaperäisinä tarinoina elävät pienissä, vanhoissa koulukaupungeissa kertomukset entisten lukioiden ajoilta. Kun kaupungin vanhemmat herrat kokoontuvat nuorempien kanssa totilasien ääreen, päätyvät tavallisesti kaikki kaskut lopulta lukiokaskuihin. Ainevarasto on tyhjentyvätön, ja nopeasti luistavat tunnit yli puoliyön.

Ja kuta loitommaksi puoliyön tuolle puolelle istutaan, sitä haavemaisemmiksi jutut kasvavat. Nuo univormuihinsa puettut lukiolaiset, jotka vapunpäivinä ratsastivat kaupungin katuja pitkin valkoisissa hansikkaissa ja miekka kupeella, ne muuttuvat miltei tarumaisiksi sankareiksi, joista puhutaan ihailien ja kunnioittavasti ja joiden tekoja ei enää tuomita nykyajan oikeus- ja siveyskäsitteiden mukaan. Urotöinä kerrotaan sellaiset kepposet kuin että eräänkin vihatun opettajan ikkuna yöllä tervattiin ja hän päivää turhaan odottaen nukkui niin pitkään, että myöhästyi aamulla tunniltaan. Tai että toisen sairaan ja pahanilaisen lehtorin portilla muutamana aamuna huomattiin kaupungin ruumisvaunut ja katu oli havutettu hautausmaalle saakka. Tai miten rehtorin vesitynnyri oli pihamaalta kärryineen päivineen nostettu hänen talonsa katolle. Puhumattakaan semmoisista pienistä tapahtumista kuin että opettajan kalossit naulattiin lattiaan ja hän niihin astuessaan kaatui selälleen.

Se, mikä näissä tapahtumissa varsinkin oli jännittävää, oli se, että opettajat eivät koskaan päässeet syyllisten perille. Koko lukio seisoj kuin yksi mies, ja kaikki keinot saada tunnustuksia esille olivat turhat. Kukaan ei tietänyt mitään siitä, minkä kuitenkin kaikki tiesivät. Koulukuri oli höllä, mutta toverikuri sitä kovempi. Joka sen rikkoi, hänen oli parasta samalla erota opistostakin.

Joka kerta, kun kaupungin vanhemmat herrat näitä aikoja muistelevat, johtuvat he lopulta tapaukseen, joka sattui siihen aikaan, kun lukiot vaikuttivat viimeisiä vuosiaan, mutta jolloin samalla oli niiden loistoaikakin. Se tapaus oli tuo lukion kellon kuuluisa katoaminen, joka sai koko paikkakunnan mielet kuohuksiin ja joka yhä vieläkin panee ne vilkkaasti väräjämään, milloin ja missä siitä vain puhe tulleekin. Se on jännittävä loppukohtaus siltä suuruudenajalta, joka sitten päättyi lukioiden lakkauttamiseen ja kouluolojen uudestaan järjestämiseen.

Siihen aikaan oli kaksikerroksinen lukiorakennus ainoa kivirakennus koko kaupungissa. Se näkyi melkein yhtä kauas kuin kirkkokin, ja yleinä niitä vertallivatkin toisiinsa lukiolaiset ajaessaan kaupungin ainoasta tullista sisään lukukausien alussa. He tulivat sinne kuin omaan valtakuntaansa, tietäen, että kaupunki ilman heitä oli tyhjä ja ikävä ja että suurin osa sen asukkaista sai toimeentulonsa heistä.

Mutta oli kuitenkin eräs epäkohta, joka mieliä katkeroittavana perintönä oli kulkenut polvesta polveen. Se epäkohta oli lukion suuri kello, joka riippui suuren pääoven yläpuolella rautapellistä tehdyn pienen katoksen alla ja josta kulki nuora kuin syömäkellosta seinän läpi opettajain huoneeseen. Jokaisen välitunnin jälkeen sitä soittaa mouruutettiin niin, että sen ruma, kova ääni kuului yli koko kaupungin ja ulkopuolelle tullinkin kaupunkilaisten pelloille saakka. Lukiolaiset olivat siihen aikaan aikamiehiä, ja jo kauan oli käynyt heidän kunnialleen, että heitä soitettiin kokoon kuin koulupoikia. Anomuksia oli tehty useampiakin, että soittaminen jätettäisiin, mutta turhaan, sillä opettajain ja lukiolaisten välit olivat vanhastaan kireät. Ja sitä paitsi oli vasta nimitetty uusi rehtori asettanut päämääräkseen kukistaa heidän jäykät niskansa. Kelloa soitettiin siis yhä ja soitettiin sydämen pohjasta, suureksi iloksi alkeiskoululaisille ja halveksituille kaupungin kisälleille, jotka yöllisissä kahakoissa tavallisesti saivat selkäänsä ja sentähden aliluokan koko katkeruudella vihasivat näitä yhteiskunnan haltijoita.

Mutta viimein loppui kuitenkin lukiolaisten kärsivällisyys, ja he päättivät tässäkin asiassa hankkia itselleen oikeutensa omalla kädellään, niinkuin olivat hankkineet sen niin monta kertaa ennenkin.

Ja eräänä aamuna, kun rehtori taas tarttui kellon nuoraan soittaakseen, ei ääntä kuulunutkaan, mutta sen sijaan tuli poikkileikattu nuora seinän läpi alas hänen silmilleen. Ja kun mentiin miehissä ulos rappusille, oli katos tyhjä ja kello poissa.

Heti kohta oltiin selvillä siitä, milloin kello oli kadonnut ja kuka sen oli vienyt. Edellisenä yönä oli se otettu alas paikoiltaan, sillä eilen oli sillä vielä soitettu, ja olihan seinässä vielä verokset tikapuitten jäljet. Ja että lukiolaiset olivat työn toimittaneet, siitä ei ollut epäilystäkään. Tavallinen varas ei olisi viitsinyt nähdä tuota vaivaa vanhasta kellonromusta.

Lukion kaikki kolme luokkaa tutkittiin moneen kertaan, mutta kukaan ei tietänyt asiasta mitään. Ylimmän luokan priimus uskalsi vielä luokkansa puolesta kysyä, mikä oikeuttaa opettajistoa tekemään paljaaseen epäluuloon perustuvia ja lukiolaisia kaikin puolin loukkaavia kysymyksiä.

Se siihen oikeuttaa, vastattiin, että edellisenä yönä oli suuri joukko lukiolaisia nähty kaupungissa liikkeellä, ja palovartia oli kertonut puoliyön aikana nähneensä mustan ryhmän lukion portilla.

Lukiolaisia ei oltu ennenkään kielletty yöllä liikkumasta, eikä tämä muutenkaan ollut mikään todistus.

Mitäs oli heillä ollut lukion portilla tekemistä?

Luultavasti olivat ne, jotka siinä seisoivat, seisoneet huvikseen.

Oliko kello silloin vielä ollut paikoillaan?

He eivät todellakaan siinä määrin välittäneet tästä kellosta, että olisivat menneet keskellä yötä sitä lyhdyn avulla tarkastelemaan.

Mutta mitäs sanottiin siihen, että herra rehtori kohta puoliyön jälkeen, vielä vuoteellaan valvoessaan, oli kuullut ääniä ja askelia ikkunansa alla sekä kohta sen jälkeen kolme kalahdusta, jotka olivat tuntuneet lukion kellon laidasta lähteneiltä?

Vaikkeivät herra rehtorin korvat olisikaan valehdelleet, niin ei lukiolaisten velvollisuus voine olla tietää, mitä melua hänen ikkunansa alla mahdollisesti on yöllä satuttu pitämään.

Ja sen enempää selkoa ei saatu. Poliisi pani kaupungin ylösalaisin, kelloa etsittiin joka talosta ja pihasta, jopa läheisistä metsistäkin, mutta joka paikasta turhaan.

Mutta rehtori oli suuttunut silmittömäksi ja vannoi verisesti kostavansa. Kurittomuus oli nyt mennyt yli rajojen, ja tämä oli merkki siitä kapinallisesta hengestä, jota tähän aikaan liikkui Euroopan suurissa maissa, missä alamaiset nousivat esimiehiään vastaan.

Ja sitten se oli varkautta, oli valtion varkautta, kirkon ja koulun yhteisen omaisuuden omin lupinsa ottamista! Jos se jäisi rankaisematta, niin kuka takaa, ettei jonakuna päivänä tulisi kirkonkellojenkin vuoro! Ja jos hän ei viikon kuluessa saisi ilmoitusta siitä, kuka oli syyllinen tai missä kello oli löydettävänä, täytyisi hänen pitää koko lukio syyllisenä ja ryhtyä toimenpiteisiin, että opisto kokonaan suljettaisiin.

Tältä kannalta eivät lukiolaiset olleet asiaa ajatelleet. Mutta jos kello olisi nyt tahdottukin tuoda takaisin, olisi se ollut mahdotonta. Sillä pimeänä syysyönä oli se otettu alas, kieli oli kääritty villasukan sisään, rehtorin ikkunan alla se oli kääreestään vapautettu ja kolme kertaa sillä siinä läpätty, sitten oli saalis kannettu korennolla rantaan, vedetty siitä kelkassa keskelle suurta selkää, jonne oli hakattu avanto kierään jäähän, ja sinne oli se juhlallisoin haudausmenoin ja integer vitae'llä upotettu.

Ne, jotka tästä tapauksesta kertovat, ne kertovat sen salaisella vahingonilolla ja melkein ilkkuvat siitä, ettei syyllisiä ole koskaan saatu ilmi. He tunsivat sen ja sen, sen ja sen luona asui sekin lukiolainen, joka ehkä oli ollut upottamisessa osallisena, mutta he olivat yhteisesti vannoneet, etteivät koskaan eivätkä kenellekään mitään ilmaise, ei edes sittenkään, kun olivat tulleet pois lukiosta. Vala oli vannottu keskellä yötä, ulkopuolella tullin, suuren kiven ympärillä, jota vielä tänäkin päivänä sanotaan Valakiveksi.

Mutta tarinalla oli kuitenkin, vanhain kaupunkilaisten kertoen, synkkä loppunsa. Ja se loppu, se oli rehtorin kamala kosto. Kun tunnustusta ei kuulunut eikä kuulunut kelloakaan takaisin tulevaksi, ei hän tosin lukiotakaan sulkenut, mutta kutsutti kaikki oppilaat eteensä ja itsellään oli hänellä virkapuku yllään ja suuri kiiltävä ritarimerkki rinnallaan. Ja hän kokosi kaiken loukatun arvonsa ja kaiken siveellisen kauhunsa ja manasi Jumalan kirouksen kaikkien niiden niskaan, jotka tiesivät olevansa tähän tekoon syypäät. Hän kirosi heidät synkästi ja kiihkeästi, kirosi ajalliseen ja iankaikkiseen kadotukseen.

Rehtorin kirous tunki läpi luiden ja ytimien. Ja siitä oli seurauksena —niin lopettavat vanhat miehet kertomuksensa—ettei yhdestäkään ylimmän luokan oppilaasta tullut oikeata miestä. Niitä oli parikymmentä, jotka nähtävästi olivat olleet kellon ryöstöön osallisina ja joihin rehtorin kirous oli sattunut. Kaikki he joutuivat sekä aineellisesti että siveellisesti rappiolle. Ja vasta sillä tavalla saatiin arviolta muka tietoon niiden nimet, jotka olivat olleet sankareja tuossa synkässä näytelmässä.

Jos joku tahtoisu itse tutkia tämän tarinan todenperäisyyttä, voi hän mennä siihen kaupunkiin, missä sitä vielä tänäkin päivänä kerrotaan.

Siellä on lähellä kaupunkia niemi, jota sanotaan Kelloniemeksi, ja sen edustalla järven selkä, jota kutsutaan Kelloseläksi. Ja vanhan lukiorakennuksen ulkoseinässä on vielä ryöstetyn kellon rautapeltinen katos ja sen nuoran reikä, jonka avulla tätä kelloa soitettiin. Mutta toista kelloa ei ole sille sijalle enää koskaan ilmaantunut.

UROTYÖ.

»Kasvaako maine tanterella vaan, jot' uljaan urhon veri kostuttaa, ja eikö aseetonkin toisinaan voi miehuutt' osoittaa?»

Muistui mieleeni nuo sanat, kun näin sanomalehdissä lueteltuina ne päivät, jolloin ylioppilaskirjoitukset ovat suoritettavat. Sen johdosta tulin taas ajatelleeksi ylioppilaskirjoituksia eräänä keväänä noin kymmenen vuotta sitten muutamassa pikkukaupungin lyseossa.

Ylioppilaskirjoituksilla oli siihen aikaan suurempi merkitys kuin nyt, sillä kirjalliset kokeet olivat paljoa tärkeämmät kuin ne nyt kuuluvat olevan. Niistä riippui enemmän, niitä arvosteltiin ankarammin, ja suulliset tutkinnot olivat sivuasiana. Elleivät kirjoitukset onnistuneet, oli kokonainen vuosi menetetty. Sattuipa sairaus tai muu pahoinvointi, ei ollut tilaisuutta opinnäytteen suorittamiseen syksyllä niinkuin nyt. ja vuoden menettäminen tuntui tuolla iällä siltä kuin olisi koko elämäkin jo menetetty.

Se, joka on ollut mukana, voi ymmärtää, mikä merkitys oli noilla neljällä päivällä ja niistä varsinkin kahdella, jolloin suoritettiin vaikeimmat aineet: latina ja matematiikka. Ja kun tavallisesti hyvä matematikko oli heikko latinassa ja päinvastoin, niin huippenivat vähintään kahdeksan vuoden harrastukset yhteen ainoaan päivään, yhteen ainoaan rupeamaan. Tuntui siltä kuin olisi taisteltava kaksintaistelu tulevaisuuden kanssa. Taistelu ankara ja tuima kaikkia niitä vartioita vastaan, jotka seisovat paratiisin portilla välkkyvät miekat käsissä.

Ne olivat opettajat, jotka olivat voitettavat. Oltuaan vuosikausia hyviä ystäviä, milteipä tovereitakin, jotka soivat meille kaikkea hyvää maailmassa, jotka eivät koskaan näyttäneet mitään niin hartaasti toivovan kuin meidän parastamme, olivat he yht'äkkiä muuttuneet verivihollisiksemme. Meistä rupesi näyttämään, että ne juuri olivat esteinä onnemme tiellä. Pieni suvaitsevaisuus heidän puoleltaan, parin minutin ystävällinen silmäily ulos ikkunasta—ja koko luokka olisi yhteisin voimin päässyt yliopistoon. Sillä suullisista tutkinnoista olisi kyllä suoriuduttu, jos ei ennen niin syksyllä.

Mutta mitä he tekivät? He tekivät kaikki voitavansa tätä »yhteistyötä» estääkseen. Kuultiin heidän varokeinoistaan, joita he yhteisessä kokouksessaan olivat miettineet. Vahtimestari oli saanut määräyksen asettaa pulpetit sylen päähän toisistaan. Ulkokuoneeksi määrätystä luokkasalista suuren salin vieressä oli käsketty kantaa ulos kaikki huonekalut, jottei niihin voitaisi mitään kätkeä sinä ainoana aikana, jolloin opettaja ei voinut kulkea oppilaan kintereillä. Jottei voitaisi juomaan mentäessä kulkea ohitse ja sivumennen heittää jotain toverille, oli kukin määrätty saamaan pulpetilleen oman vesikarahvin, joita rehtori oli käynyt pari tusinaa lainaamassa erästä kauppapuodista.

Mutta jos opettajat valmistautuivat, niin valmistauduttiin sitä mekin. Meistä oli hullu koko tämä tällainen järjestelmä, joka asetti onnen nojaan taitavimmankin oppilaan arvostelemisen. Se oli arpapeliä, jossa meille tehtiin mielestämme vääryyttä ja jossa ei omatuntonne estänyt meitä tekemästä samalla tapaa. Mitä kaikkia nerokkaita tuumia keksittiinkään! Meilläkin oli istuntonne, joissa syntyi aatteita toinen toistaan älykkäämpiä. Meillä oli tiedossamme taitavat temput entisiltä ajoilta, meillä oli käytettävänä vanhoilta tovereilta saadut neuvot ja heidän saavuttamansa kokemus niiden onnistumisesta. Kuinka naurettiinkaan niiden vartiain typeryyttä, jotka kuljettivat sanakirjain kansiin kätkeytyjä latinan käännöksiä miehestä mieheen, jotka kaatoivat itselleen vettä karahviineista, joiden pohjaan oli gummilla kiinnitetty kolme ratkaistua probleemia sisältävä paperiliuska ja joiden nenän alla pienistä, kouraan mahtuvista silkkipaperivihkoista luettiin kaikki tarvittavat matemaattiset kaavat ja yhtälöt, mitkä vaaran uhatessa hieno kautsukkinauha veti hihan sisään takaisin!

Mutta ne olivat vanhoja nuo, eikä niihin ollut luottamista, sillä voisihan tapahtua, että sanakirjoja kielletäisiin lainaamasta, niinkuin oli kielletty käyttämästä yhteistä juoma-astiaa.

Mutta meillä oli uusia ja parempia. Sirkkelejä, lyijykyniä ja veitsiä ei varmaankaan osattaisi epäillä, ja niiden varret ja päät voisi tehdä ontoiksi ja täyttää torveksi kierretyllä paperilla. Ynnä muita samanlaisia, joita en tahdo siksi mainita, että ne ehkä vieläkin ovat— ammattisalaisuuksia.

Melkein jokainen epävarmempi oppilas oli käynyt liittoon jonkun taitavampansa kanssa. Ja voitosta varmoina meistä suurin osa odotti uusien keksintöjen käytäntöönpanoa. Viimeksi mainittuun aputapaan: sirkkelin lainaamiseen, oli turvautunut kaksi ystävää—minä kutsun heitä Anttilaksi ja Manniseksi—jotka ensimmäiseltä luokalta viimeiselle olivat istuneet »polvi vasten polvea», jotka olivat päättäneet, maksoi mitä maksoi, tulla ylioppilaiksikin samalla kertaa, mutta joista toinen, Manninen, pahasti pelkäsi matematiikkaansa.

Opettajat olivat kuitenkin olleet ovelampia kuin mitä olimme aavistaneetkaan. Tullessamme suureen saliin, jossa pulpetit seisoivat rivissä kaukana toisistaan, saimme kuulla, ettei minkäänlainen lainaaminen ole oleva luvallista ja että jos jollakulla ei ole tarpeellisia työkaluja ympyräin piirustamiseen, saa hän käyttää niitä, joita on opettajain pöydällä.

Manninen punastui, ja Anttila puri hammasta.

Kun laskettavat esimerkit oli luettu ja kukin alkanut, juhlallisen hiljaisuuden vallitessa, hakea helpoimpia yhtälöitä ratkaistakseen, näin minä, että Anttila, joka oli luokan paras laskumies, noin tunnin kuluttua jo alkoi kirjoittaa vihkoonsa. Hänellä oli siis ainakin kolme esimerkkiä valmiina, ja kun muutkin aineet olivat häneltä onnistuneet, voi hän pitää itsensä varmana ylioppilaana.

Mutta Manninen, hän oli tulipunainen, hän katseli arasti ympärilleen ja pureskeli hermostuneesti kynänsä päätä... Ja aika kului, puolet siitä oli jo tuhlautunut, ja toinen puoli kai tulisi menemään samaa tietä...

He istuivat sylen päässä toisistaan, ei mitään mahdollisuutta näyttänyt olevan toverilla toverin pelastamiseen varmasta häviöstä. Opettajista kulki toinen edestakaisin lattialla ja toinen istui kateederissa silmälasiansa takaa uhrejaan väsymättömästi vartioiden.

Silloin tapahtui se, mitä minä tahtoisin nimittää urotyöksi ja jonka vertaista ei ainakaan liene monta koulukepposten sankaritarustossa.

Olen saanut neljä esimerkkiä valmiiksi, olen varma siitä, että ne ovat oikein ratkaistut, ja leväten laakereillani nojaan minä selkää tuoliini mukavassa asennossa. Silloin huomaan, että Anttila, joka istuu edessäni, antaa merkin Manniselle. Tämä vie varovasti kätensä nuttunsa taskuun ja levittää sen suuta suuremmaksi. Anttila ottaa oikealla kädellään jotain liivinsä taskusta, kätkee sen kouraansa ja kaataa vasemmalla vettä lasiinsa. Opettaja on tuskin mennyt ohitse ja toinen kateederissa sattumalta katsonut kelloaan, kun näen Anttilan tarttuvan vesilasiin ja vievän sen huulilleen, samalla kuin toinen käsi, joka riippuu hänen kupeellaan, tekee nopean liikkeen kalvosesta, ja hiukan suhahtaen lentää valkoinen pieni käärö Mannista kohden sellaisella taidolla, että se tehtyään pienen kaaren ilmassa pudota tupsahtaa suoraan hänen taskunsa pohjaan.

Anttila tyhjentää vesilasinsa suurella melulla.

Opettajat ovat samassa taas paikoillaan, mutta teko on tehty, ja turvallisesti lepää kymmenpennisen ympärille kääritty paperiliuska onnellisen koulupojan taskussa, josta hänen on helppo ottaa se esille ja kirjoittaa kolme ratkaistua probleemia vihkoonsa.

Heitto oli onnistunut. Mutta jos se *ei olisi* onnistunut, jos käärö olisi kilahtanut pudonnut lattialle, josta opettajat olisivat kiiruhtaneet sen korjaamaan,—niin, silloin olisi ollut hukassa sekä autettava että auttaja. Ja hän tiesi sen, tiesi, mikä vaara häntä uhkasi ja että hän pani alltiiksi kahdeksan vuoden ponnistukset, kenties koko tulevaisuutensa. Ja kuitenkin hän teki sen!

Kun kirjoitusten loputtua oli kokoonnuttu yhteiseen viftiin, pidettiin Anttilalle puhe, jonka leikillisenä aiheena oli sanat:

»Kasvaako maine tanterella vaan, jot' uljaan urhon veri kostuttaa, ja eikö aseetonkin toisinaan voi miehuutt' osoittaa?»

»HÄTÄÄKÄRSIVIEN HYVÄKSI.»

Mauritz Ahlfelt, se »mallikelpoinen», jonka me kaikki tunnemme hänen virastostaan, jossa hän vielä ylimääräisenä palvelee, mutta on aivan varma pian pääsevänsä vakinaiseksi; ja Esplanadilta, missä hän salkku kainalossaan säännöllisesti kävelee kello kahden ja kolmen välillä; hän, tuo säännöllisten elintapojen ja varman virkamiestulevaisuuden mies, joka tosin Kämpissä istuu, mutta ei koskaan joudu suuremmalle viftille—hän ilmoitti tänään aamupäivällä puhelimella virkatovereilleen, ettei hän voikaan »tulla ylös», ja lisäsi, että hänellä on kova kohmelo, josta hän parhaillaan selvitteleikse Alppilassa.

Se hämmästytti heitä kaikkia, sillä heidän muistaakseen ei sellaista ollut vielä koskaan ennen sattunut. Syy tähän tapaukseen oli kuitenkin se, että Mauritz Ahlfelt eilen illalla oli ensi kerran esiintynyt suuren yleisön edessä, pitänyt puheen ja siis tavallaan joutunut »julkisten miesten» joukkoon.

Heti kohta kun hän, muutamia viikkoja takaperin, oli lukenut lehdistä ilmoituksen, että ne, jotka tahtovat keskustella keinoista oman maan hätääkärsivien hyväksi, kokoontukoot sinne ja sinne, sinä ja sinä päivänä, oli hän päättänyt, että siinä on tilaisuus, josta hänen ei sovi olla poissa.

Yleensä ei Mauritz Ahlfelt juuri ole välittänyt yksityisten harrastuksista. Hän on virkamies, eivätkä mitkään puuhut, joilla ei ole jotain virallista väritystä, häntä innostuta. Kansanopistoaatteellekin on hän pysynyt yleensä kylmänä, se kun hänen mielestään haiskahtaa jonkunlaiselta nuorison protestipuuhalta—vaikka asia muuten onkin hyvä. Sama on hänen suhteensa yhteiskouluasiaankin, vaikka hän ei periaatteessa olekaan yhteiskasvatuksen vastustaja—mutta kun eräissä johtavissa piireissä ei katsota tätä liikettä suosiollisin silmin, niin... j.n.e. Mutta aina on hän kuitenkin antanut voittoja ja ostanut arpoja sellaisiin hyväntekeviin tarkoituksiin kuin ovat esimerkiksi »joulubasaarit», »häveliäät köyhät», »naisten työtoimistot» y.m.s. Ne ovat kaikki virallisesti leimattuja, ja ne ovat ylempäin, hienosti sivistyneiden kansanluokkain suosiossa, joiden suosiossa tahtoo pysyä Mauritz Ahlfeltkin.

Mutta eivät mitkään hommat kuitenkaan ole saaneet hänen hyväksymistään niin täydellisesti kuin ehdotukset toimenpiteisiin ryhtymisestä uhkaavan nälänhädän poistamiseksi.

Heti kohta, kun hän kuuli siitä puhuttavan, tunsu hän itsessään oireita itsenäiseen aloitteeseen. Tässä täytyy minunkin astua toimivien miesten riviin, sanoi hän itselleen. Kun oli huomattu, mitä koko maan ja erittäinkin pääkaupungin kunnia vaati, niin sitä samaa tuntui hänenkin kunniansa vaativan. Asia oli sitä paitsi sellainen, että siinä toimi maan hallituskin, ja hänen oma päällikkönsäkin oli asiaan innostunut. Sillä oli siis täydellinen virallinen väritys. Ja sen palvelukseen antaaminen oli kuin lisä ansioluetteloon. Kun hän sen joskus tulisi virkahakemukseensa liittämään, voisi siinä lopuksi seista: »Ollut sitä paitsi tehokkaasti avullisena toimissa hätääkärsiväin hyväksi.»

Ensi askel tähän suuntaan olisi julkinen esiintyminen asian hyväksi kuulutetussa kokouksessa.

Tämä kokous oli eilen, ja Mauritz Ahlfelt oli yksi niitä, jotka siinä pitivät puheen.

Kun eräs kokoonkutsujista oli kiittänyt yleisöä siitä, että se näin lukuisasti oli tullut saapuville, ja kehoittanut valitsemaan puheenjohtajaa, oli Mauritz Ahlfelt se, joka ensiksi erotti itsensä suuresta joukosta ja ehdotti, että eivätköhän kaikki läsnäolijat voisi yhtyä siihen, että pyydetäisiin herra X:ää—samaa, joka oli kokouksen avannutkin—johtamaan puhetta; johon yksimielisesti vastattiin: »Hyvä! hyvä!»

Hän oli koetellut ääntään, koetellut ryhtiään ja tunsi, että ne pitivät molemmat. Ja hän tunsi, että hän nyt onnistuu pitämään puheensakin, jota oli jo useampia päiviä valmistellut.

Hän onnistuikin. Olisi luullut, että hän oli vanha puhuja. Puheenparret olivat niinkuin olisi niitä kuullut satoja kertoja tätä ennen. »Se asia, joka meidät on tuonut tänne, se on», sanoi hän, »epäilemättä kaikista tärkeimpiä ja huolettavimpia. Hyinen halla, tuo maamme pahin vihollinen, on taas viime suvena liikkunut ankarana vieraanamme sekä pohjan perillä että itäisillä rajamaillamme, joita talven ja kevään kuluessa uhkaa arveluttava nälänhätä. Totta kyllä on, että kato ei ole kohdannut koko maata ja että sitä kenties on liioiteltu, mutta sitä emme kuitenkaan saa poispuhutuksi, että ellei pikaisiin aputoimiin ryhdytä, emme ole täyttäneet velvollisuuttamme ihmisystävänä ja kansalaisina. Suomalainen on tottunut kärsimään, hän ei valita, onnettomuuden kohdatessa hän ei sitä huuda kaiken maailman kuuluville, ja jos häneltä on halla vienyt hänen peltonsa viljan, sekoittaa hän pettua leipäänsä. Mutta juuri se on omansa kehoittamaan niitä seutuja, joille onni on ollut suotuisempi, jakamaan leipänsä niiden kanssa, joilta se puuttuu. Minä sentähden yhdyn täydellisesti niihin arvoisiin edellisiin puhujiin, jotka ovat ehdottaneet suurenmoista hyväntekeväisyysliikettä toimeenpantavaksi. Kun täällä myöskin on käynyt selville, että tiedot hätääkärsivistä paikkakunnista ja näiden paikkakuntien puutteen suuruudesta ovat jokseenkin vaillinaiset, ehdottaisin minäkin, että asetettaisiin komitea hankkimaan tarpeellisia tietoja näistä seikoista, joka komitea samalla saisi tehtäväkseen apuvarojen vastaanottamisen, tallentamisen ja jakamisen.»

Hän oli saanut pontta puheeseensa, hän lausui sen hyvin, ja hän oli ryhdikäs ja ulkomuodoltaan vaikuttava. Hänelle huudettiin »hyvä», ja kun tuli äänestys, mainittiin hän niiden joukossa, jotka olivat ehdotusta kannattaneet.

Hän istuutui paikoilleen hiukan huumautuneena, mutta ulkonaisesti kuitenkin rauhallisena. Ja hän kuuli takanaan kysyttävän, kuka on tuo, joka niin pontevasti puhui. Hänen nimensä mainittiin, ja joku aivan tuntematon herra kuului kuiskaavan eräälle naiselle: »Hän on eräs herra Ahlfelt, joka palvelee senaatissa ylimääräisenä.»

Kokous päättyi, ja yleisö hajosi. Eräs referentti tuli eteisessä kysymään, kirjoittaako hra Ahlfelt nimensä h:lla vai ilman.

Hänen nimensä siis tulee sanomalehdissäkin mainituksi. Nähtävästi oli hänen esiintymisensä herättänyt huomiota.

Hän aikoi ensin mennä kotiinsa, mutta vastustamaton halu veti häntä tänä iltana Kämppiin. Hänen täytyi saada tavata tovereitaan ja puhella heidän kanssaan.

Ja vähän sen jälkeen istui hän Kämpin alakahvilassa suuren, pyöreän pöydän ääressä. Ne eivät olleet nuo muut siinä kokouksessa, jossa keskusteltiin keinoista hätääkärsivien hyväksi. Olivat sen kokonaan unohtaneet. Mauritz Ahlfelt moitti heitä heidän laimeudestaan ja sanoi, että se oli suuri vahinko, että olivat jääneet tulematta.

—No, mutta voithan kertoa, mitä siellä päätettiin?

Mauritzin täytyi kertoa, ja hän kertoi, esittäen myöskin otteen omasta lausunnostaan.

—Eikö se ollut oikein sanottu, vai mitä arvelette?

—Oikeinhan se oli. No, ja mitä päätti kokous?

—Kokous hyväksyi yksimielisesti minun mielipiteeni; se kyllä muuten tulee huomenna kerrottavaksi sanomalehdissä.

—Se on oikein! Terve sitten!

—Mutta eihän täällä ole mitä suuhun panna! innostui Mauritz Ahlfelt.

Ja siitä kehittyi suuri vifti. Kaikkien ihmeeksi kutsui päivän sankari pöydän punssia täyteen ja illallisen jälkeen kahvia ja likööriä ja tarjosi kaikille. Hänestä tuntui siltä kuin tuntuu näyttelijästä, joka on ensi kerran esiintynyt; niinkuin kirjailijasta, jonka ensi teos on painosta ilmestynyt. Yhtämittaa kääntyi puhe illan suureen tapahtumaan. Sinne tuli niitäkin, jotka olivat olleet kokouksessa ja kuulleet Mauritzin puhuvan. Ne kehuivat puhetta, ja Mauritz aina kysäisi: »Eikö se ollut oikein puhuttu?»

Kun Ala-Kämppi suljettiin, noustiin Ylä-Kämppiin. Siellä ilmaantui samppanjaakin pöytään, jostain, kukaan ei oikein tiennyt mistä. Mutta Mauritz Ahlfeltille pidettiin monet puheet ja hänelle huudettiin »eläköön». Ilon ylimmillään ollessa pyysi hän saada huomauttaa herroja erästä seikasta, joka näyttää tässä kokonaan unohtuneen. Ja hän esitti maljan—»hätäkärsivien hyväksi».

Se juotiin ja jatkettiin siksi, kunnes piti poistua Ylä-Kämpistäkin, jonka lasku nousi toista sataan markkaan.

Alppilasta sitten Mauritz Ahlfelt soitti virastoonsa, ettei hän tänään voi »tulla ylös.»

TAITEILIJAJOKA OLI MAALANNUT PALJAAN NAISEN.

Hän herätti jo ensimmäisellä taulullaan tavallista suurempaa huomiota. Sekä sanomalehdet että yleisö ottivat sen suosiollisesti ja suojelevasti vastaan. Taulu kuvasi mökin pirttiä, jonka pöydän päässä istui vanha ukko verkkoa kutoen ja hänen vieressään penkillä polvillaan oli pieni tyttö opettelemassa lukemaan. Perä-ikkunasta näkyi talvinen maisema ja mäntymetsä, ja toisesta paistoi päivä sisään. Lattialla loikoi kissa nauttien lämpimästä, silmät tiirallaan. Ukon kasvot ja tytön kellanvaalea tukka olivat erittäin sattuvasti kuvatut, sanottiin. Tuollaista, noin perin suomalaista ja yksinkertaista maalausta oli harvoin ennen nähty. Varsinkin olivat suomenmieliset teoksesta innostuneet. Ensiksi oli taiteilija itse suomenmielinen, ja toiseksi oli aihe otettu kansanelämästä, jonka kuvaamiseen nyt oli viitottu tie ja jota tämä nuori maalari oli osoittanut niin peräti hyvin käsittävänsä. Joka paikassa puhuttiin hänen »Verkkoukostaan», ja siitä levisi valokuvia joka perheen albumiin.

—Se on kerrassaan mainio tuo teidän »Verkkoukkonne» sai hän kuulla, mihin vain tuli. Sillä on tavallaan sivistyshistoriallinen merkitys, se on palanen kansamme kulttuurihistoriaa. Emmekö pian saa nähdä jotain samanlaista uutta aihetta teidän siveltimestänne? Tuollainen verkkoukko...

—Ja se, mikä meitä kaikkia on miellyttänyt, se on teidän taiteenne puhtaus ja viattomuus ... teidän henkilöittenne kasvoissa on suomalaisen luonteen yksinkertaisuus, ja maisemissanne on juhannusyön läpikuultava hienous.

Hän oli somanlainen, näppärä poika ja joutui pian seuraelämään pääkaupungin suomenmielisisissä piireissä. Erään ylhäisen virkamiehen, kamarineuvoksen, tytär rakastui häneen ja hän tyttäreen. He menivät kihloihin, ja kihlaus mainittiin sanomalehdissä. Vanhemmat, jotka olivat ymmärtävinään taidetta—kamarineuvos oli taiteilijaseuran jäsenkin—olivat hyvin ihastuneita tulevaan vävyipoikaansa ja hänestä hiukan itserakkaasti ylpeät. Siitä koitti köyhälle pojalle hauska aika. Kesäkaudet maalaili hän tulevan appensa maatilalla ja vietti siellä huoletonta elämää. Arvostelijat olivat näkevinään, että hänen taiteensa, yhä enemmän syventyessään kansaan, samalla hienoni joka kerta, kun hän pani jotain näytteille. Kaikki hänen taulunsa kuvasivatkin sisämaan luontoa ja olivat pieniä ja sieviä, usein idyllisiäkin. Hän oli osannut antaa yleisölle juuri sitä, mitä se kaipasi, ja hän sai koko joukon jäljittelijöitä.

Oli kuitenkin eräs taulu, joka ei miellyttänyt esteetikoita eikä yleisöä. Hän oli maalannut pesurannan, jossa naisia seisoi laiturilla vaatteita karttuamassa. Siitä murahdettiin sanomalehdissä, sillä erään pyykkiä pesevän naisen jalat olivat—*hiukan* liian paljo paljaat. »Hän on mennyt yläpuolelle polvia juuri sen verran, kuin olisi pitänyt pysyä niiden alapuolella», muistutti pisteliäästi eräs kirkollinen lehti. Se ei muuten sanonut ollenkaan tuntevansa tuossa realistisessa taulussa taiteilijan hienoa, ihanteellista katsantotapaa.

Tuo arvostelu häntä suututti ja sai hänet pitkäksi aikaa pahalle tuulelle. Hän oli luullut, että tätä hänen mielestään voimakasta taulua tervehdittäisiin edistysaskeleena hänen taiteessaan. Tuo väkevä, ruskea ihonväri naisten käsivarsissa, jaloissa ja puoleksi paljaissa rinnoissa—sitä oli hän erityisellä huolella tutkinut ja pannut koko kykynsä ihomaalauksen vaikeuksia voittaakseen. Hän halusi laajentaa alaansa, käydä käsiksi vaikeampiin, totisempiin tehtäviin eikä aina »uinaila idylleissä», niinkuin hän sitä selitti.

Hän oli juuri samaan aikaan hakenut matkarahaa Pariisiin ja saanut sen. Mutta oli niitä, jotka suoraan sanoivat olevansa arvelevalla päällä, tulisiko tämä matka olemaan hänelle hyödyksi.

—Kunhan sinä et siellä menettäisi ihanteellisuuttasi, arveli kamarineuvos hänelle,—ottaisi liian paljon vaikutusta noista ranskalaisista realisteista. Sinä et ole koskaan tehnyt etkä luultavasti tule tekemäänkään mitään niin todellista, mutta samalla niin ihanteellista kuin tuo sinun »Verkkoukkosi». Minä olen kuullut niiden, joiden arvosteluun minä panen suuren arvon, lausuvan samaa pelkoa kuin minäkin tuon »Pesurantasi» johdosta. Toivokaamme, että sinä saatat nämä epäilyksemme häpeään.

Ottaessaan vastaan valtion matkarahan oli hänellä tunne, että hän sai sen ikäänkuin sillä ehdolla, että hänelle annettiin samalla anteeksi tuo hänen *satunnainen* hairahduksensa.

Pariisissa viipyi hän kaksi vuotta. Kaikki kotimaisen taiteen harrastajat kyselivät uteliaina hänen töistään ulkomailla, ja sanomalehdissä näkyi tuon tuostakin otsakirjoituksen alla »Suomalaisia taiteilijoita Pariisissa» tietoja hänestäkin. Milloin työskenteli hän Cormonin, milloin Julienin, milloin Bonnat'n ateliessa.

Hänellä kuului sitä paitsi olevan tekeillä uusi, suuri maalaus, jonka aihe oli otettu Kalevalan Aino-tarusta. Hän kirjoitti siitä morsiamelleen innostuneita kirjeitä, joita luettiin kaikille perheen tuttaville ja joista nämä toimittivat sanomalehtiinkin otteita. »Ainon olen kuvannut sillä hetkellä, kun hän heitettyään

hamehensa haapaselle, kenkänsä vesikiville

aikoo antautua uimaan. Kaikki toverini ovat tätä tauluani kehuneet ja sanoneet, että se tulee olemaan parasta, mitä koskaan olen tehnyt. Aihe ei ole mikään uusi, mutta luulen käsittäneeni sen aivan omalla tavallani. Etupäässä olen tahtonut saada esiin tuon myyttillisen olennon täydellisen viattomuuden, hänen neitseellisen puhtautensa. Saavat ne pitkän nenän, jotka pelkäsivät minun kadottavani täällä oman katsantotapani. Se on täällä vain vahvistunut.

Olivathan he aina sanoneet, että hänestä *tulee* jotain suurta! Ja he levittävät, tämän tulevan suuren miehen tulevat sukulaiset, tietoja siitä, miten taulu edistyy, kuinka se kohta joutuu näytteille asetettavaksi.

Sitä odottaessaan viimeisteli taiteilija teostaan eräänä päivänä ylhäällä Pariisin Montmartressa. Ikkuna oli auki ulos bulevardille, jossa puut puhkesivat lehteen, ja huone täynnä tuota suloisen pehmoista Pariisin ilmaa ja valoa. Hän oli melkein juovuksissa tyytyväisyydestä ja innostuksesta. Hänen matkansa ei ollut hukkaan mennyt. Hän oli suorittanut vaikeimman koetyön, minkä voi maalarin tehtäväksi asettaa. Hän oli maalannut alastoman naisen ruumiin. Hän oli saanut esille ihon kauneimmat, hienoimmat vivahdukset, ja nuo arimmat, sinisimmät verisuonet ne oikein kuultivat hiipiä alta.

Pari toveria istui ateliessa hänen maalatessaan.

—Juuri tuohon ihon käsittelyyn nähden voisit sinä kilpailla minkä ranskalaisen mestarin kanssa tahansa.

—Se, mikä tuossa sinun Ainossasi minua kuitenkin eniten ihmetyttää, sanoi hänen ystävästään toinen, on se, että vaikka se on ihan alaston ja vaikka se on noin realistisesti maalattu eikä ruumis ole mikään ihanneruumis vanhaan malliin, vaan suomalainen talonpoikaistyttö, niin se ei tunnu kaipaavan lehvääkään verhokseen. Itsetiedottomuuden viattomuus, se on verrattomasti kuvattu ei ainoastaan kasvoissa, vaan koko ruumiissa.

Syntyi kuitenkin pieni väittely katselijain kesken.

—Mutta mitä sinä luulet niiden tulevan tästä kotona sanomaan?

—Kuinka mitä?

—Se haukutaan siellä maan tasalle.

—Ja miksi?

—Siksi, että se on noin ihan ilki-alaston...

—No, mutta helvetissä, sehän on juuri hienointa taulussa! Sen pääajatus!

—Tottahan sen *minä* käsitan, mutta luuletko, että ne pöllöt siellä kotona?—Vai mitä arvelee itse maalari?

Maalari ei virkkanut mitään, hän vain tarkasteli loitommalta tauluaan, vihelteli ja oli tyytyväisen näköinen.

Jo muutamia päiviä ennen kevätnäyttelyn avaamista kertoivat pääkaupungin sanomalehdet, että uusi taulu on saapunut ja että itse taiteilijakin näinä päivinä on odotettavissa kotimaahan.

Hän tuli, hänet nähtiin pian Esplanadissa ja Kappelissa täydellisesti pariisilaistuneena ja uusissa muotivaatteissa. Heidät huomattiin ja heitä osoiteltiin, kun hän morsiamensa kanssa esiintyi. Tuttavat, jotka heitä tapasivat, sanoivat jokainen:

—Ja se sinun uusi taulusi, sehän kuuluu olevan jotain erinomaista.
Tulee olemaan todellinen nautinto saada sitä nähdä.

Kun hän oli saanut taulunsa hyvin asetetuksi, vei hän sitä ensiksi katsomaan morsiamensa ja tämän vanhemmat. Hän tuli heitä kotoa noutamaan, ja aikomus oli pariisilaiseen tapaan palata sen jälkeen Villensaunalle syömään aamiaista.

Hän kuljetti heidät suoraa päätä suuren taulunsa eteen.

—Tässä tämä nyt on!—Mitä te siitä arvelette?

Hän näki morsiamensa punastuvan ja tunsi hänen kätensä laukeavan käsivarresta. Rouva pyörähti vihaisella liikkeellä hänen puoleensa.

—Onko tämä taulu sinun maalaamasi?

—On.

Silloin ei ollut rouvalla muuta sanottavaa kuin tuima:—Hyi! Tule pois, Hanna! Tämä on suorastaan hävytöntä!

Ja hän veti tyttärensä ulos ovesta.

Maalari kiiruhti jälestä ja koetti pidätellä, mutta hän ei saanut heitä pysähtymään.

—Tämä on häväistys koko perheelle ... jos minä olisin voinut vähääkään aavistaa ... kuuli hän vihastuneena muristavan alhaalla rappusissa.

Hänen täytyi antaa heidän mennä, ja hän palasi takaisin näyttelyyn.

—Mutta mitä tämä kaikki merkitsee? kysyi hän kamarineuvokselta, joka hiukan hämillään vetäytyi pois taulun äärestä, jota hän oli ihan kehyksen ääressä tarkastamassa.

—Kuinka sinä voit panna näytteille tuommoista ... mitä sinä luulet ihmisten tulevan tästä kaikesta sanomaan?

—Minä vähät välitän siitä, mitä ihmiset sanovat!

—Aiot siis antaa sen seista siinä?

—Tietysti!

—Siinä tapauksessa saat itse vastata seurauksista!

—Niin teenkin!

—Niin no—minun täytyy nyt mennä. Ja kamarineuvos meni samaa tietä.

Hän oli kuin puulla päähän lyöty. Se oli »Pesuranta» ja murina noista paljaista jaloista, joka nyt tuli takaisin ja jonka hän ulkomailla oli kokonaan unohtanut.

—Mutta onko siinä sitten mitään loukkaavaa?

Hän kääntyi tarkastamaan tauluaan. Aino seisoi siinä päin katsojaan ja laskeutui veteen, seisten suorana ja tosin ihan alastomana, mutta puhtaana, kylmänä ja kiihottomana, hiukan aamukylmässä väristen ja luoden silmänsä haaveksien ulapalle.

—Voisiko se olla mahdollista, että ne tuosta alastomuudesta olisivat loukkautuneet? Olisivatko ne todellakin niin alkuperäisellä, niin poroporvarillisella kannalla?

Hän koetti heitä ymmärtää, mutta kun hän ajatteli, millä tavalla häntä oli kohdellut hänen morsiamensa, niin peruutti hän päätöksensä mennä häntä noutamaan ja pyytämään selitystä.—Olkoon, se on hänen asiansa!

Koko sen päivän ja seuraavan yön kuohui hänessä vastustushalu. Vasta seuraavana aamuna meni hän appelaansa, harmistuneena ja ainoastaan muutamia tunteja nukuttuaan, ja pyysi saada tavata morsiantaan.

—Hän on sairas mielenliikutuksesta, vastasi äiti, otti hänet juhlallisesti vastaan salissa ja pyysi saada tehdä hänelle muutamia kysymyksiä.

—Sano minulle, onko tuo taulu maalattu luonnosta?

—Onneksi löysin pitkän hakemisen jälkeen mallin, joka sopi minulle erinomaisen hyvin.

—Hän on seisonut noin ikään edessäni?

—Kuinkas muuten!

—Nehän ovat ne mallit siellä Pariisissa...?

—Mitä tarkoitatte?

—Sinä kyllä ymmärrät, mitä tarkoitan...

—No, ja mitä sitten?

—Se oli vain se, jota tahdoin tietää...

—Ettekö todellakaan käsitä taidetta tämän enemmän?

—Jos tuo on taidetta, niin kiitän Jumalaani, etten sitä käsitä...

Hanna parka!

Hän meni toisesta ovesta ulos, ja hänen miehensä tuli toisesta sisään. Hänellä oli aamulehdet käsissään ja hän heitti ne eteensä pöydälle.

—Oletko lukenut, mitä nämä sanovat sinusta?

—Olen lukenut ... että voidakseni jotain tuollaista kuvata on minun mielikuvitukseni täytynyt saastuttua Pariisin porttoloissa ... minun on täytynyt turmella kaikki hienoimmat aistini ... että sellaista olen siellä valtion varoilla tutkinut, että se on pornografiaa ... sikamaista ... että olen askel askelelta mennyt taapäin siitä, kun »Verkkoukon» maalasin, ja nyt olen auttamattomasti ojassa ... että olen pilannut hienoimman kotimaisen aiheen... Mutta minä sanon, ettette te kykene arvostelevaan, mikä on kotimaista ... ja minä sanon, ettei se minua edes voi suututtaa, että se on niin peräti typerää, niin kaikkea järkeä vailla, ja se on juuri se, joka on saastaista, eikä minun mielikuvitukseni.—No, ja sanokaa minulle sitten kerran, mikä teitä loukkaa minun taulussani!

—Mutta onhan hän ihan alaston...

—Ettekö ole sitten ennen nähneet paljaita ruumiita maalattuina?

—On niitä nähty, on niitä nähty meilläkin, mutta ero on suuri ... katso mitä taulua tahansa, niin ovat ne kuitenkin osaksi verhotut ... häveliäs taiteilija vetää aina eteen milloin lehvän, milloin vaateen liepeen, mutta siinä sinun maalauksessasi ei ole riepuaakaan ... mikä esti sinut olemasta yhtä häveliäs kuin kaikki muutkin...

Häntä suututti niin, ettei hän enää voinut pidättää itseään, hän tarttui hattuunsa, nakkasi lehdet lattialle ja huudahti pilkkahymy huulillaan:

—Ja jos minä olisin ollut häveliäs, niin olisitte te olleet sitä hävyttömämmät! Jos minä olisin vetänyt lehviä eteen, niin olisitte te niiden alle kuitenkin tirkistäneet!

—Tarkoitatko sinä minua?

—Te ette ole sen parempi kuin muutkaan.

—Kuinka sinä uskallat! Ulos minun huoneestani!

Oli se ehkä tapahtunut liian pian, arveli hän kadulle tultuaan.

—Mutta parasta se oli, että sain puhua suuni puhtaaksi!

Harhailtuaan hiukan palasi hän asuntoonsa. Siellä oli kirje morsiamelta ja rukkaset.

»Jos sinä minua todellakin oikein rakastit, et olisi tuottanut vanhemmilleni ja minulle tätä häpeää. Pitihän sinun tietää—»

Hän puristi kirjeen palloksi kourassaan, ojensi pienen, hoikan vartensa, niin että se näytti muuttuvan yhdeksi ainoaksi kimmahavaksi jänteeksi, puristi nyrkkiä ylös ja huusi:

—Minä vielä näytän tälle tyhmälle maailmalle, minä häikäisen heidät, minä pakotan heidät pyytämään anteeksi, minä lyön heitä silmille koko sivistyneen maailman mielipiteellä ... minä muserran heidät.

Ja hän piti sanansa. Hänen kostonsa oli siinä, että hänestä tuli yksi maansa ensimmäisiä maalareita.

Kun ulkomailla joskus puhutaan hänen kotimaastaan, puhutaan samalla aina hänestäkin.

Ja samalla kaikissa niissä elämäkerroissa, joita hänen muotokuvansa mukana on ollut ulkomaan suurissa kuvalehdissä, kerrotaan tuo juttu niistä lehivistä, joita hän »ei ollut vetänyt eteen».

HYPPÄYS TOISEEN MAAILMAAN.

Istuessamme eräänä toukokuun iltana Kappelin edustalla ilmestyi hän, Matti Kariniemi, yht'äkkiä eteemme. Hän oli keveimmillään, hienossa hutikassa, löi huolettomasti kättä, niinkuin olisi eilen oltu yhdessä, röyhelsi leveää rintaansa ja vastasi kummastuneisiin kysymyksiimme, mistä hän oli tänne noin yht'äkkiä ilmestynyt:

—Nyt lähtee Matti Kariniemi Amerikkaan!

—Vai lähtee taas,—virkoimme me jotenkin välinpitämättömästi.

Sillä parin kolmen vuoden kuluessa oli hän puhunut Amerikkaan lähdöstään, mutta vaikka se kyllä olisi ollut viisainta, mitä hän olisi voinut tehdä, ei siitä tähän saakka vielä ollut mitään tullut.

Hän oli kotoisin Pohjanmaalta, alkujaan rikkaan talonpojan ainoa poika. Tuota kuuluisaa härmäläistä rotua, sukua noille suurille tappelijasankareille ja maan mainioille maankulkijoille ja kivekkäille. Synnynnäinen vastenmielisyys säännölliseen työhön, mutta luonnolliset taipumukset huutamiseen, tappeluun ja käsikähmään, jotka ylioppilaaksi tultua kuitenkin vähitellen muodostuivat isänmaalliseksi innostukseksi. Hän tuli Helsinkiin juuri parhaaseen aikaan, kun kieliriita oli kuumimmillaan, kun isänmaata vielä voitiin palvella hurraamisella ja suurilla sanoilla. Hänestä tuli punaisista punaisin »koko programmin» toimeenpanija, ja hän oli aina ensimmäinen huutaja, kun johtajat ylioppilaskokouksissa heittivät hyvähuudoilla säestettäviä sanoja vastapuolueen silmille. Ensimmäinen oli hän myöskin istuutumaan boolipöytään, mutta viimeisiä sen äärestä eroamaan. Eikä hän lakannut siinä innostumista vielä sittenkään, kun aamu jo koitti ylioppilastalon juhlasalin ikkunoista. Lasit saatiin kantaa pois ja liinat kääriä kokoon, mutta hän ja jotkut muut hänen mukanaan istuivat yhä vieläkin nyrkkiä pöytään lyöden ja tappelua hieroen. Ja siinä asemassaan istui hän vähin väliajoin ensimmäiset puolikymmentä ylioppilasvuottaan eikä ehtinyt sen edemmäksi. Hommasi kyllä, mutta ei saanut mitään valmista totisessa työssä. Ja olisi kai istunut noin kaiken ikänsä, jos eivät raha-asiat olisi pakottaneet nousemaan ylös.

Sillä perintö oli jo aikoja sitten sulanut käsiin, toverien avuliaisuus oli pinnistetty viimeisiin saakka, ja kaikenlaisten pikkukassain korot rupesivat kohoamaan korvien tasalle. Hän alkoi menemistään mennä alaspäin, haihtui pois entisistä ystävistään, jotka olivat pyörähtäneet käytännölliseen elämään, silloin kun hän vielä täysissä purjeissa laski innostuksen myötävirtaa. Hän ajautui laitakaupungin kapakkoihin, alkoi juoda anniskeluissa rantajätkien kanssa, hurjautui tappelemaan, joutui osakunnan eteen—huonoissa, kuluneissa vaatteissa—ja karkoitettiin yliopistosta.

Tapasimme hänet sitten joskus lupa-ajoilla kotikaupungissa, jossa hän toimitti pientä viikkolehteä. Hän oli ehtinyt riitautua koko yhteiskuntansa kanssa, sitten kun oli joutunut jokaiselle velkaan. Hänen ainoat ystävänsä olivat kaupungin piiat, joiden suosikki hän oli, mihin vain tuli, mutta heidän rakkautensa mukana seurasi muiden naisten viha ja koko joukko ikäviä juttuja.

Silloin rupesi hän puhumaan lähdöstään Amerikkaan. Hän hylkää tämän epäkiitollisen isänmaan, hän sylkee silmille näitä kurjia, räyhäviä rakkeja, hän pyyhkäisee meren yli uuteen maailmaan, ja hän lähtee jo ensimmäisillä avovesillä! Ja hän otti tämän lähtönsä yhtä suurenmoiselta innostuksen kannalta kuin kaiken muunkin. Hänellä on Amerikassa rikkaita sukulaisia, niiden avulla perustetaan sinne suomalainen sanomalehti, hän tulee sen lehden toimittajaksi, asettuu ehdokkaaksi ja valitutua itsensä Yhdysvaltain parlamenttiin! Sillä Amerikassa ei kysytä, mikä mies minä olen, kunhan olen mies!—Ja pari kertaa olikin hän vienyt innostuksensa niin pitkälle, että hankki matkarahat ja saapui ne taskussa Helsinkiin. Mutta ennenkuin laiva oli lähtenyt, oli hän juonut rahansa, toverit saivat lunastaa hänet irti ja ostaa hänelle piletin takaisin kotikaupunkiin.

Ei ollut kumma, jos siis uskalsimme yhä vieläkin epäillä, tulisiko tästä matkasta nytkään sen todempaa. Mutta hän vakuutti tulevan.

—Tulee varmaan! Nyt siitä viimeinkin tulee tosi! Nyt ovat asiat eri kannalla kuin ennen ja minä itse uusi mies!

Hän tilasi juotavaa, kolkuttaen hopeapääkepillään marmoriseen pöytään, ja kun ehdimme häntä lähemmin tarkastaa, niin olihan hän tosiaankin muuttunut edukseen. Puku siisti, kasvot puhdistuneet ja koko olennossa jotain kajastusta tuosta entisestä, reippaasta ylioppilaasta.

—No, ja milloin lähdet?

—Jo tänä yönä minä lähden! Te ette usko! Mutta tässä on passi ja tässä siirtolaistiketti yli koko Atlantin!

Hän veti ne kehuen esille isosta nahkalompakosta, josta vielä vilahti parin satamarkkasenkin reuna.

—No, terve sitten! Ja onnea matkalle!

—Te ette luule, että minusta tulee mies minustakin vielä ... sillä minä myönnän, että minä olen elänyt sikamaisesti ... mutta te tiedätte, että minä olen kiivasta miestä, ja nyt olen minä lopullisesti suuttunut! Maljanne! Vaikka minä nyt olen vähän ryyppännytkin, niin ei se merkitse mitään. Minä olen ollut raitis mies kuusi kuukautta yhtä vuoroa! Ja kun pääsen pois tästä saakelin Suomesta, niin ei pidä viinan märkää huulilleni tuleman!—Mutta nyt viitataan vielä viimeinen ilta yhdessä!—Ja minä tarjoan. Syödään illallinen, ja te saatatte minut laivaan kello kaksi, kun täällä suljetaan!

Siirryimme siitä sisähuoneisiin ja tilasimme illallisen. Hän joi niinkuin muutkin, mutta piti sen varansa, ettei pahasti päihtynyt. Hän sai takaisin tuon vanhan tunnetun innostuksensa ja sitä seuraavat suuret eleensä ylioppilasajoiltaan, hän piti puheita isänmaalle, ja me pidimme isänmaan puolesta hänelle. Me lähetimme hänen välityksellään terveisiä »suureen, vapaaseen länteen», ja hän lupasi hankkia apua meille, jos olot täällä kotimaassa tulisivat meille liian tukaliksi.

—Sähköttäkää vain minulle, ja minä lähetän omat laivani teitä täältä noutamaan!

—Kiitos sinulle! Eläköön Matti Kariniemi!

Juodessamme hän heltyi, tuli lyyrilliseksi, itkikin lähtöään, mutta iloitsi siitä samassa silmänräpäyksessä.

—Voi, hyvät veljet, kun minä olen onnellinen! Antakaa minun syleillä teitä kaikkia! Te olette ainoat, joita minä tulen kaipaamaan. Te ette ole minua koskaan liian ankarasti tuominneet, te olette ainoat ystäväni, ainoat koko ma-aailmassa!

Mutta yht'äkkiä hän, keskellä innostustaan ja avaroita liikkeitään, näytti muistavan jotakin. Hän kysyi, paljonko on kello, ja kun kuuli, että se on kaksitoista, hän otti hattunsa ja palttoonsa.

—Minne sinä menet?

—Minun täytyy mennä tapaamaan erästä tuttavaa, joka odottaa minua hotellissa. Olkaa te vain täällä ... puolen tunnin kuluttua tulen minä takaisin!

* * * * *

Me jäimme häntä odottamaan ja odotimme puolen ja odotimme tunnin. Mutta ei hän tullut. Kello läheni kahta eikä häntä vielääkään kuulunut. Hän on luultavasti viivähtänyt ja mennyt suoraa päätä laivalle.

Mutta ei häntä ollut laivallakaan, ei kannella eikä salongissa.

Olisiko mahdollista, että häneltä jäisi tälläkin kertaa matka tekemättä? Siltä ainakin näytti. Jos olisimme tuon aavistaneet, emme olisi päästäneet häntä käsistämme. Olisi vaikka kantamalla tuotu mies laivaan ja pantu menemään.

Laivan kello soitti toisen ja kolmannen kerran. Kiroskelimme tyhmyyttämme ja olimme hänelle vihaiset hänen itsensä tähden. Kun hän ei kerran nyt mene, niin ei hän mene enää milloinkaan. Jää iäkseen tänne ja joutuu lopullisesti turmiolle.

Missä hän nyt on? Nukkuu tietysti jossain... Ja varmaan valehteli hän puhuessaan tavattavasta tuttavastaan.

Lautakäytävä pudotettiin alas ja luukut suljettiin. Laiva alkoi vetäytyä ulos laiturista. Nyt on jo myöhäistä, vaikka hän tulisikin. Mutta mitäs hän tulisi!... Mutta selkäänsä on hän saava, on saava oikein pohjolaisella mitalla!

Me käännyimme jo poistuaksemme.

Mutta silloin alkavat reunimmaisiet väkijoukossa kohoilla varpailleen ja huudahdella:

—Myöhästynyt matkustaja! Myöhästynyt matkustaja! Kapteeni! Kapteeni!

Ja todellakin laski Edlundin nurkalta torin halki täyttä karkua ajuri meitä kohti. Rattailla näkyi istuvan mies ja nainen, toinen hattuaan huiskuttaen, toinen huiviaan. Mies oli Matti Kariniemi ja tuo toinen—eräs hänen vanhoja rakkaitaan.

No niin, siinä se nyt on! Nukkuneet liian pitkään! Emmekö olleet sitä arvanneet!

Juoksimme häntä vastaan, mutta hän ei joutanut meitä huomaamaan. Hyppäsi alas rattailta, kaasi pari pikkupoikaa mennessään ja hyökkäsi suoraa päätä laivasillan reunalle, huitoen käsillään ja huutaen:

—Älkää jättäkö! Älkää jättäkö!

Me kaikki muut huusimme hänen mukanaan ... kaikki ihmiset rannalla huusivat:

—Kapteeni, kapteeni, odottakaa!

Mutta kapteeni joko ei kuullut tai ei ollut kuulevinaan. Hitaasti, mutta varmasti vetäysi laivan laita ulos laiturista, välimatka oli jo ainakin kolmen sylen levyinen ja hyrskyi kuin koski, koneen lyödessä takaisin.

Matti Kariniemi seiso rannalla ja oli lakannut huitomasta. Hän ei ymmärtänyt muuta kuin että siinä nyt levenemistään levenee juopa hänen vanhan ja uuden maailmansa välillä, ja jos hän ei nyt mene, niin isonee se iäti ylipääsemättömäksi Atlantiksi. Siihen suistuvat hänen hyvät aikomuksensa, siihen repeävät lupaukset ja vakuutukset, ja hän jää tähän niinkuin ennenkin. Velkamiehet kuin rakkikoirat niskassa ... minä päivänä tahansa voidaan pistää velkavankeuteen ... toverit ylenkatsovat ... ja koko maailma nauraa!

Ja luultavasti oli hänessä tallella vielä viimeinen varasto tuota esi-isiensä kauan kadoksissa ollutta huimuutta, ja luultavasti oli hän vihdoinkin joutunut siihen tilaan, että hänen luonnonlakien pakosta täytyi toteuttaa »koko programminsa» kerran hänenkin, joka oli vuosikautia vetelehtinyt, puhunut, innostunut ja ilmaan huutanut...

Sillä yht'äkkiä kyyristyi hän kokoon, peräytyi askeleen ja karkasi mereen kädet laivaa kohden ojoina.

Hänen rakkaansa, joka oli seurannut häntä kintereillä, parkaisi surkeasti hänen jälkeensä, muut naiset alkoivat huutaa venhettä, ja laivassa hyökkäsivät kaikki matkustajat samalle puolelle kantta.

—Apua! Apua!—Se hukkuu! Se hukkuu!

Mutta Kariniemi ei ollut hypännyt hukkuakseen. Hän jo pullahti puoliruumiiseensa vedestä ylös ja sai samassa kiinni köydensilmukasta, joka hänelle laivan kannelta nakattiin. Laivan laitaan ponnistaen kapusi hän sitä myöten peräkannelle, ja viimeisellä välillä autoivat häntä laivamiehet niskasta, nostaen kuin märkää koiraa suvannosta.

Rannalla räjähdettiin nauramaan ja sitten hurraamaan ja huutamaan »eläköön.» Vettä pois päristellessään näytti hän siellä hetkeksi menevän hämilleen. Mutta sitten hän tointui, juoksi komentokannelle, kokosi viimeiset äänivaransa ja huutaen yli muun metelin:

—Eläköön isänmaa!—johon me kuorossa vastasimme:

—Eläköön Kariniemi!—katosi hän piipusta pullahtavan savupilven taa.

Ja niin meni kuin menikin Matti Kariniemi Amerikkaan. Ja mies hänestä tuli kuin tulikin. Viimeisten tietojen mukaan toimittaa hän tätä nykyä Amerikassa—papin virkaa. Ja minä olen nähnyt sen kotiin palanneen siirtolaisen, jonka lapsenkin hän on kastanut.

KOTOINEN KYLYNI.

Se vanha, rakas saunani, se oikean suomalaisen saunan ihanne, se pysyvin muinaismuisto esi-isäin Altain-takaisilta ajoilta... Minä tahdon nyt sen etuja ylistää ja julistaa maailmalle sen maineen, tuon

vaatimattoman, harmajan huoneen, joka alempana muita, notkoon menevän tien varressa, kyyröttää kuin pienuuttaan paossa eikä ketään häiritse.

Enkä minä suotta vanhan saunani avuja ylistäkään.

Sillä sen nokiset seinäthän ne näkivät minun maailmaan syntyvän, ja nehän ne kuulivat minun ensi itkuni. Sen herttaisesta löylystä ne sitten kantoivat minut kylmään maailmaan, mutta minä huusin kuin riivattu enkä tahtonut tyytyä olooni isossa pirtissä, jossa liika valo silmiäni häikäisi.

Ja kun kasvoin ja aloin omin jalkoineni kulkea, niin sinne minä äitini jälessä tallustelin olkien päällä piehtaroimaan ja vesisammion ääressä alastomana loiskimaan. Ja siellä vasta nauru oikein naurulle tuntui, ja lapsen riemu riemulle remahti.

Millä salaperäisellä kunnioituksella ja pelolla minä sitten itsekseni hiiviskelin kynnyksen yli ovesta kurkottamaan tuonne lauteitten alle loukkoon, joka oli päivälläkin pimeä ja musta ja näytti minulle olevan kuin etehinen outoon, maanalaiseen maailmaan, missä vain lapsia asuu ja mistä niitä minullekin joka vuosi ilmaantui uusia veljiä ja sisaria. Ja silloin aloin minä ensi kerran pyöritellä päässäni ajatuksia ja kysymyksiä, joihin ei kukaan osannut antaa minulle oikeata vastausta ja selitystä.

Ja minä valitsin ensimmäiseksi ystäväkseni vanhan Ruoti-Pekan, joka ajettiin tuvasta ja pakeni saunaan pärettään polttamaan. Ja siellä vietin minä hänen kanssaan iltakaudet ja kuulin hänen kummia juttujaan, vavisten jännityksestä ja suloisesta pelosta, kun pimeä yö katsoi sisään pienestä ikkunasta ja kuusikko seinän takana huokaili ja soitti ... tai seisoin minä pitkät hetket ulkopuolella ovea ja avopäin katselin tähtien tuikeita ja revontulien liekehtimistä talvisella taivaalla ... tai kuuntelin yöllä itsekseni sirkan sirtystä kiukaan ja seinän välissä, kun koko muu maailma nukkui ja pakkanen vain ohikulkieksaan saunan nurkkaa sauvallaan kopaisi.

Miehistyin ja vartuin, ja minut ajettiin ulos maailmalle, sen kylmissä viimoissa värisemään. Enkä minä silloin mitään niin ikävöiden kaivannut kuin kotoista kylaani. Ja kun tieni minut milloin toivat kotikylääni takaisin, niin kyla kysyivätkin silmäni ensiksi. Eikä ollut koti kodille ennen, kuin sihahti kiukaan kiville vesi, otettuna notkon lähteestä, jonka reunalla hajuheinä kasvoi, eikä ennenkuin uupuneita jäseniäni hautoivat koivikosta taitetut tuoksuvat lehdet.

Silloin vasta tuntui oikein siltä, kuin olisivat mieron tahrat peseytyneet kokonaan pois sekä ruumiista että sielusta. Ja raukean suloisiin unelmiin vaipuneena istuin minä syntymäsaunani nurkkahirren nenässä ja annoin kesäoisen ilman hengen itseäni jäädytellen hyväillä ja tuudittaa mieltäni aatteettomasti harhaileviin unelmiin, edessäni pelto ja niitty ja tyyni järvi ja sen takainen hiljainen ranta.

Se vanha rakas saunani...

Kun muu maailma minut kerran vieroo luotaan, niin vetäydyn minä sinne verkkoukkona elämään vanhuuteni viimeisiä aikoja.

ONNELANI.

Korkean vaaran päivänpuoleisella rinteellä on se talo, missä minä elelen. Sen nimi on Onnela, ja minä olen sen vasta löytänyt ja aivan sattumalta.

Olin kulkenut yksitoikkoista, ikävää ja pölyistä maantietä. Muutamasta paikasta erkani somannäköinen metsäpolku, ja minä poikkesin sitä umpimähkään kulkemaan, tietämättä, minne se veisi.

Se kulki soita, kankaita ja korpia. Kerran tuli joki eteen ja toisen kerran järvi. Toisen poikki kahlasin, toisen yli kuljin venheellä, jonka löysin rannalta. Eksyinkin minä kerran ja makasin metsässä yötä, mutta löysin taas tieni ja kuljin ja kuljin.

Eräällä aholla tuli tyttö vastaan. Hän oli kerppuja taittamassa, ja minä kysyin häneltä: »Mistäs olet?»—»Tuolt' olen Onnelasta», vastasi hän.—»Onko sinne pitkä matka?»—»Tuoss' on vähän päässä vaaran rinteellä.»—»Saanko lähteä kanssasi?»—»Tule vain, jos tahdot.»

Hän otti vielä toisen puolen taakastanikin, ja niin menimme me yhdessä Onnelaan. Hän tunsu joka käänteessä, hän kulki reippaasti ja varmasti ja osasi ojustaakin. Ahojen poikki, halmeiden halki,

läpi lehtojen ja pitkien iloisten karjan polkujen kuivassa petäjikössä... Riihen editse, pellonpiennarta, ohi kaivon ja aitan ympäri pihaan...

Hänen isänsä oli rappusilla vastassa.—»Saisiko olla yötä talossa?»— »Onhan niitä ollut Onnelassa ennenkin», vastasi hän. Hän oli rauhallinen, tyyni ja vakava mies. Ja hänen emäntänsä oli ystävällinen ja herttainen, ja lapset olivat sinisilmäisiä, valkotukkaisia ja viattomia kuin enkelit.

Olin väsynyt matkani vaivoista, matkani, joka oli kestänyt kauan. Tyttö teki minulle tilan aittaansa, siellä oli hiljaista ja viileää, ja seinäseppo nakutti seinänraossa. Minä nukuin, niinkuin olisin nukkunut pois kaikesta menneisyydestäni ja niinkuin olisin saanut herätä uuteen elämään.

Ja siihen minä heräsin. Aamulla oli kirkas kesäpaiste, ja tämä talo on eteläpuolisella päivänrinteellä. Istahdin rappusille ja katselin ympärilläni. Siinä on ruohoinen, puhdas pihamaa. Ja vastapäätä on vaara yhtä korkea kuin tämäkin. Siellä on taloja peltojensa keskellä, vihertäviä halmeita, lehtoja niiden välissä, ja kaikkialla suitsuaa kaskia, joista savu nousee suorana ilmaan.

Minusta tuntui tässä niin hyvältä olla, ja minä jäin tänne. Ne antoivat minulle kamarin asuakseni, jonka seinät ovat valkeiksi piilutut ja tuomen oksia pistetty rakoihin. Vanha kello kävelee verkalleen seinällä ja lyö hitaasti ja kumeasti. Ikkunan alla on ruispelto ja pellon yläpuolella mäki.

Minä nousen usein aamulla sinne kävelemään. Jyrkkä polku vie sen selälle, ja siellä on suuri, huoneenkorkuinen kivi, josta näkyy vaara vaaran takaa, jonne etäisten pitäjien kirkkojen ikkunat kuin tulesta palaen kimmeltävät, jonne syvät lammetkin metsän sisästä tuikkavat ja leveänä hymyilynä aukenevat isot ulapat. Raitis ilma kantaa tänne käen kukunnan toisilta kukkuloilta, ja puhelevain lasten ääniä kuuluu jostain rinteeltä, jossa ne ovat marjassa.

Kun laskeudun alas, on joukko jo aamiaisella. Istuskelen heidän seurassaan, lähden heidän mukanaan heidän töihinsä, käyn kaskenhakkuussa, lehdeksessä, niityllä, ja haeskelen pikkupoikain apuna hevosia sydänmaalta. Iltasilla kylvemme yhdessä ja juttelemme, pirtissä kuivavien piennarheinien päällä lepäillen, tämän maailman menosta ja ihmisten erilaisista riennoissa. Tai menemme kauniina öinä nuotalle, soudamme etäisiin selkäsaariin ja vietämme yösydäntä kalasaunoissa, joiden edessä järven laine loiskii ja takana humisee saaren tuuhea kuusikko.

Mutta sunnuntaiaamuina soutaa meitä koko kylän väki suurella venheellä kirkolle, jossa ei minua kukaan tunne ja jossa kirkonmäellä verkalleen käyskentelen tai istuskelen venheiden luona rantaäärällä, jonne kuuluu vain virren veisuu ja urkujen himmeä soitto.

Minä olen tyytyväinen ja onnellinen. Se tyttö, joka toi minut tänne, on oma ystäväni. Kun muut nukkuvat, hiipii hän luokseni ja käy hellästi kaulaan; ja kun hän on poissa, ajattelen minä häntä avosilmin uneksien. Minussa kumpuilee hiljainen, tyyni elämänilo. En tunne vanhenevani, ei peloita kuolema, ja kun näköpiirillä on varmat rajansa, ei ahdistaa äärettömyys eikä kiihoita kilpailu. Sillä minä tiedän, mitä on takanani niillä taipalilla, joita olen tullut, ja tiedän, että taivaanrannan tuolla puolen ei ole sen enempää kuin täälläkään. Ja sentähden tahdon minä elellä ikäni kaiken täällä omassa Onnelassani.

KOLMAS KOKOELMA

ISIEN PUU.

Hyisen, hallaisen, pohjattoman rimpisuon reunassa, joka kääkkyräpetäjiä ja vaivaiskoivua peninkulmittain kasvaa, kohoo kohoamistaan ruokamultainen kukkula, jonka rinteillä tuhatvuotiset koivut, haapapuut, pihlajat ja tuomet tuoksuvat, vihertävät ja lehtiään lepattelevat. Kuta korkeammalle se kohoaa, sitä solkeammaksi käy koivu, sitä lempeämmäksi lehto, sitä mehevämmäksi maa. Ja

kukkulan korkeimmalla laella, keskellä rannattoman, ruskean erämaan, humisee yöt ja päivät hiljaista huminataan koivujen kuningatar, tuuheaksainen puu, jonka juuret syvälle maan sydämeen tunkevat ja latva taivasta tavoittaa.

Se on Haltian pyhitetty puu, hänen oma kasvattinsa, jonka siemenen kylvi siihen silloin, kun etäisimmän entisyyden ensimmäiset pälvet paljastuivat, kun ikuiset lumet sulivat ja jäävuoret alkoivat jokina mereen vuotaa. Siihen hän asettui ajan rannatonta ulappaa ekyksissään harhailtuaan, ja siinä oli hänen hyvä olla. Hiljalleen kasvoi hänen kylvönsä ja versoilivat vaaran rinteet hänen ympärillään hiiskumattoman hiljaisuuden vallitessa;—kasvoi puu vaaksan vuosisadassa, tuuhistui tuhannen kuluttua, kutistui talvisten tuiskujen alla, mutta oikaisi aina vartensa tuuman entistään ylemmä kesäisten päivien paisteessa. Kerran kymmenessä vuodessa juoksi peuraparvi alitse, ulvahti susi suota pitkin jolkutellen, tai lepuutti latvassa siipeään Lapista palaava kotka.

Ikäviä aikojaan haikaili Haltia lehtojaan kasvatellen, tietämättä, kenelle niitä kasvatti. Johan alkoivat pyyt metsissä pesiä, jo kuhertelivat kyyhkysset oksilla, jo lauloivat linnut, ja oravat iloaan pitivät. Mutta vaikka vilja maassa vilisi, ei kukaan Haltiasta huolinut, ei yksikään hänen koivussa asuvan tiennyt eikä hänelle kiitostaan kantanut. Alakuloisena asui hän kaarnaisen katonnsa alla, tuolloin tällöin lehvien lomasta tähystellen, eikö saapuisi se, jota hän odotti,—tietämättä, ketä odotti.

Oli hän jo itse mielestään yhdeksän iäisyyttä odottanut, kun tuli vihdoinkin talvista hankea hiihtäen tuo, jonka hän toivomakseen tuns: hengeksi omaa henkeään. Oksien alle hän pysähtyi, ei menojaan mennyt, vaan haki suojaa, asettui asumaan hänen jalkojensa juureen. Oudostellen katseli Haltia häntä puunsa suojasta, mutta tuns sydämensä mielihyvistä vavahtavan, kun outo tulija koivun oksalle parhaat helynsä ripusti, antoi siihen saaliistaan osan ja nuotiotulellaan sen juuria lämmitti. Jo lankesi kasvoilleenkin hänen eteensä ja hymisten lauloi:

Koivutar ihana impi, metsän hieno haltiatar, käy avuksi etsittäissä, toveriksi tarvittaissa, laita kulta kuontaloihin, pane vaski vartaloihin, kehreä punainen lanka, sinilanka siuahuta, vetele jokien poikki, lävitse salon sinisen, siihen juosta joukkojesi, viiletellä viljojesi.— Antanet urholle apusi, uhrin kannan koivullesi. esilahjat lehdollesi.

Mielellään hän antoi, kaikki lupasi, jälessä juoksi, kupeella kulki, kuljetti kaikki hänen eteensä ja sai kiitokseksi pyydytyistä parhaat.

Poishan tämäkin loittoni, jätti Haltian siihen yksikseen olemaan, mutta kun aikainsa päästä palasi, niin toi toisiakin tullessaan, eivätkä ne milloinkaan lahjatta lähteneet eivätkä uhriaan unohtaneet.

Hyvillä mielin eleli siinä erämaan Haltia, koivunsa oksia soitteli ja elämästään iloitsi. Hoiteli lehtoaan, tuomiaan tuuhistutti, pihlajoita ja haapapuitaan vaali, odotellen uusia ystäviä, joille nekin kerran lahjaksi kelpaisivat.

Ja keväänä muutamana, kun lehto lempeimmillään tuoksui, kun mahla koivun suonissa kihisi ja Haltian päätä elämänhalu huimasi, näki hän kaksi miestä suolta nousevan ja hänen puunsa juurelle istuutuvan. Heidän haastelustaan hän kuuli, että he asuinpaikkaa etsivät, itselleen kaskimaita katselivat, vaikkeivät vielä tienneetkään, tähänkö jäisivät vaiko tästä kauemmaksi kulkisivat.

Silloin loihti koivun Haltia kaikki lintunsa puitten latvoihin, kutsui kukkumaan kaikki käkensä, ja hymyyn menivät totisten miesten huulet sitä kuunnellessa. He tekivät tulensa, vuoteensa valmistivat ja koivun alle yöpyivät. Mutta yöllä lähetti Haltija mehiläisensä Luojan luo usvia anomaan ja toisen päiväpaistetta pyytämään. Ja kun miehet aamulla heräsivät, antoi aurinko valoaan täydeltä terältä suven puolella Koivuttaren kukkulaa, mutta pohjoisessa seiso i sumuinen seinä korkeana ja sankkana. Eivätkä miehet siitä sen edemmä lähteneet. Ripustivat konttinsa koivun oksaan, ottivat kirveensä ja lehtoon laskeutuivat. Haltia seuraili heitä puulta puulle hiipien ja näki heidän iskevän pilkan joka koivuun, jonka ohitse kulkivat, ja viimein tulivat he samalle puulle, mistä olivat lähteneet. Mutta kun olivat puihin pilkkansa panneet, astuivat he kierroksensa sisään ja alkoivat kaataa kaskea. Lehdossa ruski ja rytisi, puut tutisivat ja parahtaen maahan sortuivat. Haltiaa peloitti, mutta samassa oli hänen mielensä hyvä. Kaikki pilkkomansa puut he maahan kaatoivat, mutta yhden jättivät, Haltian koivun.—Se on pyhä puu, johon konttisi ensiksi ripustat,— kuuli hän heidän sanovan. Ja siitä pitäen päätti hän olla heidän ikuinen ystävänsä, noiden miesten, jotka olivat suolta nousten hänen luokseen tulleet, ja heille aina parahintaan suoda, koska hekin hänelle sen soivat.

Ja yhteinen ystävyys siitä alkoi pyhän puun Haltian ja kaskenkaatajain välillä, eivätkä he siitä enää eronneet. Miehet rakensivat saunansa metsään ja siinä talvensa viettivät. Keväällä he polttivat kaatamansa kasken komeana uhritulena Haltian puun ympärillä. Mutta ennenkuin kylvämään kävivät, astuivat koivun alle, ripottivat siihen jyväsiä muutamia ja lauloivat kukin hiljaa hymisten:

Koivutar korea impi, maitten neito mairueni, anna meille oiva ohra, kaura kaunis

kasvattele, varjele vilulta vilja, pane korret korttumahan, sekä varret varttumahan, tuhansin neniä nosta, saoin haaroja hajota.— Kunpa antanet apusi, kannan lahjat lehdollesi, uhrin puullesi parahan.

Haltia antoi, mitä pyydettiin, jyvän idätti, oraan kasvatti, tähkän tuleennutti ja sen hallalta varjeli, levittäen terheniset siipensä halmeen päälle ja maan alta lämmintä liehtoen, silloin kun pohjoinen pakkasella uhkasi. Ja kun kellertävä vilja leikattiin, ripustettiin siitä täyteläisin lyhde hänen koivunsa oksaan—ja se oli hänestä riittävä palkkio.

Vuodet vierivät, lehto kaadettiin kaskeksi yhä laajemmalti, ja ajan ollen aaltoili koivun koko tienoo vihantana viljamaana. Maine kuului kauas soiden ja metsien taa, että siellä asuu kukkulalla etäisessä erämaassa suuren koivun siimeksessä ystävällinen, hellämielinen Haltia, joka omiaan hoitaa ja heille kaikkea hyvää suo. Tuli miehiä ja naisia ja tekivät tupasiaan kaikille rinteille lähteiden luo. Ja kun ei enää siihen sopinut, niin siirtyivät toisille rinteille. Mutta kun pyhä puu lehteä laittoi ja käet kukkuivat ja linnut lauloivat, niin tulivat kaikilta kukkuloilta Koivuttaren puun alle uhraamaan ja kylvöönnea anomaan. Ja samana päivänä pantiin kasket kaikilla rinteillä palamaan, ja tuoksuva auer hunnutteli suot ja metsät ja kääri pehmeään vaippaansa Koivuttaren puun, joka siitä suureni ja tuuhistui. Iloista elämää pitivät lapset, naiset huhuilivat, karjan kellot kalkattelivat ja paimentorvet vastailivat toisilleen vaaralta vaaralle.

Ihmiset vanhenevat ja kuolevat pois, ja koivun ympärille haudataan. Mutta koivun Haltia ei vanhene eikä kuole, vaan pysyy iäti yhtä nuorena, sillä uuden kansan kiitollisuus kantaa hänelle aina uusia uhreja. Hän näkee korprien kaatuvan ja viljamaiksi muuttuvan, näkee soidenkin laihoina vihertävän ja tähkää kellertävän. Mutta vaikkakin puut kaikkialta kaadetaan, ei Haltian puuta kukaan kaada. Sillä semmoinen on taru, että jos »isien puu» maahan hakataan tai siitä oksakaan taitetaan, katoa vilja maasta ja puute maailman täyttää. Mutta jos sen annetaan seista ja hellivän sydämen lahjoilla häntä muistetaan, ei ikuinen jää eikä lumi enää koskaan Suomea peitä eikä hyvä Haltia sille koskaan lakkaa lämpöään leyhyttämästä.

Sentähden sille vielä tänäkin päivänä nuori kansa tyynin kesäilloin kantaa laulunsa lahjan ja ilonsa uhrin. Ja kun he työnsä vaivoista väsyneinä käsi kädessä Koivuttaren kukkulalle kulkevat ja keinun heiluessa ja kantelon soiden hänelle virtensä virittävät, täyttää vieno riemu hänen rintansa, ja hymy sydämessä piiloutuu hän puunsa tuuheimpaan lehvistöön, joka heikolla kohinallaan hänen kiitolliset tunteensa tulkitsee.

KAUKANA JA KORKEALLA.

Syvälle sisämaahan pistävän merenlahdelman pohjukassa minä synnyin, siellä lapsuuteni uiskentelin ja iloitsin elämästäni tuuheiden rantalehtojen suojassa, tuulien tyynessä, kuunnellen kaislikon kahinaa ja pienten laineiden loiskinaa.

Rannan raidat humisivat pääni päällä, kun pehmoisen mättään kyljessä emoni siipien alla öitäni vietin. Myrsky välistä raivosi, salamoit taivas, ja jyrähtelivät synkät pilvet, mutta ihmettelyn mielihyvystä minä sille piipertelin, pelkoa tuntematta.

Salmen suuhun, jossa aavempi ulappa aukeni, tämä onnellinen maailmani ulottui; mutta sinne ei emo meitä milloinkaan ohjannut. Kun uuvuimme, odotti hän meitä ja nosti meidät siipiensä päälle selkäänsä ja maihin souti, pakoon haukkoja ja metsästäjän vaanivaa silmää.

Mutta katosi minulta emo, ja veljet ja sisaret ennen minua lentoon joutuen vierivät pois, ja jouduin minä heitä etsiessäni salmen suusta suurelle ulapalle. Aamu oli kirkas, ja myötäinen oli tuuli. Häämötti edessäni korkea, kaukainen maa, ja sinne minä pyrkimään. Uin ja uin, mutta edistynyt ei matkani. Vaan silloin nosti minua sisäinen voima, siipeni minäkin levitin—ne kantoivat, ilma vihelsi korvissani, ja ennenkuin ymmärsinkään, olin minä siellä, minne halusin. Mutta se oli kivinen, karu kallio, ja iso laine heitti minut sen rannalle, jossa yöni kyyhötin kylmän kiven kyljessä—ja minua pelotti ja paleli.

Mutta huomenna oli meri tyven, ilma lämmin, kallio sileä ja hieno ja nurmipenger sen vieressä vihreä. Taivas oli korkea ja suuri, ja meren vesi kirkas ja viileä. Riemu täytti rintani pitkän aallon minua keinuttaessa, pelko oli poissa, ja saarelta saarelle minä uiskentelin ja kallioita kalliolle, jyrkkien kiviseinien sivuitse ja nenitse niemien, joita veden käynti hellällä kädellä hyväili ja vaahtoon vain omiksi iloikseen hyrskähti.

Unohtuivat entiset iloni, haihtuivat äskeiset suruni, ja ilmassa näin minä suuria, valkosiipisiä lintuja ja veden pinnalla suurempia, jotka pyyhkivät ohitseni ja taivaan sineen katosivat. Voimani kasvoivat, siipeni sakeni, ja minä voin lentää, minne mieleni veti. Tapasin tuttaviani, yhdyin veljiini, sisariini sain, ja suurissa parvissa vietimme iloisia aikoja maan ja meren vaiheilla.

Mutta yhä meremmäksi mieleemme piti, ulos isoimpien aaltojen otteluun. Uskalsimme sinne, viimeisille kareille, joita aalto ärjyvä kierteli ja vihasta valkeana kiehui. Takaisin työnsi meidät raskas tuuli, ja vaahtopalloina heitti meidät meri pois portiltaan. Alakuloisina ja voimattomina kantauduimme me takaisin vanhaan valkamaamme lahden pohjukkaan. Sanoivat muutamat, että tänne jäämme, turha on pyrkiä sinne, mistä ei maata kuulla eikä ole missä siipeänsä lepuuttaa. Mutta lahti oli nyt niin mutainen ja matala ja tukehduttavan ahdas, ja vetelä niitty uhkui värisyttävää usvaa eikä aurinkokaan enää lämmittänyt niinkuin ennen, ja kaisla oli kellastunut, lehdet puista pudonneet.

Ja kuin yhteisestä sopimuksesta me hypähdimme siivillemme, kaikki tämänkesäiset nuoret, eräänä kuulakkana syksyisenä aamuna, kun aurinko juuri nousi—kohosimme suoraan korkeuteen, niin ylös, että maa oli kuin matalamättäinen niitty, mutta meri avara kuin taivas ja taivas itse rajaton ja ääretön. Emmekä tietä kysyneet, emmekä maasta merkkiä ottaneet, vaan ojensimme suoraan suvisia maailmoja kohti, jonne halumme meitä veti.

Ja sinne me nyt kiidämme, kuulemme vain omien siipiemme havinan, ja viittoinamme ovat päivällä auringon kultainen kimmellys ulapan laineilla ja yöllä tähdet ja hopeainen kuu. Sinne kiidämme etelän ihanteisiin maihin, emmekä tiedä, milloin takaisin tulemme. Sillä me olemme nuoria, jotka emme taaksemme katso, meissä on oma voima, joka meitä kantaa, ja meidän on matkamme määrä—kaukana ja korkealla!

KEVÄÄN KEVÄT.

Jouluun saakka nousee nousemistaan pimeyden tulva. Valon antaja vaipuu yhä syvemmälle ja on lopulta kuin hukkuva, jolta vain käsi silloin tällöin vilahtaa veden pinnan yli.

Kuinka kaikki on siihen aikaan kolkkoa ja toivotonta! Aamujen ja iltain pitkät pimeät tavoittelevat toisiaan keskipäivälläkin. Kaitainen rako valoa repeää tunniksi tai pariiksi, niinkuin kaukainen railo etäisellä ulapalla. Mutta kohta sulkeutuu halkeama, puhteet solmivat sormensa yhteen, ja koko ihmiskunta vaeltaa kuin umpinaisen patalakin alla.

Ilma on raakaa ja raskasta, ja alituinen tunne tukehtumisesta ahdistaa rintaa. Juhlain aikana tosin virvoittaa vähäksi aikaa hilpeys mieliä. Mutta se on keinotekoista ja katoaa kohta, kun joulukuusen kynttilät ovat pohjaan palaneet. Ja kuinka monella on kynttilät? Matalissa majoissa tuikkaa läpi talven päre pihdissään.

Puuttuu päivä. Ei ole aurinkoa, jonka valo aukaisisi ajatukset levälleen ja kouhottelisi kutistuksiinsa menneet mielet. Katseet kulkevat ikkunata kohti ja etsivät avaruutta. Vaan vastassa on pikimusta muuri, joka ei näytä muuta kuin oman unisen pöytäkynttiläsi ja pienen huoneesi harmaan haaleat seinät.

Ei tee mieli mihinkään. Ulkona on alituinen tuisku ja pakkanen. Viima viiltää kuin veitsellä poskeen. Kuiva pyry polttaa suojattomaan sieraimen kuin kiehuva poro. Reenjalas on niinkuin tervaan takertunut, ja suksimies uskaltessaan ulos hangelle hupsahtaa kuin jauhohinkaloon. Tietä naapuriin on vain kaitainen polku kinosten välissä ja senkin tupruttaa joka toinen päivä umpeen.

Ihmisten toiminta on hidasta ja haukottelevaa. Välttämättömimmät työt tehdään, muut saavat seista. Kelin kireys vaikuttaa mieliinkin. Aivot tekevät työtä vain puolella ponnellaan, ja mielikuvitus liikkuu vaivalloisesti niinkuin lapsi isän suurissa saappaissa.

Vai onko kukaan joutunut oikean innostuksen valtaan joulukuussa? Ja onko tammikuussa toimittu muuta kuin tuhertamalla?

Mutta sitten hiipii hiljalleen huoneeseen helmikuu ja kuljettaa kintereillään maaliskuun. Et tiedäkään sen tulosta, ennenkuin se siinä on. Se ilmautuu kuin poutaperhonen ikkunaasi ja lepättelee siipineen lasia vasten. Kun riennät sitä katsomaan, niin lehahtaa se pois ja pakenee tervehdystäsi. Mutta se on jättänyt sijallensa jotakin. Hämmästyen huomaat sinä, että päivä on pitennyt, että etelän taivas hohtaa ja että aurinko on ylhäällä vielä, vaikka sen entiseensä nähden olisi pitänyt jo aikoja sitten piiloonsa

paeta.

Ja joka päivä tulee hän samalla tavalla takaisin, tämä valon vieno kyyhkynen, uusi öljypuun oksa nokassaan. Se tietää, että pimeys on puhkaissut pohjansa, että laskeutumistaan laskeutuu sen tulva ja että aurinko kohoo yhä korkeammalle kuin saari sumean meren keskestä.

Vaihte tapahtuu niin tasaisesti, ettet taida sen tulohetkeä tarkoilleen määrätä. Mutta kun päivänä muutamana astut ulos asuntosi eteen, niin tunnet hangen hienosti hajahtavan ja ilmassa on omituinen, tuores tuoksu. Lumi sulaa jo seinävierillä, ja räystääs tipahuttaa hienoimmalta huipultaan tuolloin tällöin vettä pienen, välkähtävän pisaran nuoskeaan lumeen. Hanki helottaa niin valkealle, että silmiä häikäisee hetkiseksi. Taivas on kohonnut korkeammalle ja pessyt puhtaaksi sinensä. Hieno harso on kokoontunut idän puolelle aurinkoa ja näyttää niin lämpimältä kuin kesäinen poutapilvi.

Kuusinen mäki tuolla, ja toisaalla suuren selän kaukainen ranta, ne hämärtävät kuin autereen takaa.

Soimaan helähtää rinnassasi jokin. On kuin hopeakello kilahtaisi ja kutsuisi uuteen elämään kaikki uupuneet aavistukset ja herättäisi toiveet tuulahtelemaan jotain uutta, valoisampaa, avarampaa ja suurempaa.

Et malta. Suksien selkään heittäyt ja annat niiden liukua loitolle ihmisten luota. Ei upota enää hanki, ja yöllinen, hieno lumi on vain voiteena alla. Aitojen ylitse, nietosten poikki, puitten välitse, ja pitkin loivia rinteitä korkeimman kukkulan laelle!

Niinkuin jäälinna kohoo takanasi pimennon puolella luminen kuusikko. Se uhkuu kylmyyttä ja jähmettää jäykkyydellään. Se on kätkenyt kohtuunsa kaikki tammikuun pakkaset eikä laske niitä sieltä, ennenkuin ne viruttaa pois huhtikuun huuhteleva sade... Mutta tähän, missä seison, paistaa päivä täydeltä terältä. Ilma on lauhkea ja leuto. Se ei enää raatele eikä revii rintaa. Se on piehtaroinut puhtaassa hangessa, lämmin aurinko on sitä lauhduttanut, ja nyt se huljuu hyväillen rinnan kehyksissä, niinkuin pehmyt vetonen makeasta lähteestä.

Ei kuulu hiiskahdustakaan tänne ylös. Kerran kuusikon sisästä tikan vihellys ja toisen kerran tiaisien terästiuku. Taikka pudota lupsahtaa petäjän oksalta lumiharkko hankeen, uppoo sinne, ja painunut oksa ponnahtaa suoraksi. Alla on laakea, luminen rinne, johon päivä vuodattaa valoaan täydeltä terältään. Siellä täällä risteilee sitä sujuva suksenlatu. Se murtaa hangen ja uurtaa sen sileään pintaan juovan, jonka vereksen reunaan päivän valoisa säde taittuu vieläkin valoisammaksi.

Alas laaksoon se johtaa. Sieltä näkyy notkelmassa pienoinen kaupunki. Kirkko keskellä ja kirkon ympärillä kattoja katossa kiinni. Katoilla piiput, joista nousee savu rauhallisissa kiemuroissa niinkuin kopasta, joka on unohtunut itsekseen palamaan. Alempana tehdas ja sen rannassa sinertävä rivi jäälohkareita, äsken avannosta nostetuista. Hiljaista liikuntaa kaduilla. Ajava maalainen laskemassa jälle, toinen sieltä nousemassa. Etäämpänä lumisella ulapalla pieniä, mustia pilkkuja, eri haaroilla toisistaan. Ne näyttävät sijoillaan seisovan.—Ei kantaudu tänne risahdustakaan tuolta alhaalta. Ihmisten liikunta siellä käy kuin silkkisukilla sametin nukkaa myöten.

On seisaus ilmoissa. Päivä ja yö ovat yhtä pitkät. Valo ja pimeys tasaavat toisensa. Vaaka ei kallistu kummallekaan puolelle. Talvi on kehittynyt korkeimmilleen. Se on perustuksensa lujittanut syvälle maahan ja rakentanut valmiiksi pienimmänkin koristeen päädyssään. Näetkö noita hienon hienoja lumileikkauksia katoilla ja puitten oksilla? Huippukin on valmis, harjakin täysitekoinen.

Mikä täydellisyys pienimmässäkin piirteessä, mikä puhtaus salaisimmassa sopessa! Ei rakoa, ei rikkaa. Niinkuin aamupäivällä sunnuntaisin, jolloin luodut lepäävät ja odottavat, tietämättä mitä. Valo valautuu maahan, tarkoitustaan tuntematta. Kesäisin se paahtaa puitten juuria, jouduttaa toukoja, tunkee mehua maahan, multa, juuriin ja lehtiin, ja virittää tulen suonissa palamaan. Nyt se vain oleilee omiksi iloikseen, heijastelee hangella ja peilailee joutilaana pitkissä nietoksissa. Kuinka rauhalliseksi käy mieli täällä ylhäällä, sinun sauvaan vasten nojatessasi! Kuinka tuntuvat poistuvan kauas kaikki ilkeys ja intohimot! Tulisinkin tunne sulaisi täällä ujoksi otsasuudelmaksi.

Mutta lyhytaikainen on luonnon rauhallinen lepohetki tuiman talven ja kevään välillä. Kevään kevät ei kauan kestä. Se livahtaa sormiesi välitse kuin kesäinen kirkko aika. Haihtuu äkkiä niinkuin juhannuksen aikaisen tuomen tuoksu. Talven täyteläinen lumilinna alkaa luhistua. Leuto tuuli tiputtelee sen huippujen helat, ja auringon säde puhkoo säälimättä rakoja seiniin ja sileään siltaan.

Mutta nyt ei ole vielä se aika. Ei ole talvi enää, mutta ei kevätkään. Nyt on kevään kevät, on juhannuksen juhannus. Ota vaari siitä. Elä anna sen tuoksun jäädä tuntematta eläkä sen hilpeiden hukkaan haihtua.

SYNKÄN KORVEN SYDÄMEEN.

(Luonnonkuvauksia Raja-Karjalasta.)

Talot ovat harvenemistaan harvenneet, taipaleet tulleet pitemmiksi, maat karummiksi, ja eräs autio mökki suuren metsäkosken rannalla on viimeinen asumus Suomen puolella. Istuudumme siihen hetkeksi levähtämään nakkautuaksemme sitten tuolle paripeninkulmaiselle sydänmaan taipaleelle, joka vie ensimmäiseen karjalaiseen kylään rajan takana.

Kosken vasen ranta on jyrkkää vaaran rinnettä, joka kasvaa tuuheata havu- ja lehtimetsää veden rajaan saakka. Oikea ranta on alavampaa maata, ja siinä se on tuo autio mökki.

Sen turvekattoinen tupa on jo maahan kukistumisillaan. Ikkunat ovat alkujaan olleet luukkuja. Viimeksi on kuitenkin käytetty pieniä lasiruutuja, vaikka ne nyt ovat rikki useimmat. Rikki on kattokin kiukaan tapaan tehdyn uunin kohdalta. Lattia on niin hatara ja laho, että sen raot ja reiät kasvavat heiniä, jotka tunkevat seinän ja penkin väliin. Ne hyötyvät täällä niin hyvin, että horsman varret pistävät ikkunasta pihalle kukkimaan.

Vähän matkaa tuvasta on sauna. Se on niin pieni, että sitä luulisi kääpiöiden rakentamaksi. Ennen vanhaan on se kuitenkin ollut asuinhuoneenakin, kun mäkikyläin asukkaat rakensivat sen itselleen sateensuojaksi kalastusretkillään. Samankokoinen on navettakin, pirtistä vähän matkaa pihaan päin. Näitä tuskin näkyy kumpaakaan heinikon sisästä, joka pihamaassa ja kesannoksi jääneessä pellon tilkareessa on kasvanut miehen korkuiseksi. Vaikka se on tuo hyötyvä heinikko aidattomassa ulkometsässä, eivät sitä ole käyneet elukat sotkemassa. Sillä tänne saakka soiden ja rämeiden taaksi eivät ole ulottuneet niiden retket. Tänne ei näy, ei kuulu muuta kuin tuo suuri, jyrkkä sydänmaan koski, joka voisi monet myllyt pyörittää ja panna käymään monetkin tehtaot, mutta joka nyt yksikseen kohisee äänettömän ympäristönsä iloksi ja omiksi huvikseen, kenenkään häiritsemättä, nuoleksii kivisiä rantojaan niinkuin metsäkissa kääpiönsä.

* * * * *

Lähdemme liikkeelle istuttuamme siinä melkein mitään virkkamatta kuplailevan, mustavetisen suvannon partaalla.

Ja muutaman askeleen otettuamme olemme jo rajalla.

Ei se ainakaan tältä kohdalta ole vielä umpeen mennyt. Se on vasta aukaistu, on laaja kuin pellon sarka ja näyttää olevan pitkäkin, niin että on sitä ilo silmäillä.

Astumme sen yli ja olemme tulleet Suomesta Venäjän puolelle. Tähän asti toi leveä tie, notkoissa oli poikkitelaiset puut, ja purojen yli oli tehty kantavat sillat. Tästä alkaa kaitainen karjan ura, joka melkein näkymättömänä luikertaa sakeaan näreikköön ja jonka ainoastaan oppaan avulla löydämme. Ja kun saavumme ensimmäiselle suolle, vie siitä yli vain kaksi kaitaista ja hienoa pitkospuuta, jotka jalan alla oppoavat syvälle ruskeaan suomutaan.

Mutta suon keskessä on saareke, ja siihen me hetkeksi seisahdumme hiukan kovemmalle maalle.

Semmoinen synkän korven suo!

Ei se vielä tältä kohdalta ole kovin pitkä poikki mennä. Kaitaisena salmekkeena se on siinä kahden hiekkaharjanteen välissä. Mutta tuolla etäämpänä näyttää se aukenevan suuriksikin suonseliksi, joista siintää vain toinen ranta. Leveten ja kaveten ja pitkin ilmoja mennen jatkunee se kuinka kauas jatkuneeka—Jäämeren ranteille saakka. Ja vanhan vesistön pohjaahan se lieneekin, vaikka se aikojen kuluessa on vähitellen uupunut ja nukkunut ja lakannut lainehtimasta. Ja nukkuessa on sen silmille sitten kasvanut sammalinen peite, joka yhäkin vielä paksunemistaan paksunee ja jonka alla sen elämä yhä sikeämpään uneen vaipuu.

Sentähdenkö tuntunee niin salaperäiseltä tämä seutu? Ja kukapa lieneekään mitannut sen silmäkkeiden syvyyden ja kuka sen pohjan koetellut? Kuka tietää, mitä siellä tuon liikkumattoman pinnan alla piilee ja mitä aarteita kätkee tämä »kuollut meri»! Sillä niin pian kuin siihen juurtunut petäjä on puuksi pääsemäisillään, horjahuttaa se sen juuriltaan, heittää kumoon ja nielee sisäänsä, harmaan sammalen ruskeaan alusveteen. Mutta sammalesta, suokanervasta, marjan varsikosta ja vaivaiskoivun juurista se tihitty, kovoo ja valmistaa alaa viljelykselle. Ja kuka voi sanoa, eikö tämän saarekkeen poikki vielä maailman aikoina kulje laaja maantie, jonka kahden puolen lainehtii viljapelto, ja eikö tuolta korven laidasta silloin pilkota talo ja talosta kuulu ihmisääniä tietä kulkevan korvaan.

Mutta nyt ei sieltä kuulu hiiskahdustakaan, vaikka joka hetki luulisi voivansa odottaa karhun vihellystä. Ei muuta ääntä kuin tuo hyvin hiljainen sihinä, joka syntyy askeliemme suovedellä täytyessä. Eikä muuta elonmerkkiä kuin tuo hieno suontuoksu, joka näin tyyнинä, lämpiminä iltoina leviää ilmaan suokasvien rohtoisista kukkasista ja unettaen ja päättä painostaen vetää puoleensa ja raukaisee mieltä.

Suolta kohotaiske tie hiekkaharjulle. Metsä, joka äsken oli vaivaista, pientä petäjikköä, on samassa muuttunut ikihongikoksi. Ja nyt minä vasta tiedän, millaista on ikihongikko!

Jos lienee metsillä ennen ollut haltiansa, niin tässä on silloin ainakin ollut heidän temppelinsä, tässä heidän pyhitetty pilaristonsa. Se on puhtainta, säännöllisintä hongikkoa, solakkavartista, tanakkajuurista, sileäkaarnaista, ja, niin pitkälle kuin silmä kantaa, melkein samanpaksuista. Ei kirves ole niistä vielä ainoatakaan vikuuttanut, ei ole ollut tukkilaisella tänne asiata, eikä tervanpolttajakaan ole uskaltanut tänne saakka tunkeutua. Koetat halata jotakuta noista jättiläisistä: ei ylety sylesi sen ympärille. Katsahdat latvaan: se on niin korkealla kuin kupukatto kirkon risteyksessä. Ei tuule täällä alhaalla ollenkaan, mutta ylhäällä humisee aina vähän, niinkuin humisee korkean kirkon salvoksissa.

Maa on sileää ja tasaista. Valkea peuransammalinen peite kattaa sen pinnan kuin syksyinen kuura. Siellä täällä on puiden välissä suuri kivi kuin uhrialttari ja kiven kupeella kukkiva tuomi tai pihlaja pistettynä siihen varta vasten kuin koristukseksi. Kuinka pitkälle lieneekään tätä yhtätasaista kangasta, tätä tasalakista hongikkoholvia! Me vain vaellamme puun rungolta toiselle tätä helppoa, kuivaa tietä, jossa jalka nousee keveästi ja maa välistä kumahtaa heleästi.

Muutamaan paikkaan on honka kaatunut tien poikki. Istutaan lepäämään sen selälle. Metsä hajahtaa vähän pihkalle. Iltahytyiset survovat ja hurisevat päivää vasten, jonka säteet siellä täällä sattuvat lehtipuuhun ja luovat helakkaa vihreätä ruskeiden runkojen väliin. Joku pikku lintu pyrähtää lentoon ja sirittää mennessään. Aika tuntuu kadottavan mittana, taival tätä kangasta pitkin näyttää olleen äärettömän pitkä, vaikkei se vielä ole täyttä tiimaakaan kestänyt. Ja kuinka kauan lienee istuttukaan tässä lepäämässä, vaikkei ole vielä viittä minuuttiakaan mennyt siitä, kun tähän asetuimme. Jos lienee ollut olemassa Kalevan kankaat: tästä niiden tuntuisi pitävän alkaa. Ja jos lienee elänyt Tapiolan kansa: ei kai ole kauan siitä, kun se tästä kulki itäisemmille maailmoilleen pois viljelyksen tieltä.

Ei hennoisi lähteä. Mutta päivän paiste on siirtynyt puitten juurista puolilatvaan, ja hämy alkaa vuotaa maahan. Lähdemme, samahan tuo onkin, missä kulkee, luonto on samanlaista kaikkialla. Kangas kun loppuu, niin alkaa notko, ja kun notko on kuljettu, niin on taas kangas edessä ja kankaalla uusi ikihongikko.

* * * * *

Mutta vähitellen alkaa maa kuitenkin muuttua. Luonto käy epäsäännölliseksi, suot tekevät lahdelmia, ja metsäinen ranta tunkee niemiä sen sisään. Ranteet ovat paikoitellen kivikkoisia ja nousevat kohtisuoriksi, avopäiksi kallioiksi. Kahden mäen välissä on puro, ja puron varsi kasvaa sekametsää. Maa on täällä mehevöitynyt, ja petäjä on saanut kilpailijakseen kuusen. Kuta korkeammalle toinen pyrkii, sitä korkeammalle lähettää toinenkin latvansa. Kuusi rehentelee, kasvattaa samalla hartioita ja vartta. Petäjä ujuu hoikaksi ja pitkäkaulaiseksi, sen pää hienonee ja juuret riutuvat. Viimein se ei enää jaksa, vaan kaatuu suulleen puron poikki. Kuusi on sekin mennä mukana, maa murtuu sen alla ja juuret longistuvat. Mutta sen kynnet ovat kovat ja sen henki sitkeässä, ja se pelastuu kaatumasta, vaikka taipuukin vinoksi ja kasvaa kenokaulaksi. Ei kuitenkaan petäjäkään anna aina perään. Ne taistelevat molemmat, kunnes lopulta uupuvat ja jäävät verettöminä, kuorettona, harmaina haamuina komottamaan vastakkain. Ne eivät lahoa eivätkä mätäne, seisovat kuin kivipatsaat raunioiden keskellä. Joskus tulee sitten musta pilvi ryskäen ja karjuen korven lievettä pitkin, äkkää nämä uppiniskaiset äijät ja ratkaisee heidän riitansa ja kukistaa vihamiehet toistensa syliin. Siitä syntyy suuri aukko metsään. Mutta aukkoon alkaa kasvaa pikkumetsää. Viaton, valkea koivu, ujo raita, hellämielinen haapa ja lapsellisen terhakka näreenpoika sovittavat siinä sitten ystävällisessä seurustelussa esi-isiensä satavuotisia vihoja.

* * * * *

Tie on mennyt melkein umpeen. Se piiloteleikse lepikkoihin, häviää heinikkoon, ja paikoitellen on puro nuollut sen melkein näkymättömiin. Mutta se nousee nousemistaan. Ja noustessaan se levenee, haaroittuu, ja metsä valkenee. Eikä aikaakaan, kun on metsässä aukko ja aukossa kaski.

Se on vasta hakattu, lastut ovat vielä tuoreet ja lehdet vihreät. Se on kaadettu ikihongista, korpikuusista ja satain vuosien vanhoista rosokoivuista. Kannot ovat kuin pajatukkeja, ja yhteen törmänneet latvat ovat tuskallisesti väännyksissä toisiaan vasten.

On se siis ollut raataja tämänkin korven, tämänkin aarnion asuja? Se ei enää tunnu tavalliselta mieheltä. Sen on pitänyt olla jättiläinen uskaltaakseen käydä tätä ikuisen erämaan peikkojoukkoa

kukistamaan. Tekisi mieli melkein uskoa, että se oli itse »vaka vanha Väinämöinen», joka

teetti kirvehen terävän, siitä kaatoi kasken suuren, mahottoman maan alisti, kaikki sorti puut soreat

ja joka tuohon keskelle ainoastaan

yhen jätti koivahaisen, lintujen leposijaksi, käkösen kukuntapuuksi.

Mikä huuto, mikä parkuna, mikä räiske ja rätinä siinä on mahtanut olla! Hirvittää sitä ajattellessakin, samalla kuin tulee sääli syyttömiä uhreja. Mutta

eihän nouse osmon ohra, ei kasva Kalevan kaura, ilman kasken kaatamatta, tuon tulella polttamatta.

Kasken takana on ruishalme, kaunis, vihreä kosteikko keskellä mustaa metsää. Ja rukiin sisästä vilkuttaa ystävällistä silmää sen sininen kukka.

Mieli käy viehkeäksi katsellessa tätä viljelyksen ensimmäistä voittomaata. Tuntuu yht'äkkiä niin turvalliselta kuin seisoi kotipellon pientarella eikä kaukana ihmisten ilmoilta asumattomassa erämaassa. Ja rinnasta katoa se arkuus ja ahdistus, joka jo pyrki sitä täyttelemään noilla suurilla autoilla soilla ja noiden ikuisten korpien hiljaisuudessa.

* * * * *

—Vieläkö on pitkältä kylään? kysyy meistä oppaalta joku.

—Vasta on matka puolessa, kun keskeltä lähdettiin.

Kello on jo kymmenen ja aurinko laskenut. Näkisihän yölläkin kulkea, mutta emme kuitenkaan ehtisi valvonta-aikana perille.

—Olisi tuolla vähän ylempänä sauna, jos tännekin yövyttäisiin.

Käydään sitä katsomaan. Se on siellä vaaran rinteellä, suuren, tuuhean kuusen juuressa, pieni, matala huone, vasta tehty, turvekatto, nurkat epätasaiset, ei muuta aukkoa kuin ovi ja savureikä. Kasken raatajat ovat sen rakentaneet asumukseksi niitä aikoja varten, jolloin he täällä peninkulmain päässä kotikylästänsä hakkaavat, kyntävät, kylvävät, leikkaavat ja ovat lehdeksessä. Vasta ne nytkin ovat tästä lähteneet, sillä tuossa on kerppuja kuivamassa seinämällä ja kiukaan kivet tuntuvat vielä lämpimiltä.

Päätämme yöpyä tähän ja kannamme kerppuja vuoteeksemme. Illastamme ja istumme oven edessä »sitä kuusta kuulostellen, jonka juurella asunto». Se ei hiiskahdakaan, ei kuulu ääntäkään sen mustasta sisuksesta. Eikä korpikaan tuolla alempana virka mitään. Päivän alla ovat sen muodot kokonaan kadonneet ja sulaneet ilman kanssa yhteen. Mutta laskevan auringon ruskoa vasten häämöttää taivaanranta mäkenä mäen takaa, ja tässä lähempänä seisoo muutamia hakkaamattomia honkia kangistuneine oksineen.

Mutta kun panemme maata matalan saunan kahiseville lehdille ja sen musta katto on niin alhaalla, että sitä pitkälläänkin ulottuu kädellään koskettamaan, niin tuntuu meistä, kuin tämä olisikin meidän tekemämme tupanen ja niinkuin me itse olisimme tämän erämaan alkuasukkaita ... eli niinkuin olisimme omia esi-isiämme, jotka asuinsijaa ja viljelysmaita viikkomääriä turhaan etsittyään sattumalta löysivät tämän hyötyisän vaaran, tähän asettuivat, tähän kaskensa kaatoivat ja huhtansa raatoivat ja nyt rauhallisesti maaten odottavat oman viljansa tuleentumista.

SYYSKUUN KESÄ.

Kun luulin kesän jo loppuun kuluneen ja syksyn tulleen ja talven olevan jo ovella...

Ja kun kesä tulikin uudelleen, virkosi valekuollut, nousi kuin sukeltautunut vesilintu tyynellä aallolla kellumaan.

Itä puhalteli pitkiä viimojaan, pohjoinen porotti kolkosti, kylmästi ja tunteettomasti. Harmaana oli taivas ja märkänä maa. Sadepilvet ajoivat nelivaljakoilla, ja myrskyn harja hulmusi. Metsät paukkuivat, ja merillä ärjyivät äkäiset aallot. Ja kuin säikähtynyt lintu pakeni suvetar eteläisille ilmoilleen.

Mutta lounaasta ja lännen ilmoilta tulivat taas kesäiset tuulahdukset lempein siivin lentäen ja leijailivat kuin valkoiset perhot kirkaalla, korkealla taivaalla. Ei enää pilveäkään sen sinessä, ei hattaraa kaikkein haihtuvintakaan. Sumut, jotka soista nousevat, laskeutuvat kimmeltävänä aamukuurana katoille, teille, aitojen selille ja niittyjen ja peltojen kellahtavalle sängelle, josta aamurinko saa sen ilokyyneiksi sulamaan. Yöt ovat yhtä poutaiset kuin päivät, aamut yhtä ihanat kuin illat. Yli maailman käy ystävällinen hymyily, luonnossa on sanomaton hellyys ja sen kasvoilla ainainen kirkaus, puhtaus ja onni.

Lähtöjuhlaansa viettää kesä, hyvästiään heittää, parhaat lahjansa jakaa, vaan viipyy viikkokausia, niinkuin suosittu vieras, joka ei henno ystävistään erota...

Mitkä pyhäiset päivät! Mikä juhlatuuli maissa ja metsissä!

Aivan hiljalleen, näkymättä, hiukkasen silloin, hiukkasen tällöin on luonto parhaisiinsa paneutunut, joita on kesäkauden kutonut. Keltaisessa verassa hohtavat pellot, ja niitty on siisti kuin kaupunkipuutarhan puhtahin nurmikko; kullalle paistavat kuusikon rinnassa koivut ja haavat; pihlaja on punainen kuin yöllinen soihtu, ja pieninkin pensas palaa kuin paahtuva rauta; ja rukiin laiho on niin voimakkaan vihreä kuin silkinen sametti.

Luonnossa on voimaa ja väkeä, ja viimeiset verensä se poskilleen vetää, niinkuin kutsuisi kaiken maailman kauneuttaan katsomaan;—vaan samalla se on herkkä, ja hienoa tunnetta täysi ja omaa kuihtumustaan aavistelevaa kaihoa.

Linnut lentävät kesän viimeisiin kekkereihin ja ihastuvat emonsa antimiin. Jo kukertaa teiriparvi kuin keväällä vaarojen rinteillä. Kurkilauma huutaa korkeudessa ja laskeutuu sieltä suolle, jossa tullessaan suven suussa päiväsen viivähti. Joutsen valaisee hetkeksi yksinäisen metsälammen, tai paistaa kuin jättiläisen kokoinen lummekukka suuren selän etäisimmän lahdelman pohjukassa. Sirkkujen laulua soi puutarhan puisto, ja ruohikon rinteessä narahtaa sorsa. Surisee paisteinen aho hyönteisten hyörinää, ja unestaan havahtunut heinäsiirikka vinguttaa kiven kupeella viuluun, luullen jo talvensa nukkuneen ja uuden kesän koittaneen. Heinikko on kuiva ja lämmin, petäjikkö lemuaa pihkaa niinkuin kesän kuumimmillaan ollessa, ja niityn perkkajän riotuli kietoo keväiseen autereeseen ahot, notkelmat, kukkulat ja järvien rannat. Erehtyvät tuomi ja pihlaja uudelleen kukkimaan, ja uutta marjaa aikoo tehdä mansikan varsi.

Lämmin ilma tulvii tulvimistaan etelän mailta, jonne sen iäksi luulimme menneen. Taivaan ranta ruskottaa illoin ja aamuin, ja tähti tuikkaa läpi taivaan tumman sinen, niinkuin ikinä ihanien öiden Italiassa.

Jos olisi minulla nyt mandoliini ja sitä soittaa taitaisin, silkkiseen nauhaan sen kaulalleni sitaisisin, kietoisin käteni ystävänä ympäri, astelisin kuusikossa ja sen sypressilehdoksi laulaisin, hiipisin harjutietä hongikossa ja hongat pinjoiksi haastaisin.

Ja näin minä laulaisin syyskuun kesän kuutamossa kulkiessani:

Viivy, viimeinen iloni, kestäös, kesäni kaunis, jääös tänne tuonemmaksi, talven pitkäksi pysähy, täällä' on paras ollaksesi, armas aikaellaksesi suuren Suomen sulona, kaiken maani mairehena. Täällä sua tarvitahan, kaihoisimmin kaivatahan, suurimmasta suositahan, lämpimimmän lemmitähän.— Viivy, viimeinen iloni, kestäös, kesäni kaunis!

SYKSYLLÄ.

(Kuvaus Kuopiosta.)

On ikävä, pitkävetäinen, pahasiivoinen ja surullinen syksy. Ei näytä olevan talven tulosta puhettakaan. Välistä se kyllä on lähestyvään, vähän vilahdukselta näytäikse, mutta sitten kohta taas katoaa teille tietymättömille. Iltaisilla joskus sattuu, että vieraisilta kotiinsa palaavat kaupunkilaiset ihmeekseen keksivät selkeän taivaan ja sieltä kiiluvat tähdet. Ja vakuuttavat toisilleen, että kyllä nyt yöllä kylmää ja että huomenna kalahtaa kengän korko routaiseen katuun. Mutta kun he aamulla heräävät, kuulevat he jo vuoteelleen, kuinka vesi peltisissä nurkkaränneissä pitää hermostuttavaa korinata, ja kun nousevat lämpömittaria kurkistamaan, näkevät he pitkiä vesikyyneliä, jotka lasia myöten alaspäin valuvat. Ulkona sataa, ja poudan ja pakkasen toiveet ovat taas rauenneet.

Tai jos ei sada, niin ainakin on usvaa ja kosteutta ja paha siivoa kaduilla. Pilvet roikkelehtavat melkein puiden tasalla, ja savu piipuista painuu alas, että melkein maata viistää. Eikä Puijoakaan näy kuin puolet. Näyttää siltä, kuin tuo komea, köyryselkäinen kukkula olisi paneutunut pitkäkseen pitkin maanpintaa kuin kameli ylhäältä päin tulevan painon pakotuksesta. Harmaata, ahdasta, painavaa ja märkää. Ei mitään vaihtelua silmälle eikä korvalle mitään kuulemista. Esplanadi lialla, puut hataroina ja harvoina, ja kun kello tornissa lyö, niin kuuluu sen ääni niinkuin sukan sisästä. Kuinka tyytymättömän näköisenä Snellmankin, jonka paljaita kasvoja pitkin valuu ikuinen kosteus. Siellä täällä nuuskiskelee puitten juuria märkä koira, karvat limaskaisina ruumista myöten ja häntä roikkelehdellen koipien välissä. Ja tuolla kulmassa värjöttelevät ajurit, hatunlierit levällään, etsien varataivasta räystään suojassa, sill'aikaa kun hevoset pää jalkain välissä seisovat synkkämielisinä ja tuumivat tämän maailman kurjuutta. Ei ole heillä enää rantaankaan kiirettä, sillä laivat ovat lentäneet talvisille teloilleen ja vihellykset vaienneet. Vilkas elämä satamassa on kuollut, ja autiaina ammittavat makasiinilaiturien mustat kupeet. Suuri, kylmä syksyinen laine vain yksin siellä elämöi. Uhkaavana vyöry se paalujen väliin, pudistelee keltaista harjaansa ja päristeleikse vihaisesti.

Eikä tuo tuollainen ilmanala voi olla ihmiseenkään vaikuttamatta. Matalan taivaan raskaus se häntäkin painaa, litistää ajatukset alleen ja puristaa tunteet näkymättömiin. Vilkkkaus kangistuu ja iloisuus kyyristyy sydämen syvimpiin sopukkoihin, niinkuin elohopea talvipakkasella. Vai kohtasitteko yhtään säteilevää silmää ja kuulitteko ulkona ainoatakaan naurun helähdystä? En ainakaan minä.

Ja jos olisin nähnyt, niin olisin kummastellut. Sillä sellainen on ihminen vielä. Kun valo hänen huoneestaan puuttuu ja paksut uutimet peittävät päivän, niin matelee hänen mielensäkin mantereen varassa. Hän elää horroksissa, liikkuu hitaasti ja värisee omaa tyhjyyttään. Ei voi ajatella mitään eikä keksiä mitään alkuperäistä. Ja mitenköpä voisikaan, kun kahdelta puolen ahdistaa pimeä ja kaksi puhdetta pihtiensä väliin puristaa.

Ja jos eivät olisi jokapäiväisen elämän huolet häntä herättämässä ja leivän murheet kylkeen kutittelemassa, niin nukkuisivat kaikki, kuorsaisivat selällään ja antaisivat maailman mennä menojaan. Makaisivat kuin karhut konnossaan odottaen taivaankannen kohoamista ja valoisamman aamun koittoa. Sellaisia eläimiä he olisivat.

Semmoista se oli koko syksyn. Ja sentähden odoteltiin kylmää ilmaa ja talven tuloa kuin—kesää. Odotettiin, että yht'äkkiä tuuli pohjolaan kampeaa, puhaltaa napapiirin kylmyyttä sekaan ja karkoittaa pilvet.

Ja niinpä tekikin. Kohotti harmaan esiripun melkein huomaamatta ylemmäksi, puhdisti ensin sumuvaipan Puijolta, ja taas köyristi vanhus köömyisen niskansa, nosti kuin ahven harjaruotonsa pystyyn, ja siinä se nyt seisoo juhlallisena, synkkänä ja totisena. Puijolta päästyään ryntäsi sitten puhuri tavallisella tuimuudellaan puhdistustöitään jatkamaan. Tarttui pilvien liepeisiin, repeli niitä säälimättömästi ja heitteli palasia edellään menemään. Repaleiden välistä kohta kirkasta taivasta välähti, aurinkokin sai sananvuoroa, ja pian paistoivat läheltä ja kaukaa kukkulat ja saaret ja Kallaveden kaukaiset salmet. Suuret selät tekivät kuitenkin vastarintaa. Levittivät sieraimensa ja hengittivät uusia usvia entisten sijaan. Harmaata huurua kumpuili ylös ja alkoi muodostua pilveksi.

Mutta ne, jotka Kallaveden vanhastaan tunsivat, sanoivat, että viimeisiä henkiään se vetee. Puhdistaa keuhkonsa ja kuolee. Ja kohta sillä on jäinen kalvo silmien päällä.

Eivät saaneet huurut kuitenkaan kauan aikaa kokoontuakseen. Yhä kipakammaksi kiihtyi pohjoinen ja kehittyi siitä vähitellen vihavoivaksi viimaksi. Tähdet paloivat selkeinä ja leimuten kuin lumisateen edellä, ja pikkuseksi aikaa puhaltautuivat revontuletakin pärskymään.

Mutta kun oli yön puhaltanut, niin tyyntyi siitä aamupuoleen. Tehtävänsä oli tehnyt pohjolan poika. Ja kaupunkilainen heräsikin siihen, että kuuli kovaa kolinata kadulta. Hypähti vuoteeltaan ja tunki raittiin kylmyyden huoneessaan. Kiiruhti ikkunaan, repäisi auki uutimen, ja sieltä lävähti hänen silmiinsä hehkuva hohto. Koko kaakkoinen taivas oli kuin olisi tulen vallassa hulmunnut. Ikkunalasiin olivat vesipisarot kiinni jäätyneet, ja lämpömittari näytti viiden pykälän pakkasta.

Hän suki vaatteet ylleen ja kiiruhti ulos. Kengän korko nyt todellakin kalahti katuun, ja ajurien rattaat pitivät hilpeätä helinää, niinkuin olisi rata ollut rautaa ja tie teräksestä alla. Savukaan ei enää levottomasti maata kohden puskenut; valkeana, rauhallisena kiemurana kumpuili se kirkkaalle taivaalle. Kirkkopuiston koivut näyttivät täyteläisemmiksi paisuneen, ja hulakehteleva koiraparvi temmelsi sen laidasta toiseen. Tornin kello löi kirkkaasti ja kuuluvasti. Ja Snellmanin kasvoista sai taas säteillä jalo puhtaus.

Paino oli ihmisten hartioilta pudonnut. Ne kävelivät kuin uusissa vaatteissa, ja askel oli notkea ja käynti rivakka. Silmät loistivat kirkkaina, ja poskipäillä hehkui terveyden puna.

Minä kävelin rantaan, Poikaparvi oli jo luistelemassa, ja jalan alla kurakehteli hieno jää. Siellä oli huutoa, mellastusta ja iloista ilvettä. Suuri, syksyinen laine oli kuolemaisillaan. Väsyneenä loiskahteli se laiturin reunaan, ja pää nyökkäsi kuin torkuksissa. Ei sillä näyttänyt olevan enää omaa tahtoa ollenkaan eikä tekemistä mitään. Odotteli vain, että kokonaan tyyntyisi, saadakseen suoraksi heittäytyä ja kangistua kuolemaan.

Mutta illemmalla vetäytyi taivas taas pilveen. Näytti kuin olisi joku ilmainen olento hiiviskellyt taivaan kantta pitkin ja kevyellä kädellä levitellyt hienoja huntuja kerroksen kerrokseltaan auringon eteen. Oli kuin olisi jotain odottamatonta valmistellut. Mieli kävi jo vähän tyytymättömäksi, ja ajattelin, että nyt se taas alkaa. Ja otsa rypyssä minä odottelin vesipisaroita poskilleni. Mutta vettä ei näkynyt. Sen sijaan leijailee sieltä verkalleen alas jotain valkoista ja hentoa. Laskeutuu alemmaksi, tulee yhä lähemmä. Minä ojennan käteni, ja yht'äkkiä ilmaantuu hihalleni pieni, valkoinen pilkku ... sitten vielä yksi ... kaksi ... kolme ... ja yhä enemmän.

Satoi lunta. Ei tuiskuttanut, vaan seuloa tupsutteli. Ja pehmeästi, kenenkään kuulematta, levittelihe siinä valkoinen, nuoskea vaippa yli maan. Ja se vaippa oli niin taipuisa, että panihe jokaisen epätasaisuuden mukaan. Jäi riippumaan puitten oksille ja huoneiden räystäälle. Ojensihe lankkuja myöten ja tartuskeli ikkunan pieliin. Asettui pitkin suuria toreja ja leveitä katuja.

Jalkain alla narskahteli niin hausvasti. Yht'äkkiä minä kuulin kulkuset, ja ohitseni suhahti hevonen ja reki.

ja niin oli surullisesta, ikävästä syksystä tullut hauska ja iloinen talvi.

Mutta eihän siitä sittenkään tullut talvi. Toteutumatta jäivät täällä suuremmatkin toiveet. Alkoi taas vettä sataa. Satoi taivaan täydeltä. Nielaisi hienon lumen ahnaaseen kitaansa. Roudan sulatti ja lian kuohutti.

Ja yhä kestää se ikävä, pitkäveteinen ja pahasiivoinen syksy.

IMATRALLA.

Hotellin päätse, joka on rakennettu siihen, missä ahde alkaa olla viettävä, riennämme rinnettä alas, kunnes kaide tulee vastaan. Juostessa tuntuu siltä, kuin tahtois yht'äkkiä ahmia kaikki, ottaa yhdellä ainoalla silmän siemauksella koko Imatra.

Vaan vielä ei näy siihen, mihin seisahdumme, käsin kaiteessa kiinni ja sen yli eteenpäin nojaten, ei näy muuta kuin yläjuoksu koskea. Niska nielee vettä ahnaaseen kurkkuunsa, mutta vesi vilisee vielä alas sileänä, mustana pintana. Paikoitellen se vain valkenee ja pärskähtelee keskivirran kivissä virkeinä vaahtokimppuina ylös. Ne ovat kuin kipinöitä syttyvästä hiiloksesta. Mutta vasta alempana leimahtaa Imatra ilmituleen.

Jyrkät raput vievät keskikohdalta koskea alas aivan kuohujen rajaan. Rappujen päässä on lautainen lava ja sen kaiteen takana tanakka kääkkyräpetäjä, joka on kouristautunut kallioon kiinni ja ojentaa oksiaan vaahtojen ylitse. Alas laskeutuessa sitoutuu silmä siihen, ei kääntelee kummallekaan kupeelleen, ei näe muuta kuin sen pienenisen petäjän ja petäjän takana tuon valkoisen vaahton.

Mutta niin pian kuin seisomme alhaalla lavalla, ottaa Imatra omakseen. Pauhina puhaltaa kuin pyry pään päällitse, ja tietämättään tunnustelee jalka tukea alleen.

Sillä kahden puolen kuohuu kihisten koski, karkaa jalkojen juuritse huimaavana hehkuna eikä ole enää tervettä paikkaa sen pinnassa. Kallioiset rannat supistuvat toisiinsa kaitaiseksi väyläksi. Saimaan selkien suunnaton paino musertaa möyhyksi liiat vetensä niiden välissä. Ennen rauhalliset laineet, jotka lipatellen retkeilivät saaresta saareen ja iloisessa karkelossa rinnakkain hyppelevät alas ylempänä olevista koskien korvista, taistelevat tässä verivihollisina tuiminta taistelua. Ne ryntäävät kuin hätäntynyt väkijoukko palavasta teatterista yhden ainoan oven kautta ulos. Aalto ajaa aaltoa, kuohu karkaa kuohua niskaan. Toinen koettaa toistaan paeta, päästä edelle, ennättää ohitse. Hän heitäikse pitkäkseen, ojennaikse eteenpäin, ottaa huohottaen syltä pitkän hyppäyksen ja pyrkii pakoon. Mutta toinen pakkaa päälle, tunkee irvellä ikenin kintereille. Iskee keihäänsä keskelle selkää, ja rusahtaen katkeaa keskiruomis. Pääpuoli retkahtaa taapäin, hypähtää taas ulvahtaen ylös, kimpoo kiljaisten

jällelleen ja suistuu vainoojansa vaahtoavaan syliin. Tämä jo voiton riemusta köyristäikse käppyrälle, koukistaa selkensä ja asetaikse uuteen laukkaan. Mutta silloin saavuttaa hänet sekunnin kuluttua koston kauhea käsi. Seuraava laine lähetäikse päälle kuin tiikeri takaapäin, tulta sieraimistaan tuhkaisten. He takertuvat toisiinsa, kierrähtävät kerran vain ja katoavat kuperkeikassa kuulumattomiin. Sillä heidän päällensä pudotaikse paksuna paatena koko väylän levyinen vesivuori ja luhistaa taistelijat tuhannen myöhyksi toisen toista kalliorantaa vastaan. Päätkin menevät pieniksi pirstaleiksi, aivot roiskavat ylös korkeuteen kuin veri valtasuonesta ja haihtuvat huippunsa laella hienoksi usvaksi, jonka ilman henki kiidättää kohtisuorana kohoavan kallion kylkeen. Pakkanen painaa sen sitten kiveen kiinni siniseksi jääseinäksi, joka alkaa alhaalta kuohujen rajasta ja ulottuu ylös aina kanervan juureen. Ja kun taistelu alhaalla on tuiki tuima ja taivas selkeä ja tyven ja pakkaneen ylhäällä pureva, niin asettuu tämä hyökyjen hienoinen henki aina kuusen kaarnaan, paneutuu pitkin petäjien pintoja ja ripustautuu koivun ritiseviin rihvoin heliseväksi hilehistöksi.

Ja yhä vain kestää tuota vaahtoisata voimain ponnistusta, tätä tuimaa aaltoveljen temmellystä aaltoveljeä vastaan. Kuplia syntyy ja kuplia kuolee, alituisesti uudistuvat muodot ja vivahdukset vaihtelevat. Mutta ulvonta on yksi, huuto ja pauhu pakahtumaton, eikä väsähdy vetten vihainen vimma.

Me seisomme kauan samalla sijalla, kyynärpäillä kaidetta vasten nojaten. Seisomme turvallisessa tyvenessä, kuin jalopeurain häkkiristikon takana. Ne kiljuvat sieltä sisästä kiukkuaan, selkäkarvat sähköä sähisten ja silmät iskien ilkeätä tulta. Mutta me hymyilemme tyvenesti ja heitämme härnätäksemme paperipalasen leijailemaan alas. Se liitelee kuin lumihuide hiljaisella säällä ja lähenee kuohuja ja aikoo antautua. Silloin koskettaa siihen ilman henki ja hiukan kohottaa. Se ei putoa, se pelastuu, se ui ilmassa yli Imatran! Vaan yht'äkkiä ojentaa ulottimensa aallon harja, pirahuttaa pisanan paperiin, ja siinä silmänräpäyksessä painuu se kuin pintaperhonen lohen kitaan.

Kauan kesti, käsi kaidetta vasten nojaten, katsella, ennenkuin silmässä selvisi kuva kuohujen sekavasta melskeestä. Mutta kuta kauemmin niitä katselit, sitä useamman kuvan ne kiersivät esille. Ja sitä suuremmiksi ne sukeutuivat. Sillä Imatra kasvaa katsellessa, se suurenee silmiesi alla ja kohoo yhä korkeammaksi kuin vuori, kuta enemmän sitä lähenet.

Ja kuta alemmaksi astut sen alajuoksua kohti.

Kalliokuurna kapenee siellä kapenemistaan suvantoa kohti. Siinä, niissä se syöksee sisuksensa suvantoon, on kaikista kaitaisin kurkku. Ja juuri siinä on kuohu kiihkein, temmellys tulisin, veden vimma vihaisin ja ärjy kaikista äkäisin.

Luohan kuitenkin pois siitä silmäsi vielä vähäksi aikaa! Katsahda ensin ylöspäin pitkin kosken koko pituutta!—

Mistä luulet vuodattavan vetensä Imatran? Taivaastahan sen tulevan näet, putoavan alas pilvistä suoraan. Sillä yhteen sulavat siellä kaukana kosken niskan valkoiset vaahtopäät ja vaalean harmaa pilven perusta. Pilvistä putoava lumi liittää ne vielä likemmäksi toisiaan, eikä erota enää, mikä on taivasta, mikä vettä.

Ja kuljeta sitten katseesi hyrskyjen huippuja myöten ja anna silmiesi seurata veden vyöriinää myötävirtaan. Kuohut sulavat siellä toisiinsa, ja huikeimmat huiput vain ylenevät yli muista, niinkuin villinä karkaavassa valkoisessa hevoslaumassa leiskahtavat menon mylläkässä hirnujen liinakot harjat ja orivarsojen tuuhea otsatukka. Näin nähden ei Imatra enää näytä vihaiselta ja vimmastuneelta. Se on kuin leikkiä löisi ja hurraisi ja huihkaisisi ja valkoliinoja liehuttaisi.

Tuolla tuonnempana niin, mutta kuta alemmaksi silmäsi solutat, sitä totisemmaksi käy taistelu. Tässä edessäsi on taas ottelu elämästä ja kuolemasta, ja voitto on vain väkevemmän. Hymy karkaa huulilta, ja kasvoille kasvaa tuijottava jäykkyys, sillä tuntuu siltä kuin kallion kieleke joka hetki allasi kahdeksi lentäisi ja sinä sen selässä syöksyisit suin päin suvannon pohjaan. Hirmumyrskynä huminoid kosken kuohu, ja jalan alla on jyhme kuin jättien pajassa. Kallio likistää kahden puolen, ja tuskissaan taittuu vesivuori terävälle harjalle niinkuin kiila, jota kiihkeästi ajetaan liian ahtaasta aukosta sisään.

* * * * *

Olet koettanut katsella kohdallesi koskeen, sen yksityiskohtia tarkastaa ja päästä sen salaisuuksien perille. Kotvan saat kuitenkin koetella, ennenkuin silmäsi yhteen kohtaan seisahtuvat, sillä veden vauhti viepi ne muassaan ja luiskahuttaa aallon harjalta alas suvantoon. Mutta kun vihdoinkin olet voittanut veden vilinän ja naulinnut silmäsi samaan sijaan katsomaan ja kun Imatran suuruus ja salaisuudet ovat kuviksi selviämäsillään, silloin käy koski kateelliseksi kauneudesta. Se sitoo tietämättäni silmäsi siihen, mihin olet tuijottanut, pitää ne hallussaan lumottuina yhteen pisteeseen eikä tahdo enää antaa takaisin. Ja samalla alkaa se mieltäsi muuttaa, kokoilee sydänalasi salaisimmat säikeet, käärii ne kätensä ympärille ja vanuttelee ja vetää. Tuntuu siltä, kuin herpoontuisi jalkasi ja Imatra sinua

hiljalleen imisi itseään kohti. Puut toisella rannalla näyttävät siirtyvän sijoiltaan, ja vastakkainen kallioseinä alkaa väistyä vasemmalle. Päätäsi huimaa, ja sinua horjahduttaa hiukan koskea kohti. Mutta sinä näet vain kuohun keskellä koskea, joka vyöryy ja velloo ja viekoittaa ... ja tuossa tuokiassa aina muotonsa toiseksi muuttaa.

Yht'äkkiä ei kuulukaan enää peloittava pauhina eikä näy veden vihainen vimma. Kuuluu vain hurmaava humina ja vaahto allasi vaihtuu villavasuksi, joka lasna ollessasi veti vastustamattomalla voimalla puoleensa, sisäänsä hyppyytti ja peitti sinut päätäsi myöten pöllyäviin lepereihin.

Jos malttaisi koski kauemmin kiehtoa ja antaisi vaahdon vielä hetkisen viekoitella, niin ehkä ennen pitkää saisi sinut aalto anastetuksi ja äkkiä solahtaisit alas liukkaalta kiveltä. Mutta se ei ymmärrä aikaansa odottaa; tahtoo saada suun käsin saaliikseen. Arvaamatta aikoo se sinut altapäin ottaa, ojentaa kielen kidastaan ja yrittää nuolaisemalla temmata tasapainon jalkaisi alta. Mutta silloin korahtaa kylmä vesi kallion halkeamassa ja pisara pirahtaa siitä poskelle. Lumous on luotuna yltä, ja jalka jännittyy kallioon kiinni. Ja voimatonna saa aallon huippu vaipua tavalliseen väyläänsä takaisin. Mutta mennessään läiskähtää se kuin siiman polveke pitkän piiskan päässä ja sylkäisee kiihkeästi kuin vimmastunut kissa sihisevän syljen yli koko kosken toisesta kalliorannasta toiseen.

Edestakaisin mittaili silmämme suvannon suussa Imatran kiitävätä kulkua, milloin kiiveten pilvien rajalle sen ylimmäisien huippujen laelle, milloin laskien alas, milloin seisahtuen samaan paikkaan pitkäksi aikaa.

Mutta lopuksi heittäytyivät nekin uuvuksissaan aaltojen harjoja myöten suvannon syliin, joka pyöreään kattilaansa kätkee hyrskyvät hyökypäät ja laittaa niille leposijan hetkeksi.

Ikäänkuin läähättäen laskeutuu laineitten orhilauma siellä kyljelleen, ja voimattomina retkahtelevat nyt rantoja pitkin nuo äsken niin pystyt päät. Väsyneinä ojentelevat ne vapisevia jäseniään ja suljuvat takavirrassa tiedottomina rantakiveltä rantakivelle. Kunnes pyörre ne tempaa mukaansa ja syöksee Imatran alakuhuista alas Vuokseen, joka joukeana juovana taas vuorostaan soluttelee Saimaan sinilaineita Laatokan laajoja vesiä kohti.

RAUTATIEJUNASSA.

Pisti päähän tehdä huvimatka marraskuussa, keskellä synkintä syksyä. Oli kyllästytty Helsingin kaduilla kävelemiseen ja lähdettiin suotta aikojaan rautatietä ajamaan. Arveltiin, että syksyiset maisemat ja niiden synnyttämät omituiset mielialat tarjoisivat hauskuutta ja vaihtelua.

Oikein nauttiaksemme ympäristöstä ja omasta olemuksestamme istuttiin toisen luokan mukavalle sohvalle, nostettiin jalat vastakkaiselle puolelle ja oltiin kuin teatteriaitiossa.

Sananparreksi on tullut maisemien rumuus meidän rautateittemme varsilla. Tuossa on esimerkiksi Malmin laaja tasanko. Hiljainen, tuhuttava vesisade harmentaa näköpiirin äärettömän yksitoikkoiseksi ja mustuttaa huoneiden seinät. Maantie näkyy olevan lialla, ja sitä pitkin ajava mies ei vaatteittensa värin puolesta eroa ympäristöstään enemmän kuin varis kyntömullasta.

Ikkuna tulee alavan suon kohdalle. Lehtipuut suopellon pientarella harrottavat paljain oksineen, sarat erottuvat toisistaan mustareunaisten ojien kautta, jotka ovat vettä puolilillaan. Mennä surahdetaan kallioseiniä halki, jotka näyttävät kosteilta ja värisyttävän kylmiltä ja antavat junan juostessa läpi ilkeän kaiun itsestään. Se muistuttaa vankien kahleiden kalinaa. Matalarantainen järvi, joka on jäätynyt, mutta jää veden vallassa, on hetken aikaa silmän alla. Tuskin voi erottaa epämääräistä mäkitupaa sen pisimmän pohjukan perältä. Taikka rasahtaa alla lyhyt rautatiesilta ja vilahtaa likavetinen virta. Rannalla seisoo pesijänainen, märän näköiset hameet korkealle käärittyinä ja paljaat pohkeet kylmästä punoittaen. Hän tuskin päättään nostaa, ei luo katsettakaan tänne ylös, jossa joka päivä mukavuuden maailma hänen ohitsensa selkäkenossa kiidähtää. Se ei kuulu häneen.

Mutta kaikki tämä rumuus, ikävyys ja alakuloisuus ei tunnu siltä, miltä luulisi tuntuvan, kun katsoja istuu toisen luokan vaunussa ja polttelee hyvänhajuista sikaria. Kun kukin kohta vain hetkisen aikaa kohdalla viipyy, kun tietää, ettei sinne tarvitse jäädä, vaan saa yhä eteenpäin rientää, niin näyttää ruma olevan kaunista, ikävä tekee virkistävän vaikutuksen ja alakuloisuuden sijasta ikäänkuin hartioiden ympärille kietoutuu turvallinen hyvinvoinnin vaippa.

Ja miltei ilosta hypähtelee mieli, kun veturi pitkällä puhalluksella ilmoittaa ison aseman tuloa.

Punainen ratavahdin asunto, kallion kielekkeellä seisoen, keikahtaa ohitse. Viereen ilmaantuu sivuratoja. Niille siirrettyjen tavaravaunujen seinät humahduttavat pimeään eteen ja samassa taas jällelle jääden viskaavat vaunun valoa täyteen.

Toisessa paikassa odottaa toinen vastaan tuleva veturi ja juna. Siellä pistää päänsä ikkunasta venäläinen sotamies, ja kuuluu virsselin sävel. Nainen, joka näyttää kauniilta, pitää puolet kasvoistaan näkyvissä, toinen puoli on ikkunan pielen peitossa. Tuonnempana vaunussa nukkuu joku. Sitten seisahtuu juna aseman eteen, jonka sillalla kävelee edestakaisin odottavaa väkeä. Ja taampana paistaa sen seinä punaisia, sinisiä, keltaisia ja kaikenkarvaisia ilmoitustauluja iloisen kirjavana.

Me astumme ulos. Asemasilta on sateesta liukas. Silmä kulkee pitkin sen reunaa, seuraa vaunujonon kuvetta ja teroittuu kauaksi kapenevaa rataa myöten pitkän näköpiirin perille, josta jo loistaa oheneva taivaanranta ja ennustaa edempänä kirkasta poutaa ja syksypäivän raitista auringonpaistetta.

Viehättävän vaikutuksen tekee asemahuoneen katettu ruokapöytä. Silmä sipaisee sitä ja sen ruokalajeja kuin keveällä, hellivällä kädellä. Alkaa viinapöydän tuoreista tarjottavista, kiepsahtaa samovaarin laelle, laskeikse alas pitkin kahvikuppiriviä kulkemaan, viivähtää puhdaskasvoisen tarjoilijaneidin olkarusetissa, lehahtaa siitä hedelmäastiaan, joka kukkivana ja kauniina kohoaa kaikkien keskellä, ylinnä muita viinirypäleet ja punehtuvat omenat, ja päättää vihdoin vaihtelevan kulkunsa mustanruskeaan ryhmään toisella puolen pöytää, jossa hiukan juroina seisovat vierieressään kiinni olut- ja portteripuolikkaat.

Minä tartun yhteen, toverini anastaa toisen, ja saaliinemme istuudumme me mehevän annoksen ääreen toinen toiselle puolelle pöytää, välillämme vihertävä kukkakasvi valkoposliinisessa astiassa.

Hetkisen mentyä olemme entisillä sijoillamme, nojaamme entistä mukavammin veralla verhottuun selustimeen, kuulemme kellon soivan, konduktöörin pillin piiskahtavan ja veturin viheltää vihlaisevan. Emme tunne junan liikkeelleläähtöä. Asemahuone vain alkaa hiljalleen solua jällelle päin. Ovi oveltaan siirtyy se taammaksi. Tuossa meni viimeinen nurkka, ja tuli puutarhan koivuja sijaan. Vauhti enenee. Nyt hujahti ohitse ensimmäinen sähkölennätinpylväs, nyt toinen. Jo on kohdalla yhtämittaista metsää. Vaunumme vieterit notkahtelevat vetreästi allamme ja me niiden mukana.

Mikä lämmin tunne koko ruumiissa! Kuinka herttaisesti se leviää joka jäseneseen! Hohoi sinuas, hauska matkanteko ja nuoren miehen huoleton elämä! Takana humiseva Helsinki ja matkan määränä—? Kuka estäisi meitä ajamasta yhtä menoa vaikka Aasian avaroilte aroille!

* * * * *

Ilma on selvennyt. Taivas kirkastuu ja kylmenee. Mutta päivän kuljettava kaari on pieni, ja vinosti valuu valo maahan. Ylimmilläänkin ollen on se ylen alhaalla. Se heittää kimpun punaisenruskeita säteitä vaunun vastakkaiselle seinälle.

Iltatunteet tulevat tunkemalla. Hiukan viluttaa. Siirryn pois ikkunasta, josta luulen vetävän. Miksi käy mieli yht'äkkiä alakuloiseksi? Annan asemien, pienten ja pahaisten, mennä menojaan. Mitäs niissä olisi näkemistä sille, joka on käynyt ne kymmenet kerrat tätä ennen...

Huomaan nukahtaneeni, hetkisen olleeni horroksissa. Puistattaa kuin horkassa.

—Pankaa puita uuniin, konduktööri!

—Ja sytyttäkää lamppu!

Hän tottelee, ja ikkunasta ei voi enää nähdä ulos. Se on muuttunut mustaksi kuvastimeksi, johon ilmaantuu toverini nuokkuva pää ja hänen sohvensa selustin ja vaunun seinä. Mutta sen läpi, tuon kuvastavan seinän läpi, pilkkahtaa välistä valo metsätorpasta ja välkkää avaruuden periltä pieni, tuikkiva tähtönen.

Taas olemme ystäviä, mielialamme ja me. Sillä vaikutus on verraton. Olemme seisahtuneet asemalle, pienelle, metsäiselle. Vaunu on herennyt heilumasta, pyörien kolina lakannut. Täällä sisällä on ihan hiljaista. Viereiseltä sohvalta kuuluu nukkuvan herran hengitys. Hän liikahtaa hiukan, ja sanomalehti hänen jalkansa alla rasahtaa. Lamppu laulaa ritisevän kamiinan säestämänä. Ei ulkoakaan kuulu mitään. Ensin muutamia askeleita, sitten ei niitäkään. Luulisi nukkuneen koko maailman. Ei ole tulevia ketään eikä meneviä. Asemasillalta näkyy liikkumatta seisovan asemapäällikön pää ja hänen vieressään toinen pää, konduktöörin. Jos he jotain puhuvat, niin tehnevät sen kuiskaamalla. Kello kalahtaa ja päättyy kolmeen läppäykseen. Kuulen, kuinka se kumajaa, kuulen, kuinka kumajaminen yht'äkkiä katkeaa. Asemanvartija sulki kädellään äänivirran.

Sitten on sekunti, pari, hiipivän hiljaista äänettömyyttä. Ei risahdusta, ei Luojan luomaa liikahdusta.

Me katsomme toisiamme silmiin, toverini ja minä.—»Kun sirkka vielä sirittäisi», hän sanoo puoliääneen.—Kuluu kotvanen, kuluu toinen. Iankaikkisuus tuntuu kyyristäytyvän yhteen hetkeen. Ja se on kuitenkin vain sydämen muutamain tykytysten, kahden kolmen hengenvedon ylen vähäinen väliaika.

Sillä taas piiskahtaa pilli, veturi viheltää, ja pieni, niskaan tuntuva nytkähdys tietää, että juna on jälleen liikkeessä.

SUURIN TOTUUS.

Oppi siitä, että paha on pahalla kostettava ja että on rikosta rangaistaessa otettava silmä silmästä ja hammas hampaasta, oli viimeisilleen kehittynyt. Se oli aikoinaan ollut maailman totuus, se oli julistettu jumalalliseksi ja se oli saanut suuria aikoja. Se oli luonut järjestystä maailmaan, se oli tahtonut oikeuttakin turvata. Mutta kun se antoi oikeuden vain voiman avulla ja kun miekka lopulta ratkaisi riidan, niin ei sota eikä taistelu maan päällä lakannut. Ja kun voimakkaampi voitti heikompansa, niin ei heikompi koskaan saanut oikeutta, vaan sai kärsiä, kitua ja vaikeroida. Mutta ei maailma vaikeroimisista välittänyt.

Silloin nousi heikkojen ja osapuolten joukosta apostoli, joka saarnasi anteeksiantoa ja rauhaa ja joka korkeimmaksi käskyksi julisti: rakasta lähimmäistäsi niinkuin itseäsi. Järjestyksen voimalliset vartiat ja maailman oikeuden mahtavat ylläpitäjät ristiinnaulitsivat hänet, sillä heidän nähdäkseen loukkasi hänen oppinsa yhteiskunnan pyhimpiä oikeuksia: itsepuolustusta ja pahan rankaisemista. Ja he olivat vakuutetut siitä, että jos kosto annettaisiin Jumalalle, horjuisi perustuksissaan maailman siveellinen rakennus.

Mutta oppi lähimmäisen rakkaudesta oli hurmaava oppi kaikille heikoille ja voimattomille. Ja kuta suuremmaksi kasvoi sorrettujen suku, sitä laajemmalle levisi oppi. Apostoli toisensa perästä sitä julisti, kansa toisensa perästä sen omisti. Kaksituhatta vuotta sen jälkeen, kun se ensi kerran julistettiin, ei se vielä ollut käytännössä loppuun saatettu. Mutta neljä tuhatta vuotta kun on kulunut, omaksutaan se ja pannaan käytäntöön siinä maassa, joka ulottuu Uralista Atlantin rantaan.

Se omaksutaan ensin hiljaisuudessa ja yksityisten kesken. Mutta sitten se kerran omaksutaan julkisesti ja vahvistetaan virallisesti kaikkien sivistyskansojen yhteisessä uskontokongressissa. Sotajoukot lasketaan ikuiselle lomalle, aseista taotaan työaseita ja kasarmeista tehdään uuden uskon temppeleitä. Vanhat lakikirjat poltetaan ja kaikki tuomarit pannaan viralta, sillä ei ole kuin yksi lakipykälä eikä kuin yksi tuomari.

Ihmiskunta on riemuissaan, sillä se on vakuutettu siitä, että se totuus, jonka se nyt on tunnustanut, on ainoa ja suurin ja viimeinen totuus. Se on iloinen siitä etupäässä sen vuoksi, että se luulee sen avulla ikuisen onnen saavuttavansa, jota se aina on takaa ajanut. Eikä se sitä sure, jos ei onni heti paikalla sille tulekaan, sillä se on tottunut siihen, etteivät ihanteet heti paikalla toteudu.

Sen vuoksi se kehittää sitä oppiaan ja sovittaa sitä itseensä ja oloihinsa. Se poistaa yksityisen omaisuuden ja jakaa tasan tavarat. Se kuluttaa kasvatuksen kautta pois itsekkyyden, unohtaa koston ja voitonhimon, kitkee sydäimestään vihan ja kaikki muut intohimot, jotka yllyttävät toisia vahingoittamaan. Ja se elää verrattain tyytyväisenä satoja vuosia, ehkäpä tuhansiakin. Maa, jota sitäkin rakkaudella ja hellyydellä viisaasti viljellään, antaa sille, mitä se tarvitsee. Ja kun ei ole puutetta, ei ole riitaa. Rauha on maassa ja ihmisillä hyvä tahto.

Mutta tulee aikoja, jolloin sen uskoa koetellaan. Sitä koetellaan sekä sisältä että ulkoa. Tulevat katovuodet, jotka vievät puolen sen viljasta. Kansat, jotka asuvat Uralista Atlantiin, eivät ota niiltä, jotka asuvat ulkopuolella ja jotka eivät anna ottamatta. Eikä heidän uskonsa myöskään anna niiden kuolla, joita halla vahingoitti. Se käskee jakamaan. Mutta annokset ovat pienet, ja koko ihmiskunta kärsii nälkää ja puutetta, mutta kärsii uskostaan luopumatta. On niitä, jotka ajattelevat, että parempi olisi toisten kuolla ja toisten elää kuin kaikkien kitua. Mutta niitä on vähän, ja jos ne sanoisivat, mitä ajattelevat, ei heitä kuultaisi.—Tulee myöskin vihollinen sieltä, mistä se aina on tullut—Aasian aroilta. Se vaatii maata ja se vaatii ravintoa. Se tulee kuin mustalainen turvattomaan taloon, ja sillekin annetaan, mitä se vaatii. Vero on raskas, mutta maksajat ovat monet, ja voimat ponnistuvat kaksinkertaisiksi. Tulee uusia ja yhä uusia vihollisia, ja voimat ponnistuvat kolmin-, nelin-, viisinkertaisiksi. Lopulta ei ole, mitä jakaa, jos ei osan jakajia vähennetä. Ja vihollinen vähentää niitä, sillä sen usko ei estä sitä niin tekemästä. Se tappaa, murhaa, teurastaa kuin lampaita niitä, jotka eivät uskoltaan voi kättä vastarintaan nostaa. Se tuntuu vaikealta, se on kipeää kärsiä, mutta niin vaatii

kansojen usko, joka käskee rakastamaan vihollistaankin, ja se usko on pyhä.

Vaan oli siellä mies, joka oli uhrannut kaikki uskonsa eteen ja joka oli antanut kaikki, mitä hänellä oli. Hän oli antanut peltonsa sadon, oli antanut majansa asuttavaksi, oli antanut oman työnsä ja perheensä vaivannäöt. Eikä se, joka häneltä kaikki otti, antanut hänelle mitään palkkioksi, vaan maksoi hyvän pahalla, sillä sellainen oli *hänen* uskonsa, jonka *hän* oli isiltään perinyt.

Oudot mietteet heräsivät miehen rinnassa. Hämärinä muinaistaruina, joista vain runoniekat joskus lauloivat, hän oli kuullut kerrottavan ajoista, jolloin ihmisten usko oli aivan toinen, kuin mikä se oli nyt. Ihmiskunta kuvattiin silloin eläneeksi onnellisena ja tyytyväisenä, sillä ei *uskaltanut* sille kukaan mitään pahaa tehdä. Miksei uskaltanut? Siksi ei uskaltanut—niin sanottiin—että se, joka toista löi, sai samalla mitalla takaisin; siltä, joka vei hengen joltain, vietiin hänen oma henkensä rangaistukseksi ja peloitukseksi. Nyt johtaa ihmisiä rakkaus ja rakkautta sanotaan pyhäksi, silloin johti viha ja sitäkin sanottiin pyhäksi.

Ihmiskunnan onni on siinä, että se rakastaa—oli hän kuullut iät kaiket sanottavan. Mutta oliko ihmiskunta nyt sitten onnellinen? Hän naurahti pilkallisesti ja pudisti päätänsä säälivästi. Ei ainakaan hän ollut, eikä tiennyt ketään, joka olisi. Eivät olleet onnellisia muut kuin ne, jotka sortivat häntä ja sortivat kaikkia muitakin, mutta joita vastaan usko kielsi puolustautumasta. Linnut metsässä, eläimet kedolla ja kalat vedessä, ne olivat nekin onnellisia, sillä ne ottivat, minkä voivat, eivätkä välittäneet muista kuin itsestään.

Mutta kun hän näitä mietti—oli miettinyt jo kauan selvyytteen pääsemättä—kuului surkeata huutoa hänen majansa takaa. Hänen vaimonsa karkasi sieltä tukka hajallaan sen saman miehen takaa-ajamana, joka oli anastanut hänen maansa ja tavaransa. Ja nyt se tahtoi anastaa hänen vaimonsakin, hänen lastensa äidin, tarttui sitä käsivarteen ja aikoi laahata muassaan.

Mutta silloin täytti kummallinen tunne hänen rintansa, sitä vihlaisi kuin veitsellä, maailma punertui hänen silmissään, ja lapiolla, joka oli hänen vieressään, halkaisi hän vihamiehensä pään.

Hän pakeni metsiin, sillä viholliset häntä vainosivat, eikä hänen kansansa tahtonut antaa suojaa sille, joka oli rikkonut sen käskyn, mikä oli pyhin heidän uskossaan. Mutta oli niitäkin, jotka kuultuaan hänen teostaan tekivät samoin kuin hän ja tulivat hänen luokseen. Ne kokoontuivat kaikki hänen ympärilleen, piilivät päivillä ja liikkuivat öillä. Liikkuivat sortajain seassa ja levittivät kauhua heidän keskeensä mitaten samalla mitalla, millä he olivat mitanneet. Liikkuivat ystävien seassa ja saarnasivat uusia aatteita ja uutta uskoa: itsepuolustuksen, oman edun, koston, rangaistuksen ja vapautuksen uskoa, luvaten onnea ihmiskunnalle, jos se heitä seuraisi.

Toiset sitä oppia ihmetellen kuuntelivat, sillä se oli puhuttu kuin heidän sydämestään.

Mutta toiset sitä kauhistuivat eivätkä tahtoneet hänestä mitään tietää.

Mutta kolmannet koettivat todistaa, että hän oli väärässä, ja he sanoivat: »Odottakaamme vielä sitä aikaa, jolloin rakkauden voimalla vihollisemme taivutamme ja jolloin koko maailma meidän oppimme ainoaksi oikeaksi tunnustaa.»

Mutta hän virkkoi: »Maailma ei koskaan ole yhtä ainoata oppia oikeaksi tunnustava. Jokainen tunnustaa oikeaksi vain sen, joka sille on hyödyksi. Niin tekevät vihollisemme, ja niin tehkäämme me! Aseihin!»

Ja hän sai aseihin kansansa nuorimmat ja parhaimmat.

Ja he karkoittivat sortajat maastaan ja ottivat takaisin omansa.

Ja tekivät itselleen uuden uskon pahan pahalla vastustamisesta, joka usko oli uusi siksi, että se oli niin vanha, ettei sitä kukaan heistä ollut ennen käytännössä nähnyt, ja jota he sanoivat ainoaksi ja suurimmaksi totuudeksi siksi, että se oli *heidät* pahasta päästänyt,— eivätkä tienneet, että se kerran sekin oli vanheneva ja antava aiheutta uuteen uskoon, joka oli voitettava vanhan ja kerran taas vuorostaan voitettava.

KUVAIN KUMARTAJA.

Kuvauksia ystäväni kuvanveistäjän elämästä.

»Olen löytänyt Jumalani, jota niin kauan olin turhaan etsinyt! Rakkaus on jumala, rakkaus on kaiken uskonnon sisältö. Se oli ihana, hurmaava, mieltä huikaiseva hetki, kun usko rakkauden jumaluuteen niinkuin ilmestys korkeudesta, niinkuin salama taivaalta valaisi synkistyneen, uupuneen sieluni...» (Ja sitten seurasi hehkuva kuvaus hänen onnestaan ja seikkaperäinen selitys, kuinka hän oli sen saavuttanut ja miten muutos hänessä oli tapahtunut.)

Hän oli tunteellinen, innostunut luonne, niinkuin taiteilijat yleensä. Kun hän ryhtyi johonkin, ryhtyi hän siihen koko sielullaan. Lapsuutensa ja ensi nuoruutensa uskon oli hän verrattain kauan säilyttänyt. Mitään varsinaista uskonnollista elämää ei se ollut, mutta olihan se kuitenkin se selkäranka, joka tuki häntä. Siitä aatepiiristä oli aihe otettu hänen ensimmäiseen taiteelliseen kyhäykseensä kuvanveistäjänä. Se oli kuva tekstiin: »Sallikaat lasten tulla minun tyköni», puuhun leikattu Vapahtajan kuva, kädet eteenpäin ojennettuina, niinkuin kaikissa raamatun kuvissa. Äidilleen hän oli sen valmistanut joululahjaksi. Äiti otti sen riemuin vastaan ja asetti kirjoituspöydälleen, jalustana samettikansiin sidottu kuvaraamattu. Hän sitä melkein palveli, toimitti rukouksensakin sitä silmällä pitäen. Poikakin kertoi usein sitä ajattelevansa miltei uskonnollisella hartaudella, ja se oli hänelle kahta rakkaampi siitäkin syystä, että se oli määrännyt hänen elämänsä suunnan. Kuvan nähtyään salli äiti poikansa estelemättä taipumustaan seurata.

Hän kävi oppinsa ensin kotona, sitten Saksassa, mutta Pariisiin tultua haihtuivat lapsuuden usko ja nuoruuden aikana saadut ihanteet, samalla kuin uudet, taiteelliset teoriat tekivät hänen taiteessaan täydellisen vallankumouksen. Muutos tapahtui äkkiä ja voimakkaasti. Se tarttui kuin kuume ajan ilmasta, ja kun hän siitä parani ja palasi ensimmäiseltä matkaltaan Ranskasta, oli hän valmis kieltäjä. Käsityksen persoonallisesta Jumalasta hän oli kokonaan repinyt mielestään. Se vähä, mikä siitä oli jäljellä, oli jonkinlaista ylimalkaista maailmaa johtavaa järkeä, jonkinlaista yhteenlaskettua tulosta kaikista maailmaa hallitsevista luonnonlaeista.

Kiivautta uhkuvassa kirjeessä hän teki siitä selkoa eräälle ystävälleen.

»Mikä houkkio, mikä mieletön haaveilija, mikä narrien narri minä olen ollut! Minun tekisi mieleni häpeästä huutaa, kun ajattelen, että suurin osa tämän muka valistuneen vuosisadan ihmiskunnasta vaeltaa vielä raakalaisten kannalla. Pakanoita, kuvain kumartajia te olette, jotka rakennatte huoneita haltijoillenne ja palkkaatte pappinne niitä kaitsemaan. Kultavasikoita te itsellenne valatte ja niitä kumarratte, vaikka luulette kuuntelevanne sen käskyjä, joka korkeudessa jylisee. Koko katolinen usko kaikkine madonnankuvineen ei ole aatteellisesti rahtuakaan ylempänä alhaisimman neekerin uskoa, joka panee pyöreän kiven soikean kiven päähän ja palvelee sitä korkeampana olentona. Kaikki muu on maailmassa edistynyt, uskonto on vuosituhansien kuluessa seisonut paikoillaan.

Se, jonka pitäisi olla yliluonnollinen, henkinen ilmestys, pukeutuu yhä, niinkuin on aina pukeutunut, maallisiin muotoihin. Muunlaisena sitä emme jaksakaan käsittää.—Mutta onhan *meidän* uskontomme katolista paljon puhdistuneempi?—Kaunis puhdistus!—Meillä on uhrimme: ehtoollisemme; meillä on taikatemppeemme: kasteemme; meillä on kirkkomme kuvineen meilläkin. Papit ovat palkatuita noitia, jotka maksusta myöskentelevät autuutta summissa ja vähittäin. Se ja se kirkollinen toimitus (sairaaviimeinen lohdutuskin) maksaa sen ja sen, niinkuin noidan antamia amuletteja on erihintaisia. Jumala, joka sellaisilla menoilla sallii itseään palveltavan, ei ole *minun* jumalani. Muutakaan Jumalaa en tunne. Minulla ei siis ole mitään jumalaa. Ja kuitenkin minä olen varma siitä, että seison paljoa korkeammalla henkisen kehityksen kannalla kuin kaikki jumalaiset. Minulla on ihanne, joka asuu niin huimaavan korkealla, on niin yliluonnollisen abstraktinen, että sille on mahdoton mitään maallisia muotoja löytää—paras todistus sen henkisydestä. Järki—se on minusta ainoa, joka vivahtaa johonkin yliluonnolliseen. Sen kanssa seurusteleminen on kuin viileässä vuoristossa asuskelemista. Sitä ei voida personoida enemmän kuin avaruuttakaan. Kerran sille koetettiin temppeleitä rakentaa, mutta se ei onnistunut. Se ei todista järjen jumaluutta vastaan, vaan sen puolesta. Mutta en tahdo sitäkään jumalaksi nimittää. Jumala, s.o. yleinen käsitys hänestä, on liian aineellisesti persoonallinen, liiaksi maallisiin muotoihin valettu kelvatakseen sille nimeään lainaamaan. Eihän ole sitä diletanttia, joka ei luulisi voivansa jumalaa kuvata, tai ainakin äitiä ja poikaa. Se on naurettavaa, samalla kuin se on taiteelle kokonaan vierasta. Taiteen täytyy kyetä ainettaan hallitsemaan, mutta uskonnollinen taide ei sitä voi, ellei tahdo tehdä, niinkuin on tehnyt, Jumalastaan inhimillisen mielikuvituksen tuotetta. Sellaisia olemme tottuneet niin kauan silmäimme edessä pitämään, että niitä lopulta tietämättämme jumalina palvelemme. Ajatella, että minäkin! Olenhan sinulle kertonut ensimmäisestä luonnoksestani. Siitä tuli täydellinen kotijumala. Jos ei äitini muisto—onni hänelle, että kuoli, ennenkuin sai nähdä muuttuneen poikansa—minua siitä estäisi, olisin valmis nauruun pakahtumaan.»

Innolla antautui hän »uuden oppinsa» puolesta taistelemaan. Taisteli sekä sanoin että kirjoituksin, mutta etenkin taiteessaan sitä toteuttaen. Hän oli täysverinen realisti, sai aikaan paljon innostusta nuorissa, herätti suuttumusta ja kiukkua,—mutta suuntansa etevimpiä edustajia hän oli. Oli hänen teoksissaan kuitenkin jotain hakevaa ja haparoivaa. Aatteet olivat usein mainiot, näki, miten inspiratsioni oli leimahtanut, mutta samalla taas sammunut. Ei näkynyt sitä kytevää, lämmittävää tulta,

jota tarvitaan, ennenkuin suuri teos jaksaa valmistua. Ei hän koskaan samaa aihetta käsitellyt. Milloin oli historiallinen taide hänen ihanteensa, milloin oli kotimainen, kansallinen taide kaikista korkeinta j.n.e.

Mutta viimeinen aste hänen silloisessa taiteellisessa kehityksessään oli se, että hän eräänä iltana palatessaan työpajaansa Pariisissa otti suuren vasaransa ja kukisti maahan salonkiin aikomansa marmorin. Ja kohta sen jälkeen hän kirjoitti eräälle ystävälleen nuo sanat: »Minä olen löytänyt Jumalani, rakkaus on jumala, rakkaus on kaiken uskonnon sisältö.»

* * * * *

Ei ollut häntä hänen järkensä uskonto tyydyttänyt. Minne hän sen kanssa kääntyikin—kirjoitti hän ystävälleen tuossa samassa kirjeessä—kylmän hengen se huokui hänen eteensä. Oli siinä sisältöä niin kauan kuin menestyksen päivä paistoi, mutta kun vastoinkäymisten ja pettymysten hämärä alkoi laskeutua ympärille, tuntui tyhjältä ja kolkolta. Se muistutti eniten sitä kammon tunnetta, joka syntyy lapsen mielessä, kun tulee ilta ja yö pitkää taivalta kulkiessa. Sitä pakenee ja pakenee, mutta se vain sakenee ja sakenee edestä ja takaa. Huutaa apua, vaikka tietää, ettei sitä huutoa kukaan kuule. Mutta yht'äkkiä johtuu mieleen, mitä äiti on sanonut: että on Jumala, joka näkee ja suojelee, ja rauhoitettuna silloin matkaansa jatkaa.

Ei millään mahdilla ollut hän sellaisina eksymyksen hetkinä—joita synnyttivät ihmisten itsekkyyt, maailman kylmyys ja omat pettymykset niiden suhteen, joiden rakkaudesta oli luullut olevansa kaikista varmin—saanut rauhoitetuksi itseään sillä, että kun uusi aamu koittaa, s.o. kun tämä turvattomuuden tunnelma on ohi mennyt, hän taas voi rauhansa löytää. Sillä liian monta kertaa hän oli pettynyt, siihen uskoon uudelleen antautuakseen. Ja hän alkoi katsella ja tutkia, millä nuo elämänsä täyttivät, jotka olivat niin tyytyväisiä, rauhallisia ja onnellisia.

Sattui hänen silmäänsä silloin eräänä iltana, kun hän kaikkeen kyllästyneenä palasi kotiinsa boulevardikahvilasta, Uusi Testamentti, joka aina kulki hänen matkalaukussaan muun rojakan joukossa. Sen oli siihen pannut äiti, kun hän ensimmäiselle matkalleen lähti, se oli pieni kirja, joka ei paljoa tilaa ottanut. Jonkunlaista keikailemista oli se, että hän aina piti sen pöydällään, josta toverit sen huomasivat ja ihmetellen kyselivät, mitä *hän* sillä kirjalla tekee?! Nyt avasi hän sen hajamielisesti ja alkoi sitä haukotellen selaila. Hän luki sitä sen yön, kuuli suuren Pariisin omituisine yöllisine äänineen ympärillään humisevan, ja luki lakkaamatta; seuraavana päivänä teki samaten yhä suuremmalla innolla; —kunnes hän toisen päivän iltana yhä kasvavassa innostuksessa pitkin kaupunkia harhailtuaan oli täydellisesti muuttunut. Ja ensi töikseen täytti hän käskyn: »Teidän pitää luopuman kaikesta ja seuraaman minua»—ja särki kaiken entisyytensä särkemällä taideteoksen, jota oli vuosikausia valmistanut.

Rakkaus,—se oli se uusi ilmestys, mikä hänelle Kristuksen opista oli leimahtanut vastaan. Sehän oli kaiken uskonnon sisältö, sinnehän oli ihmiskunnan kaiken uskonnollisen kehityksen kärki viitannut, siinähan nyt oli se henkinen, ihanteellinen Jumala, jota hän oli hakenut. Ei sitä kuvien teolla palvella, ei sitä taide kelvannut toteuttamaan, taide, joka hänen mielestään oli vain jäännös pakanuudesta, jonka koko sisältö oli aistillinen. Koko tulisen luontonsa voimalla hän omaksui sen. Heti paikalla, viivyttelemättä, tahtoi hän sen itsensä suhteen toteuttaa. »Enkä minä koskaan ole suurempaa helpotusta, täydellisempää vapautusta tuntenut kuin silloin, kun näin nuo epäjumalani, nuo omien käsieni tuotteet, pirstaleina edessäni lattialla.»

Rakkauden aatteen toteuttaminen tässä maailmassa, käskyn: »Rakasta lähimmäistäsi niinkuin itseäsi» kirjaimelleen noudattaminen aikana, jolloin ehkä enemmän kuin koskaan ennen saarnattiin väkevemmän oikeutta heikkojen rinnalla, jolloin siitä oli tehty täydellinen teoria ja juljettu sitä tieteellisesti puolustaa—siinä oli nyt työala, jonka hän itselleen valitsi. Töillä, esimerkillä tahtoi hän sen toteuttaa.

Hän erosi ystävistään, katosi pitkäksi aikaa sen toveripiiriin näkyvistä, jonka kanssa ennen oli seurustellut. Kuultiin hänen Tolstoin esimerkkiin innostuneena ruvenneen ruumiillista työtä tekemään; omaisuutensa hän jakoi köyhille; toimi paljon filantroopisella alalla; ajoi raittiusasiaa ja esiintyi maallikkosaarnaajanakin.

Menimme häntä kerran kuulemaan. Oli omituista nähdä hänet, tuo ennen niin hieno maailmanmies, joka aina oli kulkenut viimeisen muodin mukaan puettuna ja jota kaikki kotimaiset keikarit jäljittelivät, tavallisissa työläisvaatteissa noiden ihmisten kanssa, joita hän ennen oli nauranut ja pilkannut. Kaupunkilaistyöväki oli hänen mielestään ollut »sitä viimeistä plebsiä», varsinkin sen vuoksi, että sillä hänen sanainsa mukaan »ei ollut haikuakaan taiteellisesta käsityksestä ... se oli sitä kaikkein poroporvarillisinta» j.n.e. Talonpojalla on toki hitunen runollista mielikuvitusta, kaupunkien väki on »sitä puhtainta, paksuinta proosaa», josta oli kerrassaan mahdotonta saada mitään taiteellista aihetta puserretuksi.

Sellaisille hän nyt puhui taiteesta, sitä tuomiten. Kerrottuaan ensin—äänellä, joka muistutti pelastusarmeijajalaista.—millainen hän oli ollut ennen, mutta millaiseksi hän Jumalan avulla oli muuttunut, selitti hän heille, miten pakanallista, miten alhaista ja tuomittavaa taide on. Se on se taipumus meissä, jota me kutsumme taiteeksi, joka on turmellut alkuperäisen, kirkkaan kuvamme Jumalasta. Se on se, joka, pyrkien maallisiin muotoihin pukemaan sitä, mikä on hienointa, pyhintä ja ylevintä, hävittää meissä sen. Me olemme luodut Jumalan kuviksi, mutta me teemme Jumalan *omaksi* kuvaksemme. Kristus ei taiteesta tiennyt, ja ensimmäiset kristityt sen hylkäsivät. Mutta ihmiset lanquesivat takaisin perisyntiinsä, ja siinä he rypevät vieläkin. Joka kerta kun he Jumalaa ajattelevat, ajattelevat he häntä heidän itsensä näköisenä ja semmoiseksi kuvaavat. Mutta Jumalaa ei voi kuvata, ei minkäänmuotoisena ajatella, sillä Jumala on rakkaus, on ylevä aate. Se tuntuu meistä hämärältä, meistä, jotka aina olemme tottuneet aatteita muotoina käsittämään ja näkemään. Mutta hämmennys lakkaa, epäselvyys katoaa, niin pian kuin alamme tätä aatetta toteuttaa, niin pian kuin alamme rakkauden töitä tehdä. Silloin me Jumalamme, oikean Jumalamme, käsitämme korkeana, yliluonnollisena voimana. Sitä Jumalaamme palvellaksemme emme mitään pappia tarvitse, sillä kaikki olemme sen yhtä hyvät papit. Kukin välitämme me yhtä hyvin suhdettamme Jumalaan. Rakkaus kanssaveljiimme, rakkaus suureen kärsivään ihmiskuntaan—siinä on uskontomme!

Hän puhui tulisesti, koetti kuulijoitansa innostuttaa. Mutta seurakunta pysyi kylmänä. Nähtävästi harva käsitti hänen aatteensa hienouden.

Haimme hänet esitelmän loputtua seuraamme. Koetimme osoittaa hänelle heikkouksia hänen opissaan. Koetimme osoittaa, että hän varsinkin taidetta tuomitessaan oli väärässä. Mutta juuri siinä kohden hän sanoi vakaumuksensa olevan kaikista varmimman.

—Etkö sinä ole koskaan tuntenut halua taiteellisestikin esittää niitä uusia aatteita, joihin olet innostunut? kysyi meistä muuan.

—En koskaan. Ja juuri se, että nämä aatteeni eivät tuota ulkonaiseen muotoon pukeutumista kaipaa, vahvistaa minua siinä, että uskoni on kirkastunut ja hengistynyt, että se on niin puhdas kuin absoluuttinen aate vain voi olla. Te ette sitä nyt käsitä, mutta minä toivon, että teidänkin aikanne on vielä tuleva. Sinusta—ja hän kääntyi tuon ystävänsä puoleen, jonka kanssa oli ollut kirjeenvaihdossa—sinusta varsinkin minä toivon, että olet oikealle tielle osautuva.

Hän oli varma vakaumuksessaan, oli mielestään reformaattori, oli enemmän, oli uskon uudistaja, ei vain puhdistaja, miltei sen luoja.

Olihan taide kadottanut hänessä miehen, josta sille olisi ollut kunniaa, arvelimme, mutta olihan aatteellinen työ voittanut. Hyväksyimmehän mekin hänen aatteensa pääpiirteissään, pistihän meitä, ettemme tunteneet voivamme tehdä niinkuin hän. Olisi ollut niin turvallista, kun olisi meilläkin ollut jotain pysyvää ja varmaa, johon olisimme voineet luottaa.

—Loruja ... olkaa huoletta...! Kun puuskaus menee ohi, palaa hänkin vielä entisten jumalainsa eli oikeammin epäjumalainsa luo.

—Mitenkä niin?

—Hän on ennen kaikkea taiteilija, ja se on saava hänet järkiinsä jälleen.

Mies, joka noin puhui, oli oikeassa, mutta hän oli suuresti väärässäkin.

Mutta puhukoon hän taas itse siitä, mitä hänelle tapahtui. Tässä on hänen viimeinen kirjeensä, päivättyinä muutamia viikkoja sitten Pariisissa ja osoitettu tuolle samalle ystävälle, jolle edellisinkin. Se on suoran, rehellisen, aina totuutta etsivän miehen tilinteko ristiriitaisen elämänsä kanssa, joka ei saanut hänelle elämän suurta kysymystä selvitetyksi. Tulkoon se todistuskappaleena tässä kokonaisuudessaan julaistuksi. Kirje on näin kuuluva.

»Sinulle, vanha ystäväni, joka olet kehitystäni seurannut ja joka, vaikka viime aikoina olemmekin olleet eri mieltä elämän suurimmista kysymyksistä, kuitenkin olet minua myötätuntoisesti kohdellut, tahdon nyt taaskin kertoa, kuinka minun on käynyt ja mille perille olen ajautunut, sitten kun viimeksi tavattiin. Tämä on itsetunnustus, vaikeampi tehdä kuin kaikki ne monet entiset, joita olen tehnyt. Oikeastaan olisi minun tekeminen tämä maailmalle, tai ainakin jollekulle 'hengenheimolaisistani'. Mutta mitäpä maailma minua nyt liikuttaa. Annan sinulle sitä paitsi täyden vallan julaista, mitä nyt olet saava minusta tietää. Tarinani on surullinen, eikä se suinkaan ole minulle kunniaksi. Mutta totuus on tunnustettava, ja tässä se on.

»Sinä tiedät, minkä aatteellisen rakennuksen minä itselleni rakensin, ja miten siinä asumaan muitakin houkuttelin. Tiedät, että kutsuin sitä ainoaksi oikeaksi, kalliolle rakennetuksi, joka ei koskaan tule

horjumaan. Nyt on se kirkko, jonka huipun taivaalle kohotin, vajonnut maan tasalle, ja tässä minä nyt seison sen raunioilla henkisesti hajonneena ja repaleisena, tietämättä minne kääntyä.

»Sitten kun viimeksi tapasimme, kasvoi maineeni ja kannatukseni ihmisten seassa. Tuli muodin asiaksi saapua kuuntelemaan esitelmiäni, oli 'hienoa' olla samaa mieltä kuin minä. Harvat toteuttivat elämässään sitä, mitä suullaan oikeaksi tunnustivat. Mutta minä olin kuitenkin iloinen menestyksestäni. Kuta enemmän sain kannatusta, sitä enemmän sitä halusin. Kuta useampia sieluja voitin, sitä useampia ajoin takaa. Huomasin salaiseksi hämmästykseni, että hain itselleni »yleisöä», niinkuin taitelija-aikanani. Koetin kuitenkin lahjoa omaatuntoani sillä, että suuri ero oli olemassa entisyyteni ja nykyisyyteni välillä.

»Samalla kuin menestykseni kasvoi, kasvoi myöskin vastustus, varsinkin kirkolliselta taholta, jossa ei suvaita muita 'profeetoita'—tiedäthän, että minulle tuokin nimi joskus annettiin—kuin Vanhan Testamentin. Ensin oli minua pidetty harvinaisuutena, kuriositeettina. Toiset iloitsivat siitä, että semmoinen pakana ja kieltäjä oli tullut herätykseen. Eivät näet huomanneet mitään eroa minun oppini ja kirkon opin välillä. Mutta niin pian kuin se selveni, alettiin huutaa, että olen ateisti, joka ei persoonallista Jumalaa tunnusta. Koko rakkauden oppini, joka kuitenkin on tai jonka ainakin pitäisi oleman kristinopin ydin, ei nyt tullut mihinkään kuuloon. Vapaakirkollisetkaan eivät enää uskaltaneet antaa minun kokoushuoneissaan puhua. Sehän tosin vain vaikutushaluani kiihoitti. Enkä olisi siitäkään välittänyt, mitä vastustajilla oli asiallista esiin tuotavana. Se oli tuota tavallista, että ilman persoonallista Jumalaa ei mikään uskonnollinen elämä ole mahdollinen. Aatetta ei voi minkäänlaista olla olemassa, ellei ole olentoa, joka on sen ajatellut ja josta se on alkunsa saanut, sanottiin.

»Mutta luokseni alkoi tulla toinen parhaista ystävistäni toisensa perästä. Itkien valittivat he tuntevansa itsensä usein turvattomiksi ja tyhjiksi, kun eivät voineet rukouksillaan kenenkään puoleen kääntyä, vaan täytyi aina vain omaan heikkoon itseensä turvata.—'Anna meille Jumala, jonka olet meiltä ottanut', vaikerivat he.

»Olin tukalassa asemassa, aloin itsekin epäillä, enkä tiedä, kuinka olisi käynyt, jos he olisivat pitkittäneet. Mutta he luopuivat, tekivät eron, ja sen tekivät monet muutkin.

»Annoin meneväin mennä ja lohdutin itseäni, sen minkä voin, sillä, että he eivät olleet jaksaneet totuutta kokonaisuudessaan omistaa—niinkuin minä.

»Minäkö?—mutta oliko mestari opetuslapsiansa parempi?

»En huoli nyt tarkemmin esittää sinulle syitä siihen, miksi olen täällä Pariisissa, jonne viimeksi täältä lähdeyttäni en enää koskaan luullut palaavani. Ystävät, sukulaiset ... tulin sanalla sanoen tänne puoleksi vastoin tahtoani, puoleksi tehdäkseen niille mieliksi, joille oli kiusallista kantaa samaa nimeä kuin minä. Olisi ehkä pitänyt jäädä kotiin aatteittensa puolesta taistelemaan;—vaikka kyllä kai sittenkin oli parasta, että katosin.

»Tapasin täällä joukon nuoria taiteilijoita, joiden maailmankatsomus oli aivan toinen kuin taiteilijoilla meidän nuoruutemme aikana. Sinä tiedät tuon uskristillisen suunnan, josta on niin paljon puhuttu. He olivat hartaita kristityitä ja kokivat uskoaan taiteessaan toteuttaa. Niinkuin tiedät, olen minä aina ollut periaatteessa uskonnollista taidetta vastaan. Heidän maalauksensa erosi kuitenkin tavallisesta. He 'maalasivat aatteita', niinkuin heidän tunnussanansa kuului. Kokien vapautua ahtaiden muotojen vankeudesta ja aineellisen todellisuuden jäljittelemisestä pyrkivät he siihen aatteiden puhtauteen, jonne taide kyllä aina tähtää, mutta jonne se, ollen pakotettu ainetta ja muotoja noudattamaan, ei minun käsittääkseni koskaan pääse. Heidän pyrkimyksissään oli kuitenkin jotain, joka minua miellytti.

»Ja lomahetkinä—kun palasin kotiini työstä, jolla leipäni ansaitsin—rupesin miettimään minäkin, enkö, ainakin koetteeksi ja itseäni varten vain, voisi saada esille sitä aatetta, joka mieleni täytti. Eihän se kaikkein korkeimmassa ilmestysmuodossaan ole kenenkään kuvattavissa. Mutta sellaisena kuin se maailmassa ilmaantuu puhtaimpana ja suurimpana, kuinka minä *sen* esittäisin?

»Ensin kyti mielessäni luonnoksia vanhojen mallien mukaan, sellaisten kuin Mikael Angelon Pietán y.m.

»Mutta ne tuntuivat tekotapansa puolesta liiaksi materialistisilta, niissä oli liiaksi pidetty silmällä vartaloa, jäseniä, lihaksia. Sitä paitsi oli rakkauden aate niissä liian ahdas, tunne kohdistettuna yhteen ainoaan henkilöön: äidin rakkaus poikaan. Minun pitäisi saada esille rakkaus koko kärsivään ihmiskuntaan.

»Aate selvisi minulle eräänä yönä, kun kylmästä väristen vuoteessani makasin. Tiedät, millainen erämaa tämä Pariisi on sille, joka tänne on yksin joutunut. Ei ollut minulla ainoatakaan ystävää, joka minusta olisi välittänyt. Ikävystyneenä, välistä onnettomanä, puutettakin kärsien minä täällä eleskelin. Tuntui kuin ei siitä suuresta maailmanrakkaudesta, jota olin muille saarnannut, minulle mitään riittäisi.

Ehkei sitä olekaan olemassa, ehkä on kaikki ollut vain mielikuvitusta? Silloin näin unenhorroksiin vaipuessani äitini edessäni. Hän seiso i vuoteeni jalkapuolessa, suuret silmänsä minuun luotuina. En nähnyt hänestä muuta kuin nuo hellät, avonaiset, sääliväiset silmät. Olin ennenkin nähnyt hänet samanlaisena, kaukaisimmassa lapsuudessa, kun kuumeen vallassa sairastuoteellani makasin, ja hän, väljään, vaaleaan yöviittaaan puettuna, seiso i tuntikausia minua katsellen, luullen minun nukkuvan, mutta kuitenkin hennomatta luotani lähteä. Koko hänen olentonsa keskittyi siihen yhteen ainoaan katseeseen, se oli ilmaus kaikista hänen syvimmistä tunteistaan, ja siitä virtasi minuun sanomaton rauha ja turvallisuus. Unet minua tavallisesti painavat ja rasittavat, nyt olin herätessäni onnellisempi ja rauhallisempi kuin koskaan ennen.

»Ja aatteeni oli selvinnyt, olin löytänyt rakkauden symbolin, olin saanut kiinni siitä puhtaimmasta muodosta rakkauden aatteen esittämiseen, jota olin etsinyt.

»Asuin silloin erään toverini atelieessa hänen itsensä poissa ollessa. Siinä oli savea telineellä, oli työaseet, ja heti aamulla ryhdyin minä työhöni käsiksi. Et voi käsittää, mikä ihana, autuaallinen tunne mieleni täytti, kun taas pitkästä ajasta tunsin sormien välissä hienon, taipuisan, tottelevaisen saven. Kaikki muu minulta unohtui, en ajatellut muuta kuin tätä työtäni, ja menneisyys oli kuin pyyhkäisty pois muistostani. Aatteen omituisuus ja se tapa, jolla koetin tehtäväni suorittaa, elähytti minua. Oli niinkuin luonnonlain välttämättömyydellä ilman omaa tahtoani ja miettimistäni olisin kulkenut päämääräni kohti.

»Tarkoitukseni oli saada esille rakkauden sisältö yhdessä ainoassa katseessa, niinkuin olin nähnyt sen käyvän ilmi äitini minulle ilmestyneessä katseessa. Ilme hänen silmissään oli pääasia, kaikki muu: vartalo ja jäsenet, saivat esiintyä niin heikosti, niin vähän silmäänpistävästi kuin vain oli mahdollista. Ja minun onnistuikin niihin saada vain aavemainen, henkinen tunnelma, joka itseenkin vaikutti omituisen salaperäisesti.

»En ikinä ole omien kätteni luomaa sillä silmällä katsellut. Minussa kasvoi kunnioituksen ja ihailun sekainen tunne sitä kohtaan. Samalla tuli se ystäväksi minulle, enkä viihtynyt missään niinkuin sen seurassa. Kun avasin kääreet, oli niinkuin olisin jotain elävää olentoa kosketellut. Kun olin sen kipsiin valanut ja sitten marmoriin hakannut, minä miltei vapisin, ja olisin tahtonut langeta polvilleni sen eteen, pyytää siltä suojelusta itselleni. Asetin sen eri nurkkaansa, verhosin sen uutimilla ja sytytin illoilla kynttilän sen edessä palamaan. Jalustaksi olin veistänyt kirjan kuvan äitini Uuden Testamentin mukaiseksi.

»Ja se palkitsi vaivani. Tyhjiyteni oli poissa, yksinäisyys ei minua kammottanut, minulla oli hyvä henki, oli suojelusenkeli huoneessani.

»Se kun oli vain itseäni varten, en sitä kenellekään näyttänyt.

»Mutta eräänä päivänä, kun palaan työstäni, tapaan joukon tovereita luonani. Ne olivat nuoria, skandinaavilaisia taiteilijoita, jotka söivät samassa ravintolassa kuin minäkin. Jostain saatuaan vihiä teoksestani he olivat päättäneet tulla sitä katsomaan. He olivat vetäneet verhot syrjään ja olivat, joskaan eivät polvillaan kuvani edessä, niin ainakin aivan haltioissaan sitä katsellessaan.—Mainiota! Etevää! Mutta noinkin se juuri on tehtävä, iankaikkisen rakkauden jumalatar!»

»Ei minua mielestäni oltu koskaan ymmärretty niin hyvin kuin nyt. Tunsin siitä sanomatonta tyydytystä, varsinkin kun näin, että heidän mielihyvänsä ja ilonsa oli vilpittön ja todellinen.

»—Se on suurta taidetta! Se on niin tiivistettyä, niin keskitettyä ... koko suuri maailman aate yhdessä ainoassa katseessa...—On niinkuin tuo silmäys tulisi tuntemattomista maailmoista, jostain taivasten takaa... —Ei, hyvä ystävä, rakkaus on persoonallinen olento, olet sen tuossa osoittanut, vaikka kuinkakin sitä vastaan väittäisit!»

»Se oli pian tullut heille yhtä rakkaaksi kuin minullekin. He tulivat sitä vähän väliä katsomaan, istuimme iltakaudet kehässä sen ympärillä, me sitä kuin palvelimme ja sen johdosta keskustelimme. Se oli heidän mielestään se kauan odotettu »uuden suunnan» suuri taideteos, ja minä olin le maître näille nuorille innostuneille miehille. Minä olin muka löytänyt sen, mitä he olivat etsineet, he puhuivat minusta kaikkialla, kirjoittivat minusta, pyysivät saada ottaa jäljennöksiä teoksestani ja julkaisivat sen hienona valopainoksena aikakauskirjassaan.

»En käsiti vielä tänäkään päivänä, miten sokeuteni saattoi olla niin suuri, ja etten jo aikoja sitten ollut tehnyt kaikesta tästä sitä johtopäätöstä, joka siitä välttämättä oli tehtävä. Olihan aivan sattuma, että silmäni aukenivat.

»Eräänä päivänä tulee hieno, hansikoitu herra, ulkonäöltään juutalainen, luokseni ja ojentaa minulle nimikorttinsa, josta näen, että hän on 'pyhimysten kuvain kauppias'. Hän sanoo kuulleensa taiteilijapiireissä paljon kehuttavan rakkaudenjumalataani, eikä sen tähden voineensa vastustaa haluaan

tulla sitä katsomaan. Enkö tahtoisi olla ystävällinen ja näyttää hänelle sitä?

»Annan hänen katsoa, hän luo siihen vain hätäisen silmäyksen ja kysyy, enkö tahtoisi myödä hänelle jäljennösoikeutta teokseeni.

»—Mutta eihän tämä ole mikään pyhimyksen kuva?

»—*Parfaitement, monsieur!* Ei olekaan, hyvä herra, mutta se on enempi! Pyhimysten kuvat, madonnat ja ristiinnaulitun kuvat ovat vetovoimansa kadottaneet. Ei kukaan niitä enää kysy. Suuri, hieno, taiteellisesti sivistynyt ja samalla uskonnollinen yleisö tahtoo uusia aiheita, uusia muotoja hartaudelleen. Minä myön tavattomasti uutta, uskonnollista taidetta. Uskonnollinen taide ei ole samaa kuin kirkollinen. Kirkko on kenties aikansa elänyt, mutta uskonto elpyy taas. Vanhat kuvat kun eivät tyydytä, tarvitaan uusia palveltavaksi...»

»—ja sitä vartenko te...?»

»—Minä olen varma siitä, että teoksenne on leviävä tuhansin kappalein ... luulen voivani tarjota teille mitä parhaimmat ehdot ... pienen eläkkeen ... *n'est-ce pas, monsieur? C'est entendu!*»

»Niinkuin salaman kautta, joka pimeältä taivaalta leimahtaa ja yht'äkkiä paljastaa kuilun, johon eksyksissä kulkeva matkamies on suistumaisillaan, selveni minulle nyt kaikki...

»Pyhimysten kauppias päästi hämmästyksen huudahduksen, kun luuli minun aikovan häntä iskeä vasarallani ... hypähti syrjään, tempasi knallinsa, mutta ei ehtinyt vielä ovesta, kun marmorini, jumalankuvani, jo kaatui suulleen ja meni pieniksi pirstaleiksi kiviselle lattialle.

»Ja pirstaleina olen minäkin, ainiaksi pirstaleina, enkä koskaan enää pääse kokoutumaan. Minä houkkio, minä narri, joka olin luullut puhdasta aatteellista oppia julistaneeni, suurinta totuutta toteuttaneeni, vieneeni uskontoa ennen näkemätöntä kehitystä kohden, minä, joka olin mielestäni, en vain uskon puhdistaja, vaan sen uudistaja, jopa sen luojakin, minä olin tehnyt kuperkeikan ja seisoin samoilla jalansijoillani, mistä olin lähtenyt—en ollut alhaisinta villiä parempi, joka asettaa pyöreän kiven soikean päälle ... en ollut ainoastaan kuvain kumartaja, omien kätteni töiden jumaloija, vaan olin ollut vähällä tulla jumalankuvain kauppiaaksikin...

»Eikä sillä hyvä: minä suren yhä vieläkin särkynyttä Jumalaani, murehdin sitä yöt ja päivät, sillä parempaa en tiedä. Eikä sitä tiedä tämä maailmakaan, joka kulkee ja kulkee ja aina samaan paikkaan saapuu. Se on yhä se sama pakanallisiin muotoihin sidottu, alttareihinsa kiinni kytketty, mikä se aina on ollut ja kai aina tulee olemaan, kehäänsä kiertäen ja omia askeleitaan iankaikkisesti tallaten.

»Sen vuoksi en usko enää mihinkään enkä mitään toivo. Hyvää yötä siis, vanha ystäväni.»

»J.K. Sanoinko, etten enää mitään usko enkä mitään toivo? Kun tarkemmin ajattelen, eilisestä mielenliikutuksesta tyyntyneenä, sitä, mitä minulle nyt on tapahtunut, on sentään julkeata väittää, että jos minä en ole kyennyt totuutta toteuttamaan, eivät muutkaan kykene. Mistä minä tiedän, ettei kerran ole tuleva joku toinen, se oikea, joka puhuu hengessä ja totuudessa ja jonka kengännauhojakaan en ole kelvollinen päästämään.»

IHMISEN PELKO.

Eläimet elivät maan päällä täydellisessä tietämättömyydessä mistään heitä itseään korkeammasta olennosta, sillä ihminen ei ollut vielä luotu eikä kukaan aavistanut, että hänet luotaisiinkaan. Luomakunnalta puuttui herra, mutta se ei osannut häntä käivatakaan.

Susi tosin siihenkin aikaan haaskasi lammaskarjassa, hauet söivät särkiä, haukat häytyttelivät kanoja, ja kettu vainosi vuonia, mutta haltijakseen ja herrakseen ei kukaan toistaan tunnustanut. Maailmassa vallitsi pienten, paikallisten kahakoiden ohella rajaton vapaus, eikä kukaan sen asujamista alistunut kenenkään yksityisen vallan alaiseksi.

Mutta sitten luotiin ihminen, ajettiin alas taivaasta ja asetettiin kaikkia luotuja vallitsemaan. Hän astui alas korkealle vuorelle ja teki sinne asumuksensa. Eläimet, jotka hänen ilmestyessään sattuiivat olemaan saapuvilla, luulivat häntä ensin apinaksi, ja todella hän olikin ensi alussa hyvin apinan näköinen. Sentähden ei kukaan ymmärtänyt häntä sen enempää pelätä kuin pelkäsi apinaa. Metsäkauris seisoi hänet keksittyään silmät suurina ja korvat pystyssä, mutta painautui kohta taas

rauhallisena nurmikkaa syömään. Kyyhkyt katselivat pää kallellaan häntä puiden oksilta, mutta eivät lentäneet tiehensä, ja apina kohteli häntä kuin vertaistaan, heitti pähkinällä otsaan ja livisti ilkkuen tiehensä.

Mutta ihminen, joka oli oppinut jumalia pelkäämään, tahtoi, että eläimet häntä pelkäsivät ja kunnioittaisivat niinkuin hän pelkäsi ja kunnioitti jumalia. Hän juoksi majaan ja tempasi sieltä jousensa ja vasamansa, jotka oli saanut valtikakseen, tähtäsi ja ampui; ampui kerran, ampui toisen ja ampui kerran kolmannenkin. Kauris kaatui kuolleena maahan, ja veri purskahti hänen sieraimistaan, kyyhky putosi oksaltaan, ja pahasti haavoitettuna pakeni apina parkuen tiehensä. Eivätkä kauriit, linnut ja apinat sen päivän jälkeen uskaltaneet tulla lähitienoillekaan, vaan loittonivat kauas pois siltä vuorelta, minkä olivat asuinpaikakseen valinneet.

Kyyhky oli ensimmäinen, joka vei muille vuorille sanan siitä, mitä Ihmisvuorella tapahtui. Oli lintujen käräjät, hän istuutui pitkän korpikuusen latvaan ja kertoi kokoontuneille kansalaisilleen, mitä hänelle äsken oli tapahtunut. Oksalla kuherrellessaan oli häneltä hänen toverinsa tuuskahtanut kuoliaana maahan, ja kun hän ensin paettuaan palasi häntä etsimään ja silmäili alas, näki hän kaikkialla raatoja ja nyletyitä nahkoja. Ja hän arveli, että siellä varmaan raivosi rutto.

Mutta tuskin hän oli saanut sen sanotuksi, kun kuului kumma suhaus ilmassa, kyyhky levitti siipensä, yritti lentoon, mutta putosi jalat suorina puun juureen eikä enää hievahtanut.

Rutto! rutto! huusivat nelijalkaiset, ja: rutto! rutto! rääkyivät linnut,—kun taas suhahti samalla lailla ilmassa ja lammas lyykähti polvilleen eikä enää noussut. Silloin kaikki kokoontuneet eläimet hajaantuivat kuin akanat tuuleen, mihin pikimmin kerkesivät.

Kettu kääntyi kuitenkin metsän laidasta uteliaana jällelleen katsomaan. Mutta silloin näki hän edessään olennon, joka seisoj pystyssä kuin puun kanto, mutta jonka ruumis oli valkea ja karvaton ja jonka silmissä paloi outo hehku sellainen, että hän meni kuin hervottomaksi ja luikerti maha matalana lähimpään pensaikkoon. Hän oli nähnyt ihmisen kasvoista kasvoihin, mutta ei siitä uskaltanut kenellekään kertoa. Ja siitä päivästä alkoi hän vavahdella joka kiven ja kannon kohdalla, kierti ne kauaitse, luuli joka paikassa näkevänsä ihmisen ja alkoi miettiä keinoja häntä lepyttääkseen.

Eivätkä ehtineet eläimet selvittää ensimmäisestä säikähdyksestään, kun alkoi uudistumistaan uudistua se, mikä äsken oli tapahtunut. Milloin kaatui komea hirvi, sydän nuolen lävistämänä, milloin putosi pyy oksaltaan, milloin oikaisi joutsen kaulansa ja jäi lammen pinnalle kuoliaana kellumaan. Kauhu, pelko ja vavistus valtasi koko eläinkunnan. Hänen äänensäkin joskus kuultiin, ja se tunki luihin ja ytimiin pahemmin kuin suden ulvonta tai vihastuneen kontion kiljahdus. Hänen nuolensa suhahtelivat yhtämittaa, mutta kukaan ei tiennyt, milloinkaan ne tulivat, mistä ja minkä tähden.

Oli niitä, jotka sanoivat, että meitä rangaistaan meidän synteimme tähden, sillä miksi me elämme riidassa ja eripuraisuudessa ja raatelemme toinen toistamme. Mutta miksi syyttömät kärsivät syllisten tähden? kysyivät toiset. Miksi säilyy haukka, kun kaatuu kyyhkyinen, miksi kuolee lammas, kun susi säästetään? Eikä ollut ketään, joka olisi voinut näihin kysymyksiin vastausta antaa. Mutta vähitellen oppivat kaikki käsittämään, että oli ilmaantunut heitä kaikkia korkeampi olento, jonka vihaa ei kukaan välttänyt, jota ei kukaan voinut paeta, vaan jota kaikkien täytyi pelätä.

Mutta kettu, joka oli kaikkia muita eläimiä viisaampi, joka oli nähnyt ihmisen ja joka yöllisillä retkillään hänen majansa ympärillä hiipien oli hänen tapansa tutkinut, mutta joka ei hänkään ollut koskaan hengestänsä varma, oli vihdoinkin luullut saaneensa selville, miten ihmisen viha olisi lepytettävä. Ja salaisessa kettujen, kissain, susien, karhujen ja kaikkien muiden petoeläinten yöllisessä kokouksessa hän esitti heille ehdotuksensa ja sai sen hyväksytyksi: että ihmiselle viedään lepytysuhriksi ne eläimet, joita hän eniten himoaa: lammas, lehmä ja hevonen;—jotka vangittiin ja kytkettiin keskiyön aikana ihmisen asunnon eteen.

Ihminen kun näki vapisevat elukat edessään, niin hänen sydämensä heltyi, ja kun hän jo oli mielestään tarpeeksi pelätty, niin hän tahtoi olla rakastettukin. Hän tahtoi, että eläimet rakastaisivat häntä, niinkuin hänkin rakasti jumalia. Sentähden piti hän heitä hyvänä, taputti heitä ja antoi heille syödä ja juoda. He olivat siitä hänelle kiitolliset, ihastuivat ikihyviksi, nuolivat hänen kättään ja olivat onnelliset, ettei hän heitä heti paikalla teurastanut, niinkuin he olivat pelänneet.

Ja kun hän päästi heidät irralleen, niin he ylistivät ihmistä kaikkialla, kertoivat kaikille tovereilleen, kuinka hän oli jalomielinen ja laupias, ja houkuttelivat heitä taipumaan hänen valtansa alle. Ne, jotka tottelivat, tulivat hänen luokseen ja taipuivat hänen ikeensä alle, saivat armon ihmisen edessä, ja niitä sanoi hän kaikkia »omiksi lampaikseen». Mutta toisia, jotka eivät ottaneet kääntymään eivätkä ihmisen orjuuden alle alistuakseen, sanoi hän »susikseen».

Ja niitä vainoo ihminen vieläkin, niitä varten teroittaa hän nuolensa, jännittää jousensa ja ampuu

silloin, kun he sitä kaikista vähimmin aavistavat. Eikä hän lakkaa, ennenkuin saa ne sukupuuttoon hävitetyksi, ja siinä ovat kesytetyt eläimet hänelle avullisina.

Usein kiukustuttaa ihmistä kesyttyneiden eläinten vastarinta. Mutta hän on kuitenkin tyytyväinen siitä, että hekin häntä pelkäävät, tunnustavat hänen valtansa ja tietävät, että hän on heitä korkeampi, väkevämpi ja voimallisempi.

PIENEHKÖ, PYÖREÄ, PEHMEÄHKÖ...

Olette ehkä tulleet huomanneeksi, että meillä virkoihin, tärkeihin tehtäviin ja yleensä kaikenlaisiin suurempiin luottamustoimiin kernaasti asetetaan miehiä, jotka eroavat muista erään pienen, hauskan omituisuuden kautta. Se tavataan melkein jokaisella, joka on saavuttanut vähänkään huomattavamman yhteiskunnallisen tai valtiollisen aseman. Ilmiö on niin yleinen, ettei sitä juuri voi sattuman oikuksikaan sanoa. Olen tehnyt silmämääräisiä tutkimuksia useilta elämän eri aloilta ja tullut tosiasioita vertailllessani siihen tulokseen, että vasta sitten, kun kansalainen voi tähän hankkimaansa tuntomerkkiin viitata, hänellä on mahdollisuus saavuttaa se päämäärä, mihin hän pyrkii. Saattaahan tosin tapahtua, että notkea selkä, kumarat hartiat tai erityisesti etevät luonnonlahjatkin voivat tulla kysymykseen, mutta poikkeuksena se kuitenkin on yleisestä säännöstä pidettävä. Ja yleinen sääntö on se, että hakijalla, jos hän tahtoo varmasti tulla huomioon otetuksi, tulee olla rinnan alla tuollainen ... jonkunlainen ... kuinka sanoisin ... tuo tuollainen pienehkö, pyöreä, pehmeähkö...

Eräässä pitäjässä oli tuonnoittain kirkkoherran vaali. Ehdokkaita oli kolme, kaikki yhtä lahjakkaita, ei kukaan toistaan etevämpi. Miesten kesken oli pitkiä puheita ja tuumailuja siitä, kenelle äänet annettaisiin. Sanoi sitten eräs arvokas isäntä:—»Huutakaapa, ketä huudatte, minä huudan Huukperiä!»—»Minkä tähden juuri Huukperiä huudat?»—»Sentähden, että se on niitä muita kahta hyötyvämmän näköinen. Sehän tuo jaksanee saarnata, kun on mistä saarnaa. Tynnyri on minusta parempi kuin tyhjä säkki.» Ja Huukperi sai enimmäkseen äänet, eikä ole katumista ollutkaan.

Pienessä kaupungissa oli pormestarin vaali. Oli niitä ehdolla jos jonkinlaisia, pieniä jos suuriakin miehiä. Mutta ei ollut kuin yksi ainoa pulloposkinen, pyöreävartaloinen, pehmeämuotoinen.—»Sehän tuo jaksanee oikeutta istua, kun on, minkä päällä istuu», sanottiin, ja hän sai viran.

Mutta kun muutamaan kuntaan tuli uusi kansakoulunopettaja—hänet valittiin paperiensa mukaan, miestä itseään näkemättä, niinkuin noissa vaaleissa valitettavasti vielä usein tapahtuu—niin pudistelivat johtokunnan ukot päätään ja tuumasivat:—»Eihän tuo ole minkään näköinen, kovinpa on kuikelo ja laiha.» Eikä heidän mielestään kansanopetus ollut ollenkaan oikeissa käsissä.

Ja samanlaiset näkökohdat tulevat selvästi näkyviin sellaisissakin virkanimityksissä, joihin kansa ei pääse suoranaisesti vaikuttamaan. Sillä »kansan terve järki» on onneksi säilynyt turmeltumattomana niissä miehissä, jolle se on antanut onnensa ohjukset.

Kun ummistan silmäni ja loihdin eteeni rivissä seisomaan kaikki ne nimismiehet, tuomarit, kruununvoudit ja monet muut, jotka minun on onni ja kunnia tuntea, niin enpä näe montakaan, joka ei mittaa täyttäisi. Koulunopettajat, joita Jupiter vihaa, ovat tosin poikkeuksena, mutta se riippuu erityisistä asiahaaroista eikä riko yleistä sääntöä, jota se päinvastoin vahvistaa.

Heidän keskuudessaan ei näet, ainakaan yleisemmin, tähän saakka vielä ole ollut tapana tehdä kumarruskäyntejä korkeitten asianomaisten luona. Mutta näiden toisten kesken on jo ammoisista ajoista ollut yleisenä se tapa, että virkaan pyrkivän tulee käydä »näyttäytymässä» tulevan esimiehensä tykönä. Hakemuskirja puhuu omaa kieltään, hakijan ulkomuoto omaansa. Ja nyt on usein toinen yhtä kaunopuheinen kuin toinenkin.

Enkä minä ymmärrä, niiksi sitä moititaan, että on, niinkuin on.

Päinvastoin ymmärrän minä erinomaisen hyvin, mistä syistä tuo »pienehkö, pehmeä, pyöreähkö» on voinut päästä painamaan siinä vaa'assa, millä miesten pätevyyttä punnitaan.

Kumarrusmatkalla kävijä esiintyy aina frakissa ja valkoisessa, kovaksi kiilloitetussa avorinnassa. Mutta avorinta esiintyy aina paremmin edukseen, kun se saa pullottaa vähän ulospäin, ja frakki on silloin somimmillaan, kun sen reuna ja liivien nappirivi pääsee tekemään kauniin kaaren eteenpäin. Samalla tekee koko mieskin vakavan, varman ja tyvenen vaikutuksen, ja hän näyttää sellaiselta, jota eivät kaikki »ajan tuulet» pääse heiluttelemaan. Ja kun hänen silmissään tavallisesti on rauhallinen,

lempeä ilme ja kun hänen otsallaan asuu ikuinen totisuus, niin onhan aivan luonnollista, että hänet katsotaan sopivammaksi kansansa edessä edustamaan valtiota ja yhteiskuntaa kuin tuo pieni käppyrä tai tämä pitkä hongankolistaja, joista ei voi tietää, millä oksalla ne milloinkin istuvat ja mitkä tuulet niitä milloinkin heiluttavat, ja jotka eivät voisi vaatia sitä kuuliaisuutta ja tyrkyttää sitä asemansa arvoa, minkä voi sellainen, joka on täyteläinen sekä edestä että takaa. Ei ole sentähden ihme eikä mikään, että tuo tai tämä korkea esimies, jonka tulee alaistensa kaikista toimista vastata, ihan kuin itsestään tulee—jos suinkin mahdollista—antaneeksi paikan sille, josta on takeita, että hän paikkansa täyttää.

Että se useimmiten onkin mahdollista, se on jo nähty. Monet nimitykset ja ylennykset—kaikkein korkeimmatkin—joita ei muuten voitaisi ymmärtää, ovat siten selitettävissä. Erehdyksiä on kyllä voinut tapahtua, ja tapahtuuhan niitä aina. Mutta siitä huolimatta sopisi minusta nyt tehdä laiksi se, mikä kerran on yleinen tapa, sopisi antaa asetus, jossa säädettäisiin, että virkanimityksissä, suuremmissa ja pienemmissä, on—virkamiesten rotu-omituisuuksien yhä edelleen kehittämiseksi—hakijalta, joka tahtoo tulla huomioon otetuksi, vaadittava myöskin tuo tuollainen ... jonkinlainen ... kuinka sanoisinkaan ... pienehkö, pyöreä, pehmeäkö...

»NUORI SIELU».

Kuvaus kansallisen herätyksen keskiajalta.

Hän on mielestäni niitä kaikkein onnellisimpia ja kaikkein kadehdittavimpia. Sillä hän on täydellinen sopusoinnun ja ihanteitten mies, ja niitä on harvassa tänä tyytymättömyyden, epäilyksen ja hermostuneen hajanaisuuden aikakautena. Meidänkin oloihimme nähden, jotka eivät kuitenkaan hevillä pane mieliä yli laitainsa kuohumaan, hän on oikeastaan jotenkin harvinainen ilmiö. Sillä johan on meilläkin tyytymättömyyttä oleviin oloihin, on innostuksen ja auktoriteettiuskon puutetta; on pettyneitä toiveita, onpa kenties luottamuksen puutetta omaan tulevaisuuteemme. Ne ovat kaikki niitä uuden ajan tunnusmerkkejä.

Mutta hänellä on vielä lapsuutensa usko ja nuoruutensa isänmaallinen innostus tallella, eikä se näytä koskaan edes häiriytyneen.

Jo koulussa ollessaan hän uskoi järkähtämättä kaikkeen siihen, mikä oli »kaunista, hyvää ja totta». Hän ihaili kaikkia klassikoita ja osasi ulkoa kaikki ne isänmaalliset runoelmat, jotka siihen saakka oli kirjoitettu.

Ylioppilaaksi tultuaan hän otti kaikki vastaan semmoisena kuin se hänelle annettiin. Aatteiden antajat olivat, tai ainakin sanoivat olevansa, ylevän innostuksen miehiä, puhtaiden periaatteiden miehiä, ja hän ei arvostellut eikä irvistellyt. »Suomen suuret miehet» elivät vielä ja vaikuttivat ympäristöönsä, vaikka heidän testamenttinsa olikin jo tehty. Heidän levittämänsä loisto heijasti takaisin niistä, jotka olivat ottaneet heidän testamenttinsa määräykset toteuttaakseen. Ja oikeutettuja ja kykeneviä tähän työhön olivat mielestään kaikki senaikuiset nuoret miehet. Sillä ei kukaan yksityinen henkilö tai puolueryhmä ollut vielä ottanut urakalle suomalaisuutta eikä isänmaan asioita. Kukin oli vakuutettu voivansa ja saavansa jotakin uhrata isänmaan alttarille. Kaikki olivat »nuoria sieluja», ja kaikkien sydän sykki sille, mikä oli »kaunista, hyvää ja totta.»

Hänkin oli vakuutettu voivansa jotain »uhrata». Hänelläkin oli leiviskänsä hoidettavanaan. Ja hän hoiti sitä ehkä paremmin kuin moni muu, sillä hän ei menettänyt mitään omasta itsestään, ei menettänyt »nuorta sieluaan» eikä isänmaallista innostustaan.

Kuinka monet siihen aikaan puhuivatkaan suurista tarkoituksistaan, ja kuinka harvat ovat niitä toteuttaneet! Hän ei puhunut omistaan, mutta silti ei niitä häneltä puuttunut.

Mutta puhukaamme ensin hänen innostuksestaan ja sitten hänen töistään.

Näen hänet vieläkin edessäni tuossa tutussa kehässä, joka niin usein muodostui ylioppilastalon puhujalavan ympärille. Kuinka hänen silmänsä säihkyivät, kuinka hänen rintansa kohosi ja keuhkonsa paisuivat isänmaallisia eläköönhuutoja huudettaessa! Näen hänet laulajien joukossa milloin haaveksiva ilme kasvoillaan, milloin hehkuva puna poskillaan. Näen hänet saattokuluissa ja suurten miesten haudoilla, näen hänet Suomalaisen teatterin permannolla pakahtumaisillaan ihastuksesta, karhea liinatukka pystyssä, kädet yhtä punaisina kuin posket.

Monelta tuo tuli sammui ja kylmeni tuo hehku. Häntä se jäi lämmittämään, ja se lämmitti häntä leipähuolien harmaimpinakin pakkaspäivinä, aina riittäen niihin vähäisiin tehtäviin, jotka hän oli ottanut suorittaakseen niinä aikoina, jotka jäivät häneltä yli varattoman miehen kiireisissä lukupuuhissa.

Koulussa ollessaan hän jo keräsi kansa- ja muinaistieteellisiä esineitä konventtinsa kustannuksella. Ylioppilaana laajeni ohjelma satuihin ja sananlaskuihin ja outojen sanojen keräämiseen Kotikielen Seuran lukuun, paitsi sitä, että hän yliopistossa ollessaan lukukauden aikana oli ainainen agitaattori, yksi noita n.s. »fennomanian juoksupoikia» sekä melkein jokapyhäinen luennonpitäjä rautatienvarsipitäjissä Helsingistä Hämeenlinnaan. Mutta hänen suurin työnsä oli tutkimus kotipitäjänsä oloista, tuollainen pitäjänkertomus, jossa hän esitti oman paikkakuntansa 1) muinaistieteelliseltä, 2) historialliselta, 3) kansatieteelliseltä ja 4) kielelliseltä kannalta katsottuna. Siinä oli lueteltu jokainen vanha puu ja kivi, jokainen kyläkahakka, kaikki papit, lukkarit, suntiot ja kirkonkellot vanhoine kirjoituksineen, jokainen maasta löydetty raha, taltta ja nuolenpää, jokainen kielen diftongi, kerakkeen koveneminen ja pehmeneminen j.n.e.—ja se oli tunnollista työtä, johon oli pantu vuosien vaivat ja lomahetkien innostus. Se saikin kunnian tulla julaistuksi Suomikirjassa, siitä mainittiin muutamalla kehuvalalla sanalla Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran vuosikertomuksessa, ja hän sai vastaanottaa pienen kirjapalkkionkin.

Millä viattomalla riemulla hän kantoi tuon kirjapakkansa asuntoonsa, millä hellyydellä hän selaili noita ikävännäköisiä lehtiä, joiden sisällöstä me muut emme olisi ikipäivinä viitsineet selkoa ottaa. Me nauroimme hänelle silloin, niinkuin niin usein ennenkin, teimme pilaa hänestä ja hänen hommistaan, me kaunosielut, jotka jo aikoja sitten— s.o. pari vuotta ylioppilaana oltuamme, tämä oli kolmas!— olimme pudistaneet päältämme ylioppilasinnostuksemme ja sen sijaan olimme saaneet »uusua aatteita» ulkomailta. Me puhuimme ylenkatseellisesti suomenmielisten ahtaista näköpiireistä, me nimitimme häntä »pikkusieluksi», joka ei ymmärtänyt Ibseniä eikä ole kuullut puhuttavankaan Emile Zolasta tai Paul Bourget'sta. Hän ei siitä loukkautunut, sillä hän ei käsittänyt, ei *voinut* käsittää todeksi sitä, mitä puhuimme. Ja hyvä oli, ettei hän sitä käsittänyt, sillä varmaankin hän olisi tullut onnettomaksi, jos hänelle olisi selvinnyt se, mistä me olimme varmat, eli että Runeberg oli vanhanaikuinen, että Topelius ei kelvannut aikamiesten luettavaksi, että Kalevala oli pitkävetäinen eikä suinkaan mikään maailman ensimmäinen epeopea, ettei kaikki ollut jumalansanaa, mitä Snellman oli sanonut, ja ettei Yrjö-Koskinen ollut »johtavissa aatteissaan» lausunut historianfilosofian viimeistä sanaa maailman menosta. Sellainen mielipiteiden mullistus olisi ollut kova isku hänelle, joka oli tottunut pitämään maailmankirjallisuuden arvokkaimpana kaikkea, mitä suomenkielelle käännettiin, josta ylioppilasalbumin ilmestyminen oli merkkitapaus pohjoismaiden kirjallisuudessa, josta Suomalainen teatteri oli ensimmäinen taidelaitos Euroopassa, Ida Aalberg ja Oskari Wilho ensimmäisiä näyttelijäneroja ja Ekmanin Väinämöinen ja Takasen Aino maailmanmainioita taideteoksia. Mutta se isku ei koskaan häneen osunut, sillä hän torjui kaikki arvostelut ja epäilykset sillä, että olihan se suomalaista ja olihan se omaa—»ja tietysti tekin oikeastaan niin ajattelette, vaikka siinä vain leikkiä laskette». Ja niin hän pysyi ja niin hänen *täytyi* pysyä nuoruutensa ihanteille uskollisena. Silloin hänelle naurettiin, mutta jälkepäin olen tavannut niitä, jotka ovat häntä kadehtineet.

Hän joutui maaseudulle, vähäiseen opettajavirkaan muutamaan pikkukaupunkiin. Siellä hän tietysti ryhtyi, »astuttuaan ulos elämän taisteluun, toteuttamaan niitä ihanteita, jotka oli itselleen nuoruutensa aikana asettanut», niinkuin sitä siihen aikaan akateemisella juhlapuhekielellä sanottiin. Ulos elämän taisteluun— Kuopion takana!—toteuttamaan ihanteita—Torniossa!

Mutta hän toteutti omansa, ne, jotka hänellä oli: perusti suomalaisen seuran, oli ainaisena puhujana ja esitelmänpitäjänä kaikissa paikkakunnan isänmaallisissa riemu- ja surujuhissa, puuhasi onnitelusähkösanomiamainioiden miesten syntymä- ja nimipäiviksi pääkaupunkiin, juoksi pääkaupungin suomenmielisten asioita, liikutteli kaikkia keräyslistoja, joita hänelle tietysti tukuihin lähettiin, milloin teatterin takaamista, milloin uuden koulun kannattamista, milloin minkin uuden seuran jäsenluvun kartuttamista varten.—»Ei sieltä tule mitään, ei sinne maksa vaivaa lähettää», kuultiin helsinkiläisissä toimikunnissa usein sanottavan.—»Miksei, lähetetään vain, kyllä hän ainakin itse siihen nimensä merkitsee». He tunsivat miehensä, ja listat tulivat kuin tulivatkin tunnollisesti takaisin— ainakin hänen nimellään varustettuina.

Huolet isänmaan asioista ja hänen omista asioistaan—joita oli ehkä vielä enemmän kuin isänmaan asioita—eivät kuitenkaan voineet olla jälkeään jättämättä ainakaan hänen ruumiiseensa, joskaan ei sieluunsa. Hän vanheni, laihtui, kävi kasvoiltaan läpikuultavaksi, itse sitä huomaamatta. Maaseutupatriootin palkka on tavallisesti unohdus ja kiittämättömyys. Mitä tunnustusta olisivat pikkukaupungin poroporvarit voineet hänelle antaa, ja pääkaupungissa oli niin paljon ja läheisempiä, joita täytyi »tunnustaa». Ei hän kuitenkaan, niinkuin niin monet muut, tätä kiittämättömyyttä nurkunut; hän ei ollut koskaan kiitosta hakenut eikä siis huomannut sen puuttakaan. Mutta olen minä kuitenkin varma siitä, että hänellä oli salainen, hyvin, hyvin salainen haaveensa kerran maailmassa päästä pääkaupunkiin, ja saattaahan olla mahdollista, että hän tämän toiveensa toteuttajaksi ajatteli jotakuta

niistä miehistä, joilla oli valta ja virat ja joille hän oli niin monta palvelusta tehnyt. Ei hän tästäkään suoraan puhunut, ehkei ollut siitä itsekään selvillä, mutta puolista viittauksista sen kuitenkin huomasi.

Mutta mitä varten teki hänen mielensä pääkaupunkiin? En tarvinne sanoakaan, että hän oli pyrkinyt sinne päästäkseen ylenemään, saadakseen suurempia tuloja, tullakseen huomatuksi. Hänen vaikuttimensa olivat tässä niinkuin kaikessa muussakin n.s. isänmaallisihanteellista laatua. Kandidaattitutkinnon suoritettuaan hän ei ollut käynyt Helsingissä. Mutta hän oli kuullut siitä puhuttavan. Se oli kasvanut hänen mielikuvituksessaan vielä suuremmaksi kuin se oli kasvanut todellisuudessa. Hän ei osannut kuvitella mielessään sen kivikartanoita ja uusia katuja, mutta se oli suurennut hänen silmissään maan henkiseksi sydämeiksi, suomalaisen sivistyksen kehdeksi, kansallisen herätyksen ahjoksi, ja miksi kaikeksi hän sitä nimittikään tuon tunnetun juhlapuhe-sanaston mukaan. Kun saisi vielä kerran sen nähdä, joskaan ei sinne asettua, nousta ylioppilastalon rappusia, istua lukusalin shakkihuoneeseen pehmeälle sohvalle ja selailta sanomalehtiä —niitäkin oli siellä jo kaksi suomenkielistä jokapäiväistä ja niin suunnattoman suuria entiseen nähden!—käydä Arkadiassa, nähdä Säätytalo ja Ateneum, mutta ennen kaikkea Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran uusi talo, ja olla läsnä sen kuukausikokouksissa, joihin hänen käsityksensä mukaan kaikki ne, jotka ovat suomalaisuuden parhaita, saapuvat toisiansa tapaamaan. Istua siellä viheriän pöydän ympärillä suurten miesten seurassa—minä luulen, että hän heltyi kyyneliin sitä kaikkea kuvitellessaan.

Monta vuotta hän sai sitä autuutta odottaa. Mutta hän pääsi siis sinne kuitenkin? Pääsi. Hän oli täällä käymässä äskettäin. Hän oli riistäytynyt irti ja lähtenyt ristiretkelle pyhään hautain kaupunkiin. Hänen rakkaimmat toiveensa olivat toteutuneet.

Tapasin hänet Aleksanterin patsaan edustalla, pää melkein selän yli putoamaisillaan.—»Sinä täällä, vanha veli, milloin olet tullut kaupunkiin?»

Hänellä oli tuskin aikaa kättä paiskata ja kysymykseeni ei ollenkaan vastata. Sillä hän oli aivan haltioissaan.—»Mikä ylevä taideteos! Mikä ihana symbolinen ryhmä!»—ja hän arvosteli sitä samalta isänmaallis-taiteelliselta kannalta kuin kaikki lehdet ja juhlapuhujat olivat tehneet. Koetin huomauttaa muutamista virheistä, mutta hänellä ei ollut aikaa kuunnella.—»Se on kuolematon, kansallinen taideluoma, se on kansan itsensä pystyttämä, se tulee kautta vuosisatojen todistamaan ... ja missä arvokkaassa ympäristössä, missä komeassa kehyksessä se seisoo! Suomen pääkaupunki saa pitää itseänsä onnellisena omistaessaan...» Ja siitä hän siirtyi ylistelemään tätä pääkaupunkia, tätä »Suomen ihanata pääkaupunkia», tätä pohjolan kuningatarta. Se oli antanut hänelle aihetta loppumattomaan ihastukseen niinä päivinä, joina hän oli juossut sitä tarkastamassa. Hän oli käynyt taidemuseot, kansatieteelliset museot, Kirjallisuuden Seuran talot, teatterit, Säätytalot, kaikki. Mutta eniten kaikesta oli hän ihastunut siihen sisälliseen uudistukseen, joka täällä hänen mielestään oli tapahtunut: siihen, että täällä jo *melkein* tuli suomenkiellellä toimeen. Melkein joka paikassa osattiin täällä suomenkieltä, melkein joka puodissa oli suomenkielinenkin kyltti, ajurit puhuivat melkein kaikki suomea, ja olipa niitä, jotka eivät ruotsia ollenkaan ymmärtäneet.—»Ja sitten on niitä, jotka uskovat, ettei Suomen kansalla ole tulevaisuutta!»

Melkein yhdessä henkäyksessä tyhjensi hän näin sydämensä meidän kävellessämme Senaatintorilta alas Esplanadille. Mutta joka askeleella oli hänellä aihetta uuteen iloon. *Suomalainen* kalustokauppa! Suomen teollisuuskauppa! »Suomi!» ja »Pohjola!» Kirjakauppojen ikkunoissa *suomalaista* kirjallisuutta —*korukansissakin* ... suomalaista kirjallisuutta korukansissa! ... kuka olisi voinut kymmenen vuotta takaperin sitä aavistaakaan mahdolliseksi.—»Ja tämäkö on sitten muka se viikinkiläisyyden pesäpaikka?»—Hän kävi totiseksi, otsa meni ryppyyn. Niin, niin, vielähän ne ovat vallassa täällä.—»Mutta kotimainen hallitus on suomenmielinen!» huusi hän riemuiten, niin että vastaantulijat kääntyivät jällelleen katsomaan, ja hänen kasvonsa valkenivat:—»Voitto on meidän, suomalaisuuden hegemonia (mikä vanha tuttu, aivan unhotuksiin joutunut sana ylioppilasajoilta!) on saavutettu, ja tiedätkö mitä, sentähden minä en voi heitä vihata, minä *säälin* heitä, minä säälin heitä koko sydämestäni!»

—Tässä on finspongi, huomautin minä.

—Elähän, vai tässä se on se mainio ... niinpä niin, tässähän se on ... vai tässä ne kävelevät ja tapaavat toisensa ja ratkaisevat maan ja kansan asioita.

Hänen teki mieli kävellä finspongilla, hän tahtoi nähdä, miltä »ne» näyttävät. Jätin hänet siihen, ja me erosimme tavataksemme toisemme illalla teatterin jälkeen, josta me, muutamat hänen vanhoista koulu- ja ylioppilastovereistaan, olimme päättäneet viedä hänet Kämppiin pienille kekkereille.

Hän lähti mielellään Kämppiin, jonka vihkimisestä ilmaisine aterioineen hän vuosia sitten oli lukenut itämaisesti satumaisen kertomuksen U.S:sta ja josta hänen mieleensä oli isänmaallisesti liikuttavana muistona jäänyt se, että ovenvartia osasi kaikkia kieliä—myöskin suomenkieltä. Ja me näyttelimme hänelle ravintolamme sekä ylä- että alakerran.

Ne olivat ensimmäiset kekkerit, mitkä hänen kunniaukseen koskaan oli pantu toimeen. Ja se puhe, mikä hänelle pidettiin—enemmän leikillä kuin todella—oli sekin ensimmäinen laatuaan. Puhuja tunsikin hänen elämäkertansa ja osasi koota kaikki hänen ansionsa yhteen. Kuvattuaan hänen luonnettaan, hänen hellää sydäntään, hänen hehkuvaa sieluaan, lopetti hän: »Kun minä nyt juon sinun maljasi, vanha veikko, niin juon minä omien parhaimpien muistojeni, omien ihanimpien innostusaikojeni maljan, sen kansallisen herätyksen keskiajan maljan, jolloin ei tiedetty mitään uuden ajan itsekkyydestä, vaan jolloin vanhat ja nuoret itseään muistamatta riensivät miehissä pyhää hautaa valloittamaan...»

—Sinä puhut kuin enkeli!

—Ole vait!—Sinä olet, vanha veikko, pysynyt sellaisena kuin meidän kaikkien olisi pitänyt pysyä.

—Surullisen hahmon ritarina, kuiskasi taas muuan, mutta onneksi eivät kuulleet sitä juhlapuhuja eikä juhlavieras, jotka lasit kourassa seisovivat vastakkain, toinen toisessa päässä pöytää.

»Ja sinä voit vielä iloita siitä, mitä näet näyttämöltä ... onnellinen sinä, joka et ole katsonut kulissien taa etkä nähnyt itsekkyyttä, vallanhimoa, ammattikateutta, intriigejä ... isänmaallisuus ei ole ollut sinulle afääriä, sinä et ole itse hyötynyt hoitamastasi leiviskästä etkä voi uskoa, että muutkaan ovat sitä tehneet ... sinä olet pysynyt nuorena sielultasi, sinä uskot kaikkea, et epäile mitään, et arvostele, et irvistele. En sano sinulle: tervetuloa!—sanon vain: onnea matkalle! sillä sinulle on parempi, että pysyt siellä kaukana, mistä kaikki niin kauniilta kuvastaa. Maljasi! Eläköön!»

Se oli osaksi ivaa, osaksi totta ja tuli sydäimestä. Oli juotukin melkoisesti. Mutta hän ei käsittänyt ivaa eikä katkeruutta. Hänellä ei ollut korvaa sellaisille soraäänille. Hän eli oman innostuksensa ja omien ihanteittensa sopusoinnussa. Ja hän kiitti meitä siitä kunniaasta, jota olimme hänelle osoittaneet. Mutta ennen kaikkea hän kiitti meitä siitä, että hän meissä oli tavannut vielä saman hengen hehkumassa, joka meitä kaikkia nuorina ylioppilaina innostutti.

Ja me kun olimme jo pelänneet, että hänen silmänsä olisivat auenneet ja hän mahdollisesti saanut vahingon sielulleen! Hän oli ja pysyi sinä samana nuorena sieluna, mikä hän aina oli ollut.

* * * * *

Mutta sehän on hyvä, että sellaisia vielä on olemassa! sanotte.

Vaan onko sitten kukaan väittänyt, ettei niin olisi? Sanoinhan jo alussa, että hän on mielestäni niitä kaikkein onnellisimpia ja kaikkein kadehdittavimpia.

OMAN ONNENSA SEPPÄ.

Ei ollut maalla eikä kansalla aavistustakaan siitä, että sellainen puute, sellainen suuri epäkohta olisi ollut olemassa. Se oli jotenkin rauhallisesti elänyt siinä uskossa, että sillä oli kaikki ne laitokset ja virkakunnat, joita se onnekseen ja menestyksekseen tarvitsi, että laitoksien johtajat ja virkojen hoitajat tekivät tehtävänsä, kuten parhaiten taisivat, ja ettei niitä uusia tarvinnut lisätä—joskin olisi saanut vanhoja hiukan vähennellä.

Mutta elipä tämän kansan keskuudessa mies, jolla oli uusi aate jo kauan mielessä kytenyt. Mikä se aate oli, siitä hän ei pitkään aikaan ollut selville päässyt. Hän haki sitä kuitenkin uupumatta; oli monet vuodet ollut tällä etsivällä kannalla. Olisihan niitä ollut vanhoja aatteita kaikenlaisia tässä maassa, vasta puoleksi toteutettuja, joiden palvelemiseen hänkin olisi voinut elämänsä pyhittää. Mutta hän ei tahtonut olla palvelija, sillä hän tahtoi olla johtaja. Vaan kun meillä on johtajia niin paljon, niin on kilpailu heidän välillään kova, ja sentähden ei ole helppo johtajanpaikkaa löytää ... jos ei odota vanhojen johtajien väistymistä,—mutta hänellä ei ollut aikaa eikä halua sitä odottaa. Sentähden piti keksiä oma aate, hakea veres vaikutusala, etsiä itselleen oma asia ajettavaksi.

Hän siis etsi sitä, ja viimein hän sen löysikin. Löysi sen ulkomaalta, niinkuin meillä melkein kaikki uudet aatteet ulkomaalta löydetään ja sieltä tänne tuodaan, sillä omista aatteista me olemme verrattain köyhät. Mutta siitä me olemme rikkaat, että oloihimme runsaasti voidaan sovittaa aatteita vieraista maista.

Löydettyään aatteensa—löysikö hän sen nyt Amerikasta vaiko Englannista vaiko vain vanhasta emämaasta, on yhdentekevää—ryhtyi hän sitä heti kohta tunnetuksi tekemään. Ensiksi hän kirjoitti asiasta sanomalehtiin kirjoitussarjan, joka oli hänen nimellään varustettu. Tässä kirjoitussarjassa

esitettiin, miten tuo aate siinä vieraassa maassa oli toteutettu, mitä hyvää se siellä oli vaikuttanut—se osoitettiin numeroillakin—ja miten tarpeellista olisi, että se meilläkin pantaisiin toimeen, meillä, jossa olot, luonnonsuhteet, kansan luonne y.m.s. ovat niin monessa kohden samanlaiset kuin siellä. »Me olemme pieni kansa, ja me olemme köyhä kansa, niin sanotaan», kirjoitti hän, »eikä meillä muka ole varoja tällaisiin uudistuksiin uhrata. Mutta se on, luvalla sanoen, pintapuolista puhetta. Totta kyllä on, että olemme köyhiä, mutta senpä vuoksi juuri ei meillä olekaan varaa tuhata aikaamme toimettomuuteen. Olisi suorastaan kansallinen tappio, jos asianomaiset eivät niin pian kuin mahdollista ryhtyisi toimiin» j.n.e.

Asianomaiset, jotka yleensä eivät pane suurta merkitystä siihen, mitä sanomissa heidän tehtäväkseen tyrkytetään, eivät tietysti kallistaneet korviaan tällekin uudelle ehdotukselle. He ovat kuin korkeat jumalat, jotka eivät yksityisten suitsutusuhreista isosti ihastu, vaan vaativat yleisen mielipiteen suuria hekatombisavuja, ennenkuin lähtevät pesistään liikkeelle tämän maailman puutteita parantamaan.

Hän tiesi sen, ja hän piti huolta siitä, että savu ei lakkaisi suitsuamasta, vaan kerran tunkisi sekä suuhun että sieraimiin.

Hän kuului kaikkiin seuroihin ja yhdistyksiin, ja meillä on kaikenlaisia seuroja ja yhdistyksiä, joiden toimialaan kuuluvat mitä kaikenlaisimmat aatteet ja asiat. Kun yksi seura hylkäsi hänen aatteensa, otti sen toinen ohjelmaansa, ja jos ei olisi ottanut, olisi hän perustanut oman seuransa, mikä meillä on hyvin tavallista.

Kun sanomalehdet ja yhdistykset olivat asiaa kaikin puolin kannattaneet ja kun se oli päässyt niiden asiain arvoon, joita »päivänkysymyksiksi» kutsutaan, täytyi sen tietysti tulla valtiopäivilläkin esille. Sellaiset asiat kun tulevat valtiopäivillä esille, niin tulevat ne esille kaikissa säädyissä yht'aikaa. Kahdessa säädyssä se kyllä tapettiin, mutta kahdesta se joutui valiokuntaan. Hän oli itse saapuvilla evästäjäisissä ja kuiskaili näkökohtia niille puhujille, jotka hänen asiaansa puolustivat. Kun asia oli niitä harvoja asioita, jotka eivät ole puolueasioita, otettiin se valiokunnassa ennen muita esille ja siitä valmistui mietintökin hyvissä ajoin. Poispantu lippu ratkaisi valiokunnassa asian siihen suuntaan, että valiokunta kyllä antoi sille periaatteellisen tunnustuksensa; mutta kun asia valiokunnan mielestä oli hallinnollista laatua, hylkäsi se sen »luottaen siihen, että hallitus kyllä aikansa, jos niin tarpeelliseksi näkee, on pitävä huolta siitä, että» j.n.e. Säädyt hyväksyivät valiokunnan mietinnön.

Muuta ei hän ollut osannut toivoakaan ja oli hän menestyksestään niin iloissaan, että piti pienet päivälliset niille, jotka olivat hänen asiataan puolustaneet.

Hänen asiataan ... se oli vähitellen muuttunut hänen asiakseen, ja se lausuttiin usein jo julkikin. Samalla oli hänestä vakaantunut se käsitys, että hän on innokas, harrastava mies, joka ei jätä leväperään sitä, mihin kerran ryhtyy. Asian vastustajatkin olivat sitä mieltä ja lukivat sen hänelle ansioksi. Eikä sen tähden kukaan kummastellut, kun eräänä päivänä luettiin sanomissa uutinen siitä, että se ja se oli jättänyt Keis. Suom. Senaattiin semmoisen ja semmoisen ehdotuksen siitä ja siitä.

Yleisen mielipiteen hekatombisavu oli siis tunkenut asianomaisten sekä suuhun että sieraimiin, ja senaatti päätti—ei kuitenkaan heti, vaan vasta vuoden, parin päästä—asettaa komitean asiantuntevia miehiä asiata tutkimaan, valaisemaan ja valmistamaan. Komitean puheenjohtajaksi tuli tietysti asian alkuunpanija, eikä kauan kestänyt, ennenkuin komitean ehdotus valmistettiin ja painettiin. Komitean ehdotus oli näin kuuluva: »Komitea on ottanut j.n.e. ... ja koska komitea j.n.e. ... ja kun se asia, joka j.n.e. ... on sitä laatua, että sen toteuttaminen siihen suuntaan, kuin on ehdotettu, näyttää olevan ajan vaatima, ja siihen nähden, että maamme valtiosäädytkin j.n.e., niin saa komitea suurimmassa alamaisuudessa H.K.M.:lle ehdottaa, että H.K.M. armossa suvaitsi» j.n.e.—lyhyesti sanoen: komitea ehdotti, että perustettaisiin uusi virka ja että sen viran hoitajalle määrättäisiin palkka erittäin ja erittäin vuokrat rahat.

Senaatti perusti viran ja määräsi palkan ja vuokrat rahat erittäin.

Vaan kenpä viran hoitajaksi?

Tietysti asian alkuunpanija, aatteen esittäjä ja sen innokas ajaja.

Tarvitsematta suorittaa niitä näytteitä, jotka määrättiin vastaisten hakijain varalle, pidettiin hänet itseoikeutettuna olemaan seppänä siinä pajassa, jonka seinät hän oli rakentanut, jonka alasimen maahan iskenyt ja jonka palkeisiin hän oli ilman puhaltanut.

Nimitys otettiin mielihyvällä vastaan kaikissa piireissä, lausuttiinpa vielä, että oli onni, että sellainen kyky oli saatu isänmaalle pelastetuksi.

Silloin kun virka perustettiin, oli se vain palkkiovirka. Muutamien vuosien kuluttua anoi viranhoitaja sen koroittamista vakinaiseksi viraksi sekä samalla hänen päästämistään osalliseksi asianomaiseen

eläkekassaan. Anomukseen suostuttiin. Suostuttiin seuraaviinkin: palkan koroittamiseen uuden viraston päällikölle, apulaisen hankkimiseen hänelle hänen yhä lisääntyvässä tehtävissään, painatusavun antamiseen laitoksen jokavuotisia julkaisuja varten j.n.e. Ja vähäisenä sivuasiana huomautettakoon vielä, että laitoksen päälliköllä on velvollisuutena esiintyä juhlatilaisuuksissa nappitakkiin ja kolmikulmalakkiin puettuna, kuin myöskin kantaa miekkaa vyöllään sekä niitä ritarimerkkejä, joita hänelle, jos ei jo ole annettu, niin ainakin pian annetaan.

* * * * *

Mutta mikä on nyt tuo aate ja tuo asia, josta maa ja kansa ei ennen tiennyt, mutta joka on nyt hyvin turviin joutunut?

Luulen olevan jotenkin yhdentekevää tietää, mikä se sellainen aate ja asia on. Pääasia on, että se *jokin* on ja että maalla ja kansalla nyt on laitos, joka pitää siitä *jostain* huolen, ja että sillä on mies, joka sitä laitosta johtaa ja joka siitä johdostaan palkkansa kantaa.

YHDISTYSTEN AIKAKAUDELLA.

Kuvaus Helsingin elämästä.

Hän tuli huohottaen huoneeseeni, heittäytyi palttoo yllä sohvalle, tyhjensi lasin vettä, sanan virkkoi, noin nimesi:

—En jaksa enää, voimani ovat lopussa, olen tehnyt kaikki voitavani, nyt saavat mennä menojaan, en pane tikkua ristiin, en pukahda, en päkähdä ... olkoot, eläkööt!

—Mikä miehellä hätänä? Mikset pukahda, et päkähdä, miksi: olkoot, eläkööt? Sanalla sanoen: mitä on tapahtunut?

—Ne nykyajan inhoittavat olot, ne tämän maailman uudet aatteet, ne seurat, ne yhdistykset...!

—Rauhoitu, veikkonen, juo vettä vielä lasillinen ja kerro!

Ja hän kertoi:

—Minulla on virka ja tulot ja oma koti ja oma talous ... minulla on tyttökin tiedossani, minä olen häneen jotakuinkin rakastunut, ja minä tahtoisin mennä naimisiin.

—Mikset sitten mene?

—Mikset sitten mene! matki hän. Mikset sitten mene? Mutta kuinka minä voin mennä, kun en tiedä, missä hän on, missä häntä tavata, kuinka päästä puheilleen hakkailemaan häntä, pitämään häntä lämminnä, herättämään hänessä vastarakkautta, kosimaan häntä...

—Menisit tanssiaisiin, teatteriin, iltahuveihin...

—Tanssiaisiin, teatteriin, iltahuveihin? Niin voi puhua ainoastaan se, joka ei ole seurannut aikaansa, joka ei tiedä, mitä se vaatii, joka on elänyt säkissä niinkuin sinä. Suo anteeksi, että minun täytyy tuhkaista pilkallisesti sieraimiini neuvoillesi. Luuletko sinä, että ajat enää ovat samat kuin meidän nuorra miessä ollessamme, jolloin oli tanssiaisia ja ylioppilasiltamia joka viikko, jolloin ihmiset vielä kävivät teatterissa ja tapasivat siellä toisensa? Luuletko, että nyt käy päinsä naistuttavia saadakseen vain mennä ja antaa esitellä itsensä, kumartaa kaunottaren edessä, viedä hänet valssiin, pyytää hänet franseesiin, saattaa kotiin ja kosaista, sanalla sanoen: kihlautua ja mennä naimisiin? Ei, veikkonen! Nyt eivät neitokset enää ilmaannu iltamiin, eivät tule teatteriin! He lukevat, harrastavat, kuuluvat seuroihin, istuvat yhdistyksissä, ja ainoastaan *siellä* voi heitä enää tavata.

—Voithan sinäkin kuulua seuroihin, istua yhdistyksissä...

—Ja niinkuin en minä olisi niissä istunut, niihin kuulunut! Kaikkiin niihin olen kuulunut, kaikissa niissä olen istunut ... kaikki kokenut, kaikki kärsinyt—hänen tähtensä, häntä tavatakseni. Mutta hän on paennut tieltäni, minä en ole koko talvena saanut vaihtaa sanaakaan hänen kanssaan, sillä minä olen aina tullut myöhään. Kun minä turhaan olin etsinyt häntä Suomalaisen Seuran tanssi-iltamista, sain minä vihdoinkin kuulla, että hänet oli nähty sen raittiusseuran iltamissa, missä ei tanssita.—Minä

kiiruhdan sinne, teen raittiuslupaukseni, juon teetä ja särvin soodaa, istun illan, istun kaksi, niin jopa iltana kolmantena saan tietää, ettei hän enää harrasta eikä ole puoleen kuukauteen harrastanut raittiutta, vaan että hän nyt harrastaa naisasiaa.

—Ja sinä tietysti harrastamaan naisasiaa!?

—Minä harrastamaan naisasiaa, minä hakemaan häntä Unionista, mutta minä sinne tultuani kuulemaan, ettei hän ole enää kuukauden päiviin käynyt sen kokouksissa. Hän on innostunut tieteisiin, hän on päättänyt kartuttaa tietojansa. Hän on kirjoittanut itsensä jäseneksi Filosofiseen Yhdistykseen, ja yks ... kaks ... minä olen samassa myöskin jäsenenä Filosofisessa Yhdistyksessä ... hän onkin muuttanut mielensä ja ruvennut Uusfilologiseen Yhdistykseen ... kolme,.. neljä ... ja minäkin olen muuttanut mieleni. Nyt olen hänet saavuttamaisillani ja minä olen sitä iloisempi, kun tiedän, että Uusfilologisen Yhdistyksen kokouksia seuraa seksailtama, jossa välistä pistetään polkaksikin. Myhäellen kävelen minä Kämpin korridorissa ja odotan, että minut kutsuttaisiin sisään, sitten kun yhdistys on hyväksynyt minut jäsenekseen. Kutsu viipyy vähän, asiasta on syntynyt eri mieliä, on väitetty, etten minä ole mikään kielimies. Mutta enemmistö näyttää olevan puolellani, ja eihän minulla ole kiirettä, sillä *hän* ei ole vielä kokoukseen saapunut. Jo tullaan minulle ilmoittamaan se ilonsanoma, että saan astua sisään. Pysähdyn peilin eteen, suin tukkani ja olen juuri lukkoon tarttumaisillani, kun näen hänenkin saapuvan. Vihdoinkin! Voitto on minun! Tyttö on käsissäni! Olen onnen saavuttanut! Ovenvartia ottaa vastaan hänen vaatteensa korridorin toisessa päässä, hänkin asettuu peilin eteen pukuaan järjestämään. En mene sisään vielä, annan hänen mennä ensin. Hän kääntyy ovenvartian puoleen, kysyy jotain ... minä kuulen sen, ja maailma mustenee silmissäni! ... kysyy, missä *Alliance Française* kokoontuu ja menee toisesta ovesta sisään, toisesta minä.—Huhhuh!— Kahden viikon päästä minä olen jäsen *Alliance Française*ssa, vaikka en taida sanaakaan ranskankieltä. Mutta hän taitaa sitä niin, ettei hänen enää toista kertaa tarvitse käydäkään *Alliance Française*ssa. Mutta estetiikka on hänelle outo ala, ja hän on ruvennut käymään Estlanderin luennoilla yliopistossa. Minä olen jo aikoja sitten kadottanut ylioppilasoikeuteni, mutta minä haen ne takaisin varakanslerilta ja saavutan hänet vihdoinkin luentosalissa. Tuo rakas olento istuu siellä etupenkillä kymmenen muun neitosen kanssa ja tekee ahkerasti muistiinpanojaan. Laittaun aivan hänen taakseen, hengitän melkein hänen niskaansa ... ja mimmoiseen niskaan! Oo! Se on niin valkea, niin kaunis, niin makoinen, niin hieno, ja tukka kähertyy siinä niin veitikkamaisesti. Mutta hän ei käännäkään päätään, ei ajattele muuta kuin opinnoitaan, ei aavistakaan, että ihailija istuu hänen takanaan. Enkähän minä voi esittelyttää itseäni hänelle—yliopiston luentosalissa. Eihän se käy päinsä vestibyyllisäkään. Eikähän hän enää ilmaannu sinne seuraavalla tunnilla. Minä menetän taas pitkäksi aikaa hänen jälkensä, saan niistä vähän vihiä, seuraan niitä ja saan selville, että ne viikko sitten ovat vieneet Suomalais-ugrilaiseen seuraan, siitä Maantieteelliseen Yhdistykseen ja palanneet sieltä takaisin; että hän Maantieteellisen Yhdistyksen oli vaihtanut Matkailijayhdistykseen; että hänet sillä välin on nähty Seemiläisten seurassa, jossa tohtori Tallqvist piti esitelmän »assyrialaisen loitsuista», ja toisen kerran aivan varmasti Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kokouksessa, jossa professori Tudeer piti esitelmän »Prometheus-taruista» ... mutta minne tulenkin, tulen vasta sitten, kun hän on jo ehtinyt poistua. Minä tuskastun, minä kiusaannun, mutta minun ihastukseni vain kasvaa, kun näen, mihin kaikkeen hän ennättää, mitä kaikkea hänen suuri sielunsa ehtii syleillä, miten nopeasti hän on ottanut selkoa tiedon kaikista eri aloista.

Ystäväni vaiken, tuijotti synkästi eteensä ja virkkoi riutuvalla äänellä:

—Mutta tiedolliset opinnot eivät enää kuulu hänen harrastuksiinsa. Hänen järkensä on saanut tarpeensa, hänen sydämensäkin vaatii osansa. Se kaipaa osoittaa hellyyttään, se säälii kärsiviä. Mutta mistä ihmeestä minä olisin voinut aavistaa, että hän näiden tunteittensa toimialaksi oli valinnut—Eläinsuojeluyhdistyksen.

—Kai luulit, että hän oli ruvennut jäseneksi Kennelklubiin?

Hän hypähti seisolleen.

—Sinä pilkkaat minua ... sinulla ei ole sydäntä ... sinä lasket leikkiä pyhimmistä tunteistani ... mutta minä sanon, että sinä loukkaat minua, kun loukkaat häntä ... minä en tahdo sinusta enää mitään tietää ... ystävytemme on lopussa ... minä menen ... hyvästi!

—Minne menet, ystäväni?

—Minä menen Keittokouluun ... en ehtinyt Veistokouluun, mutta Keittokoulussa hänet tavoitan! Jos en häntä siellä saavuta—menen hirteen.

—Lue! sanoin minä ja ojensin hänelle päivän sanomalehden.

Ja hän luki siitä vapisevalla äänellä, että hänen ihanteensa eilen oli suorittanut päästötutkinnon

läpikäytyään neiti Olsonin keittokoulukurssin ja että hänen näytteensä tutkinnossa oli ollut luumuputinki.

—Sitä putinkia olisi sinun pitänyt olla syömässä, sanoin minä, mutta kaduin leikintekoani samassa, kun näin, miten hän vaipui kokoon, ikäänkuin pieneä ja kitistyi suuren palttoonsa sisässä.

—Kaikki on hukassa, sanoi hän heikolla äänellä. Jälkiruokakin on siis mennyt suuni ohitse ... keittokoulun vuositutkinto oli viimeinen toivoni.

—Rohkaise mieltäsi. Ehkä tässä keino vielä keksitään.

—Mikäpä keino se voisi olla?

—Hän, tuo sinun ihanteesi, jota rakastat...

—Niin teen, rakastan vieläkin, jumaloin.

—Hän on otus.

—Otus?

—Ja sinä olet metsästäjä, joka ajat otusta.

—Mutta en häntä koskaan saavuta ... en saa koskaan painaa päätäni hänen rinnoillensa.

—Et saavuta siksi, ettet ole tehnyt niinkuin tekee oikea metsästäjä. Oikea metsästäjä ei milloinkaan tee niinkuin sinä olet tehnyt. Ajettuaan otuksen ylös ei hän lähde hänen perässään karkaamaan, vaan joko odottaa paikoillaan tai lähtee vastuuseen. Tee sinä samoin. Jos tunnen hänet oikein, on hän alkanut kiertokulkunsa uudelleen. Ehkä hän nyt parhaillaan huvittelee Suomalaisessa Seurassa. Elä mene häntä siellä säilyttämään, vaan mene sinä Keittokouluun. Käyt sitten viikon päivät veistokoulua, niin tulee hän sinua vastaan Raittiusyhdistykseensä. Jatkat matkaasi Eläinsuojeluyhdistykseen tai Kennelklubiin, kumpi enemmän huvittaa, joll'aikaa hän harrastaa naisten tilan parantamista. Epäilemättä hän sieltä piankin muuttaa majaa ja saapuu Filosofiseen Yhdistykseen. Sinä et välitä siitä, vaan loittonet —itse asiassa kuitenkin näin lähenet—ja odotat häntä Matkailijayhdistyksessä, kunnes kuulet hänen siirtyneen Uusfilologiseen Yhdistykseen, jolloin sinä kiireen kautta loikkaat Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kuukausikokoukseen tai ajan voittamiseksi Seemiläiseen yhdistykseen ... ymmärrätkö tarkoitukseni?

—En vähääkään.

—Mutta onhan se aivan selvä, että teidän, saman ympyrän kehää toinen toisaalta kiertäessänne seurasta seuraan, yhdistyksestä yhdistykseen, kerran luonnonlain välttämättömyydellä täytyy äjätä yhteen *jossain* seurassa tai yhdistyksessä.

—Suokoon Jumala, että äjätisimme, sanoi hän, ja minä näin, että toivon kipinä jo kiilti hänen silmissään, kun hän otti hattunsa, heitti hyvästinsä ja lähti.

* * * * *

Katson velvollisuudekseni ilmoittaa, että ystäväni äskettäin on löytänyt onnensa Suomalais-ugrilaisesta Seurasta ja että kihlaus luultavasti piakkoin julaistaan Kansantaloudellisen Yhdistyksen perhepäivällisillä.

LIIAN SUURIA MIEHIÄ.

Suurten miestemme aika on ohitse, ainakin toistaiseksi. Mutta sen sijaan on meillä nyt liian suurten miesten aika.

Mitäkö minä ymmärrän liian suurilla miehillä?

Jokaisella meistä lienee joku tuttava, joka kooltaan on suuri ja liikkeiltään laaja. Kun hän tulee huoneeseen, täytyy hänen kumartua ovesta ja sittenkin hän usein satuttaa otsansa sen kamanaan. Kun hän aikoo istuutua, on pelko tuoleja, jotka natisevat ja välistä särkyvätkin hänen allaan. Jalat ulottuvat istuessa puolilattiaan, ja kaikki niihin kompastuvat. Niin pian kuin hän niitä liikauttaa, kolisevat

pöydänjalat ja emäntä pelkää lamppuaan, ja kun hän lähtee pois, lyö hän säännöllisesti pänsä kynttiläkruunuun. Suhteet pienissä, jokapäiväisissä asunnoissa eivät ole hänen mitallaan tehdyt. Ainoastaan silloin, kun pitoja pidämme tai muuten levittelemme, on tuo suuri sukulaistemme paikallaan.

Suomessa on meillä koko joukko sellaisia liian suuria miehiä. Ne ovat niitä, joihin verratessa maatumme tämä maa näyttää kovin pieneltä ja sen olot kovin ahtailta; ovat niitä, joista miltei ihailen sanomme: mikä olisikaan hänen tulevaisuutensa ollut, mihin valta-asemaan hän olisikaan voinut kohota, jos olisi syntynyt jossain suuressa sivistysmaassa ... sellainen politikko, sellainen valtiollinen nero, sellainen mainio puhuja—Englannissa olisi hänestä tullut ministeri, Ranskassa presidentti, missä muussa maassa tahansa hän olisi eduskunnan etevimpiä miehiä.

Mutta täällä Suomessa, täällä mitättömässä, kaukaisessa Suomessa—ei mitään sellaista ympäristöä, jossa hän voisi edukseen esiintyä. Ja me melkein halveksimme itseämme, että meidän täytyy valjastaa rotuhevonen auran eteen: kytkeä suuri valtiollinen kyky kaikenlaisiin pikkutehtäviin.

Vaan on hänellä nyt sentään hetkensä hänelläkin, ne »suuret hetkensä», jolloin näemme, kuinka suuri hän on, tuo suuri miehemme.

Hän syntyi siihen aikaan, jolloin *ne* suuret miehemme, joille jo on patsaitakin pystytetty, parhaillaan vaikuttivat, puhalsivat ilmaa kansamme keuhkoihin ja sen ahtaita näköpiirejä avartivat. Hänessä on siis suuruus jo tavallaan syntyperäistä—ainakin puhuu hän itse siitä ajasta, joka *hänet* loi. Hän kasvoi ja kehittyi ja sai käsityksensä maan ja kansan merkityksestä—ja omastaan—»sinä suurena vuosikymmenenä, jolloin Suomen valtiomuoto uudistettiin ja ovet avautuivat julkisen elämän avaroihin saleihin», niinkuin hän kerran eräessä juhlapuheessa virkkoi. Ja hän astui niistä sisään sillä varmalla vakaumuksella, että hän oli kutsuttu uuden juhlasalin estraadilla esiintymään.

Eikähän kukaan voinut olla enemmän omansa esiintymään kuin hän oli. Siihen saakka ei ollut juuri totuttu julkisesti esiintymään eikä julkista esiintymistä näkemään. Jo paljas esiintyminen semmoisenaan oli merkkitapahtuma, omansa huomiota herättämään, sitä suurempaa, kun puhuja oli komea, ääni suuri, ryhti vaikuttava ja aatteet ylevät, jo ylioppilaskokouksissa hän oli niillä lahjoillaan nuorisoa innostuttanut. Ja hänen ensimmäisen puheensa jälkeen valtiopäivillä alkoi heti kuulua kuiskauksia, että siinä on mies, joka olisi kunniaksi vaikka Englannin parlamentille;—eikä sanota sitä vielä säälien eikä surkutellen eikä omia oloja ahtaiksi arvaten, vaan ylpeydellä ja luottamuksella ja salaisella mielihyvällä, että joskaan eivät parlamenttaariset olomme ole suuren Englannin oloja, ovat ne kuitenkin parlamenttaarisia oloja, joita varten tarvitaan parlamenttaarisia kykyjä. Ja siitä päivästä on hän yleisessä mielipiteessä parlamenttaarinen kyky ja tunnustettu puhuja.

Siitä päivästä on hän myöskin semmoisena esiintynyt ja siinä on hänen suuruutensa, mutta myöskin liika suuruutensa.

Sillä jokaisilla valtiopäivillä hän kasvoi ja täytti paikkansa yhä paremmin. Ensin erään pikkukaupungin edusmiehenä, sitten pääkaupungin. Mutta kuta suuremmaksi hän valtiopäivillä kasvoi, sitä vaikeampi oli hänen saada itsensä niiden väliajoilla mihinkään sijoitetuksi. Komeat kuvat tarvitsevat komeita puitteita. Eduskuntakokouksen aikana oli hän niissä puitteissa, joihin hän sopi ja jotka sopivat hänelle, mutta sen päätyttyä hän oli kuin taulu, joka harhailee ilman kehystä.

Jos Suomi olisi ollut mikä muu maa tahansa, olisi hänestä tietysti tehty ministeri. Mutta Suomessa ei tehdä edusmiehistä ministerejä, harvoinpa senaattorejakaan. Sentähden ei meillä niille parlamenttaarisille kyvyille, joita tahdomme ansioistaan palkita, ole annettavana kuin vähäpätöisiä luottamustoimia: pankinvaltuusmiesten, tarkastajain, revisorien, kontrollöörien ja sen semmoisten virkoja. Mutta sen vuoksi myöskin sydäntämme kirvelee, kun näemme miehen, joka on kuin luotu seisomaan, alakuloisena istuvan ahtaassa kansliahuoneessa tai kuluneen pulpetin takana tai kaikenlaisten pienten asiain ajajana maita mantereita kiertävän—säälimme roturatsua, joka on työauran eteen valjastettu.

Hän koettaa kuitenkin parastaan, tahtoo käyttää kaikki lahjansa sen isänmaan palvelukseen, jonka tietää häneltä odottavan niin paljon—ja olevan oikeutettukin odottamaan. Jos ei voikaan läpi vuoden parlamenttaarisena kykynä esiintyä, niin voi kuitenkin esiintyä puhujana—tunnustettuna puhujana.

Ja siihen on aina tilaisuutta sillä, joka siihen tilaisuutta hakee.

On niin monenlaisia yhdistyksiä, joiden esimieheksi voi tulla ja joiden vuosi juhlissa voi puheita pitää; on kokouksia, joita voi avata ja päättää valituin sanoin, jotka pikakirjoituksen avulla sanomalehdissä sanasta sanaan julkaistaan; on isänmaallisia juhlia, joissa yleisö kättentaputuksilla ilmaisee suosionsa; on hautajaisia, ja lukemattomat ja liikuttavat ovat ne puheet, joita hän vuosittain haudoilla pitää; on päivällisiä ja pikku pyrähdysjä;—mutta ennen kaikkea on riemujuhlia.

Kansalainen on pysynyt hievahtamatta samassa virassa kymmenen vuotta, ja päivän merkityksen

johdosta panee hän toimeen ystävilleen pienet kekkerit, joista tulee uutinen sanomalehtiin ja puhujat mainitaan; sama kansalainen on pysynyt tuolla samalla sijalla kaksikymmentä vuotta, ja hänen virkaveljensä toimittavat hänelle päivälliset puheineen Seurahuoneella; viisi vuotta lisää, ja hän viettää neljännesvuosisata-riemujuhansa tervehdyslähetystöineen aamupäivällä ja suurine sähkösanomaillallisineen iltapäivällä—ja tuo tunnustettu puhuja pitää puheen, yhden aamulla ja illalla toisen, ja siinä hän luo katsauksen ei ainoastaan juhlan esineen elämäntyöhön, vaan myöskin koko maan vaiheisiin noiden viidenkolmatta vuoden kuluessa, vaiheisiin, »joihin arvoisa vieraamme on niin tehokkaalla tavalla osaa ottanut». Ja siitä kasvaa vähitellen suuri valtiollinen puhe, joka huomenna on luettavana kaikissa sanomalehdissä ja täyttää niissä palstan petitiä. Juhlan esine on pian unhotettu, mutta puhe elää siksi—kunnes toinen samanlainen sen tieltään työntää.

Eihän siis oikeastaan puutu puitteita eikä tilaisuutta puitteissa puhua.

Mutta joka kerta, kun minä kuulen tuon tuommoisen suuren miehen noiden kehystensä keskestä puhuvan, tuntuu minusta kuin hän olisi liian suuri sittenkin. Ei ole suurilla sanoilla kylläksi kaikupohjaa, ei äänellä oikeaa kumukoppaa—on niinkuin hän aina esiintyisi Englannin parlamentissa, puhuisi maan kokoontuneille säädyille, sanoisi sanottavansa plenum plenorumissa.

Mutta mikseivät ne istu senaatissa, nuo miehet? olen usein itseltäni kysynyt ja kysynyt muilta.

Siksikö, että ovat liian suuria sinnekin?

On ainakin nähty, että juuri silloin, kun he, kasvot kansaan kääntyneinä ja kansan kasvot heihin, seisovat puhujalavalla eikä kenenkään mielestä voi olla muuta kuin yksi ajatus siitä, että ensimmäinen tyhjäksi jäävä istuin neuvospöydän ääressä on oleva jonkun heistä, hiipii tuolla heidän selkensä takana, ohitse Ritarihuoneen ja sivu Säätösalon, toisia, jotka eivät koskaan ole kehyksissä seisoneet eivätkä koskaan puheita pitäneet, eivät olleet parlamenttaarisia kykyjä, vielä vähemmän tunnustettuja puhujia, vaan jotka osaavat kuiskata, silloin kun tarvitaan, ja vaieta, kun on vaikenemisen aika; jotka eivät astu toisten varpaille ahtaissa huoneissa, eivätkä pudota kruunua katosta, vaan sen kohdalla varovasti päänsä kumartavat, joilla on ne suhteet, mitkä tässä maassa tarvitaan, jotka sanalla sanoen eivät ole liian suuria, mutta eivät myöskään liian pieniä.

LIISAN LEHMÄ.

Kalle Kettunen kuului tavallaan »sivistyneeseen köyhälistöön». Hän oli näet läpikäynyt kansakoulun, hänellä oli jotakuinkin hyvä käsiala, ja hän oli lukenut kaikki kirjat, joita lainakirjastosta oli saatavana. Sitä paitsi seurasi hän tarkasti kaikkia lehtiä, joita lähiseudulla tilattiin, vaikkei hänellä itsellään ollutkaan varaa pitää niitä omiin nimiinsä. Vaatteet olivat hänellä herraskuusia, kaulassa oli selluloidikaulus ja Roihan kravatti. Hän osasi kumartaa kuin herrat (kantapäitä yhteen iskien) ja paljastaa leikkotukkansa temmaten siitä hattunsa suoralla kädellä, niinkuin oli nähnyt kauppiaan konttoristin tekevän. Sitten poltti hän »rettingin» paperossia, joi mielellään olutta kievarissa, kun sattui saamaan rahaa irti, ja kirjoitti nimensä —jota muuten joka paikkaan kirjoitteli—Kaarlo Kettu.

Rahaa hän sai irti enimmäkseen »viraapelitöillä»: kulki tuolloin tällöin mittarin mukana, ajoi maantielautamiehenä vallesmannin kuskipukilla, oli mielellään kaikenlaisessa helpossa laiskan miehen ammatissa, mutta aivan vastenmielisesti siinä, mikä olisi ollut hänen varsinainen kutsumuksensa, jossa hän oli hyvinkin taitava, silloin kun tahtoi. Hän oli näet hyvä suutari, mutta viitsi harvoin muille suutaroida eikä aina omiksi tarpeikseenkaan.—»Ei kannata käsin ommella, kun tehtaista saa huokeammalla»—sen hän oli oppinut kirjoista.

Tämän olen kertonut kuvatakseni, millainen poika oli sillä, joka oli hänen äitinsä, Liisalla, jolla oli mökkönen toisella puolen salmen, vastapäätä pappilaa.

Äidit tulevat usein poikiinsa, varsinkin heikot äidit, muodostuvat heidän mukaisikseen ja omaksuvat heidän aatteensa ja olentonsa. Liisa ei tullut Kalleensa, sillä hän oli uuttera ja tarkka: kehräsi, kutoi kankaita, hieroi ja kuppasi, mutta ennen kaikkea hän hoiti lehmäänsä, Omenaansa, josta säästi ja möi sen maidon, minkä sai pojaltaan varjelluksi. Siitä he elivät ja siitä maksoivat huoneen vuokran. Kesät kulki Omena laitumella sydänmaalla, ruohoisessa mäkikylässä, ja siellä oli silloin Liisakin. Talvet se soi »pitäjän heiniä». Ne olivat niitä, joita jäi kirkkomiesten jäleltä kirkon ja tapulin seinustalle. Niin pian kuin viimeinen reki oli ajanut pois, ilmaantui Liisa haravoineen, raapi kokoon luokonsa ja sijoitti sen pieneen kelkkahäkkiinsä, jonka yksin vetää paarusti pahimmallakin pyryllä salmen yli latoonsa. Kalle oli liian suuri herra ruvetakseen »kenenkään hevoksesi», istui pitäjäntuvalla, joi vehnäskahvia ja poltti

»rettinkiä».

Vaan kerran oli Omenalle käydä hullusti.

Kallella oli jo kauan ollut muiden herramaisuuksiensa ohessa taskukello, joka oli suurimmaksi osaksi äidin saamalla säästörahoilla ostettu, vaikka perät kyllä olivat Kallen omaa ansiota. Kello oli tosin markkinarämä, neljälle kivelle perustettu silinteri, mutta aivan omansa Kallelle, sillä se kulki sekini aikojaan niinkuin sen haltijakin, silloin kun ei levännyt. Kalle sai kuulla siitä paljon pilkkaa, se oli muuttunut melkein sananparreksi, esikuvaksi laiskasta kellosta, niinkuin Kalle oli esikuva laiskasta kellokkaasta. »Miestä myöten miekka vyöllä, Kallen kello kantajaansa.» Sentähden se oli ollut kaupoissa jo niin monta kertaa kuin kellomiehiä sattui koolle, mutta aina jäänyt päällisten puutteessa entiselle omistajalleen. Äiti oli heikko, elätti häntä itseään isompaa poikaansa kuin pikkulintu käkeä, mutta kellonkaupparahoja hän ei ikinä sanonut antavansa.—»Vai semmoiseen turhuuteen minä! ... en ensinkään ... en penniäkään ... en, vaikka polvillasi rukoilisit.»—»Te lehmällänne pidätte paremman kellon kuin pojallanne; se ei teitä liikuta, vaikka maailma häntä kuinka pilkkaisi.»—»Ei liikutakaan!» kivahti Liisa. »Pilkatkoot! Saavat ne semmoisille vetelyksille nauraakin. Lehmä on itse ansainnut kellonsa, mutta sinussa ei ole omain housunnappiesi hankkijaa!»

Sellaisia kohtauksia tapahtui usein, ja ne päättyivät tavallisesti siihen, että Kalle sai kupin sikuritonta kahvia. Mutta kellon päällisrahoja hän ei saanut.

Vaan siinä teki Liisa tyhmästi, kun vertasi Kallea lehmään ja heidän molempiin kelloja toisiinsa.

Eräänä päivänä, kun tulin kylästä kotiin, oli koko pappila kuohuksissa. Kaikki talon joukot, piiat ja herrasväet, ruustinna, nuoret herrat ja neitokset, olivat kokoontuneet keittiöön, jossa seisoi kehänä Liisan ympärillä. Liisa selitti ja puhui, nyyhkytti, pyyhki silmiään esiliinaansa ja alkoi taas alusta juttunsa sitä mukaa kuin uusia kuulihoita ilmaantui.

—Lehmä on kirjoitettu ... Omena on pantu ryöstöön ... vallesmanni laittoi sanan, että jos ei mielisuosiolista maksua väliin tule, niin ensi lauantaina myydään huutokaupalla. Voi hyvänen aika tokiinsa! Voi minua onnetonta, kun viimeisen elämäseni vievät!

—Mistä se on sitten kirjoitettu Omena? kysyin.

—No, ka, kun sen Kallen kellovelasta!

Ja sitten seurasi kertomus, jonka pääkohdat olivat seuraavat:

Kallella on ollut monta vuotta kello, joka ei ole mikään kello, vaan joutava rämä, vaikka kyllä se sille on tarpeeksi hyvä ... mitä se semmoinen mies kellolla tekee, joka panee maata päivän laskiessa eikä nouse ylös, ennenkuin aurinko suuta syyhyttää—mutta se ei nyt muka kelvannut semmoiselle herralle. Piti saada parempi, mukamas. Jos tuon tiesi, mikä siitä tulee, niin olisi hänelle päällisrahat kaivanut vaikka silmästään.

—Mitä se Liisa semmoisesta kelvottomasta pojasta ... antaisi hänen olla ... minä en hänestä olisi tietävinänikään, huomautti joku joukosta.

Liisa ei suvainnut, että muut hänen poikaansa moittivat silloinkaan, kun itse häntä eniten sadatteli. Hän vaikenä ja käänsi puheen toisaalle.

—Jo niitä pitää olla ilkeitä ihmisiä. Ja vielä ovat sukulaisia olevinaan. Sanoihan minä jo tytölleni, kun se sen Heikin otti, että pahankurinen se on. Menepäs ja kirjoituta anoppimuorisi ainoa lehmä!

—Sekö sen on kirjoittanut?

—Sehän se on. Sehän se on viekoitellut Kallen kelloja vaihtamaan. Viisitoista markkaa määrää väliä, ja sitten tehdään velkavekseli. Viikon perästä panee jo kuvernööriin eikä tule puhumaan mitään.

—Eikö Kallekaan ole puhunut?

—Eikä ole puhunut ... mitenkä se siitä olisi puhunut, kun on siitä pitäen ollut mittarin mukana pitäjällä! Ja minkä se Kalle olisi tainnut, jos olisi puhunutkin. Eihän sillä raukalla ole pennin syrjääkään. Sama jos tyhjää haraisisi. Kuvernöörissä lyödään kuluja kuusitoista markkaa viidentoista markan velasta, ja nythän ne vienevät minulta lehmän. Itse kuuluivat uhanneen tulla huutamaan. Lehmän ne vievät ... voi minua poloista!

—Mutta eihän Liisan lehmää mitenkä voi myydä Kallen velasta! Ettekö sanonut, että lehmä on teidän?

—Sanoihan minä,—mutta eihän se uskonut, kirjoitti vain. Ei kuulu auttavan, kun se on kaikki ollut

olevinaan yhteistä. Vaan jos saisi todistuksen, että se on minun oma hankkimani ja että siinä ei ole Kallella osaa mitään, niin saattaisi peruutua. Vaan kuka sen minulle semmoisen todistuksen antaa? Ei kuulu kelpaavan talonpojan todistus. Rovasti sen kyllä tietää tämän asian, mutta kun ei sekään nyt ole kotona ja tän'iltana pitäisi jo paperi olla vallesmannissa.

Liisa taas voivottelemaan, itkemään, me muut Kallea soimaamaan ja kummastelemaan, mitä varten hän sitä hoitaa luonaan, aikamiestä. Liisa siitä yhä enemmän itkemään:

—Kun se on niin hyvä ja hellä ... eikä ole milloinkaan pahaa sanaa sanonut eikä kädellä kolhaissut ... ja hoitaahan tuo Omenatakin, kun minä olen kylällä kuppaamassa, ja tekee törkyäkin kesällä, vaikkei sitä ole akkain töille opetettu.

—Lieköpä liioin miestenkään töille? pisti joku piiosta.

—Kukapa sitä olisi opettanut, kun kuoli isä, ennenkuin se syntyikään. Mutta oma lapsi on rakas, en minä häntä osaa soimata. Pois minä lähden tästä talosta, toiseen taloon itkemään—opettelen tässä kerjäläisenä kulkemaan.

—Elkäähän menkö, Liisa, tuumitaanhan vielä. Auttaisikohan tuo, jos minä antaisin todistuksen, että lehmä on Liisan?

—Ettäkö nuori herra ... minkä tähden ei!... kyllähän se kuvernööri toki teitäkin uskonee ... en tullut sitä ajatelleeksikaan, kun en ole osannut ajatella muita kuin rovastia.

Hän oli tullut taloon vesissä silmin, surkeana ja masentuneena. Kun hän lähti, kädessä sinetillä varustettu paperi, jossa kirjoittaja Liisan pyynnöstä—sillä muuten ei olisi kuulema sitä uskottu—»hengellisellä valallaan vakuutti», että lehmä ei ole Kallen, vaan hänen äitinsä Liisan, niin naurahteli hän hyvästä mielestä, ja pieninkin ryppy hänen kasvoillaan hymähteli.

Hän oli jo saavuttanut vanhan varmuutensa ja terhakkuutensa, joka kokonaan oli kadonnut, kun lehmä, josta se riippui, oli katoamaisillaan, ja sanoi mennessään:

—Katsos mokomia, kun aikoivat viedä minulta lehmän. Mutta malttakoothan!

—Liisan tulee muistaa, että koko syy olisi ollut Kallen ... häntä teidän pitäisi torua.

—Torutaan, torutaan! sanoi hän mennessään.

Mutta torumatta se taisi jäädä nyt, niinkuin oli jäänyt ennenkin.

* * * * *

Muutamien aikain kuluttua, kun taas tapasin Liisan, muistin hänen lehmäjuttunsa ja kysyin, millä pohjalla se nyt oli.

—Hyvällä pohjalla! sanoi hän kehuen. Pois kiellettiin myönti! Kuvernööristä tuli epuu, ja minä kysyin vielä kulujanikin.

—Saittekos?

—Sainhan minä!—ja nyt se on vävypoika siitä itse lehmitönnä! lisäsi hän kuiskaten.

NAIMAJUTTU.

Vanhan puhemiehen kertomus.

Olen tuota ollut monenkinmoisia naimiskauppoja välittämässä ja monet paidat olen siitä toimesta päälleni pukeutunut, mutta enpä muista ennen sellaista liittoa solmineeni kuin tuo viimeinen, sen tehtaan sepän ja Anna Liisa Tenhuttaren. On niitä joitakuuta kuulutuskirjoja tehty ehkä ilman minunkin apuani, mutta nämä eivät olisi varmaankaan ikipäivänä toisiinsa yhtyneet, jos en minä olisi ruvennut yhyttäjäksi.

Se seppä on aina ollut hyvin hiljainen ja liikkumaton mies ja hiukan vähäkuuloinen niinkuin tehtaitten sepät yleensä. Sanoi se siinä naulavasaran ääressä istuessaan ja kuumaa rautaa alasimella

pyöritellessään joskus naima-asioitakin ajatelleensa, kun näki muiden seppäin vaimojen tuovan heille putelikalhvia ja hän itse sai jäädä ilman, mutta ei ollut siitä tullut kenellekään puhuneeksi. Eukon se olisi saanut milloin tahansa, kun tiettiin hänellä olevan rahojakin takanaan ja muutoinkin oli siivoluontoinen mies eikä vähääkään viinaan menevä.

—Onhan noita tainnut välistä olla niitäkin tuumia, sain hänet kerran tunnustamaan, kun johdatin puheen näihin asioihin.

—Minkä tähden et ole sitten totta tehnyt? kysyin minä.

—Eihän tuota ole tullut asiaan asti tuumatuksi.

—Vaan nyt tuumataan! sanoin minä.

—Saaneepahan noita tuumatakin, vaan kukapa minusta enää huolinee.

—Jätätkö asian minun varaani, niin minä hommaan?

—Samapahan tuo lienee, jos jätänkin.

—Tuohon käteen! sanoin minä. Ei ole minulla nyt ennen mietittyä, mutta kun vartonet viikon, niin minä ensi pyhään mennessä mietin. Saanko miettiä?

—Mieti häntä!

Kun seuraavana sunnuntaina taas tulin tehtaalle, oli minulla jo morsian sepälle mietittynä.

—Vai jo on, sanoi hän, mutta ei ruvennut sen enempää kyselemään.

—Onhan minulla ... on se Anna Liisa Tenhutar, joka toissa vuonna oli valttarilla palveluksessa. Tulit kai sinä sen tuntemaan?

—Lienehän tuon joskus nähnyt kosken rannalla kävelevän.

—Mitäs arvelet?

—Mahtaisiko tuo huoliakaan?

—Jätätkö asian minun varaani?

—Saanenhan tuon jättää, sanoi seppä, ja silloin se oli asia sitä myöten valmis.

Tämä oli kesällä heinänteon aikaan. Oli minulla sitten syksymmällä käyntiä toisella puolen pitäjää, missä Anna Liisalla oli asuinpaikkansa ja jossa oleskeli sukulaistensa luona itsemiehinään pienessä kamarissa kankaita kutoen ja käsitöitä tehden.

Ajoin Anna Liisan asuinpaikalle, ja lieneekö siellä arvattu asiani, kun paikalla käskettiin kamariin ja pantiin pannu tulelle.

Kun oli kahvit ryypätty ja minä pääsin jäämään kahden kesken tytön kanssa, niin haastoin heti, missä hommissa olin ajamassa.

—Hupatahan pois! sanoi Anna Liisa eikä ollut uskovinaan.

—Totta se on, minkä olen sanonut, ja nyt saat sanoa hetipaikalla mielesi.

—Ei pidä pilkata köyhän lasta, esteli hän yhä.

—No, se ei ole pilkkaa eikä tyhjää puhetta, kun minä kerran liikkeelle lähden. Sano vain paikalla, paljonko tahdot kihloja ... totta se on, sen saat uskoa empimättä.

—Jokohan mahtaisi olla totta.

—Sano, paljonko tahdot kihloja ... tai ota tuosta, minkä haluat.

Ja minä väänsin viidensadan markan setelipakan Anna Liisan eteen pöydän nurkalle. Hetken vielä houkuteltuani otti Anna Liisa siitä viisikymmentä markkaa.

—Ota koko satanen! kehoitin minä.

—En ota on sitä tässäkin.

—No, kun sillä uskonet...

Ja silloin oli se asia *sitä* myöten valmis.

—Ja nyt ei muuta kuin alat laittaa vaatteitasi kuntoon, ja kun tulet ensi tammikuun markkinoille kaupunkiin, niin tulee seppäkin sinne, ja siellä pannaan kirjan päälle ja ostetaan sormukset.

Anna Liisa tulikin tammikuun markkinoille kaupunkiin, mutta seppää ei näkynyt, ei kuulunut. Minä tein kuitenkin varalta kuulutuskirjan valmiiksi, houkuttelin Anna Liisalta puumerkin, ostin hänelle sormukset sepän nimiin, ja erotessa sovittiin niin, että jos seppä pysyy puheessaan, niin kuulutetaan pääsiäisen aikaan ja helluntaina vietetään häät.

—No, minkä tähden et tullutkaan markkinoille morsiantasi näkemään? kysyin minä sepältä markkinoilta palattuani.

—Eihän tuonne tullut lähdeyksi.

—Aiotko peräytyä puheestasi?

—Mitäpä tuo peräytymisestääkään paranee.

—No, niinpä pane sitten sinäkin puumerkkisi tähän kirjaan,—ja minä vedin taskusta kuulutuskirjan hänen eteensä.

—Eikö tuo välttäne sillä, jos sinä panet.

—Itsesi se on pantava.

Hän pani puumerkkinsä, ja minä toimitin aikanaan kuulutuskirjat pappilaan.

Eikä se nahjus mieheksi tullut vielä kuulutuspyhänäkään omaansa näkemään.

—Miksi et tullut? kysyin taas.

—Uskonhan minä sen sillä, kun sinä olet sen nähnyt.

Mutta vihille sen kuitenkin piti itsensä tulla, ja tulihan se. Ja otti omansa kuin kanan orrelta. Eikä ole katumoiksi ollutkaan. Häät kun vietettiin helluntaina, niin jo oli loppiaisen jälkeen ristiäiset, ja siitä pitäen on tehty seppoja yksi vuoteensa ja välistä saman vuosiluvun nimiin kaksikin. Mutta ilman minun apuani olisivat jääneet nekin tekemättä.

KUJEELAN MATTI.

Hän on suurimpia humoristeja laajemmaltakin alalta etsien. Puheissaan hän on hiljainen, tasainen ja hidas, eikä hän käytökseltäänkään eroa tavallisista maalaisisännistä. Mutta kuitenkin hän on pitäjänsä kuuluisin mies, ja hänen kujeistaan on lukemattomia juttuja liikkeellä, jotka hyvin pian tulevat puheeksi, niin pian kuin vain joku vieras sattuu niille maille, missä hän asuu.

Varakkaan isän ainoana poikana hän on perinyt useampia maatiloja. Niistä oli hän haltijaksi päästyään antanut kaikki muut arennille paitsi yhden, jota hän itse asui.

Mutta mitenkä hän sitä asui?

Ja hänen taloudenhoitonsa on jo yksi niitä puolia hänen elämästään, joita naapurit eivät lakkaa ihmettelemästä.

Ensiksikin on hänellä se tapa, ettei hän tee minkäänlaisia korjauksia huoneisiinsa. Ei hän laita kattoa, kun se alkaa vuotaa, eikä pane uutta siltaa, kun vanha rupee hajoamaan. Mutta kun vesi yhdessä tuvassa tulee ahdistamaan ylhäältä ja pakkanen pyrkii sisään alhaalta, niin muuttaa hän toiseen tupaan ja jättää ensimmäisen kylmilleen. Tuota tietysti on moni mies ihmetellyt, ja moneen kertaan on häneltä kysytty, miksi hän ei paikkaa kattoaan. Ja yhtä monta kertaa on hän antanut tämän vanhan klassillisen vastauksen:—»Mikä sinne sateella menee paikkaamaan.»— »Mutta onhan poutiakkin?» Ja taas on hän vastannut niinkuin vanhan tarinan mies:—»Eihän se poudalla vuodakaan!»

Katot kestävät ikänsä, mutta ei ikää kaikkea. Ja kun ei enää toisessakaan tuvassa ala kuivana säilyä, niin jättää hän koko talon, muuttaa toiseen ja alkaa sitä samalla tavalla asua.

Se on tullut toisistakin syistä välttämättömäksi. Sillä samalla tavalla kuin häneltä tuvat loppuvat, loppuvat häneltä pelotkin. Hän ei näet milloinkaan ole ottanut maastaan enempää kuin minkä se mielisuosiossa suostuu antamaan. Kun ei pelto enää näytä rupeavan kernaasti viljaa kasvamaan, ei hän pane siihen pakkoa, vaan jättää sen kedoksi. Ketona hän niittää siitä heinää niin kauan kuin se heinää antaa. Mutta kun niitty alkaa ottaa metsää, sallii hän sen ottaa ja siirtää viikatteensa toiselle saralle. Ja kun häneltä kysytään, miksi hän metsää kasvattaa pellolleen, vastaa hän:—»Pitäähän sen metsänkin saada jossain kasvaa, kun tuo ei enää nykyaikana näy muuallakaan säilyvän.»

Kaksi maata on hän jo tällä tavalla viljellyt ja muutti mennä syksynä kolmannelle sitä samalla tavalla viljelläkseen.

Yhtä suuren vapauden kuin maalleen ja kartanolleen antaa hän muillekin. Aitoja hän ei ole pannut muita kuin raja-aidan, jonka hän naapurin vaatimuksesta oli *pakotettu* panemaan. Sentähden saapikin karja kulkea valtoineen, missä se milloinkin tahtoo. Pitkin kesää näkee lehmiä, hevosia, sikoja ja lampaita sekaisin niityillä, pelloilla ja pientarilla. Ne kyntävät, leikkaavat ja tekevät heinää kilpaa muun väen kanssa. Jo kysytään häneltä taas, miksi hän noin:—»Onhan niiden sieltä itsensä yhtä hyvä ottaa kuin minunkin», vastaa hän.

Sellaisella hoidolla viihtyvät elukat mainiosti. Niistä tulee siivoja ja lihavia, eivätkä ne, ihmeellistä kyllä, teekään niin suurta vahinkoa kuin luulisi. Ei ainakaan kukaan ole kuullut, että Matilla milloinkaan olisi ollut huonoa vuotta tai tullut puutetta karjan rehusta.

Naapureilla on tietysti kaikenlaista muistuttamista Matin huushollia vastaan. Ne hän kuitenkin lopettaa hyvin lyhyeen. Kerran juoksee toisen talon akka sanaa tuomaan:—»Hyvä isä tokkii, kun siat syövät auman sisässä, ettei kuin saparoita vähän vilkkaa!» huutaa hän jo oversa. Matti on juuri ruokalevolla ja vastaa rauhallisesti pitkältään:— »Menkääpä, akat, viemään niille ryyppäämistä, ettei tarvitsisi kesken rupeaman tulla pihaan juomista tahtomaan!»

Toisen kerran kysyy, häneltä joku, minkä tähden hän elättää yksiä sikoja seitsemän kahdeksanvuotisiksi. Syyksi siihen selittää Matti:— »Mitäpä heistä tappamaankaan, kun ne ovat siivoja sikoja ja kun niitä sikoja kuitenkin talossa tarvitaan.»

Matti kun on yksinäinen mies eikä ole tullut vielä eukkoa otetuksi eikä muutakaan apumiestä, niin sattuu välistä tulemaan kolme kiirettä yht'aikaa.—Pitäisi mennä heinään, pitäisi mennä leikkaamaan ja olisi asiata kaupunkiinkin, ja kaikki menot olisivat yhtä tärkeitä. Jos yhteen menee, niin kärsii toinen, ja jos toiseen, niin kärsii kolmas. Tällaisen pulan selvittää hän aina siten, ettei yksi meno pääse toistaan moittimaan: hän panee maata ja makaa niin kauan, että menoaika menee ohi.—»Nytpä niihin ei kerkiä kuhunkaan», sanoo hän sitten noustuaan ja panee tyytyväisenä tupakan.

Kerran hän oli ottanut jyviä lainaksi pitäjän makasiinista. Kun tuli maksun aika ja Matti toi velkansa takaisin, moitittiin hänen jyviään pahasiivoisiksi. Matti sanoi säilyttäneensä ne semmoisinaan kirkkokortteerin aitan hinkalossa, jonne hän ne otettuaan oli jättänyt, ja pyysi anteeksi, ettei ollut tullut vieneeksi niitä kotiinsa siivottaviksi.—»No, mutta minkä tähden sinä sitten otit, kun et tarvinnut» kysyttiin häneltä.—»Kun nuo näkyvät muutkin ottavan», arveli Matti.

Ei koskaan ole Matti vielä maksanut verojaan muuten kuin ryöstämällä. Vasta sitten, kun nimismies tulee taloon ja alkaa kirjoittaa elukoita, vetää hän rahat pöytään.

Mutta kerran tahtoi hän jatkaa pilaa pitemmällekin ja antoi kuljettaa lehmänsä kaupunkiin huutokaupalla myytäväksi. Aletaan jo vasarata heiluttaa, kun Matti saapuu paikalle ja suorittaa velkansa.—»Mikset ennen tuonut?» kivahtaa vallesmanni. Vaan Matti vastaa:—»Olisihan nämä rahat olleet ennenkin, vaan kun tulivat hakemaan näitä lehmiä, niin ajattelin, että antaapa heidän kerran heidänkin käydä kaupunkia katsomassa, kun ei niitä kuitenkaan olisi itseltä tullut tänne asian alkaen tuoduksi.»

Tämmöisiä kujeita on hänen elämänsä ollut täynnä, ja joka vuosi hän keksii jonkun uuden. Nähtävästi ei hän tule toimeen, jos ei hänestä puhuta.

Kirkon kirjoissa on hänen nimensä Kupeelan Matti eli Matti Kupeinen, mutta kylän kesken on häntä jo kauan kutsuttu Kujeelan Matiksi eli Matti Kujeiseksi.

»NYT NE TULEE!»

Pikkukaupungin kuva.

Pieneen kaupunkiin on jo monta päivää odotettu laivoja tuleviksi. Päivä on paistanut jo viikon ajan varsinkin kumentanut katot ja seinät ja saanut pienimmänkin tuulen hengen huokaistessa kadut porona pölähtämään. Esplanadin koivuissa on aurinko vetänyt vihertävät urvut koteloistaan esille ja nykkinyt kulon keskestä nurmen oraita sieltä täältä näkyviin. Kaupungin herroilta on ensimmäinen lämmin päivä kädet päällysvaatteiden hihoista irroittanut, toisen päivän ovat takit vapaasti hartioilla heiluneet, mutta kolmantena ne ovat solahtaneet kokonaan pois, niin että he nyt ovat kuin perhoset koteloistaan lentäneitä, valmiina kukkasten kimppuun käymään. Neitosten hattuihin on taas muutamien päivien paisteesta kukat puhjenneet punaisina, sinisinä ja valkoisina hohtamaan, ja niitten ympärille pian kokoontuukin perhosten lihoitteleva parvi. Pitkiä kierroksia tehden ne sinne tänne keikuttelevat, tulevat vastaan, menevät ohitse, mutta viimein seuraan yhtyvät, pyytäen saada tarjota lasin limonadia »saftin» kanssa. Siinä he sitten istuvat vesipuodin edessä ja puhelevat kohteliaasti tämän kevään kuumuudesta ja siitä, että on väri.

Tuo kuumuus se kaikki muutkin ajaa vesipuodille. Utten uhkain lähtee sinne virastosta päästyään nauttimaan herra ja samaan aikaan ilmaantuu kartanonsa portille rouva, kahta pienintä lastaan käsipuolesta retuuttaen ja muita kolmea edellään ajaen.

—Kyll' on väri, puhaltavat siinä toisilleen herrat, päästyään vesipuodille.

—On ihan niinkuin keskellä kesää, huokaavat taas toisilleen rouvat ... ihan kuin keskellä kesää, vaikka vasta ollaan alkupuolella toukokuuta.

—Ja kun eivät jäät vielä ole lähteneet!

—Niin, eivätkä tule laivat!

—Eivät tule ... vaan jos tämmöistä ilmaa vielä kestää muutamia päiviä, niin sulavat jäät paikoilleen.

—Kun edes sulaisivat, ja kun pian tulisivat laivat!

Mutta eivät sulaneet jäät eivätkä päästäneet laivoja tulemaan. Siellä ne vain liikkumattomina ja jäykkänä lepäsivät talvellisilla tiloillaan, tuumien omia tuumiaan ja tukkien tien ihmisten innolta...

—Kaikilla on aikansa ja meillä on kanssa. Ei tästä ole ennenkään tähän aikaan lähdetty, eikä lähdetä nytkään.

Niin ne arvelivat ja antoivat auringon paistaa.

Ja aurinko teki parastaan, aina päivä päivältä kukon askeleen korkeammalle kohoten ja uuniaan yhä kuumemmaksi ahtaen. Ponnisteli se siinä verkkaisata ponnisteluaan ja sai kuin saikin muutaman päivän perästä jäät rannasta repeämään ja sulamaan virtaiset salmet. Mutta suuri selkä ei ollut millänsäkään. Lepäsi laveassa sängyssään selällään kuin suuri jättiläinen, joka ei pienten itikoiden puremista tunnekaan. ja kuta enemmän sitä tahdottiin herätellä, sitä rauhallisemmin se näkyi uneensa painuvan. Välistä kyllä näytti pitkän, helteisen päivän perästä käyvän vähän murheelliseksi, kadotti iloisen, vaalean värinsä ja musteni, kuin olisi häntä kurkusta kuristettu. Mutta yö oli kylmä, ja aamulla näki aurinko noustessaan yhtä puhtaan muodon kuin ennenkin. Ja jättiläisen voitto oli täydellinen ja auringon tappio silminnähtävä, kun venhe venheen perästä toiselta rannalta läheni ja yhtenä iloisena helinä kävi koko rautaisen jään pinta aina rannasta toiseen.

Mutta kun tämä helinä kuului ylös kaupunkiin, niin vimmastui kaupunki ja noitui noita kirottuja venheitä. Se olisi suonut niiden sinne uppoavan, sillä niin kauan kuin jäitä kuljettiin, niin kauan ne tietysti eivät lähteneet. Mutta eivätpä ne sinne uponneet, sillä lujaa oli jää, hyvästi kesti vielä kengän anturan ponnistella ja hangata venheen rautaisen pohjan.

Ja niin kului päivä ja kului kokonainen viikkokin. Yhä helakammin paistoi päivä, ja kevät oli kehkeimmillään... Aivan niinkuin heinäkuussa lämmön suhteen, sanoivat toisilleen limonaadin juojat, kukat ja perhoset, herrat ja rouvat. Puhkeava lehti jo hiirenkorvalla lemahteli, maalin hajua levisi maalattavista seinistä ja lankuista, ja rannasta, jossa venheitä ja lotjia tervattiin, kuljettivat veltto etelätuulen huokaukset tuoreen tervan tuoksun katuja pitkin läpi koko kaupungin ja aukinaisten ovien kautta kaikkialle, yksin kirkkoonkin ja aina alttarin eteen, jossa parhaillaan juuri korjaustöitä tehtiin. Kirkkoa sitä muuten sitäkin maalattiin, ja suuri summaton teline oli tapulin seinää vasten asetettu. Mies siellä luukkuja ja ristejä kertamaalilla hiveli, ja joka häntä alhaalta katseli, ei muuta nähnyt kuin rikkinäiset kengänpohjat ja paikatut housujen takapuolet.

Vaan jäät eivät lähteneet eivätkä päästäneet laivoja tulemaan. Sähkösanoma oli sähkösanoman perästä lennähtänyt lähinnä eteläisemmästä kaupungista ja ilmoittanut, että yhä uusia laivoja sinne

talviteloiltaan saapui ja että ne tulisivat kaikki, kun vain jäiltä pääsisivät tulemaan. Toinen toisensa perästä olivat ne koettaneet väylää murtaa, mutta rauta oli joka kerta rautaa vasten kalahtanut. Häpeissään oli heistä kukin saanut kilpistyä takaisin ja tarjota sijansa muille, joille jokaiselle kävi yhtä nolosti. Ja noista sanomista oli kaupunki raivoissaan, sillä kaikkialta muualta jo sanomalehdissä luettiin, että laivakulku oli siellä alkanut ja että se pian oli oleva täydessä voimassaan. Herrat tälle tämmöiselle asiain menolle kiroilivat ja mutisivat parrassaan, että se oli liikanaista ... että se oli suorastaan hävytöntä...!

—Mutta mikä siihen on syynä tähän? kyselivät he kiihkeästi toisiltaan.
Mikä tähän on syynä?

—Niin, mikä tähän on syynä? sai kysyjä vastaukseksi toiselta, joka oli yhtä liikutettu.

—Siihen on tietysti se syynä, ettei tuule, tiesi kuitenkin muuan vanha kaupunkilainen ilmoittaa.

Ja se selitys nyt yksimielisesti oikeaksi tunnustettiin. Herrat siitä kaikkialla puhuivat, ja rouvat käyttivät toisaalla aivan samoja sanoja... Ei tuule! Tietäähän sen, etteivät jäät tuulematta lähde. Siinä se on, kun ei tuule. Vaan kun tuulisi! Kun oikein puhaltaisi!

Ja kun nyt oli saatu se puheenaineeksi, niin ei muusta puhuttukaan. Puhuttiin, tarkastettiin ja punnittiin asia kaikilta kannoilta. Muistuteltiin ensin, miten oli ollut tuonnoisina vuosina, kun ei ollut tuullut eikä satanut. Siten oli silloin ollut, etteivät jäät lähteneet ennenkuin kesäkuussa. Sitten arveltiin, niistä päin olisi paras tuulla, jos tuulemaan rupeaisi. Pohjoisestako vai etelästä? Epäilemättä etelästä, sillä sieltä olivat laivat tulossa ja niiden edestä piti tuulen puhdistaa tie. Sillä jos pohjoisesta tuulisi, niin työntäisi jäät suurilta seliltä ahtaisiin salmiin ja sulkisi väylän... Niin, niin, kyllä oli tavallaan oikea sekin mielipide, mutta toiselta puolen ei saanut jättää huomioon ottamatta, ettei etelätuuli siellä ahtaila salmivesillä saisi hetikään sitä vauhtia, minkä pohjoistuuli... Itätuuli tunnustettiin kuitenkin lopullisesti parhaaksi tuuleksi, sillä se perkkaisi heti kohta väylän, joka kulki itäisen mantereen puolta.

Kaupungin sanomalehtikin, joka tahtoi tarkasti seurata yleisönsä mielipiteitä, otti tuulestapuhuaakseen. Puhui yhtä totisesti kuin jostain tärkeästä, valtiollisesta asiasta. Mainitsi ensin tosiasiana sen seikan, ettei ole tuullut moneen päivään ja että varjossa on ollut 20 astetta lämmintä. Mutta toisessa numerossa lausui lehti jo toivomuksen siitä, että hyvä olisi, jos tuulisi. Punnittuaan monipuolisesti eri näkökohdat tuli lehtikin itätuulen puolelle ja vakuutti, ettei kesä ole idän tuulematta koskaan tullut, »sillä pitää muistaa, mitä ikivanha suomalainen sananlasku sanoo: idän suvi, idän talvi, idän ilmat ilkeimmät, josta edellisen osan voimme sovittaa puheena olevaan tilaisuuteen, nimittäin jäiden lähtöön.»

Ei vain tuuli ottanut näistä toivomuksista totellakseen. Silloin tällöin kyllä puhalti kuin torkuksista herännyt ja hoiperteli unissaan vähän aikaa paikasta toiseen, pannen pölyä liikkeelle ja siirrellen maalin ja tervan hajua paikasta toiseen, mutta laskeusi sitten taas levolle ja lepäsi pitkät hetket värähtämättä. Päivän helteisestä paisteesta rupesi jäiden vastarinta kuitenkin vähitellen raukeamaan. Jo olivat ne kadottaneet iloisen muotonsa, käyneet surullisen harmahtaviksi, siitä yhä tummemmiksi ja lopulta aivan sinertäviksi.

—No, kohta siinä ei auta mikään!

—Ei se niin vain mene ... viikon päivät kestää vähintäänkin vielä, ennenkuin painuvat, jos ei rupea tuulemaan.

—Jokohan niin?

—No se on varma. Olen minä siksi vanha mies ... minä olen jo viisikymmentä vuotta kirjoittanut muistiin jäiden lähdön ja laivain tulon ja tiedän, että kymmenen vuotta sitten oli niinkään tällaista tuulematonta ilmaa eivätkä laivat päässeet tulemaan, ennenkuin jäät tuohon märkänivät paikoilleen. Ja sen minä olen sanonut ja sanon vieläkin, ettei laivain tulosta vielä viikon päiviin ole puhettakaan.

—Ei vielä viikon päiviin puhettakaan! Sjih! Olkoot aikansa, tottapaahan lähtevät.

Ja kaikki menivät kotiinsa vesipuodin luota ja päättivät olla odottamatta. Mutta kotona olivat herrat hermostuneita rouvilleen ja tarkastelivat otsa rypyssä ruokapöytää. Rouvat taas riitelivät pienimmistäkin asioista piioilleen ja nämä taas vuorostaan lapsille, jotka aina olivat jaloissa. Ei huvittanut ihmisiä enää niin joka päivä käydä limonaadipuodillakaan, ja ne, jotka eivät muuten tahtoneet saada aikaansa kulumaan, makasivat pitkään aamusella, panivat levolle iltasilla varhain ja nukkuivat päivällisunta ainakin tuntia kauemmin kuin muuten oli tavallista.

* * * * *

Mutta eräänä päivänä, kun päivällinen juuri oli syöty ja paperossit hampaissa heittäyty ruokalepoa loikomaan, kun rouvat veivät hopealusikoita kaappiin ja kun piiat parhaillaan astioita peseksivät,— niin silloin yht'äkkiä kajahti kautta koko kaupungin kiihkeä huuto:

—Nyt ne tulee! Nyt ne tulee!

Jo oli samanlainen huuto muutamia kertoja ennenkin kuulunut, sillä rannassa asusti talven yli pari pienoista »pakettia», jotka siellä sulan tultua häärivät edestakaisin ja viheltelivät. Ja näiden huutoa oli ensin luultu suurten laivojen huudoksi ja alettu hypätä rantaan. Mutta kun erehdys huomattiin, käännettiin puolitiestä takaisin, oltiin vihaisia ja päätettiin olla toista kertaa uskomatta.

Mutta nyt kajahti sama huuto kadulta sellaisella vakaumuksen voimalla ja kuului miltei epätoivon parahdukselta, niinkuin olisi tulipaloa ilmoitettu, ettei ollut epäilemistäkään siitä, että suuret laivat ne siellä nyt tulevat ja että nyt ne siellä vihdoinkin tulevat.

—Nyt ne tulee! Nyt ne tulee! hihkaistiin erään ikkunan alla.

—Tornin maalari sanoi...! huusi jo sama ääni toisen ikkunan luona.

—Mitä sanoi? Mitä sanoi?

—Että nyt ne jo tulevat! huudettiin kolmannen talon kohdalla.

—Mitkä? Mitkä?

—Laivat! Laivat! Suuret laivat! Savu näkyy!

Katosi siitä kysyjäkin ikkunasta, ei joutanut sitä hakaankaan panemaan, jätti omine valtoineen remppasemaan.

Vaan kummako ikkunain, kun ovetkin jäivät. Auki remahtivat joka talossa ja olivat saranoiltaan retkahtaa.

—Laivat tulee! Laivat tulee! kirkkaisi kimakimmalla äänellä lapsi isänsä korvaan, ja isä kimposi kuin kumipallo ylös sohvaltaan, johon juuri oli heittäytynyt ja aikonut sanoa jotakin.

Vaan sanomatta jäi asia, lieneehän kuinkakin tärkeä ollut. Polttamatta jäi paperossikin, panematta lusikat kaappiin ja pesemättä piialta astiat. Hattunsa sieppasi herra, keppinsä kaappasi ja hyökkäsi ruumis eteenpäin kumarassa keittiön kautta suorinta tietä pihalle.

—Elä jätä! huusi hänelle rouva.—Odota, minä tulen kanssa! Kuule!

—Tule sinä lasten kanssa!

—Ne jo menivät! August, kuule, ne jo menivät!

Vaan ei ole Augustilla aikaa kuulla. Tuolla hänen takkinsa hännys jo portissa vilahtaa, ja sinne hän katoa. Eikä kauan viivy, ennenkuin rouvakin sinne hupenee, ja pian ovat piiatkin perässä ja talo autiona. Kanarialintu vain häkissään pyrähtelee ja on herennyt melun tähden laulamasta.

Kaikki ne, joilla on jalat, ne nyt rantaan rientävät. Ja nekin, joilla niitä vain vähän vanhuuden varaksi on ja jotka niitä kaikissa muissa tiloissa hyvin säästäen käyttävät, nekin panevat joka nivelen liikkeelle ja pukkaavat kepillä vauhtia suuremmaksi, niin että rautainen pää kadun kivessä kipenöitsee. Eikä ole niin vanhaa herraa eikä niin lihavaa rouvaa, jonka arvolle ei sopisi tässä tilaisuudessa pientä juoksuaskelta itselleen varastaa, kadulta käytävälle siirtyessään ja toisen edelle ehättäessään.

—Nyt ne tulee! Nyt ne tulee! Kohta ne on jo rannassa! käypi yhä isonevana huutona kautta koko kaupungin, ja ihmisiä pursuaa kuin muurahaisia pihoista ja porteista kaduille ja kaduilta kuohuvana koskena alas rantaan ja laivasiltaa kohti.—Elä jätä, elä jätä! Odota! Voi, kun jättää!... Ja katkerata itkua, joka lapsen juostessa kurkussa pulpattaa, kun ei vanhempi sisar odota. Ja samassa: »Ai saakeli!» toiselta puolen katua, jossa kisälliltä jalka katukiveen veträhtää suuren kengän sisässä. Ikkunasta hän on kadulle hypännyt, puhaltautunut pöydältä suoranaan ja heittänyt siihen ompeluksensa ja neulansa ja rautansa. Vaan ei ole hänellä aikaa kauan hipristelemään. Mennä pitää, ja tulkoon töppönen perässä! Väkijoukko tunkee päälle, ohitse rientää, ja ottaa voiton, jos ei ennen ennätä. Yhä se lisääntyy, yhä se kasvaa ja sitä mukaa aina kovemmin kohisee. Hameet humajaa, kengät katuun karahtaa ja yhä isommaksi käy keskenkasvuisen kansan huuto ja hälinä. Mutta muutamia neitosia hävettää tämä tällainen meno, eivätkä he tohdi näyttää olevansa uteliaita. Huoneistaan he kyllä hekin ovat suinpäin ulos hyökänneet, pihoissaan juokisivat vielä, mutta kadulla he kävelevät, vaikka sydän poukuttaa ja rinnassa hypittää ja hytkyttää ja jalkajäntereet pidätetystä innosta vapisevat. Niin neitokset, mutta suurin osa ei muusta välitä kuin siitä, että päästä ja nähdä ja saada katsella! Muutamat ajurienkin

kärryihin hyppäävät, istuvat kolme neljä sylikkään ja neliä alas rantaan laskevat. Sillä hätä on ennättäessä rantaan ennenkuin laivat.

—Montako niitä sieltä tulee? Joko ne ovat missä asti? Kuule! Sano, tiedätkö?

—En minä joudu ... enkä minä tiedäkään!

—Kuusi kuuluu olevan ... jo huutavat!

—Jo huutavat! Jo huutavat! Joudutaan!

—Ei ole vielä kiirettä! Saaren takana ne vasta...

—Pian ne sieltä saaren takaa! Pian ne sieltä ... kyllä ne sieltä...!

Yhtenä läähätyksenä käypi koko katu, yhä kiihtyy menon vauhti, ja vinkuen, haukkuen pakenevat joukon jaloista rakkikoirat sivukatujen suihin ja porttikäytäviin.

—Ei me ehditä! Juostaan, juostaan! Jo on koko ranta täynnä ihmisiä ... ei me päästä likellekään ... tuossa ne nyt jo... Herrra—!

Siunaus jää juoksun pakossa päättämättä...

Mutta siinä ne nyt laivatkin tulevat. Tulevat saaren takaa torvenaan toinen toisensa perästä: »Salama», »Impi» ja »Vellamo».

Kolme niitä vain onkin, mutta sama se on, onko kolme vai kuusi, kunhan vain tulevat. Ja tuossahan ne nyt tulevat! Ihka elävinä! Uusina, komeina, puhtaina, ihan kuin uusina! Voi hyvänen aika sentään! Katso, kuinka päivä valaisee kylkiä ja kuinka viirit hulmuavat kokassa ja perässä. Savu siinä pitkänä, vaaleana suortuvana jää piipuista jällelle iltapäivän paisteessa. Ja katso, kuinka murtavat veden vaahdoksi edessään ja jakavat kahden puolen laineensa! Jo huutavat toiseen kertaan, ensin yksi, sitten toinen ja kohta kaikki kolme yhteen ääneen...

—Hurraa!—Hurr...rrraa...aa!

Ihmisiä oli jo laivasilta täynnä ennen toista huutoa. Ne työntelivät, survivat ja ahdistelivat toisiaan ja tahtoivat kaikki olla reunimmaisina rannalla. Pikkupojat ne kuitenkin kaikista muista voiton veivät. Aikaihmosten kainalojen alitse tunkivat esille, eikä kukaan saanut heitä estetyksi. Ne, jotka eivät muuten päässeet, sukelsivat reisien välitse. Sillä kaikilla heillä oli kiista pollarien luoksi päästä köyden nenää vastaanottamaan ja sen silmukkaa pollariin kiinnittämään. Kaikilla heillä oli siihen etuoikeus, ja veriin asti he olivat valmiit tätä oikeuttaan puolustamaan.

—Mene matkaasi sinä!

—Minä tässä ensiksi olin!

—Elä survi! Minä otan rossin kiinni!

—Mutta minäpä pistän pollarin päähän silmukan ... pääsetkö pois siitä!

—Minä tässä ennen olin kuin kukaan muu!

—Se ei siihen kuulu!

—Elä tappele!

—Siivolla pojat! huusi silloin muuan isomahainen herra, »Salaman» omistaja.—Pois joka kynsi siitä, vai heitäkö minä teidät järveen! Pois, pois joka kynsi, vai voitelenko minä kepillä!

Hän tahtoi itse ottaa rossin pään ja kiinnittää silmukan pollariin. Laiva oli hänen, ja joka kevät oli hänellä tapana se tällä tavalla toivottaa tervetulleeksi.

—Soh, pojat! Nyt se tulee! Pois tieltä! Elkä työntäkö sieltä takaa!

Maha matalana kuin laukkaavalla hevosella oli sieltä vielä huutonsa jälkeen vähän aikaa tulla tohkaissut »Salama». Mutta sitten se yht'äkkiä vauhtiaan hiljensi, kohosi korkeammalle ja lähenei juhlallisesti ja vakavasti laituria. Voimakkaasti se vieläkin vettä viilti ja näytti suurenevan jättiläisen kokoiseksi sitä mukaa kuin tuli likemmä. Ei kuulunut hiiskaustakaan rannalta. Tuhannet silmät vain tuijottivat tulijata vastaan, huomaten sen pienimmänkin liikkeen. Kokassa ja perässä odottivat laivamiehet, köysikääryt käsissä, valmiina heittämään, niin pian kuin kapteeni antaa merkin. Komentokannellaan hän seiso, kapteeni, piti kiinni toisella kädellään puhumatorven suusta ja kohotti

toisella lakkiaan.

—Terve tulemaan, Fellman! Terve tulemaan! huusi silloin vähän vavahtavalla äänellä laivanomistaja seistessään siinä odottavassa asennossa, sääret tanassa, kädet ojona ja keppi hampaitten välissä. Muu väki päästi taas »hurraan» tulemaan, ja lakit lensivät ilmaan.

—Heittäkää trossi! komensi kapteeni, ja samassa oikeivat köysikäppyrät suoriksi ilmassa kuin käärmeet, kiitäen kukin pollariaan kohti. Laivanomistaja sai niistä yhden vasten kasvojaan, ja kun peräytyi, läiskähti silmukan häntä hänen jalkojensa juureen laivasillan kiville. Pojat siitä vuorostaan taas uudelleen innostuivat ja hyökkäsivät rähisten ja toisiaan survien sitä tavoittamaan. Estetyksi saivatkin veteen putoamasta köyden pään, mutta kepillään heitä kynsille lyöden tempasi laivanomistaja silmukan heidän käsistään ja vei sen voitonriemulla pollarin päähän, kaataen köyden pohjukalla pari poikaa selälleen.

—Bakk! komensi kapteeni, ja laiva pani tuota kiihkeätä, koneensa syvimpien intohimojen purkauspakkia, joka veden nostaa perän alla koskena kiehumaan ja tärisyttää runkoa sen pienimpiinkin liitteisiin. Katsojille on tämä kaikista hauskin kohtaus, sillä laivan tulinen tärinä panee heissä sisun yhtä mukaa tärisemään, ajaa veren poskipäille sihisemään ja viiltää kylmästi koko ruumista niinkuin torvella korvan juureen soitettaiisiin.

—Stopp! kuului vielä kerran kapteenin komennus, ja alhaalta veden rajasta tunki katsojien korviin koneenkäyttäjän vastaus. Silmänräpäyksessä herkesi kone ponnistelemasta, kuohu perän alla silisi sihisten, ja köysien avulla vetäytyi laiva hiljalleen laituriiin. Siihen päästyään päristeli se sieraimiaan kuin tiukkaan ajettu hevonen ja puhalsi sen perästä rinnastaan pitkän, voimallisen huokauksen helpotuksesta ja itseensäytyväisyydestä. Ja rannalla seisova väkijoukko seurasi silmillään sen pienimpiäkin toimia kuin elävän olennon ja otti täydestä sydäimestään osaa hänen kaikkiin tunteisiinsa.

—Se on poika se! kuului ihmettelevä ääni väkijoukosta.

—Aina ensimmäinen jäitä murtamaan!

—Onpas saanut naarmuja kokkaansa... Vaan tämä se ei siitä huoli!

—Suhhuhuhuu! Kuuletteko, kuinka huokuu!

—Hengästyhän sitä semmoisen matkan juostuaan! Tohise, tohise! Hyvän tekee! Henki se on sinussakin!

Ja toiset tätä lemmikkiään kävivät taputtelemaan ja käsillään hyväilemään. Nousivat kannelle ja hivelivät laitoja ja koettelivat etusormillaan maalausta. Uusi oli maalaus, mutta tuoss' oli tuoresta vähän vielä lautojen liitteessä. Kuinka oli sileiksi lukot silitetty ja kuultaviksi hangattu vaskiset käsipuut. Nimi oli uusilla kirjaimilla merkittynä joka astiaan, ja perään oli »Salaman» alle tehty delfiini, joka pitkän vesisäikeen sieraimistaan puhalsi. Sitä kaikkea he katselivat ja katsellessaan mainitsivat kutakin laivan osaa nimeltään. Sanoivat: »kokka», ja kun sitten menivät perään, niin sanoivat: »siin' on perä». »Tyyripähän on siinä», virkettiin peräsimen kohdalla ja mainittiin erikseen: »pytsit», »luupit», »kumpassit» ja »ankkurit». Ovien päältä tavailtiin »salonki», »kyökki», »perämies», »hytti» j.n.e. Kaikkia paikkoja katseltiin ja kaikkia ihailtiin.

Joka laivan luona käytiin, tarkastettiin jokainen ja oltiin kuhunkin tyytyväisiä. Tämä oli kuin uutta taas, ja samalla jokaiselle vanhastaan tuttua. Niin oli kuin olisivat hyvät ystävät ulkomaanmatkaltaan palanneet, uusissa vaatteissa ja ehompina entistään, mutta pääasiassa kuitenkin samanlaisina.

Mutta laivamiehet lepäsivät reunoja vasten nojallaan ja kuuntelivat, tyytyväinen ja vähän itserakas hymy huulillaan, joukon puheita. Ja kun heitä joskus hauskuutti johonkin kysymykseen vastata, niin he vastasivat kukin haarallaan lyhyillä lauseilla ja aina vähäisten väliaikain perästä. Niinkuin olisivat lapsia puhutelleet, joiden uteliaisuutta täytyy tyydyttää. Ja sen tähden antoivat he kansan olla ja ihailia. Ja kyllä siinä ihailtiinkin ja yhä vain kyseltiin matkanteosta, oliko ollut jäitä paljon, ja semmoisesta.

—Tämäkö se vain koko ajan jäitä murti?

—Ei tämä ole vielä koskaan ketään edelleen laskenut.

—Vai tämä laskisi ... eihän nyt, että tämä ketään edelleen laskisi...

—Eivätkö muut masinat koettaneetkaan?

—Koetti »Vellamon» kapteeni kerran, pyysi päästäkseen eturintaan, vaan siihen töksähti kuin seinää vasten...

—Vai että niinkuin seinää vasten...

—Juuri kuin kallion kylkeen...

—Katso, katso!

—Ja sitten te taas rynnistämään...

—Sitten me taas otettiin pakkia ja kolme syltä lohkesi puskullaan...

—Jo se on ollut pässin pusku... Vai niin, että peräytettiin ja sitten taas muksautettiin...

—Niin on toki menevän näköinen tuo kokka...

—Se on suikea kuin kuikan kaula...

—Paras paatti tämä on näillä vesillä...

—Paraspa toki tavallakin näillä vesillä ja taitaa se saada vertaistaan hakea muualtakin.

—Kaukaapa saa hakeakin...

—Ja se ei jäiden lähtöä odotakaan, vaan aukoo itse itselleen ja muille...

—Tokko lienee vielä tämän täällä ollessa muu laiva mikään ennen tätä tullut rantaan?

—Eikä ole tullutkaan, eikä tule...

Niin siinä juteltiin ja puhuttiin samat asiat moneen kertaan, mutta eri sanoilla ja uusilla vivahduksilla.

kun toiset ihmettelijät poistuivat, tunki toisia sijaan, ja samat temput tehtiin uudelleen.

* * * * *

Mutta sill'aikaa kun alhaiso laivan ulkopuolisia osia tarkasteli, olivat kaupungin ylhäisemmät salonkeihin menneet kapteenia ja laivanomistajaa onnittelemaan. Kaikki tahtoivat olla tuttuja kapteenin kanssa, ja ne, jotka eivät ennestään olleet, ne antoivat esitellä itsensä. Kaikki onnittelivat ja tavattoman ystävällisesti hymyilivät, naiset varsinkin.

—Terve tullut siis vihdoinkin! Terve tullut! Terve tullut!

—Kiitoksia!—Kiitoksia!

—Ja onnea siihen, että taas olitte ensimmäinen, niinkuin aina ennenkin!

—Elkää minua onnitelko, vaan onnitelkaa laivanomistajaa, jonka laiva on. Enhän minä ilman laivaa enkä huonommalla laivalla olisi mihinkään päässyt.

—Niin, todellakin, herra kauppaneuvos! Onnea, onnea!

—Ei, ei, ei suinkaan minua, vaan kapteenia. Hänen on kunnia kaikesta, hänen on kaikesta kunnia!

—»Salaman» se on oikeastaan kunnia... Olisitte nähneet, kuinka se jäätä murti ja aukaisi väylää. Suuri oli todellakin hauskuus sitä komentaa.

—Jaa, jaa, kyllä tämä on niitä ensimmäisen luokan laivoja.

—Mutta kyllä teidän kuitenkin kesti, ennenkuin pääsitte perille. Ennen me teitä odotimme.

—Ennen oli mahdoton ... jää oli kovaa kuin kallio, ja vaikea oli siinä nytkin tulla. Mutta lopulta minä kyllästyin odotukseen, ja kun ei tuullut moneen viikkoon...

—Niin, niin, sehän se on, kun ei tuullut...

—Ei tuullut, ja sentähden minä suutuin ja päätin koettaa.

—Ja se onnistui...

—Onnistui, vaikka jo vähän pelkäsin, etten pääsisi...

—Mutta kapteeni Fellman on tietysti kaikista eillimmäisin?

—Tietysti kapteeni Fellman! Hänhän se aina aloittaa laivakulun ja saattaa meidät suuren maailman

yhteyteen.

—Hänellä tulee tietysti olemaan pysyvä paikka meidän kaupunkimme laivakulun historiassa, rupesi eräs filosofianmaisteri selittämään eräälle kansakoulunopettajalle, kun ei päässyt sitä kapteenille itselleen sanomaan.

Mutta silloin koroitti äänensä laivanomistaja ja huusi yli muun puheen:

—Niin, hyvä herrasväki! huusi hän.—Koska nyt siis saattaa sanoa laivakulun alkaneen ja kun meidät tänä päivänä ... täällä Lapin porstuassa ... on taas saatettu suuren maailman yhteyteen ... joka ei ... joka ei tapahdu kuin yksi kerta vuodessa. Ja kun tämä laiva on minun, niin pyytäisin minä, että arvoisat herrat ja naiset ... kuka vain tulee, tuttu tai tuntematon, sillä tässä ei tehdä eroa ... että olisivat hyvät ja jäisivät tyhjentämään maljan kapteenin ja tämän retken kunniaksi ... olkaa hyvät ja istukaa ja levätkää hyteissä ja istukaa tai kävelkää salongeissa ... onhan täällä tilaa ... olkaa hyvä ... minä menen...

Ja tuiskuna meni hän, sukelsi kuin kärppä alas bufettiin boolia tilaamaan. Ja sill'aikaa kun sitä laitettiin, hajosivat kaikki tuttavat alas salonkeja ja hyttejä tarkastamaan.

Rouvat asettuivat sohville istumaan, tavallisesti vastapäätä peiliä, ja puhuivat suurella innostuksella siitä, että laivakulku on alkanut ja että siis on päästy suuren maailman yhteyteen. Toiset, joilla oli kesämatka jonnekin tiedossa, kertoivat sitä toisilleen useampaan kertaan, että tulevat tässä laivassa matkustamaan ja että he ottavat sen ja sen hytin ... tai ei kuin sen ja sen. Joka soppi tarkastettiin, joka hyttiin pilkistettiin ja joka peiliin katsottiin. Ja muutamat nuoremmat naiset, joiden kesähatut istuivat hyvin, olivat erittäin iloisia ja hauskoja. Ottivat osaa suurella hellyydellä kaikkiin keskusteluihin, halailivat ehtimiseen toisiaan vyötäisistä ja puhuttelivat lakkaamatta toisiaan hellillä nimillä. Mutta oli siellä muutamia synkänkin näköisiä kasvoja. Tarkkaan nekin joka paikan kävivät, avasivat joka oven ja katsoivat joka peiliin. Mutta peilit heidän mielestään rumensivat sekä kasvot että hatun. Ja kun he näkivät jonkun perhosena hyppivän ja jonkun toisen lintuna laulavan, niin kohottivat he pilkallisesti olkapäitään, katsoivat toisiaan merkitsevästi silmiin eivätkä sanoneet ymmärtävänsä, mitä tässä nyt on niin erinomaista ihailemista.

Vaan herrat tupakoivat ja porisivat ruokasalongissa ja väittelivät siitä, saattoiko sanoa jättien vielä Sotkanselästä lähteneen. Se oli sitä varten tarpeellista, että se nyt piti tulevia aikoja varten muistiin pantaman.

—Tottahan saattaa sanoa, koska laivat ovat jo tulleet!

—Niin, niin, mutta puoli selkää on vielä jäässä, ja ellei tuule, niin...

—Mutta sitä ei ole enenkään otettu lukuun, aina on ymmärretty jäiden lähdöllä Sotkanselästä sitä, että laivat ovat tulleet...

—Jaa, jaa, mutta ei saa niin mielivaltaisesti ottaa, lasku ei tule matemaattisesti tarkka.

—Vähät sen matemaattisesta tarkkuudesta!

—Tämä on kuitenkin tavallaan meteorologista observatsionia, ja siinä tarvitaan...

—Hyvät herrat! kuului samassa laivanomistajan ääni ja kilinä maljan laitaan.—Hyvät herrat ja arvoisat naiset! Tässä ei tarvita, mutta tässä tarjotaan! Suokaa anteeksi, että keskeytin! Mutta olkaa hyvät ja ottakaa klasit! Juodaan malja! Juodaan sen malja, että laivakulun taas saattaa sanoa alkaneen ja että me täällä Lapin porstuassa ... olemme tulleet saatetuiksi ... saatetuiksi muun maailman ... suuren maailman ... yhteyteen ... hm ... mikä ei tapahdu kuin yksi kerta ihmis- ... hm ... yksi kerta vuodessa ... minä en ole mikään kaunopuhuja, mutta minä pyytäisin, että joisimme ... että tyhjentäisimme klasin eli maljan ... eläköön kapteeni Fellman ... hurraa!

Maijat tyhjennettiin, kapteenin kanssa kilistettiin, ja kolminkertainen »hurraa» huudettiin.

Kuului se hurraa alhaalta salongista ylös laivasillallekin ihmisjoukkoon, ja siellä sanottiin, että »hyvinpä ne nyt rupesivat herrat yhteen ääneen huutamaan».

—Tottapa se heistä sillä lailla paraiten passaa...

—Ne on ne herrat...

—Niin poikia ... no jo ne on koko poikia...

—Kun ottaisivat meidätkin siihen yhteen iloonsa...

—Vaan ottaakos ne...

—Mennään pyrkimään joukkoon, ehdotteli äskeinen kisälli.

—Rahallaanhan sinne päässee.

—Vaan jos ottavat ilman, niin sanotaan, että me huudetaan heidänkin edestään...

—Ei ne herrat huutamisessa apumiestä tarvitse...

—Jos kohta kaikessa muussa...

—Ei pidä pilkata herroja ... herrain pitää antaa ilojaan pitää niinkuin muidenkin...

—Taidetaan niitä pitääkin, kun kerran syönnyttään ... ei ne yhteen yöhön jätäkään .. tämä yö menee, ja meneepä vielä toinenkin...

—Tuossa menee neuvoksen konttoristi ... myöhäänpä jouduit...

—Antakaa tietä...

—Pois tieltä talonpoika, päästä herra helvettiin...

—Suu kiinni, kollo!

Ylpeimmällä tuulellaan kulki sinne neuvoksen konttoristi erään toverinsa kanssa, molemmat kaupungin ahkerimpia kapakkavieraita. Ja heidän jälestään tuli suuri joukko muitakin kaupungin nuoria miehiä, jotka olivat kuulleet, että salongissa boolia juotiin ja että oli heti kohta sen perästä tuleva toinen.

—Vieläkö siellä on naisia? kyselivät he toisiltaan.

Saatiin tietää, että niitä vielä siellä on, mutta että ne kohta varmaankin lähtevät.

—No, me odotamme täällä kannella, kunnes lähtevät.

Ehkä olisivat naiset siellä alhaalla enemmänkin aikaa viihtyneet, mutta heidän omilla herroillaankin näytti olevan halu saada heidät lähtemään. Hellästi ne sieltä rouvansa ulos taluttivat, hyppäsivät vikkelaasti laivasta alas laiturille ja auttoivat rouviaan lautaa myöten tulemaan. Vieläpä ajurinkin huutivat, istuttivat heidät tavattomalla huolella rattaille ja päälle päätteeksi rahankin maksoivat.

—Elähän nyt aivan kauan viivy, varoitti rouva, mielissään tästä hartaasta ja harvinaisesta kohteliaisuudesta.

—En, en, kultaseni, nuku sinä vain rauhassa, kyllä minä pian tulen ... vaan ymmärräthän, että minun täytyy jäädä ottamaan osaa kauppaneuvoksen booliin, kun hän kerran itse...

—Niin, niin, no hyvästi siksi!

—Hyvästi, kultaseni, kyllä minä kohta tulen tuskin olet ehtinyt nukkuakaan, kun jo tulen.

Ja helpotetuin sydämin palasivat herrat laivaan. He miltei hihkaisivat sydämessään, ja heistä tuntui kuin he olisivat olleet nuoria miehiä jälleen. Ja kun he muistivat lupauksensa tulla kotiin vielä valvonta-aikaan, niin he eivät voineet olla ajatuksissaan huudahtamatta: »hehhei! vai valvonta-aikaan! Ei ennenkuin päivä koittaa!» Ja yhdellä harppauksella olivat he alhaalla salongissa meluavan herrajoukon keskessä, jonne jo olivat yhtyneet herrat tuolta kanneltakin. Ja joka miehen mielessä oli vain yksi ainoa ajatus, että »nyt on siis laivakulku alkanut!» Josta ajatuksesta taas muodostui yksi ainoa johtopäätös, että »kun on siis laivakulku alkanut, niin pitää siis sen kunniaksi juotaman.»

* * * * *

Ja sill'aikaa kun salongissa juontia aloitettiin, parveili vielä muuta väkeä laivasillalla. Toisia jos meni, niin toisia tuli sijaan. Ja vähän verrytelyään jalkojaan muiden pienempäin laivain luona palasivat taas sinne »Salaman» luo entisetkin katsojat vielä vähän aikaa sitä katsomaan. Tyttöväki varsinkin ja ne, jotka eivät olleet ensi hötäkkään joutuneet, kiertelivät ja katselivat laivoja vielä kauan illallisajan ohi mentyä. Auringonlaskun ajoissa tuli sinne niitäkin, jotka eivät olleet tahtoneet uteliaisuuttaan näyttää. Semmoisia arvon miehiä olivat muun muassa piispa ja kuvernööri. He eivät edes laiturille asti tulleet, mutta kun tapasivat toisensa rantakadun suussa, niin seisautuivat siihen katsomaan, peräänsä keppiä vasten nojaten, ja ilmoittivat toisilleen, että olivat vain lähteneet iltakävelyilleen. Ja vähän aikaa siinä seistuaan tervehtivät he toisiaan hyvästiksi ja lähtivät eri haaroille, sanallakaan laivoja tai niiden tuloa mainitsematta.

Mutta alas sitä samaa katua, joka rantaan saattaa ja jota myöten väkijoukko oli sellaisella suurella

melulla hyökännyt, astui vähää ennen auringon laskua vielä eräs filosofianliseniaatti. Hän oli tieteitä paljon lukenut, eikä hän hyväksynyt muuta kuin tieteitä. Ja itsensäkieltämisestä hän oli pitänyt »Suomalaisessa Seurassa» esitelmän, jossa varsinkin puhui pilkallisesti uteliaisuudesta pienissä kaupungeissa. Siitä hän oli saanut paljon vihamiehiä. Mutta niistä hän ei ollut milläänkään. Nyt hän kulki alas rantaan ja piti suutaan pilkallisessa hymyssä. Sillä hän oli ikkunassaan istunut ja kuullut laivain tulon ja nähnyt koko kaupungin rantaan rientävän. Jo monta päivää ennen laivojen tuloa hän oli päättänyt, ettei hän hyökkää rantaan laivoja katsomaan silloin, kun ne tulevat. Eikä hän ollut hyökännytkään, tuskin oli päättään kirjoistaan nostanut. Ja nyt kun hän käveli verkalleen rantaan, odotti hän jotain tuttavaa, joka olisi huohottaen juossut häntä vastaan ja kysynyt jotain laivoista. Ja sille hän olisi kauhean rauhallisesti, mutta samalla kauhean ivallisesti sanonut, että hän kyllä oli kuullut laivojen tulevan, mutta että hän, kun juuri oli piippunsa sytyttänyt ja heittänyt pitkäkseen, ei viitsinyt nousta. Niin olisi hän sanonut jollekin tuttavalleen. Mutta ei ketään tuttavaa tullut vastaan. Ainoastaan tyttöjä tuli rannasta pyhävaatteissaan, jotka he olivat varta vasten sinne lähtiessään pukeneet ylleen. Ja kun hän sen näki ja muisti kisällin, jonka oli nähnyt vastapäätä hänen ikkunataan kadulle hyppäävän, niin kysyi hän itseltään, missä on tuo kehuttu suomalainen maltillisuus ja eivätkö ihmiset huomaa, kuinka hassuilta he näyttävät pikkumaisessa uteliaisuudessaan. Kysyi näin itseltään ja meni kotiinsa.

* * * * *

Mutta ilta oli kulunut lopulle ja päivä jo painunut kaupungin lähellä olevien kukkuloiden taa. Laivakin oli jo sisuksensa tyhjentänyt, ajanut veden ja höyryt vatsastaan ja ainoastaan pientä pihinää piti enää vihoviimeisen lämpimän liike koneen sisässä.

Väkikin laivasillalla oli harvennut muutamaksi kymmeneksi, ja nekin alkoivat jo väsyä seisomiseensa. Eivät jalat enää oikein kannattaneet. Nivelet tuntuivat helpponevan, ja yhä tiheämmin tungeskeli leukojen väliin haikea haukotus.

—Eikö lähdetä kotiin? Johan tämä on nähty...

—Lähdetään vain...

Ja he lähtivät kaksitellen kaupunkiin kohoamaan. Kulkivat verkalleen kukin kotiaan kohti ja tuumivat kadunkulmassa erotessaan:

—Niin on, niin se on. Laivakulku on siis alkanut ... hm no, hyvästi nyt sitten!

—Jumalan haltuun...

Ja kotiin päästyään panivat he kukin maata. Mutta ennenkuin nukkuivat, ajattelivat he kaikki kuitenkin kerran vielä uudelleen saman ajatuksen, että »laivakulku on siis alkanut ... niin on, niin on.»

Ne, jotka aivan rannalla asuivat, kuuluivat kuitenkin vielä ikkunata sulkiessaan laivalta päin sekavaa melua. Alhaalta ruokasalongista se tuli joka kerta, kun sen ovi aukesi, ja kannelle ilmaantui avopäisiä ja paitahiasillaan olevia olentoja, sanellen sekavia sanoja. Siellä ei nukuttu, eikä näytty vielä kohta aiottavankaan käydä levolle.

Mutta laiva jo sentään nukkui eikä näyttänyt olevan tietävinäänkään siitä melusta, jota sen vatsassa pidettiin. Kellotti rauhallisena tyynessä rannassa, kuvastuen koko korkeudessaan veden kirkkaaseen pintaan. Ja vähän ajan perästä lakkasi se pieni pihinäkin konehuoneessa. Ainoastaan tuolloin tällöin liikahteleva järven vesi lokkaili laivan ja laiturin välissä.

VIIMEINEN PONNISTUS.

Seisoimme ryhmässä lippumme ympärillä Ylioppilastalon edustalla ja järjestyimme riveihin Alppilaan lähteäksemme. Valkolakkeja kuohuili tuo pieni aukea tulvillaan, ja toisia kiiruhti kuin pulppuvia puron kuplia kaikilta haaroilta suureen vaahtoon yhtyäkseen. Luonto oli keväinen ja kaunis, katot kimmeltivät auringonpaisteessa, puut tekivät lehteä ja kaikkien kävelijäin rinnassa helotti tuoreita kukkasia.

Me laulajat olimme kerääntyneet lippumme ympärille, odotellen vielä muutamia ensimmäisiä bassoja, jotka tavallisesti aina tulevat myöhemmin kuin muut. Siellä tuli se, tuolla tuo, tuli vanhoja miehiäkin ylioppilaslakeissa ja ruusut rinnoissa. Kaikki vanhatkin laulajat tahtoivat vappuna olla mukana, ja kaikkia tervehdittiin hyväksyvillä hoo!- hoo!- huudoilla ja suljettiin seuraan.

Oltiin jo liikkeelle lähdössä, laulajalippu oli kierretty auki tangon ympäriltä ja lähtölaulusta sovittu, kun Henrikin puistosta juoksee kadun yli keppiään heiluttaen Antero. Hänet otettiin vastaan erityisellä mielihyvällä, sillä hauskeempaa toveria ja iloisempaa laulajaveikkoa tuskin oli toista. Olisihan vappuilo ollutkin vain puolinainen, ellei Antero olisi ollut mukana. Ilo oli sitä suurempi, kun ei häntä oltu nähty moneen kuukauteen eikä tiedetty, minne hän oli kadonnut. Laulajana hän nyt ei juuri ollut etumaisimpia, olihan tuollaisia äänenkannattajia, joista ei ole väliä muualla kuin ulkoilmassa. Mutta seuramiehenä, pöytyeen hauskuuttajana oli hänellä ainainen etusijansa. Kun tuli soololaulujen aika erityisessä huoneessa, piti hän koko osakunnan iloa yllä iltakauden ja yötäkin kappaleen. Hänen mehevät, savolaiset rekilaulunsa olivat jo saavuttaneet miltei klassillisuuden maineen. »Tukkipoikain laulu» lienee niistä kuuluisin; siihen aikaan laulettiin sitä kaikissa ylioppilasiloissa ja laulettaneen vieläkin. Hyvin tunnettu oli Antero myöskin savolaisesta murteestaan, jota hän puhui välistä aivan verrattomalla huumorilla.

—Katohan poikia, kun eivät meinanneet oottookkaan! Mittee työ oisia siellä Alappilassa iteksenne tehneet? sanoi hän tuolla hänelle ominaisella äänen ja kasvojen vivahduksella, joka meidän, hänen ystäväinsä, mielestä teki kaiken, mitä hän virkkoi, niin hullunkuriseksi.

Nytkin hänelle tietysti naurettiin.

—No, kah, mittee työ tässä ennee seisotta ... alakakee voan lähtee.

Marssi kajahti, ja jono lähti liikkeelle.

—Mistä se on Antero saanut noin kauniin kukan rintaansa kysyi joku meistä, joiden keskessä hän kulki.

—Yks ryökkynä antoi.

Kaikki kukkasmyyjättäret—samoin kuin bufettineidet—olivat hänelle »ryökkynöitä», kaikki muut neidit—mamsselleja.

Mutta ei se ollut ainoastaan kukka rinnassa, joka meitä Anterossa ihmetytti. Koko hänen olentonsa oli ehompi entistään: uusi lakki, uusi kesäpalttoo, valkoinen kravatti, hansikkaat, kiilloitetut kengät ja »posliini»-housut, joiksi hän kutsui kaikkia sileitä, hyvin istuvia ja räätälin kädestä vasta lähteneitä housuja. Tuollaisissa tamineissa ei Antero ollut miesmuistiin esiintynyt, tuskin koskaan. Varsinkin viime aikoina oli hänen ulkoasunsa ollut hyvinkin ränstynyt, ja ränstynyt hän oli ollut itsekin. Liian iloinen mies, huoleton asioissa, varaton, velkoja koulussa ja yliopistossa,—ja tuota tavallista rinnettä hän oli vuosien kuluessa luisunut niin alas,—aina laitakaupungin pikkukapakoiden kävijäksi,—että nyt ei enää pitkään aikaan ollut muusta kysymys kuin panna kaikki voimansa liikkeelle estääkseen itseään lopullisesti suuta myöten suohon vaipumasta. Päällä hän oli sentään vielä pysynyt, ei kuitenkaan aivan kokonaan Ylioppilastalolta kadonnut, etupäässä iloisen, hilpeän ja hyväntahtoisen luontonsa avulla—ja toverien avulla. Mutta kun hän tuonoittain asuntoaan maksamatta katosi kaupungista, katsottiin sitä tuollaiseksi hyvin tavalliseksi pakoretkeksi ja valmistauttiin kukin kohdastaan matkalaskuja suorittamaan.

Toverien mielihyvä oli nyt sentähden vilpittön, kun hän taas näytti päässeen kohentumaan. Miten se oli tapahtunut, se saatiin pian tietää, sillä Antero ei ollut niitä, jotka itseään millään salaperäisyyden verhoilla ympäröivät.

—Se on nyt siistiä miestä, selitti hän vastaukseksi kysymyksiin ja katseisiin. On soanna seisovan lainan, maksaa huomenna kassavelat, tenttieroossa tässä kuussa pois tieltä pahimmat lautatuurit ja ensi lukukauvella alakaa auskultierata.

Puhe tentteeruusta ja auskultteeruusta oli nyt tietysti kuvaannollisesti ymmärrettävä, mutta johan siinäkin, että hän oli saanut asiansa sikseenkään järjestetyksi, että voi ruveta sellaisia *ajattelemaankin*, oli tarpeeksi ilon aihetta tovereille, jotka tavallisesti niin lämpimästä sydäimestä suovat toisilleen hyvää ja ovat aina valmiit mitä parasta uskomaan ja toivomaan. Ja sehän tiedettiin, ettei Antero ollut niitä, jotka tutkinnoistaan ja väitöskirjoistaan puhumalla ja niitä kehumalla koettavat saada luottoaan pysymään.

—Mistä sinä olet lainan saanut? kysyttiin.

—Enpä sano. Mänisiä vielä pahhoo puhumaan.

Pitkin askelin ja kasvot pyylevinä astui Antero laulajain rivissä lauluun yhtyen ja kepillään tahtia lyöden. Alppilaan tullessaan pisti hän vielä uudet rillitkin nenälleen, »että näyttäisi oikein herraspojalta».

Päivä oli kaikille juhlapäivä, mutta Anterolle kaikista enimmän. Olisi voinut luulla siitä innosta päättäen, millä hän lauloi ja joka näkyi hänen silmistään ja hänen poskistaan kuvastui, että hän oli vasta vuoden vanha ylioppilas, ensi kertaa vappua viettämässä. Sydämensä pohjasta veteli hän, tuo niin tuttu ihanteellinen ilme kasvoillaan, laulua:

Jos sydän sulla puhdas on ja mieli vakaa, pelvoton j.n.e.

Ja kai oli hänellä, niinkuin on semmoisissa tiloissa niin monella muulla, se tunne, että olkoon nyt vanha vanhaa, mennyt mennyttä, nyt aloitetaan elämä uudestaan siitä, mihin se, oikea elämä, viimeksi jäi. Ja näytti hänellä olevan siihen voimaakin, ainakin aluksi. Kun punssibooli oli tuotu pöydälle ja maljoja täyteltiin, lauloi Anterokin mukana:

Maljanne, veikkoset, täytelkää, kun nuoruuden aika on vielä!

mutta kaasi omaan lasiinsa soodaa.

—Etkö juo punssia

—En maista vettä väkevämpö.

Antero vesipoika! Se oli sitä suurempi voimanosoitus, kun ei raittiusliike silloin vielä ollut niin edistynyt, että se olisi pakottanut antamaan arvoa ihmisten vakaumuksille siinä kohden. Muutamat pitivät Anteron raittiutta yhtenä hänen tavallisista kujeistaan ja kaatoivat hänelle täyden lasin boolia:

—Terve mieheen, Antero, juo, kun tarjotaan!

Lieneekö hän koskaan ennen ollut juomatta, kun tarjottiin. Mutta nyt hän kieltäytyi.

—Etkö juo?

—En juo. Oon ollu kaks kuukautta maistamata.

Ei hän todellakaan juonut, vaikka se arasta silmäkulmain värähdyksestä päättäen näkyi ponnistuksia vaativan. Ehkä hänen tutkintopuheensa sittenkin olivat sanan mukaan ymmärrettävät...

Olin häntä tähän saakka melkein yhtämittaa tarkastanut, mutta nyt hänet hetkeksi kadotin näkyvistäni. Laulettiin laulu laulun perästä ja innostus kohosi sekä laulajissa että yleisössä. Ihana lempilaulun tenorisoolo sai vaikenemaan mäen rinteillä parveilevan ja kaikilla parvekkeella istuvan yleisön, eikä sen loputtua kuulunut muuta kuin yksinäisen linnun liverrys ja kaukaa Malmilta päin tulevan junan vihellys, kunnes kaikki kädet remahtivat riemuisiin kättentaputuksiin.

Hyvä-huutoja huudettiin, silmät säteilivät, maljat kohotettiin korkealle ja tyhjennettiin. Mutta Antero ei koskenut boolilasiinsa, joka yhä seiso i täynnä ja koskematonna hänen edessään.

... Hän tyhjensi sen vasta sitten, kun Maamme-laulu oli laulettu ja isänmaallinen mieliala kohotti mielet korkeimpaan innostukseen ja paljasti päät ja laulun johtaja lyhyesti ja voimakkaasti esitti eläköön-huudon isänmaalle, eläköön-huudon Suomelle—tyhjensi yhdellä siemauksella, seisovilta jaloiltaan, pohjaan saakka.

—Johan maistoit, Antero!

—Käypkö katteekses ... eikö käy ... koa sitten lissee! vai minä tässä ilman ... vappuna?

Se oli tietysti meidänkin ajatuksemme, ja me riensimme kilistämään hänen kanssaan, kaikki samanpöytäläiset.

Harvoinhan vappuna vielä Alppilassa ollessa päihdytään. Isänmaallinen juhlatuuli sen estää, lippu on myöskin vietävä pois, ja laulajat menevät sen mukana. Se kuuluu perintötapoihin. Ollaan vähän niinkuin kuninkaalliset, joista aina sanotaan: kello 12 yöllä vetäytyivät heidän majesteettinsa sisäsaleihin illalliselle, ja kello 2 puhallettiin hovitanssiaiset päättyneiksi.

Anterokin seurasi meidän muiden mukana hilpeänä ja iloisena ja ehkä hiukan nousuhutikassa niinkuin useimmat muutkin. Mentiin ylioppilastalolle, jossa oli tavanmukaiset juhlapäivälliset.

Ylioppilastalon ilmassa on juhlatiloissa jotain—en tiedä, mistä se tulee—joka väkisinkin houkuttelee hoilaamaan ja huutamaan. Sepiselvätkin miehet käyttäytyvät niinkuin olisivat vähän hutikassa. Se kai tulee siitä, että täällä ollaan kuin kotona, isäntinä talossa, ja että musiikki soittaa ja sen vuoksi on vaikea huutamatta kuulla toisiaan.

Mutta on siinä muistojakin, jotka johtuvat mieleen, muistoja niin monesta hurmaavasta humalasta,

jolloin »silm' ei näe kuin taivaan maita ja sydän juo vain hekkumaa», ja joita tekee mieli uudelleen elää.

Se mieliala meidätkin valtasi. Olimme anastaneet Anteron omaan pöytäämme, joka oli katettu erääseen sivuhuoneista. Muutkin pöytyeet olivat koettaneet saada häntä omakseen niinkuin aina hänen parhaimpina aikoinaankin, aikaisempina ylioppilasvuosinaan, jolloin aina oli kilpailua siitä, kuka saisi tuon hauskan miehen seuraansa. Mutta meidän luo hän tuli, tuoden viinakarahvin ja suuren lautasellisen viinapöytäpöytä tullessaan. Tuon tuostakin siinä huudahdeltiin ja läimäyteltiin nyrkkejäkin pöytään musiikin tahdissa, ja Antero oli siihen erityisesti innostunut, hihkaistenkin jo silloin tällöin. Mutta jos kravatti ja rinnan kukka joutuivat siitä hiukankaan epäjärjestykseen, minkä hän näki vastapäätä olevasta peilistä, kiiruhti hän niitä järjestämään ja haki yht'äkkiä kesken päivällisen valkoisen lakkinsa porstuasta, asettaen sen huolellisesti ja varovasti ikkunalle.

—Sitä täytyy varjella, ettei ryvety... Se on niinkuin se ois se ens'mäinen ylioppilaslakki, sanoi hän selitykseksi ja tulkitsi sillä kaikkien meidän muidenkin suhteen lakkeihimme, joita emme enää tavallisissa oloissamme käyttäneet.

—Maljasi, Antero!

—En minä oluviin kanssa kippistä ... putel' viiniä!

Vastusteluihimme vastasi Antero, että hän tahtoo tarjota, että suuttuu ja että panee pahakseen («tykkää pahhoo»), jos ei anneta hänenkin tarjota. Ja pian oli hän viinaa, olutta ja viiniä sekaisin nauttien tullut siihen mielentilaan, että alkoi puheita pitää. Hän tahtoo kiittää meitä, sanoi hän ... tai oikeastaan tahtoo hän juoda toveruuden maljan. Me olemme aina uskoneet häneen, olemme olleet hänen parhaita tovereitaan ... ei pahaa sanaa miesten välillä ... toveruus on pyhä ... huono mieshän minä olen renttu semmoinen ja heikkoluontoinen. Mutta se minua on aina ylläpitänyt, että on niitä, jotka luottavat ... ja sen saatte nähdä, että kyllä minä tästä vielä ... ja hän tahtoo juoda toveruuden maljan, sen toveruuden, joka tukee, ylläpitää ja miestä kainaloista kannattaa.

Malja juotiin ja maljaan vastattiin... Eläköön Antero!

Antero heltyi ja innostui siitä niin, että tilasi uuden pullon viiniä. —Elä ole hullu! huudettiin.—Mutta tilattu oli tilattu. Ja pian oltiin sillä asteella, että Anteron rekivirret olivat esille otettavat.

Vielä niitä honkia humisee tuolla Sa-aavon sydänmailla— eikä ne nuoret Karjalan poiat enää ole mitään vailla,

lauoi Antero, ja me yhdyimme loppusäkeeseen, johon kohta yhtyi koko suuri salikin. Siellä oli jo päivällinen päättynyt ja booli tilattu. Ja erityinen lähetystö tuli esittämään, että mekin siirtyisimme sinne yhteiseen iloon.

Ennen pitkää seiso i Antero malja kädessä tuolilla, yhteen siirrettyjen pöytien keskessä, koko ylioppilaskunnan säestämänä, seiso i siellä kunnian kukkulalla, jonne toverien suosio vain harvat valitut kohottaa, mutta josta se ne yhtä usein kukistaakin. Autuaallinen hymy huulilla ja haaleat silmät onnesta harrallaan laskeutui hän tuolilta, noustakseen siihen yleisestä vaatimuksesta pian taas takaisin uusia lauluja esittämään.

Meitä alkoivat ne vähitellen kyllästyttää, ja kun elämäkin oli ruvennut käymään kovin meluisaksi, lähdimme me pois. Anteroa ei saatu mukaan. Hänen heikkoutensa oli aina ollut se, ettei voinut keskeyttää. Ja sinne hän nytkin jäi—niinkuin oli jäänyt muutamia vuosia takaperin entisistä lukuineen ja tutkintoineen ohi rientäneistä tovereistaan—vielä kerran elämään ensimmäisten ylioppilasvuosiensa iloisia muistoja.

Kun illemmalla kävelimme Kaivopuistoon, ajoi sinne ohitsemme suuri seurue valkolakkeja. Ajurin rattaat olivat täynnä miehiä, toiset istuen kuskin vieressä, toiset astuimilla seisten. Kahden nuorukaisen sylissä näimme Anteron horjuvana ja tuontuostakin hihkaisten mennessään.

Tapasimme hänet Kaivuhuoneen verannalla ylioppilaselämänsä kolmatta näytöstä esittämässä. Ympärillään oli hänellä joukko nuoria, meille tuntemattomia ylioppilaita. On aina arveluttavaa, kun vanha civis istuu keltanokkain kanssa ryyppäämässä. Ja Antero oli nyt joutunut sille asteelle.

Meillä vanhemmilla kun ei siinä seurassa ollut mitään tekemistä, kuljimme ohitse, niinkuin me sellaisissa tiloissa olimme usein ennenkin saaneet tehdä. Kun olimme tulleet vappuelämän ilveilyä katselemaan, istuuduimme vähän matkan päähän seurasta, joka oli ottanut muutamia pöytiä haltuunsa.

Siinä laulettiin ja hoilattiin ja rähistiin. Antero istui keskessä milloin laulaen ja milloin kaskuja kertoen kiitolliselle kuulijakunnalleen. Samat laulut ja samat kaskut, joita olimme kymmenet kerrat ennen kuulleet. Mutta tapa olla ja esiintyä oli toinen kuin meidän seurassamme. Varmasti ja hiukan

mahtavastikin puhuen koetti hän vaikuttaa ympäristöönsä ja joi veljenmaljoja alentuvasti kuin vanha setä, joka sallii veljensä poikain itseään sinutella. Ja kaikille hän tarjosi, leikkien pohattaa ylpeästi ja huolettoman näköisesti, kuin olisi ollut tuhat markkaa joutilaita rahoja taskussa. Punssipullo toisensa perästä tuli, oli ja meni.

—Nuoriso! kuului hän heille hokevan,—nuorisoa minä rakastan ... nuoriso on kansa ... pitääkää te aatteen lippua yllä, niinkuin me aikoinamme olemme pitäneet!

Mutta nuoriso oli laulutuulella, ja Anteron täytyi taas heitä johtaa. Laulettiin ja ryypättiin, toisia tuli ja toisia meni, mutta vähitellen alkoi kuulijakunta harveta.

—Elekeehän vielä männä ... minnekkä teillä on semmoinen kiire ... aikoo tässä muutkin tenttierata! koetti hän meneviä houkutellessa, mutta nuorilla ylioppilailla oli vappuna muutakin tekemistä kuin pitää hänelle seuraa. Lopulta ei siihen jäänyt kuin joitakuita ahnaimpia tyhjentyvien pullojen pohjätehtäviä puristelemaan.

Kun me, tehtyämme pienen kävelyn puistoon, palasimme sieltä takaisin verannalle, istui Antero vielä vanhalla paikallaan, mutta uudessa seurassa. Valkolakit olivat poistuneet ja sijaan tullut joitain epämääräisiä olentoja, joista ei voinut sanoa, olivatko ne kauppapalvelijoita vaiko kirjaltajia vaiko joutilaita kyyppareja vaiko juhlimassa olevia käsityöläisiä. He olivat olutpulloineen asettuneet saman pöydän nenälle, jonka ääressä Antero istui ja josta hän nähtävästi oli pyytämättä heidän seuraansa liittynyt. Nämä tekivät pilaa päihtyneestä ylioppilaasta, pitivät häntä narrinaan ja joivat hänen tavaroitaan, joita hän rajattomasti tilasi. Aikansa sitä tehtyään katosivat hekin jättäen Anteron tyhjien pullojensa seuraan.

Menimme häntä houkuttelemaan pois, vaikka vanha kokemus oli tarpeeksi usein sen turhaksi vaivaksi osoittanut.

—En lähe ... en ensinkään ... nyt sitä vasta ryypätäänii. Vippoo mulle viis' markkoo.

—Elä huoli juoda enää ... joko sitten olet kaikki rahasi tuhlanut?

—Jokoko? Jo kai oon, koskei oo kuin viiskymmentä penniä... kyyppari hoi, pullo olutta! Elekee työ minun rahojani surko ... välipä näillä ... ei noita paljon ollukkaan ... männyt on männyttä eikä tule takaisin.

Oli vivahdus katumusta siinä huokauksessa, päihtyneen katumusta, silloin kun häntä alkaa uuvuttaa ja hän taistelee unensa kanssa. Hän tuuskahti eteenpäin ja hänen valkoinen ylioppilaslakkinsa putosi ryvettyneelle pöydälle, lykäten muutamia laseja lattialle. Oikaistuaan itsensä käski hän meitä menemään hiiteen ja tarttui olutpulloonsa, jonka viimeisillä rahoillaan maksoi.

Siihen täytyi meidän hänet jättää, ja siihen hän meistä jäi. Lakki liassa, hänen viimeinen valkolakkinsa, kravatti niskassa, uusi, vaalea palttoo ryvettyneenä ja hartioilta alas valahtamassa, ei mitään enää jäljellä tuosta uudistustaan toivovasta miehestä, joka aamupäivällä oli kaikkine hyvine aikomuksineen liittynyt laulajain jonoon. Aste asteelta oli hän muutamien tuntien kuluessa pudonnut läpi ylioppilaselämänsä kaikkien kehityskerrosten, toveripiirinsä sitä mukaa vaihdellessa, ja nyt hän istui sen alimmassa, istui samalla sijalla, missä viime aikoinaan oli istunut—täydellisen rappion rajalla.

Mutta siitäkin hänet vielä tänä hänen viimeisten toiveittensa viimeisenä vappuna karkoitettiin. Jouduttuaan myöhemmin yöllä yhteen tappelua hakevain merimiesten ja rantajätkäin kanssa, oli heidät ajettu ulos Kaivuhuoneelta, ja kaikki yhdessä he olivat joutuneet poliisin huostaan.

Eikä häntä näkynyt, ei kuulunut kassakokoukseen seuraavana päivänä.

Tutkintopuuhat jäivät, velat jäivät maksamatta, eikä Antero-raukka enää koskaan päässyt voimiinsa viimeisen onnistumattoman ponnistuksensa jälkeen. Äskettäin päätti hän päivänsä tuomarin sihteerinä eräässä kaukaisessa maaseutupitäjässä.

KOULUMUISTOJA.

I. ENSIMMÄINEN KOULUMATKANI.

Se oli viimeinen yö, minkä isän sängyssä hänen selkensä takana makasin. Tunsin siinä valvoessani, kun

muut jo nukkuivat sikeintä untaan, että olen elämäni käännekohtassa ja että huomenna alkaa minulle uusi ajanjakso elämässäni. Niin tietoisesti ja teoreettisesti kuin tuollaisia käännekohtia sittemmin olen ajatellut, en ajatellut niitä silloin. Tunne elämän muutoksesta oli kiinnitetty kaikenlaisiin pikkuseikkoihin.

Ensimmäinen kouluunlähtö on aivan toisenlainen kuin toinen. Lukukauden koulussa oltuaan tietää jo, mitä se on, eikä siinä siis ole mitään uutuuden viehätystä. Ensikertalaisen mieltä sitävastoin kiehtoo ajatus siitä, mitä kaikkea tuon matkan perillä mahtaneekaan olla salattuna. Ei sentään sekään niin paljon pitänyt minua valveilla kuin seuraavat asiat.

Ensiksikin en voinut mielessäni kyllin ihmetellä, että *minä*, tämä pikku ressu, olin yhdellä harppauksella kohonnut veljiäni ja sisariaiini niin ymmärtämättömän ylemmä, että omin päin olin lähdössä kouluun, tuonne kaukaiseen kaupunkiin, ja sinne jäämään. Nyt isän selän takana, pää pienellä lasten tyynyllä, huomenna kuka tiesi missä.

Toiseksi pitivät mieltäni vireillä ne uudet vaatteet, jotka illalla olin nähnyt pantavan tuohon tuolille sängyn päähän.

Jos en olisi pelännyt isän heräävän, olisin kömpinyt ylös koettelemaan, olivatko ne todellakin siinä. Niiden historian minä osasin ulkoa ensimmäisestä luvusta alkaen. Jo toissa kesänä olivat kerityt ne villat, joista tiettiin minulle kouluvaatteet kudottavan. Minä olin itse ollut mukana lamponavetassa, kun tämä toimitus tapahtui. Koko seuraava talvi oli niitä sitten kartattu ja mökkiläisten akoilla kehrutettu. Koko kevään ja kesän paukkuivat kangastuolit äidin ja palvelustyttöjen kamarissa. Hetki oli juhlallinen, kun sarka tuotiin tampista. Mutta korkeimmilleen kohosi jännitys, kun räätäli tuli taloon, otti mitan, otti sen äidin käskystä »kasvun varalta» ja istuutui pirtin pöydälle. Olin aamusta iltaan katsomassa, miten ensin tulivat esiin housut oikein henkselinappeineen, miten kääntökaulusinen takki lakkareineen, joiden luvun itse sain määrätä, ja miten lopuksi liivit, ensimmäiset iässäni. Siinä oli sarja unhottumattomia hetkiä, kun kaikkia näitä koeteltiin. Ja siihen tuli lisäksi kenkäin teko, alushousujen (ensimmäiset nekin!) ompelu, lakki oikein ostolipalla varustettu. Kaikki olivat joutuneet valmiiksi jo paria viikkoa ennen kouluun lähtöä, jonka jälkeen ne olivat kadonneet lukitun aitan orrelle, josta en saanut niitä edes pyhäksikään ylleni.

Mutta nyt ne ovat tuossa tuolini selustimella ja kengät tuolin alla. Ja huomenna saan niihin pukeutua, ja saan pitää niitä joka päivä! Kouluunmeno tuntui siltä, kuin olisin johonkin juhlaan valmistautunut, kuin olisin päässyt »kylään».

En unohda koskaan sitä tunnetta, kun aamulla heräsin siihen, että isälle tuotiin kahvia. Äiti joi sitä parhaillaan vuoteensa laidalla istuen. Huomasin, että tarjottimella oli vielä kolmaskin kuppi. Kenelle? Minulle, *minulle* se oli! Eikä ollut pieni pikkuruinen lasten kuppi, vaan noita isoja, jotka aina olivat eri hyllyllään astiakaapissa, mistä niitä ei otettu esille muulloin kuin silloin, kun tuli hyvin harvinaisia vieraita. Minua käskettiin ottamaan kaikkia leipälajeja: korppua ja pehmeätä leipää, piparkakkua, hirvensarvea ja sokerileipää ... jos en jaksaisi syödä kaikkia yhdellä kertaa, saisin pistää loput taskuun matkaeväiksi. Ei olisi minua enää ihmetyttänyt, jos isä piippuun pistäessään olisi minuakin kehoittanut panemaan tupakan.

Nyt seurasi pukeutuminen uusiin vaatteisiin. Ennenkuin se sentään sai tapahtua, pesi äiti vielä silmäni ja kampasi pääni. Oli itku herahtaa meiltä molemmilta, kun äiti sanoi: »Nyt se taitaa viimeisen kerran kammata». Vaan kynnel kuivui ainakin minulta lähteisiinsä, kun alkoi pukeutuminen. Kappale kappaleelta otettiin vaatteet tuolilta, missä ne olivat siroasti käännettyinä, tuoksuen vielä silitysrautaa. Ensin housut, jotka äiti pani nappiin,—ja tiukat olivat napinlävet, niinkuin pikilangalla ommellut. Sitten liivit, joiden taskussa ei ollut vielä kelloa, vaikka vitjat oli, punaisen matkakirstuni avaimen vitjat, kirstuni, joka on siitä päivästä tähän päivään saakka minua matkoillani seurannut. Lopuksi tuli nuttu, jonka olisin tahtonut auki jättää, mutta jonka äiti lukitsi kiinni sen suurilla luunapeilla, joita eivät silloiset sormivoimani kyenneet auki saamaan—oi, jospa olisivat vastaisten nuttujen napit olleet yhtä tukevaa tekoa!

Ja niin on nyt »lyseolainen» valmis; Hän seisoo siinä kuin ritari haarniskassa, melkein voisi heittäytyä kankeitten varustuksiensa varaan. Hihat ovat pitkät, niin että tuskin sormenpäitä näkyy, kaulus kankea, niin että pää vaivoin kääntyy, lakki niin syvällä, että se melkein korvien varassa lepää. Hän seisoo pihamaalla varhaisena, kylmänä elokuun aamuna, kun hieno kuura kattaa rappusia ja portaita ja kattoja, kun usva nousee tyyneltä järveltä ja rantaniitylle leviää, kun palokärki huutaa petäjikössä tuvan takana ja sillalta kuuluu varhaisen matkamiehen hevosen kavioiden kopse.

Liiterin edessä ovat jo matkarattaat, täyteen sälytettyinä eväskirstuja, matkalaukkuja ja hevosen ruokaa. Renki antaa rattaille vielä viimeisen voitelon. Paksu, koivuinen tanko on työnnetty akselin alle, ja sitä kannattaa laudanpää, niin että pyörän voi ottaa irti ja voidella karan, jonka tehtyä se pannaan muutamia kertoja kiertämään, kunnes maahan laskettuna tupsahtaa pehmeään hiekkaan.

Matti katsahtaa päin ja kysäisee:

—Nytkö sitä viedään kouluun?

—No nyt!

—Miksikä sitä koulitaan?

—Papiksi.

—Eikö ole ikävä kotoa lähteä?

—Lysti toki on.

—Elähän sano, jos vielä itket.

—Itse itket ennen.

Ruuna tuodaan tallista, musta ruuna, kaikkien kotoisten muistojen valoisa keskus. Se on pyöreä kuin makkara, kauroilla täytetty, tiukka kuin säkki. Sitä ei »pyöräytetä» aisoihin, se kammetaan niihin taitavasti kuin kangella vääntäen; nostaa ensin yhden jalkansa sisään, sitten toisen, ja astuu ainaisen tapansa mukaan aisalle, mutta suoriutuu siitä kuitenkin, niinkuin on satoja kertoja suoriutunut. Sitä huolta, millä se valjastetaan! Isä sovittaa toista rahetta renkaaseen. Matti toista; minä itse pitelen riimua, joka kuitenkin otetaan minulta ja kiinnitetään paikoilleen silojen oikeanpuoliseen suitsirenkaaseen.

Rappujen eteen ei ole ruunaa minun muistini aikaan ajettu kuin yhden ainoan kerran: silloin, kun piispa lähti pappilasta. Se, joka aikoo mukaan, tulkoon siihen, missä ruuna rattaineen seisoo kärryliiterin edustalla. Siitä se on tottunut lähtemään, ja siitä se osaa.

Mutta ei se lähde, ennenkuin on lähde, tietää tarkoin, milloin sen aika on tullut. Ei katso taakseen, mutta tuntee, kuinka isä ja minä kärryihin kiipeämme, kuinka loimi kääritään jalkojen ympärille, kuinka isä täyttää piippunsa ja raapaisee tulta, vetää rukkaset käteensä ja ottaa ohjakset. Silloin se nyhtäisee, kallistaa kärryjä sen verran, että rattaat solahtavat vanhaan jälkeensä—ja niin sitä lähdetään.

Entäpä jäähyväiset? Ne heitetään melkein huolettomasti, ilman tunteellisuutta, ei siinä huudeta eikä heiluteta, veljet ja sisaret seisovat portilla, sanovat: »Nyt se menee!», mutta äiti seuraa vielä mukana, villahuivi hartioilla, silmät hiukan punaisina ja leuka vähän väristen, kurkottaa vielä viimeisen vehnäkakun palttoon taskuun ja jää kujan suuhun, missä maantie alkaa, routainen maantie, jossa ratas kolajaa ja posket siitä niin somasti tutisevat.

Sinne jää koti, sinne äiti—ihme kyllä, ilman suurempaa surua ja kaipausta. Ei ymmärrä lähtevä, miksi äidin silmät vettyivät. Ei ymmärrä vielä, mistä lähti ja minne menee.

Kohta tulevat kuitenkin äiti ja koti korvauksensa saamaan. Mutta selonteko siitä ei kuulu tähän kertomukseen.

II. TULO KOULUKAUPUNKIIN.

Siinä sitä nyt sitten ajaa kolisteltiin isän kanssa routaista tietä. En muista, milloin ruuna juoksemaan rupesi, mutta siitä olen varma, että jos se ei ensimmäisessä alamäessä olisi siihen itsestään ryhtynyt, ei sitä siihen käskettykään olisi. Aikaa oli otettukin taipaleelle yhtä paljon kuin evästä. Siihen aikaan ei ollut maailmassa puutetta kummastakaan—mikä ne nyt sitten myöhemmin lienee niin vähiin kuluttanut? Kaksi päivää oli näet varattu kymmenen penikulman matkaa varten.

Niin kauan kuin kuljettiin tuttuja seutuja, niitä, joihin maailmani oli tähän saakka ulottunut, s.o. siltaan saakka, puoli penikulmaa tuolle puolelle kirkon, oli mielen virkineenä tuumiminen, mitä ne nyt ajattelevat kaikki ne, jotka näkevät minun kouluun ajavan. Vastaan tulevien ja tupiensa edessä seisovien tuttujen silmistä en tosin voinut mitään päättää, mutta siihen nähden, mitä minä itse olisin heidän sijassaan ajatellut, ajattelivat he aivan varmaan näin: »Tuossa sitä pappilan Kustia nyt viedään kouluun. Itsepähän on nyt kirkkoherra viemässä. Ruunallapahan ajavat. Onpahan ne häkkikärryt ja kakkulasilat.» Ja ennen kaikkea: »Onpas Kustilla kaksinappirivinen palttoo ja uusi lakki.»

Samalla ei pieninkään esine tutun matkan varrella jäänyt huomaamattani ja mieleeni painumatta. Jokainen tien käänne, jokainen talo ja talon huone tiepuolessa, aidat, veräjät, miltei aidanseipäätkin syöpyvät muistiini. Näen vieläkin, kun tuota matkaa ajattelen, ison pappilan riihen savureiän ja siitä

tupruavan savun; tunnen sieraimissani kuivavien lyhteiden hajun; näen sian, joka riihen edessä pehkuja tonkii;—sitten näen kirkon, jonka harjalla oleva tuuliviiri näyttää etelään, ja muistan ajatelleeni, että sieltähän näet eilen oli tuuli;— hautausmaan muutamassa koivussa alkavat lehdet jo kellastua; maantien varressa olevan kauppapuodin ovi on vielä kiinni ja uutimet ruununvoudin talon ikkunoissa, mutta itse on herra kamreeri jo noussut ja nuuskii aamuilmaa puutarhassaan.

Noista huomioista, jotka ovat iäksi päiväksi imeytyneet veriini, herään ruunan jalan kopseeseen, kun se siltaa juoksee. Siitä alkaa minulle »uusi maailma». Olen sitä jos jonkinlaiseksi kuvitellut, mutta huomaan ihmeekseni, ettei maailma sillan toisella puolen ole sen kummempaa kuin toisellakaan,—huomio, jonka sittemmin olen tehnyt monen monta kertaa, jälkeensäkin kaikenlaisten rajain yli siirtyessäni. Se on tavallaan ensimmäisen mielikuvani häviö.

Olin luullut siellä olevan suuria, maalattuja taloja, korkeita mäkiä, leveän maantien; mutta talot ovat entisten näköiset, mäet mitättömät ja maantie kuin maantie. Kirkas aamuvalaistuskin on poissa ja päivä mennyt harmaaseen pilveen. Sellaista on sitten koko päivä. Sähkölankapylväs toisensa perästä jää taakse, minun jaksamatta niistä kovin kauan lukua pitää. Minua alkaa uuvuttaa, kohta ei mieleni mihinkään teroitu, ja ensi kerran elämässäni minä tunnen omituisen tyhjyyden ja turvattomuuden tunteen, joka alkaa sormenpäistä ja varpaista, kulkee selän kautta hartioihin, asettuu nenänpäähän ja löytää viimein, niinkuin olisi sitä etsinyt, sydämen, johon tuntuu asettuvan väkisin kuin varpunen pääskysen lämpimään pesään. Se on aivan uusi tunne, ja se ottaa niin voimakkaasti valtaansa, että minulla koko matkastani oman pitäjän rajalta koulukaupunkiin on vain hyvin hämärä muisto. Oltiinhan sitä yötä, käytiin joka kolmannen peninkulman päässä hevosta syöttämässä, ja tosinhan tutut eväät ja se kodin tuoksu, joka niistä levisi, vielä vähän lämmittivät. Mutta sitä mielen pyylevyyttä, joka oli aamukahvin juotua ollut kotoa lähtiessä, ne eivät saaneet hereille. Isäkin tuntui niin vieraalta, niin pienentyneeltä, niinkuin omasta itsestään haihtuneelta. Ei häntä minun mielestäni syöttöpaikoissa kohdeltu niin kuin olin omassa pitäjässä tottunut näkemään häntä kohdeltavan. Ei tulla haastattelemaan, ei tuoda pyytämättä kahvia, ei tarjota ruokaa, ja muutamassa ei tunnetakaan. Ja kaikesta siitä alkoi minulle selvitä, mitä on vieraalla maalla olo ja mitä on koti-ikävä.

Se tunne juurtui jo, vaikkei vielä päässyt versomaan. Sillä kun oli päästy sydänmaan taipaleen poikki ja alettiin lähestyä kaupunkia, olivat nähtävät sentään niin uudet, että ne sen hetkeksi tukahduttivat. Eikähän se ihme ollutkaan, kun viimeisellä taipaleella oli kuljettava niin ihmeellisen paikan yli kuin on lossipaikka. Kärryt ja ruunakin olivat vietävät yli suuren selän. Ruuna näki tämän ihmeen ensi kerran elämässään niinkuin minäkin. Hän teki tenän, pisti jalkansa seipäiksi, oikaisi päänsä ja kaulansa ja antoi vetää. Sitä sekä vedettiin että työnnettiin, lopulta hosuttiinkin, mutta yhtä liikkumattomana seisoivat ruuna laiturilla. Lossimiehillä oli kuitenkin keinonsa, heittivät vaatteen pään yli, ja kun ruuna luuli häntä pois vietävän ja tallin kynnyksen yli astutettavan, olikin hänet astutettu proomuun ja sidottu lujasti tuhtoon kiinni. Hän tointui pian, pörhisti kerran korvansa ja alkoi sitten syödä. Minä en niin pian tointunut. Minusta oli tämä hevosen kärryissä purjehtiminen niin satumaista, ettei sen muiston voiman voittanutta ole matkamuistelmassani ainoatakaan toista enkä luule tulevankaan. Unohdin minä senkin, että kohtahan saan nähdä kaupungin.

En ollut koskaan ennen kaupunkia nähnyt. Kertomusten mukaan oli siitä oma laatimani kuva mielessäni.—Minkälainen on kaupunki? olin kysynyt. —Se on semmoinen, oli minulle vastattu, että on puotia puodin vieressä ja taloja talossaan kiinni, katu vain väliä.—Kuvitteluni lähtökohdaksi olin ottanut kirkonkylän kauppiaan ja hänen talonsa. Sellaisia puoteja ja taloja olin sijoittanut kahden puolen maantietä niin pitkälle kuin tietä riitti. Ja kun taas rattaille noustuamme ja ajamaan lähdettyämme vähitellen alkoi maantien varteen ilmaantua taloa talon viereen, olin minä varma siitä, että nyt sitä ollaan kaupungissa. Ja siellähän oltiinkin, siinähän se oli, kun harjun päälle oli noustu. Mutta ei se sentään mielikuvaani vastannut, kun sen näin. Kun näin katot katoissaan kiinni, piiput kuin aholla mustat kannot, oli minusta kuin eräs kaikkein aikaisimman lapsuuteni kuvittelumuistoista olisi tuossa toteutunut. Joka kerta kun ajoin kotoa pois ja tien varressa olevat talot vilahtivat jällelle päin, kuvittelin minä, että ne kokoontuivat sinne, mistä olimme lähteneet, kirkon ympärille. Kun taas palattiin samaa tietä, purkautuivat talot samassa järjestyksessä takaisin. Sentähden niitä ei sitten näkynyt kirkon ympärillä, mutta jos olisi varkain jotain toista tietä kiertänyt kirkolle, olisivat ne ehkä siellä olleet. Mutta nythän ne olivat tuossa kaiken maailman talot korkean, valkean kirkon ympärillä!

Se nyt oli tuollainen ajatus yhtä pian haihtunut kuin syntynytkin, ja kohtahan tulin huomaamaan, että talot pysyivät paikoillaan. Mutta koulumuistojeni omituisuuksiin tämä kuvittelu kuuluu ja johtuu yhä vieläkin mieleeni joka kerta, kun ajan maantietä myöten kaupunkiin.

Ajoimme tullista sisään ja melkein läpi kaupungin asuntoomme. Katu kulki korkealla, niin että huoneet olivat kuin maantienojassa. Oli silloin ja on vieläkin minulle arvoitus, miksi niin oli, mutta niin on yhäkin vielä useimmissa pikkukaupungeissa. Pihamaa, johon ajoimme, oli pellon tapainen, jossa kasvoi kukkia ja potaattia. Vastaa tuli meitä ottamaan kaksi vanhaa neitiä, joiden huostaan tiesin tulevani uskotuksi. Sill'aikaa kuin toinen jäi isälle tallia näyttämään, otti toinen minut haltuunsa ja vei

huoneeseen. Kuljettiin ensin pienen keittiön kautta, tultiin pieneen saliin, jossa oli jonkunlainen lankkaus—minun tuleva asuntoni, kuulemma—ja kun siihen oli palttoonin riisuttu, niin sitten vietiin pienempään kamariin. Siihen minä istahdin, töksähdin käskemättä ensimmäiselle tuolille ja olin niin täydellisesti typertynyt, etten saanut sanaa suustani, en ainoatakaan ajatusta irralleen. Olin kuin kivettynyt.

En siihen tunnelmaan, jonka vallassa olin, osaa vieläkään täysin selvää syytä löytää. Luulen, että se kuitenkin oli seuraavista aiheista kokoonpantu: isä on ulkona, ja minä olen täällä ... niillä on, noilla molemmilla, silmälasit, joiden yli katsovat, ja pitkät laihat sormet ... niillä ei ole huivia kaulassa eikä palmikkoa niinkuin äidillä, vaan kaulus niinkuin herroilla ja tukka käärössä pään päällä ... ne puhuvat ruotsia ja kutsuvat isää »herr pastorn» ... vaikka minä sanoin olevani Kusti, kutsui tuo, joka äsken oli tässä, mutta joka nyt kalistelee kuppia toisessa huoneessa, minua Gustafiksi ... ja tähänkö minun pitää jäädä asumaan, yksin heidän kanssaan, kun isä lähtee pois ... ja tämäkö nyt on se kaupunki, jonne olen niin halunnut?

Se pengoskelee pääskyn pesässä tuo varpunen. Olen nielaissut sen höyhenineen päivineen, se raapii ja nokkii ja tekee kipeätä. Jos ei isä enää tulekaan, kun noin viipyy ... jos en enää milloinkaan täältä pääse, kun panivat ovenkin kiinni, ja nyt supattelevat toisessa huoneessa...

Jos en olisi samassa kuullut isäni tulevan toiseen huoneeseen, olisin pullahtanut kohti kurkkuani huutamaan.

Mutta sen minä olin ennättänyt päättää, että tänne minä en jää, en vaikka—tappaisivat.

III. ERO ISÄSTÄ.

Mikä se on, joka tekee nuoren koululaisen ensimmäiset koulupäivät niin ikäviksi ja hänen olonsa niin turvattomaksi? Eiköhän se liene sama tunne, joka niin raskaasti painaa asevelvollisen sotamiehen mieltä, kun sinelli ensi kerran hänen hartioilleen heitetään ja hänet riviin pistetään? Hänestä on, niinkuin hän olisi persoonallisuutensa menettänyt, muuttunut yksiköstä nollaksi, jolla ei itsellään ole mitään arvoa. Ei kukaan häntä tunne eikä tunnusta, ei tiedetä, mitä hän on ja mitä merkitsee.

Mitäs nyt tuollainen pieni koulupoikapahanen sitten merkitsisi?

Mutta on hänellä jo hänelläkin pikku persoonallisuutensa. On hän jo kotonaan tottunut jotain olemaan ja jotain merkitsemään, varsinkin jos hän on lapsista vanhin. Hän on huomannut vanhempainsa häntä tarkoittavat hommat, veljiensä ja sisariensa silmissä hän on nähnyt kasvavana, kuta enemmän kouluun lähtö lähenee, ja kylän lasten karkeloissa hän oli aina johtaja. Pappilan Kusti on sanalla sanoen ollut henkilö, joka jo jossain on näkynyt.

Luokalla, monen kymmenen pojan joukossa, ei hän enää ole Kusti eikä kukaan. Hän on joku epämääräinen Strömmi tahi Bergi, häntä mainitaan sukunimeltä, johon ei ole tottunut. Minä säpsähdän minulle oudon sukunimeni kuultuani, se on kuin tynnyri, joka kerran ehkä tulee miehen toimista täyttymään, niin että sen omakseen tuntee, mutta joka nyt vielä on tyhjä ja kumiseva.

Seisomme rukoussalissa, jonne meidät on käytävistä ajettu kuin lampaat. Olemme kaikki uudispojat vielä vieraita toisillemme emmekä ole saaneet mitään rintamaa muodostetuksi noita luokalle toiseksi vuodeksi jääneitä vastaan, jotka heti ovat anastaneet päällikkyyden ylitsemme. Ne käskevät ja komentavat meitä, ja arvelematta me tottelemme. Sillä välin he eivät ole meitä näkevinäänkään. Olemme mielestämme kuin alempia olentoja. Opettajat tuolla kateederin ympärillä ovat kaikkien suuruussuhteiden ulkopuolella. Ne ovat osaksi hirviöitä, joista on jo kuullut mitä kamalimpia kertomuksia: se pieksää, tuo kuuluu lyövän korvalle, tämä tukistaa, mikä ärjyy, mikä antaa arestia; osaksi he ovat samalla kuin puolijumalia, joiden lepyttämistä, mielittelemistä, imartelemista pikku pää jo mieltii, tuntien vaistomaisesti sen tarpeelliseksi. Isä, joka muutamien muiden isien kanssa seisoo tuolla ovensuussa, on taas kuin pienentynyt, kokoon kutistunut, on totinen ja vähän aran näköinen niinkuin eilenkin, kun käytiin rehtorille ilmoittautumassa. Olimme jo heittäneet hyvästimme koulun portilla, ja niin pian kuin hän oli rukouksissa ollut, sanoi hän menevänsä asuntoon valjastamaan ruunaa ja lähtevänsä.

Rukouksen aikana ja rehtorin lausuessa tervetuliaissanoja katoa hetkeksi arkuus ja pelko. Ihmetyttää, että tuo ankaran näköinen, tuimakatseinen mies voi niin lempeästi puhua. Ensi kerran kuulen minä mainituksi isänmaan, jolle meidän on kunniaa tuottaminen siten, että ahkeroimme itsemme miehiksi ja kunnan kansalaisiksi. Vaikken sitä silloin käsitätäkään, jää se kuitenkin mieleen, ja muistan minä aina vastaisuudessa, kun käsitys isänmaasta jo on selvinnyt, nuo sanat.

Rukouksen loputtua, kun palataan luokalle, on isä kadonnut. Tunnen siitä, että nyt olen jätetty tänne

oman onneni nojaan, on ainaiseksi yhdistynyt muistoon siitä omituisesta hajusta, joka on luokkahuoneessa, missä on uusia, vasta petsatuita pulpetteja. Vielä monien vuosien päästä, kun satun jolloinkin kouluhuoneeseen astumaan, kouristaa tuo muisto sydäntäni. Se on muuttunut minulle kuin vertauskuvaksi jostain surkeasta ja turvattomasta, jostain hyljätyn tunteesta. Paitsi isän katoamista näkyvistäni vaikuttaa tähän vielä se, mitä luokalla tapahtuu. »Vanhat pojat» ovat päässeet valtaansa käyttämään. Suurella melulla ja mahtavuudella ajetaan meidät »uudispojat» pulpetteihimme kuin pariin. »Paikoilleen!» huutaa priimus. Joku nuorista ei heti tottele. Käydään käsiksi, hän saa sysäyksen selkäänsä, ja kun hän vastustelee, helähtää korvapuusti: vastustus on tukahdutettu kapalossaan. Minä ainakin istun kuin tuomittu uskaltamatta kupeelleni katsahtaa. Tavattoman äitelä tunne täyttää rinnan: tunne siitä, että on oikeudeton ylivoimaa vastaan, että milloin tahansa saattaa joutua noiden rotevien, voimakkaiden miesten rusikoitavaksi.

Opettajat alkavat toinen toisensa perästä saapua luokalle antamaan läksyjä huomiseksi. He nimittävät kirjoja, jotka ovat ostettavat, mutta joiden nimiä en kuule. Jokaisella täytyy välttämättä olla se ja se kirja. Se sanotaan kuin rangaistuksen uhalla, ja sitten menee hän, ja sisään tulee toinen, puhuen jostain vielä oudommasta kirjasta. Muuan uudispoika, jonka rohkeutta en voi käsittää, uskaltaa nousta kysymään, mikä kirja se oli. Hän saa ankaran käskyn olla vaiti ja kuunnella vasta tarkemmin.

Mutta eniten kaikesta säikähdyttää minua se, mitä tapahtuu vierustoverilleni. Hän on pieni, pyöreä palleroinen, tukka aivan valkoinen, posket punakat ja suu ja silmät asuvat naurussa. Latinanopettajan luokalta lähtiessä avaa hän pulpettinsa kannen ja pudottaa, onneton, sen suurella pauhinalla kiinni. Opettaja kääntyy takaisin ja kysyy vihaisesti, kuka siellä elämoi. Hän tulee toverini luo, katsoo häntä vähän aikaa ja sanoo sitten hänen pystyä tukkaansa kourasten: »Tuhma pässi ... pököpää ... potattinaama.» Kaikki vanhat pojat rehahtavat nauramaan, ja kun opettaja, tyytyväisenä sukkeluuteensa, on mennyt, huudetaan pojalle: »Potattinaama, potattinaama!» ja tullaan häntä survimaan. Mutta minä ajattelen, että olisihan minullekin voinut tapahtua sama vahinko—ja kukaties jo huomenna tapahtuukin.

Me olemme saaneet läksymme, ja koskena kuohuen karkaa poikajoukko alas pihalle. Ei siinä ole tilaisuutta pysähtyä eikä taakseen katsoa. Vastustamattomasti täytyy vain seurata mukana. Vasta kadulle päästyä saattaa itse määrätä kulkunsa.

Mutta samassa, kun tunnen olevani vapaa, muistan minä sen, minkä hetkeksi olin unohtanut, muistan, että isähän on mennyt. Samassa herää minussa toivo, että ehkä hänet vielä asunnostani tavoitan, kun oikein riennän. Ei, hän on jo lähtenyt, tuoss' ovat jälet, jotka kääntyvät tulliportille päin. Katsahdan pihaan. Toinen tädeistä kävellä tuippailee siellä rappusten edustalla, toinen seisoo jotain toimien kukkasmaassa. Heidät nähtyäni en minä enää hetkeäkään epäile. En ymmärrä vielääkään, mistä minä saan sen päättäväisyyden, mutta ei minulla voi tällä hetkellä enempää kuin koiralla, joka on isännästään haihtunut, olla puhuttakaan muusta kuin yhdestä ainoasta: lähteä isäni jälkeen. Ja siinä toivossa, että hänet lossipaikalla tavoitan, nakkaan minä kirjani portista pihaan ja ojennan suoraa katua pitkin ulos kaupungista.

Juoksen, minkä jaksan, toivoen joka tien käänteessä näkeväni tutut kärryt. Kiinnitän kulkuani joka kerta, kun tämä toivo pettää. En pane merkille mitään ympäristöstä, en kiinnitä huomiotani vastaantulijoihin enkä mihinkään muuhun kuin tarkoitukseni saavuttamiseen. On siinä tienhaaroja, mutta en hetkeäkään ole epätietoinen siitä, minne minun on meneminen.

Vasta sitten, kun olen tullut lossipaikalle, tunnen minä seudun, muistan nähneeni sen kerran ennen. Se kai tuli siitä, että herään huumauksestani nähdessäni, että olen myöhästynyt.

Minä olen näet myöhästynyt. Isä on jo ehtinyt nousta lossiin, ja tuolla ne jo puoliselässä laskevat täysissä purjeissa toista rantaa kohden, valkoinen kaurasäkki paistaen kärryjen takaa, jotka kirkkaassa ilmassa vettä vasten korkealla komottavat.

Menettelen aivan niinkuin menettelee koira tällaisessa tilaisuudessa: lähden juoksentelemaan rantoja pitkin ja tulen pienoiseen niemeen, josta näyttää olevan vähän lyhempi matka menevien luo. Ja siinä minä huutamaan, ulvomaan niin paljon kuin suinkin ääntä irti saan.

Vaan isä ei minua kuule: airo siellä nousee ja laskee, purje seisoo pullollaan ja poistuu järkähtämättä, kunnes katoaa ensin saaren suojaan vähäksi aikaa ja sitten kokonaan niemen taa.

Mutta talosta on kuultu huutoni ja nähty liikkeeni. Isäntä tulee kyselemään, kuka olen ja mitä parun. Sanon tahtovani mennä isän kanssa kotiin, vaadin häntä viemään minut yli tai antamaan venhettä.—Taidat olla, poika, niitä jokasyksyisiä karkulaisia, sanoo hän ja katselee minua vähän aikaa epäilevin silmin.

Sitten hän valjastaa hevosen, nostaa minut rattaille ja ajaa kaupunkiin.

UNHOLAAN.

—Työnnä ulos, sanoi hän ja tarttui peräsimeen, samalla tiukoittaen peräpurjeen nuoraa, niin että venheen kokka kampeutui pois laiturista. —Hyvä on!—Ja jos nyt tahdot olla niin erinomaisen rakastettava, että kiinnität halkaisijan nuoraa... Kiitos!—Ja nyt saat tulla tänne niin likelle minua kuin tahdot—jos vain tahdot.

—Jahka ma järjestän hapseni ensin.

Ne olivat joutuneet melkein hajalleen, hänenkin puuhatessaan purjeiden nostossa. Kun hän ei muuten saanut palmikkoa mieleisekseen, levähytti hän sen kokonaan auki päänsä heitolla ja alkoi sitten sitoa sitä päällelleen, pieni olkihattu hampaissaan.

—Nyt on skandaali täydellinen ... vaan eipähän se liene ensi kerta.

—Mutta huomenna vasta myrsky nousee, kun tulee tiedoksi, että olemme menneet kahden kesken merelle purjehtimaan ja sinne yöpyneet.

—Mutta emmekö sentään mene liian pitkälle?

—Jos sinua kaduttaa, niin voimmehan kääntyä jo tuolta salmesta takaisin niinkuin aina ennenkin.

—Ei, ei, sinun täytyy kerrankin viedä minut ulos aavalle merelle, niinkuin olet luvannut.

—Vaan jos tyyntyy paluumatkaksi, emmekä pääse illaksi kotiin?

—Niin tyyntyköön sitten!

—Et välitä enää siitä, mitä ihmiset sanovat?

—En välitä! sanoi hän, ja saatuaan hiuksensa paikoilleen painoi hän päättävästi hatun päähänsä.— Eihän meillä oikeastaan ole heidän kanssaan mitään tekemistä.

—Mutta heillä on sitä enemmän meidän ... minä olen varma siitä, että kaikki kiikarit kaupungista, kylpylaitoksesta ja huviloista ovat tällä hetkellä meihin tähdätyt. Ja kun olemme ulkona salmesta ja heidän näkyvistään, lähettävät he jonkun luotettavimmistaan pitämään meitä silmällä tuolta näkötorjasta.

—Sinä laskettelet missä on kiikari?

—Kajuutassa.

He olivat poistuneet rannasta, ja purjevenhe, pieni, katettu kutteri, kiiti hyvää sivutuulta pois kylpylaitoksen rannasta. Kylpylaitos oli hiekkarantaisen niemen nenässä, ja loitompana lahden pohjassa oli petäjäisen harjun rinteellä pienoinen kaupunki, jonka ylitse näkyi suuri lippu liehumassa näkötorjin huipulta.

—Ei, mutta todellakin!

—Näetkö mitä?

—On niinkuin sanoit ... meitä kiikaroidaan. Se punaliinainen rouva seisoo kylpyhuoneen parvekkeella ... nyt tulee siihen se hänen aina sinihameinen tyttärensä ja ottaa äidiltä kiikarin ... nyt tulee siihen muitakin.

—Minä heilutan heille hattua!

—Ei, mutta se on mainiota ... ne eivät vastaa ... ovat loukkaantuneita ja menevät pois ... tämä on todellakin verratonta!

—Olisit kuullut, millä pisteliällä äänellä tuo rouva virkkoi minulle äsken vastaantullessaan: »Vai niin, *herrasväki* menee purjehtimaan». ja jos minä jäin häntä vielä hetkeksi puhuttelemaan, olisi hän syytänyt neuloja kielensä kärjestä silmilleni.

—Minä tapasin hänen tyttärensä, tuon sinisen, joka on sinuun niin ihastunut ... hän enää tuskin tervehtii minua. Hän sääliitti minua niin, että olin vähällä pyytää häntä mukaan.

—Minua eivät sääliittä ollenkaan ne herrat, jotka saavat turhaan odottaa sinua tämän illan tanssiaisiin.

—Se on totta ... tänäänhän on suuret tanssiaiset kylpyhuoneella ... minä olin luvannut pois kaikki franseesini jo aikoja sitten. Nyt se on lopullisesti lopussa. Jos aiomme maineemme pelastaa, ei meidän auta nyt muuta kuin kaikkien rauhoittamiseksi julaista kihlausemme aivan ensi tilassa.

—Me julkaisemme sen jo tänään ulkona meren selällä tiiroille ja kalalokeille, kutsumme tuulet todistajiksi ja laineet lemmen airuiksi.

—Sinulla on aina ne aatteesi! Tee, niinkuin tahdot. Mutta juuri sen vuoksi minä pidän sinusta niin paljon, sinä komea poika!

—Istu sitten tähän ... minähän tuskin erotan sinua sieltä purjeen suojusta.

—Minä panen mielummin pitkäkseni tähän ja nojaan pääni polveesi...

Ja hetken kuluttua:

—Onko se siis aivan totta, mitä olet sanonut, että pidit minusta heti kohta, kun minut näit?

—On, niinkuin sanoin, että pidin sinusta *jo ennenkuin* sinut näinkään.

—Se on minusta sentähden niin merkillistä, että minullakin on sama tunne.

Se oli pääsävelenä kaikissa heidän keskusteluissaan, se, kuinka he ikäänkuin olivat aavistaneet kautta koko elämänsä, että he kiertelevät toistensa ympärillä, että piiri yhä pienenee, ettei tarvitse muuta kuin että heidän tiensä kerran maailmassa käyvät ristiin, niin he heti paikalla tuntevat toinen toisensa omikseen.

—Ja kohta kun minä sinut näin,—sanoi hän, joka oli perässä, sille, joka päättään hänen polveensa nojasi—kohta maihin astuttuani ja tultuani kylpyhuoneen verannalle olin minä selvillä itsestäni ... ja minä olin vakuutettu, ettei voisi olla sitä sidettä, jota en olisi ollut valmis katkaisemaan ottaakseni sinut omakseni.

—Sinä teitkin kaikenlaisia tuhmuuksia jo tuttavuutemme ensi päivästä alkaen. Aivan omin lupisi anastit sen herran paikan, joka istui vastapäätä minua yhteisessä ruokapöydässä. Kerran päästyäsi seuraani et siitä eronnut koko siksi päiväksi, etkä seuraavaksikaan. Vaikea oli haihduttaa sinua yöksikään luotaan. Laiminlöit kaikki sopivaisuuden vaatimukset, veit minut pitkille kahdenkeskisille kävelyille, vaadit minua purjehtimaan ja nousemaan maihin autioille saarille...

—Ja sinä olit kaikkeen siihen suostuvainen, et pannut vastaan puolella sanalla.

—Minä olin sokea ja tahdoton ... olit minut hypnotisoinut.

Siihen tapaan leikkiään laskien he olivat sujuneet salmesta ulos ja lähteneet purjehtimaan sisäsaariston läpi ulkosaaristoa kohden. Sisäjärven luonto muuttui vähitellen meriluonnoksi, maat alenivat, puut harvenivat ja pienenivät, ja lopulta ei ollut kalliollaan kuin mänty siellä toinen täällä, pahasti käpristyneenä, huutaen ikäänkuin apua kaikilta tahoilta, koko olento kuin näännyksissä kauheista ponnistuksista ilman tuntemattomia vihollisia vastaan. Ylpeä, suoraselkäinen kuusikin oli taistelussa olemassaolonsa puolesta saanut muuttua maata matelevaksi katajaksi ja armoa anovana ja nöyryyneenä hiipiä rinteitä ylös.

Meri ja sen yhä enemmän aukenevat ulapat oli saanut heidät vaikenemaan. He istuivat molemmat eteensä katsoen sen omituisen surumielisyyden valtaamina, jonka synnyttää rauhallinen tuuli, venheen säännöllinen nousu ja lasku laineiden mukaan ja tuo kaukainen, yhtämittäinen kohina, joka syntyy aallokon murtuessa ulkokareja vastaan.

—Mitä mietit? kysyi hän, joka istui perässä.

—Mietin sitä, että olisi ainakin jonkinmoinen lohdutus käydä kääpiöksi niinkuin nuo kuuset tuossa saarella, silloin kun se tapahtuu taistelussa suuren meren kanssa. Mutta kutistua vaivaiskoivuksi vetelällä suolla kahden tunturin välissä, se olisi surkeaa. Ja kuka tietää, emmekö mekin kerran saa niin kutistua olojen pakosta ja elämän huolista.

—Eihän sitä tiedä, miten täytyy, ja onhan minunkin jo täytynyt muiden mieltä noudattaa, vakaumuksistani tinkiä ja taipua toisten mukaan ... enhän ole ollut oikein vapaa, oikein riippumaton koskaan ... päinvastoin ... ja se onkin ehkä vain siksi, että minä tänne vieraaseen paikkakuntaan päästyäni ja poissa entisistä oloistani olen tahtonut siitä nyt niin rajattomasti nauttia, olla uhalla kenestäkään välittämättä.

—Sitä et ole ennen sanonut ... enkä minäkään, vaikka laitani on sama ... kenties vielä enemmän kuin sinun.

—Terve, toverini, tervetuloa yhteiseen taisteluun ... me ymmärrämme toisemme päiväpäivältä yhä paremmin! Mutta ei meidän nyt ainakaan vielä ole tarvis sellaisia ajatella ... ja kauan saavat ajaa meitä takaa, saavat piirittää nälällä ja vilulla, ennenkuin antaudumme.

Tuuli pullisti purjeita, kallisti purtta, ajoi sitä hyrskyen eteenpäin viimeisten ulkokarien ohitse ulos aavalle, rannattomalle ulapalle, missä täyteläinen, voimakas tuuli heitti heidät toisen jyrkän aallon harjalta toiselle.

—Kuinka täällä on vapaata ja suurta! Kuinka kaikki äskeiset epäilykseni ja aavistuksen tuntevat tyhjiltä ja lapsellisilta!... Onhan aivan joutavaa, että niitä edes ajattelee ... tuntuu kuin voisi halveksia kaikkea, asettua yläpuolelle kaiken...

—Niin se aina tuntuu täällä loitolla, mutta kun taas käännyimme maihin, lähenemme rantoja ja tunnemme maan tuoksun, meidän selkärangamme ikäänkuin pehmenee, tahtoo veltostua, ja me kietoudumme kuin tuhansiin pieniin rihmoihin, jotka eivät salli meidän paikalta liikahtaa.

He olivat tulleet jo niin kauas ulos merelle, että oli aika kääntyä. Ja kun hän oli ohjannut venheensä ylös tuuleen ja saanut sen käännettyään purjeet taas paikoilleen kiinnitettyksi, virkkoi hän:

—Sen saat kokea, niin pian kuin olemme purjehtineet kaupungin salmesta sisään ... saat ehkä jo tänä iltana.

—Vaan mikä pakko meidän on sinne palata ... ei ainakaan vielä tänään!

—Tahdotko siis todellakin jäädä yöksi tänne, kahden kesken kanssani?

—Tahdon...

—Me laskemme tuon saaren suojaan, nousemme maihin, teemme tulen, laitamme illallisen ... ensimmäisen yhteisen ateriamme ... ja palaamme vasta huomenna.

—Sen me teemme! Voi, voi, sen me teemme!

Hetken kuluttua he olivat saavuttaneet saaren, korkean, kallioisen saaren, jossa ei kasvanut ainoatakaan puuta, mutta jonka pienessä satamassa oli täydellinen suoja kaikilta tuuilta. Venhe juoksi rantaan saakka, aivan kiinni sileäksi hiottuun, matalaan kallioon, he laskivat purjeensa alas, nousivat maihin ja lähtivät tarkastamaan saarta.

Se oli yksi ainoa suuri raunio, joka toisin paikoin kohosi korkeiksi jäiden ja laineiden särkemiksi kiviröykkiöiksi, toisin paikoin silisi hienoksi, tasaiseksi rannaksi. He kiipesivät kivien yli, nousivat korkeimmille paikoille näköaloja ihailemaan, juoksivat kuin leikkivät lapset rantoja pitkin ja ottivat paikan haltuunsa kuin omaisuutensa, kuin jo ammoisista ajoista heitä varten aiotun ja heitä odottamassa olleen uudismaan. Sulaisen väsymyksen vallassa palasivat he takaisin valkamaan venheensä luo, kantoivat maihin evänsä, keräsivät veden tuomia puita nuotioksi, keittivät teensä ja istuivat onnellisina ja kaiken muun muistamattomina rannalla, jota hiljainen maininki huuhteli.

Ajatus oli lähtenyt yht'aikaa liikkeelle, kulkenut ja kierrellyt samaan suuntaan ja puhkesi nyt ilmoille heistä molemmista saman innostuksen ajamana:

—Jos voisimme jäädä tänne ainiaaksi!

—Ja miksemme voisi?

—Mutta kuinka sen voisimme?

—Rakennamme tänne majan, pienen pirtin, vähäisen kesäasunnon!

Kuka oli sen ensiksi ehdottanut, sitä he eivät panneet mieleensä eivätkä tulleet siitä koskaan selville tapausta jälkeensä muistelllessaan.

—Tähän me sen teemme, tälle puhtoiselle rannalle, tulemme tänne joka kesä kuukaudeksi tai pariaksi, irtaudumme kaikesta, unohdamme kaiken...

—Ja kutsumme sen—Unholaksemme!

—Se on mainiota! Jo ensi kesäksi tulemme tänne, emme ota ketään mukaan, emme ilmaise kenellekään piilopaikkaamme ... olemme kuin linnut, joilla on pesänsä erämaassa, jotka silloin tällöin nähdään ihmistenkin asunnoilla, mutta jotka sieltä samassa katoavat kenenkään tietämättä minne.

He puhelivat siitä yhä nousevalla ihastuksella, antoivat kukin vapautuneiden ajatustensa liihoitella

sen ympärillä niinkuin nuo keveät kalatiirat, jotka lakkaamatta heidän ylitsensä lentelivät.

—Oletko nyt tyytyväinen, ettemme palanneet kaupunkiin ja että puoliväkisinkin toin sinut tänne mukaani?

—Olen, olen!

* * * * *

Aurinko laski, meri oli tyyntynyt, ja hiljainen kohina kuului vain hämärästä merestä aaltojen murtuessa kareja vastaan.

—Hyvää yötä sitten! Minä menen nyt kajuttaan nukkumaan.

—Entä minä?

—Sinä saat vartioida aarrettasi tässä lämpöisellä kalliolla, johon valmistan sinulle tilan.

Ja hän meni venheeseen, katosi kannen alle ja heitti sieltä tyyryn ja villaiset vaipat rannalle.

—Enkö minäkin saa tulla sinne? Enkö saa?

—Et saa, et vielä.

Hän näki hänen uudelleen katoavan kannen alle, näki hänen sytyttävän siellä tulen ja vetävän uutimet pienten, avattujen ikkunain eteen, kuuli hänen riisuutuvan, panevan levolle ja sammuttavan tulen. Ja hän luuli hänen jo nukkuvan, kun valkoinen, kaunis, kyynänpäähän paljastettu käsivarsi pisti ulos ikkunasta ja viittasi hänelle:

—Hyvää yötä, armaani!

Toinen painautui pitkälleen veden silittämään kallion lomaan, kuunnellen vielä kauan meren taukoamatonta, hiljaista kohinaa, katsellen taivaalla tuikkivia tähtiä ja etäisten majakkain tulia, ja ajatellen onneaan, jonka hänkin oli viimein voittanut, osaamatta sitä enää odottaakaan.

HÄTÄ.

Und hüte deine Zunge wohl,
Bald ist ein böses Wort gesagt!

———
———

Die Stunde kommt, die Stunde kommt,
Wo du an Gräbern stehst und klagst.

F. FREILIGRATH.

Luulinhan tätäkin ennen tietäväni, mitä hätä on ja mitä kuoleman kamala pelko. Olinhan ollut junassa, joka huuti hätäänsä yhteentörmäyksen pelossa, ja olin huutanut mukana;—olin varman häviön tunne rinnassani maannut laivan kannen alla, jota myrsky nakkeli kuin kaarnan kuorta kuohuvien karien keskessä;—olin kokoon kyyristyneenä joka hetki odottanut, että ukkonen iskisi minuun, niinkuin se juuri oli iskenyt edessäni olevaan honkaan ja pirstonnut sen;—enkä kuitenkaan ymmärtänyt, mitä oikea hätä on.

Nyt sen tiedän. Se on kamala, hirvittävä tunne, pahempi kuin ilkein painajainen. Vapisen vielä joka jäsenessäni siitä äsken herättyäni.

* * * * *

Istuin pöytäni ääressä ja kirjoittelin. Työ oli omasta mielestäni hyvinkin tärkeitä, ja ainakin vaati se sillä hetkellä kaiken huomioni, niin että minua hermostutti kaikki, mikä minua häiritsi.

Ulkona pihamaalla avonaisen ikkunan alla leikitteli ja telmi pikku poikani naapurin pojan kanssa. Huusin heille vähän kärsimättömästi, että olisivat hiljaa. He vaikenivat ja poistuivat huoneiden taa, josta vain silloin tällöin kuulin heidän helakat äänensä. Sieltä saakka vaikutti se minuun miellyttävästi,

ja minä olin tyytyväinen siihen, että lapsi kuitenkin oli kuuluvissani. Täytinhän nyt samalla tehtäväni pitää pienokaista silmällä, minkä olin saanut toimeksi pois matkustaneelta vaimoltani. Ja minä jatkoin työtäni.

Pian olivat poikaset kuitenkin unohtaneet kieltoni ja olivat siinä taas kahta vertaa kirkuvampina. Hypähdin ylös jotenkin vihaisesti: »Menkää tiehenne siitä! Mitä pitää minun tekemän, että sinä kerrankin tottelet, poika!»

Lapset näyttivät nolatuilta, eivät osanneet paikaltaan liikahtaa, ja vasta kun minä olin poistunut ikkunasta, kuulin heidän vetäytyvän nurkan taa. En kuullut enää heidän ääntään enkä huutojaan loitompakaan. Hyvä, että viimeinkin herkesivät! En kuitenkaan ollut niin levollinen kuin koetin olla. Työni touhussa en sitä sentään sen enempää mieleeni painanut. Hiljaisuus oli ympärilläni täydellinen, ei mikään minua enää häirinnyt.

Kuinka kauan lienenkään istunut ja kirjoittanut, kun heräsin työni huumauksesta omituiseen, epämääräiseen tunteeseen, jonka syytä en osannut selittää. Panin tupakan, heittäysin selkäkenoon, sain ajatuksen päästä kiinni ja aloin uudelleen kirjoittaa. Lauseen läpiluettuani olin kuitenkin pakotettu pyyhkimään sen, mitä olin kirjoittanut. Sitä tehdessäni yht'äkkiä säpsähdin siitä, että kuulin kosken kohisevan. Se kohisi siinä aina, tuolla notkossa, mutta sen ääneen tottuneena en sitä pannut huomioon muulloin kuin silloin, kun se sään muutosta ennustellen kohisi tavallista oudommalla äänellä. Kun se nyt kerran oli huomioni herättänyt, en saanut sitä korvistani. Muistui mieleeni tarina, joka oli olemassa tästä koskesta. Kun se tavattomammin äänteli, oli tapana sanoa: »Nyt Pyhä taas uhriaan huutaa!» Ja useimpana vuotena se oli saanut, mitä huusi, tavallisesti jonkun lapsen, joka putosi myllyn ränniin tai lipesi rantakiviltä kuohuihin.

En ollut vielä selvinnyt varmaan tietoisuuteen siitä, mitä ajattelin, sillä yhtä rintaa kuin kosken kohinaa kuuntelin, kaikui mielessäni vielä se, mitä olin kirjoittamassa.

Mutta silloin muistui mieleeni poika, ja minua oudostutti, etten ollut pitkään aikaan hänen ääntään erottanut. Menin ikkunaan, nähdäkseni oliko hän pihalla. Mutta piha oli autio, ilta-aurinko valaisi voimakkaasti huoneen keltaista seinää, ja tuuli liikutteli salaperäisesti haavan lehtiä portin pielessä. Portin pieli oli niin punainen, että näytti oikein oudolta. Ei ketään näkynyt eikä kuulunut, ei ainoata västäräkkiäkään, ei pääskystäkkään. Siinä oli jotain kolkkoa, salaperäistä, ammottavaa, miltei ahdistavaa.

En nyt ymmärrä, mistä minussa syntyi tuo tunne, että hänelle oli jotain tapahtunut; kenties se oli seuraus siitä omantunnon pistoksesta, jonka tunsin muistaessani, että olin ajanut hänet pois hänen tavalliselta leikkipaikaltaan. Siitä hetkestä alkoi minussa vain kyteä pelko, että hän ehkä on jossain vaarassa.

Koetin sitä tyyntytellä oman mielikuvitukseni synnyttämänä, sanoin itselleni, että jos nyt lähden liikkeelle häntä huutelemaan, niin tapahtuu se vain hermojeni vuoksi. Samaa olin aina sanonut vaimollenikin, kun hän oli samalla tavalla levoton kuin minä nyt. Mutta yhtä vähän kuin vaimoni sitä selitystä totteli, tottelin sitä minäkään. Tunsin, että jos en nyt heti paikalla saa tietää, missä poika on, ei työstäni tule mitään. Pelko alkaa palaa, kuta enemmän siihen puhaltaa, ja tuossa tuokiossa olin minä ulkona.

Rappusilla, raittiissa ilmassa ja päiväpaisteessa, tapahtui kuitenkin hetkellinen selventyminen. Huomasin olevani avopäin ja paitahihasillani. Ja niin suuri on tottumuksen voima, että vaikka jo aloin olla vakuutettu siitä, että pojalle oli jotain tapahtunut, pukeuduin kuitenkin kävelytakkiini, hain hatun päähäni ja otin mukaani kepin lähtiessäni häntä etsimään.

Mutta mitä olisi hänelle voinut tapahtua?

Seisoin siinä vähän ymmällä. Rantaan oli häntä kielletty menemästä, ja tähän saakka hän oli kieltoa totellut. Muita vaaroja täällä ei ollut, paitsi naapurin hiukan äkäinen härkä, mutta sekin oli tietääkseni aituksessa maantien takana. Ja olihan häntä siitäkkin vaarasta varoitettu.

Mutta niin pian kuin koetin rauhoittaa itseäni sillä, ettei hän ollut voinut joutua kumpaankaan näistä vaaroista, olin minä selvillä siitä, että jompaankumpaan niistä hänen oli täytynyt joutua. Ja yhä kasvava kouristus kurkussa kiiruhdan kosken rantaan.

Tie kulki peltojen välitse ja siinä minä korkean rukiin suojassa jo juoksua tein. Mutta kun tulin avonaisemmalle paikalle, täytyi minun väkisinkin hiljentää kulkuani tavalliseen kävelyyn. Olin saanut sen päähänpiston, ettei kukaan saa aavistaa, missä asioissa kuljen. Jos hän juuri nyt kurkottaa sillalta veteen ja sieltä kepillään jotain onkii, saattaa hän pelkoni vaikutuksesta pudota, jos liiaksi kiirehdin enkä hillitse itseäni. Saattoi siinä myöskin olla jotain ujostelua ja jonkinlaista häpeän pelkoa, että minä aikamies nähtäisiin hätäilemässä kuin mietetön nainen pelon vuoksi, joka ehkä vain oli omaa

mielikuvitustani. Oli miten oli, mutta tuskaani vain lisäsi se, etten osannut liikkua niin pian kuin olisi pitänyt.

Tultuani rantapuiston läpi aukinmaiselle rantalakeudelle näin myllyn putouksen kuohun ja sen alapuolella kosken, joka moniksi pieniksi koskiksi haarautuen virtasi syvinä uomina koivuja ja muita lehtipuita kasvavien pikku saarien lomitse, jotka olivat kaitaisilla silloilla toisiinsa yhdistetyt. Samassa näin miehen tulevan myllyn ovesta ja juoksevan alas sen jyrkkää ajosiltaa. Tuoko hän sanaa tapaturmasta? Sentähdenkö hän juoksee, että pikku Yrjö on hukkunut? Ei hän enää juoksekaan. Kävelee verkalleen. En näe mitään erikoisempaa ilmettä hänen kasvoissaan. Mutta hän on valkoinen ja kalpea kuin aave? Nyt hän huomaa minut ja tervehtii, mutta kääntyy samassa toiselle polulle, joka vie hänen asuntoonsa.

Helpotuksen huokaus pääsee rinnastani—samassa kuitenkin kadotakseen. Entäpä ei poika olekaan mennyt myllylle asti, vaan on pudonnut sen alapuolella?

Huutaisinko mylläriä luokseni? Kysyisinkö, onko hän nähnyt Yrjöä rannassa? En saa sitä tehdyksi. En uskalla hankkia tuota varmuutta, vaikka samalla sitä kiihkeästi haluan, ja ennenkuin olen päättänyt mitä tehdä, on hän jo kadonnut porstuaansa.

Menen kosken rantaan, kuljen siltojen yli, etsin häntä pienistä saarista ja niiden rannoilta. En näe häntä missään, vaikka joka hetki luulen keksiväni hänen kätensä kuohujen keskessä ja hänen pienen avopäisen ruumiinsa koskea alas vierimässä. Vesi virtailee mustana, pyörittelee ilkeitä häränsilmiä, kerii vaahtovyyhtiä kivien sivannoissa,—en koskaan ole luontoa sillä silmällä katsellut eikä sekään minua. Koski on minusta kamala peto, tuhat jäseninen, pitkäselkäinen, mulkoileva kummitus kuohut nauravat tuskaani valkoisessa vaahtoparrassaan, rantapuut koukistelevat oudosti oksiaan, —ne tietävät kyllä, mitä on tapahtunut, mutta salaavat sen, ne ovat ottaneet hänet, mutta kätkevät hänet minulta tahallaan.

Ei hetkeksikään johdu mieleeni, että poika ehkä ei ole ollutkaan täällä. Mutta kun sillat ja saaret juostuani taas tulen sillalle, joka rannimmaisesta saaresta vie mantereelle, näen myllärin tulemassa takaisin myllylle. Menen häntä vastaan.—»Kaunis ilma», sanoo hän.— »Oletteko nähnyt Yrjöä täällä missään?» kysyn nyt, koettaen hillitä hengästystäni.—»En ole täällä nähnyt, mutta tuonne ne äsken näkyivät juoksevan maantielle päin.»

Olen jo niin paneutunut siihen uskoon, että pojan *täytyy* olla vaarassa, ettei minulta nyt pääse edes helpotuksen huokaustakaan, vaan minä päätän seuraavassa silmänräpäyksessä, että *koska* hän ei ole hukkunut, niin on hänet *siis* härkä puskenut kuoliaaksi—ja minä alan täyttää karkua juosta pihaan päin takaisin. En enää ajattelekaan, että se voi näyttää hullulta. Ylös pihaan, ohi kartanon ja siitä kujatietä lehmitarhalle, jonne saavun aivan hengästyksissäni.

Piiat siellä parhaillaan savutulta virittävät ja huhuavat metsään, josta maantien takaa kuuluu kellojen kalketta ja vastailevien lehmien ammuntaa.

—Oletteko nähneet Yrjöä?

—Yrjöäkö? Jos ei vain liene ollut tuolla riihen takana muiden poikain joukossa?

—Minnekä päin ne sieltä menivät?

—Kunhan eivät vain menneet vasikoita hakaniitystä päästämään?

Sinne hän on mennyt! Ei ole enää epäilystäkään siitä!

Sieltäpäin kuuluukin härän mylvinää, se on ehkä juuri seivästännyt hänet sarviinsa ja iskee häntä nyt parhaillaan kantoon—siihen suureen tervaskantoon, jonka juureen se on syvän kuopan kaivanut.

Itku kurkussa, vaikeroiden kuin kuoleva, riennän minä läpi metsän, yli kivien ja kantojen, puhki näreikköjen ja katajapensaiden ääntä kohti. Tietä en jouda seuraamaan, ennenkuin se muutamassa käänteessään on edessäni, ja sitä myöten tulee vastaan mylvivä sonni. Olen varma näkeväni verta ja vaatteiden repaleita hänen sarvissaan, ja hämmästyä vähän, kun en sitä näekään. Härkä mörähtää minulle, viittaa ohi menessään minua toisella sarvellaan, sen silmät leimahtavat ilkeästi ja salavihaisesti, ja minä olen taas varma siitä, että hän on lapseni tuhonnut ja jättänyt uhrinsa hengetönä metsään. Luulen kuulevani uikutusta ja hiljaista vaikeroimista ja kiiruhdan sitä kohti. Nyt ei kuulu enää mitään. Nyt on siis henki lähtenyt. En tiedä enää, minne menen, ja olen hetken päästä auttamattomasti eksynyt. En löydä kantoa, jota etsin, en tunne tietä, en aitoja enkä ahoja.

Ja epätoivoissani minä alan huutaa hänen nimeään. Samalla syöksevät kaikki syntini niskaani, näen itseni kaikkine vikoineni ja paheineni, kaikki pienimmätkin pahatteot tulevat minua syyttelemään tässä

soisessa, mättäisessä petäjikössä, niinkuin niiden sanotaan tuomiopäivänä tekevän. Mutta kaikkia muita suurimpana seisoo edessäni se kovuus, jolla äsken olin Yrjöä kohdellut. Hänen kuolemansa on jo omallatunnollani. Ellen olisi häntä niin tylästi ajanut pihamaalta leikkimästä, olisi hän siellä vielä nytkin ja kaikki olisi tapahtumatta. Ja kun minä huudan »Yrjöä!» eloon, huudan samalla kuin omaa pelastustani.

—Kuka se on, joka siellä huutaa! kuulen yht'äkkiä kimakan lapsenäänen huutavan aivan lähellä.

Toinnun vähän, saavun taas jollekin tielle, siinä on aita ja veräjä, ja sitä sulkemassa seisoo sama naapurin poika, joka oli Yrjön kanssa pihamaalla leikkinyt.

Saan häneltä soperrellen kysytyksi, missä Yrjö on.

—Kotonaan tuo lienee, koska sinne jäi, sanoo hän ja katselee minua suurilla, hiukan kummastuneilla silmillään.

—Eikö hän ole ... eikö hänelle ole mitään ... eikö härkä ole häntä puskenut?

—Härkähkö puskenut? Mikä härkä?

—Se teidän äkäinen härkä.

—Mitenkä se olisi puskenut, kun vasta pääsi aituuksesta ja Yrjö jäi kotiinsa.

—Minnekä jäi?

—Puutarhaan jäi sinne seinäviereen nukkumaan.

Pelkolumoukseni on rikottu, painajainen on poissa. Kun tulen kotiin ja menen puutarhaan, nukkuu Yrjö todellakin siellä, nukkuu päiväpaisteessa huoneen seinämällä ruohistossa, keppihevonen vieressään ja sukanvarret nilkkoihin valuneina. Hän nukkuu niin sikeästi, ettei herää, vaikka nostan hänet syliini ja kannan sisään vuoteelleen untansa jatkamaan.

Mutta kantaessani ja hänen vuoteensa ääressä seistessäni ei minua olisi mikään mahti maailmassa saanut uskotelluksi, ettei hän olisi ollut mitä suurimmassa hengenvaarassa. Tapasin itseni aivan itsetiedottomasti kiittämästä taivasta siitä, että hän oli kuin ihmeen kautta pelastunut.

Telmiköön hän tästä lähin ikkunani alla niin paljon kuin häntä haluttaa, hyppiköön vaikka kirjoituspöydälläni, en minä ainakaan toista kertaa tahdo antaa hänelle tilaisuutta koskeen juosta tai joutua vihaisten härkäin puskettavaksi.

Sillä tämmöistä hätää ei minussa ole miestä enää toista kertaa kestämään.

KIELLETTY HEDELMÄ.

Rakas Anna!

Olen saanut kirjeesi ja kiiruhdan siihen vastaamaan. Teen sen sitä suuremmalla ilolla, kun itse olen kokenut samaa ja luulen voivani epätoivoiseen kysymykseesi: Mitä on minun tekeminen? vastata: Tee niinkuin minäkin! Eihän tapaus tosin ole minua kaikin puolin rauhoittanut, varma kun en ole, ettei mieheni uudelleen ole joutuva entisille poluilleen. On siitä myöskin mieleeni jäänyt jotain, joka tekee, että minua välistä haluttaa nauraa koko tälle maailmalle ja sen menolle. Vaan kun en parempaakaan keinoa tiedä, kerron sinulle siis neuvoksi—ja huviksi!—omat kokemukseni. Kauan siitä jo onkin, kun olemme salaisuuksia vaihtaneet. Mutta eivät ne viime aikoina todellakaan ole olleet sitä laatua, että olisi kannattanut niistä kertoa.

Tiedät, millaista avioelämämme viime vuosina on ollut. En ole aivan varma siitä, milloin mieheni tuli minulle uskottomaksi, mutta luultavasti tapahtui se noin kolme neljä vuotta sen jälkeen, kun olimme menneet naimisiin. Kun hänen oli toimiensa vuoksi usein pakko olla matkoilla viikkokausia ja kun hän tuon tuostakin pistäysi Pietarissa ja Tukholmassa, en sitä alussa huomannut. Nimettömät ja nimelliset ystävät pitivät kuitenkin huolta, että sain siitä jonkun ajan kuluttua tietää. Milloin oli hän jonkun salaperäisen kaunottaren kanssa matkustanut Pietarista Viipuriin ensimmäisessä luokassa, milloin oli hänet nähty Hangon laivasillalla heittämissä hyvin helliä hyvästejä tukholmalaiselle tuttavalleen, joka saattoi häntä meren yli ja sitten palasi takaisin. Tein jotenkin pikaisen lopun näistä tuttavuuksista.

Luulen, ettei mieheni yhtä vähän kuin nuo kaunottaretkaan aivan helposti unohda sitä ripitystä, minkä saivat toisen kerran Viipurin asemalla, toisen kerran Hangon voidritteliopin suojassa, jonne laillinen vaimo oli kuin pilvistä pudonnut laillisia oikeuksiaan puolustamaan.

Erehdyin kuitenkin suuresti luullessani, että olin jotain saavuttanut nöyryyttäessäni miestäni hänen lemmittyjensä edessä. Yhtä vähän auttoivat nekään uhkaus-, itku- ja pyörtymiskohtaukset, joita kotona panin toimeen. Sain hänet kyllä katumaan; tunnustamaan ja parannusta lupaamaan, sillä vaikka hän on niin komea ja uljaan näköinen, on hän kuitenkin pohjaltaan heikko raukka, niinkuin yleensä kaikki miehet, jotka vaimojaan pettävät. Mutta ei kestänyt kovinkaan kauan, ennenkuin hän taas, niinkuin huonosti kasvatettu koira isäntänsä silmän välttäässä, kavalsi itselleen kielletyn palasen ja livisti sen kanssa tiehensä.

Olisin säästänyt itseltäni monta mieliharmia, jos olisin alunpitäen tiennyt, miten sellaisten suhteen on meneteltävä. Pääsin tuon kuitenkin kerran tietämään ja tulen nyt siihen, mitä oikeastaan tahdon sinulle kertoa.

Viime kesänä oli mieheni saanut minut suostumaan siihen, että muutamaksi kuukaudeksi menisimme Hankoon kylpemään. Hän vuokrasi sieltä minulle komeimman huvilan asuttavakseni ja piti kaikin puolin huolta mukavuuksistani. Siinä suhteessa, eli mitä tulee ulkonaiseen huolenpitoon minusta, ei hän koskaan ole minua laiminlyönyt. Se kuuluu muuten olevan yhteistä kaikille uskottomille miehille. Kai on se jonkinlaista hyvityksen halua, jonkinlaista pahan omantunnon rauhoittamista. Minä olin kuitenkin jo siksi kokenut, että tiesin hänen olevan uusiin suhteisiin antautumaisillaan joka kerta, kun hän alkoi osoittaa minulle tuollaista erikoisempaa hellyyttä. Enkä nytkään epäilyksissäni erehtynyt.

Ei kestänyt kauankaan, ennenkuin huomasin, mitä oli tekeillä. Huomioni koski minuun sitä kipeämmin, kun uusi suhde ei ollut noita tavallisia—kuinka sanoisin—bufettineitusuhteita, joita vastaan voimme taistella ylenkatseen aseilla ja joita me korkealta, kirkon siunaamalta asemaltamme voimme halveksimalla kohdella. Mieheni uusi valittu oli erään upseerin rouva (sanon häntä rouva Y:ksi), jonka mies oli leirillä Tsarskojessa. Kaiken päälliseksi oli hän ei ainoastaan vanha tyttökoulutoverini, vaan myöskin lähimpään seurapiiriimme kuuluva. Yhdessä olimme puuhanneet lähtöämme Helsingistä, saapuneet tänne samassa junassa ja huvilamme olivat vieretysten. Söimme samassa pöydässä kylpyhuoneen ravintolassa, olimme samoilla huviretkillä, kuuluimme sanalla sanoen samaan »klikkiin». Mieheni oli yhtä paljon hänen suojelijansa kuin minun. Täytyihän olla kohtelias yksinäiselle, turvattomalle »leskelle».

Huomaat siis, kuinka viisaasti he olivat asemansa miettineet. Olihan niin luonnollista ja niin viatonta pitää seuraa »vaimonsa ystävälle», tanssia hänen kanssaan, mennä hänen kanssaan purjehdus- ja huviretkille silloinkin, kun vaimo ei voinut tulla mukaan, juosta yht'äkkiä merta katsomaan kuutamossa tai merta katsomaan myrskyssä—ja kadota kallioiden taakse.

Eikä minulla ollut mitään keinoja puolustautua. Ystävättäreni johti asiat niin taitavasti kuin kokenut ainakin—sillä ei tämä seikkailu suinkaan ollut hänen ensimmäisiään—että olisin joutunut naurunalaiseksi hänen edessään, jos olisin hänelle jotain osoittanut. Miestänikään en voinut samasta syystä ottaa avoimesti kurittaakseni. Hänen olisi ollut helppo ainakin näennäisesti syyttömyyttään puolustaa, ja minä en tahtonut sanasodassakaan jäädä tappiolle.

Kuljin pää pilvessä aamusta iltaan nähdessäni, kuinka kilpailijani loisti voitonriemusta. En tiedä, missä määrin hän oli mieheeni rakastunut, mutta epäilen, että häntä johti yhtä paljon turhamaisuus ja kiusanteon halu kuin totinen tunne. Sillä me olimme olleet koulupenkiltä alkaen kilpailijoita ja olimme vuorotellen olleet voitolla yhteisistä kavaljeereistakin, kunnes minä vihdoin lopullisesti voitin ja hän vasta myöhemmin löysi luutnanttinsa, johon sai paremman puutteessa tyytyä. Mieheni sitävästoin näytti olevan aivan tosissaan. Siitä hermostuneesta tilasta päättäen, missä hän oli yötä päivää, ja päättäen siitä onnettomasta naamasta, joka hänellä usein oli, piti rouva Y. häntä nähtävästi kuitenkin tarpeellisen välimatkan päässä. Omituista kyllä kiukustutti se minua sekin, sillä minusta tuntui kuin olisi nöyryytykseni siitä käynyt entistään vielä suuremmaksi.

Kun ei sellainen rajua luonnetta kuin minä pääse puhkaisemaan vihaansa, tulee hän alakuloiseksi, senttimenttaaliksi. En viihtynyt enää seuroissa, hain yksinäisyyttä, istuin itsekseni meren rannalla ja olin kyllästynyt koko maailmaan. Mutta maailma ei näkynyt olevan kyllästynyt minuun. Säälien seurasivat minua rouvat silmillään, tarjosivat minulle yhtämittaa seuraansa, ja epähienoimmat luulivat hyvittävänsä minua sillä, että panettelivat minulle rouva Y:tä ja puhuivat hänestä minulle kaikkea pahaa, mitä tiesivät. Kaikki he minua kiusoittivat ja inhoittivat.

Mutta oli siellä kuitenkin muuan, joka saavutti mielisuosioni heti kohta hänet nähtyäni. Hän oli yksinäinen, hienon ja ystävällisen näköinen venäläinen leskirouva. Tapasin hänet tuon tuostakin tielläni yksinäisillä metsäpoluilla ja rantakallioilla. Hän tervehti minua, mutta ei koskaan pysähtynyt puhuttelemaan. Hänen katseessaan oli kuitenkin hellyyttä, joka meni suoraan sydämeeni, ja välistä

näytti siltä, kuin olisi hänellä ollut sanottavana minulle jotain, jota ei kuitenkaan rohjennut sanoa. Jäykkiä kun olemme aina silloin, kun meillä on vereksiä suruja haudottavanamme, en tullut antaneeksi hänelle minkäänlaista kehoitusta lähestymiseen.

Erään kerran, kun istuin yksikseni puiston yksinäisimmällä penkillä ja itkin—häpeän sitä tunnustaa— ilmaantui hän kuitenkin yht'äkkiä luokseni ja kysyi kohteliaasti, saisiko hän tehdä minulle seuraa.

—Olkaa hyvä, vastasin minä.

—Luulin teidänkin menneen tuolle suurelle huviretkelle majakkamaalle, sanoi hän.

—En siedä merenkäyntiä, sanoin minä—en puhunut totta, sillä syy poisjäämiseeni oli tietysti toinen.

Hän nähtävästi arvasi sen, sillä hetken aikaa minua omituisesti katseltuaan tarttui hän käteeni ja virkkoi äänellä, jonka hellä sointu minut kerralla voitti:

—Te ette ole onnellinen, rouva.

Purskahdin hermostuneeseen itkuun, hän samoin, me heittäysimme toinen toisemme syliin, ja ennenkuin tiesinkään, olin tunnustanut hänelle kaikki ja kertonut syyn onnettomuuteeni. Pian oli hänkin heltynenä puhunut minulle omat kokemuksensa, jotka olivat melkein samat kuin minun.

Eivät kuitenkaan aivan samat, sillä hän oli ollut paljoo suurempi psykologi kuin minä ja tunsii ihmissydämen salaisuudet ja ihmisluonteen heikkoudet perinpohjin.

—En tosin oikein ymmärrä, sanoi hän, että voitte vielä rakastaa miestänne, niinkuin näytte tekevän. Minä teidän sijassanne, ollen noin nuori ja kaunis, hakisin huvini minäkin toisaalta. Mutta onhan se teidän asianne. Ja jos tahdotte voittaa hänet takaisin ja voitte antaa hänelle anteeksi hänen heikkoutensa, en tiedä, mikä teitä estäisi sitä tekemästä.

—Luulen jo kaikki keinot koettaneeni, sanoin minä ja kerroin hänelle lyhyesti, millä tavalla milloinkin olin koettanut oikeuksiani puolustaa.

—Ette ole kaikkia koettanut. Tai te kyllä olette kaikkia niitä keinoja koettanut, joita tällaisissa tiloissa tavallisesti koetetaan, paitsi sitä yhtä, joka auttaa.

—Mikä se sitten olisi?

Olet varmaankin, Anna hyvä, hämmästyvä yhtä paljon kuin minäkin hänen »keinonsa» kuultuasi.

—Antakaa hänelle vapaat kädet, sanokaa hänelle, että se teitä ilahduttaa ja ettette tahdo häntä siitä enää koskaan soimata.

Hyppäät varmaankin yhtä pikaisesti pystyyn kuin minäkin hyppäsin ... ja huudahdat niinkuin minäkin:

—Mutta mitä ajattelette, rouva? Minäkö antaisin hänelle vapaat kädet— pettää itseäni!

Vaan tuo omituinen neuvonantaja pysyi rauhallisena ja virkkoi hymyillen:

—Mutta jos kerran annatte hänelle luvan pettää teitä, niin eihän hän silloin enää petä teitä.

—Eihän se muuta asiaa ollenkaan. Se tosiasia, että hän on toisen eikä minun, pysyy kuitenkin samana.

—Vaan ehkei se pysykään samana?...

—Ei, ei, en minä voi.

—Te tietysti teette, niinkuin tahdotte.

—Mutta mitä hyötyä siitä voisi olla?

—Voittehan koettaa, niin näette ... ainakaan ei teillä voi olla mitään kadotettavana, jos se ei onnistukaan.

Totta kyllä se, ja luultavasti juuri se vaikutti, että rupesin asiata miettimään ja lopulta päätin—jo samana iltana—saatua neuvoa noudattaa.

Suhteeni mieheeni oli viime aikoina ollut n.s. sanaton. Emme virkkaneet toisillemme mitään muuta kuin mikä oli välttämättömintä. Näytti hän sen tähden jotenkin oudostuneelta, kun huviretkeltä palatessaan tapasi minut odottamassa häntä katetun teepöydän ääressä. Mutta vielä suuremmiksi

repeivät hänen silmänsä, kun tiedustelin, kuinka huviretki oli onnistunut, oliko hänellä ollut hauskaa rouva Y:n kanssa ja miksei hän ollut tuonut häntä tänne teetä juomaan.

Näin salaisen ilon leimahduksen hänen silmissään. Hän luuli nähtävästi, että heidän suhteensa oli minulle tuntematon. Ja hän oli kylläksi tyhmä heti paikalla kysyäkseen:

—Jos tahdot, voinhan mennä häntä noutamaan?

—Kenties jätät sen tällä kertaa ... ehkä hän on väsynyt mutta kyllä hän vast'edes milloin tahansa on tervetullut. Minä tiedän, että olet häneen rakastunut, enkä tahdo estää...

Hän koetti keskeyttää, tietysti vakuuttaakseen niinkuin aina muulloinkin, että olin väärässä, ettei hän koskaan ollut rakastanut ketään muuta *niin* kuin minua j.n.e., mutta minä en antanut hänelle suunvuoroa:

—... se on minun totinen aikomukseni ... minä annan sinulle vapaat kädet en tahdo siitä sinua enää koskaan soimata ... se päinvastoin ilahduttaa minua...

Jos hän olisi nerokkaampi mies, yhtä nerokas kuin on kaunis ja kevytmielinen, olisi hän varmaankin huomannut, missä mielentilassa olin. Mutta joko hän oli siihen määrin intohimonsa sokaisema, ettei voinut punnita keinoja sen tyydyttämiseksi, tai oli pahan omantunnon vaivoista pääseminen hänelle niin suuri helpotus, että hän arvelematta tarttui ensimmäiseen oljenkorpeen—tosiasia vain on, että hän näytti aikovan *kiittää* minua saamastaan lahjasta. Estääkseni tuota hullunkurisuutta toteutumasta minä nousin ja poistuin.

Päästyäni huoneeseeni kaduin jo tekoani, sillä ei tapahtunutkaan sitä, mitä salaisesti olin toivonut. Hän ei tullutkaan kolkuttamaan ovelleni, ei tullutkaan tavallista katumustaan tekemään eikä antamaan vakuutustaan uskollisuudesta.

Päinvastoin oli minulla ilo kuulla, että hän niinkuin vapautunut koulupoika oli käyttänyt tilaisuutta hyväkseen ja jo seuraavana aamuna varhain mennyt purjehdusretkelle rouva Y:n kanssa.

Siinä se nyt oli koko se mainio keksintö! Nyt ei häntä tietysti enää mikään pidätä! Ehkä ovat luvan saatuaan nousseet johonkin laivaan ja laskettelevat nyt parhaillaan ulkomaille?

Menin kuitenkin varmuuden vuoksi, kiikari kainalossani, rannalle katsomaan, vieläkö karkurien laivaa ulapalta erottaisi.

(Nyt se tuntuu tuo kaikki niin naurettavalta, mutta voit sen kuvitella, ettei mieleni sillä kertaa medelle maistunut.)

Heti kohta kun olin petäjämetsän laidasta kiikarini merelle päin ojentanut, näin siellä vähän matkan päässä purjevenheen, jonka tunsin mieheni purjevenheeksi, täyttä myötätuulta kiitävän kylpylaitoksen laituria kohti. Näin siinä heidät molemmat, rouva Y:n kokassa, selin mieheeni, joka oli perässä. He eivät näkyneet vaihtavan sanaakaan keskenään. Venheen laskettua laituriiin lähti rouva Y. taakseen katsomatta nousemaan maihin. Mieheni ojensi kätensä hänen jälkeensä ja näytti sanovan jotain, mutta toinen ei ollut tietävinäänkään.

Söimme sinä päivänä päivällisemme kahden kesken mieheni kanssa. Rouva Y. oli pannut tavaransa kokoon ja minulle hyvästiä heittävästi matkustanut »Döbelnissä» Tukholmaan.

Turhaan koetin arvata syytä tuohon yht'äkkiseen muutokseen. Mutta se minulle kuitenkin oli heti kohta selvillä, että olin voittanut.

Mieheni oli muutamia päiviä alakuloinen ja hajamielinen eikä tietysti antanut mitään selvitystä siitä, mitä heidän välillään oli tapahtunut. Enkä minäkään mitään kysynyt. Olin tyytyväinen nähdessäni, että hän käyttäytyi niinkuin olisi hän tahtonut lakaista umpeen jälkensä. Hän oli minulle tavallista kohteliaampi, jopa helläkin, ei jättänyt minua seuroissa yksin, veipä minut kerran purjehtimaankin. Mutta Hangossa ei hän enää näyttänyt viihtyvän, ja kun minä jonkun viikon kuluttua ehdotin, että matkustaisimme pois, suostui hän siihen mielellään.

Arvaan, että olet yhtä utelias kuin minäkin olin tietämään, mitä tuolla purjehdusretkellä oli tapahtunut.

Vaikka en saanutkaan siitä oikein rehellisellä tavalla selkoa, täytynee minun kuitenkin täydellisyyden vuoksi siitäkin kertoa.

Arvoituksen selvitti minulle kirje—jonka salaa luin. Se oli vastaus rouva Y:ltä johonkin mieheni kirjeeseen, saapui hänen matkoilla ollessaan ja oli siinä näin kuuluva paikka: »Ja te luulette todellakin,

että minä päivääkään enää olisin voinut viipyä luonanne sen jälkeen, mitä olitte kertoneet! Minäkö vaimonne suostumuksella ... hänen armostaan? Keneksi te minua oikeastaan luulette?»

Tunsin tämän luettuani, että jos minä olisin ollut rouva Y:n asemassa, olisin varmaankin tehnyt samalla tavalla kuin hän. Sillä jos löytyneekin miehiä, jotka vaimonsa suostumuksella ovat hänelle uskottomia, en luule kuitenkaan olevan naista, joka rakastajansa vaimolta vastaanottaisi »lupakirjan». Ymmärsin hänet niin hyvin, että melkein tunsin myötätuntoa häntä kohtaan.

Syvälle oli venäläinen neuvonantajani katsonut naissielun salaisuuksiin. Varmempaa keinoa miestensä lemmikeistä pääsemiseen ei ole. Sillä tiedä se, että salaperäisyys se on sellaisten suhteiden suurin viehätys ja että me naiset kaikista hedelmistä rakastamme eniten niitä, jotka ovat kielletyt. Jos Herra taivaassa olisi ollut psykologi, ei hän varmaankaan olisi kieltänyt syömästä omenaa, vaan siihen, kehoittanut. Ja jos luvaton rakkaus julistettaisiin luvalliseksi, ei se enää ketään viehättäisi. Ei sitä iloa kuitenkaan niinkään pian ihmiskunnalta riistettäne.

Mutta, niinkuin jo sanoin, ota sinä oppia tästä, mitä nyt olen sinulle kertonut, ja kirjoita kohta, kuinka olet onnistunut.

Ystäväsi
Olga.

ILKITYÖ.

Louhisen vuoren laella, korkean kiven päällä, josta on laaja näköala alavaan korpeen ja sen ympärillä olevain kukkulain ahoisille rinteille, makaa vanha Repolainen päivällisuntaan syyskuun auringon lämpimästi paistaessa. Päivä helottaa tyyneltä taivaalta lämmittäen selkää, päätä ja kuonoa, joka on käpälien väliin pistettynä. Repo makaa liikkumaton, eteensä tuijottaen ja kuunnellen vaistomaisesti kaikkia epäilyttäviä ääniä, mutta hänen ajatuksensa kulkevat toisia teitä.

Vanha Repolainen on katkeralla mielellä tänä päivänä. Hänelle on tapahtunut vääryys, jota hän ei voi unohtaa, ja hänen hellimpiä tunteitaan on loukattu. Hänellä on ollut kotiriita, ja hän on rikkonut kaikki välinsä perheensä kanssa. Vaan syy ei ollut hänen, vaan se oli eukon.

Oli se silloin ollut hyvänä ja hevelänä, kun kevättalvella hankiaisten aikana lempiviikkoja vietettiin ja noita vesakkoahoja tuolla mäkien rinteillä laukkailtiin; oli kelvannut vielä keväälläkin, kun tarvitsi apua luolan laajentamiseen. Sinne oli saanut häntä penikkoineen kaiken kesää ruokkia, kantaa yötä päivää kalaa, lintua, jänistä, hiirtä ja itse luita järsiä. Eikä sillä hyvä—kuinka monta kertaa lieneekään saanut panna henkensä alttiiksi kananpaistia niille hankkiessa. Ja mikä palkaksi kaikesta? Häräsi ja riiteli ja yllytti penikoita isäänsä vastaan ja viimein rupesi vihaamaan ja tappelua tekemään, kun penikat alkoivat kyetä itse ruokaansa hankkimaan. Tuskinpa olisi enää suvainnut samassa luolassakaan asumaan, pois olisi kai pitänyt koko seudulta kaikota.

Eilen ne olivat yhteisestä tuumasta viimeisen vihansa purkaneet. Vanha Repo oli joutunut koirain ajettavaksi ja hätäpäissään ollut pakotettu luolaan turvautumaan, kun muuten olisi mäen rinteessä ollut kuoleman oma. Vaan sen sijaan, että Revotar olisi toisen pelastuksesta iloinnut ja ollut hyvillään, että metsästäjät ja koirat jäliltä haihtuivat ja poistuivat, oli käynyt päälle semmoisella vimmalla, etteivät koiratkaan moisella. Pennutkin oli yllyttänyt isäänsä repimään. Takkiinsa olisivat kyllä saaneet sekä akka että kakarat, jos olisi tahtonut, mutta kukapa heidän kanssaan härskäämään, ei siitä elämästä kuitenkaan enää olisi mihinkään. Pois hän oli sentähden mielisuosiolla lähtenyt ja tehnyt lopullisen pesäeron—on niitä metsiä muuallakin ja kevään tullen uusia ystäviä tarjolla, kun vain kerran aholla ulvahtaa.

Kirvelihän se kuitenkin mieltä, varsinkin se, että omat lapset, nuo, joiden kanssa oli kesäkauden paisteisella rinteellä hiekkakuopassa telminyt, niskasta kanneksinut...

Silloin kuului jotain, joka keskeytti kaikki hänen tuumansa ja sai hänet pystyyn kavahtamaan—kuului metsästyistorven toitahtus. Mutta yhtä nopeasti hän painautui takaisin. Silmää liikauttamatta, karvaa rävähdyttämättä kivettyi hän kuulostamaan ja tuli pian vakuutetuksi siitä, ettei vaara vielä ollut uhkaava. Oli kuulunut toitahtus tuolta korven sisästä, eikä se tie, jota metsästäjät nähtävästi seurasivat, tuonut tännepäin. Välillä oli suota ja paha korpea ja tämä kivikkomäki, tänne ne tuskin tulisivat. Niin olikin, sinne ne yhä loittonivat, sen hän kuuli toisesta toitahtuksesta, joka jo oli paljon kauempana, ja kun torvi kolmannen kerran törähti, tuli ääni jo toisen kukkulan juurelta, jonka rinteessä

luola oli.

Hännänpää liikautti salamyhkäisesti ... entäpä jos nyt löytävät luolan ja penikat?

Torvesta päättäen ne ovat niitä eilisiä metsämiehiä, ja niiden koirien edessä ei repoakka, joka viime talvena oli jalkansa rautaan loukannut, pitkältäkään pakoon pääse. Olisipa se kepponen!

Mutta vaikka hän näki metsästäjän koirineen rinteellä kävelevän ja luolan seutuakin nuuskivan, ei haukkua kuulunut, ja hetken kuluttua katosivat koirat ja miehet metsään. Luolassa ne ovat, ainakin penikat, eivät uskalla vielä päivän aikaan ulkona maata, vaikkeivät yöllä nähtävästi ole olleet liikkeessä. Se on viisas ja varova, repomuori ... ja pieni pettymyksen tunne tunki vanhan Repolaisen mieleen. Eihän hän nyt juuri olisi sukuaan koirainkaan kitaan toivonut, mutta ei olisi sentään pieni pöläytys ollut haitaksi.

Yht'äkkiä säpsähti hän ajatusta, joka samassa välähti hänen mieleensä. Hän muisti omat jälkensä, ne toivat luolan suulta suoraan tänne, eikä eilisessä kiireessä ollut tullut niitä sotketuksikaan. Kosteassa metsässä ne varmaankin vielä tuntuvat, joskin ehkä ovat jo kankaalla ja kivisen mäen rinteessä haihtuneet.

Hän teroitti kuuloaan, vainusi pitkään ja huolellisesti, mutta ei saanut selkoa siitä, minnepäin metsästäjät ja koirat olivat kadottuaan kääntyneet.

Silloin rämähti räikeä torvi aivan lähellä mäen alla. Salaman nopeudella nakkasihe hän alas kiveä ja kyyristyi muutamiksi silmänräpäyksiksi sen kupeelle, keskittäen kaikki hermonsensa korviin ja kuonoon... Siellä ne ovat, sieltä tulevat ... ja pitkiä laukkoja tehden, häntä pystynä seisten, loikkasi hän aukean yli näreikön suojaan. Vielä kerran hän pysähtyi tietäen vanhastaan, että vaara on sitä suurempi, mitä pidemmän jäljen hän jättää. Mutta päästää koirat taas liian likelle...

Kuului uikahdus, kuului toinen ... ei ollut aikaa enää enempään miettimiseen, ja hurjaa vauhtia syöksyi hän alas mäen rinnettä koirain kintereillä kiljuessa.

Sen ehti hän kuitenkin pakoon lähtiessään ratkaista, ettei hän lähde entisille jälilleen, mistä koirat olivat tulleet ja minne metsämiehet varmaankin ovat asettuneet väijymään. Ja toinen tuuma seurasi toista. Saatuaan pienen välimatkan koirien ja itsensä väliin teki hän nopean käänteen ja pyyhkäisi takaisin kukkulalle. Koirat haihtuivat mutkassa, oikaisivat pitkän matkaa alas korpeen ja vaikenivat. Pian sai heistä kuitenkin toinen jäljen päästä kiinni, molemmat hyökkäsivät takaisin kukkulalle ja helisten alkoi nyt haukku vieriskellä vuoren rinteitä pitkin.

Eihän Repo vielä isosti osannut hätäillä, eikä hän huolinut liioin vielä voimiaankaan ponnistaa. Haukusta hän kuuli, että koirat jäivät yhä enemmän jällelle. Kierroksiaan tehden palasi hän pari kertaa makuupaikoilleen ja sai suuren kiven ympärillä jälkensä sekaisin punotuksi, vyyhtesi edes takaisin samoilla sijoillaan, kiipesi kivele, otti siitä pitkän laukan toiselle kivele ja kiiti minkä kerkesi rinnettä alas. Kolmatta kertaa hänen sitä yrittäessään tupsahti yht'äkkiä närepensas tuleen, ja ilma vingahti hänen korvissaan. Koirat jättivät ajonsa ja laukkasivat laukausta kohti, josta heti pääsivät vereksille jälille.

Vanhaa Repoa alkoi jo arveluttaa, välistä kuului takana ei vain koirien haukunta, vaan niiden läähätyskin. Ponnistaen kaikki voimansa pääsi hän kuitenkin siksi paljon edelle, että tehtyään polvekkeen toiselle puolelle mäkeä voi siitä ojentaa minkä kappelista lähti suoraa päätä vereksille maille.

Ne olivat pahoja maita koirille: tiheitä näreikköjä, vetisiä soita, karjan porkkaamia savisia teitä,—ja yhä heikommin kuului haukunta. Mutta varma pelastuksen paikka oli hänellä tiedossa korven laidassa oleva kolmas mäki, jossa oli vasta hakattu kaski ja sen ympärillä palometsä, missä poroisella maalla ei mikään vainu voinut jälkeä haistaa. Päästyään sinne harppasi hän kaskeeseen, pujottelihe runkojen ja rytöjen alitse ja kiipesi viimein puoleksi kaatuneen kuusen maltoon. Jos koirat häntä kaskan sisään seuraisivat, voisi hän salateitä, jotka oli jäniksien makuuksia nuuskiessaan oppinut tuntemaan, helposti livistää tiehensä.

Läähätettyään pois pahimman kuumuuden keuhkoistaan alkoi hän kuunnella koiria. Kaukana ne vielä olivat, mutta tasaisesti ja voitonvarmasti haukkuen ne yhä lähenivät. Vimmainen viha täytti hänen mielensä sitä kuunnellessa. Kauan hän ei enää jaksane, vanhat jalat jo tuntuvat raukeilta ja jäykkenevät. Jäytävä, voimaton kiukku kirvelee rinnassa. Kaikki tämä on sen ilkiön ja hänen sikiöittensä syy, jotka nyt kaikessa rauhassa luolassaan piilevät ja ilkkuen siellä koirain haukuntaa kuuntelevat, tietysti riemuiten häntä uhkaavasta vaarasta. Jos eivät olisi pakottaneet luolasta lähtemään, ei olisi tullut jälkiäkään tehdyksi, eivätkä koirat olisi saaneet vihiä. Mutta jos minä tästä hengissä pääsen ... ja hekkumalla hän ajatteli, kuinka hän silloin sitä kurkkuun karkaa eikä hellitä, ennenkuin on hampaansa yhteen purrut.

Siinä olivat taas koirat, mutta haihtuivat palaneella metsällä, niinkuin Repo oli laskenut, ja kiertelivät turhaan kaskea vainuun pääsemättä. Hetken päästä saapuivat kuitenkin metsästäjät ja koirain liikkeitä vähän aikaa seurattuaan piirittivät he kasken kolmelta taholta ja neljäs kiipesi kasken sisään koiria mukaansa huutaen. Toin tuskin ennätti Repolainen ulos piilostaan sileälle maalle, kun koirat vielä kerran olivat jälessä ja ajo alkoi entistä hurjempana. Ei ollut aikaa katsoa, minne meni, ei tilaisuutta suojattuja paikkoja etsiä, täytyi turvautua tiehen pikemmin päästäkseen. Mutta siinä oli koirainkin hyvä kaikki voimansa ponnistaa; ne näkivät saaliinsa, eivät enää haukkuneet, vaan huutivat, kohti kurkkuaan ulisivat. Lika roiski, vesi sinkoili tieltä kauas metsään, ja Repo luuli jo viimeisen tuhonsa tulleen.

Koirat olivat jo kiinni saamaisillaan, kun hän viimeiseen temppuunsa turvautuen yht'äkkiä painautui keskelle tietä koirain eteen, jolloin nämä, saamatta laukkaansa hiljennetyksi, puhalsivat päällitse ennättämättä purra, ja kun kääntyivät takaisin, vilahti vainottavan hännänpäätä jo katajikossa.

Pitkäsi aikaa ei ajo päässyt keskeytymään, mutta sen verran oli Repo sentään saanut hengähtää, että pääsi metsän peittoon, sakeaan näreikköön, joka oli täynnä mutkittellevia karjan uria ja jossa hänen oli helpompi paeta kuin koirien seurata, niiden kun taas oli täytynyt ottaa vainu avukseen, ja se viivytti.

Mutta uupunut hän oli, kuolluksiinsa asti hengästynyt, kieli suusta kankaalle roikkuen, eikä ollut enää pelastumisesta paljoakaan toivoa.

Silloin hän huomasi olevansa tutuilla mailla, luolan läheisyydessä. Maa kohosi, metsä harveni, siinäpäähän oli jo pesän suu ja ruskeaa multaa heitettyä aholle suuren kannon kupeeseen.

Koirat ovat vielä kerran haihtuneet ja vaienneet. Jos hän nyt pujahtaa pesän suusta sisään ja kohta ulos toisesta, joka on vähän tuonnempana, hänen oma tekemänsä varareikä, jota eivät muut tunne, törmäävät koirat jälestä, luulevat hänen luolaan piiloutuneen, jäävät siihen kaivamaan, ja silloin hän...

Mutta eukko ja penikat?

Vaan ehkeivät olekaan enää siellä, luultavasti ovat jo muille maille loitonneet ... mutta jos ovat, niin olkoot...

Vanhan Repolaisen silmä välähti ja hännänpäätä heilahti kuin kissan. Hän oli tehnyt päätöksensä. Kohottaen vähän toista takajalkaansa painoi hän merkin luolan suulle hyvästiksi ja ohjaukseksi koirille ja solahti sisään.

Kun hän hetken päästä kurkotti kuonoaan salareistä toisella puolella ahon, lähellä metsän rantaa, näki hän koirien vimmatusti pesän aukkoa penkovan. Ja käyttäen tilaisuutta hyväkseen, kun molemmat koirat seisovivat päällään kaivamassaan kuopassa, luiskahti hän ulos piilostaan, hiipi maha matalana metsään ja lähti sen suojaan päästyään piirtämään kukkulaa kohden, josta koirat olivat hänet ensiksi tavanneet, mutta jonne ne nyt eivät enää tule häntä seuraamaan. Sillä luolan läpi juostessaan oli hän saanut selville, ettei repoakka sikiöineen ollutkaan sitä jättänyt.

Korkean kivensä päältä hän voi nähdä ja kuulla kaikki, mitä pesän luona tapahtui. Kun metsästäjät olivat saapuneet paikalle ja vähän aikaa siinä häärineet pesää palavilla seipäillä sorkkien, karkasi repoakka pesän suusta ulos ja kellistyi selälleen koirien alle. Yksi metsästäjistä tarttui sitä takajalkoihin ja olkansa yli heilauttaen paiskasi pään kantoon, nakaten sen sitten hervotonna luotaan. Vanha Repolaista puistatti sitä nähdessä ... noinkin olisi voinut hänenkin käydä. Koirat härisivät yhä pesän aukossa, ja vähän päästä vedettiin sieltä ulos yksi penikoista ja lyhyt rääkäisy ilmaisi isälle hänen henkensä lähdön. Isä syytti mielessään emoa, joka ei ollut sikiöilleen sen varmempaa suojaa hankkinut. Toisen ja kolmannen penikan kävi samalla lailla, ja rinnakkain asetettiin ne riviin aholle. Vanha Repo makasi jäykkänä kivellään saamatta silmiään aholta ja voimatta enää olla itseään ilkityöstä syyttämättä. Eihän se noin, jos hän ei pesään mennyt... Heikosti hän koetti puolustautua sillä, että jos eivät olisi riitaa rakentaneet ... olihan se siis heidän oma syynsä...

Neljäs ja viimeinen penikka sorkittiin esille. Se pääsi irti, lähti pakoon, oli jo vähällä pelastua, kun toinen koirista saavutti hänet, iski niskaan ja heitti selkensä yli korkealle ilmaan, josta pudottuaan ei lapsi enää jäsentä liikauttanut. Mutta ennen kuolemaansa ehti se päästää huuliltaan niin surkean parkaisun, että Repolaisesta oli, niinkuin olisi koko avara metsä siitä vavahtanut.

Silloin irtautui vanhan Revon rinnasta pitkä, valittava, katuva ulvahdus tyyneen syysilmaan. Mutta samassa hän säikähti omaa ääntään, ja varomattomuuttaan pelästyen loikkasi hän alas kivelteään ja katosi metsään häntäänsä koipien välissä viistättäen. Eikä ole vanhaa Repolaista sen koommin niillä mailla näkynt.

HULA.

Hänen isästään ei tiedetty varmuudella mitään, mutta tavallinen maatiaiskoira se ei ollut. Arveltiin kuitenkin, että hän polveutui muutaman kaupunginherran jäniskoirsta, joka kevättalvella oli nähty talon ympärillä roihuamassa. Äiti oli puhdasrotuinen, hyväksi tunnettu orava- ja lintukoira.

Hän oli sepelkaula ja kannusjalka ja kiipeili heti synnyttyään päällimmäisenä pentuvasussa. Siitä huolimatta aiottiin hänetkin hukuttaa yhdessä muiden kanssa, jotka muutamana sunnuntaiaamuna heitettiin hiekkasäkissä liejulammen pohjaan. Mutta taloon sattui silloin työhön kylän räätäli, jolla oli yksioppiinen, suusta pantava haulipyssy ja joka sanoi tahtovansa kasvattaa hänestä jäniskoiran itselleen.

—Tulleeko tuosta äpästä? arveli isäntä.

—Sill' on hyvät merkit ... hyvät merkit! kehuskeli räätäli.

—Millään siinä on sen elättäjätä ... hyvä kun itsensä ruokkisi! kantelivat akat selän takana.

Ja huonolta se näyttikin, sillä räätäli oli harvoin itse ruokkimassa. Maitoa se ei saanut nähdäkään muuta kuin minkä talon lapset joskus antoivat omasta osastaan ja minkä hän itse sai kissanpoikain kupista varastetuksi. Mutta niin pian kuin hän vähänkään kykeni marrimaan, oli hän näiden molempain, lasten ja kissanpoikain, kiusattavana ja kasvatettavana. Lapset retuuttivat häntä hoikan mahan alta, kiskoivat hännästä ja uittivat huvikseen lammessa; kissanpojat yhdessä äitinsä kanssa läimäyttelivät korville ja syljeksivät silmille. Muu talonväki häntä potkiskeli ja sadatteli, kun hän alinomaa ja varsinkin juuri yön aikaan pyrki vähän väliä pihalle, ja kun sinne pääsi, niin vikisi ja kiljui kohta taas oven takana takaisin pirttiin. Ainoastaan silloin oli hänen hyvä olla, kun räätäli itse sattui kotiin. Silloin sai hän leipäpurua ja lämmintä maitoa minkä jaksoi latkia, ja makuusijansa oli hänellä kamarissa räätälin jalkopohjissa. Mutta siitä oppi hän sille pahalle tavalle, että kylässä käydessään juoksi suoraa päätä sängylle kaikkine likajalkoineen. Sillä kertaa sai hän kyllä selkäänsä, niin että ulina kuului ympäri kylää, mutta huomenna oli rangaistus jo unohtunut, kun kurittajakin oli poissa.

Hänen isäntänsä olisi kutsunut häntä pappilan koiran mukaan Kastoriksi, mutta muu maailma risti hänet Hulaksi, ja sille nimelle tottui hän parhaiten häntäänsä heiluttamaan. Se hänelle parhaiten sopikin. Sillä hän oli hoikkaruumiinen, pitkäkoipinen ja velttoselkäinen roikale. Se ynnä ruskea väri, kannukset, turpa ja sileä karva siinä muistuttivat isän näköä. Äidin perintöä olivat taas pienet silmät, pystykorvat ja tuuheavillainen häntä.

Vuosikkaana ei hänen lahjoistaan vielä muuta tiedetty, kuin että hän haukkui erottelematta kaikkea, mitä eteen sattui. Varikset, harakat, pikkulinnut, siat, vasikat—kaikki hänelle kelpasivat. Järven rannalla hän ui pitkin kaislikkoja vesilinnun poikueiden jälessä ja saattoi taas maihin noustuaan lähteä rantasipin perässä laukkaamaan, niin että lika roiskui metsään.

—Se on kaikkiruokainen tuo sinun koirasi, sanottiin räätälille ivaten.

—Elkähän hätäilkö, vielä se kerran ihmeessä näyttää. Sille kunhan isä jumala ikää lisää, niin saattaa sillä kulkea metsällä sekä lintua että jänistä.

Ja räätälillä olikin vähän aihetta iloonsa, sillä jo samana syksynä kuultiin Hulan joskus jäniksen jälillä uikuttavan, ja hänet oli tavattu muiden koirain toverina oravaakin haukkumasta. Kylän puheina kerrottiin räätälille, että se oli muka kirkolla käydessään pappilan kanojakin häätyytelty ja että oman kylän takamailta oli löydetty lampaanvuonan raato, johon Hulaa epäiltiin syylliseksi. Mutta räätäli kysyi: »Onko sen ollut näkijätä?»—ja kun ei sitä ollut, niin sanoi hän tiukasti, että »ei pidä sitten puhua!» Siltä varalta, että sen luonnossa kuitenkin olisi vähin lampomuksen vikaa, katsoi hän sentään jo ajoissa tarpeelliseksi ryhtyä varokeinoin. Hula otettiin kiinni, kytkettiin lampokarsinan kynnykseen, ja koko katras ajettiin sitten siitä hänen ylitsensä. Ja varmemmaksi vakuudeksi pusketettiin häntä vielä pässilläkin.

—Kun olisi kutsua nuo variksetkin nokkimaan, niin herkeäisi se ehkä niitäkin ajamasta, ivasivat pahanilkiset.

—Antaa sen iloiseen ajaa, vaan ensi kesänä se nähdään! vastasi räätäli varmana elätistään.

Kun metsästysaika seuraavana kesänä oli käsissä, lähti räätäli koiraansa koettamaan. Löytyihän sieltä joku jänis, ja johan räätäli jonkun kerran laukaisikin sen jälkeen. Mutta muutaman puoli kierrosta ajettuaan haihtui Hula jäliltä ja alkoi haukkua lintua, joka oli lentänyt sen edestä puuhun.

—Se ei vielä oikein älyä, eikä jäniskoira opikaan, ennenkuin on saanut olla muiden koirain mukana.

Siihen ilmaantuikin hyvä tilaisuus, kun kaupungin herroja tuli jäniksenammuntaan, ja räätäli hankki sekä itselleen että koiralleen luvan tulla mukaan.

Näytti se vähän epäilyttävältä, mutta kun hänen isäntänsä sitä osasi oikein kehua, niin arvelivat herrat, että saattaahan tuo olla lisänä etsimässä.

Ja jo varhain aamulla laukata houhotti Hula metsään päin peltoja pitkin. Aidat ruski hänen yli hypätessään, ja vesakko lakoili siellä, missä hän mennä hulakehteli. Iloissaan suuresta seurasta hän haukahtelikin ilman aikojaan.—»Ei sitä tiedä tuota», arvelivat metsämiehet.

Ja pian sen tavat tulivatkin näkyviin. Kun koirat saivat jäniksen eteensä näreiköstä ja alkoivat täyttää kurkkua huutaen ajaa sitä, pelästyi Hula niin, että pakeni häntä koipien välissä ensimmäisen miehen turviin. Mies kiroili ja hätisteli luotaan ja pui nyrkkiään, ja kun Hula hädissään turvautui hänen jalkoihinsa, potkaisi hän häntä anturan kärjellä kinttuun. Hula kiljaisi surkeasti ja haki turvaa toisen miehen luona, joka toisessa päässä ahoa juuri oli asettautunut ampuma-asentoon. Koirat kintereillään tuli jänis täyttää karkua metsän reunasta esille. Hula keksi sen samassa kuin metsämieskin, ja nyt ymmärsi hänkin, mistä tässä oli kysymys. Suurella ulinalla puhaltautui hän vastuuseen, mutta samassa oli otuskin jo matkainsa päässä ja sille tielleen kadonnut. Sitä ei saatu enää ammutuksi, ja se luettiin kaikki Hulan ansioksi.

Sytä ilmaantui päivän kuluessa muitakin. Sillä kerran alkuun päästyään pauhasi räätälin koira eillimmäisenä ajamassa muiden löytämiä jäniksiä, laukkaili ristiin, oikaisi suoraa tietä sinne, missä *luuli* jäniksen kulkevan, haukkui takajälkiä ja sotki ajon, niin pian kuin toiset olivat saaneet sen selville. Lopuksi se vielä sai haavoitetun jäniksen kiinni ja oli pistänyt siitä parhaat paikat poskeensa, ennenkuin hänet sen äärestä löydettiin. Selkäänsä hän sai, ja herrat haukkuivat sekä hänet että hänen isäntänsä pahanpäiväisiksi ja lähettivät heidät molemmat kesken päivän pihaan.

* * * * *

Tästä lähtien ovat Hulan elämänvaiheet lyhyesti kerrotut. Häpeissään hylkäsi räätäli koiransa ja lähti kohta sen jälestä ulkopitäjiin työhön. Ennen oli Hula tavallisesti saanut ruokansa siellä, missä räätäli milloinkin oli ompelemassa. Nyt häntä ei kukaan huolinut huoneeseensa, ja kun koirat näkivät ihmisten häntä kivittävän ulos pihasta, niin kyyditsivät he vuorostaan maantielle. Jonkun aikaa luikuili Hula kotikylänsä takapihoilla, mutta kun ei kohtelu ottanut parantuaksean, täytyi hänen lähteä muualta elatustaan hakemaan, ja niin tuli hänestä juoksukoira.

Millä lailla hän sitten lienee talvikauden henkeään elättänyt, mutta kevään tultua hän ilmaantui kaupunkiin, samaten kuin kaikki muutkin irtolaiset.

Siellä näytti ensin siltä, kuin olisi onni hänellekin hymyillyt. Kauppatorilla hän sai kalantähteitä, luita lihakauppiailta ja välistä lihaakin. Muuan vanha neito, jota hän kerran oli seurannut torilta kotiin, antoi hänelle keittoakin ja alkoi pitää häntä kuin ottopoikaa. Hula viihtyi hyvin, ja häntä, joka ei moneen aikaan ollut uskaltanut ylöspäin kivityä, alkoi heilahdella niinkuin oikeillakin, kirjoissa olevilla koirilla. Ei ollut enää pelkoa toisistakaan koirista, sillä vaikka ne pahasti muristen täyttivät päälle, eivät ne mitään tainneet. Oli näet ilmaantunut koiraraivo johonkin maanpaikkaan ja kuvernööri julkaissut asetuksen, että kaikki koirat tässä kaupungissakin ovat kuonokopalla varustettavat, tai muuten ne tapetaan.

Sentähden Hula liikkui nyt kuin herrana heidän joukossaan eikä puutteesta ollut puhetta mitään. Kaikki näyttivät olevan hänelle ystävällisiä, vieläpä pyrkivän hänen suosionsakin. Niitä oli varsinkin muuan, joka monta kertaa oli houkutellut häntä luokseen. Jopa se muutamana päivänä vilkutti leipäpalastakin repaleisesta nuttunsa hihasta. Hula palkitsi ystävyiden ystävyydellä ja tuli häntäänsä heiluttaen luo. Mies silitti ja syötti. Mutta yht'äkkiä iski se niskaan kiinni, sitaisi samassa nuoran kaulaan ja alkoi laahata perässään.

Se oli kaupungin koirantappaja, ja Hula alkoi aavistaa pahaa. Hän koetti tehdä vastarintaa, iski peränsä katuun ja karusti etukäpäpälillään kovasti vastaan. Mutta hänen täytyi seurata mukana, jos ei mieli kuristua siihen paikkaan. Häntä koipien välissä tuli hän väkinäisesti kaikkien kaupungin koirien saattamana ahtaille syrjäkaduille ja ulkopuolelle kaupunkia. Erään suuren, leveän ojan kohdalla yritti hän vielä viimeisen kerran tehdä vastarintaa eikä ruvennut hyppäämään yli. Mutta mies ärjyi, potki häntä ja heitti hänet niskasta toiselle puolelle.

Hula katsahti taakseen. Kaikki saattajat olivat kadonneet, ja hetken päästä riippui hän hautuumaan takana kuivan petäjän oksassa hengetönnä.

Ja kuoltuaan oli Hulasta enemmän hyötyä ja iloa kuin koskaan eläessään, sillä koirantappaja kantoi hänestä markan tapporahaa ja tyhjensi työnsä päälle anniskelussa maljan hänen muistokseen.

HEKTOR II.

Ei ole hän syntynyt—niinkuin oli syntynyt Hulavainaja—tietymättömistä vanhemmista ja luvattomasta rakkaudesta. Hänen isänsä ja äitinsä olivat vanhaa, kunniakasta Ruotsin aatelia, ja Suomen Kennelklubin sukukirjaan ovat heidän nimensä merkityt maansa arvokkaimpien ja ansiokkaimpien joukkoon.

Ei tarvinnut hänen myöskään syntyä metsään eikä tallin sillan alle, jonne on saanut syntyä niin moni muu halvempirotuinen penikka. Omassa sukukartanossaan, jossa olivat eläneet ja kasvaneet hänen äitinsä ja isoäitinsä, olisi hän saanut nähdä päivän valon, jos olisi ollut hänellä silmät syntyessään, ja omassa erityisessä puutarhassaan, jota koirapihaksi kutsuttiin, hän sai astua ensi askeleensa kunniakkaan elämänsä tiellä.

Sanon »kunniakkaan», sillä kunniakkaaksi se oli aiottu, ja siksihän se tulikin. Sillä jo pienestä pitäen oli hän määrätty suuriin tehtäviin, jatkamaan esi-isäinsä mainioita töitä.

Kolme neljä sukupolvea takaperin oli elänyt tämän sukuhaaran kantaisä Hektor I. Hän oli kuulu kautta laajojen metsästysmaiden. Lukemattomat olivat ne jänikset, jotka hän oli varmaan kuolemaan ajanut, lukuisat ne ketut, jotka hän oli hengiltä purrut. Hän oli ollut naimisissa englantilaisen prinsessan kanssa, ja suku oli heiltä molemmilta perinyt tuon solakan ja pitkän pään, tuon rauhallisen ja ylevän katsannon, suoran ja leveän nenän, tukevat jalat ja karvan, joka välkkyi ja kiilteli kuin hienoin verka. Näistä oli rotu yhä hienostunut ja vainu tullut melkein sairaalloisen tarkaksi, mutta hienostuessaan oli se samalla hiukan heikontunut, kadottanut kestävyytään, joskaan ei tulisuttaan, ja käynyt herkkähaukkuseksi. Olipa perheen viimeisissä jäsenissä huomattu vanhemmiten taipumuksia haukkua takajälkiäkin ja etsiä vihollista sieltä, missä sitä ei ollut. Viimeksi syntyneen suvun päämiehen isä oli sen vuoksi saanut puolisokseen rauhallisen anglosveitsittären, ja tästä aviosta syntyi nyt hän, jolle annettiin nimeksi Hektor II, Hektor II sitä varten, että hänen toivottiin taas mainion esivanhempansa jälkiä virheettömästi juoksevan.

Hektor II pantiin siis hänen nimekseen, ja siitä ilmoitettiin erityisellä kirjeellä Kennelklubin johtokunnalle, joka merkitsi sen luettelonsa.

Ja piankin tuotti hän tälle nimelleen kunniaa.

Ei ollut hän vielä kahden kuukauden vanha, kun hänet vietiin suureen koiranäyttelyyn Helsinkiin. Kaartin maneesi oli tilaisuutta varten koristettu lipuilla ja köynnöksillä, ja aamusta iltaan soitti siellä musiikki. Kaikkein hienoin koiramaailma oli siellä edustettuna. Siellä oli setterikoiria, pointtereita, villaja mäyräkoiria, oli kettu-, kartano- ja lintukoiria. Mutta suurimmaksi osaksi oli siellä pääkaupungin aatelia esplanadikoiria. Olihan joukossa joku maatiaiskoirakin, oravanhaukkuja tai kartanonvahti, niinkuin niitä aina pitää olla joitain talonpoikiakin herrain isänmaallisissa juhlissa.

Siellä oli myöskin Hektor II vanhempineen omassa karsinassaan. Tuo puhdasrotuinen perhe herätti yleistä huomiota, ja sen ympärille kokoontui aina uteliaita katsojia. Se oli etupäässä Hektorin ansio, sillä hän telmi niin viehättävästi, haukuskeli niin hauskaasti, katseli niin viisaasti, että oli ilo sitä nähdä, ja oli niin hyvin hoidetun ja tyytyväisen näköinen kuin voi olla ainoastaan rikkaan lapsi, ja rikkaiden lapsiahan niitä aina hellitellään enemmän kuin köyhäin. (Muistakaamme vain, miten Hulavainajaa maailma murjoi; mutta Hula ei ollutkaan aatelinen rotukoira). Palkintotuomarit tutkivat häntä tarkalla tuntijan silmällä, nostivat hänet lattialle, antoivat hänen tehdä kömpelöitä askeliaan vapaudessa, mittailivat hänen muotojaan, vertailivat häntä toisiin penikkoihin ja tulivat kaikesta tuosta siihen päätökseen, että hänellä oli kaikki edellytykset tulla mainioksi maansa palveluksessa. Yksimielisesti hän saikin ensimmäisen penikkapalkinnon, punainen nauha sidottiin hänen kaulaansa, hänen nimensä tuli sanomalehtiin, ja suurissa juhlapäivällisissä esitettiin hänen isäntänsä malja seuraavin sanoin: »Kaikki Suomen koiranystävät ovat vakuutetut siitä, että te, herra parooni, jolla on niin suuret ansiot Suomen koirarodun parantamisessa, tulette näitä ansioitanne kartuttamaan kasvattamalla nyt palkinnon saaneesta canis-suvun nuorukaisesta miehen, joka on tuottava kunniaa maallemme ja hoitava emämaasta saamaansa kalleinta perintöään: ruotsalaista koirarotua. Siinä toivossa tyhjentävät Suomen koiranomistajat ja -ystävät maljan teidän kunniaksenne.»

Samana yönä, jolloin hänen kunniakseen eläköönhuutoja huudettiin, nukkui Hektor rauhallista untaan isänsä ja emänsä vieressä isäntänsä kaupunkiasunnossa. Hän nukkui ja uneksi, ja kuuli unissaan torvien soittoa ja toverien ulvontaa ja usahti välistä itsekin lyhyeen haukuntaan. Aamulla hän heräsi ja hänet vietiin rautatieasemalle, erityiseen vaunuun, jonka hallitus oli suonut hänelle ja hänen vertaisilleen käytettäväksi tätä huviretkä varten. Se oli riemukulkua Hektorille ja hänen vanhemmilleen. Joka asemalla kävi uteliaita ihmisiä katselemaan sitä, joka oli saanut ensimmäisen penikkapalkinnon (ensimmäisen Suomessa!), ja kotiasemalta hän ajoi herransa vaunuissa— ja katosi

hetkeksi julkisuuden näyttämöltä.

Alkoi ankara kasvatuksen aika. Se on paljoo ankarampi aateliskoirilla kuin muilla. Ei hänen sallittu juosta maita ja mantereita ja temmeltää kaikkialla maailman markkinoilla. Ei hän saanut hulmuta keittiöissä eikä ruokapöytän ympärillä. Oman erityisen kasvattajansa hän sai, ja se oli ankara herra. Siltä hän sai kyllä ruokaa niin paljon kuin tarvitsi, mutta sai myöskin ruoskaa, jota useinkin tarvitsi. Juuri silloin, kun luuli olevansa vapaa ja aikoi lähteä maantielle laukkaamaan kylän koirien perässä, huusi se takaisin, ja jos ei heti tullut, antoi selkään. Jos ilman aikojaankin pölähytti kanat lentoon pihamaalta tai antoi lampaille vähän kyytiä navetan edessä, heti paikalla oli se kintereillä, löi niin, että oli henki lähteä, ja sulki koirankoppiin moneksi päiväksi. Ja kun se sattui pahalle päälle, niin heitti puukalikan pitkän matkan päähän ja käski tuomaan sen takaisin ja paneutumaan pitkäkseen sen eteen kymmeniä kertoja peräkkäin.

Ne olivat vaikeita päiviä, mutta palkintona niistä olivat toiset päivät, jolloin Hektor vietiin metsään. Kuinka hän laukkasi ja peuhasi, porhalteli poikki aitojen, yli pensaiden ja kaatuneiden puiden! Mutta silloin rasahti jotain pensaikossa, ja harmaa kerä lähti vierimään maata pitkin. Häneltä pääsi iloinen ulvahdus, ensin yksi, sitten toinen, ja ennenkuin hän tiesikään, laukkasi hän, kohti kurkkuaan huutaen, eteenpäin. Kerä katosi, piilottautui pensaisiin, oli kuin maan alle hävinnyt. Mutta sieraimissa tuntui merkillinen haju, tuoksu, jota hän ei ollut ennen tuntenut, mutta joka kiihoitti ja veti puoleensa. Se haihtui, se tuntui uudelleen, hän seurasi sitä. Yht'äkkiä pamahti hänen takanaan. Häntä huudetaan sinne, hän laukkaa, minkä kerkiää, kaatuu vesilätäkköön turvalleen, nousee ylös ja laukkaa taas, ja kun hän saapuu isäntänsä luo, lepää siinä se kerä hänen jalkojensa juuressa. Se on jänis, joka on ammuttu—Hektorin ensimmäinen jänis. Isäntä taputtaa häntä, antaa hänen haistella ja purra.

Tämä on juhlapäivä sekä Hektorille että hänen isännälleen. Nuorukaiselle selviää hänen kutsumuksensa ja hänen tulevaisuutensa tehtävät, ja hänen hännässään kasvaa suloisia toiveita vastaisista metsästysretkistä. Päivää vietetään pienellä perhejuhlalla. Hektor saa kaikkien läsnäollessa jäniksen sisälmykset, hänen urotyöstään kerrotaan moneen kertaan, hänen kaulaansa pannaan panta, ja hän saa hienosta rautariimusta tehdyn talutushihnan, merkiksi siitä, että hänet on siirretty täysikäisten kirjoihin, mutta samalla myöskin sidottu velvollisuuksiinsa yhteiskuntaa palvelemaan. Hän tuntee sen itsekin selässään, jaloissaan, hännässään ja koko olennessaan, hän näkee sen siitä kunnioituksesta, jota kaikki hänelle osoittavat, ja kuulee sen siitä äänenpainosta, millä häntä puhutellaan. Ja hän päättää, että hän on heidän luottamuksensa ansaitseva ja tuottava kunniaa sekä suvulleen että itselleen ja isännälleen.

Ja hän täytti ne toiveet, jotka olivat häneen asetetut, täytti ne niin, että hän seuraavana syksynä oli valmis koira, joka sai olla mukana kaikilla metsästysretkillä ja joka aina laskettiin irti, silloin kun muut koirat pettivät. Sillä hän kelpasi, olipa ilma millainen tahansa ja maat miten hankalat hyvänsä. Eikä ollut ainoastaan hyvä ajamaan, vaan myöskin sukkela löytämään. Haukku oli syvä ja voimakas, ajo tasaista ja työntä, ja jos hän sai jäniksen kiinni, ei hän sitä jättänyt eikä syönyt, vaan paneutui viereen maata ja odotti metsästäjää. Linnuista hän ei välittänyt. Ei ollut tietävinäänkään toisten koirain haukunnasta, vaan haki kyllä otuksen käsiinsä, kun nämä sen kadottivat. Kaikki tämä oli opittu kuin leikkiä lyöden. Kotona hän oli siisti ja tottelevainen ja sai kunnian muuttaa koirakamarista isäntänsä pöydän alle nukkumaan. Häntä hoidettiin kuin silmäterää, hänellä oli eri ruokansa, hänet kutsuttiin vieraita tervehtimään, herrat silittivät hänen selkäänsä, ja naiset suutelivat hänen korviaan.

Mutta ei ollut Hektorin maine pysähtyvä hänen kotiseutunsa ahtaaseen piiriin. Ei ollut hän, tämä suurilahjainen aateliskoira, tyytyvä siihen paikalliseen vaikutukseen, johon hänen esi-isänsä maaseutuaatelit olivat saaneet tyytyä. Edistynyt aika oli jo avaava laajempia aloja aatelisillekin kyvyille. Hän oli saava johtavan, tunnustetun aseman maansa mainioiden koirain joukossa.

Koirarotumme kaikinpuolista kehittymistä harrastavat henkilöt olivat panneet toimeen ajokoirakilpailun eräällä maatilalla lähellä pääkaupunkia. Sinne oli kokoontunut kaikki, mitä oli parasta maamme koiria ja maamme koiranomistajia.

Kun oli syöty aamiainen mitä hienoimpine viineineen ja lausuttu vieraat tervetulleiksi, lähdettiin metsään torvien soidessa ja iloisten huutojen kaikuessa. Päivä oli tyyni ja kylmä syksyinen päivä. Kilpailevat koppelit olivat määrättyt arvalla ulos laskettaviksi. Palkintotuomarit olivat sekundometreillä varustetut. Useat koirat olivat jo voimiaan jäniksenajossa koetelleet. En kerro niistä, vaan annan sanomalehtien, joilla oli omat kirjeenvaihtajansa tilaisuudessa saapuvilla, todistaa siitä, miten Hektor teki tehtävänsä. Eräs ruotsalainen lehti kertoi siitä:

»Kello oli 4 iltapäivällä, kun kilpailun eniten odotettu ja mieltä jännittävin osa oli alkava. Hektor II päästettiin nyt irti. Edellisten koirain esitykset (prestationer) olivat alkaneet väsyttää, kun heidän haukkunsa oli hatarata ja katkonaista ja keskeytyi useinkin pitkäksi aikaa. Ensimmäisen palkinnon saamiseksi säädettyä 90 minuuttia ei heistä kukaan ajanut. Oli sentähden suorastaan virkistävä, kun Hektor II, tuo maamme metsämiesten kesken jo suurta mainetta nauttiva nuori koira, tuotiin

palkintotuomarien eteen. Irti päästettynä hän ei puhaltanutkaan suinpäin metsään niinkuin hänen edelläkävijänsä. Katsoen isäntäänsä silmiin ja heiluttaen hänelle voimakasta häntäänsä näytti hän odottavan määräystä. Jokainen voi nähdä, että siinä ei ollut suomalaisiin piskeihin sekoitettu puolivilli ajokoira, joita meillä on jo miltei joka miehellä ja jotka, saatuaan kaiken ikänsä kurittomina laukkailla kuin elukat laitumella, tekevät sekä kotonaan että metsässä mitä tahtovat ja määräävät metsästäjän matkansuunnan, kun pitäisi olla päinvastoin. Ei! siinä oli nähtävästi hyvin opetettu ja hyviä ominaisuuksia perinyt puhtahin rotukoira. Saatuaan odottamansa kädenviittauksen isännältään otti se pitkän laukan tiepuoleen, hyppäsi aidan yli ruishalmeeseen, teki siellä muutamia kierroksia—mikä nautinto nähdä hänen varmoja liikkeitään ja yhä innokkaammaksi käyvää häntää!—katosi metsään ja päästi samassa haukunnan! Ei hätäilevää, härisevää, vaan tuollaisen helakan, syvän, rintaäänisen, haukunnan, joka soi kuin malmikello keskeytyttä—90 minuuttia. Kierroksen kierroksensa perästä se seurasi otustaan, ajoi sitä mäkien poikki, niittyjen yli, mitä tiheimmissä vesakoissa, ei kadottanut sitä aidoissa, ei teiden risteyksissä, seuraten sen jälkiä kuin viivoittimella vetäen. Kun nuo puolitoista tuntia olivat loppuun kuluneet, soitettiin ampumalupa niille, joilla oli pyssyt mukanaan, ja tuskin oli laukaus pamahtanut, kun hän oli ammutun jäniksen ääressä, ja puraisi sitä pari kertaa, paneutuen sitten tyynesti sen viereen pitkäkseen.»

Siitä päivästä saakka oli Hektor maansa kuuluisin ajokoira. Hänen kuvansa tuli »Sporteniin», hänestä puhuttiin aina hyvän ja hienon rotukoiran esikuvana, ja satumaisia olivat ne summat, joita hänestä tarjottiin. Mutta häntä ei myöty hinnasta mistään. Hän oli kuin jäsen isäntänsä perheessä, ja häntä hoidettiin kuin parasta hevosta.

Monet olivat ne metsämiehet, jotka kosivat häntä naaraidensa puolesta. Mutta hänen isännällään paroonilla oli se periaate, että Hektor II:n suku ei saa sekoittua. Hän haki hänelle emämaasta avioksi neidin Ruotsin ruhtinaallista sukua, ja tästä liitosta on syntynyt se aatelinen koirarotu, jota kutsutaan »hektorilliseksi roduksi» eli ruotsiksi »den hektorska racen». Se on nyt Suomen paras ajokoirarotu, ja kaikki sen perheen jäsenet ovat maansa korkeimmissa koiraseuroissa, s.o. niiden metsästäjien palveluksessa, joilla on varsinaiset koiratarhat ja suuret, erityisesti vuokratut metsästyksmaat.

Hektor II on jo kuollut. Ensin hän tuli kuuroksi ja sitten sokeaksi. Mutta ei hänen sittenkään tarvinnut kuolla tavallisen koiran kuolemalla. Ei häntä hirtetty eikä myöskään kloroformilla nukutettu ikuiseen uneen. Eräänä yönä tavattiin hänet hengetönä vuoteellaan, joka oli paroonin huoneessa sillä seinällä, mitä koristivat kauneimmat niiden kettujen ja jänisten nahoista, joiden kuolemaan hän oli myötävaikuttanut. Hänet haudattiin niinkuin kaikki herrain koirat haudataan: kaivettiin hauta puutarhan kauneimpaan nurkkaan suuren tammen alle, ja haudalle pystytettiin kivi, johon oli kirjoitettu:

Hektor II:lle.—Jalolle, Uskolliselle, Lahjakkaalle Rotukoiralle Hänen Sureva Isäntänsä.

MULLIKKA.

Hänet oli jo monena iltana peräkkäin suljettu lehmitarhasta, koska hän muka tinki puskusille itseään vanhemman ison härän kanssa ja koska siitä syntyi alituista häiriötä rauhallisessa karjassa. Kerran oli kaatunut maitohinkkikin täysineen maahan, ja se pantiin kaikki mullikan syyksi. Mutta hänen mielestään oli syy yhtä paljon sonnissakin, joka tahtoi pitää koko karjan, vanhat ja nuoret, omissa nimissään. Ei saanut mullikka yritellä laitimmaisikaan hyväilemään, kun sonni, se virallinen karjan kaitsija, jo rynttäsi aitaan vasten ja olisi ehkä siihen paikkaan musertanut, jos eivät karjapiiat olisi tulleet korentoineen erottamaan ja pistäneet veräjäpuita väliin.

Mullikka seisoi nyt tarha-aidan takana, jäykkänä ja liikkumaton. Jos ei olisi ollut niin sydämikkö, olisi ehkä itkenytkin, itkenyt kaikkia niitä vääryyksiä, joita hän tänä kesänä oli saanut kärsiä. Viime talven oli hän vielä ollut lasten kirjoissa vasikkanavetassa. Mutta kun kevät tuli ja karja laskettiin laitumelle, koroitettiin hänet täysikäisten arvoon ja siirrettiin heidän kanssaan ulkometsään. Alussa hän olikin iloissaan tästä ylennyksestä ja luuli voivansa liikkua laitumella yhtä vapaasti kuin vasikkahaassakin. Mutta sitten tulivat kuitenkin kohta nämä vastoinkäymiset ja kärsimykset, ja kun lisäksi vielä sai kolta kivikkoisia kankaita ja rämpiä ruokansa vetelien soiden ja rämeiden takaa...

Ei se kuitenkaan olisi mihinkään kuulunut, eikä hän olisi ehkä kivuistaankaan välittänyt vaikka sarvia pakotti ja kylki oli hellänä, jos ei nöyryytys olisi tapahtunut kaikkien nähden, hiehojenkin, joiden herrana hän vielä viime kesänä oli ollut. Nekään eivät, ne kurjat pelkurit, enää tahtoneet tunnustaa vertaisekseen, vaan hakivat suuren sonnin suosiota. Mullikka lähti tarhaa kiertämään, koetellen vielä

viimeisen kerran herättää huomiota. Hän koetteli houkuttelevasti ynyä lähinnä veräjää makaavalle lehmälle. Kun se vain märehti eikä ollut tietävinäänkään, hotaisi hän aita sarvillaan, noilla lyhyillä, tukevilla jänntyröillä, ja lonkutteli veräjäpuuta, sonnia härnätäkseen, mutta se ei päättään kääntänyt, ei silmänluonnillakaan osoittanut häntä huomaavansa, näkyi halveksivan häntä täydellisesti ja suovan hänelle äänettömän ylenkatseensa. Ja muu karja teki samalla tavalla.

Silloin ymmärsi mullikka, että se tapahtui yhteisestä tuumasta ja että hänet lopullisesti oli päätetty asettaa ulkopuolelle aikuisten yhteiskunnan. Liikahtamatta tuijotti hän vähän aikaa eteensä maahan, ja niin siinä seistessään hän päätti kostaa ylenkatseen ylenkatseella. Hän päätti jättää koko tämän karjan, koko tämän seudun ja nämä ahtaat olot ja hakea uusia ystäviä, uuden isänmaan ja laajemman vaikutusalan. Ehkä koittaa kerran aika, jolloin häntäkin vielä tarvitaan, ja on niitä hiehoja muuallakin. Ja hyvästi heittämättä käänsi hän selkensä ja lähti. Vanha härkä, joka syrjäsilmillä kuitenkin oli seurannut hänen liikkeitään, näki hänen mennä jurrittavan karjakujaa myöten ja katoavan lepikkoon ja ajatteli, että niinhän hänkin oli saanut tehdä nuorna miehenä ollessaan.

Mullikka kulki hiljaiseen jutuutellen aitovartta pitkin ja saapui kujan läpi pihaportille, johon pysähtyi. Portti oli uusi ja valkea, telkitty kuin uhallä hänen eteensä. Sarvia syyhytti, olisi tehnyt mieli nostaa ylös koko tuo rakennus ja heittää se selkensä yli kujaan. Mutta jos tulevat sieltä taas seipäineen, usuttavat koiran kintuille ja nakkelevat kivellä kylkeen. Parasta on halveksia heitäkin, parasta kostaa sillä, että tekee muualla pahojaan, niin saavat tulla jälestä noutamaan.

Mutta olla sen koiran tässä yksinään, tuumi hän mennessään, tulla sen nyt tässä tiellä terhentelemään, tuohon hän naulaisi sen riihen seinään, niin ettei karva rävähtäisi. Hän tekisi sen, tekisi sen varoitukseksi kaikille, jotka häntä vainoovat. Ei siinä tullut koiraa vastaan, mutta oli riihen kupeella vanha silppuväsi kumollaan. Sille hän mörähti, seivästi sen sarviinsa, kohotti korkealle ilmaan ja rusahutti kaksinkerroin ruumenuksen nurkkaan.

Siitä hän sai luottamusta itseensä ja omiin voimiinsa, eikä olisi enää päättä painanut, vaikka olisi ollut iso härkäkin edessä. Joko hän kääntyy takaisin? Joko odottaa taas yön tarhaveräjällä ja alkaa kinnan uudelleen? Mutta olkoonhan nyt tällä kertaa sillä, vielä hän sen huomenna tavoittaa.

Hän alkoi mörähdellä mennessään, tahtoi koetella äänivarojaan, jotka päivä päivältä kasvoivat yhä suuremmiksi. Kun kaiku vastasi järven takaa, niin olisi saattanut itsekin luulla sitä oikein ison härän mörinäksi. Kyllähän hän jo *sen* puolesta olisi kyennyt ottelemaan. Ja kyllä niskavoimainsakin puolesta. Ne olisivat aina kestäneet, niiden jännitys ei olisi milloinkaan lauennut, kun vain jalat olisivat pitäneet. Mutta vielä ne kerran nekin lakkaavat lyykistymästä, vielä ne seisovat kuin seipäät uudessa pisteidassa. Ja silloin sitä painetaan!

Hän kyömisti niskaansa, tunsu suonien pullistuvan ja jänteiden jäykkenevän kuin yhdeksi luuksi sarvista säkeen. Tulla nyt vastaan joku kiusantekijä, tulla nyt kylän tytöt härnäämään, tulla nyt poikaset heristämään...

Mutta ei ketään kuulunut tulevaksi, tie oli auki niin pitkälle kuin sitä näkyi, yö oli hiljainen, kaikki nukkuivat ympärillä, eikä kuulunut muuta kuin oma kynsien napse savikolla korpitiellä, synkkäin kuusien keskellä.

Tuossa oli aita, raja-aita, ja sen takaa oli kuuluvinaan jotain. Mikä se risahteli ja mikä se vilahteli sieltä? Joku seisahtui ja hän seisahtui kanssa kuulostamaan. Se oli naapurin mullikka, joka nähtävästi kulki samoilla asioilla kuin hän itsekin. Ne lähenivät molemmat aita, katsoa maurottivat vähän aikaa toisiaan, eivät ääntä päästäneet kumpainkaan, mutta ymmärsivät toisensa täydellisesti.

Hän alkoi taas kulkea ja möristä kulkiessaan. Ei hän ollut vielä selvillä, minne menisi, mutta arveli, että tottahan jonnekin tulen, kun tätä tietä myöten kulen. Ja kohta alkoikin kuumottaa peltoja puiden välitse. Kaksi lehmää makasi mökin pellolla, ja nyt hän tunsu ne. Hän oli niiden kanssa joskus kuljeksintkin, niillä ei ollut omituista härkää, vaan näyttivät aina olevan hyvillään hänen seurastaan. Nytkin ne hänet metsän rinnasta keksittyään ynähtelivät ystävällisesti ja houkuttellen. Mutta mullikka ei heistä välittänyt, ne olivat kaksi vanhaa tatiä, joiden kanssa pian tuli ikävä olla. Ja pysähtymättä hän meni edelleen.

Ei, tapella pitää hänen saada, olla puskusilla, voittamalla voittaa itselleen ystävä, ottaa uhallä joku toisen oma, valloittaa se oman niskansa väellä!

Ja hän käveli ja mörisi ja ammahtikin jo silloin tällöin lyhyesti ja päättävästi. Ei malttanut tietä pitkin kulkea, oikaisi lepikkolehdon läpi toiselta polulta toiselle ja tuli aukealle aholle, jossa jänis kahdelle jalalle kapsahtaen häntä katseli. Hän viittasi sinne toisella sarvellaan, mörähti vähän, ja jänis katosi katajikkoon.

Täällä asti hän ei ollut koskaan ennen käynyt, mutta kaikista merkeistä hän näki, että siellä oli

isokarjainen talo edessäpäin. Hän nuuski maata, nuuski ilmaa ja pisti myötämässä pieneksi hölkäksikin.

Mutta kun hän oli vähän aikaa hölkännyt, pisti hän täydeksi juoksuksi ja lasi suoraa päätä tarhalle, joka oli suuren talon takana pellolla ja jossa makasi lehmikarja kuin hänen tuloaan odotellen. Ja ajattelematta sen enemmän seurauksia hyökkäsi hän avonaisesta veräjältä ensimmäisen lähinnä seisovan kimppuun.

Se kääntyi päin, koetti puolustautua, mutta pelästyi ja pakeni toisten luo. Mullikka juoksi perästä, oma härkä tuli hätään, mullikka sysäsi hänet syrjään, toinen siitä kiivastui, he joutuivat polkemaan kellokasta, joka makasi savulla, astuivat savuun, josta poro pölähti ilmaan, karja pelästyi, alkoi ammuja, ja talossa vielä valvottiin.

—Vieras härkä puskee Punikkia ja tappelee! huudettiin siellä, ja koko talon väki ja kaksi isoa koiraa juoksi huutaen ja räyhäten häiriöntekijää pois hätyyttämään.

Mullikkaa lyötiin sekä selkään että mahaan. Kun toinen koira turvan edessä terhenteli, tinki toinen kinttuja tavoittelemaan. Härkä puski, ja lehmät puskiivat. Hän aikoi äkäytyä tarhan nurkkaan, mutta silloin hän sai sekä seipäistä että vitsaksista semmoisen voitelon, että täytyi lähteä pakoon, mistä parhaiten pääsi, aidan yli, kun ei ollut aikaa veräjätä katsella, ja laskea täyttä laukkaa tiehensä, kivien ja kalikoiden suhahdellessa ympärillä.

Kun hän tointui, tapasi hän itsensä petäjikön laidasta kanervikkokankaalta. Ei ollut täällä vieraalla maaliakaan paremmat olot kuin kotonakaan. Täälläkin oli koiria ja korenoita niinkuin sielläkin.

Mutta minä en kukistu, mörähti hän. Kyllä minä vielä opetan, mörähti hän vielä toisen kerran. Ei ole vielä nahkani parkkiin pantu eikä panna. Vielä seisovat sarveni juurillaan. Ja hän mörähti kolmannen kerran, neljännen ja viidennenkin, joka kerta yhä pitemmin ja äkäisemmin. Mutta kuudennella kerralla se katkesi keskeltä ja muuttui tuimaksi, huutavaksi, kiukkuseksi ammunnaksi, joka intohimoisena uhkauksena lähti laaksoja ja kukkuloita vierimään, joka kulki järvien ja soiden poikki kaukaisiin kyliin ja ilmoitti kaikelle maailmalle mullikan hillittömän, leppymättömän vihan ... ja saattoi kaikki syylliset vapisemaan.

Niin ainakin otaksui mullikka itse, ja kun hän näki suuren, mustan kannon edessään, joka nähtävästi tökötti siinä vain hänen kiusallaan, niin kyömisti hän niskansa ja hyökkäsi kaikkien kostotuumainsa painolla sen kimppuun. Se keikahti kumoon, multa pölähti korkealle ilmaan, ja juuret sinkoilivat kauas ympärille. Ja vielä toisen kerran karkasi mullikka eteenpäin, iski sarvensa, nuo lyhyet, tukevat jänntyränsä, syvälle mäkeen ja nakkasi kokonaisen mättään ylös ilmaan, nakkasi yhden, nakkasi toisen ja kolmannenkin, niin että maa pölisi pilvenä hänen kupeillaan.

Mutta sitten hän rauhoittui, ei viitsinyt enää, oli vakuutettu siitä, että oli voittanut ja kiusansa kostanut ... uuvuttikin vähän ... hän siirtyi vähän syrjään, pudisti mullan selästään ja paneutui pehmoiselle mättäälle märehähtämään.

VERIKASTE.

Kun metsästäjä otti hänet vuosikkaana penikkana haltuunsa, oli Leila vielä niin puhtoisen ja viattoman näköinen, että olisi tehnyt mieli syliinsä kaapata ja suudella sitä kuin lasta. Karva oli niin sileä ja hieno kuin untuva, turpa, tuo pieni, suippea turpa kuin samettiverkaa ja sieraimet pienellä sulavalla kaarella kuin mitä viehättävimmällä neitosella. Korvat olivat hemeät kuin silkkivanttuut ja silmänluonti kummastelevan viaton ja ystävällinen kuin hyvällä ihmisellä. Hampaat kun tavoittelivat purrakseen, niin unohtuivat hyväilemään. Häntä ei tiennyt vielä tehtävistään, ei osannut ilmaista eri mielialoja, niinkuin se täysikäisellä koiralla tekee, milloin pystyyn nousten, milloin heiluen ja milloin koipien väliin kivertyen, vaan häilähteli aiheettomasti sinne tänne. Petoeläimen vaistot olivat piilossaan, jos niitä vielä olikaan. Kun se kanoja ajoi ja haukahti, oli se leikinlyöntiä eikä vainonhalua; kun lammas kääntyi päin ja polki jalkaa, pysähtyi hän kummastellen sitä katsomaan ja lakkasi telmimästä, koska ei toinenkaan enää näkynyt olevan siitä huvitettu. Ja kun metsästäjä otti hänet mukaansa metsään, laukkasi hän vain laukkailemisen halusta, näytti nauttivan luonnosta ja raittiista ilmasta, harjoittaen jäsentensä voimistelua ja iloiten omasta olemisestaan.

Ne olivat lapsen tapoja ja maitoruokain ja naisten antaman kasvatuksen hedelmiä. Sillä kun emo jätti, ottivat hänet talon naiset haltuunsa, veivät karjakartanolle lihomaan ja lempeitä päiviä viettämään,

makuuttivat yöt oman vuoteensa jalkopohjissa, antoivat päivillä temmeltää lammasten ja vasikkain kanssa ja hellällä kädellä hoitelivat, juottaen lämmintä maitoa niin paljon kuin halutti. Ei ollut siellä vanhempia koiria pahoille tavoille opettamassa, ei kissoja tappeluun kiihoittamassa, ja sentähden pysyi Leila viattomuutensa tilassa lähes vuoden vanhaksi, jonka ikäisinä monet muut koirat jo kauan sitten ovat hampaitaan hioneet. Sille tuskin kelpasi muu ruoka kuin maito, ja lihaa hän ylenkatsoi.

—Tokko tuosta metsäkoiraa tuulleekaan, sylikoiran luonto, arveli metsästäjä.

—Kunpa ei tulisikaan, toivottelivat talon naiset.

Mutta metsästäjä luotti kuitenkin vielä rotuun, joka oli vanhaa ja puhdasta ajokoiran rotua, ja hän päätti todenteolla ottaa Leilan kehittämisen omaan huostaansa. Hän satoi talutushihnan hänen kaulaansa, otti mukaansa vanhemman koiran, heitti pyssyn olalleen, ja niin vietiin Leila metsään, missä tiedettiin jäniksiä olevan. Jo nuuskii vanhempi koira aamullisia jälkiä aholla, Leila lasketaan irti, osoitetaan jälille, usutetaan etsimään. Kerran, pari pistää se turpansa maahan, häntä pyörähtää, mutta kohta palaa se metsästäjän luo ja alkaa hyppiä häntä vastaan. Toinen koira on kadonnut. Hetken kuluttua kuuluu kimakka haukunta, Leila pörhistää korviaan ja haukahtaa vastaan, mutta ei ymmärrä, mitä se on. Jänis kiittää ahon poikki, metsästäjä ampuu, otus kaatuu, mutta laukausta pelästyen hiipii Leila häntä koipien välissä pakoon. Metsästäjä ottaa ammutun jäniksen ja heittää sen Leilan eteen. Leila säikähtää, ulvahtaa hätäyksissään ja kiittää kuin nuoli kotiin, jossa metsästäjä tapaa hänet sänkynsä alta vapisemasta. Metsästäjä on vihainen, Leila saa vähän selkäänsä, ja ylenkatsoen silmäilee häntä vanhempi koira.

Leila saa jäädä kotiin, kun metsästäjä seuraavalla kerralla lähtee ulos. Naisten on kielletty häntä hyväilemästä, ei kukaan muu kuin metsästäjä saa hänen kanssaan seurustella. Ei kukaan tiedä, mitä hän miettii. Hän juoksentelelee ympäri pihamaan, kuulostelee portilla, pistää turpansa maahan ja puhallaikse vähän matkaa eteenpäin. Pysähtyy, palaa takaisin ja kuulostaa taas. Mäen rinteellä peltojen takana törähtää torvi, haukku käy, laukauksia kuuluu. Yhä enemmän hän hermostuu, näyttää ymmärtävän jotain, mutta taas sekaantuvan. Mutta kun hän näkee metsästäjän tulevan metsänrinnasta esiin, laukkaa hän häntä kohden, kavahtaa vastaan, pelästyy, tekee kierroksen ja uskaltaa, häntä salaperäisesti heilahtaen, nyhtäistä takakäpälästä jänistä, joka metsästäjän olalla rippuu. Sitten hän alkaa, niinkuin olisi jostain päässyt selville, maha matalana pyyhkiä niittyä pitkin, niinkuin on koirain tapa tehdä, kun ovat jostain erityisesti mielissään.

Kun metsämies taas jonkun päivän perästä lähtee metsälle, odottaa Leila jo portilla. Ja ennenkuin hän on metsään ehtinyt, on Leila jo kadonnut sinne toisen koiran kanssa.

Metsämies seuraa koiriaan, näkee Leilan nenä maassa vyyhteävän edestakaisin aholla.—»Taitaahan sinulla sentään hiukan lahjoja olla.» —Leila hyppelee kuin vimattu näreikössä, yht'äkkiä ulvahtaa hän kuin olisi häntä kalikalla jalkaan nakattu, jänis karkaa ulos pensaasta, Leila jälestä, pyssy pamahtaa, ja kuperkeikan heittää jänis korkealla ilmassa pudoten nurin niskoin Leilan eteen. Vanha koira on rientänyt luo, tarrautunut jänikseen kiinni, puree sitä, että luut rutisevat ja karvat pölisevät. Mutta Leila on hänkin iskenyt hampaansa jäniksen takajalkaan ja riuhtoo sitä kuin raivostunut, häntä jousella, selkäkarvat pystyssä, ja murajaa.

Mutta metsästäjä erottaa koirat saaliistaan, hänen rintansa kuohuu, silmänsä säihkyvät—Leilasta tulee siis sittenkin metsäkoira! Hän asettaa lämpimän ja vielä vavahtelevan jäniksen selälleen maahan, polvistuu sen takajalkain päälle, vetää välkkyvän metsästyspuukon tupestaan, avaa vatsan, vetää ulos sisälmykset, maksan ja sydämen ja heittää ne Leilalle, joka odotellen on ympärillä hääriinyt. Leila vapisee, silmät kiiluvat, kita aukeaa ja sinne, vereytyneeseen kurkkuun, katoaa yhdellä nielaisulla höyryävä herkkupala.—»Seh, tänne, Leila, seh, verta juomaan!»—ja metsästäjän kuperasta kourasta särpää Leila nyt kuumaa leppää, työntäytyy lähemmä, tahtoo enemmän, saa painaa turpansa vatsan onteloon ... lakkii, laksuttaa ... veripisarot pärskyvät sen puhtoisille poskille, silmille ... kuono, turpa, viikset ovat veressä, ja pitkä veripunainen kieli nuoleksii hekkumallisesti huulia, joilla tähän saakka ainoastaan maito on helmeilyt.

Leila on saanut verikasteensa, hän on päässyt täysikasvuisten koirain kirjoihin, ryhti on kuin uusi, silmissä on uusi itsetietoinen loisto, häntä tietää tehtävänsä ja kiveryy kaarelle kuin käyrä miekka.

Leilan ensimmäinen otus ... siinä on!

Mutta talon naisten mielestä on Leilan silmiin tullut jotain outoa ja epämiellyttävää, petomaista, raakaa, ja he hätistävät hänet pois, kun hän hyppää heitä vastaan.

VÄINÄMÖISEN KANTELE.

Kun Väinämöinen pois purjehtimaan lähtiessään nakkasi kanteleen kädestään, parahti se surkeasti kolkoille rantakiville pudotessaan. Silloin oli syksy, ja kylmä pohjatuuli puhalteli lämpimän kesän jälkeen, jolloin kantele oli soittajansa sormien alla soinut joka salolla, laulellut joka lehdoissa. Se oli ollut vanhan soiton viimeistä kilpailua uuden kanssa, joka kaukaisista maista merien yli tunki sotatorven soittona ja kirkonkellon kuminana Suomen laulun entisille elonmaille. Ne uudet äänet olivat suuremmat ja voimakkaammat, ja ihmiskunta unohti metsäpuron lirinän, silloin kun koski kohisi ja meren ranta pauhasi.

Turhaan soitteli Väinämöinen ja koetti säveliensä viehätöksellä voittaa vieraalta vallan. Mutta kun ei kukaan häntä enää kuunnellut ja kun lapsetkin lattialta häntä pilkkasivat, niin jätti hän kiittämättömän kansansa, astui haahteensa, viritti purjeet ja purjehti pois.

Siihen jäi kantelo syystuulien soiteltavaksi, ja joskus sattui joku kariseva lehtikin sen kieliä heläyttämään, kunnes talvi satoi lumensa ja se vihdoinkin hangen alla kokonaan vaikenä niinkuin sirkka, joka ensi kylmien tultua lakkaa laulamasta ja kohmettuu vain kolohonsa. Jänikset tekivät nyt teitään sen katolle, ja metsäkana juosta piiperteli ristiin rastiin hankea myöten, joka kätki alleen purot, kukkaset, nurmikot ja jäätyneen Suomen soiton, minkä virittäjä itse harhaili maanpakolaisena idän vierailuilla mailla.

Talvi oli vuosien pituinen, ja kauan nukkui kantele jäistä untaan nietoksien peitossa.

Mutta viimein tuli kevätkin, ja lumet sulivat ja vuotivat järviin. Järvet paisuivat yli reunojensa, ja tulvaveden aalto kohotti kanteleen harjalleen ja heitti sen kauas rantalehdon suojaan, jossa koivahainen jo parhaillaan laittoi lehteä ja ensimmäiset kesälinnut lauloivat.

Sieltä löysivät sen sitten mökin lapset marjaretkillään ja alkoivat uteliaina sen kieliä kosketella. Mutta soittaa he eivät sillä osanneet eivätkä saaneet siitä säveltä syntymään. Vaan kun he kotiin kulkiessaan sormillaan suotta sen kieliä näppäilivät, oli heistä iloista nähdä, kuinka peipposet pyrähtelivät lähemmä, orava kurahti alimmalle oksalle ja ahon reunaan ilmaantui jänis korvat pystyssä kuuntelemaan niinkuin vanhaa tuttuaan.

Toivat he sen tupaan, ja siellä oli uunilla vanha vaari, joka tunsu puisen kopan Väinön vanhaksi kanteleeksi. Hän muisti vielä muinaiset laulut, asetti kanteleen polvelleen ja soitteli sillä iltojen kuluksi, lapsilauman kuunnellessa ympärillä.

Ja tytöt oppivat ensiksi ja sitten oppivat pojatkin, ja he veivät sen kaikkialle karkeloihinsa ja keinumäelle ja tyynille ulapoille lempeinä kesäiltoina. Riemusaatossa he sitä edellään kuljettivat läpi korprien, poikki vuorten, kukkulain ja metsäjärvien ihmisten ilmoille asuttuihin seutuihin. Matkan varrella humisivat kuuset sen sisään omaa huminataan, haavan lehdet loivat sen kieliin lipatuksensa, purot lirityksensä, ja aalto loiski siihen loiskinataan. Monenlaisia lauluja sillä soitettiin, sekä vanhoja että uusia. Mitkä iloitsivat ilojansa, mitkä surujaan säestelivät. Mutta pohjasävel pysyi aina samana suruvoittoisena kanteleen soittona, kaikuna etäisiltä saloilta ja muistona hankienalaisilta ajoilta.

Mutta nyt on kaikki soitto Suomessa vähitellen kanteleen mukaan viritetty, sen kanssa kumajavat kirkonkellot samassa äänilajissa, ja sen sointua on uuden ajan sotatorven soitossakin.

SOVINTOJUHLA.

Aleksanteri II:n kuvapatsasta paljastettaessa.

Kova oli ottelu kivien ja kantojen kanssa, kun Suomen suuret miehet rakensivat pirttiään ja perkkailivat peltojaan synkkään korpeen, suon rannalle, louhujen ja juurikkain keskeen. Sillä paremmat maat olivat valtojen hallussa, sekä kukkulat että järvien rannat.

Usein kilpistyi kynsi kalliosta, monesti upposi jalka hyllyvään hetteeseen ja uupui hirttä vetävä hevonen. Monet kyllästyivät kesken ja lähtivät sinne, missä multa oli muhavamppaa ja missä palkka oli varmassa tiedossa.

Mutta korven ukot raatoivat, minkä jaksoivat;—eivät kiirettä pitäneet, mutta työ edistyi kuitenkin.

—Mitä siellä korvessa pauketaan? kysivät vallat.

—Uuden pirttinsä perustusta panee suomalainen, vastattiin.

—Turha työ, liika vaiva, palkka pieni...

Vaan eivät ne ne senaikuiset palkan tähden tehneetkään työtä, tekivät työtä yhteiseksi hyväksi.

Vuosi meni perustuksen panemiseen, toinen nurkkain nostamiseen, kolmas katon kaartamiseen. Mutta neljäntenä lämpisi jo uusi uuni, lämpisi sisään, lämmitti seinät, mutta savu kohosi korkeana, paksuna patsaana, ylös ilmojakin kohti.

—Mikä nousee sauhu tuolta salon sisästä? kysivät taas vallat.

—Suomalaisen uusi tupa siellä lämpiää, vastattiin.

Ottivatpa oppaan ja kävivät katsomaan.

Kauas paistoi sieltä valkea rakennus kivisen kannokon keskestä. Ja rakentajat viettivät sen vihkimisjuhlaa, viettivät sitä viulujen soidessa ja nuorten tanssiessa, sill'aikaa kun vanhat istuivat hymyhuulin honkaisen pöydän päässä vaivoistaan leväten koivuisten koristusten alla.

—Teimme pirtin, sanoivat itsetietoisesti ja kohottivat haarikkansa.

—Me teemme toisen ja yhtä komean, kun entinen ahtaaksi käynee! vastasivat nuoret, toivo silmissä välähtäen.

—Ja me sen lehvillä koristamme niinkuin tämänkin, lisäsivät naiset.

Mutta pitkään aikaan ei käynyt pirtti ahtaaksi. Metsä poistui pihan ympäriltä, vainiot laajenivat, kaskia kaadettiin, soita kuivattiin, ja joka vuosi vietettiin yhteinen elojuhla helteisten päivien perästä.

Vanhat vanhenivat, kuolivat pois ja saatettiin yhteisellä surulla hautaan. Mutta toisia syntyi sijaan, veljesten lauma kasvoi ja kasvoi veljesten lasten.

Vaan kun kuoli se vanhimmista vanhin, kun uupui ikuiseen uneensa suomalaisista suurin, joka oli uudistalolle kiinnekirjat hankkinut ja nostanut korpilaaksot kukkuloiden arvoon, niin sanoi hautajaisten jälkeen nuorin veljeksistä sille, joka oli veljeksistä vanhin:

—Teen oman tupani ja otan osan korvesta omaan viljelykseen.

—Rakennat riitaa, käyt erimielisyyttä kylvämään.

—Teen omia töitäni, mutta kokoon yhteiseen riiheen.

—Vaan aitan ovat avaimet minun.

—Pankaamme miehiä myöten...

—Isän kuoltua on vanhin poika isäntä.

Ja he riitaantuivat, eivät panneet miehiä myöten eivätkä koonneet yhteiseen riiheen. Tekivät omaa kassaansa kukin, jakoivat riidalla maansa, hakivat pesäeron, tulivat toistupaisiksi.

Ei ollut kuin kaitainen pihamaa pirttien välillä, mutta eivät yhden talon miehet koskaan toisiaan tavanneet, panivat aitoja sarkojensa väliin, eivät viettäneet yhteisiä elojuhlia, eivät tanssineet samalla tanhualla, vaan heittelivät toisilleen syytteleviä sanoja kirkkotiellä:

—Ette tunnusta nuorien rientoja!

—Ette anna vanhoille heidän kunniaansa!

—Antakaa meillekin osa perinnöstämme!

—Ei ole teissä sen hoitajia!

Ja he alkoivat kiistellä kannikoista ja tavaroista. Vanha sopu oli hävinnyt eikä uutta sijaan syntynyt.

Eikä ollut sitä syrjäistä, joka olisi virkkanut sanan sovinnoksi ja rakentanut vanhan rauhan.

Ja jos joskus olikin, ei ollut sen sanan kuulijoita. Ja jo näytti, kuin ei olisi olevakaan, ennenkuin halla

saapuu sovintojuhlaa pitämään, kun vallat tulevat viljan jakoon ja vieras ottaa aittojen avaimet.

* * * * *

Mutta mikä on se juhla, jota tänään vietetään?

Mitä ovat nuo joukot, joita teiltä ja poluilta tulvii vanhan pirtin pihamaalle?

Kuka on tuo jaloryhtinen mies, joka totisena seisoo heidän kaikkien keskessään?

Ja mikä on se käärö, joka on hänellä kädessään? Juhla on sittenkin sovintojuhla.

Joukossa on vanhoja ja joukossa on nuoria, ja vallatkin ajavat siihen vaunuillaan.

Ja tuo jaloryhtinen mies, joka kivisen patsaan päässä seisoo heidän keskellään, se on hän, joka antoi heille heidän kiinnekirjansa...

Pois kina ja kauna veljesten väliltä! Vanhat viulut raikumaan, vanhat lehvät lemuamaan! Alas aidat, ovet auki, sydämet selkoselälleen!

SYDÄNMAANKYLÄN KANSAKOULU.

Millä lailla saatiin Sydänmaankylään kansakoulu ja millä lailla niitä on saatu satamäärin muitakin sekä ennen tätä että tämän jälkeen?

Kirkonkylässä on se ollut jo useampia vuosia vaikuttamassa. Se on ollut muun ohessa myöskin keskipisteenä paikkakunnan valistuneimpien miesten henkisille harrastuksille. Lainakirjasto ja lukusali ovat vetäneet heitä puoleensa, ja opettajan ovi on aina ollut auki niille, joiden on tehnyt mieli keskustella maailman menosta ja oman paikkakunnan pyrinnoistä.

Siellä se on pantu siemen itämään Sydänmaankylän kansakoulunkin perustamiseksi. Ensin se on tipahtanut muutamain älykkäimpien isäntien mieleen. Ne ovat vieneet aatteen omalle kylälleen ja alkaneet sitä varovaisesti ensin tupakkapuheina, sitten kylänkokouksissa istutella laajemmalle. Se on juurtunut ja tehnyt tainta, eikä aikaakaan, niin on tullut joka tilaisuudessa pohdittavaksi kysymykseksi kysymys oman koulun perustamisesta tuonne etäiseen kylään, joka suurten selkän ja hankalain matkain takana on niin kaukana muusta maailmasta.

Ja talven ja kevään kuluessa on asia ehtinyt niin pitkälle, että eräänä kesäkuun sunnuntaina on kirkkokuulutusella kutsuttu kokous kyläkunnan suurimpaan savupirttiin, jossa aiotaan lopullisesti päättää koulun perustamisesta ja Sydänmaan perukan erottamisesta omaksi koulupiiriksi.

Pahainkin taipalien takaa on sinne tullut väkeä kuin lukusille. Miehet istuvat etupuolella tupaa, naiset karsinassa. Väkeä on porstuassa, seinämällä ja aitovarsillakin. Hiljainen hyrinä kuuluu kaikkialta, ja pikkupojat ovat ruvenneet pirtin takana kesantopellolla palloa lyömään. Kirkonkylän opettaja on kutsuttu kokousta avaamaan ja puhetta johtamaan. Hän tulee porstuanpohjakamarista, menee väkijoukon keskitse ja asettuu pitkän pöydän päähän istumaan.

Hän pitää puheen sivistyksestä ja sen tarpeellisuudesta, esittää niitä etuja, joita kansakoulu voi tuottaa, selittää, mitä varten nyt ollaan koolla, ja kysyy lopuksi, ollaanko yksimielisiä siitä, että kansakoulu on Sydänmaankylään perustettava.

—Sitähän tässä on tuumattu ja sinnepäinhän ne mielet tuntuvat olevan käännyksissä, virkkaa johtavista miehistä muuan.

—Milläs varoilla ne huoneet rakennetaan ja opettaja palkataan? kuului ääni miesjoukosta.

—Valtio antaa palkanapua, ja loput pitäisi saada kyläkunnasta kokoon, vastasi puheenjohtaja.

—Minä annan huoneeni, sanoo koulupuuhun varsinainen alkuunpanija. Tulkoot aluksi tähän minun pirttiini lukemaan. Ja on tässä tilaa opettajankin asua, kun muut panette osaltanne palkan apua.

Siinä syntyi pieni kilpailu kuin huutokaupassa, jossa miehet toistaan kiihoittelevat:

—Minä annan häkin heiniä, kun itse hankkinee lehmän!

—Minulta saa kesälaitumen.

—Kun se hänelle kelvanee, niin hakatkoon meidän maalle kasken!

—Eiköhän suostuttaisi siihenkin, että saisi kantaa kapan talosta ja kaksi parhaasta?

—Ja mökkiläisiltä puolen kappaa kultakin ... vai mitä ne miehet arvelevat?

—Jaksaneehan tuon puolen kappaa!

—Mistäs pannaan peltomaata? kysyy puheenjohtaja. Pitäisihän olla sitäkin.

—Onhan niitä kenttiä kuokkia!

—Kyllä kai tuo nyt miehissä yksi pelto kuokittaneen!

Ja kun pieni rahasumma sitten vielä on luvattu jokaiselta itseään elättävältä hengeltä, niin ovat palkkaehdot sillä lailla päätetyt. Opettaja kirjoittaa kunkin lupaukset muistiin, ja nyt ei puutu muuta kuin nimet alle.

Miehet astuvat yksitellen esille panemaan puumerkkinsä yhteiseen sitoumukseen. Harvat osaavat nimeänsä kirjoittaa, kaikki eivät taida piirtää puumerkkiäänkään, mutta sen sijaan he panevat »kaksi sormea kirjan päälle» kuin valaa tehdessään tuomarin pöydän ääressä ja pitävät niitä siinä sen aikaa, kun opettaja heidän puolestaan kirjoittaa. Se on juhlallinen toimitus, eikä kuulu hiiskaustakaan syrjäisten suusta sill'aikaa kun sitä kestää.

Ja ennenkuin he oikein itsekään tiesivät, olivat Sydänmaan kyläläiset saaneet koulun ja opettajan.

* * * * *

Syksyllä alkaa koulu jo vaikutuksensa. Opetusta annetaan tuossa suuressa savupirtissä. Opettaja asuu porstuanpohjakamarissa ja talonväki toisessa tuvassa, jonne pitkin päivää kuuluu opettajan ääni ja lasten luku. Ne ovat tulleet sinne, mitkä isän suurissa saappaissa, mitkä äidin takissa, mitkä taas uusissa kouluvaatteissaan, ja välitunneilla, kun ne pullahtavat porstuan ovesta ulos, kuuluu sieltä ympäri kylää iloinen mellakka ja kimeiden äänien kirkuna.

Mutta ollaan toisaallakin toimessa. Eräänä kirkkaana maaliskuun aamuna kuuluu kylän yhteiseltä takamaalta tavatonta jyskettä ja paukkinää. Suuret, lumiset hongat tutajavat, horjuvat ja kaatuvat rytisten maahan. Ne karsitaan, nostetaan rekiin, ja pitkä jono hirsikuormia ajaa kylää kohti. Siinä on tasainen kenttä, joka jo syksyllä puhdistettiin puista, ja siihen kaadetaan hirsikuormat. Joka talo vetää pölkkynsä, varakkaimmat tuovat niitä kahdella, kolmella hevosella. Ja jo ennen iltaa on uuden kansakoulurakennuksen hirret saatu kokoon.

Piirustukset ovat jo aikoja sitten vahvistetut, kohta ryhdytään rakennustyöhön, kevätkausi kalkutetaan neljällä nurkalla, ja koulusalin seinät nousevat nousemistaan, kunnes ne ennen sulan ja sateiden tuloa ovat vesikatto päällä. Sunnuntai-iltoina vaeltaa tänne lähiseudun isäntiä, ja piippujaan imien istuskelee heitä seinämällä ja kynnyksillä tarkastelemassa saumoja ja salvaimia ja lausumassa niistä arvostelunsa. Ja hartaimmat pistäytyvät arkinakin katsomaan nikkarin työtä, kun hän hiessä päin höylää ikkunanpieliä ja valmistaa sisustusta.

Sillä syyslukukauden alussa olisi jo määrä saada lapset omaan huoneeseen, ja juhannukseen mennessä pitäisi salin ja porstuan olla siinä kunnossa, että täällä saattaisi pitää kansanjuhlan ja arpajaiset sisuskalujen ja koulutarpeiden hankkimista varten.

Paikkakunnan lehdessä on jo kauan kulkenut pitkä ilmoitus niistä, jotka »hyväntahtoisesti ovat suostuneet voittoja vastaanottamaan». Nimien joukossa ovat kaikki pitäjän herrasnaiset ja arvokkaimmat emännät omalta kylältä.

Jo talvella he ovat pitäneet ompeluseuroja ja valmistaneet voittoja. Niitä on pidetty pappilassa, kirkonkylän kansakoululla, ja kerran oli herrasväkeä pölähtänyt Sydänmaallekin monella hevosella suureen ompelutalkoeseen.

Ja juhannuksena ovat sitten arpajaiset. Suuri kirkkovenhe on laitettu herroja noutamaan, ja tyynenä, kauniina kesäpäivänä he soutelevat laulaen ja nauraen suurten selkien yli Sydänmaankylää kohti. Venhevalkamassa seisoo koko kylän väki vastassa, ja uteliaan katsojajoukon välitse nousee sieltä pihaan valkopäitä ylioppilaita ja hattupäitä neitosia. Ovat he tuoneet mukanaan pelimanninkin, joka astuu edellä »Porilaisten marssia» soitellen.

Koulupihan portilla tungeskelee väkeä lippuja ostellen. Kaikilla ei ole varaa mennä sisään, mutta he seisovat aidan takana ja katselevat sieltä. Pitkä riuku on pihan keskellä, puhujalava on koristettu havuilla ja lippuja liehuu siellä täällä. Rakennuksen seinämällä on pöytä täynnä kahvikuppeja, ja kylän naiset kantavat suuria pannuja toisen toisensa perästä. Pöydän ympärillä on alituinen tungos kahvin ja limonaadin nauttijoista.

Koulusali, suuri ja valoisa, korkeakattoinen huone, jonka kaltaista ei näillä perukoilla ole ennen nähty, on väkeä tungokseen täynnä. Peräseinällä ovat siinä voitot. Isäntä on kantanut sinne ruissäkin selässään, emäntä tuonut vihon pellavia, oppilaat ovat talven kuluessa valmistaneet kukin voittonsa, muuan seppä takonut kirveen, eräs vanha mies kutonut verkon, ja valkealle lakanapohjalle on ripustettu kaikenlaista ostokalua.

Väki huljuu huoneista pihalle ja pihalta huoneisiin. Myydään arpoja. Ne menevät kuin kuumille kiville. Köyhimmätkin panevat roponsa likoon. Vasta perustettu lauluseura yhdessä pitäjän herrasväen kanssa laulelee lavalta, ja väki seisoo ympärillä silmät ja suu selällään.

Mutta juhlapuhe on vielä pitämättä. Lavalle astuu kirkkoherran poika, nuori ylioppilas, ja kun kaikki väki on kokoontunut hänen ympärilleen, niin hän alkaa:

»Arvoisat kansalaiset!»—sanoo hän.—»Kun minua tässä tilaisuudessa on pyydetty lausumaan muutamia sanoja siitä tarkoituksesta, jota varten olemme tänne kokoontuneet tätä pientä juhlallisuutta viettämään, niin en tiedä miten kuvaisin sen paremmin kuin sanoessani, että olemme tulleet tänne valon juhlaa viettämään. Ja valon juhlaa kahdenlaisessa tarkoituksessa. Kesä on nyt kauneimmillaan, päivä paistaa korkeimmillaan päämme päällä, linnut laulavat ympärillämme, ja kukat tuoksuvat lyhytaikaista tuoksuaan. Se on iloinen aika meille pohjolan asukkaille. Sillä se on se, joka toukomme kypsytää, joka tuo meille talvenvaramme. Ei ole sentähden turhan tähden mieleemme iloinen ja hilpeä ja toivoa täynnä. Ja sentähden me ikäänkuin sen auringon kunniaksi, jonka varaan olemme jättäneet äsken kylvämämme siemenen, sytytämme kokot palamaan joka kukkulalle ja joka kalliolle.»

»Mutta on tällä tilaisuudella, tällä juhlallamme toinenkin tarkoitus. Sillä valoakin on toisenlaista, samoin kuin on toisenlaista viljaa, jota se kypsytää. Se valo on tiedon valo. Ja kun se ei tule itsestään meitä valaisemaan eikä lämmittämään, niin täytyy meidän se hankkimalla hankkia, tekemällä tehdä. Ja siinä tarkoituksessa me olemme nyt tännekin tulleet.»

Hän puhuu kansanvalistuksesta, puhuu sen tarkoituksesta, ja sanoo, että tämäkin huone on sen valon jakamista varten rakennettu, ja jatkaa:

»Ennen vanhaan, hyvin kaukaisina aikoina, oli esi-isillämme tapana rakentaa talonsa niinkuin linna tarkasti suljettuun neliöön. Nyt niitä ei sellaisia varustuksia enää tarvita, sillä rauha on tullut maahan. Mutta jos meillä ei enää ole tällaisia vihollisia, niin on meillä kuitenkin toisia, joita vastaan meidän tarvitsee yhä taistella ja joita vastaan olemme taistelumme tässäkin vasta alkaneet. Ne viholliset ovat tietämättömyys, raakuus, opinpuute ja pimeys. Kauan ovat ne meitä rasittaneet, kauan on kestänyt se »isonvihan aika», joksi tätä aikaa tekisi mieleni nimittää.»

»Mutta nyt on alettu senkin vihollisen karkoittamiseksi linnoja rakentaa ja niistä linnoista sitä vastaan sotia. Kaupungeista ja kirkonkylistä on pommitus jo kauan kuulunut. Mutta korvet, kaukaiset sydänmaitten kylät ja takamaat ovat kuitenkin vielä olleet turvattomia. Mutta nyt alkavat niidenkin asukkaat varustautua taisteluun. Ne nousevat toinen toistaan innokkaampina linnainsa perustuksia laskemaan, luomaan maasta vallituksiaan. Melkein kilvalla he käyvät työhön käsiksi. Salon ukko kaataa hirren hongikostaan, toinen lohkaisee kiven kalliostaan, kolmas nyhtää sammalen, ja kaikki he tulevat kuormainsa päällä ajaen sovitulle paikalle, jossa pian lapio heiluu, kirves vilkkuu ja vasarat nakuttavat. Eikä aikaakaan, niin seisovat seinät suorina, harja pystyssä, ja kouluhuone on valmis.»

»Sillä tavalla on tämäkin linnoitus saatu kohoamaan tälle kovalle katajaiselle kankaalle. Tämä sama mäki, jota ennen pidettiin hedelmättömänä hiekkakumpuna, on nyt muuttunut laajan seudun sivistyksen keskipisteeksi, kansanvalistuksen kukkulaksi.»

»Nyt ympäröi sitä kesän heleä valo. Mutta muutamain viikkojen kuluttua pimenevät päivät ja yöt synkkenevät. Silloin tämä talo seisoo tässä kuin majakka, josta tuikkaa valonsäde niin kauas kuin silmä kantaa. Ja silloin tämä ei enää ole sydänmaa eikä kaukainen syrjäinen seutu. Tämä on laajan paikkakunnan henkisten harrastusten ahjo, jossa taotaan ja josta ammutaan teräviä nuolia Pimentolan väen voittamiseksi.—Eläkööt sentähden ne, jotka ovat olleet osallisina tämän talon tekemisessä, ja eläkööt ennen kaikkea Sydänmaankylän henkiset harrastukset ja sen kansakoulu.»

Siinä on monta, jotka eivät koskaan ennen ole eläköönhuutoa huutaneet. Nyt he sen huutavat vereksestä, voimakkaasta rinnasta, niin että ilma särähtää. Se tulee tahditonna, epäsäännöllisenä ja moninkertaisena, uudistuu vielä tauottuaankin, ja kun kentällä ovat lopettaneet, alkavat aidan takana

seisovat, ja viimeksi kuuluu kimeitä lasten ääniä kyläntieltä, jossa he ovat temmeltäneet omia aikojaan, mutta tahtovat hekin olla mukana yhteisessä innostuksessa.

Ja sillä lailla saatiin Sydänmaankylään oma kansakoulu, ja sillä lailla on niitä satamäärin saatu muitakin sekä ennen tätä että tämän jälkeen.

JUHANNUS.

Juhannus!—

Mikä salaperäinen sointu, mikä suloinen, puhdas, viattoman vaalea väritys tuossa sanassa, mikä merkillinen hartaus siinä mielialassa, jonka se herättää! Kuinka sitä on ylistetty ja laulettu, niin että se melkein on muodostunut vain aatteeksi, käsitteeksi...

Ja kuitenkin on se todellisuudessa useinkin vain virvakuva, johon ei näytä olevan luottamista, joka harvoin pitää, mitä lupaa, eikä täytä niitä toiveita, joita siihen asetamme. Uhrimme se ottaa vastaan, saa joka vuosi suitsutuksemme, mutta oikullisena haltijana se niitä useammin halveksii kuin ottaa niistä ihastuakseen.

En ainakaan minä muista, milloin juhannus olisi ollut se ihana kesän juhla, miksi sitä kaikki runoelmamme rakastavat kuvata, se herttainen kukka, jonka tuoksua emme ole voineet kylliksi ylistää.

Sillä niin pitkälle kuin muistan, on se aina ollut meillä kylmä, epäystävällinen, sateinen ja ruma. Kuinka monet valkoiset palttinapaidat se on kastellut, kuinka monet kokkotulet sammuttanut, kuinka monelta keinumäeltä ajanut pois nuorison, joka aikoi ilon viettoon ja tahtoi nähdä pilvettömän päivännousun! Silloin kun ei sitä satanut, puki länsituuli taivaan harmaaseen sarkaan, ja silloin kun pohjoinen vuoden ihanimmaksi aiottuna yönä ei ajanut palelluttavia viimoja edellään, liihoitteli vaaniva halla taivaalta alas ja kuristi kehtoonsa ne heikot idut, jotka herkkäuskoinen maaemo äsken oli roudan kanssa taistellen synnyttänyt.

Se kylmä, sydämetön, järkevä juhannus ... mistä on se saanut sen maineensa? Miksi siihen sittenkin niin luotamme, sitä ihailimme ja ylistämme, riennämme taas tänä vuonna sitä palvelemaan ja unohdamme aina sen, mitä se ei viime vuonna pitänyt?

Siksi kai, että me kaikesta huolimatta, kaiken sen uhalla, mitä saamme nähdä ja kokea—uskomme ihanteisiimme!

Me uskomme valoon ja uskomme vapauteemme. Ja vaikkemme pitkiin aikoihin näkisikään sitä, mitä haemme, vaikkei päivämme pyörä meille korkeinta kunniaansa paljastaisikaan, vaikka se verhojen takana taas alkaisikin vyöryä piiloonsa päin, niin me tiedämme kuitenkin, että se *on olemassa*, että on niitä, jotka ovat sen nähneet kasvoista kasvoihin ja meille siitä näkemästään kertoneet. Ja me toivomme, että se ehkä kerran vielä meillekin uutimensa aukaisee, se valo, joka ainoastaan sinä päivänä esiintyy oikeassa valossaan.

Ja sentähden me, vaikkemme sitä viime vuonna olisi nähneetkään, toivomme näkevämme sen tänä vuonna. Ja vaikkemme tänäkään vuonna saisi toivettamme toteutumaan, emme uuvu ensi vuotta odottamasta. Meidän *on nähtävä* ihanteemme, aurinkomme, suurena, liikkumatonna, lämmittävänä seisomassa edessämme.

Nekin, jotka ehkä enää eivät mitään toivo ja joille juhannusyön aurinko on kuin ainaseksi kadonnut ihanne, ne kuitenkin nekin nousevat vuorilleen muistelemaan *niitä* ihania aikoja, jolloin länsi oli maata lämmittänyt, etelätuuli leyhytellyt auerta ilmaan, haaveileva metsä kuvastunut tyyneen, leppoisaan laineeseen ja vuoden ihanin yö näyttänyt heille vuoden ihanimman aamuauringon.

TUULIEN KÄÄNTEISSÄ.

Hän istui majassaan meren saarella ja katseli ulos ulapalle, katseli` päiviä, viikkoja ja kuukausia. Päivä

valkeni ja itä tuuli, ilta pimeni ja itä tuuli ja sama itä tuuli yölläkin harmaalta, kostealta taivaalta. Laine kohosi ja vaipui kalliota vasten hänen majansa edustalla, aina yhtä korkeana, aina sama vaahto harjallaan, aina sama kohina seurassaan. Tuhuttaen satoi vettä, ei koskaan rakeita, ei koskaan suuria pisaroita.

Hän ikävystyi, hänen aatoksiaan uuvutti, hänen rintaansa raukaksi, ja hän huokasi hiljaisen toivomuksen, että tuuli kääntyisi länteen, että sade lakkaisi ja että taivas ja meri muuttaisivat muotonsa.

Luonto kuuli hänen huokauksensa, tuuli totteli hänen toivomustaan, ja tuli tyven ja ihana aamu. Päivä hajoitti pilvet, karit kiittelivät sen paisteessa, saaret suorivat selkensä ja kasvoivat kuin korkeammiksi. Puut näyttivät hienommilta, rantaset herttaisemmilta, ja yksitoikkoisen ranta-aallon kohina heikkeni heikkenemistään. Taivaalla ei enää ajelehtinut noita hätäisiä, aina samanmuotoisia pilvilaumoja, vaan siellä seisoskeli ja parveili kuin uusia haaveellisia olentoja, joilla näytti olevan salaperäiset tuumansa ja jotka kulkivat kuin omia kulkujaan välittämättä tuulesta, joka oli poissa. Merikin oli vapautettu ja kohotteli rintaansa tyynenä maininkina, mikä tuolla kaukana ulapalla kohahteli omia kohinoitaan, ja nosti kangastuksena korkeuteen etäisiä maita ja kaukaisia kukkuloita ja kirkkojen torneja.

Hän, joka istui majassaan meren saarella, aavisteli jotain uutta olevan tulossa, jotain outoa olevan tekeillä, ja hän meni illalla levolle varmana siitä, että maailma on muuttuva ja että hän huomenna näkee joko myrskyn raivoavan tai uusien ihanain ilmojen alkavan.

Mutta kun hän aamulla herättyään astui ulos, ei siellä myrskynnyt eikä ilma ollut ihanakaan. Länsi tuuli tänään niinkuin itä ennen, ei satanut, mutta ei paistanut päiväkään. Laine loiski kivisellä rannalla, nousi ja laski aina samalla tavalla kohisten, pilvet pakenivat tahdottomina taivaalla, ja maisema ja meri olivat arkiasussaan. Mutta kun hän ajatteli syyn olevan siinä, että tuuli oli kääntynyt länteen, lausui hän hiljaisen huokauksen, että se vielä kerran kääntyisi, että länsi lakkaisi ja ilma alkaisi etelästä virrata.

Hänen tahtonsa tapahtuu. Suuria, mustia pilviä alkaa kokoontua auringon alle. Meri milloin mustenee, milloin lentää maisema kullan kiiltäväksi, ja uusia ilmiöitä ennustava kohina kuuluu taas kaukaa ulapalta. Samassa soi outoja ääniä, kaukana salamoi, ja silloin tällöin pamahtaa, niinkuin kävisi sota tuolla taivaanrannan takana. Pilvet joutuvat päällekkäin, painiskelevat korkeudessa ja putoavat alas mereen. Aurinko laskee illalla veriseen ruskoon, laivat hakevat satamaa, ja myrskylinnut lentävät huutaen ulapalla. Ihastuneena istuu hän saarella eteläisimmän niemen kärjessä ja on varma siitä, että se odotettu ja uusi on yöllä ilmestyvä.

Mutta pilvet kiertelevät kauaitse, ja ukkonen haihtuu ilmaan. Ja aamulla on kirkas pouta ja vieno eteläinen tuuli, taivas on yksitoikkoisen sininen ja meri samoin, ja kaikki on entisellään, on päiviä, viikkoja ja kuukausia.

Mutta kun tuuli on uupunut etelässä, siirtyy se itään, ja kun itä ei enää jaksa, vaihtuu se länteen ja kiertää ja kulkee, lakkaamatta, uupumatta, ilman muutosta ja vaihtelua. Tuulet ovat aina samat ja laine sama, ja maisema ja meri seuraavat niiden mukana.

Hän lakkaa uudistuksia anomasta. Ainoastaan lyhyet hetket, pitkään väliaikain perästä, niinä päivinä, jolloin tuuli kääntyy ja uutta ja outoa näyttää tekeillä olevan, hän toivoo samat toiveensa, sillä ilma näyttää olevan ennustuksia täynnä, ja taivas ja maa elävät kuin aavistuksissa. Mutta ennustukset eivät toteudu, ja aavistukset valhettelevat. Vaan yhtäkaikki ovat ne päivät hänestä ihanat, ja yhtäkaikki rakastaa hän virittää rinnassaan toiveiden tulen tuikkamaan. Sillä siinä on hänen elämänsä, ja siinä on hänelle sen sisältö.

MITEN TAHTOISIN ELÄÄ JA MITEN KUOLLA.

Tahtoisin elää, niinkuin elää keväinen talvipäivä, auringon verkalleen vaeltaessa huurteisen metsän takaa yli kalpean, tyvenen taivaan: kylmä olisi elämäni ja kirkas, rauhallinen rintani ja raitis, niinkuin kimmeltävien hankien heijastus.

* * * * *

Pilviin peittymättä elämäni aurinko korkeimmilleen kohoaisi ja synkinkin soppi sydämessäni valkenisi ja mieleni mustinkin varjo vaihtuisi vaalean sinertäväksi, niinkuin talvisen poutapäivän lumen varjo, joka sinensä taivaalta lainaa.

Tahtoisin kuolla, niinkuin kuolee keväinen talvipäivä auringon loivaa latuansa illan maille painaessa: seuraisin mukana siitä surua tuntematta, eikä kuolema minua kammottaisi, sillä minä näkisin kuun taivaan kannella kirkastuvan.

Näkisin kuun takanani kirkastuvan sitä mukaa kuin aurinko edessäni tummuu, ja toisen valon toiseksi vaihtuvan, enkä tietäisi, milloin eloni tuli sammui ja milloin kuoloni kytönsä sytytti.

En tietäisi—mutta sen minä tietäisin, että yhtä ihana kuin oli minulle elämäni päivyen kultainen kimmellys, yhtä ihana olisi minulle kuoloni kuutamon hopeainen hohto.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK LASTUJA I-III ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this

work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by

the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.